

సరస్వతీ గ్రంథమండలి :

వే మ న ప ద్య ము లు

(అకారాదిగ కూర్పబడిన 5000 పద్యములు)

శ్రీ కృష్ణ దేవరాయ ఆంధ్ర బాషానిఱయము
విభాగము
విభాగ నంబు 1

సంకలన :

శ్రీ నేదునూరి గంగాధరం

ముఖచిత్రం :

శ్రీ Y. వెంకటేశ్వరరావు

పబ్లిషర్స్ : ఆర్డేపల్లి ఆండ్ కో
సరస్వతీ పబ్లికేషన్స్

VEMANA PADYAMULU

(Arranged Alphabetically)

894-8131
VEPA-V

Edited by
NEDUNOORI GANGADHARAM

First Edition September 1960

Price Rs 12/-

Rights reserved by the Publishers :

Publishers: ADDEPALLY & CO.

SARASWATHI POWER PRESS

బ్రహ్మశ్రీ కవిసమాఖ్య విశ్వనాథ సత్యనారాయణ M. A.
గారు ఇచ్చిన

అభినందనము

శ్రీ నేదునూరి గంగాధరము గారొకరు తమ జీవితము జీవితమునంతయు నాంధ్ర భాషకొరకు వినియోగపరచినవారు. పరచుచున్నవారు. వీరు తెలుగు సామెతలు, పలుకుబడులు మరియు వేమనపద్యములు పెక్కుకథలు సేకరించిన వారిలో నెంతయో శ్రమపడి యివన్నియు సంగ్రహించిరి.

ఈ తెలుగునాటఁ బలుమంది తెలుగుసామెతలను నుడికారములను గడచిన దశాబ్ది దశాబ్దిన్నరగాఁ బ్రచురించిరి. అందఱును శ్రీ గంగాధరముగారి సంకలనములనుండి మిక్కిలిగా సాయము తీసికొనినవారే. చివరకు 'ఆంధ్ర ప్రదేశ్ సాహిత్య ఎకాడమీ' వారు ప్రచురించిన తెలుగు సామెత లన్నగ్రంథము కూడ వీరి పరిశ్రమనుండియే చాలభాగము ప్రోవుచేసికొన్నది. నుడికారము లందుఁగూడ వీరి సాహాయ్యము కలదు.

ఇప్పుడు వీరు వేమన్న పద్యములను ఐదువేల నేకత్ర సంగ్రహించెను ఇంత పని మున్నెవ్వరు చేయలేదు. ఈ పద్యములు కొన్ని యొక విశ్వబాహు ఋని గృహమునందు, మరికొన్ని యొక కుంభకారుని నివసనమునందుఁ గొన్ని కొందఱి నోళ్ళలో నుండును. వాని నీరీతి సేకరించుట యెంత యోషికయో యెంత పట్టుదలయో యొక తీవ్రమైన జీవితాశయముతో యొక నిరంతరసమే నిగూఢమైన జీవితోద్వేగముతోఁ బనిచేసెడివారికి మాత్రమే తెలియును. ఒక కార్యమునందలి కష్టము తెలిసికొనుటకు నొకడు కొంతకాకపోయినఁ గొంత యయిన నాపనిచేసి దాని ననుభవించవలెనయిన వలయును. లేదా మనస్సుతో దానిలోని కష్టము నాలోచించియైనఁ దెలిసికొనవలయును. రెండును లేనివాని కెంతటి దొడ్డపని సరిగా నర్థముకాదు. తెలిసినవాని 'కబ్బా ! ఎంత శ్రమపడి నాడు. ఎంత చేసినాడు' అని యాశ్చర్యము కలుగును. గౌరవమును

కొంత యెక్కువ చేసెను. దాని కోసమంత ప్రశంస చేయుదు వెందుకన వచ్చును. అదికాదు. ఈనా డిట్టి కార్యముల కున్నంత యవసరము వేసికని లేదు. ఏజాతియైనను తన జీవితములో నొకప్పుడు తన సర్వవిజ్ఞానము 'యంచనా' వేసికొని యిది మన యాస్తియని చూచుకొనవలయును. అట్లు తొలుతఁ జూచికొనినచో దరువాత చేయవలసినపనులు సులభముగా నిర్వర్తించు కొనవచ్చును. నేడు మన తెలుగుజాతి కట్టి యంచనా వేసికొనవలసి వచ్చిన దినములు వచ్చినవి. ఇట్లన్ని జాతులును జేయుచున్నవి. భారతదేశమునఁ దక్కిన భాషాప్రాంతము లిందులో మనకంటెఁ జాలముందున కేగినవి. మనమే వెనుక పడియున్నాము.

ఇట్టి 'యంచనా' లో శ్రీ గంగాధరముగారి యీ వేమన పద్యసంకలన మొక ఘట్ట మని చెప్పవలయును.

ఈ యంచనావలని ప్రయోజన మేమి యన్నచో దీని ప్రయోజనములు చాల కలవు. వానిలోఁ బ్రధానమయినది 'విజ్ఞాన సర్వస్వము'.

విజ్ఞానసర్వస్వములు మన భాషలో నింతవరకు నాల్గయిదు వెలువడినవి. ఇంకను గొన్ని రచనలో నున్నవి. అవియును దొందరలో వెలువడఁగలవు. ఇప్పుడు వెలువడుచున్నవి మున్ను వెలువడినవియు నన్నియు నసమగ్రములే యనవలయును.

విజ్ఞానసర్వస్వ మనగా 'సర్వస్వతీ విశ్వరూపము' ఇది యనంతమయినది. ఆ విశ్వరూపమును వేయదిశలనుండి ప్రదర్శించవలయును.

అందులో 'వేమన్న పద్యములు' ఒక దిశయొక్క సమగ్రరూపము. అన్ని శాఖలయందును నేటి యీ శ్రీ గంగాధరముగారి పరిశ్రమ ఫలితమయిన యిట్టి యింపుమింపుగా సమగ్రరూపమన్న యీ ప్రయత్నమువంటి ప్రయత్నములు సాగి యారీతి రూపుకట్టినచో నా 'విజ్ఞానసర్వస్వము' తొందరలో బ్రత్యక్షమగును.

నేటి విజ్ఞానసర్వస్వములు చేసిన కార్యములన్నియు నా విజ్ఞాన సర్వస్వ మహాసముద్రమును జాగీరగింపఁగలము.

కొంత యెక్కువ చేసెను. దాని కోసమంత ప్రశంస చేయుదు వెందుకన వచ్చును. అదికాదు. ఈనా డిట్టి కార్యముల కున్నంత యవసరము వేసికొని లేదు. ఏజాతియైనను తన జీవితములో నొకప్పుడు తన సర్వవిజ్ఞానము 'నంచనా' వేసికొని యిది మన యాస్తియని చూచుకొనవలయును. అట్లు తొలుతఁ జూచికొనినచో దరువాత చేయవలసినపనులు సులభముగా నిర్వహించు కొనవచ్చును. నేడు మన తెలుగుజాతి కట్టి యంచనా వేసికొనవలసి వచ్చిన దినములు వచ్చినవి. ఇట్లన్ని జాతులును జేయుచున్నవి. భారతదేశమున, దక్కిన భాషాప్రాంతము లిందులో మనకంటెఁ జాలముందున కేగినవి. మనమే వెనుక పడియున్నాము.

ఇట్టి 'యంచనా' లో శ్రీ గంగాధరముగారి యీ వేమన పద్యసంకలన మొక ఘట్ట మని చెప్పవలయును.

ఈ యంచనావలని ప్రయోజన మేమి యన్నచో దీని ప్రయోజనములు చాల కలవు. వానిలోఁ బ్రధానమయినది 'విజ్ఞాన సర్వస్వము'.

విజ్ఞానసర్వస్వములు మన భాషలో నింతవరకు నాల్గయిదు వెలువడినవి. ఇంకను గొన్ని రచనలో నున్నవి. అవియును దొందరలో వెలువడఁగలవు. ఇప్పుడు వెలువడుచున్నవి మున్ను వెలువడినవియు నన్నియు ననమగ్రములే యనవలయును.

విజ్ఞానసర్వస్వ మనగా 'సరస్వతీ విశ్వరూపము' ఇది యనంతమయినది. ఆ విశ్వరూపమును వేయిదిశలనుండి ప్రదర్శించవలయును.

అందులో 'వేమన్న పద్యములు' ఒక దిశయొక్క సమగ్రరూపము. అన్ని శాఖలయందును నేటి యీ శ్రీ గంగాధరముగారి పరిశ్రమ ఫలితమయిన యిట్టి యింపుమింపుగా సమగ్రరూపమున్న యీ ప్రయత్నమువంటి ప్రయత్నములు సాగి యీరీతి రూపుకట్టినచో నా 'విజ్ఞానసర్వస్వము' తొందరలో బ్రత్యక్షమగును.

నేటి విజ్ఞానసర్వస్వములు చేసిన కార్యములన్నియు నా విజ్ఞాన సర్వస్వ మహాసముద్రమును భాగీరథిపాయలవలె నింపును.

విజ్ఞానసర్వస్వ మనునది యొక్కనాటిపనికాదు. ఒక్కడు చేసెడిపని కాదు. ఒకసారి చేసినంతన యైపోయెడి పనియగుదు. ఈదశలలో మూడవ

దసంతతదశ. ఆదశకు యోగ్యమయిన యొక విజ్ఞానసర్వస్వమును లక్ష్యముగాఁ బెట్టికొనియే కొందఱు తెలిసియుఁ గొందఱు తెలియకయు నీ మహాకార్యమునందు నిమగ్నులయియున్నారు. వారు తెలిసిచేయుచున్నను దెలియక చేయుచున్నను వారి కార్యము ప్రశంసనీయమే. భవిష్యత్తున నెంతయో యుపయోగించును. 'ఈ ప్రపంచాగ్నికి నేనుకూడ సమిధ నగుదును' అన్న యాధునిక మహాకవి యర్థము ననుసరించి యీ ప్రయత్నములన్నియు నా 'విజ్ఞానసర్వస్వ' మన్న మహాగ్నికి సమిధలు.

ఈ గంగాధరముగారి యీ సమిధ చాల యవసరమయినది. ఈ వేమన్నలో - తెలుగు పలుకుబడులు - దేశ్యములయిన శబ్దములు - వ్యావహారిక పదములు - తెలుగుజాతి ఆచారములు - అలవాట్లు - సామెతలు - మొదలయిన వన్నియు విస్తృతముగా నెఱింగి యుపయోగించుకొనుట యిప్పు డెంతో తేలిక యగునుగదా ! మరియు - నాటి సాంఘికవ్యవస్థ - అర్థమునుండి విగ్రహింపఁ బడి శవములవలెనున్న యాచారములమీద వేమన్న యెత్తిన దండు - దానివలన సంఘస్థితి - భూతభవిష్యద్వర్తమానములు 'దానినిబట్టి తీర్చికొననైన స్థితి - యివి యన్నియుఁ దెలిసికొని యాచరింపఁదగిన వైయుండును.

ఇవియేకాక - వేమన్న మతమేమి ? ఆచలమా ? తద్విన్నమా ? ఈ యచలాభాస ముదయించుటకుఁ బూర్వోక్తవిషయము లెట్లు హేతువు. తత్ప్రత్యయమో తద్విషయానమో యేది నేడు ప్రాధేయము ? ఇట్టి బహువిషయ నిరూపణ కి గ్రంథము వేమన్న విషయములోఁ దొల్లిటికంటె నెంతయో సౌలభ్యము నేడు సమకూర్చగలదు.

శ్రీ నేదునూరి గంగాధరముగారు చేసినపని యింత గొప్పది. ఇది ప్రచురించిన శ్రీ అద్దేపల్లి నాగేశ్వరరావుగారు దీనిలో సగభాగమున కర్హులు.

కరీం నగరము

ఇట్లు

20 - 6 - 60

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

స హాయ గ్రంథములు

1. పి. బ్రాసు దొరగారు సేకరించిన యాబదిరెండుగ్రంథములలో ముప్పది ఎనిమిది ఎత్తివ్రాయడమైనది.
2. కె. లక్ష్మణస్వామి మొదలియారు ప్రచురణ
3. పమ్మి త్యాగరాజ శెట్టిగారి ప్రచురణ
4. వావిళ్ళవారి ప్రచురణ
5. రాయవరపు పూర్ణమాచార్యులు ప్రచురణ
6. వేదాంత సిద్ధాంతము
7. వేమన పద్య రహస్యాద్ధ బోధిని
8. వేమనార్యుని పద శబ్దార్థములు
9. వెట్టు వార్డు కంపెనీ వారి ప్రచురణములు
10. రాజమండ్రి శ్రీ గౌతమీ గ్రంథాలయములో గల నెం. 148, 149, 150
151, 152, 153, పుస్తకములు
11. వేమన వాక్యానుభవ శిరోమణి
12. బాలస్వరూపానందుల వారి ప్రచురణ
13. రెంటాల వేంకట సుబ్బారావు గారి ప్రచురణ
14. పి. సాంబశివరావుగారి ప్రచురణ
15. కె. . బంగారయ్యగారి ప్రచురణ
16. పంచాగ్నుల ఆదినారాయణ శాస్త్రిగారి ప్రతి.

తొలినుడి

శ్రీరాజ్య లక్ష్మమ్మగారి పేరిట కాతేరులో నెలకొనియున్న ప్రాథమిక పాఠశాలలో నేను చదువుకొను కాలమున నవయుగ వైతాళికులు తెలుగు సుడుల పోడిములను నవయుగమునకు అందించి విజ్ఞాన కాగడా వెలిగించి మించిన నవ్యాంధ్ర య గకర్తయు సర్వమత సమ్మతమును రంగరించి యాంధ్ర జనానీకమునకు ఉగ్గుపాలతో కలిపి పోసిన పిఠామహుడగు శ్రీకందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారు నన్ను నా తెలుగు పలుకుల తెరవెంచి అంచిత కరుణార్థదృష్టితో ఆశీర్వదించి “ ఆంధ్రకవులు చరిత్ర, శ్రీరాజశేఖర చరిత్రయు ” నాకు బహూకరించిరి.

సహజముగా శిష్యవత్సల్యుడను, సంస్కృతాంధ్రాంగ భాషారామకేయి విమర్శకాగ్రేసరులగు శ్రీమానవల్లి రామకృష్ణకవి M. A. గారు నాఉపాధ్యాయ తరిఫీజు తరుణమున శ్రీకందుకూరి వారి కరుణబడసిన వాడనని చెబుకొని బహుప్రీతితో నాకు కవితా సతికవసరమగు అంద చందములు నేర్పి అనాటి నుండి వారి యంత్యము వరకు ఆదరణతో జూస్తూ తను గన్న సంతానమువలె గాంచి నన్నింత వానిగా జేసిరు.

జానపద వాఙ్మయ సేకరణ సంచారిగా మద్రాసు మాగురు దర్శనార్థమై నేను వెళ్ళినపుడు ఆంధ్రవిశారదులగు శ్రీ తాపీ ధర్మారావునాయుడుగారూ, శ్రీ గూడవల్లి రామబ్రహ్మముగారు, శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగార్ల పరిచయము గలిగినది. మధ్యరు వర్మలు అముద్రిత వాఙ్మయ సేకరణ నేను చేయుచున్నానని ప్రైముగ్గురకు తెలియజేయగా అందు శ్రీ తాపీవారు వేమన వేద సారమును కూర్చుమనియూ, కూర్చునపుడు మాయింట నిరాఘాటంగా కుడువ వచ్చుననియు శ్రీ గూడవల్లివారూ, అట్లయిన మాప్రాచ్యలిఖిత పుస్తక భాండాగారములోనున్న బ్రౌనుదొరవారి సేకరణ వాఙ్మయము నిచ్చెదననియూ వేటూరివారూ బాసలు గావించిరి.

యీ మహామహుల దయచేత నేను శ్రీ బ్రౌను దొరవారి యాబదిరెండు సంపాదిత గ్రంథ ములలో ముప్పది యెనిమిది ఎత్తివ్రాసికొని నేను తెలుగు నేలనాలుగు చెరగుల తిరిగి ప్రోపు చేసిన పదియారు ముద్రణ ప్రతులునూ కలపి అకారాదిగా కూర్చితిని.

యీ నాసంకలన సవిత్ర అనాదరణ అంధకారాటవిలో చిక్కుకొని యుండ “ వాఙ్మయ మహాధ్యక్ష శ్రీ వడ్డమూడి గోపాలకృష్ణయ్యగారు ” వినిగని విచారించి శ్రీ అద్దేపల్లి దంపతుల ఆదరణ కాంతిని గల్పించారు.

నా కోరిక మన్నించి వెంటనే దీనికి అభిప్రాయాశీర్వచన లిచ్చిన “ కవిసమ్రాట్ ” శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ M. A. గారికి, యీగ్రంథ నిర్మాణముతో తగిన సలహాలు నిచ్చి శ్రీ మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రిగారికి, వేమన చారిత్రక చిత్రములు వ్రాసిన Y. సుబ్బారావుగారికి, వేమన సంక్షిప్త చరిత్ర వ్రాసియిచ్చిన శ్రీ పోలిశెట్టి నాగేశ్వరరావు గారికినీ. దీనిని అచ్చునకు సరిపడు గ్రంథముగా తయారు చేయుటలో, శ్రీ పెనుమంట్ర సుబ్బయ్యగారికి, పద్యములు సూత్రికరించుటలోనూ. ఇంకా అనేక విధముల తనశక్తివంశన లేకుండా శ్రమించి నాకు సహాయముజూపిన చిరంజీవి, అష్టావధాని, బొత్తుకవి (శాంతీశ్రీ)

గారికి అచ్చుకూపులు జూచుటలో ముఖ్యముగాతోడ్పడిన శ్రీ పున్నమరాజు వాగేశ్వరరావుగారికి, శ్రీరాపాక కృష్ణమోహనరావుగారికి అరంభము నుండి అంత్యమువరకూ దీనిని అన్ని విధముల పుస్తక రూపముగా తయారు చేసియిచ్చిన శ్రీ సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్ వర్కర్లకూ నేను హృదయ పూర్వక వందన, అభినందనము లిందుమూలముగా నందించుచున్నాడను.

ఇందు ప్రచురించిన వేమన 5000 లు పద్యములు కేవల వేమనవే గావు, వేమన యందున్న గౌరవ ప్రపత్తులతో స్వరచనలు కొందరు యిందులో చేర్చినారు.

ఇతర గ్రంథముల లోనున్న పద్యములు కొలది మార్పులతో వాక్సాహిత్యకారులు కొంత సాహిత్యమును జేర్చిరి.

పద్యపాదములు విరచి యితర పాదములతోఁగలపి అపభ్రంశముగా పద్యముల సంఖ్య పెంపొందించారు కొందరు.

వేమన పద్య ప్రచురణ కర్తలు కొందరు వారి కందిన మట్టుకు ఆదే వేమన సర్వస్వమని ప్రకటించారు.

చరిత్రకారులు, తీకాకారులు, విమర్శకులు, వ్యాసకర్తలు, అభిమానులు, వారివారి యిచ్చకు నచ్చినట్లు మార్పు, కూర్పు, చేర్పు, తీర్పులతో సిద్ధాంతీకరించిరి.

అందుచేత యిందుచో వివరించిన లోపములునూ, చేరని పద్యములునూ, నాకు యిప్పించిన వారికి కృతజ్ఞత తెలిపుకొంటూ ద్వితీయ ముద్రణమున చేర్చుకొందును.

25-7-60

టౌనుపోలీసు లైసు

రామకృష్ణాస్కూలు

లక్ష్మీవారపుపేట

రాజమండ్రి

ఇట్లు

భాషా సేవకుడు

— నే దు నూ రి గ ం గా థ ర ం

వే మ న జీ వి త ం

వేమనయోగి ఏకాలంవాడో, ఏప్రాంతం వాడో ఏకులం వాడో ఎవరూ సరిగ్గా చెప్పలేక పోతున్నారు. ఈవిషయమై పండితులలో అనేక అభిప్రాయభేదాలు వున్నాయి. ఈయన్ని, ఒకరు 15వ శతాబ్ది వాడంటే మరొకరు 17వ శతాబ్ది వాడంటున్నారు. ఒకరు కొండవీటి ప్రాంతంవాడంటే, మరొకరు కదిరి దగ్గర కటారుపల్లె వాడంటున్నారు. అలాగే ఒకరు ఈయన్ని కాపుకులస్థుడంటే, మరొకరు రెడ్డి కులస్థు డంటున్నారు. ఈవివాదాంశాలు చారిత్రక పరిశోధకులకి వదిలేసి, వేమన చెప్పిన పద్యాల ఆధారంతో వేమనయోగి కుల, స్థల కాల నిర్ణయాలు చేద్దాం.

“మనమునవేసిన | మైనపు జిడ్డి
వ్రణతము నై దగు | రావుల దొడ్డి
యనువున జేసెను | నందఱనొడ్డి
వితతముగాఁ గను | వేమన రెడ్డి”

ఈ పద్యంవల్ల వేమన రెడ్డి కులస్థుడని స్పష్టమవుతున్నది. మరో పద్యం చూద్దాం :-

“ఊరుకొండవీడు | ఉనికి పశ్చిమ వీధి
మూగ చింత పల్లె | మొదటి యిల్లు
ఎడ్డె రెడ్డి కులమ | దేమని తెల్పుదు”

ఈ పద్యం వల్లకూడా వేమన రెడ్డికులస్థుడనీ, జన్మస్థలం కొండవీడనీ తెలుస్తూ వుంది.

“నందన సంవత్సరమున
పొందుగఁ గార్తీకశుద్ధ | పున్నమనాఁడున్
వింధ్యాద్రి సేతు బంధన
సందున నొకవీరుఁ డేలు | సరగున వేమా.”

పైపద్యమును బట్టి వేమన 1412 లో నందన సంవత్సర కార్తీగ పూర్ణిమనాడు వేమన జన్మించాడని నిర్ధారణ చేశారు.

“కదిరి తూర్పునందు | ఘనత శోభిల్లగా
బరగు వరకటార్ల | పల్లె వెలసి
యచల నిష్ఠఁగూడ | నమరి యుండెదరయా”

ఈ పద్యంపల్ల వేమనయొగి కదిరి దగ్గరవున్న కటారు పల్లెలో మరణించినట్లు తెలుస్తున్నది. ఇప్పటికీ ఈపల్లెలో వేమనయొగి సమాధివుంది. ఇక్కడ ప్రతినంవత్సరం వేమనయొగికి పెద్ద వ్రతసం జరుగుతుంది. ఈయన శార్వరినామ సంవత్సర చైత్రశుద్ధ నవమి నాడు సిద్ధి పొందినట్లు కటారు పల్లెవాసులు చెబుతారట.

వేమనయొగి జీవితం విషయమై జనసామాన్యంలో ఈకథ ప్రచారంలోవుంది.

కొండవీడును మొట్టమొదట పోలయవేమారెడ్డి పరిపాలించాడు. తరువాత ఈయనకొడుకు అనవేమారెడ్డి, అనవేమారెడ్డి కొడుకు అనపోతవేమారెడ్డి, అనపోతవేమారెడ్డి కొడుకు కుమారగిరి వేమారెడ్డి పరిపాలించారు. ఈ కుమారగిరి వేమారెడ్డి 14 సంవత్సరాలు రాజ్య పాలన చేశాడు.

ఈయన కాలంలో పాంచాలపురంలో ఓ బ్రాహ్మణ యువకుడు ఒంటరిగా జీవిస్తూ వుండేవాడు. ఆపుర సమీపంలో ఓ అడవివుంది. ఆ అడవిలో భిల్లజాతివారు నివసించేవారు. భిల్లకన్యక ఒకామె ఈ బ్రాహ్మణ యువకుణ్ణి చూసింది. మోహించింది. పెళ్ళికూడా చేసేసుకుంది అతణ్ణి. ఆ అడవిలో “ఆపరుసవేది” వున్నట్లు బ్రాహ్మణికి తెలిసింది. అడవిలోకి ఎల్లాగైనా పోయి పరుసవేది సంపాదించాలనుకున్నా డతడు. ఓరోజున అతడు, భిల్లులు నివసిస్తున్న అడవిలోకి తనను తీసుకువెళ్ళమని భార్యను కోరాడు. ఆమె అతడిమాట కాదనలేక పోయింది. రహస్యంగా అతణ్ణి అడవిలోకి తీసుకువెళ్ళింది. ఆ అడవిలో ఓచోట “పరుసవేది” నీరులా ప్రవహించడం చూశా డతడు. అతనికి

ఆశపుట్టింది. భార్యకి తెలియకుండా ఓ వెదురుగొట్టం నిండా పరుస వేది నింపుకుని అడివిలోంచి తిరిగి వచ్చేశాడు.

ఇతనికి ఓ కోమటిన్నే హితుడు వున్నాడు. కోమటి యింటికి వెళ్ళాడు. అతడియింట్లో ఓదూలానికి పరుసవేదితో నిండివున్న వెదురు గొట్టాన్ని వేలాడగట్టి, జాగ్రత్తగా వుంచమనిన్నే హితుడితో చెప్పి బ్రాహ్మణు వెళ్ళిపోయాడు.

కొన్నాళ్ళకి వెదురుగొట్టంలోవున్న పరుసవేది, దాని కిందవున్న ఇనుపకడ్డీల మీదపడింది. దాంతో అవన్నీ బంగారపు కడ్డీలగా మారి పోయాయి. ఇది కోమటి చూశాడు. ఆశ్చర్యపోయాడు. గొట్టంలో వున్నది పరుసవేది అని గ్రహించాడు. ఎలాగైనా దాన్ని దొంగి లించాలనే దురాశ కలిగిం దతనికి. వెంటనే పరుసవేదిని మరోచోట రహస్యంగా దాచి, తనకొంపకి నిప్పులంటించాడు. తగలబడిపోతున్న న్నే హితుడియిల్లు చూసి బ్రాహ్మణు పరుగెత్తుకుని వచ్చాడు, పరుస వేదితోనిండియున్న గొట్టం యింకా ఆయింట్లోనే వుందనుకున్నాడు బ్రాహ్మణు. గొట్టం తెచ్చుకుందామని వెంటనే మంటల్లోకి దూకాడు. మరణించాడు. ఆ తరువాత కోమటి పరుసవేది సహాయంతో మణు గులకొద్దీ బంగారం తయారుచేసి భాగ్యవంతు డయ్యాడు.

ఈసంగతంతా కొండవీటిరాజు కుమారగిరి వేమారెడ్డికి తెలిసింది. కోమటి భాగ్యవంతు తనస్వాధీన చేసుకున్నాడు. ఇది చూసి భరించలేక కోమటి ఆత్మహత్య చేసుకుని చచ్చిపోయాడు.

ఈసాపం పోగొట్టుకోవాలని కుమారగిరి వేమారెడ్డి జీర్ణదేవాల యాన్ని బాగుచేయించాడు. సత్రవలు కట్టించాడు. చెరువులు త్రవ్వించాడు. అంతేకాదు తనకొడుకులకి ఆ బ్రాహ్మణిపేరూ, కోమ పేరూ పెట్టాడు. ఈయన పెద్దకొడుకుపేరు కోమటి వెంకారెడ్డి. అన వేమారెడ్డి అనికూడా పిలుస్తారు. చిన్నకొడుకుపేరు రాచక వేమారెడ్డి మూడవకొడుకు వేమారెడ్డి, ఈయనే వేమనకవి.

వే శ్యా లో ల త

వేమన యవ్వన కాలంలో చలచిత్తంతో తిరుగుతూవుండే వాడు. అది చూచి తల్లి, అన్నగారూ అసహ్యించుకునేవాళ్ళు. వదిన మాత్రం అతడు ఎన్ని చిలిపిచేష్టలు చేస్తున్నా సహించేది. కన్న బిడ్డ కన్నా ఎక్కువ మాతృప్రేమతో చూచేది. వేమన కూడా ఆమెని కన్నతల్లిలా ప్రేమిస్తూ, ఆమెకు అడకువగా వుండేవాడు.

ఇలా వుండగా వేమన ఓ రోజున ఓ అందాల వేశ్య వలలో చిక్కాడు. అప్పటినుంచీ రాత్రీపగలూ ఆమె యింటిలోనే గడుపుతూ, వదినె ఏమైనా అనుకుంటుందని, అప్పు డప్పుడు మాత్రం ఇంటికి వచ్చేవాడు. ఇలా వేశ్యతో కాలం గడుపుతూ, ఇల్లుగుల్లచేసి చేతికి దొరికిన సొమ్మంతా ఆమెకి యిచ్చేశాడు.

వ ది న గా రి న గ లు అ డ గ డం

వేశ్యకి యివ్వడానికి మరేమీ మిగలలేదు. వేమన విచారిస్తూ కూచున్నాడు. అప్పుడు వేశ్య అతడి దగ్గరికి మెల్లిగా చేరింది. “నాకోరిక చెల్లించావంటే నేను శాశ్వతంగా నీదాన్ని అయిపోతాను.” అంది. అందుకు వేమన “అదేమిటో చెప్పు. ప్రాణమైనా సరే నీకు యిచ్చేస్తాను” అన్నాడు. “అయితే మీ వదినగారి కుడి ముక్కున వున్న బులాకీ తెచ్చియ్యి” అంది వేశ్య. ఆమె మాటలు వినగానే, వేమనకి గుండెల్లో గునపం పోటు పొడిచినట్టయింది. సంధిగ్ధా వస్త్ర లో పడిపోయాడు. నోట మాటరాలేదు. వేశ్యకి యిచ్చినమాట తప్పు డమా? లేక తల్లిలాంటి వదినగార్ని, ముక్కుబులాకీ అడిగి తేవడమా? అంతేకాదు స్త్రీకి మంగళసూత్రమూ, ముక్కు బులాకీ తీయరానివి కదా!

ఇలా ఆలోచిస్తూ మతిలేనివాడిలా యింటికి చేరాడు. మానంగా కూచున్నాడు. వదినె అతడి వైఖరి గ్రహించి “ఏమికావా” అని అడిగింది. వేశ్యకోరికను మెల్లిగా వెల్లడించాడు.

వదిన నరసమాంబ వేమన పవిత్రహృదయం గ్రహించింది. అతడితో యిలా అంది. “నువ్వు అడిగినట్టే నాముక్కు బులాకీ యిస్తాను నీకు. నువ్వు దీన్ని తీసుకుపోయి, వేశ్యని నగ్నంగావుండి వొంగొని వాలు మొగ్గవేసి రెండుకాళ్ళ మధ్యనుంచి, ఈనగ అందుకోమ్మని చెప్పి. నువ్వు ఎదురుగా నిలబడిదీన్ని అందియ్యి.” అందుకు నొప్పుకున్నాడు వేమన. వేశ్యయింటికి వెళ్ళాడు. వదిన చెప్పినట్టుగా నగ అందించాడు. ఆ సమయంలో వేశ్య నగ్నశరీరంచూసి అసహ్యించుకున్నాడు. ఛీ ఛీ అనుకుంటూ తిరిగి యింటికి వచ్చాడు. మనసువిరక్తి కలిగింది. వదినగార్ని చూసి నమస్కరించాడు. “అమ్మా! నువ్వు నా జ్ఞాన సేత్రం తెరిపించావు. నువ్వు సాక్షాత్తు శాంకరివి. నీ రుణం తీర్చుకో లేను తల్లీ!” అన్నాడు. వేమనని ఆశీర్వదించింది ఆమె.

వే మ న వ్య వ సా యం

తరవాత వేమన వ్యవసాయం చెయ్యాలనుకున్నాడు. అన్నగార్ని అడిగి పొలంతీసుకున్నాడు. సేవ్యం ప్రారంభించాడు. కాని ఈతని వ్యవసాయం విపరీతంగా పరిణమించింది. అతడు అందరిలా పొలంలో సశ్యం వేయక చేదు (వెర్ర) పుచ్చపాదులు పెట్టాడు.. ఇది చూచి పూళ్ళో వాళ్ళంతా వెర్ర వేమన అని పిలిచారు. ఎంచేతనంటే వెర్రపుచ్చకాయలు లోకానికి ఎంత ఉపయోగమో వేమన కూడా అంతేనని వారి అభిప్రాయం.

ఎంత పనికి రావని ప్రజలు అనుకున్నారో అంత విపరీతంగానూ పుచ్చకాయలు కాశాయి, పుచ్చకాయలు ఎవరుకోస్తారో వారికి పుచ్చకాయలే కూలిగా యిస్తానని వేమన చాటించాడు. ఊళ్లో వాళ్ళు మరింత నవ్వుడం ఆరంభించారు. అప్పుడు గతితేని ఓముసిలిది పుచ్చకాయల కోతకి వెళ్ళింది. సాయంత్రంవరకూ పనిచేసింది. వేమన ఆమెకి మూడు పుచ్చకాయలు యిచ్చాడు. అవి తీసుకుపోయి తన కొడుక్కి యిచ్చింది ముసలమ్మ. కొడుకు ఓపుచ్చకాయని పనికిరాదని

దొడ్లోకి విసిరికొట్టాడు. అదిబద్దలయింది. అందులో గింజలు ముత్యాల య్యాయి. కళ్ళు మిరుమిట్లు కొల్పాయి. ఆశ్చర్యపోయారు. వాటిని భద్రంగా దాచుకున్నారు. మర్నాడు ముసలమ్మా, ఆమె కొడుకూ కోడలూ ముగ్గురూ కలిసి కూలికివెళ్ళారు. వేమన యథాప్రకారం మనిషికి మూడేసికాయలు కూలి యిచ్చాడు. కాని వాళ్ళ ఆశ తీరక దొంగతనంగా రెండేసి మూడేసి కాయలు వొడులలో దాచుకుని యింటికి తెచ్చుకున్నారు. కాని వేమన యిచ్చిన కాయల్లోనే ముత్యాలున్నాయి. మిగతావాటిల్లో పురుగులున్నాయి.

శివీషయం వూరంతా పాకింది. అంతా వేమనని “మహాత్ముడు” అన్నారు.

వేమన దాయ పంపకంగా అన్నదగ్గరికి వెళ్ళి “అన్నా ! నేను పండించిన పుచ్చకాయల్లో భూమిపన్నుపోను మిగతావి నువ్వు నేనూపంచుకుందాం, రా” అన్నాడు. అందుకు వేమనను అన్నగారు, నవ్వి పరిహాసించాడు. మహాత్ముల చర్యలు ప్రాకృతులకు అర్థంకావుకదా ! వేమన వదిన అతని మహాత్మ్యం తెలిసింది కనుక, భర్తని వొప్పించి వాటా తీసుకు రమ్మని పంపింది. అతడు వెళ్ళి, వేమన చెప్పినప్రకారం ఓపుచ్చకాయ బద్దలుకొట్టి చూశాడు. అందులోంచి మంచి ముత్యాలు రాలాయి. అన్నగారు ఆశ్చర్యపోయాడు. తమ్ముడి నిజస్వరూపం తెలుసుకున్నాడు. అతణ్ణి బతిమాలుకున్నాడు.

అభిరామయ్య ని పొంచి చూడ్డం

అభిరామయ్య రాచనగరంలో సువర్ణకారుడు. అతనివద్ద, వేమన వదినగారు నగలు చేయిస్తూ, వేమనని కాపలా వుంచింది. అభిరామయ్య ప్రతిరోజూ అందరికన్నా ఆలస్యంగా పనికి వస్తూవుండేవాడు. దీనికి కారణ మేమిటని వేమనకి అనుమానం కలిగింది. తెలుసుకుకోవాలనుకున్నాడు. అభిరామయ్యకి తెలియకుండా, అతని వెంటే వెళ్ళాడు వేమన. అభిరామయ్య ఊరికి తూర్పుగావున్న పనంలో లంబికాశివ

యోగిని దర్శించి పూజచేశాడు. అప్పుడు ఆయోగి అభిరామయ్యని చూసి “నాయనా! ఇన్నాళ్ళనుంచీ నువ్వు నాకు చేసిన సేవకు సంతోషం. నాకు అవసానకాలం సమీపించింది. నువ్వు రేపు ఉదయం నాదగ్గరికి రా” అని చెప్పాడు. అది విని, వెనుక పొంచివున్న వేమన ఆశ్చర్యపోయాడు. ఇంటికి యథాప్రకారం వెళ్ళిపోయాడు. వదినెను పిలిచి, రేపు వుదయం అభిరామయ్యను యింటికి వెళ్ళకుండా చెయ్యమని బతిమాలాడు. అప్పుడు సరసమాంబ రాజుతో చెప్పి అభిరామయ్యని యింటికి వెళ్ళకుండాచేసింది. అభిరామయ్య సగలుచేస్తూ, తన దురదృష్టానికి ఎంతో దురపిల్లాడు. రాజాజ్ఞ మారలేకపోయాడు.

వేమన మర్నాడు పూజాద్రవ్యాలుపట్టుకుని యోగిని దర్శించాడు. సాష్టాంగ దండప్రమాణం ఆచరించాడు. లేచి వినయంతో ఆయన ఎదుట నుంచున్నాడు.

యోగి, వేమనని చూచి, “నువ్వు ఎవ్వరవు?” అని అడిగాడు. “అయ్యా! నేను అభిరామయ్య శిష్యుణ్ణి. మీకు మనుమణ్ణి. ఆయన నన్ను మీదగ్గరికి పంపాడు.” అన్నాడు వేమన. అది యోగి విని “నాయనా! అతనికి ప్రాప్తి లేదు. నువ్వు సుకృతజన్ముడివి. అంచేత నువ్వు నామంత్రం పొందడానికి అర్హుడివి.” అని ఆశీర్వదించాడు. అతని నాలుకమీద భీజాక్షరాలు లిఖించాడు. మంత్రోపదేశం చేశాడు.

అ భి రా మ య్య ని వే డు కో వ డ ం

వేమన గురువు దగ్గర శలవు తీసుకున్నాడు. ఇంటికి వచ్చాడు. అభిరామయ్య కాళ్ళమీద పడి, క్షమించేవరకూ వదల నన్నాడు. “నువ్వు రాజువు. నేను నిన్ను క్షమించడవేమిటి?” అన్నాడు అభిరామయ్య. తరవాత అభిరామయ్య వేమనను క్షమించా ననగా, జరిగిన సంగతంతా వేమనచెప్పాడు. అది విని అంతా ఆశ్చర్యపోయారు. అప్పుడు అభిరామయ్యకి వేమన “ఆర్యా! నువ్వు నాగురుదేవుడివి. అంచేత నీవేరు శాశ్వతంగా వుండేలాగ, నీవేరు జోడించి “విశ్వదాభి

రామ విసురవేమ” అనే మకుటంతో ఏనాడూ ఎవరూ ఎక్కడా వినీ ఎరగని నారస్వతం సృష్టిస్తాను” అని శపథం చేశాడు.

వేమన దేశసంచారం

ఈవిధంగా వేమన యోగిగా మారిపోయాడు. ప్రథమ గ వదిలకూ, ముఖ్యగురువు అభిరామయ్యకూ వందనాలు అర్పించ వారిశలవు తీసుకుని దేశాటన ఆరంభించాడు. ప్రకృతి రామ కానికి ప్రజాహృదయాల్లో గల భావాల్ని హత్తించి పొత్తుచేసి ఆ ఆటగా పాడింది పాటగా పద్యాలు చెబుతూ ఆబాలగోపాలానికి మయ్యే భాషలో, తేనెలూకు భావాలతో సర్వమత సమ్మత కవిత్వం చెప్పి ప్రజా మన్ననలు అందుకున్నాడు. విన్న ప్ర వేమన వేదాతీతుడనీ, వేమన వాక్యము వేదమనీ, వెర్రివేమనమా వేద మయ్యాయనీ అన్నారు.

వేమన మహాప్రస్థానం

వేమన ఈవిధంగా దేశమంతా తిరిగాడు. అనేక మంది తయారుచేశాడు. మందిరాలూ, మఠాలు కట్టించి తనమతం కావించాడు. చివరికి తనవాళ్ళ నందర్నీ రప్పించి ఎవరికి సినవి వారికి చెప్పి, వారంతా జయజయ ధ్వనాలు చేస్తుండగా యోగీంద్ర సాంప్రదాయానుసారం, మహాయోగి, మహాకవి మహాప్రస్థానానికి వెళ్ళిపోయాడు.

వేమన వేశ్యాలోలత్వము
(పద్యము 1307)

వేమన వదినెగారి నగల నడుగుట
(పద్యము 2730)

వేమన వ్యవసాయము
(పద్యము 9561)

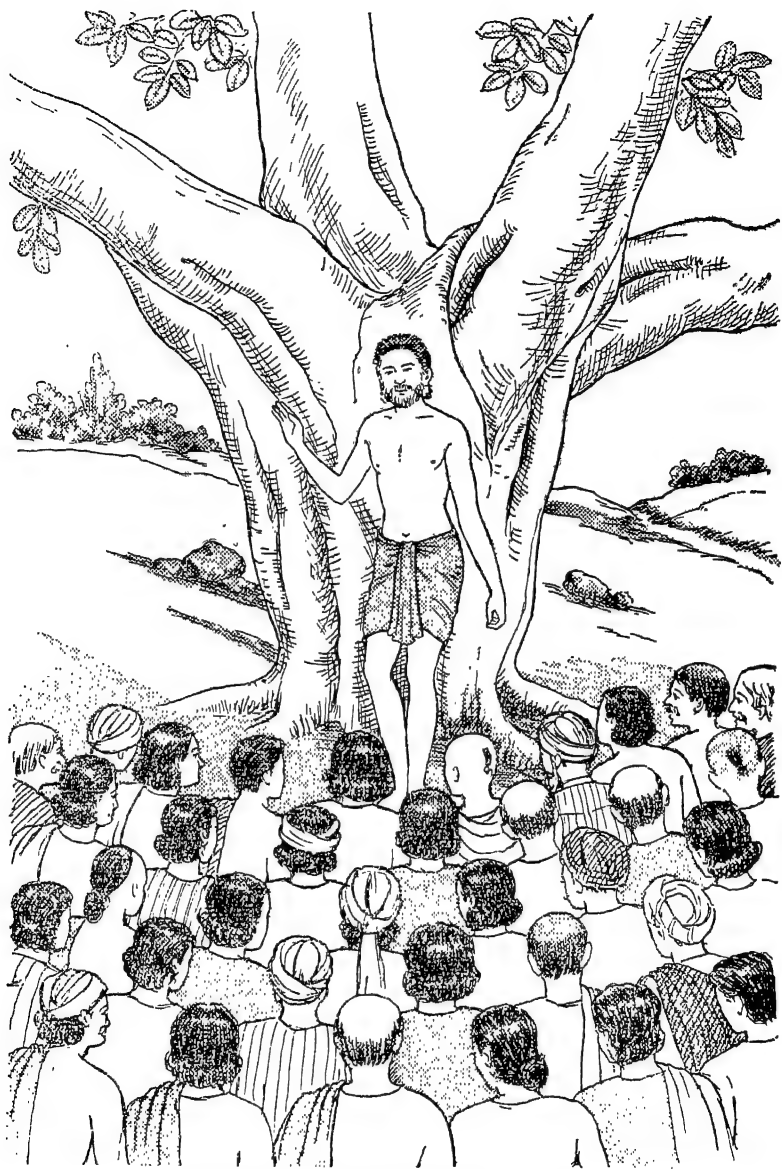
లంబికాయోగిని అభిరామయ్యను వేమన పొంచిచూచుట
(పద్యము 2434)

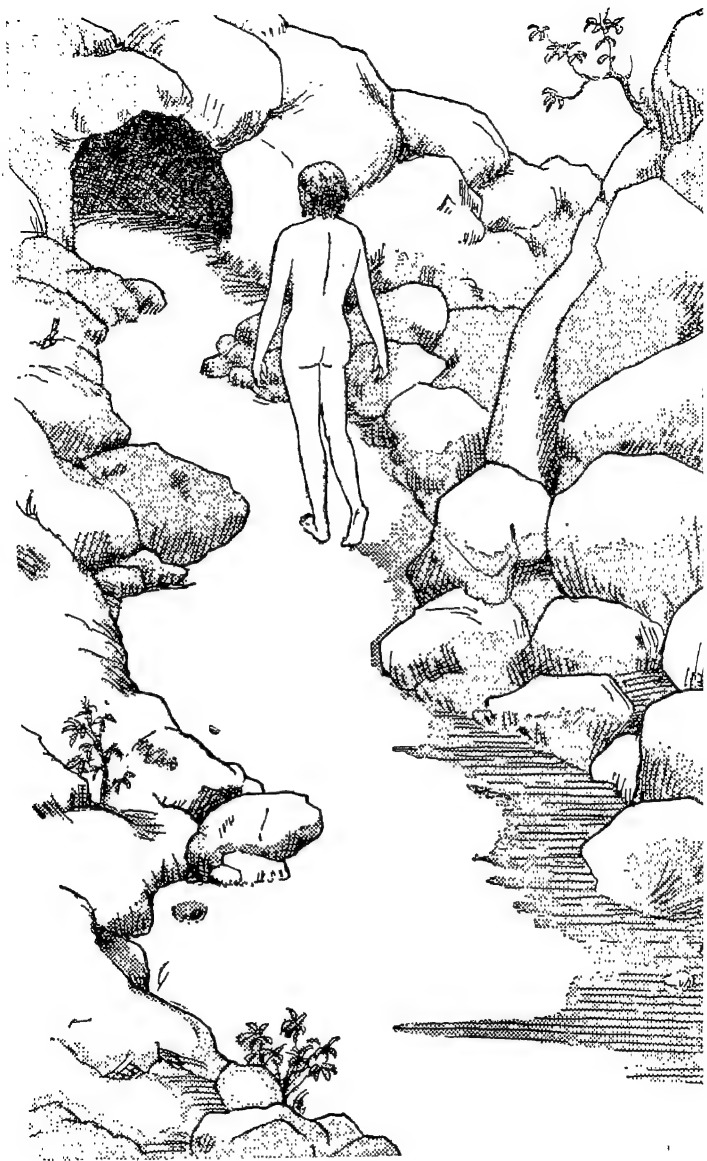
వేమన గురూపదేశము
(వాక్యం 497)

అభిరామయ్యను వంచిచినందులకు క్షమింపమని వేడుకొనుట
(పద్యము 3021)

వేమన సంచారము - ప్రచారము
(పద్యము 1796)

వేమన మహాప్రస్థానము
(వచనము 3240)

మ న వి మా ట లు

వేదసారమును గోరుముద్దలుగజేసి, ఆంధ్రుల కర్పించిన మహా యోగి వేమన. ఈయన మహాయోగియేగాక మహాకవికూడాను. ఈదివ్యపురుషుడు చదివినవారికిని, చదువని వారికిని, జ్ఞానులకును, అజ్ఞానులకును గురి తప్పని బోధలుగా ఆటవెలదులలో సూటిగా జెప్పినాడు.

ఒక అగమ్యమైన విషయమును సులభగ్రాహ్యముగ బోధించుట లో మేటి. ఆయన ఉపమానములు సాటిలేనివి. జ్ఞానమును నిత్యజీవిత మునకు ముడిపెట్టిన మహాత్ముడాయన. అంత రక్తుడు, అంత విరక్తుడు మన తెలుగువారి చరిత్రలో మరియొకడు కానరాడు. “కామిగాక మోక్షకామిగాడు” అన్నసూక్తి ఆయనపట్ల చక్కగా వర్తించినది.

కందమునకు తిక్కనయు, సీసమునకు శ్రీనాథుడు, ఆటవెలదికి వేమనయు ప్రసిద్ధిపొందిన కవులు. వేమన కవిత్వము జాను తెనుగులో తేనెసోనలూరుతూ వుంటుంది. ఈయనవాసిన ఆటవెలదులలో ప్రతి పద్యమున అపారమగు అనుభవము, అర్థము నిండి వుండును. ప్రతీ పద్యమును ప్రతివారికిని జీవితము పొడవునను నూతనార్థములను సురింపఁ జేయుచునే యుండును.

వేమన సంఘమును, జీవితమును సంస్కారరూపమునచూచినాడు. ఆయనచూచిన జీవితపుశిఖరములను, సంఘాన్నత్యములను ఎవ్వరును ఊహింప జాలరు. ఆయన జూచిన స్థితికి సంఘముఁ జేరుకొనుటకు చాల కాలముఁ బట్టవచ్చును. వ్యక్తి జీవితశిఖరములను యేకొలదిమందియో కాని చూడలేరు. ఆయనజేసిన జ్ఞానబోధ లట్టివి. ఈయన సంఘ మును నిర్మొగమాటముగ విమర్శించాడు. ఆ విమర్శనలో పరిహాసము మృదువుగ గోచరించును కాని, గంభీరదృష్టితో ఆ విమర్శనలను మనము అర్థం చేసుకొంటే “సత్యమంతే” అనిపించును. సంఘదురాచారములను గూర్చి ఆయన హృదయమెంత సంక్షోభపడినదో సంఘ సంస్కరణలకై నిర్వికారుడగు ఆ అద్భుత యోగిమూర్తి

యెంతజాలిపడెనో మనకు కానవస్తుంది. ఆయన విమర్శించిన సత్యములు ఒక దేశ, కాల, పాత్రలకు సంబంధించినవి కాక సర్వకాలిక, సార్వజనిత, సార్వదేశికములై విరాజిల్లుతూ వున్నాయి.

“పొరుగింటి పుల్లకూర రుచి” అన్నట్లు మనవారు పరభాషలలోని గ్రంథములను చదువుటకుఁ బాల్పడుటయేగాని, జాతిరత్నముల వంక చూడరు. మనసారస్వతాన్ని ఖిలంగాకుండా సంపాదించి సంరక్షించిన మహామహుడు శ్రీ సి. పి. బ్రాన్ దొరగారు. ఈయన అంగ్లేయుడు. ఈయన వేమన పద్యములను 52 తాళపత్రప్రతులు వ్రాయించి చెన్నపురి ఓరియంటల్ గ్రంథాలయంలో పొందుపరచాడు. కొన్ని పద్యములు వర్చికూర్చి వాటికి ఇంగ్లీషులో భావం వ్రాసి అచ్చువేశాడు. దానితో వేమన ఘనత ప్రపంచవ్యాప్తి నందింది.

వేమన పద్యములెన్ని యున్నవో సరిగా తెలియుటలేదు ఆయన ఒక గ్రంథంగా వ్రాయక దేశసంచారం చేస్తూ, తనకు తోచిన భావములను, జూచిన పరిస్థితులను, ఇతరులు అడిగిన ప్రశ్నలకు సమాధానములను పద్యములలోచెప్పేవాడు. శిష్యులు వాటిని కంఠస్థంచేస్తూ వాక్సాహిత్యంగా ప్రచారం చేశారు. అందుచేత అసలు వేమన పద్యములలో కొన్ని వాక్యములు, కొన్ని భావములు మార్పులూ, కూర్పులూ, చేర్పులూ జరిగాయి. అవేగాక కొన్ని పద్యములే కూర్చబడ్డాయి. కాని, కొంచెం నిదానించినచో ‘రాళ్లు’, ‘రత్నాలు’ సులభముగనే గోచరిస్తాయి. ఈ పరిశీలన వాఙ్మయ పరిశోధకులకు విడిచిపెడదాము. “వ్రాల కందని పద్యములే వేల సంఖ్య” “పదియు నైదువేల పద్యములను” అనే పద్యవాక్యములు గ్రంథ సంఖ్యకు తోడ్పడతాయి.

వేమనవి అయినను కాకపోయినను నేను ముద్రితాముద్రిత గ్రంథములనుండి నేకరించినవి అయిదు వేల పద్యములున్నాయి. వీటిని అకారాదిక్రమముతో నాకుతోచిన విజ్ఞాన విశేషాలతో సమర్పించుకొంటున్నాను.

వేమన తన కాలమున సామాన్యులువాడు భాషనే వాడుటచేత మనకు నాటికాలపుభాష ఆయన పద్యములవలన లభిస్తుంది. ఆయన పద్యాలలో సామెతలు, జాతీయములు కోకోల్లలుగా వున్నాయి. నాటి విజ్ఞానము, సాంఘికపరిస్థితులు, మత సంప్రదాయములు, విశేషవిషయాలు, కూట వేదాంతము, రసవాదాది శాస్త్రవిజ్ఞానములాది అశేషవిషయాలు మనకు ఈయన పద్యాలలో లభించగలవు. అనేకులు అనేక విధములుగా ఈయన పద్యాలకు భావాలు చెప్పుతున్నారు. నేను విన్న విషయాలు వివరించు కుతూహలమే నన్నీ గ్రంథసంధానత్వమునకు పురికొల్పింది.

ఏ భాషలోను జ్ఞానవిజ్ఞానముల నింత సులభముగ సామాన్య ప్రజానీకమునకు సూటిగాబోధించు కవిత్వరూపమున మన వేమన కవిత్వమునకు మిరిలేవన్న అతిశయోక్తి కాదు. వేమన పద్యములు ప్రతివారును భక్తిశ్రద్ధలతో, పరిశీలనాదృష్టితో నిత్యముపఠించి వారి వారి బుద్ధులకు తగినటుల అమూల్యఫలముల పొందుదురు గాక యని ప్రాంజలితో ప్రార్థిస్తున్నాను.

ప్రాచీనాచార ప్రకారం గ్రంథారంభమునందుండే, ప్రార్థనాదిక పద్యాలు చేర్చి, తరువాత అకారాదిగా పద్యాలు కూర్చబడుట ధర్మం కదా !

సకల సుకవి నికరాసువర్తి

నేదునూరి గంగాధరం

15 - 8 - 60

రాజమహేంద్రవరము

వేమన పద్యములు

ప్రార్థన పద్యములు

కం. శ్రీ కర బ్రహ్మకారుని
ప్రాకటముగ మదిని జేర్చి | ప్రణవాశ్చత్విహో
సోఁకి నటించెడి, జ్ఞప్తిని
పాకముగని దాటువాడె | భక్తుఁడు వేమా. 1

కం. శ్రీ మూల శక్తి యనఁదగు
నామూర్తులఁ గన్నతల్లి | నౌఁగాఁదనకన్
ధీ మూర్తి నెంచి చూడుము
నీ మూర్తికి సాటిలేదు | నిజముగ వేమా. 2

కం. శ్రీ యన మంగళ దేవత ;
శ్రీ యనఁగా విష్ణు పత్ని | సిరి సంపదయున్ ;
శ్రీ యనెడు మూలశక్తిని
శ్రీ యని వర్ణింపు మెపుడు | స్థిరమతివేమా. 3

కం. శ్రీరామ రామ నామము
మారాడక విను నరులకు | మహితాత్ముండై
యూహారఁ దిరిగి చెప్పమి
యాపూర్ణ తపఃఫలంబు | లగు వేమపతీ. 4

కం. శ్రీరామ యనెడు మంత్రము
తారక మని యెఱిగి మదిని | ధ్యానపరుండై
సారముఁగ్రోలిన నరునకుఁ
జేరువగను బరమపదవి | చేకులువేమా. 5

గురుస్తుతి

కం. భవదూరుఁడు శరభాంకుడు
శివ శీలుఁడు; వేయఁగోటి | సిద్ధేశ్వరుఁడునై

శివ భృత్యుఁడు, పటమూలుఁడు

శివమయ చిన్మయుఁడుసోమ । శేఖరగురుఁడౌ.

6

చ. ధరనతి కీర్తిమంతుఁడును । దైవసముం డతిగోప్యఁ డోర్పుమీ
అరహిని కొండవీటి, యభి । రామయ నాగురువర్యుఁడతఁడున్
మఱియుఁబ్రభుండవీపు ననుమానము లేదిక, మీదునామముల్
స్థిరముగనుండుఁగాక యిది । సిద్ధముసుమ్ము జగాన వేమనా! 7

తే. పరమగురుఁడభిరామయ । పాదములకుఁ

జేతులనుఁజూచి మ్రొక్కితి । శిరముఁజేర్చి

తప్పువినియును క్షమియించె । నొప్పిదముగఁ

దలఁపఁడేనందఁ దనపాటు । ఫలము వేమ.

8

క వి స్తు తి

కం. శివ కవులకు, నవకవులకు,

శివభక్తికి, తత్వమునకు । జింతామణికిన్

శివలోక ప్రమథులకును

శివునకు, గురువునకు శరణు । జేయరవేమా.

9

కు క వి ని ం ద

ఆ. తోటకూరకై నఁ । దొగ్గల్పికై ననుఁ

దవిటి కుడుముకై నఁ దవిటికై న,

గావ్యములనుఁజెప్ప । ఘనులెల్ల ధనపరుల్

విశ్వదాభిరామ విసుర వేమ.

10

క వి ఘ న త

ఆ. కామిగాని వాఁడు । కవిగాఁడు, రవిగాఁడు,

కామిగాక మోక్ష । కామిగాఁడు

కామియైనవాఁడు । కవియగు, రవియగు

విశ్వదాభి రామ విసురవేమ.

11

కం. రవికననిది, కవియెఱుంగును

కవి యెఱుంగనిచోటు రవియుఁ | గానఁడు; ధరలో

రవికన్న మిగుల నెక్కుఁడు

కవియై విలసిల్లు నీవు | గానవె వేమా.

12

వేమనను గుఱించి

ఆ. కవితఁ గూర్చ బుద్ధిఁ గల్గజేసె నజుండు

సముచితమతితోడఁ | జక్కఁగాను

యొరసంధ్య నిష్ఠ | హోమతర్పణములఁ

జెలఁగి కల్పనంబుఁ | జేసెవేమ.

13

ఉ. కూటికి లేనివానివలెఁ | గోపములేకను నెల్లతావులన్

మాటికి, మాటికిన్, మరియు | మాటకు, మాటకుఁబద్యపద్ధతిన్

ధాటి నెఱుంగఁ జెప్పుచును | ధారుణిలో శివరూప ధారియై

మాటికి నున్న వేమన, న | మానములెవ్వరు? యుర్వివేమనా? 14

కం. వానను దడియని వారును,

పూనికి వేమన్నచేతఁ | బొరయని వారున్

నానా దిక్కుల వెదకిన

గానమురా ! నెంత వానిఁ | గానము వేమా.

15

ఆ. బ్రహ్మవాత కెదురుఁ | బల్కెడు వాఁడును

ఆదివిష్ణు సూత్ర | మడఁచు వాఁడు

మూఁడు కనులవాని | మొనసి నిల్చినవాఁడు

కానఁ బడరు నీవు | కాని వేమ.

16

ఆ. వేముడిట్లు చెప్పు | వివరపు వాక్యముల్

వేముడిట్లు పోవు | వెట్టిపోక

పామరు లకు నెల్ల | ప్రతిపక్షమై యుండు

పండితులకు నెల్ల | పరము వేమ.

17

కం. శ్రీమ దుమాపతి యగు నా

స్వామికి; దాసుండ నంగ | జగముల్ పొగడన్

వేమన యనియెడు ధీరుఁడు
నేమంబునఁ జెప్పఁ దీని | నిజముగ వేమా.

18

గ్రంథ సంఖ్య

తే. నీతి, వైరాగ్య, భక్తి, వి | నీతులకును
ఘాతకులుఁగాని, జ్ఞాన సం | కలితులకును
వ్రాలకందని పద్యముల్ | వేలసంఖ్య
చేత ; నందుగ వేమనఁ | జెప్పెభువిని.

19

ఆ. శ్రీకర శివ తత్త్వ | శీలుఁడౌ వేమన్న
పదియైనైదువేల | పద్యములను
లోకమందుఁజెప్పె | ప్రాకృతుల్ దరిఁజేర,
విశ్వదాభిరామ | వినురవేమ.

20

గ్రంథ ఫల శ్రుతి

ఆ. ఇహ పరంబులకును | నిది సాధనంబని
వ్రాసి, చదివి, విన్న | వారికెల్ల ;
మంగళంబు లొనరు | మహిలోన నిజమిది ||వి||

21

ఆ. ముక్తి మార్గమునకు | మూలమై తగునట్టి
గ్రంథమంత జనులు | గడగి చదువ
విన్నవారికెల్ల | విభవముల్ కలవయా ||వి||

22

కం. వేమన పద్యము లెల్లను
సామముతోఁ జదివినట్టి | సజ్జనులెల్లన్
సోమన తలఁగల యాతని
సామిప్యము నొందఁగలరు | సత్యమువేమా.

23

ఆ. వేయిపద్యముల, వి | వేకియై భక్తితోఁ
బఠనఁజేసినట్టి | భక్తులకును
బాయకుండు మోక్ష | పథమరచేతిదై ||వి||

24

కం. శతసంఖ్య పద్యముల నే
మతిమంతుఁడు పఠననేయ । మమతలుదీరన్
అతఁడును నాలుఁగు పదముల
సిరికంఠుని పదముఁజేరు । సిద్ధము వేమా ॥ 25

కం. ఒక పద్యంబును మదినిడి
ప్రకటితమగుఁగుట్టుఁ దెలిసి । పరికించినచో
సకలంబును శ్రుత్యర్థము
నికటంబగు నిటరహస్య । నిలయము వేమా. 26

కం. వేమన చెప్పిన మాటలు
సామంబున సకలవేద । సారంబుగదా ?
సామెత పంచాక్షరిలో
నీమహిమలుఁ దెలసియుంట । నింపగు వేమా. 27

అకారాది పద్యానుక్రమణిక

ఆ. అంకిలెఱిగి మాట । లాడ నేర్చినపుడె
పిన్న పెద్ద తనము । లెన్న నేల ?
పిన్న చేతి దివ్వె । పెద్దగావెలుఁగదా ॥వి॥ 1

ఆ. అంగమందు లింగ । మతిశయంబుగఁ గట్టి
1 లింగమందు భక్తి । 2 నిలుపలేడు.
ముక్తి లేక తుదను । మూర్ఖుడై పోవురా ॥వి॥
పాఠాంతరము:- 1 లింగమందు ముక్తి । లేడు నిలుప. 2 యతి తప్పినది.

ఆ. అంగమందు లింగ । మతిశయంబుగఁగట్టి
లింగమందు భక్తి । లేక యున్న
దొంగగొడ్డు మెడను । దుడ్డుఁ గట్టినయట్లు ॥వి॥ 3

ఆ. అంగ మందు లింగ । మమరంగ మర్థించి
జంగ మందుఁబెట్టి । యంగు పఱచి
రంగుగాను వసుధఁ । గ్రుంగఁగఁ ఞాడరా ॥వి॥ 4

ఆ. అంగము లెనిమిది | నరసిన వారికి

చిత్తశుద్ధిగలుగు | తత్త్వబోధ

మెలమి బోధ పడును | నెటి సుఖ మొందును ||వి||

5

విశేషాంశము :- యతి సరియైనది కాదు. యోగమునకు యమము, నియమము, ఆసనము, ప్రాణాయామము, ప్రత్యాహారము, ధారణము, ధ్యానము, సమాధి అని యెనిమిదంగములు కలవు. వీటిని తెలిసిన వారికి తత్త్వము బోధపడును. చిత్తశుద్ధి కలుగును. పరమపద సుఖము లభించును.

ఆ. అంగ మెల్లవదలి | యటుదంతముల నూడి

తనువు ముదిమిచేతఁ | దఱచు వడక

ముప్పు త్రిప్పలఁబడి | మోహంబు విడువరు ||వి||

6

ఆ. అంగమేడఁబుట్టె | లింగమెక్కడఁబుట్టె

యెంగి లేడఁబుట్టి | యేకమాయె ?

యెంగి లెంగి లనుచు | నెగులు పడనేల ? ||వి||

7

శా. అంగమౌలినివాఁడు దాతయగునా! | యైదారుగొడ్డేరులున్

గంగా, నర్మద, సింధు గౌతమగునా! | గంగెద్దు *కాభరణముల్

శృంగారించినశంభు తేజి యగునా! | క్షీరాబ్ధిలో నెప్పుడున్

కొంగన్మించిన రాజహంసయగునా! | గోరాజవేమాహ్వయా! 8

విశే:- *గణము తప్పినది. కావున “భర్ణముల్” అని వుండవచ్చును.

ఆ. అంగ యోగములును | ఆరుమతంబులు

మూఁడు యోగములను | మొనయరాదు

కడమ యోగమునను | కల్లును మోక్షంబు ||వి||

9

విశే:- ఇంద్రియాదులే “ఆత్మ” అనునట్టి యోగమువలనగాని శైవ శైష్వణ శాక్తేయ గాణాపత్య సౌర కాపాలిక అనేది ఆరుమతములవలనగాని, “హత లయ మంత్రము” అనేది మూడు యోగముల వలనగాని, మోక్షము కలుగదు - కడమ యోగమనగా రాజయోగము-దీని వలన ముక్తి కలుగును.

ఆ. అంగ లింగములను | హరునితో మర్దించి

జంగ మింక గ్రంధి | భంగ పఱచి

రంగుగాను వసుధ | వంగంబుఁ గూర్చరా ||వి||

10

విశేషాంశము:- ఇది రసవాదమును గూర్చి చెప్పుచున్నది

అ. అంగు మీరగాను | నబల జన్మంబుల
వలచి చంపునెంత వారిని న
అక్కరణినిదనువు | లతిశయమై వచ్చు ||వి|| 11

కం. అంచఘనాక్షర బిందువు
పంచాక్షరి నాదమండ్రు | పరమ మునీంద్రుల్
ప్రాంచితముగ నది దెలిసిన
మంచాసన మెక్కువాడు | మహిలో వేమా. 12

ఆ. అంజనంబు కనుల | కంటించి చూచిన
సొమ్ము దొరకు భువిని | సూత్రముగను
నమ్మి గురుని కరుణ | నభమంటి చూడరా ||వి|| 13

ఆ. అంజనంబుఁబెట్టి | యాత్మలో ద్రవ్యంబుఁ
గనఁగలేని ఘనత | కడఁగి యెఱిఁగి
ఆశఁ దప్పినప్పు | డతఁడెవో ఘనయోగి ||వి|| 14

ఆ. అంటి యంటకుండు | నమల స్వరూపమై
మింటి మంటి నడుమ | మెలఁగు దాని
నొంటి స్థంభమందు | జంటించి చూడరా ||వి|| 15

ఆ. అంటు ముట్టునెంచి | యదలించి పడవైచి
దూర మందుఁ జేరి | దూరనేల ?
పుట్టి చచ్చిన తఱి | బూర్ణంబుఁదెలియరు ||వి|| 16

ఆ. అంటు విడని గుణమె | యది దేహ సుఖమాను
అంటు విడు గుణమై | యాత్మ సుఖము
కమ్మ నంటు గుణము | కలుగునా ? కలుగురా ||వి|| 17

కం. అండంబున నాకాశం
బుండం గాంచంగ గాంచ | నొనంగఁగదీపై
యుండున వన్నయుఁ దెలిసిన
మెండుగ నటుఁజూచినన్న | మేలగువేమా. 18

శరీరమనే అండమునందు, మహాకాళమును, పరిచ్ఛిన్నాకాళమును ఉన్నవి. వానిని విభజన చేసి, ఆ కాళమువలె, తానును, మిథ్యాభూతమని తెలిసికొన్నమీదట మహదానందము కలుగును. అండము = కనుగ్రుడ్డు.

ఆ. అండజములఁబుట్టు | నలరు ప్రాణులుకొన్ని
బుద్ధుధములఁ బుట్టు | పురుగులెల్ల
స్వేదముననుఁబుట్టు | జీవులు కొన్నిరా ||వి|| 19

ఆ. అండఁ దప్పిన నరుఁ | డతి ధార్మికుని యిల్లు
చేర వలయు; బదుకఁ | జేయునతఁడు
యావిభీషణునకు | నతి గౌరవంబున
భూతలమున రాము | రీతి వేమ. 20

ఆ. అండపిండము, నడి | బిందు వాత్మజ్యోతి
యర్కుజ్యోతి, సరసి | జాండమందు
నాదబిందువులకు | నడుమ నద్భుతజ్యోతి ||వి|| 21

అండము = కనుగ్రుడ్డు, పిండము = కంటిపాప, బిందువు = పాపలోని కళ, ఇదియే ఆత్మజ్యోతి.

ఆ. అండమండముఁగన | నన్నియు, నటుపిండ
మండమెట్లో? బమ్మ | యండమల్లె
కర్మబంధమునను | గానరే యీనరుల్ ||వి|| 22

ఆ. అండమందునుండు | నఖిలమై జనులార !
యెందులేక యుండు | నెఱుంగునతడె
యతని పూజఫలము | నందె నాశివయోగి ||వి|| 23

కం. అండములో నాకాశం
బుండంగాఁజూడఁజూడ | నొనరఁగఁ దీపై
యుండును, నంతయు దెలిసిన
మెండుగ నొక ముక్తికాంత | మెలఁగురవేమా ! 24

ఇది 18 వ పద్య పోలికలో ఉన్నది. కాని ; అందులో మేలు కలుగుననియు ఇందులో ముక్తి కాంత విహరించుచున్న దనియు - కొద్ది భేదముతో చెప్పబడినది కాని ; మహదానంద మాగ్గమున పోవు వారికి, నిశ్చలము, నిష్ప)పంచము, సత్యము అక్షరము, అగు బ్రహ్మము కనబడును.

ఆ. అంత కొఱత దీటి | యతిశయకాముడై
నిన్ను నమ్మి చాల | నిష్ఠతోడ
నిన్నుఁ గొల్వముక్తి | నిశ్చయముగఁ గల్గు ||వి|| 25

కం. అంతయు బ్రహ్మమయంబని
మంతనములు, మాని మనసు | మర్మముఁగనినన్
వింతలు బయటను సున్నగు
చింతలు విడినట్టి వాఁడె | సిద్ధుఁడువేమా. 26

ఆ. అంతరంగమందు | నభవు నుద్దేశించి
1 దలఁపముక్తి తన్ను | దగులుగాక
బాహ్యరంగమునను | 2 బరికింపలేదయా ||వి|| 27

పాఠాంతరములు.

1 తరిచిచూడ ముక్తి | తనకుగల్గు

2 భాషింప నిలుచునా ?

ఆ. అంతరంగమందు | నభవు నుద్దేశించి
నిల్చి చూడనాడ | నిల్చుఁగాక
బాహ్యమందు శివుని | భావింపనిలుచునా ! ||వి|| 28

ఆ. అంతరంగమందు | ననువుగా శోధించి
తలఁపఁ దలఁప ముక్తి | తగులుఁగాక
బాహ్యరంగమందు | భాషింపఁదెలియునా ||వి|| 29

ఆ. అంతరంగమందు | న పరాధములుచేసి
ముంచి వానివలెను | మనుజుఁడుండు
యితరులెఱుంగ కున్న | నీ శ్వరుండెఱుంగఁడా ||వి|| 30

ఆ. అంతరంగమందు | నద్వైతమేయుండు
బాహ్య మందు ద్వైత | భావముండు
యట్లుకాక తత్త్వ | మలవడ నేరదు ||వి|| 31

ఆ. అంతరంగ మెఱుంగ | హరుఁడౌను గురుఁడౌను
యంతరంగ మెఱుంగ | నలవికాదు
యంతరంగ మెఱుంగ | నతఁడెవో శివుడయా ||వి|| 32

- ఆ. అంతరంగ హృదయ | మందఁగా సాధించి
చింత లూడఁబెటికి | చిక్కుపడక
వింతఁజూచిమెలఁగి | విజ్ఞాన మందరా ! ||వి|| 33
- ఆ. అంతరాత్మఁ గనక | యల్పబుద్ధులతోడ
మెలఁగునట్టి ద్విజులు | మేదినందు
యముని నరకములకు | నరుగంగ సాక్ష్యమ్ము ||వి|| 34
- తే. అంతరాత్మను గుర్తించి | యాశలుడిగి
చింతలనుఁ ద్రొక్కి మదియందు | సిద్ధుడగుచు
వింతలనుఁ జూచి భ్రమయక | వెట్టి వలెనె
సందు గొందులఁ బూర్ణత | నందు వేమ. 35
- తే. అంతరాత్మాను భవమంది | యాశలుడిఁగి
సంతతార్చన మదినిష్ఠఁ | జలుపఁగోరి
వంతుకెక్కిన వాడె పో | వద్యుడరయ
వాని కెవ్వఁడు సరిగాఁడు | గాన వేమ. 36
- ఆ. అంతరిక్షమందు | నమరిన లింగంబు
చింతబూన వలెను | జెనకి యాత్మ
వింతలోని వింత | వెన్న టింటిచూడరా ||వి|| 37
- ఆ. అందరాని పండఁ | దడవి వెన్నెలబైట
నుండుఁ జూడ దొడ్డ | పండుగాను
పండు పడిన చెట్టు | పట్టంగలేరయీ ||వి|| 38
- ఆ. అందలమును మోసి | యందటిపై నుండి
పొంది వేడ్క మీరి | పూర్ణుడతడు
యతని పూజఫలము | లందంగఁజూడరా ||వి|| 39
- ఆ. అంది యందనట్టి | యచలస్వరూపంబు
పొందుపడఁగఁబూని | పొదలు వాడు ;
జెంది మిన్న కుండుఁ | జిన్నయాకారుడై ||వి|| 40

తే॥ అంది వేమన జెప్పిన | యాత్మబుద్ధిఁ
దెలియలేనట్టి మనుజులు | దేబె లరయ ;
తలను బాసిన వెండ్రుక | ల్వలెనుఁజూడ
భక్తి ముక్తులు హీనమై | పోవు వేమ ॥వి॥ 41

ఆ. అందు నిందు నుండు | నఖిలుండుఁ జూడఁగా
నెందుఁదానె నిండి | యెఱుఁగుచుండు
నతని పూజఫలము | నందుటే ముక్తిరా ॥వి॥ 42

ఆ. అందు నిందు ననక | యన్నిటి యందును
విష్ణు వమరి యుండు | వెలయు భువిని ;
వెనుకఁ జక్రి తిరుఁగు | విష్ణుచక్రంబుతో ॥వి॥ * 43

ఆ. అందునిందు ననక | నన్నిటఁ బరికింప
విష్ణు వెలయుచుండు | విదితముగను ;
చక్రి తిరుగు భూమి | చక్రంలోపల ॥వి॥ * 44

* యీ గుర్తుగల రెండుపద్యములు కొన్ని పదములు మార్పులఁ గలిగి యున్నవి ఒకేపద్య మయి యుండ వచ్చును.

ఆ. అందు నిందు వెదకి | యశుభవ మందక
కొంద రయ్యలెపుడు | కొంగవలెను
మూర్ఖ తపముఁ బూని | * మరియుటఁగానరో ॥వి॥ 45
* యిచ్చట యతి తప్పినది. మురుయుట యుండవచ్చును.

ఆ. అందె యింద్రజాల | మయ్యె లోకంబులై
మించె నొకటి కొకటి | మింటి యందు ;
తన్నుఁదానె చూడఁ | దలపుట మఱచెను ॥వి॥ 46

ఆ. అంధకార మందు | నణిగియే యుండక
పరమునందు మనసుఁ | బదిల పరచి ;
గరిమ నున్నయట్టి | ఘనుడెందులేడురా ॥వి॥ 47

ఉత్సా. అంబరంబుచూడ నేల | నడవె దిరుగనేల ; నా
సంబంధంబులడ్డఁగనేల | శంభు దూర్జనేల ; నా

నంబి వాని గోచిఁజించి | నారిచేతఁగట్టు ! మై
కంబశంబు హేమమాను | * కపరిసత్తు గూడినన్. 48

* దీనిలో బంగారముఁ జేసే యోగమున్నదని చెప్పుచున్నారు. “కపరి
సత్తు” యిది ఖండ సత్తేహా ?

అ. అక్షమాలఁబూని | యలమటఁ జెందక ;
కుక్షి నింపు కొనుట | కొదువఁగాదు ;
పక్షి కొంగరీతిఁ | బై చూపు లేటికో ||వి|| 49

ఆ. అక్షమాలఁబూని | యలమట పడనేల ?
నిశ్చయాత్మ మెఱుఁగు | నియతిలేక ;
కుక్షినింపు వాఁడు | గుహఁజేరి ఫలమేమి ? ||వి|| 50

ఇ. అక్షయమను టంక | మండంబుతోఁ గూర్చి ;
యమరి గుణవికార | మనుభవించి ;
అక్షయంబునంట | నక్షయంబై యుండు ||వి|| 51

ఈ. అక్షయాత్మకంబు | నర్థింప గుఱిగని ;
నిశ్చయంబు గాను | నిలిపి మనసు ;
రక్షఁగట్టినట్లు | రట్టడి మాన్పరా ! ||వి|| 52

ఁ. అక్షరంబుఁ జదివి | యందునఁ గనలేక ;
హెచ్చు తక్కువనుచు | యేపుమిరి ;
యక్షరాత్ముఁ డన్న | యతనికి ఫలమేమి ?
నిశ్చయంబుఁ దెలుపు | నీవు వేమ. 53

ఁ. అక్షరంబెఱుఁగని | యాచారమదియేల ?
తాను దినని యట్టి | ధనమదేల ?
నొరుల మేలుఁ జూచి | యోర్పని తనువేల ? ||వి|| 54

ఁ. అక్షరంబెఱుఁగక | యడవులఁ దిరుగుచు
గొండ, రాళ్లు, గుళ్లు | గొలువనేల ?
హృదయ మందు శివుని | యేర్పాటు తెలియరో ? ||వి|| 55

కం. అక్షర పదవికి బదివే

లక్షరముల నఱవనేల ? | నల “ శివ ” యను రెం

డక్షరము లణఁచు దురితము ;

తక్షణమే పదవి గలుగుఁ | దధ్యము వేమా !

56

కం. అక్షరపు టడవి జొరబడి

యక్షరములువేలు లక్ష | లరయఁగ నేలా ?

నీ క్షితి “ శివ ” యనియెడు, రెం

డక్షరములె పరిధవిల్లు నరయుము వేమా !

57

కం. అక్షర పుటముల జొర, వే

లక్షలు చదువంగ నేల | లాలితముగఁ బ్ర

త్యక్షముగను “ శివ ” యను, రెం

డక్షరములె, మదికి శుద్ధి | యగురా వేమా !

58

ఆ. అక్షరపుటమిడి | యండంబులోఁ గూర్చి

యమరునొక్క రణము * | ననుభవించు ;

నతనికన్న ముక్తి | యక్షరమైయుండు ||వి||

59

* “ రణము ” యిది సరి కాదేమో ! రవము అని యుండవచ్చును. రవము అనగా శబ్దము ; శబ్దబ్రహ్మముఁ గూర్చి ఈ పద్యము చెప్పఁబడినది.

కం. అక్షరపుటడవి బొరలక

యక్షరమగు మహిమఁగాన | నవనిందోలుతొ

నక్షరమును జపించిన

నక్షయముగ నదియెఱాలు | నరయఁగ వేమా !

60

కం. అక్షర మహిమ నెఱుంగవే

లక్షలు చదువంగనేల ? | లాలితముగఁ బ్ర

త్యక్షముగను, “ శివ ” యను రెం

డక్షరములు పరమ పదము | నగురా వేమా * !

61

* 58 వ పద్యమును, 61 వ పద్యమును ఒకేపాఠికగలిగి యున్నవి. నాల్గవ పాదములో మదికి శుద్ధి (పరమ పదము) యివే మార్పుగానున్నవి.

ఆ. అక్షరాత్మకంబు | నమ్మతపానమునకు ;
రక్షకత్వమునకు | రాజహంస ;
దీక్ష లోని దీక్ష | తెలివంటి చూడరా ||వి|| 62

ఆ. అక్షరాళివెంట, | నడవులవెంటను,
కొండ రాలగోడు | కుడువనేల ?
హృదయ మందె శివుడ | టుండుట | దెలియరో ||వి|| 63

ఆ. అఖిల జీవములను | సజుడవై పుట్టించి ;
విష్ణుడ వయి వాని | వెలయజేసి ;
శివుడవై సకలము | శిక్షించుచుందువు ||వి|| 64

*ఆ. అఖిల దేవతలును | హరిపూజ జేయంగ
హరుడు నృత్యమాడె | నాదియందు ;
ఆదిబ్రహ్మతానె | యటమద్దెలనుగొట్టె ||వి|| 65
* ఇట శివతాండవ గాథ వర్ణింపఁ బడినది.

*కం. అఖిలాకారుడ నంతయు ;
సకలాత్మలయందు సర్వ | సాక్షియె తానై
నిఖిలముల | నిర్వికారుడు
నికరము బ్రహ్మ మృనంగ | నిజముర వేమా ! 66
* దీనిలో “ ఖ, క ” లకు ప్రాస వాడబడినది. యిది లక్షణ విరుద్ధము.

*కం. అగజాత తనదు దేహము
సగ పాలుగఁజేయువాని | జంపించును ; నా
పగఁదీర్చ నేరకున్నను
మగవాడే ? మగువగాదు | మహిలో వేమా | 67

* ఈ శ్లోకుడు సగ దేహము నందు పార్వతీదేవిని భరించుటవలన అర్ధనాగీ శ్వరుడయినాడు.

*ఆ. అగ్రమందుఁజూపు | నభ్యాస విధినిల్పు ;
మధ్యమందుఁజూపు | మనసు నిలుపు ;
అంతమందుఁ జూపు | సరయ నాపోజ్యోతి ||వి|| 68

* ఈ పద్యములో సంచముద్రలనుఁ గూర్చి చెప్పబడినది.

అ. అగ్రమందుజేరి | యగ్రేశుడై యుండు ;
నిగ్రహించి యెరుక | నియతి మీటి ;
మోహ గుణములన్ని | ముక్కొని దాటరా ! ||వి|| 69

ఆ. అగ్నికుండయందు | నమరంగ ఘటియించి ;
అవని నీరు బియ్య | మందునుంచి ;
అది పచనము గాఁగ | హరున కర్పింతురా ! ||వి|| 70

అ. అగ్ని చక్రమనఁగ | నాకర్ణ లింగంబు ;
అగ్ని గుండమందు | నంటఁగూర్చి ;
భవునిధ్యాన మిఁకనుఁ | బాటింప ముక్తిరా ! ||వి|| 71

* అ. అగ్నిచేతఁబట్టి | యాపరమేశుని
నిండఁజేసినటుల | నీఱుగారె ;
దక్ష క్రతువులలోని | తల్లడ మెఱుంగరా ! ||వి|| 72

* శివదూషణతో దక్షుడు యజ్ఞముఁ జేయుఁగా ఈశ్వరుఁడు వీరభద్రునిచే దక్షయజ్ఞమును ధ్వంసము జేయించిన గాథ యిట పేర్కొనఁ బడినది.

* ఆ. అగ్ని బాణముచేత | అంబుధింకి నపుడె
రాముఁ డవలికేఁగ | లావు మఱచె ?
వరున కొండలుమోసి | వారి ధేటికిఁగట్టె ? ||వి|| 73

* దీనిలో గణములు తప్పినవి. రామాయణమునకు సంబంధించినది.

అ. అగ్నిదైవమైన | నగ్ని యుపాస్తిచే
జేర రాని ముక్తిఁ | జేరు తెట్లు ?
వీరభద్రుచేత | వెలసిన దగ్నిరా ! ||వి|| 74

ఆ. అగ్ని శిఖల యందు | నమరంగ మమకార
మభవు మీఁదధ్యాన | మమర నునిచి
యాహుతి యగువెనుక | హరున కర్పితమాను ||వి|| 75

అ. అచట నున్న యట్టి | యతివలందఱుఁగూడి
శిశువు చెవులు, ముక్కు, | జిహ్వ, కనులు,
మొక్కబోక దేహి | మొనయంగఁజూడుఁడి ||వి|| 76

ఆ. అచట నిచటఁ జూడ | నమరదు గురుభక్తి
ప్రచురముగను నాత్మ | బయలఁజేసి
రుచిరముగనుఁజూడ | నచలమై తోఁచురా! ||వి|| 77

ఆ. అచర, చర సమూహ | మంగము లింగము
ల్పరణిఁ దెలియ నట్టి | శైవమేల ?
అష్టతనువు లమరు | హరుఁడౌట నెఱుంగరా! ||వి|| 78
* ఈశ్వరునకు అష్టమూర్తి యని స్థానము గలఁడు.

ఆ. అచల తత్త్వమనఁగ ననుభవ గమ్యంబు !
చూసి చెప్పరాదు | సూక్ష్మమదియె !
మదికిఁదోచుఁగాని | మర్మమెన్నఁగ రాదు ||వి|| 79

కం. అచల తపోన్విత యుక్తిని
ప్రచురించెడి యాత్మకాంతిఁ | బ్రతిబింబముతో
సుచరిత్రంబగు నిష్కళ
రచియింపుము బట్టబయలు | రాజిలువేమా! 80

ఆ. అచలయోగ తపము | నందంగ గమకించి
ప్రచురమైనకాంతిఁ | బడయుచుండ
రుచిరముగను దాట | రూపించు బరమాత్మ ||వి|| 81

అ. అచల సూచనెంతో | యధికారిచేగాని
యందఱికినిఁదోష | దమ్మలార!
యందెయున్నఁగాని | యనువుఁదెలియరాదు ||వి|| 82

*ఆ. అచ్చుపడఁగ మనసు | మచ్చికచేబట్టి
ముచ్చటించి శివుని | మూర్తిఁజూపి;
కుచ్చితంబు మాన్చి | చొచ్చుటే యోగంబు ||వి|| 83

* మూడవ పాదములో “కుచ్చితంబు” అనియున్నది. యిది వాడుక పదము కుచ్చిత ముండ వలయును.

కం. అచ్చుపడముద్ర లెన్నుచు
మచ్చికమీరంగ మనసు | మఱిగినమీఁదనే

విచ్చలవిడి రమియింపుచు

మెచ్చినదే ముక్తికిరవు । మేదిని వేమా !

84

* ఆ. అచ్చువేసికొన్న । నడియేన నన్నను

తమ్ముడిన్న *పంగ । దాసుడనగ

పరమ పదమురాదు । ప్రకట నార్థమె కాని ॥వి॥

85

*వైష్ణవమతము విమర్శింపఁబడినది. *పాఠాంతరము. జెనుక దాసుడనిన

క. అజగరమును, జంటిగల,

నిజ గురువులు, గాంచ నెంచు । నేర్పుకు సరిగా

విజనాంతర హృదయంబున

భజియింపుము ముక్తికిరవు । భద్రమువేమా!

86

తే. అజాడు, హరియును, దాశమృ । దంగములకుఁ

బురహరుండు నాట్యమునకుఁను । బూనుకొనిరె ?

యిట్టి సభకునుఁ బ్రతినిధి । యెవ్వరనగ

గుఱుతుగా విశ్వ కర్మయా । గురుఁడె వేమ !

87

క. అజా డీ లోకము లెల్లను

సృజియించెను, గజభుజంగ । స్థిరచర జీవుల్

నిజరూప భావ మొందక

గజబిజయై పుట్టుఁ జచ్చుఁ । గదరావేమా !

88

క. అజ్ఞాన మనెడి యడవిని

సుజ్ఞానపుఁ ఖడ్గమునను । జూచి నటకరా !

యజ్ఞాన మాత్మదెలుపుట

సుజ్ఞానపు దివ్యపదముఁ । జూడర వేమా !

89

* కం. అజ్ఞానమె శూద్రత్వము

సుజ్ఞానము బ్రహ్మమాట । శ్రుతులను వినరా !

యజ్ఞాన ముడిగి వాల్మీకి

సుజ్ఞానపు బ్రహ్మ మొందె । జూడర వేమా !

90

* బోయకులము వాడైన వాల్మీకి నారదుని వలన బ్రహ్మజ్ఞానమునుఁ బడసి బ్రహ్మర్షి యయ్యెను.

ఆ. అజ్ఞులైన జీవు | లరయ ననేకులు
ప్రాజ్ఞుడనంగ నెంత | పండితుండు ;
ప్రకృతి మాయచేతఁ | బరముఁదెలియలేడు ||వి|| 91

ఆ. అట్టికష్ట బ్రదుకు | యగ్నిపాలైపోవు
* నిర్దయాత్ము బ్రదుకు | నీట గలయు
కృర కర్ము బ్రతుకు | చోరుల పాలాను ||వి|| 92
* “ నిరయనాత్ము బ్రతుకు నీటగలను” అని పాఠాంతరమున్నది.

ఆ. అట్టి చదువు చదివి | యానంద మందక
చట్టమైన మనసు | చపల మంద
మొట్టమొదట చదువు | మొఱుగంగనేలరా ? ||వి|| 93

ఆ. అట్టివార్త మహిమ | నరయక భువిలోన ;
మిట్టిపడుదు రిలను | మిడుతరీతి ;
గట్టిజేసి నిలుపు | ఘనుఁడెవో శివయోగి ||వి|| 94

ఆ. అడవిఁ దిరుగఁ జిక్క | దాకసమునలేదు
యవని తీర్థయాత్ర | లందులేదు
యొడలుశుద్ధిజేసి | యొడయనిఁజూడరా ||వి|| 95

ఆ. అడవి యడవిఁ దిరిగి | యాననువిడలేక
గాసి పడెడు వాఁడు | ఘనుఁడుగాఁడు;
రోసి రోసి మదిని రూఢిగా నిలిపిన
వాఁడె పరముగన్న | పాడువేమ. 96

వ. అడవులఁ గొండలన్నదులఁదిరుగుచు మనుజుడు కష్టజీవుడై, గడ్డము, గోళ్ళు, తల, కొంగసిగలును, భూతి లేకలుందాల్చి తపంబు సేయగనునట్టిదె. యొడలున మట్టిపుట్టలు గలుగ జేయుట వ్యర్థము. వెట్టివిధంబునఁ బోవుటయు వట్టిదేసుమా? లేదు; లేదు, యిది కొండము జెప్పటకాదు. ఈశ్వరసాక్షిగఁబలుకుచున్న దీని నిక్కము జేసి కొన్నవారికే దక్కును. ముక్తిఘటనము. గట్టిగనమ్ము మటంచు నాత్మలో జెప్పినమాట మనుజులకుఁ జిక్కునె? చిక్కదు. వెట్టివేమనా!

ఆ. అడుగకర్థమిచ్చు | నతఁడు బ్రహ్మజ్ఞాని
అడుగనర్థమిచ్చు | నతఁడుత్యాగి
అడుగనీయలేని | యాతఁడు పెనులోభి ||వి|| 98

ఆ. అడుగకర్థ మివ్వ | నతఁడు బ్రాహ్మణయోగి
యడుగనర్థమిచ్చు | నతఁడుత్యాగి
యడుగువారి నడుగు | నవిముక్తశివయోగి ||వి|| 99

క. అడుగఁ దగు వారినడిగిన
నిడినయెడం గొసరఁగొసర | నీలేననఁగా
గడుసు వడి యాసచే దా
నడిగిన దుర్మార్గ వృత్తు | లగురా ! వేమా ! 100

క. అడుగఁ దగు వారినడుగుట
యిడినయెడం గొసరకుంట | యీలే ననఁగా
* గడుసై వేడక యుండుట
యడిగెడు వారలకునీతి | యగురా ! వేమా ! 101
* “గడుసువడి వేడకుండుట” పాఠాంతరము

ఆ. అడు గడుగనఁ జిత్ర | మఖిల వస్తువులను
భోగ భాగ్యములను | బొలుపు మిగులు
తాను దిరుగునపుడు | తనతోడు నీడయై
దేవుడేలఁ దిరుగుఁ ? | దివిరివేమ. 102

ఆ. అణఁగి యుండు సర్వ | మంతరంగంబున ;
నందిచూడఁ జూడఁ | బొందరాక ;
సుందరాంగి యొక తె | సుడివడఁజేయురా ! ||వి|| 103

ఆ. అణువులోన నుండు | నఖిల జగంబులు ;
నణువు దనదులోన | నణఁగియుండు ;
మనసునిల్ప నరుండు | మరిముక్తింజేరురా ||వి|| 104

* ఆ. అతిధి దేవ విప్రు | లందఱికి వలయు ;
హవ్య కవ్య మెల్ల | నతిశయముగ ;
వలయు నంద్రు మాంస | మిలజనులందరు ||వి|| 105
* ఇచ్చట ప్రథమపాదములో ఒక లఘువు లేదు,

అ. అతిధిరాకఁజూచి । యదలించి పడవైచి ;

కఠినచిత్తు లగుచుఁ । గానలేరు ;

* కర్మమునకు ముందు । ధర్మంబు సేయరో ! ॥వి॥

106

* “కర్మబద్ధు లగుచు । ధర్మంబు సేయరు” పాఠాంతరం

* కం. అతి నిద్రావంతునకు,

న్నతి పానికి నిరశనునకు, । నతికోపునకున్,

ధృతి హీనున, కపకృతునకు,

జితపడదీబ్రహ్మవిద్య । చాటరవేమా !

107

* రెండవపాదములో ఒకలఘువు ఎక్కువైనది.

కం. అతిమోహాన్నిత బుద్ధిని,

సతతము క్షీణింపజేయు, । సత్యముఁగనమిన్ ;

మతి నిలుపఁజాల రెవ్వరు ;

యుతముగ జితప్రజ్ఞఁగూడి । యుక్తిగవేమా !

108

కం. అతి సూక్ష్మదృష్టిలో నను ;

మతికింపుగ శివునిఁ గూర్చి । మదియొక్కటైనన్

బ్రతిలేనిమోక్ష మిదెయగు ;

సతతము నిర్వాణపదమె । సాక్ష్యము వేమా !

109

తే. అతులవైరాగ్యబోధోప । రతుల నెఱిగి ;

సతులవలపులఁ జిక్కని । సత్యమెఱిగి ;

మతినిఁ జెదరకపట్టుటే । ¹మానవృత్తి ;

యిద్ది కుదిరిన²వాడెరా । పెద్దవేమ. ³

110

పాఠాంతరాలు “1 మాస్యకీర్తి” “2 సజ్జనుడిలనుజేమ” “3 విమలగుణరాజయోగీంద్ర । కేమసార్య !”

ఆ. అత్తగారి యింటి । కల్లుఁ డొచ్చిన యట్లు ?

మనసును జెఱుపంగ । మాయవచ్చె ;

మనసు మాయ సంధి । మనుజులకే మెఱుక ॥వి॥

111

ఆ. అత్తమామ రూప । మాలయి జన్మించె

యాలి మగల రూపు । యాయె సుతుఁడు ;

తన్నుఁ బోలి పుట్టు । దనయుఁ డన్నట్టుల ॥వి॥

112

- ఆ. అత్తమామ యుచ్చ | యాలయి జన్మించె
యాలి మగని యుచ్చ | యామె సుతుఁడు ;
యుచ్చ దేహమునకు | నుత్సాహపడనేల ? ||వి|| 113
- ఆ. అదనెఱిగిన మగువ | యనువెల్లుఁ జనువెల్లు ;
ముదముతోడ మగని | మోహమెఱుఁగు ;
విభుని శ్రేష్ఠ గుణము | వేశ్యతానెల్లురా ! ||వి|| 114
- ఆ. అదరి పడక మనసు | నానందమునుఁగోరి ;
మదిని మెలఁగు వాఁడు | మాన్యుఁ డరయ ;
సదమలత్వమునను | శాశ్వతేశ్వరుఁడగు ||వి|| 115
- ఆ. అదరి బెదురుటేల ? | నందంగ రానిది
సూక్ష్మ మరయ నొక్కి | చూడ్కినిలిపి ;
పోక లణచి యెఱుక | పొందెన్న కుండురా ! ||వి|| 116
- ఆ. అదిమి మనసునిల్పి | యానందకేళిలో
బ్రహ్మమయుఁడు ముక్తిఁ | బడయఁగోరు ;
జిహ్వరుచులచేత | జీవుండు చెడునయా ! ||వి|| 117
- ఆ. అదియఁ జూచుచుండ | నన్నిటఁదానుండు ;
నాఁదిఁ జూప నొకని | కలవి గాదు ;
యాది ముక్తి తెలుపు | యాత్మనేయుండురా ! ||వి|| 118
- క. అది యిది యని మదిఁ దోచెడు
సదనము గుర్తించి లోనె | సాధించినచోఁ ;
గుదురును బ్రహ్మనందము ;
గదిసినమదిఁ జేరనొక్కి | కనవలె వేమా ! 119
- ఆ. అదియె యొకటిఁ దెలిసి | యాదిని నిల్పిన
యాదిఁబాయకున్న | సభవుఁడవును ;
యాదిబాయు వాఁడు | యంధునిరీతిరా ! ||వి|| 120
- ఆ. అధముఁడైన మనుజుఁ | డధికునిఁజేబట్టి ;
యతని మాటనడచు | నవనిలోన ;
గజపతింటనెన్న | గవ్వలుచెల్లవా ? ||వి|| 122

ఆ. అధర సుధను జూచి | యన్నియు మఱచును;
తరుణిరూపుఁ జూచి | తన్నుమఱచు;
యుక్తు లాలకించి | యోగంబు మఱచురా! ||వి|| 123

*ఆ. అధికభక్తిచేత | మొదట సామ్యుక్తహాని
కుదువసామ్యుక్తహాని | కొంతహాని
మొదటి పక్షమునను | మూలకర్తకు హాని ||వి|| 124

* “అధనముక్తిచేత” పాఠాంతరము

ఆ. అధికజనులతోడ, నాప్తులతోడను,
పరువు, గుఱుతెఱింగి | పలుకకున్న;
వచ్చుజెడ్డదనము | హెచ్చుగా గాంభీర్య
హానిచెందుఁ దనకుఁ | నపుడువేమ. 125

ఆ. అధికమైన యజ్ఞ | మల్గులండు తాజేసి;
మొదటిశాస్త్రమువిడి | మురువుదక్కు;
దొబ్బునేర్చుకుక్క | దుత్తలుమోచునా? ||వి|| 126

తే. అధిక సుఖదుఃఖములురెండు | నరయలేక;
విధిని దూరంగ ఫలమేమి? వేడుకలర;
బుద్ధినొక్కినఁబరిపూర్తి | బొందుదయ్య;
యట్లు కాకూరకయెయుండ | నడఁగువేమ. 127

ఆ. అధికసూక్ష్మమైన | యానంద మెఱుంగక;
మతియులేక చదివి | మగ్నుడయ్యె;
నతిరహస్యమెల్ల | నాజనుఁడెఱుంగురా! ||వి|| 128

ఆ. అధికుడైన రాజు | యల్పునిజేబట్టి
వానిమాట చెల్లు | వసుధలోన;
గణకు లొప్పియున్న | గవ్వలు చెల్లవా? ||వి|| 129

ఆ. అధికుడైన వాని | కధికారమిచ్చిన;
నచటివారి నెల్ల | నాదరించు;
చెఱకు దిన్ననోరు | చేదారగించునా? ||వి|| 130

ఆ. అధిష్టతైన నరుడు | నాచారవంతుడై ;
 సతినిఁబాసి యడవిఁ | జంచరించె ;
 సాధ్వియైన భార్య | సమ్మతిఁదిగనాడి ;
 కొలిచె రాజుఁ గొలువుఁ | గోరి వేమ. 131

ఆ. అధిహితమగునట్లు | లాడిన మాటకు ;
 సంతరింతురెల్ల | సత్పురుషులు ;
 యధికభాషణంబు | లాయాసకంబులు ||వి|| 132

ఆ. అనఁగననఁగరాగ | మతిశయిల్లుచునుండు ;
 తినఁగఁ దినఁగ వేము | తీయనుండు ;
 * సాధకమునఁబనులు | సమకూరుధరలోన ||వి|| 133
 * సాధనము అని యుండవచ్చును

* ఆ. అనఁగ ననఁగ రాగ | మతి రమ్యమైయుండు
 పెనఁగ బెనఁగ సతికిఁ | బ్రేమపుట్టు ;
 తినఁగ దినఁగ వేము | తీయనైయుండదా ||వి|| ! 134
 * ఇది 133వ పద్యము యందుక మాత్పుతో గన్పట్టుచున్నది.

ఆ. అనన నాహతమున | నదిలెస్సగాఁజూచి ;
 యిఁకను దాన వాయు | వీహఁజేసి ;
 కడమ వాయు వందుఁ | గదలకుండినవాఁడు
 చెప్ప నేల వాఁడె | శివుఁడువేమ. 135

ఆ. అనయ మీసు మాపి, | యనలంబు, చల్లాల్చి,
 గోచి బిగయఁగట్టి, | కోప మడఁచి ;
 యాశ విడిచె నేని | యతఁడుగాయోగిరా ! ||వి|| 136

క. అనలంబున జన్మించును
 ననలంబున లీన మగుచు | నాకాశమునం
 గనుపించి, పుట్టునదియె
 * జనకుఁడు లేనట్టిదదియె | జాలము వేమా ! 137

* “జనకుఁడు లేనట్టిమాయ | జగమున వేమా” సాత్వాంతరము

ఆ. అనల మించుకై నఁ | గనలి మండునుగాని,
చనువు గాని యెఱుక | మనికి విడదు;
తనువు మఱచినపుడె | ఘనతత్త్వ మబ్బురా ! ||వి|| 138

ఆ. అనల మించుకై నఁ | నఖిలంబుఁ జెఱుచును;
మనసు పెరిగి, పెరిగి; | మాయఁజెఱుచు;
బ్రహ్మమయము చెఱుచు | భవబంధముల నెల్ల ||వి|| 139

క. అనిలంబున జనియించిన
యనలంబున సలిలమగును | నాకాశమునన్
గనిపించి పుట్టుతానే
జనకుఁడు లేనట్టిమాయ | జగమున వేమా ! 140

* ఆ. అనుకూల్యమైన | యంగనగల్గిన;
సతికిఁ బతికిఁ బరమ | సౌఖ్యమమరు;
ప్రాతి కూల్యమైనఁ | బరిహసించు సుఖంబు ||వి|| 141

* ఈపద్యము ప్రథమ పాదములోఁ గణములు తప్పింపి. అక్షణ విరుద్ధముగా నున్నది.

క. అనుచిత పురుషుండొక్కఁడు
విను నిత్యమనిత్యమనక | విధమెట్టిదనన్;
దన సంకల్పమె బంధము;
తన సంకల్పంబె క్షయము | దనరంగవేమా ! 142

కం. అనుభవ కేళికి లోనగు
తనువులు మూఁ డుడిగిలోని | తద్యముగనకా
జననాంతర మమరంగ ; నదు
కను నదె బ్రహ్మంబుమదిని | గట్టిగ వేమా ! 143

కం. అనుమాన రహితమగు గుఱి
వినయముతో బుద్ధినొక్కి | వివరింపవలెన్ ;
దనలోఁదానై మించెడు
ఘనమగు చిత్రభనుఁబూని | కనవలెవేమా ! 143

ఆ. అనువుగానిచోటఁ | బనిగొని జూదము
నాడి, కూడి, యోడి, | యడవిసొచ్చి ;
ఘనుని జాడజూచి | గడుపుము మూర్ఖత ||వి|| 144

ఆ. అనువుగానిచోటఁ | బనిగొనిజూదము
నాడి, కూడి, యోడి ; | యడవిసొచ్చి
కాడునేరి తపము | ఘనముగాఁజేసిన
వానినెన్నఁదరమె | వసుధవేమ. 145

* ఆ. అనువుగానిచోట | నధికులమనరాదు
కాలమొక్కరీతిఁ | గడపవలయు
విజయుఁడిమ్ముఁదప్పి | విరటునిఁ గొల్వఁడా ! ||వి|| 146

* ఇచ్చట భారతములోఁ గల విరాట పర్వకథ ఉపమానంగా వ్రాయబడినది.

ఆ. అనువుగానిచోట | నధికులమనరాదు ;
కొంచెముండుతెల్లఁ | గొడువఁగాదు ;
కొండ యద్దమందుఁ | గొంచమైయుండదా ! ||వి|| 147

ఆ. అనువుగాని బంటు | నల్పుఁడేలినయెడ ;
మాటు మలయునొండె | మగుడఁబడునొ ?
దూల మూతకోల | దొటికిన చందమా ! ||వి|| 148

ఆ. అనువుమీఱగాను | యతుల జన్మంబుల
వరసి చెప్ప నెంత | వారికైన
తరముగాదు భవుని | తత్త్వంబు తెలియక ||వి|| 149

ఆ. అనువుమీఱ మదిని | యానందమందెడి ;
నరుఁడు పరుఁడుగాఁడె | నయముగాను ;
మనసు నిలుపకున్న | మఱి ముక్తిలేదురా ! ||వి|| 150

ఆ. అనువు యెవరిసొమ్ము | తనదని పోషింపఁ ;
ద్రవ్యమెవరిసొమ్ము | దాచుకొనఁగ ;
ప్రాణమెవరి సొమ్ము | పారిపోకను నిల్చు ||వి|| 151

ఆ. అన్యత మాడలేక | యల హరిశ్చంద్రుడు,
యాలి, బిడ్డ, నమ్మి | యతఁడుకూడ
మాలవాని కపుడు | మఱిలోకు వై యుండె ||వి|| 152

* ఆ. అన్నదానమునను | నధిక సంపదగల్గి;
యమరలోకపూజ్యుఁ | డవును, మీఱి
యన్న మయము బ్రహ్మ | మది కనలేరయా ! ||వి|| 153
* పోడశ దానములలో అన్నదానము అధికము.

ఆ. అన్నమదముచేత | అతివలు, పురుషులు,
ఏపుమీర మదనుఁ | డేచె నంద్రు ;
అన్నముడిగినంత | అతఁడెందు బాయునో ? ||వి|| 154

ఆ. అన్న మదము వలన | నతివలు మతిచెడి
యేపురేగి మదనుఁ | డేచె నందు;
రన్నమునుగు వెనక | నతఁడెందుబోయెరా ? ||వి|| 155

ఆ. అన్న మధికమైన | నమరమృత్యువు నిజం
బన్నమంటకున్న | నాత్మనొచ్చు;
చంపఁ బెంపఁ బువ్వె | చాలదా ! నెయ్యేల ? ||వి|| 156

ఆ. అన్నమడుగనతని | కన్నంబు బెట్టిన
పారవేయు దాన | ఫలితమేమి ?
ధనికునకు నొసంగు | దానంబునటువలె ||వి|| 157

ఆ. అన్నమన్నమనుచు | నరుతురు మూఢులు;
యాయువొందినప్పు | డన్నమేల?
నన్నమేలలేదు? | యాయువుబొందిన
యెన్ని కరువులైన | యిలను వేమ. 158

ఆ. అన్నమునకు నంటు | యయిన నాత్మకునంటు,
యాత్మను పెనఁ గొన్న | యన్నమంటు;
యాత్మశుద్ధియన్న | మన్న శుద్ధియు నాత్మ
మిన్ను మన్ను మాడ్కి | మెఱయు వేమ. 159

ఆ. అన్నమిడుటకన్న | నధికదానంబులు
యెన్ని చేయనేమి | యెన్నబోరు
యన్నమెన్న జీవ | నాధారమవునయా ! ||వి|| 160

ఆ. అన్నము తినువేళ | నాత్మరుచులు గోరు ;
టదియు నాల్కసెప్ప | నడుగు మనసు ;
నాత్మకుఁ దృణమైన | నయ్యయ్యె యనరాదు ||వి|| 161

ఆ. అన్నము నమృతమును | నంటు నంటనుచునుఁ
బరి హరింతుఁ దెలియ | బడక ద్విజులు ;
యన్న మమృత మివియ | హరిహరబ్రహ్మలు
యంటవన్న వాని | కంటువేమ. 162

ఆ. అన్నయనగ నెవరొ | యది తెలియగఁజూడ
తనకు ముందుఁ బుట్టి | తనరు చుండె ;
యన్న వంటివాఁడు | హరుడొను ; గురుడొను
మిన్ను మన్నుమాడ్కి | మెరయు వేమ. 163

ఉ. అన్నయుఁ దమ్ముడుంజెలియ | లక్కలుబావలుబంధుమిత్రులున్
పన్నుగ వీరిఁజేర్చుటకు | బాగుగఁబ్రేమముఁగూర్చినప్పుడే
మున్నగు మోసపోకు మది | ముక్తికిఁదోవనెఱుంగఁజేయుసి
వెన్నఁగనాదువాక్యముల | నేమరికుండిన నుండు వేమనా ! 164

ఆ. అన్న రసము వలన | నలబిందు రసమయ్యె ;
బిందురసము వలన | బీజమయ్యె ;
బింబు బీజములను | భేదించి చూడరా ! ||వి|| 165
పిండోత్పత్తిని గూర్చి వివరింపబడినది.

ఆ. అన్ని గోసి వేసి | యనలంబు చల్లార్చి ;
గోచి బిగియఁ గట్టి | కోప మడచి
యాస విడచెనేని | యతఁడు దాయోగిరా ! ||వి|| 166

ఆ. అన్ని జాతులకును | నాధార మైనట్లు
లున్న సామగాది | మిన్నఋషుల ;
నెన్ని జన్మములకు | నెక్కడఁ గానము ||వి|| 167

ఆ. అన్ని జాతులందు | నధికుల మనుచును
యజ్ఞ పశువుఁ జంపి | యగ్నినిడుచు ;
మల్ల మందుఁబెట్టి | మాంసంబుఁ దిందురు. ||వి|| 168

యజ్ఞ పశువుని వధించి ఆ మాంసమును హోమాగ్నిలో తప్తము చేయుటకు మల్లమందురు.

ఆ. అన్ని జాడ లుడుఁగ | నానంద కాముఁడై
నిన్ను నమ్మఁ జాలు | నిష్ఠతోడ ;
నిన్ను నమ్మ ముక్తి | నిక్కంబునీయాన ||వి|| 169

ఆ. అన్ని దానములను | నన్న దానమే గొప్ప
కన్న తల్లి కన్న | ఘనతలేదు ;
యెన్న గురున కన్న | నెక్కువలేదయా ! ||వి|| 170

ఆ. అన్యులకువచ్చు | నాపద తనదిగా
నెన్న వాడు భువిని | నున్న వాడు ;
యెన్ని దానిలోన | నిహపరంబులులెప్పుఁ
గన్న వాడు మిగుల | ఘనుఁడవేమ. 171

తే. అన్యులుండనిస్థలమందు | నాత్మవిద్య
చిత్తచీకటి నణగించి | చెంగలించి
పండువెన్నెలకాంతిలోఁ | బ్రాకిచూడు
మప్పుఁ డానందమును బొంద | నగురవేమ. 172

ఆ. అప్పుడు నాదుచూట | యానంద మనుకొన
కిప్పుడు రమ్మటన్న | నేమికలదు ?
మదము నిల్చువఱకు | మన సెవ్వరికినిల్పు ? ||వి|| 173
మదము నిల్చుట = మదము లేకుండుట

ఆ. అప్పు తీర్చలేని | యానేర్పి కేటికి ?
కోర్కె దీర్చలేని | కొలువదేల ?
పెట్టిపోయలేని | వట్టి బీరంబేల ? ||వి|| 174

ఆ. అప్పుడీయ రోత | హరిహరాదులకై న ;

మొప్పెతోడమైతి | మొదలెరోత ;

తప్పుబలుకరోత | తాకట్టిడిన రోత ||వి||

175

రోత = పనికిమాలిన, మొప్పె = మూర్ఛుడు.

ఆ. అప్పు యిచ్చుసొమ్ము | లక్కరకడిగితే

యెప్పుడిచ్చితి వని | యెగరగొట్టు ;

తప్పు నొప్పుజేయ | తగవాగ నిల్చునా? ||వి||

176

ఆ. అప్పులేనివాడు | యధిక సంపన్నుండు ;

తప్పులేనివారు | ధరనులేరు

గొప్పలేనిబుద్ధి | కొంచెమైపోవురా! ||వి||

177

* ఆ. అభవు ననుభవమున | నార్గురరులు నీల్ల

సంశయంబులేదు | సాధకునకు

చెంత దీపమిడక | చీకటి వోవునా? ||వి||

178

* ఆర్గురరులు : అరిషడ్వర్గములు (కామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, మద మాత్సర్యములు.)

కం. అభవుని మదిలోఁ గాంచెడు

శుభకరమగు చూడ్కియందు | సౌంపలరంగా

నభిముఖ దృష్టినిఁ బూనుము ;

రభసములేనట్టి యెఱుక | రాజిలువేరూ !

179

అభిముఖము = పరబ్రహ్మను లోజూపులో జూచుట

ఆ. అమల మవ్యయంబు | నంతరాత్మకు లోన ;

విమలదృష్టిఁబూని | విడక మించి ;

తెమల కున్నవాడు | తెరబయల్పేరును ||వి||

180

తే. అమల మవ్యయ చింతన | యసిపదంబుఁ

గోరి జీవేశ్వరైక్యంబుఁ | గూర్చి నంత ;

యవీరతంబగు పరిపూర్ణ | మమరునయ్య

వాడు లాడంగఁ జిక్కదు | గాదె వేమ.

181

అసిపదము = వేదాంత పరిభాష ; బ్రహ్మపదము,

ఆ. అమలమైన పలుకు | లభిషేకవారిధి ;

తనువు దేవళంబు | తాల్మినొండి ;

యాత్మ శివుని జేర్చు | నాతడే శివయోగి ||వి||

182

కం. అమలాత్ముని మానసమున

విమలాంతర్గతునిఁగాఁగ | వివరింపవలెన్

గ్రమ్మమైన చాయలందుచు ;

నుమకారము నెట్టవలెను | మహిలో వేమా !

183

నెట్టవలెను = విడువవలెను.

ఆ. అమృతసాధనమున | నందఱు బలిసెద

రమృతమెంచిచూడ | నందలేరు

యమృతము విషమాయె | నదియేమి చిత్రమో ! ||వి||

184

లంబి కాయోగములో అన గా కొండనాలుక బ్రహ్మరంధ్రములో దూర్చిన
అమృత మనే ఊట ఊరును. యీ యూట వలన వజ్రకాయము, బ్రహ్మైక్య
సంధానము గలుగును.

కం. అమృతమీ ! యాలనఁగా ;

నమ్మనఁగా యాలుసుచ్చి ; | యాయిద్ధరియం

దిమ్మహిలోఁ బరమాత్ముని

నెమ్మదిలోఁ దెలియఁగానె | నేర్పరివేమా !

185

శనజన్మకు కారణమైనదానినే తా ననుభవింప గోరుట.

*కం. అయమనగనేమి చెప్పుదు ;

నయమే జయమై వెలుంగు | నన్యలకెల్లన్

నయ మనఁగ వినవె యెచ్చట

నయ మనఁగా నుక్కుపండు | వనఁదగువేమా !

186

* ఈ సద్యము నాల్గవ పాదములో యతి తప్పినది ఇది లక్షణ విరుద్ధము.

ఆ. అయిదు చక్రములను | నాదినిఁబడవై చి

యయిదు చక్రములను | నవలఁదెలియ ;

నయిదు చక్రములును | నడఁగిబయల్ తోఁచు ||వి||

187

పంచకోశములు : ఆన్నమయ, ప్రాణమయ, మనోమయ, విజ్ఞానమయ, అనంద
ప్రయములు. కోశమనగా సంఛి.

* ఆ. అయిదు నైదు నైదు | నైదింటఁ జేకూడు
మూఁడు మూఁటఁజేరి | మఱియునొకటి
మురిసిన సకలంబు | మోహించియుండురా ! ||వి|| 188

* పంచాష్టలు, పంచతస్మాత్రలు, పంచకర్తలు పంచకోశములో చేర్చి త్రికరణ శుద్ధిగా త్రిగుణములను బంధించుట.

ఆ. అయిదు మనసు తగిలి | యయిదింటఁ దాబుట్టి
యయిదు వ్యాప్తుల నరుఁ | డణఁపలేక
యయిదు యక్షరముల | నరసి జపించరా ! ||వి|| 189

శరీరోన్మాదులైన పంచేంద్రియ పాటవము నరికట్టి “ నమశ్శివాయ ” యను పంచాక్షరి మంత్రధ్యానమున బరిపూర్ణుడగును.

* ఆ. అయిదు యక్షరంబు | లంగంబుఁదెలిసిన
నయిదు నందుముక్తి | యమరియుండు
నయిదులోన నున్న | యతనిని దెలియుఁడి ! ||వి|| 190

* “ నైదులోనె నున్న యతఁడెవో తెలియంగ ” పాఠాంతరము. పంచాక్షరములలో పరమశివుడున్నాడు.

ఆ. అయిదు వర్ణములను | నానంద మెరిగిన
నందెచూడముక్తి | యలరుచుండు
నయిదులోనఁ దెలియు | టదియెవో బ్రహ్మంబు ||వి|| 191

పంచాక్షరములు, పంచధూతములు, పంచతస్మాత్రాలు, పంచకర్తలు, పంచావస్థలు, పంచకోశములు.

ఆ. అయిదు వర్ణములనె | యఖిలంబుఁ దెలిసిన
నయిదు నందుముక్తి | యమరియుండు
నయిదులోననున్న | సతఁడెవో తెలియంగ ||వి|| 192

* ఆ. అరయకర్మమునకు | నాహరిశ్చంద్రుండు
ఆలిబిడ్డ నమ్మి | యతఁడు కూడ
మాలవాని కెపుడు | మహిలోకువైయుండె ||వి|| 193

ఇచ్చట హరిశ్చంద్ర కథ కర్మము గూర్చి చెప్పబడినది.

ఆ. అరయ నేడు త్రాళ్ళ | నఖిలజగంబులు

కట్టబడుచునుండు | నిట్టిదాని

జ్ఞాన ఖడ్గమునను | పూని కోయవలయును ||వి||

194

సప్తావస్థములచేత బంధింపబడిన దేహమును విజ్ఞానమునే కత్తితో కోయుట ముక్తిప్రదము. ఏడుదారులనగా = (1) దుఃఖము, 2. జన్మము, 3. కర్మము 4. అభిమానము 5. అవివేకము 6. అజ్ఞానము 7. మాయ.

ఆ. అరయఁగంటి దృష్టి | గుఱిగాను ముక్కుపై

రెప్పపడక గ్రుడ్లు | త్రిప్పిపట్టి

వివర మెఱుంగ శాంధ | వీ ముద్రయది యంద్రు ||వి||

195

పంనముద్రలలో శాంధపీముద్రగూర్చి చెప్పబడినది.

ఆ. అరయఁ దఱచు కల్ల | లాడెడు వారిండ్ల

వెడలకేల లక్ష్మి | విశ్రమించు;

సీరమోటికుండ | నిలువని చందాన ||వి||

196

* తే. అరయ నేర్చిన సర్వజ్ఞ | లైనవారు

చెప్పనేర్చిన వారొండు | చెప్పరేమి?

శివునిఁగాంతురు భువిలో బ్ర | సిద్ధముగను

నీకుఁ దెలియని దేముండు | నిజమువేమ.

197

* ఇది కూటవేదాంత పద్యమగు 239 లో ఉన్నది.

ఆ. అరయఁదోడు వాఁడు | గురువని తానెంచి;

తిరుగువాఁడు తన్ను | నరయలేడు;

పనికి పూలినట్టి | బానిసె కొడుకురా ! ||వి||

198

తే. అరయ సుఖమొంది దుఃఖమ్ము | నార్పలేక

విధిని దూరంగ ఫలమేమి? | వేమ కలర

బుద్ధినొక్కినఁ బరిపూర్తిఁ | బొందునయ్య

యట్లు కాకూరకయెయుండ | నగునె వేమ.

199

బుద్ధినొక్కుట = ఏకాగ్రతతో చూచుట

సీ. అరయ వేమన్న చెప్పిన | యాత్మవిధము

తెలియలేనట్టి యజ్ఞాన | దేబెల్లె

తలనువీడిన వెండుక । దారివలెను

భుక్తిముక్తులఁ బొనఁగఁగా । బోరువేమ.

200

జేబె = జేవెరుగొట్టు, దీనుడు

క. అరయఁగ దొంగలఁ బట్టుక

మరణము నొందించి యొకని । మన్నింపదగున్

వెర వెరుగునిట్టి వారికి

నిర వందిన యెఱుకఁగలు । నిదియేవేమా !

201

కామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, మద, మాత్సర్యములను ఖండించునట్టి ఉపాయములను తెలిసిన మనస్సును మన్నింపవలయును. యిట్టివారికి జ్ఞానోదయ మగును.

ఆ. అరయనాస్తి యనగ । యడ్డుమాటాడకఁ

దట్టువడక మదిని । తన్నుకొనక

తనది గాదనుకొని । తాఁబెట్టునదెప్పెట్టు ॥వి॥

202

ఆ. అరయ మూలమందు । నర్థంబు నందును ;

నిర్మలాత్మలందు । నియతులందు;

బయలునందు శత్రు । భావంబునందును

చేడ్క వెలయుశివునిఁజూడు । వేడ్కవేమ !

203

ఆ. అరయలజ్జచూడ । నందఱియందుండు ;

లజ్జలేనివాఁడు । లాలితుండు ;

లజ్జఁగల్గువాని । లాభంబులేదయా ! ॥వి॥

204

ఆ. అరయ హస్తమందు । నభయహస్తంబీయ

దర్పణాంగుడైనఁ । దన్నుఁజూచి

మంగళంబుచేయు । మంగలిహీనుఁడా ! ॥వి॥

205

అభయహస్తమనగా పయికివెత్తి జూపించి రక్షణయిచ్చే నూచన.

ఆ. అరసి గట్టివేసి । యాధార చక్రంబు

ప్రాణవాయువందె । పదిలపఱచి

యెడ తెగకయుండు । నిలయోగ్యుడగుయోగి ॥వి॥

206.

ఆ. అరసిచూడగాను | నన్నిలోకంబులు ;
తనువులోననుండు | తావుగాను
మనసులోని గురుని | మరిముట్టి చూడరా ! ||వి|| 207

ఆ. అరసిదైర్యమూని | యతిశయకాముడై ;
నిన్నునమ్మి నిష్ఠ | నెగడుచుండి ;
నిన్నుగొల్వ ముక్తి | నిశ్చయముగఁగల్గు ||వి|| 208

ఆ. అరసి సూక్ష్మమైన | యానందమెఱుగక ;
మరియులేక చదివి | మందుడయ్యె
నలరహస్యమెల్ల | నాతడెల్లెఱుగును ? ||వి|| 209
ఎన్నిచదివినా పరిబ్రహ్మ రహస్యము పట్టుబడుటదుస్తరము.

కం. అరిషడ్వర్గంబులచే
నరులెల్లను జిక్కిసాక్కి | నైజము విడకే
యరుగుదురుగాక ; యెఱుగఁగ
మరుగై నది బ్రహ్మ * మనుచు | హహిలోవేమా 210
* “మయమః” పాఠాంతరము

*కం. అరిషడ్వర్గంబులచే
నరులెల్లరు చిక్కిసాక్కి | నయగతియనుచున్
యెరుగుదురుగాక ; తత్త్వము
నరయంగను లేరు యించు | కై నచువేమా ! 211
* ప్రథమ పాదమున అక్షరము ఎక్కువయినది.

కం. అరి షడ్వర్గములచేత
నరులెల్లను చిక్కి సాక్కి | నారే యనుచున్
యరుగుదురు గాక ; కుండము
యెరుగక యెరుకించకై న | నేమో వేమా. 212

యీ మాడు పద్యములు అరిషడ్వర్గములకు సంబంధించినవేయైననూవేదాంత
పరముగా భావము మార్పుచెందినది.

ఆ. అరుణ నుదయ సంఖ్య | యస్త మానవు సంఖ్య
జనన మరణసంఖ్య | జాతీసంఖ్య
దీని నెఱుఁగుయోగి | ధీరుడై యుండురా ! ||వి|| 213

ఆ. అరు * ణోదయములెన్ని | యస్తమానము లెన్ని

జనన * మరణములెన్ని | జాతులెన్ని

దీని నెఱుగు యోగి | ధీరుడై యుండురా ! ||వి||

214

* గణములు తప్పినవి.

యీ లోకమున ఉదయాస్తమానము లెన్నియో జాతులెన్నియో చుక్కలెన్నియో యెవరు నిర్ణయించ గలరు ? యోగిమాత్రము అన్నియుఁ దెలిసికొనును. ముందు మనము యోగి ఎవరో తెలిసికొందము. “యోగస్త మకు రాగ్నాఢీ సంగం త్యక్త్వా ధనంజయ ! సిద్ధ్యసిద్ధ్యో స్సహజాభూత్వా సమత్వం యోగఉచ్ఛ్యతే ?” అనగా సర్వమునూ ఏకభావంగా జూచినవాడే యోగి. ఇట్లు ఉదయాస్తమయాది భిన్న భావములు లేవని మన తెలివి తక్కువయే యిట్లగుచున్నదని వేమన నిజమగు యోగిగాబట్టి సుడివెను.

ఆ. అరుత లింగముండ | నదియెఱుంగ లేక

పర్వతంబు వెదకు | బసవకొడుగు

పాయరానిలింగ | * మామొల బాణమెకదా ? ||వి||

215

* “పాణమేగద చూడ” సాతాంతరము

ఆ. అరుతలింగముంచి | యతి యనఁ జాలక

పర్వతమున కేగు | పామరుండు

ముక్తిగాననగునె ? | మూఢాత్ముఁగుగాక ||వి||

216

ఆ. అఱుతలింగముండ | నదియెఱుంగలేక

పర్వతంబుబోవు | బానిసీడు

ముక్తిగాన నగునె ? | మూఢాత్ముడగుగాక ||వి||

217

వైమాఁడు పద్యములు ఆత్మలింగము గూర్చియే చెప్పబడినవి.

ఆ. అఱుదుగా నడిగిన | నతఁడర్థిగాఁబోడు

తరచుగానొసగక | దాతగాఁడు

దాతకర్తికింత | తారతమ్యముసుమీ ! ||వి||

218

ఆ. అలను బుడిపి పుట్టి | యప్పుడే క్షయమాను

కలనుఁగాంచు లక్ష్మి | గనుటలేదు

యిలను భోగభాగ్య | మీతీరెకానరో ! ||వి||

219

బుడిపి = నీటిబుడగ

ఆ. అలయఁజేసి, మలచి | యడిఁగెండ్లు, మలిగెండ్లు ;

తిరిపె మిడెడు కటికి | దేబెల్లె ?

నెలమి మన్నుఁదినెడు | నెట్టితాదురు సుమీ ! ||వి||

అడిగెండు... అడుగు + కండ్లు = మలువగా అడుగున నిల్చిన
కండ్లు = మలిగెండ్లు = మలిచి తీయదగిన రాళ్ళు

ఆ. అలలులేని జలధి | వలెనున్న మదిలోనఁ

దెలివిఁగూడి తన్నుఁ | దెలియ వలెను ;

తలలుబోడులైన ! దక్కునా ? తత్త్వంబు ||వి||

ఆ. అలలులేని జలధి | వలెనుండి మదిలోనఁ

దెలివిఁగూడి; తన్నుఁ | దెలియునతఁడె

తలప సజ్జనుడని | ధరఁజెప్పఁబడునయా ! ||వి||

ఆ. అలవి గాని బయలు | నందిన వదిఁజూడ ;

గూడి మెలఁగుచుండఁ | గోచరించు ;

చూడఁ జూడ నెఱుక | చోద్యమై తోచురా ! ||వి||

ఆ. అల్పజనుల కేల | యద్వైతమార్గంబు

మంద కోపి కేల | మంత్రవిద్య

జ్ఞానవంతు కేల | జాతిమత భేదముల్ ? ||వి||

మందకోపి = తొందరగా కోపము గొనువాడు.

ఆ. అల్పబుద్ధి వాని | కథికారమిచ్చిన

దొడ్డవారి నెల్లఁ | దొలఁగఁ గొట్టు;

చెప్పఁదినెడుకుక్క | చెఱకు తీపెఱుఁగునా ? ||వి||

ఆ. అల్ప సుఖముగోరి | యతివలపై యాస

స్వల్పమైనఁ బెఱిగి | సాంద్రమగుచు

భ్రమలఁ జిక్కినపుడె | ప్రబలును పాపంబు ||వి||

ఆ. అల్పసుఖములెల్ల | నాశించి మనుజుండు

బహుళదుఃఖములనుఁ | బాధపడుచు

పరమ సుఖమునొంది | బ్రతుకంగ నేరఁడు ||వి||

ఆ. అల్లబోడి తలలు | తెల్లని గొంగళ్ళు;
నొడలు భూతిపూసి | యుంట రోత
యిట్టి వేషము లిల | బొట్టకూటికేకాన ||వి|| 228

యిచట కపట సన్యాసులను నిక్కచ్చిగా విమర్శించెను.

ఆ. అల్పుడెన్ని పలుకు | లలయక పలికిన
నధికుఁ డూరకుండు | నదరి పడక ;
కంచు మ్రోగునట్లు | కనకంబు మ్రోగునా ? ||వి|| 229

ఆ. అల్పు డెప్పుడుబల్కు | నాడంబరముగాను ;
నజ్జనుండు బల్కు | జల్లగాను
కంచు మ్రోగునట్లు కనకంబుఁ మ్రోగునా ? 230
పైరెండు పద్యములలో పదమార్పులతో ఒకేభాషము ద్యోతక మవుతుంది.

ఆ. అల్పుడైననేమి ? | యధికుడైననేమి !
చెప్పవలయు రీతిఁ | జెప్పినాడ ;
హరుని యెఱుకలేక | యాకు లల్లాడునా ? ||వి|| 231

ఆ. అల్పుడైనవాని | కధికభాగ్యము గల్గఁ
దొడ్డవారిదిట్టి | తొలఁగఁగొట్టు ;
యల్పజాతిమొప్పె | యధికుల నెఱుఁగునా ||వి|| 232
మొప్పె=మూర్ఖుడు

ఆ. అల్పుడైనవాని | కధికారమబ్బెనా ?
దొడ్డ కొంచె మనక | తూలఁబల్కు
చెప్పుఁగొఱకు కుక్క | చెఱకు చేవేమెర్గు ||వి|| 233
చేవ=గొప్ప

ఆ. అల్లుని కగు మృతికి | నాత్మఁ జింతించును ;
తనయు మృతికి దానె | తల్లడిల్లు ;
పుణ్య పురుషమృతికిఁ | భూమిలో జనులకు
యుగము గ్రుంగినట్టు | లుండువేమ. 234

వేమన మహాకవీంద్రుని సహజ కవితా ప్రాభవమిందు ద్యోతక మగు

చున్నది.

ఆ. అల్లుడై ననేమి | యన్యుడై నను నేమి ?

చెప్పవలసి మాట | చెప్పుచుంటి

హరుని యాన లేక | యాకులల్లాడునా ? ||వి||

235

ఇట సర్వమా సర్వేశ్వరు వాధీనములో నున్నదని నూచించెను.

ఆ. అవని నొక్కబిడ్డ | యతని తండ్రికి బుట్టి

యట్టె యేలె జగము | లగణితముగ !

తల్లిలేక పెరిగి | ధాత్రి నెట్లెరా ||వి||

236

ఇది కూటవేదాంతము.

ఆ. అవనివేషమెన్న | నజాని కడ్డముగాదు ;

యముని గెల్వలేని | యధములకును

దొంగపథముగాక ; | దొరకునా ? మోక్షంబు ||వి||

237

అడంబరమగు బురఖావేసుకొని ప్రజలను మోసము చేయు కపట యోగులను కటువగా విమర్శించెను.

సీ. అవనిలో నొక కప్ప | యైదుపాములఁ బట్టి

విడఁబడి మ్రింగిన | విధమ దేమి ?

యొనర నొక్కట రెండు | ఘనకపుల్ చెలరేగి

యొంటిపిల్లల సీను నోజయేమి ?

కలియుగంబున నక్క | గర్భవాసమునందుఁ

గామధేనువు పుట్టు | కట్టడేమి ?

యవికారమట్టిపై | నరఁటి ఫలంబులు

పుట్టిన యట్టి యా | పాలుపదేమి ?

వే నొక్కటియు పుట్టి | పెరిగి యోజనమంత

ద్రుంచుక మోసిన | ద్రుఢమదేమి ?

తే. అరయనేర్చిన సర్వజ్ఞ | లైనవారు ;

చెప్పనేర్చిన వారొండు | చెప్పరేమి ?

శివునిఁగాంతురు, భువిలోఁ బ్ర | సిద్ధముగను

సీకుఁ దెలియనిదేముండు | నిజము వేమ.

238

కోరికలుఁ గలిగిన సాధులు గుట్టును బయటపెట్టక గురుకీలకమని గూఢార్థముగా చెప్పనడే కూటవేదాంతము అయ్యదే యిది,

ఆ. అవుటఁగా మెఱుఁగని | యజ్ఞసజీవులు
మూలమునుఁ దెలియక | ముట్టుచేత
ననుదినము సృజించి | యాత్మఁ దెలియలేక
చచ్చి పుట్టుచుండు | జగతి వేమ.

239

కామాంధులు తెలిసికొనదగిన విధముఁదెలియలేక అనేకజన్మ లెత్తుదురు.

ఆ. అవును కాదటంచు | నాత్మను గనలేక;
మంత్ర యంత్రములను | మగ్నులగుచు
సంశయములఁచేతఁ | జచ్చిరి గడరయా! ||వి||

240

అవుట = పూర్తియగుటఁ దెలియక (అవుట వాడుకమాట)

గీ. అవును వేమన్న చెప్పిన | యాత్మబుద్ధిఁ
దెలియలేనట్టి యజ్ఞాన | దేబెలకును
తలనుఁ బాసిన వెండుక | వలెనుఁ జూడ
భుక్తి ముక్తులు హీనమై | పోవువేమ.

241

మొదట చరణ మార్పుతో ఈపద్య మొచ్చినది.

ఆ. అష్ట కష్టములకు | నాలయమైయుండు
గతులు దుర్గతులను | గన్న దేదియె?
కానకుండఁ బోయె | గగన స్వరూపమై ||వి||

242

నీ. అష్టకష్టములు :- పరదేశ యాత్రమై వర్తిల్లు టొక్కటి

పచనంబుజేసి సాపడుట రెండు

తనసతి నెడబాసి దనయట మూడగు

యాచక వృత్తితోయడరనాల్గు

పరుల పంచనుజేరి బ్రతుకుట యైదును

సరివారి పజ్జ సంచార మారు

విద్యలేక సభకు వెడలుటయే యేడు

యాచకవృత్తిచే నడుగుటెన్ని

గీ. గష్ట కష్టంబు లడియెడి నవ్వియివ్వి
యనుచు నుకవీంద్ర చంద్రము లహరహము

వీని గుర్తించి చెల్పిరి వీనులలర .

అశయ విరాగి ! నిర్భయానంద యోగి||

(బొత్సకవి)

ఆ. అష్ట కష్ట బ్రదుక | దగ్నిపాలైపోవు
నిర్దయాత్ము బ్రతుకు | నీటంగలియు;
గూరకర్మ బ్రదుకు | చోరులపాతాను ||వి|| 243

ఆ. అష్ట తనువు లకును నాదిమ మైనట్టి
యాదిశక్తిఁ గూడి | యభవుడగును;
భయము లేక యుండు | బ్రహ్మజ్ఞుడగు యోగి ||వి|| 244

జీవునికి వ్యష్టి, స్థూల, సూక్ష్మ, కారణ, మహాకారణములునూ ఈశ్వరునికి సమిష్టి, స్థూల, సూక్ష్మమహాకారణములునూ మొత్తము ఎనిమిది తనువులు కలవు.

ఆ. అష్ట దళములకును | నాధారమైనట్టి
యాది దేవుడొకఁడే | యఖిలజగము!
త్రయముఁ దాటువాడే | తానెపో బ్రహ్మంబు ||వి|| 245

అష్టదళములనఁగా మూలాధార, స్వాధిష్ఠాన, మణిపూరక, అనాహత, విశుద్ధ, శూణ్య, సహస్రారములనెడి ఎనిమిది చక్రములుగల దేహములో అష్టదళ పద్మ మగు సహస్రార చక్రమున్నది. దానిని తెలిసిన వాడే “అహంబ్రహ్మసి” అను పల్కున కర్తృడు తక్కిన వాడు కాదు. ఇటువిస్తరభీతి విరమించినాడు.

ఆ. అష్ట దళములందు | నాత్మను సేవించి
నిష్ఠఁబూని మిగుల | నేర్పు తోడ
దృష్టియందే దృష్టి | తెమలక చూడరా ||వి|| 246
సహస్రార చక్రమును ఏకాగ్రతతో జూచిన సిద్ధివచ్చును.

క. అష్టాంగ యోగ సాధన
కష్టంబుల కోర్చి తన్నుఁ | గనలేడుగదా!
చేష్టలు విడువని జీవికి
గవ్వంబగు, పుట్టఁ జావ | గతియదే వేనూ! 247

యమ, నియమ, ఆసన, ప్రాణాయామ, ప్రత్యాహార, ధ్యాన, ధారణ సమాధులనెడు నవి అష్టాంగ యోగములు.

* సీ. అష్టాంగ యోగము | లాత్మలోఁ దలపోసి
దృష్టాంతరముగ; తన్ | దెలియువాడు

1 తెలిసి తెలియక డాంగి | దుముకులాడుచుపైన

2 నెలకొన్న మాయను | నణచు వాడు

సణగి పడుకొనియున్న । నాగుబామునుబట్టి
 ప్రణవ చిస్మయమందు । పలుకువాడు
 పలుకక కూర్చున్న పదవికి యాసించి
³ జలములోపల వెల్లుం । జూచువాడు

తే. ⁴ చూచి, వానిని భూచర । జాడ తెలిసి
⁵ గోసిఁ*తీనేసి శక్తిని । గెలిచితేని
⁶ శివుని చరమందు నిల్విన । వాడె బ్రహ్మ
 చాలతత్త్వంబు వినుచున్న । జాడవేమ.

248

1, 2, 3, 4, 5, 6 యిట యతి తప్పినది.

* ఇట గామ్యపదము వాడబడినది.

అష్టాంగ యోగములను సాధించి కుండలిని వశపరచుకొని భోచరీ ముద్ర
 యందు లీనమై సహస్రార చక్రమందు చూపు నిల్వినవాడె బ్రహ్మజ్ఞుని.

ఆ. అసి పదాంతముననుబుద్ధి । నమరనొక్కి
 కూటపదచిన్మయంబునిఁ । గొలుపు దీరి,
 యూటపాటల నణగింప । సందె ముక్తి,
 విశుతంబగు విధమిది । వినరవేమ.

249

పరబ్రహ్మ స్వరూపమునందు కూడి స్వయంప్రకాశమును జూచి విషయ శుభ
 ములను విడచినవాడె ముక్తి నందును.

ఆ. అసివినాశమైన । నానంద సుఖకేళి
 సత్య నిష్ఠ పరుని । సంతరించు

* నిష్ఠలోని నిష్ఠ । నిర్మూక్త భావంబు ॥వి॥

250

* “ సత్యనిష్ఠజూడ సజ్జన భావంబు ॥వి॥ పాతాంతిరం
 రాగద్వేషముల విడచిన భావమేర్పడును.

ఆ. అస్థిర మగు మేని । కధిక పాటులుఁ బడి ;
 పెక్కు విధములందు । పెంచి, పెంచి,

యగ్ని కిచ్చు, లేక । యడవిసక్కల కిచ్చు ॥వి॥

251

అస్థిరమని తెలిసియు దేహము పెంచి తుదకు సృశానముపాలుజేతురు.

ఆ. ఆకటికి తొలంగు | నాచార విధులెల్ల
జీకటికి దొలంగు | జిత్తున్నది
వ్రేకటికి దొలంగు | వెనుకటి బిగువెల్ల ||వి|| 252
వ్రేకటి = గర్భిణీ స్త్రీ

ఆ. ఆకలన్న వాని | కన్నంబుఁబెట్టిన
హరున కర్పితముగ | నారగించు
ధన విహీనునకిడు | దానము నటువలె ||వి|| 253

ఆ. ఆకలిఁ గొనివచ్చె | నని పరదేశికి
బట్టెడన్న మైనఁ | బెట్టలేడు
లంజ దానికొడుకు | లంజెలకిచ్చు రా ! ||వి|| 254

ఆ. ¹ ఆకలి కన్నంబు | అడుగ నేర్చినవాడు
² బ్రదుక నేర గలఁడు | భూమిమీఁద
³ యెడతెగని కూళ్ళు | యెన్నాళ్ళువేతురు ||వి|| 255

1. ఈచరణంలో గణాలు తప్పాయి. 2. యతి తప్పింది. 3. గణం తప్పింది.
ఈపద్యం సీసపద్య చరణాలకు సరిపోతుంది.

క. ఆకలిచే నేడ్చుచు మఱి
లోకము తనకీయ రనును | లోలాక్షుఁడుఁ దా
నాకలి దీక్షినయప్పడు
చీకటి నాపంగఁ జవియుఁ | జెలఁగుచు వేమా ! 256

క. ఆకలిఁ జంపిన రాదది
యాకులు దిని యడవులందె | యలసిననైనం
జీకటి కోసం జిక్కదు
యేకాకృతి మదిని నిల్పి | యెఱుఁగుము వేమా ! 257

బ్రహ్మసాక్షాత్కారము నిరంతర ధ్యానమున పట్టుబడును.

క. ఆకలి, యలసట, నిద్రయుఁ
బ్రాకటముగ సంగమంబు | ప్రభవము లెల్లం
బ్రాకుట, విడుచుట, విడుచు ; వి
భాకరుఁ డనిలుండు చలన | భావ్యుఁడువేమా ! 258
విభాకరుఁడు = జ్ఞానభాస్కరుఁడు.

* ఆ. ఆకలి మోహంబు | యగ్ని పాలై పోయె

కాయమెత్తుగ తిరుగు | వాయు వాయ

వేరు యెండగ నుంటె | నీరు పాలాయెరా ||వి||

259

* గణాలు తప్పినవి. సీసపద్య చరణానికి సరిపోతుంది.

* ఆ. ఆకలి వేళకు | నన్నంబు తినకుంటె

దేహంబు బడలికై | ధైర్యమణుగు

ధైర్య మణిగిన యపుడె | కార్యంబు తానగు ||వి||

260

1. ఈ పద్యం సీసపద్య పోలికతోవుంది. 2. మూడవ చరణంలో మాత్ర ఎక్కువయింది.

ఆ. ఆకశమున వాయు | వాకారమైగదా

మంటిబొమ్మలకెల్ల | మాట్లు గలిగె

దీనికై నబ్రహ్మ | జ్ఞాన మేలాగుండు? ||వి||

261

ఆ. ఆకసంబు శూన్య | మందు శబ్దముపుట్టె

శబ్ద మధ్యమునను | సరగఁ జూడ

శబ్ద రహితమదియె | సద్రహ్మ మనఁజెల్లు ||వి||

262

ఆ. ఆకసగెడమీఁద | నాడు దొమ్మరిపాప

చూపు లొకటిఁగాని | సుఖములేదు;

యాకసమను వీధి | హంసను జూడరా! ||వి||

263

* ఆ. ఆకారశబ్దంబు | యాలోకముననుండు

ఊకార శబ్దంబు | యుర్వినుండు

* మాకార శబ్దంబు | మోక్షంబు నందుండు ||వి||

264

1 ఈపద్య పాదాలు సీసపద్యానివి 2 యతి తప్పినది.

“అ” కార “ఉ” కార “మ” కారములే ప్రణవాత్మకమైన ఓంకారము

కం. ఆకారణ విధ మెఱుంగుచుఁ

జేకొని యా మూలధనముఁ | జెందుచు నున్న

న్నా కల్పాంతమును సదా

యేకాలము పిన్నవయసు | నిహమున వేమా!

265

చలన రాహిత్యముగ పరబ్రహ్మను జూచువాడు నిత్య యౌవనము నిత్యము సుఖములు పొంది కైలయగుండు,

కం. ఆకాశంబున వాయువు

మ్రాకున దావాగ్నియటుల | మానస మందా
యేకాకారుడు జగమున

జోక్తై తనుదానెవెల్లు | సుమ్మర వేమా!

జోక = సామ్యము; అణువు మొదలు బ్రహ్మపర్యంతము పరబ్రహ్మ స్వరూపమేయని వేమన మహాకవి నుడిసెను.

ఆ. ఆకాశ బాణంబు | నగ్ని లేకను దాల్చి

యెగువచుట్టిని విమవ | తరముగాదు

యగ్నియుం లేగదా! | యన్నాట లాడవచ్చు ||వి|| 267

1 వ పాదం సీసపద్యానిది. 2 వ పాదంలో యతి తప్పినది 3 వ పాదంలో గణం తప్పినది. సంధితప్ప. ఆకాశబాణము = తారాజువ్వ

కం. ఆకుంచన విధమెఱిగియు

నేకాలము మూలబంధ | మేమరకున్నన్

లోకములోపలి వృద్ధులు

ప్రాకటముగ పిన్నవయసు | వారలు వేమా! 268

ఆకుంచన మనఁగా అపాన వాయుద్వారము దింపఁ జేయుట;
మూలబంధమనఁగా యడమ కాలి మడమను గుడస్తానమందు బంధించుట

అపానవాయువును మీదికి పోవునట్లు చేసిన వార్ధక్యము వచ్చునని మహా
యోగీంద్రుడు వేమన నూచించెను :

ఆ. ఆకు కానవచ్చు | హరిహరాదుల్పకై నఁ

గొమ్మకానరాదు | కొరిచూడ

కొమ్మకానరాక | కొనియాడకుందురా! ||వి|| 269

ఆ. ఆకుచాటున వగు | నన్నిలోకంబులు

కొమ్మకానరాదు | బమ్మకై న

గొమ్మకానఁబడిన | గొనియాడవచ్చురా! ||వి|| 270

భగవద్గీతలో “ మాయాదురత్వయా ” అని యున్నదానికి నూటిగా మన మహా
కవి బ్రహ్మాదులకు నై నా మాయనుదాట శక్యముగాదని వాక్రచ్చెను.

కం. ఆకు దిను విధమెఱుంగుచుఁ

జేకొని యామూలధనముఁ | జెందుచునున్న

న్నాకల్పాంతమ్మునదా

యేకాలముఁబిన్న వయసె | యిహమునవేచూ !

271

మాయను దాటెడి విధమెరిగిన వారే ఆనిమిషులు.

ఆ. ఆకుమీఁద వ్రాత | యందఱికి దెలియు

చేతిలోని వ్రాత | జెప్పవచ్చు

తోలుక్రింది వ్రాత | దొడ్డవాడెఱుఁగురా ! ||వి||

273

గ్రంథస్థమయినది, చేతిలోనిరేఖలు తెలిసికొన వచ్చును. లలాటవ్రాత దెలియ దని వేమన సునిశిత విమర్శచేఁ దెలియఁ జేసెను.

ఆ. ఆకు లందుఁ జదివి | యందంగ రానిది

యేక మమర యుక్తి | నెఱుఁగ వలయుఁ

దాకిపూర్తిగాను | దన్తయమందుఁడీ ||వి||

274

గ్రంథపతనమువలన మోక్షములేదు. సర్వత్రా పృథాకించిన స్వయంప్రకాశమును పూర్తిగాదెలిసి మోక్షము బొందుచుని నుడివెళు.

ఆ. ఆకులెల్లఁదిన్న | మేకపోతుల కెల్ల

గాక పోయెనయ్య | కాయసిద్ధి

లోకులెల్ల వెట్టి | పోకిళ్ళుపోదురు ||వి||

274

కాయకల్పసిద్ధి కాదనిమహాకవి సూక్తి

ఆ. ఆకులేని కొమ్మ | యభ్రమెల్లను నిండె

నూకు మొదలుఁ దుదయు | మహిని లేదు

యేకమైన పండు | నింపొందుచుండురా ! ||వి||

275

పృథ్విని మహిరుహముగా పోల్చెను.

ఆ. ఆకు వక్క సున్న | మవి మూఁడు వన్నెలు

నేకమైనచోట | దాఁకునెఱుఁపు

శోకి త్రిగుణ మట్లు | శోభించుఁ బరమాత్మ ||వి||

276

ఆకు, వక్క, సున్నము గలసిన ఎరుపగునట్లు త్రిగుణములు గలసిన జ్ఞానోదయ మగును.

ఆ. ఆకృతినరయఁగ ; ని | రాకృతియనఁదగు

నాకృతి నొగిఁదగు, ని | రాకృతట్లు

యవియురెండులేక | యపురూపమై యుండు ||వి||

277

కం. ఆకొన్న యతిధి శివుడని

కాకించుకలేక మదినిఁ | గరుణాన్వితుడై

పోకంత యన్నమిడి ననె

నూకొని యా యమునిఁగొట్ట | నుపమిదివేమా !

278

ఆన్నదాన ఘనత నిట మహా త్తరముగా పేర్కొన్నాడు.

ఆ. ఆగడంబుచేత | నందెందుఁ బొందదు

సాగఁదోలి మనసు | సై పనేర్చి

[మోగు ప్రణవరవము | మూలంబుఁ గానరో ! ||వి||

279

ఓంకారము యొక్క శబ్దమే ప్రణవము. ఇది ముద్రాభావములో వినవచ్చునని వేమన వాకొన్నాడు.

ఆ. ఆ చరా చరముల | నంగాలలింగాల

సరణిఁ దెలియనట్టి | శైవమేల?

యష్ట తనుమయుండు | హరుడౌట నెఱుంగరో ! ||వి||

280

వీరశైవులు మెడలోన చేతులందు లింగములు ధరింతురు. నిజమగు శివస్వరూపము “నీరు, నిప్పు, గాలి, భూమి, ఆకాశము, సూర్యుడు, చంద్రుడు సోమయాజి” అను అష్టతనుడని తెలియక దాంభికముగా వర్తింతురన్నాడు.

ఆ. ఆజ్ఞ యనేడిచక్ర | మందాత్మ లింగంబు

నరిది నలరుచుండు | నట్టిదారి

పరగఁ జూచినంతఁ | బ్రాప్తిండు మోక్షంబు ||వి||

281

ఆ. ¹ఆటలెక్కడబుట్టె | పాటలెక్కడబుట్టె

మాటలెక్కడబుట్టె | ²జీవీయందె

బావికి లోపలఁజేరి | జీవినంటఁగవలె ||వి||

282

1 సీసపద్యపాదములు 2 యతితప్పింది 3 గణంపోయింది.

ఆ. ఆడదనఁగ రోతఁ | యందుఁ జూచినరోత

తలఁచిచూడ తమకు | తామెమెచ్చి

యెంతవారలయిన | నెంచరు తమలోన ||వి||

283

ఆ. ఆడదాని బొంకు | గోడబెట్టినరీతి

పురుషవరునిబొంకు | పూరితడికె

స్త్రీలనేర్పుభువిని | చీకురాయితపంబు ||వి||

284

చీకురాయితపము = గుడ్లగూబ

ఆ. ఆడదాని మాట | నరకాసుకై నను
నమ్మగూడ దెట్టి | నాతినయిన
కాదనుచును నమ్మ | కానల విడుచురా ! ||వి|| 285

ఆ. ఆడ 'నెఱిగిన మగువ | యనువెర్గు చనువెర్గు
ముదముతోడ మగని | మోహమెఱుంగు
విభుని శ్రేష్ఠగుణము | వేశ్య తానెఱుంగురా ! ||వి|| 286

1. 'నెఱుగు' అనివుంటే బాగు.

ఆ. ఆడ పాపజాతి | యన్నిటి కంటెను
ఆశచేత యతులు | మోసపోరె ?
చూచి విడచువారు | శుద్ధాత్ములెందును ||వి|| 287

ఆ. ఆడవారలతోటి | యాట్లాడుటది రోత
పంచభూతములతో | పెనంగ రోత
మూడు బావులలోన | మునిగి తేలుటరోత ||వి|| 288

గంగా, యమునా, సరస్వతులను గుర్తించి విడువరాదని మనమహాకవి సూటిగా చెప్పెను.

ఆ. ఆడి తప్పువార | లభిమాన హీనులు
గో డెఱుంగని వాడు | కొద్దివాడు;
కూడి కీడునేయు | క్రూరుండు తలపోయ ||వి|| 289

ఆ. ఆడుదనంగరోత | యది చూడఁగారోత
తలచి చూడఁ దనకుఁ | దానె రోత
యెంత వారికైన | నింతియె బల్ఘాత ||వి|| 290

ఆ. ఆడుదానిఁజూడ | నర్థంబుఁజూడఁగ
బ్రహ్మకై న నెత్తు | రిమ్మతెగులు
బ్రహ్మ యాలిత్రాడు | బండిరేవునఁ ద్రెంప ||వి|| 291

"బండిరేవు" తెలుగు నుడికారపు సొంపు యింపుగా జూపించాడు వేమన.

ఆ. ఆడుదానిఁ గన్న | నర్థంబు పొడఁగన్న
సారమైన రుచుల | చవులఁగన్న
యయ్యగొండ్రకైన | నాశలు పుట్టవా ? ||వి|| 292

అయ్యగారు = గురువులను సంబోధించే నుడికారము.

ఆ. ఆడుదాని మాట | గోడఁ బెట్టినయట్లు
పురుష వరుని మాట | పూరి తడిక
స్త్రీలనేర్పు మగలఁ | జీకాకు పఱచురా ! ||వి|| 293

తే. ఆత్మ తనలోన గమకించి | యనుదినంబు
నిర్గుణాత్మార్చనముఁ జేసి | నిత్య మమర
ప్రత్య గాత్మను లోనెంచి | ప్రబలు యోగి
సచ్చిదానంద పదమందు | సతము వేమ. 294

నిర్గుణబ్రహ్మ రాధనచే యోగి ముక్తి పదమనందునని వేమన ప్రశంసించెను.

తే. ఆత్మ తేజము గమకించి | యభినుతించి
కీలక బ్రహ్మ తన్మయ | కేళిమఱిగి
నిత్యపరిపూర్ణ మందుట | నిరతిశయము
సత్వ సంపన్నులకు నిది | సాగువేమ. 295

నిజమగు బ్రహ్మస్వరూపము గుర్తించి పరిపూర్ణత్వమందుటకు అభ్యంతరము లేదని సూటిగా వచించెను.

ఆ. ఆత్మ తేజమూని యనుభ | వించుట ముక్తి
యాత్మ తత్వమెఱుంగు | నతఁడెయోగి
యెఱిగి మరిగి నంత నేకమై | తొచురా ! ||వి|| 296

పరబ్రహ్మను తెలిసి కొని దానియందు లీనమైన తాను “అహం బ్రహ్మస్మి” యనగలఁడు.

ఆ. ఆత్మ తేజమూని | యనువుగా శోధించి
తేజ మాత్మ యందుఁ | దేట పరచి
మింటి, మంటి నడుమ | మిన్నంది చూడరా ! ||వి|| 297

భూమ్యా కాశముల మధ్య వెలిగి స్వయంప్ర కాశంగురించి చెప్పబడినది.

ఆ. ఆత్మ దేహమందు | నతిసూక్ష్మముగఁ జూచి
దేహ మాత్మ యందుఁ | దేట పరచి
యాత్మ యందెచూడ | నతఁడెవో ఘనయోగి ||వి|| 299

దేహమనకు ఆత్మకు అవినాశావ సంబంధమిట సరూపించబడినది.

ఆ. ఆత్మ నిలచుకొనుటకు | నంగంబు బుట్టెను

యంగముల వలనను | యాత్మబుట్టె

యాత్మ పెద్దదో? లేక | యంగరంబు పెద్దదో? ||వి|| 299

వేమన బహుముఖప్రజ్ఞావంతుడగుటచే విజ్ఞానులకు కొరకరాని కొయ్యగా బ్రయోగించెను.

ఆ. ఆత్మ నున్నవాని | ననుదినంబునుఁ జూచి

యతని మహిమ వలన | నతనిఁ దెలియ

*నదియు సత్యమౌను | నవనీతలంబున ||వి|| 300

*. పాఠాంతరం :- “నతఁడు సజ్జనుండు” | నవనీతలంబున తన ఆత్మలో దైవస్వరూపుని జెలిసికొనిన డంబములతో పనిలేదు.

ఆ. ఆత్మ నెఱుంగనినుతి | యట్టిట్లు చేసిన

వాని మెచ్చు వాఁడు | వట్టి వాఁడె

ముక్కిడిదియుఁ బాడ | మొండియె మెచ్చఁడా! ||వి|| 301

దేబల ప్రజ్ఞల దేబెరే మెచ్చుకొనెదరని లోకజ్ఞానుభవమున నుడిచెను.

ఆ. ఆత్మ బుద్ధివలన | నఖిలంబుఁ దానయ్యె

జీవ బుద్ధి వలన | జీవుడయ్యె

మోహబుద్ధి వలన | ముదితలపై బుద్ధి ||వి|| 302

“యదాభివం తద్భవతి” అను సంస్కృత లోకోక్తినిట విశద పరచెను.

ఆ. ఆత్మబుద్ధులు విని | యన్నదమ్ములతోటి

జగడమాడు వాడు | జఱిపోతు

నన్నదమ్ము లూడ | యా త్రెట్టు నిలుచురా? ||వి|| 303

“ఆత్మబుద్ధులు” దీనికర్థం సరిగా తోచుటలేదు. కాని పద్యభావమునుబట్టి వేమన కాలమునాడు ఆత్మబుద్ధులనగా భార్యవంక వారయినట్లు తోచును.

*ఆ. ఆత్మ బుద్ధులు వేరె | యానంద మొక్కటి

గురువు శిష్యుఁడువేరె | గురియు నొకటి

యోగ సాధనవేరె | యోగంబు నొక్కటి ||వి|| 304

ఇది సీసపద్య పాదపోలికలతో నున్నది

ఆ. ఆత్మ యందుఁజ్యోతి | యమరుట లింగంబు

* తెలిసి చూడఁగాను | దేటపడును

యదియు గురువులేక | యబ్బునా ? తెలియంగ ||వి|| 305

*. పాఠాంతరము :- 1 తెలివితేతగాని | తేటపడును. 2 అది యధైర్యవరుని కంటదు. హృదయమును సమాధిచే లోబరచుకొని జ్యోతిర్మండలమును దర్శించుటయే ఈశ్వర సాక్షాత్కారము. దీనికి సద్గురూపదేశము ముఖ్యము.

*ఆ. ఆత్మ యందె దృష్టి | యనువుగా నొనరించి

నిశ్చలముగ దృష్టి | నిలిపెనేని

యతఁడునీవె సుమ్మి | యనుమానమేలరా ! ||వి|| 306

మాపును ఆత్మయందు నిల్పుటయే కైవల్యమునకు మార్గము.

ఆ. ఆత్మలోన నాద | మాలించి యాలించి

యాశలందుఁ జిక్కఁ | డాదియోగి

యాత్మలోనఁ గళల నంటునా ? తత్త్వంబు ||వి|| 307

హృదయమున నిరంతరము దశవిధనాదములు ధ్వనించును. అది తెలియుట యోగత్వము.

ఆ. ఆత్మలోన శివుని | ననువుగా శోధించి

నిశ్చలముగ భక్తి | నిలిపెనేని

సర్వముక్తుఁ డాను | సర్వంబుఁ బొందెను ||వి|| 308

హృదయమహరమునందున్న ఈశ్వరుని పరిశోధనరూపముగా తెలిసికొనినవాడే ఈశ్వరుడు.

ఆ. ఆత్మలోనిఁ జ్యోతి | యమరుట లింగము

తెలిసి చూడకున్నఁ | దేటపడుదు

గ్రుడ్డివాఁ డెఱుగునె ? | గుఱుతైనరత్నంబు ||వి|| 310

యూవిషయము వ్యాసుడు ధర్మరాజునకు చెప్పినట్లు శ్రీరామస్థవరాజము నందు గలదు.

సీ. అల యవస్థాత్రయములదాటి మదిలోన

రజితాద్రిపటికంపు రాతిపైన

నిండుపున్నమనాటి పండువెన్నెలవలె

పట్టపగటి బట్టబయలు పోలె

నిండిపండి యొరిగి నిబిడికృతానంద
మైశెల్లు తురీయ సమాధియంగు
చిన్మయ జ్ఞప్తిమై సన్మాత్ర మంత్రమై
శేషించియదిదానఁజెలగు చున్న

గీ. బ్రహ్మ విద్యాధురంధరుల్బ్రహ్మమందు
జాతి, వర్ణాశ్రమాచార సంస్కతులను
సన్యసించెన సంసార సంగులైన
యఖిల వ్యవహారలయి యెందు నంటరథిప ||

ఆ. ఆత్మలోనిసొమ్ము | నంజనమునఁజూచి
యంటి తిరుగు నట్టి | యతఁడుయోగి

పుంజుగూటనుండి | ప్రొద్దెఱింగియె కూయు ||వి||

311

కోడిపుంజు సూర్యనిజాడక గూటినుండి వేళఁచెలిసి కూయునట్లు జ్ఞానాంజన
ముచే, బంధితుడయ్యు యోగి పరమాత్మను గుర్తించును.

ఆ. ఆత్మలోపల శివుఁ | డయిదింట నుండును
ఆరింట గనసుండు | నరసి చూడ

నరసిచూచువాఁడె | యానంద భరితుండు ||వి||

312

మనలో నున్న పంచవాయువులలో ధనంజయవాయువు బ్రహ్మతత్వరతతో
నుండును.

ఆ. ఆత్మశుద్ధి గలుఁగ | నధికుల మనబోరు .
ధీరవృత్తిచేతఁ | దిరుగఁబోరు

రూపుకుదురు | మంచి రూఢిగావింపరో ! ||వి||

313

ఆ. ఆత్మశుద్ధిలేని | యాచార మదియేల?
భాండశుద్ధి లేని | పాకమేల?

చిత్తశుద్ధిలేని | శివపూజలేలరా ! ||వి||

314

భాండము = కుండ

ఆ. ఆత్మ శుద్ధివల్ల | నఖిలంబుఁ దానయ్యె
జీవశుద్ధివలన | జీవుఁడయ్యె

మోహబుద్ధి¹లయము | ముందరఁగనుఁగొన ||వి||

315

1 పాతాంతరము = వలన.

మోహబుద్ధి భవిష్యత్తులో మనిషిని పాడుచేయును,

ఆ. ఆత్మసూక్ష్మమైన | యానంద మెఱుంగక
మతి తొలంగి చదివి | మగ్నుడయ్యె
యతి రహస్య మెల్ల | నాయోగియెఱుంగురా ! ||వి|| 316
చదువు వలన బ్రహ్మజ్ఞానము కలుగదు. యోగమువలననే గలుగును.

కం. ఆత్మానాత్మ | వివేకము
స్వాత్మను గనినంత మీఁద | స్వచ్ఛందమతిన్
నాత్మకు | లోవెరినె గఁడు, మ
హాత్మునిఁ బొగడంగ వశమె | హరునకువేమా ! 317
ఆత్మ, అనాత్మలను సువిమర్శచేఁ జెలిసి ఆత్మాతీతమగు బుద్ధి నాజ్ఞింపుమని
జేమన నూక్తి.

ఆ. 1 ఆదికారణముల | నల్పుడేమి యెఱుంగు
చెప్పలేడు గాని | తప్పుఁ బట్టు
త్రోయనేర్చు కుక్క | దొంతులు చేర్చునా ! ||వి|| 318
1 పాఠాంతరము=ఆదికాలమునను

ఆ. ఆదిఁ జూచుచుండ | నన్నింటఁ దానుండు
నాదిఁజూడ నొకరి | కలవి గాదు
యాది ముక్తి తెరువ | దాత్మనే యుండురా ! ||వి|| 319
మూలబ్రహ్మము చెలియుట కష్టము. చెలిసిన ముక్తి కలుగును.

ఆ. ఆది తుదల నరయ | కల్పుడై దినమెల్ల
మార్పుచేత బుద్ధి | మరగి తిరుగు
మాను మాను దిరుగు | మహిఁ గోతికై వడిని ||వి|| 320
జీవాత్మ పరమాత్మ చెలియక మానవుఁడు కోతివలె తిరుగును.

ఆ. ఆది తుదియు లేచి | దనుభవ గమ్యమై
వేద తుల్యముగను | వెలయు చుండు
వాద భేద ముడిగి | వరియించు శివయోగి ||వి|| 321
పరబ్రహ్మము అనుభవైకవేద్యము

ఆ. ఆదినంటి చూడ | నలవిగాదేరికి
సోదిఁజెప్పఁ దరమె | సుఖమెఱింగి
వాదమేల బయలు | వర్ణించి చూడరా ! ||వి|| 322
భవిష్యత్తు నిర్ణయించే పొట్ట కూటివాండ్రను ఉపమానముగా చెప్పెను,

ఆ. ఆది నెవరు పుట్టి | యవనికి దొరలైరి ?

వారె బ్రహ్మ, విష్ణు, | వరశివులును

గనఁగ మాయశక్తి | ఘనతేజ మందురు ||వి||

323

శక్తిపురాణ గాథఁజూడుము.

ఆ. ఆది నెరుంగలేని | యల్పుండు తా మరి

చెప్పలేడుఁగాని | తప్పబట్టు

త్రోయనేర్చు కుక్క | దొంతులఁబెర్చునా? ||వి||

324

* 319 పద్యము పోలికనున్నది.

ఆ. ఆది నెవరు పుట్టి | రది తెలియగఁ గోర

సోది యగును గదర | సుఖములేదు

యాదిశక్తి యన్న | నదిబయలని నమ్ము ||వి||

325

* గణము తప్పెను. ఆదిశక్తియే ప్రకృతి

ఆ. ఆదినొకటిఁ దెలిసి | యాదిని మదినిల్పి

యాదిఁ బాయకున్న | నభవుఁడౌను

యాదిఁబాయు వాఁడె | యంఘునిరీతిగా ||వి||

326

తన హృదయ కమలమున నున్న బ్రహ్మమును దెలిసి విడచిన అంధుఁడు. విదువక ధ్యానించు సాధకుఁడే పరబ్రహ్మ.

* ఆ. ఆదిమ కవులవలె | నల్పుండు తానెట్టి

చెప్పలేడుఁగాని | తప్పబట్టు

త్రోయనేర్చుకుక్క | దొంతులు బెట్టునా? ||వి||

327

* గణము తప్పెను; వేమన మూఁగులను పదేపదే కుక్కతో పోల్చి నుడుపుచున్నాడు.

ఆ. ఆది మూల విద్య | నానంద భరితుఁడై

వేదతుల్యముగను | విడకపూని

పాదు కొనినవాఁడు | పడయును మోక్షంబు ||వి||

328

ఆ. ఆదిమూల మేది? ¹యాధారమెయ్యది?

సోదిఁజెప్పఁ దరమె | సుద్దులరసి

తొడులేక లోని | తుర్యమందునుజూడు ||వి||

329

సృష్టికి మూలాధారము ఏదని నీలోనున్న యీశ్వరని గుర్తింపుము, ర్ని

ఆ. ఆదిశక్తిఁ గూడి | యనుభవించెడి యోగి

వేదవిద్య మరిగి | విడువబోడు

సాధువృత్తిఁ దగిలి | స్థైర్యంబునందురా! ||వి||

330

ఆదిశక్తి = అన్నిటికి మూలమైనది.

ఆ. ఆదిశక్తి దొడరి | యలమట జెందక

ప్రాణ పంచకంబు | పట్టునెఱిగి

యంతరిక్షమందు | నభినుతించుట ముక్తి ||వి||

331

ఈశ్వర విచారంబు కష్టమని విడువక పంచసౌఖ్యములతో నింగివలె నున్న
అభవుని చెలియుట ముక్తి.

ఆ. ఆది, సోమ, భౌము | లల బుధ, నిర్జర

గురుల; శుక్ర, శనుల | గుఱుతుఁగాఁగ

నేడు దినములైన నిలనొక్క దివసమె ||వి||

332

యుగ, వార, నెలలాదిగాగల శుభాశుభ ఫలనిర్ణయము చెప్పే జ్యోతి
హులను తృణీకరించెను.

కం. ఆధారంబుల టారును

మోదముగా నలరుచుండు | ముఖ్యముగాగనే

లేదన నేటికిఁ | దెలియక

సాధకమున జూడవయ్య | చయ్యనవేమా!

333

పద్మజాలు విడిచి పరబ్రహ్మమును సాధించుము

ఆ. ఆనుకూల్యము గల | యంగన గలిగిన

సతికిఁ బతికిఁ బరమ సౌఖ్య మమరు

(పాతికూల్యమైనఁ బరిహరించు సుఖంబు ||వి||

334

సంసార గాథ

ఆ. ఆపగాలి వెంట | నడవుల వెంటను

గొండరాల వెంట | గొడవలే ?

నుల్లమందె శివుడ | టుండుటఁదెలియరో! ||వి||

335

నదీ నదములు, కొండలు, గుట్టలు తిరుగుట శుద్ధమార్గమని నీలో నీళ్ళయని
జ్ఞెయ్యమని మన యోగింద్రుని వాక్కు.

ఆ. ఆపదందుఁ జూడు । మారయ చుట్టాల

భయమువేళ జూడు । బంటు తనము

వేదవేళఁ జూడు । పెండ్లాము గుణమెల్ల ॥వి॥

336

లోక సహజమును చిత్రించెరు.

ఆ. ఆపదైన వేళ । యరసి బంధుల జాడ

భయమువేళఁజూడు । బంటుగుణము

వేదవడ్డ వెనుక । బెండ్లము మతిఁజూడు ॥వి॥

337

వైపద్యం ఇది ఒకే భావం కొద్ది మార్పు

* ఆ. ఆపుట గమెఱుంగని । యజ్ఞానజీవులు

మూలము తెలియక ను । ముట్టుచేత

యను దినము సృజించి । యాత్మఁ దెలియలేక

చచ్చి పుట్టుచుండు । జగతి వేమ.

338

* గణము పోయెను. మార్గలక్షణము.

ఆ. ఆభిజాత్యముననె । యాయువున్నంతకుఁ

దిరుగు చుండ్రు భ్రమలఁ । దెలియలేక !

మరికి భాండమునను । మునురు నీఁగలరీతి ॥వి॥

339

మరికికుండకు యీగలు చుసిరినట్టు తనకు తెలిసినదే గొప్పగా మార్చుడు మరియును.

కం. ఆమటిని మంటి కడవలు

గ్రామములను వింతలై న । ఘనులకు వింతా ?

తామెందు దిటుగుచుండిన

వేమన తనతోడినీడ । వెంటనె వచ్చున్

340

ఆమటినుండలు కాల్చిన ఆనము

కం. ఆమడ కామడ కడవులు

గ్రామంబులు, చెఱువు, నదులు । కర్మములింతే,

తామెందులోనఁ దిరిగిన

వేమన తోడగుచు వచ్చు । వెంటనె వేమా !

341

నీడవలె వేమన సూక్తులు మన తెన్నంటును

ఆ. ఆ యక్షరము తోటి | యాట్లాడు చుండిన
 ఊ యక్షరము లోని | యునికి తెలుసు
 మా యక్షరము తోటి | మద్దించవలెనయా ! ||వి|| 343

* ఇది సీసపద్య పాదాలతో వుంది.

“అకారము బ్రహ్మ, ఉకారము విష్ణువు, మకారము శివుడు. మూడును
 అనగా ఆ+ఉ+మ=“ఓం,, ఇది ప్రణవము.

ఆ. ఆయు వగిలియుండు | నవనిపై మారుత
 ప్రియముగల్గు నపుడు | పెరుగవచ్చు
 కాయమును భరించు | కల్పంబు చూడరా ! ||వి|| 343

కల్పము=ఇది బ్రహ్మాదిసము.

స్వరకాస్త్ర విజ్ఞానాన్ని ప్రశంశించెను.

ఆ. ఆయువు గలుగుఁ గద | యవనిపైఁ జొరఁబొర
 * బ్రియముఁ గల్గునేని | బ్రతుకి వచ్చు
 కాయము నిలిపివోని | కల్పంబుచూడరా ! ||వి|| 344

* యతి తిప్పు. కరీర రక్షణకు గ్రాణాయానముని వేమన నుడివెను.

ఆ. ఆయు సుధము కన్న | నతిశయ మైనట్టి
 కల్ప మెఱుంగు వాడు | కారణుండు
 ఆయ సున్నముఁదిన | సంధకారమడంగు ||వి|| 345

కాయకల్ప చికిత్సా యోగ మై యుండు శేషా !

ఆ. ఆరిట నిలుచుకొని | యాత్మపూజలుచేసి
 * లింగంబు మీదను | లక్ష్మ్యముంచి
 నరులు యెంతటి వారు | నాదంబు గనిపెట్ట ||వి|| 346

* గణము, యతి తప్పింది.

* పట్టుక్రమములు యందున్న ఈశుని భజంపుమని వేమనయోగి పల్కెను.

ఆ. ఆరు కొణజ లింటి | కాధారమైనట్టు
 లొంటిగుంజ మేడ ! | నొనరనిల్చు
 నింటి కొక్కఁడు మగఁ | డిది యేమి చిత్రమో ! ||వి|| 347

పట్టుక్రమములకు ఆధారము సహసారము. దీనియందు వేలాది “సోఽహం”

అనుభవములు వుట్టును.

గురుని జంపి | హరు మీది ధ్యానంబు

సి నిశ్చలముగ | నెగడి యాత్మ

౧ యొకనిచేయ | నాతఁడేయోగిరా ! ||వి||

348

సర్వమును ఛేదించి పరమాత్మను జెలియుటయేసమాధి. కావున “శివఏకో కరః” “ఏకోహవై నారాయణ ఇదమ భ్రమాశీత్” అనిశ్చతి.

గురుని జేర | నత్యంత దుఃఖంబు

సగురుని జేర | యేమపయ్యె

౨ వీరిపొందు | విడియుటే యోగంబు ||వి||

349

గా :- “కనుకవీరి పొందు | కడదోయ యోగంబు”

ంబు, సప్తవ్యసనములు దవలిన సంతాపముని వేమన సూక్తి.

౩ రినిజంపి | హరుమీది ధ్యానంబు

సిశ్చయముగ | నెగడి యాత్మ

౪ యొగుచుండు | ఘనుడగు యోగిరా ! ||వి||

350

చూలములకు | నాధారమైనట్టి

౫ కంబ మింటి | కొనర నిల్చి

౬ కొక్కడుకర్త | యేపారుచుండును ||వి||

351

; చ్చాయగానే ఇది వున్నది.

౭ రుగురికి | నాధారముగఁజేసి

౮ కంబపిల్లు | నొనరనిల్చ

352

౯ క్కడు మగడు | నెన్నిక నొనయా ! ||వి||

మ. శాక్తేయ, గాణాపత్య, శౌం, కానాలకలను అరుమత్తులు కు
పిల్లి బ్రహ్మమందు నిలవ మనియె.

మూఁడును గుళ్ళను

౧౦ వానిమర్క | తేజము లరయ

౧౧ గల మనుజుండటం

మోక్షంబు త్రోవ | సిద్ధమువేమా !

353

డు, కనులురెండు, ముక్కులురెండు, నోరు, గుదము, ఉపస్థ యివి
నిని అణచేయొగ్ధతగల యోగి ముక్తి నందును.

కం. ఆరును, మూడుగు నెలవుల

* ధీరుడుగా దిరిగి వాని । తేజము లరయ

న్నేరువు గలపురుషుడు తా

జేరును మోక్షంబు త్రోవ । సిద్ధమువేమా!

354

* పైపద్యములు రెండును ఒకే భావము గలవి.

ఆ. ఆరు మతము లందు । నధికమైన మతము

లింగమతము కన్న । లేదు జగతి

లింగధారి కన్న । దొంగలు లేరయ్యా ॥వి॥

355

షణ్మతాలలో శైవంబు గొప్పదని వేమన పుకంపించి, దొంగ లింగధారుల దూషించెను.

ఆ. ఆరు మూడు గట్టి । యలమటఁ జెందక

పోరిగుణములడఁచి । పూనిమిగుల

తేగు శిఖరమెక్కి । తెలివంటఁజూడరా! ॥వి॥

359

షడ్వర్ణములు, త్రికిరణములు. అరికట్టి సహస్రారములో నున్న పరంజ్యోతిని ట ముక్తిగా నుడివెను,

ఆ. ఆరురుచులు వేరు । సారం బదొక్కటి

సత్యనిష్ఠ వేరు । సత్యమొకటి

* పరమ ఋషులు వేరు । భావ్యం డొక్కండయ్యా! ॥వి॥

357

* గణము తప్పినది.

షడ్రుచులు :- 1 కారము, 2 తీషి, 3. పులుపు, 4 ఉష్ణ. 5 చేదు,

6 వగరు భావ్యుడు = పరబ్రహ్మ.

ఆ. ఆరు వేషములను । నరయంగఁ గడువిత

యాత్మయందు ధ్యాన । మమర బెందు

భీకరింబు గాని । బిరుద లేదువిరక్తి ॥వి॥

358

ఆరు మతాలకూ మతానుకూలముగ వేయబడిన వేషములు.

ఆ. ఆరు శాస్త్రములను సఖిల వేదంబులఁ

జదువ నేర్తురిలను । జచ్చువరకు

వ్యర్థ విద్యఁజదివి । వడిఁచెడుచుందురు ॥వి॥

356

ఆరు శాస్త్రములు :- శిక్షా, వ్యాకరణ, జ్యోతిష, నిరుక్తి, కల్పము, తల్పము.

కం. ఆరూఢ జ్ఞానమ్మునఁ

జేరెడి విధమెఱిగి లోన | జిత్తుడై యుండ

న్మారాడని పరిపూర్ణము

తారాడక యెఱుఁగువాఁడె | ధన్యుడు వేమా !

360

ఆరూఢము = లెస్సగా తెలిసికొనుట. తారాడక = చలనము లేక.

ఆ. ఆర్పఁ దీర్పలేని | తీర్పరి తనమేల ?

గూర్ప విప్పలేని | నేర్ప చేల ?

పెట్టి పోయలేని వట్టి | బీరంబేల ? ||వి||

361

ఆ. ఆర్ష విద్యలెల్ల | నపకీర్తిపాలాయె !

వార్త కెక్కవెంత | వారికై న

వార్త విద్యలెల్ల | ధూర్తులపాలాయె ||వి||

362

ఆర్షవిద్య = ఋషిసూక్తులు, వార్త = ప్రచారము.

కం. ఆర్దురు దొంగలఁ బట్టుక

మార్గముననె కొట్టి యొకని | మన్నింపఁదగున్

దుర్గమ మిదితెలియంగా

నిర్గుణ రూపంబుఁదెలియు | నిజమిది వేమా !

363

షడ్గుణవిరక్తితో మనస్సును మన్నింపుమని వేమన యుక్తియుక్తముగా చెలిపెను.

కం. ఆర్దురు దొంగలఁ బట్టుక

* మరిఁ గొట్టఁగవలయు | నొకని మన్నింపఁదగున్

మెరపై న యట్టివారికి

యిరవొందిన యెఱుకఫలము | యిదిగద వేమా !

364

* పై పద్యభావము వంటిదే యిదికూడాను. స్వల్ప మార్పుతో నున్నది.

ఆ. ఆర్ద్యలైన ఘనులు | కార్యహీనులుఁగారు

శౌర్య, ధైర్యములను | సంతరించి

పూర్ణభావ మమరఁ | బొందింపఁజేయరే ! ||వి||

365

ఆర్ద్యులనిట ఘనముగా ప్రశంసించెను.

ఆ. ఆర్యులైన వార | లనుభవహుషిని
 తెలియఁ జెప్పకున్నఁ | దేటపడదు
 గుఱుతుఁ గననివాడు గుఱి | యొప్పుజెప్పునా ! ॥వి॥ 366
 తెలిసినవాడు చెప్పుగలఁడు. తెలియనివాడు చెప్పలేడు.

కం. ఆలనఁగా నాత్మసుమీ
 * యాలనఁగా నమ్మసుమ్మి | యరయఁగమదిలో
 నా లమ్మయనఁగ నెవ్వరో?
 వాలాయము దీనిఁ తెలియ | వలయును వేమా ! 367

* యీ భావంతోఁ గూడిన పద్యము ఇంతక ముందు వచ్చెను.
 తనయాపే భార్యగర్భమున జనించును గాన భార్యకూడ తల్లివంటిదని వేదాంతవిద్యా
 భూషణుని వాక్కు.

ఆ. ఆల మెఱుఁగు బంటు | లల్పునిజేరెనే ?
 మాఱు నులయు బొత్తుఁ | మరిగి మగఁడు
 మాళ్ల ముంతకోళ్ళ ! మఱి కోఁతులై నట్లు ॥వి॥ 368

ఆ. ఆల మెఱుఁగు యోధు | డల్పుని జేరిన
 మార్పుచేత బుద్ధి ! మరిగి తిరుగు
 మ్రానుమ్రానుఁ దిరుగు | మహిఁగోఁతికై వడి ॥వి॥ 369
 పైపద్యం యిదీ ఒక్కటే భావంకలది. “ సహవాసదోషేణగుణే భవేత్తన ”
 సూక్తి నిట వేమన వాడెను.

కం. ఆలవఁగల సౌఖ్యములకు
 నాలయమగునేని దాని | నాలన వచ్చు
 న్నాలాగున గాకుండిన
 గాలుని యమదూత యదియె | కదరా ! వేమా ! 370
 భార్య భార్య లక్షణాల లేనప్పుడు యమదూత కంటె అధికం

ఆ. ఆలిఁ దోలి వెంట | నధముఁ డైతావెన్న
 నేలఁ బోవుటెల్ల | నెడతనము
 చెట్టు ముదరనిచ్చి | చిదిమినఁబోవునా ? ॥వి॥ 371
 భార్యనుముందు పంపించి వెనుకపోయినభర్తను దేబెగా నిట వేమన వాడెను.

ఆ. ఆలినమ్మి భువిని | యాచారహీనుడై
ప్రాలుమాలె నొక్క | ప్రతిన కొఱకు
యాడి తప్ప కుండ | గాడుఁ గాచినవాఁడు
వాడై పరమ గురుఁడు | వసుధ వేమ 372

నీతిలో సత్యహరిశ్చంద్రుని నిజాయితీని చమత్కారముగా మెరిపించెను.

ఆ. ఆలిన మునువంచ | కథముడై తావెన్న
విహ్వ లుండగుటయు | వెట్టితనము
చెట్టు ముదరనిచ్చి | చిదిమినఁ బోవునా ? ||వి|| 373
374 పైపద్యభావమిట నిరూపించెను.

*ఆ. ఆలి నొంచలేక | యధమత్వమున నుండి
వెనుక వంతు ననుట | వెట్టితనము
చెట్టుముదరనిచ్చి | చిదిమిపోవునా ? ||వి|| 374
* 375 పద్యభావమే మూడవచరణంలో మాచ్చేలేదు

*ఆ. ఆలిచిడ్డలజంపి | యడవిజేరుట పొద్దు
యడవిఁ జేరినవెనుక | యాశలుడుఁగు
యాశ లుడుగిన వెనుక | యాత్మసుఖపడునయా ||వి|| 375
* ఈపద్యంలో గణాలు తప్పినవి — నీపద్యపాదములో ఉన్నవి.

ఆ. ఆలిమాటలువిని | యన్నదమ్ముల రోసి
వేరు పడెడువాఁడు వెట్టివాఁడు
కుక్కతోకబట్టి | గోదావరీదునా ? ||వి|| 376
మనపూర్వ సంప్రదాయముల పాకొన్నాడు

ఆ. ఆలి అంకు దెలుప | నఖిల యజ్ఞంబులు
తల్లిఅంకుఁదెలుపఁ | దద్దినములు
కానితెఱవ కర్మ | కానఁగల్గితమాయె ||వి||
పృథ్విం బెల్లం, తల్లివిషంగా ప్రయోగించెను

ఆ. ఆలి వంకవార | లాత్మబంధువులైరి

తల్లివంక వారు | తగిన సాటి

తండ్రి వంకవారు | దాయాది వర్గమా ||వి||

378

ఇది లోక సహజము. వేమన స్వానుభవముగా లోకజ్ఞానమును గుర్తించుటలో సాటిలేనివాడు.

ఆ. ఆలి సిగ్గుచెటుచు | నగణి తార్థములందు

దల్లి సిగ్గుచెటుచు | దద్దినమున

కర్తవ్యే గర్మ | కాండంబు గల్పించు ||వి||

379

అగణి తార్థములు = అతీతవిషయములు ; తద్దినము = పితృకర్మ

ఆ. ఆలి సిగ్గుచెటుచు | యఖిలయర్థములందు

తల్లి సిగ్గు చెటుచు | తద్దినమున

కాకు చేయుకర్మ | కాండంబు గల్పించు ||వి||

380

పై పద్యాభావమే నిట వాడెను.

కం. ఆలు పతి సౌఖ్యములకిల

నాలాయంబై న దాని | నాలనడగుఁ దా

నాలగునఁ గాకుండినఁ

గాలుని పెనుదూత గదర | కదియఁగ వేమా !

381

భార్యాభర్తల పరస్పర సుఖము గనినచే ఆలి. లేకున్న కాలుని దూత. కాలుడనగా యముడు.

ఆ. ఆలు పరసుఖమున | కాలయమై యుండ

నట్టిదాని నాల | నంగరాదు

కీలుఁ దెలియ కున్నఁ | గాలుని పెనుదూత ||వి||

382

యిహపర సుఖములు తెంట గల్పించినచే భార్య

ఆ. ఆలు బిడ్డగల్గి | యధిక సంపద గల్గి

భజనసేయ రీశు | భక్తిలేక

భజన సేయనతఁడు | భక్తుండుఁగాడయా ||వి||

383

భజనల ప్రశంసించెను,

ఆ. ఆలు బిడ్డలు ధన | మరయఁ దల్లియఁ దండ్రి
కల మనుజుఁడు మిగులఁ | గవ్వపడును
తనకు నెవ్వరులేరు | తాను బ్రహ్మముఁ గన్న ||వి|| 384
తన ఆత్మలు ఇహమునకే ! పరమున బ్రహ్మము పనికి వచ్చును.

ఆ. ఆలు బిడ్డలనుచు | తి | మోహమున నున్న
ధనము మీఁదవాంఛ | దగిలియున్న
* నట్టి నరులకెల్ల | నవని ముక్తిమొలకదు ||వి|| 385
పాఠాం :- యట్టివానిముక్తి యవనిలో లేదయా !
తాపత్రయము అనగా యీషణత్రయములు. ధనేషణ, ధారేషణ, పుత్రేషణ

ఆ. ఆలు మగని మాట | కడ్డంబు వచ్చెనా ?
యాలుగాదునుదుటి | వ్రాలుగాని
యట్టి యాలి విడిచి | యడవినుండుట మేలు ||వి|| 386
గయ్యాళి భార్యతో కాపురముకంటే ఆపలుదిని అడవినుండుట సుఖమని తన
లో కానుభవమును చిత్రించెను.

ఆ. ఆలు మగఁడుఁ గూడి | యల్లర్లు సేయఁగార
గారినదిను సెల్ల | జేరఁబట్టి
బూతనాక మహిని | బుచ్చుక తినరటో ||వి|| 387
శుక్లశోణితం కలయికగా నేర్పడినబిడ్డను బూతుతీసెట్లుగా ముద్దులాడుదురు.

ఆ. ఆలు మగఁడుఁగూడి | యానంద మందిన
మేలు సుతుఁడుపుట్టి | జాలిఁ గడవు
వీలుపొంచి మించి | విడలేరు భువిలోన ||వి|| 388
పుత్రప్రేమ విడువలేనిదిగా వాడెను.

ఆ. ఆలు మగఁడు సుతుఁడు | నందఱిలో నాత్మ
మేలుగానె యుండి | మెఱయుచుండు
వేఱు వేఱుగాను | వెలసె రూపంబులై
భూత గణములెల్ల | భువిని వేమ. 389
“ ఏకీనారాయణో హరిః ” నూక్తిని అనుసరించెను.

ఆ. ఆలు రంభయైన | నతి శీలవతియైన

జారపురుషుడేల | జాడమాను

మాలవాడఁ గుక్క | మఱిగిన చందంబు ||వి||

390

అలవాటుపడిన అభిప్రాయములు మార్పుకొనుట కష్టముగా వేమన నీతిని బోధించెను.

ఆ. ఆలు రంభయైన | నతిశీలవతియైన

జాడలేల మాను | జారపురుషు

పాలు ద్రాగుకుక్క | పరుగుకుతాళదా ! ||వి||

391

పైభావమేగాని పైపద్యముకన్న యిందులో శ్రావ్యముగా వాడెను.

ఆ. ఆలు సుతులు ధనము | లరయంగ నీవని

మోహమునను జిక్కి | మోసపోకు

కాలుఁ గన్న యప్పుడు | కనలేక చెడుదువు ||వి||

392

ఇహభోగము లనిత్యము లని బోధించెను.

ఆ. ఆలు సుతులు మాయ | యన్నదమ్ములు మాయ

తల్లి దండ్రీ మాయ | తాను మాయ

తెలియనీదు మాయ | దీనిల్లు పాడాయ ||వి||

393

మాయయొక్క మహత్తును వర్ణించెను.

ఆ. ఆలోకమున నుంటె | యానందమే వేతె

భూలోకమున నుంటె | బుద్ధి వేతె

మాలోకమున నుంటె | మాటలే వేరురా ! ||వి||

394

ఆలోకము = సత్యలోకము, భూలోకము = సంసార సంబంధమయినది,
మాలోకము = తెలివితక్కువ.

ఆ. ఆవుచన్ను పితికి | యాపాలు గాచినఁ

జేరి పెరుగు, చల్ల | పేరులగును

తవిలి లోనవుట్టె | నవనీతగుణమును ||వి||

395

మనస్సులోగలిగిన జ్ఞానమువలన విజ్ఞానము దానివలన బ్రహ్మజ్ఞానము కలుగును

ఆ. ఆవుపాలు శీవున | కభిషేక మునకొను

యావుపాలు జూడ | నౌషధంబు

యావుపాలు నున్న | యతిశయ మెఱుంగుడి ||వి||

396

“గోబ్రహ్మణ సంరక్షణార్థంబు దీరం” అను శ్లోకములో గోప్రాధాన్యత, పవిత్రత వచించబడినది. దానిపాలుపవిత్రమని వేమన భాష్యం.

ఆ. ఆశకన్న దుఃఖ | మతిశయంబుగ లేదు

చూపు నిలుపకున్న | సుఖములేదు

మనసు నిలుపకున్న | మఱి ముక్తిలేదయా ||వి||

397

ఇది సహజోక్తి.

ఆ. ఆశ కోసివేసి | యనలంబు చల్లార్చి

గోచి బిగియగట్టి | గుట్టుదెలసి

* నిలచిన నతడయ్య | నెఱయోగియెందైన ||వి||

398

* పాతా :- యాసవిడిచెనేని నతడు దాయోగిరా

నెఱయైన=సిసలైన, ఆనలము= అగ్ని.

కోసము త్యజించి ఆశను విడనాడి ఉత్తమయోగి కివ్వని వేమన కువాక్కు.

ఆ. ఆశ గనని వాని | నాశ్రయింపగరాదు

యాశదీర్ఘవాని | నడుంగ వలయు

యాశగలుగునాతఁ | డమలుండుగాడయా ||వి||

399

లోకాచారమిటు వాకొనెను.

ఆ. ఆశచేత ధనము | నార్జింపఁ గానేల ?

హట్టికింద బెట్టి | మఱువ నేల ?

ధనముపోవు వెనుక | ధర్మంబు దలఁతురు ||వి||

400

ఆ. ఆశచేత మనుజు | లాయువుఁ గలనాభ్యుఁ

దిరుగు చుండు భ్రమలఁ | ద్రిప్పలేక

మురికి భాండమందు | ముసురు నీఁగలభంగి ||వి||

401

కం. ఆశను విడువని జీవికిఁ

గ్లేశము విడిపింపఁ | దరమె కేకవునకు నా

యాశాపాశము లెల్లను

* రోసినఁ గ్లేశంబు విడును | యాశిగవేమా ! 402

* ప్రాస సరిపోదు

ఆ. ఆశ, పాశలు మొద | లంటఁగా కోసియు

* పారవేయ కంటె | ఫలము గలదె ?

♦ కొక్కు వేలలకును | జిక్కి చచ్చినరీతి ||వి|| 403

♦ పాతాం :- కొక్కుబోసులోనఁ | జిక్కి చచ్చిన రీతి

* నీపద్యపు నడిక గానున్నది.

ఆ. ఆశ పాపజాతి | యన్నిటి కంటె నా

యాశ చేత యతులు | మోసపోరె ?

చూచి విడచువారు | శుద్ధాత్ము లందైన ||వి|| 404

ఆ. ఆశపాశ మెల్లఁ | గోసివేసినవాని

చిత్త మెప్పుడు గురునిఁ | జేరియుండు

మోహ పాశమున్న | మోక్షంబు దొరుకునా ? || వి|| 405

తే. ఆశ పాశముఁబట్టింతు | రాలుసుతులు

గాసి పడనేలఁ గూఁటికే | గడప లాదు

శోక మందినఁ గాలుండు | తాకివిడఁడు

పాశ మెఱిగిన గురుభక్తి | పదిలమగును

విమలగుణరాజ ! యోగీంద్ర | వేమనార్య ! 406

వేమన తన్ను తాను సంబోధన చమత్కారముగా వాడెను.

ఆ. ఆశయనెడి త్రాఁటి | నఖిల ఇంతువులెల్ల

గట్టవడెనుఁ గాని | నిట్టలమున

జ్ఞాన మనెడు ఛురియఁ | బూని కోయఁగలేక ||వి|| 407

ఛురియ = కత్తి.

ఆ. ఆశ యనెడుదానిఁ | గోసివేయఁగలేక

మోసబుద్ధి వలన | మునిగినారు

కాశివాసులైనఁ | గనఁబోరు మోక్షంబు ||వి|| 408

ఈశ్వరుడైనా ఆశనువిడక ముక్తిప్రదుఁడు గానేరఁగని మోహాటముచే నూటిగా చెప్పెను.

కం. ఆశయె యిహపర సౌఖ్య వి
 నాశము భవబంధములకు | నైర్మతి తానె
 యీశునిఁ గనుగొననీయదు
 యాశ వినాశంబె పరమ | దవనినివేమా !

409

ఆ. ఆశలఁ దెగఁగోసి | యనలంబుఁజల్లార్చి
 గోచి బిగియఁబెట్టి | కోప మడఁచి
 గుట్టు మీరువాడు | గురువుకు గురువురా ||వి||
 గురువుకు గురువు = బ్రహ్మస్వరూపుడు.

410

ఆ. ఆశ లనెడు త్రాళ్ళ | నఖిల జనంబులు
 కట్టు వడియు ముక్తిఁ | గానలేరు
 జ్ఞాన ఖడ్గమునను | ఖండింపలేరయా ! ||వి||

411

ఆ. ఆశల నెడు త్రాళ్ళ | నమరఁ గోయఁగఁజేసి
 పారవైవఁ గాని | పరములేదు
 కొక్కుతిండియాసఁ | జిక్కి చచ్చినయట్లు ||వి||

412

ఆ. ఆశ విడకఁగాని | పాశ ముక్తుఁడుగాడు
 ముక్తు డయినగాని | మునియుఁ గాడు
 మునికిగాని సర్వ | మోహంబు లూడవు ||వి||

413

ఆ. ఆశ విడకకాని | పాశముక్తుఁడు కాడు
 కాడు ముక్తుడైనఁ | గాని మృతుఁడు
 మృతిని బడయ కున్న | క్షీతిమోహమాడదు ||వి||

414

ఆ. ఆశ వీడకున్న పాశముక్తుఁడుగాడు
 ముక్తుడైనగాని | మునియుఁగాడు
 మునియైన న గాని | మోహంబు లుడుగవు ||వి||

415

పై మాడుపద్ధతులు సహజస్వభావం ఉట్టిపడేలాగున రచించాడు.

ఆ. ఆసనం బెఱుంగక | యానామ కర్మంబు

గురువు చేతఁ దెలిసి | కూర్చున్న

మనసు నిలుపకున్న | మఱి ద్విజుడెట్లుగు ?

416

మూర్ఖుడు గురుముఖముగా తెలియక యోగాభ్యాసముచేసిన పాడగును. కాని స్వస్తిక, గోముఖ, పద్మ, భద్ర, సింహాద్వాసములను గురుముఖముగా తెలిసి ఏకాగ్రచిత్తమతో ఈశ్వరు ధ్యానించనిచే బ్రాహ్మణుడుకాడు.

ఆ. ఆసనములు పన్ని | యంగంబు బిగియించి

యొడలు విఱుచుకొనెడు | యోగ మెల్లఁ

జెట్టి సాముకన్నఁ | జింతాకుతక్కువ ||వి||

417

యోగులమని కుక్కుటాద్వాసములువేసికొని పరుల బ్రమింప ఒడలు విరచే వారు వీధిపద్య కుస్తీలుపట్టు మల్లలకంటె చింతాకంఠ తక్కువవారేయని వేమన తేలికగా జెప్పెను.

కం. ఆసనము లనేకంబులు

వాసిగ భువియందుఁబఱుగు | స్వస్తికమును, వీ

రాసనము గోముఖంబును

కాసము జర మృతియుఁ బాయు | క్రమతన వేమా !

418

ప్రధానములైన ఎనుబదిన్నాల్లాసనములలో 1 స్వస్తికము, 2 గోముఖము, 3 పద్మాసనము, 4 వీరాసనము, 5 సింహాసనము, 6 భద్రాసనము, 7 ముక్తా (వజ్రా) సనము. 8 మయూరాసనము, 9 పశ్చిమతాసనము. వీటివలన శరీరాలోగ్యము, దార్ఢ్యముగలిగి రోగహరణ సౌపనాశనములు సిద్ధించును.

ఆ. ఆస పాపజాతి | యైహికములలోన

యాసచేత నెవరు | మోసపోరో ?

చూచి విడుచువారు | శుద్ధాత్మలెందును ||వి||

419

అశనుడెలసి విడచినవాడె గొప్పవాడు.

ఆ. ఆసవలన జనులు | యాయుస్సుఁగలవాళ్ళు

తిరుగుచుండు భ్రమలఁ | ద్రిప్పలేకఁ

మురికి కుండ యందు | ముసురు నీగలరీతి ||వి||

420

ఆ. ఇంగలంబు తోడ | నిల నల్పుతోడను
 బరుని యాలితోడ | బతితుతోడ
 సరస మాడుటెల్ల | జావుకు మూలంబు ||వి|| 421
 ఇంగలమనేచాప, సరస్త్రి, దుష్టుడు, నీచుడు వీళ్ళు వర్జితులు.

*ఆ. ఇంగిలీకము స్థితి | నెఱుంగ మనుజులు
 చిత్తరువులు వ్రాసి | చెటివీరకట
 బొంత జెముడుపాలు | పొంగించ నేరరు ||వి|| 422
 * గణము పోయినది.

ఆ. ఇంగిలీక మహిమ | హేమింప నేరక
 చిత్రపటము వ్రాసి | చెగచినారు
 బొంత జెముడుపాలు | పొంగించనేరరో ! ||వి|| 423
 యీపై రెండుపద్యాలు రసవాద సంబంధము రసవాదమనగా బంగారము చేయు విద్య.

ఆ. ఇంచుకంత బోన | మీశ్వరార్పణమన్న
 పుణ్య లోకమునకు | బోవు నతఁడు
 యన్న దానమునకు | నధిక దానములేదు ||వి|| 424
 బోనము = అన్నము.

ఆ. ఇంచుకంత బోన | మీశ్వరార్పణమన్న
 పుణ్యలోకములకు | బోవు నతఁడు
 కర్మసూక్ష్మ ములను | గనవలె ఘనులెల్ల ||వి|| 425
 పైపద్యములు రెండూ ఒక్కే సాయ నున్నవి.

ఆ. ఇంచుకంత సుఖమె | యీరేడు జగములు
 కంచమునకు * బిల్లి | కాచినట్లు ?
 పంచబాణు నింట | బానిస కొడుకులు ||వి|| 426

* పాఠాం :- బారి బడలుచు నాసింతు

“స్త్రి” వాంఛ తుణఢంగురమని వేదాంతి గాన నూటిగా చెల్పును. పంచ బాణుడు = మన్మథుడు.

ఆ. ఇంచుకైన యోని | కేగెడు జనములు

కంచముకడ పిల్లి | పొందినట్లు

పంచబాణు నింట | బానిసె కొడుకులు ||వి||

4

పైపద్యపు పోలికనేయున్నది.

అ. ఇంటిమగనిఁ జూచి | యిల్లాలు దుఃఖించి

వెంటవిటునిఁ దగిలి | నెతలఁబడును

తుంటరైన దానిఁ | దొలగింపమేలురా ! ||వి||

4

ఆ. ఇంటియాలి విడిచి | యిల జారకాంతల

వెంటఁ దిరుగు వాడు | వెట్టివాడు

పంటచేను విడిచి పరిగె | యేరినయట్లు ||వి||

4

పరగ = పంటపొలములలో రైతుచే విడువబడిన సస్యము

ఆ. ఇంటి యింటిలోని | యీశ్వరు నెఱుంగక

యంటి చూడలేక యడవు లందు

నుండఁ గోర, దైవ | ముండనీయఁడు వాని ||వి||

4

దేహమనే యింటిలో హృదయ కమలమందున్న యీశ్వరుని చెలిసి కొన్నాడు.

ఆ. ఇంటి యింటి లోన | నీశ్వరుండుండంగ

నంటి చూడలేక | యడవులందు

నుంట మేలటంచు | నుందురు జోగులై ||వి||

4

జోగి = అడుక్కుతినేవాడు పై రెండు పద్యములూ ఒకే భావం

ఆ. ఇంటిలోన నున్న | యీశ్వరు నెఱుంగక

కంటిమింటి నడుమ | గనుట యెట్లు ?

జంటబాయ నెఱుక ! జాలంబు ద్రుంపరా ! ||వి||

4

దేహములోనున్న ఈశ్వరు నెరుంగక (భూమధ్యమున నున్న పరబ్రహ్మ నెఱుకనుగొనునని ప్రశ్నార్థక మిట సూచించెను.

ఆ. ఇంటిలోన జ్యోతి | యెంతయు వెలుంగఁగా

బొరుగువారి యగ్ని | కరుగనేల ?

తాను దైవ మాయె | దైవముగొలుచురా ||వి||

4

“అహంబ్రహ్మస్మి” అను ఘోషానుక్రమ నిటానుక్రమించె నీయోగాధ్యక్షుడు

ఆ. ఇంటిలోన కోరితి | యిరవుఁ గానఁగలేకఁ

దిరుగఁబోవు వారు | తీరకుండ్రు

కోరితి నొకఁటనిల్చి | కుదురుండ లేరయ్యా ||వి||

434

మనయోగి మనస్సును కోతితో పోల్చి దానిని కట్టమని బోధించు చున్నాడు

ఆ. ఇంటిలోన ధనమె | యిది నాది యనుచును

మంటిలోన దాచు | మంకుజీవి

కొంచుఁబోఁడు వెంట | గుల్లకాసును రాదు ||వి||

435

మంకుజీవి = మూర్ఖుడు, మొండి.

మనపూర్వులు ధనము భూమిలోదాచేవారు అప్పటి వాడుకపదము పాతు.

ఆ. ఇంటివారి బాసి | యినుప కాసెనుగట్టి

వంటకంబు నీరు | వదలిమించె

వంటనీరు దప్ప | వచ్చునా? తత్త్వంబు ||వి||

436

గృహత్యాగియయి ఇనుపకచ్చెడములుగట్టి నీరాహారముల హరించి వాయు భక్షణచేయు యోగులకు ఒంటిచమట దక్క తక్కినది లేదు.

*ఆ. ఇంటి వెనుకఁ దీఁగ | యింగ్లీష ముండంగఁ

బారదంబుఁ గలుఁగ | బసిడి వేతె

సత్తు, పొత్తుఁ జేసి | సాధింపవచ్చురా! ||వి||

437

ఆ. ఇంటివెనుదీఁగ | యింగిలీకంబుంట

పసిడికొఱకుయేల? | పాల్లుపడిరి

సత్తుపొత్తుఁజేసి | సాధింపనేరరో! ||వి||

438

* గణముపోయెను. పైరెండూ కొద్దిమార్పులతోనున్న యోగముమాత్రం ఒక్కటే. ఇది రసవాదముఁగూర్చి చెప్పినది.

ఆ. ఇంత కాలముండి | యెఱుక మాలినజీవి

చచ్చిపుట్టు చుండు | సహజమచుచు

నెఱుక మరచుచోట | నెఱుగునాబ్రహ్మంబు ||వి||

439

విజ్ఞానము మరచిన సుజ్ఞానము శూన్యము జ్ఞానశూన్యత పరబ్రహ్మను చెలి ఖ నీయదు.

ఆ. ఇంత వగవ నేల | యేకాంత బుద్ధిని

హరి హరాదులందు | నాశ లుడిగి

శాంతబుద్ధి నుండ | సమకూరును సుఖంబు ||వి||

440

త్రిగుణములు : సత్వ, రజ, స్థమైగుణాలను విడచి మనశ్శాంతి గలిగినవారు ముక్తి నొందుదురు.

ఆ. ఇంత వగ పడేల ? | నేకాంత బుద్ధితో

హరిహరాదు లందు | నాన లుడిగి

వాసనల దెలిసిన | వాఁడెవో బ్రహ్మంబు ||వి||

441

లోక వాసన దేహవాసనా, శాస్త్రవాసనా అను త్రివిధవాసనలను గుర్తించిన హరిహరాదులతో పనిలేదు. వాడే బ్రహ్మం అని స్వానుభవముగా మనవేదాంతి భాసించెను. “శూన్య భావితభావా త్మాపాపపు జ్యైః ప్రముచ్యతే” ఉత్తరగీత: సుషుప్తి కాలే సకలేవీతీనే” అనిశ్చుతి.

“యదానంద రూపం ప్రకాశస్వరూపం నిరస్త ప్రపంచ పరిచ్ఛేద శూన్యం అహం బ్రహ్మ వృత్తైకగమ్యం తురీయం పరంబ్రహ్మ నిత్యం తదైవాహ మస్మి” మరియు “నమేమృత్యు శంకా నమేజాతి భేదః | పితానైవమేనైవ మాతాన జన్మ నబంధు ర్నమిత్రం గురుర్నైవ శిష్యాశ్చిదానందరూప శివోఽహం శివోఽహం” అని జగద్గురు శంకరాచార్య స్వానుభవం. సుషుప్తిలో యీనకలము ఎరిగిన తెల్వికారణ దేహమగును. అజ్ఞానాంధకారములో నణగియుండును. జాగ్ర స్వప్నంబులలో దేహేంద్రియ ప్రపంచము కనబడును. దీని వలన యేకాంత మనగా తురీయావస్థ యని వేమన స్వానుభవముగా చాటెను.

ఆ. ఇంతి కనులు వింత | వింతతాచన్నులం

చింతి గవయు వాని | నెఱిగి తొలగి

సరస కరుగ నతఁడె | సర్వదాయోగిరా ||వి||

442

మోక్షపేక్షులు ముగ్ధవలలో చిక్కరాదని నొక్కి వక్కాణించెను.

ఆ. ఇంతి కనులు, చనులు | యెంత లెస్సని చూచి

మోహ పడుచు బుద్ధి | మోసపోయి

గరిసె లోని వాని | కానలే దాయెరా ! ||వి||

443

గరిసినగా వ్యాదయి కుహరమై యుండును.

ఆ. ఇంతి కన్ను, చన్ను । లింతంతలనిఁ జూచి

మోహపడుచు బుద్ధి । మోసపోయి

గరిత లేనివాని । కానలేదాయెరా ॥వి॥

444

గరిత = ముక్తికాంత

ఆ. ఇంతి చనులఁ బిరుసు । కొంతకాలమెకాని

పంతగించి చూడఁ । బాలతిత్తి

చెంత విడక యేడ్చి । చీరఁడే పుత్రుండు ॥వి॥

445

స్త్రీల సౌందర్యాన్ని నీవంగా గర్హించెను.

ఆ. ఇంతి జూచె నేని । నింతంత యనరాదు

కాలవహ్ని లక్క । కఱగినట్లు

వట్టి మోహమిట్లు । రట్టులఁ జేయురా! ॥వి॥

446

ఆ. ఇంతి తనదుపేరు । నెల్లకాలంబును

ప్రజలు తలఁచునట్టి । ప్రతిభ గాంచె

నింతి పతిభక్తి । నెంతన వచ్చును? ॥వి॥

447

స్త్రీకి పాతివ్రత్యము విభూషణ మని దేదీప్యముగా వర్ణించెను.

తే. ఇంతి మొలగుంటపై యాస । కెదురుఁ జూచి

చింతలోఁబడి ప్రాణముల్ । చిక్కుఁ బెట్టి

యంతుఁ గనలేక జచ్చెద । రవనిలోన

విమల గుణరాజ । యోగీంద్ర । వేమనార్య !

448

వేమన “కొంటెకొణంగి” వలె యిట్టి పట్టులలో నిట్టుల స్త్రీల గుట్టులు బట్ట బయలు పట్టి తానుబిరుదు దండోరు వేసుకుంటాడు.

తే. ఇంతి యాకృతిపై యాస । కెదురుఁజూచి

చింతలోఁబడి ప్రాణముల్ । చిక్కుఁబెట్టి

యంతుఁగనలేక చచ్చెద । రవనిలోన

గాముకులగతి యిరీతి । గాదె ? వేమ.

449

అడియాసపడి అందరాని పండ్ల కట్టులు జూచినట్లు కాముకులు కాంతల కొరకై కామించి భ్రష్టులగుదురు.

ఆ. ఇంతలుఁ గనగానె | యింతింత యనరాదు

యగ్గి లక్కకఱఁగ | నై నరీతి

వెలయు మోహమిట్టి | వింతలుచేయురా ||వి||

450

పురుషుడు పూబోడి స్పర్శవలన కరుగును.

ఆ. ఇంద్ర జాతమట్టు | లీ జగ ద్రాఘంతులు

చంద్రకళలు దాఁటి | సఖ్యపడెడు

రంధ్రమందుఁ జేరి | రహిమీఱగాంచు, దే

వేంద్ర పూర్ణపదవి | విడకవేమ.

451

ప్రపంచ మైంద్రజాలికము. నాడు, బిందుకళలను దాటిన జ్ఞానదృష్టికి బ్రహ్మ స్వరూపము గోచరించును. అప్పుడు ఇంద్రపదవి అందినవానికంటె గొప్పవాడని మనయోగి యుద్ఘాటించెను.

ఆ. ఇంద్రపదవిఁ గోరి | యింపుగా యజ్ఞముల్

కలిమిచేతఁ జేసి | కాములైరి

సరమయోగమూనిఁ | పట్టంగలేమిని ||వి||

452

యజ్ఞయాగాదు లనావశ్యకములని యీసడించెను.

ఆ. ఇంద్రలోక మనఁగ | నింద్రజాలమనంగ

నింద్ర విద్యలనఁగ | నిన్నియొకటె

కలియుగమున నరులుఁ | కానరుభ్రమచేత ||వి||

453

యాగములపేరుతో భోగలాలసులు చేయుమోసములను విమర్శించెను.

ఆ. ఇంద్రలోక మైనఁ | జంద్ర లోకంబైన

నంది చూడ వచ్చుఁ | బొందుగాను

నందిమీఁద నెక్కి | నయముఁగజూడరా! ||వి||

454

నీటలతటము యింద్రలోకము, సహస్రారము చంద్రలోకము, నంది మనస్సు యి యుండవచ్చునేమో !

కం. ఇంద్రియ పరవశు డధముం

డింద్రియ పరవశుఁడె భక్తి | యెడ మధ్యముడౌ

నింద్రియ జయు డుత్తముడు, జి

తేంద్రియ సమధికుడు విను మ | హేశుడువేమా! 455

ఇంద్రియములయొక్క అంతస్తులను వర్ణించి జితేంద్రియుని మహేశ్వరునితో పోల్చి మనవేమన సూచించెను.

తే. ఇంద్రియ భ్రాంతిచే జచ్చి | రెల్లజనులు

సుందరాంగుల వర్ణించి | కుంది, మోహ

మొంది, కడగండ్లపాల్పడి | మురియుచుండు

విమలగుణరాజ! యోగీంద్ర | వేమనార్య! 456

శ్రీనాథాది మహాకవులు శృంగారమున సుందరీమణుల యంగముల వర్ణించు నిట గర్వించెను.

ఆ. ఇంద్రియ జయమునను | నేకస్థుడై తత్వ

* మెటిగి పిదప తన్ను | నెరుగఁడేని

యట్టివాని జ్ఞాన | వేత్తనియందురా! ||వి|| 457

యతి తప్పినది. ఇంద్రియముల జయించలేనివాడు జ్ఞానవేత్తకాడు.

ఆ. ఇంద్రియములచేత | నెగ్గొందు చుండెడు

వెట్టిమనుజు డేల | వెదకు శివుని?

నింద్రియముల రోసి | యీశునిఁ జూడరా! ||వి|| 458

పైరెండు నొకటిగనే యున్నవి.

ఆ. ఇంద్రియముల చేష్ట | లెన్నక భవిలోనఁ

దన్నుఁ దెలిసి తుదిని | దమక ముడిగి

మింటిమంటి నడుమ | మిత్తినిఁదొక్కరా ||వి|| 459

తమకము = కోరిక, మిన్ను మన్ను = భూమ్యాకాశములు, మిత్తినిద్రొక్కట = మృత్యువునుద్రొక్కట.

ఆ. ఇంద్రియములభ్రాంతి | నీరేడు జగముల

మందుఁ బెట్టినట్లు | మరులుగొనుచు

బొందు సుఖము చేతఁ | బుత్రులఁగాంచిరి

సకల జనులనిట్లు | జగతివేమ.

460

ఇరు+ఏడు = యీరేడు అనగా పదునాలుగు లోకములు. యీరేడు భూకములలో కాపుము నిడిచిపెట్టదని వేమన నొక్కవక్కాణించెను,

ఆ. ఇంద్రియములు విడిచి । యేకస్థుడై నిల్చి
యెఱిగి తన్ను బిడప । నెఱుకకున్న
యతడె మాని, జ్ఞాని, యశాననియందురే? ॥వి॥ 461

ఇంద్రియ నిగ్రహణ మానత్వ జ్ఞానత్వముల నిచ్చునని వేమన చాలాబాగా చెప్పెను.

ఆ. ఇందు నెఱుంగకున్న । నిహపరములులేక
ప్రాణహానికలదు । ప్రకృతియందు
ప్రళయ కాలమైనఁ । బరమాత్మగలయరా ॥వి॥ 462
బ్రహ్మను గుర్తింపలేనిచో ఇహపరములులేవు.

ఆ. ఇందు డాయెఁగామి । హీనుడై పోయెను
మారుఁ డాయెఁగామి । మడసిపోయె
బ్రహ్మ యాయెఁగామి । బయసిపోనాడెచు ॥వి॥ 463

ఆ. ఇందుఁ డీహఁగల్గి । హీనుడై పోవడే ?
మరుఁడు నీహఁగల్గి । మన్నుఁగాడె ?
బ్రహ్మ కీహఁగల్గి । బలుతలల్ పోయెరా ! ॥వి॥ 464

పై రెండుపద్యములూకే భావముగలవి. ఇంద్రుఁడు అహల్యనాశించి అపాదమస్తకము యోనులుగలిగి కష్టములకు లోనయ్యెను. మన్మథుడు రుద్రుని కంటిమంటలచే మడచి శరీరములేనివాడాయెను. బ్రహ్మ గర్వముపొంది తనతలలను పోగొట్టుకొన్నాడు. మోహము, అశ, గర్వములు ఎవ్వరికిని పనికిరావని వేమన పురాణ గాథావళి నిట నుత్పేక్షించెను.

ఆ. ఇంద్రుడై నఁగాని । చంద్రుడై ననుఁగాని
నంది, దుర్గమెక్కి । నాతితోడి
పొందుఁబడక ముక్తి । పోరాడవలెనయా! ॥వి॥ 465
మనస్సును లోబరచుకొని ముక్తికాంతను పొందమన్నాడు మనయోగి.

ఆ. ఇచ్చకంబుచేత । నిందీవ రాక్షసులు
మచ్చరములు మాని । మగలఁజేరి
తుచ్చ గుణము విడక । దూఱుచు నుందురు ॥వి॥ 466
ఇచ్చకములు = ముఖిక్రీతి ఫచనములు

క. ఇచ్చకము లోకవశ్యము

కుచ్చితమే లోకనిండ । కోవిదులై నన్

తుచ్చమున హానివచ్చును

మచ్చరమే తన్నుఁజెలుచు । మహిలోవేమా !

467

కుత్సితమని యుండవలయును. అట్లుండిన ప్రాసతప్ప. మత్సరము అట్టిదే !

వేమన ప్రస్తుతము మన సంఘంలోగల దుర్భ్రమల వ్యంగ్యరూపమున నిందించెను.

ఆ. ఇచ్చవచ్చు నరున । కెచ్చువైష్ణవమిచ్చి

ద్విజులకన్న దొడ్డ । తీరటంచు

నెల్లచోట్ల కరిగి । పల్లండు బాడలే ॥వి॥

468

వైష్ణవమతము ఏజాతివారైనను స్వీకరించి బ్రాహ్మణులకంటె అధిపత్యమని చెప్పకొనవచ్చును. “అల్లాడం పల్లాడం” అనేపదం అరవంబో వున్నది. దీని అర్థ మందర మొక్కపేయని భావం. వేమనయోగి వైష్ణవమతాన్ని పరిహసించాడు.

ఆ. ఇచ్చినొచ్చు లేల ? । నిల భోగ భాగ్యముల్

వచ్చి పోవుచుండు । వాంఛదీఱ ;

చచ్చి నట్లు నరుడు । శత్రుఁడై సాధించు ॥వి॥

469

ఆ. ఇచ్చి పుచ్చు కొన్న । హితమైన మనుములు

తగ్గులేక యల్లు । తామరవలె

కాచి, పూచి, పండి । కడురవ్యమై యుండు ॥వి॥

470

మను మనఁగా పెండ్లిండ్ల సందర్భమున వాడబడునది. అల్లుతామర = పెన వేసుకొనే తామర, తామర తంపర = ఎక్కువ అభివృద్ధి గాంచుట

ఆ. ఇచ్చువాని కంటె । నింద్రియ నిగ్రహం

డతయగ తనకంటె । నధిపుఁడగుచు

వాడు వానికంటె । వీడును పాపముల్ ॥వి॥

471

వాతకన్న జితేంద్రియుడు ఘనుడని వేమన నొక్కిచెప్పెను.

ఆ. ఇచ్చువాని కంటె । నింద్రియ నిగ్రహం

డతని కంటె జూల । నవని ముల్లచు

వాఁడు వాని కంటె । వీడిన పుణ్యపా
పముల మతిని నముఁడు? భవుఁడువేమ. 472
పై రెండూ కొద్ది మార్పులతో వాడెను.

ఆ. ఇచ్చువాని యొద్ద । నీని వాడుండిన
చచ్చుఁగాని యీవి । సాగనీఁడు
కల్పతరువు క్రింద । గచ్చుచెట్లున్నట్లు ॥వి॥ 473
యీవి = ధర్మము చేయుట
కల్పతరువు = కోరిన కోరికలిచ్చే స్వర్గలోక వృక్షము.

కం. ఇచ్చెడి వారల సంపద
హెచ్చెడినే కాని, లేమి యెట్లు కలుగురా!
యచ్చెలమ నీరుఁ జల్లిన
విచ్చలవిడి నూరుచుండు । వినరా వేమా! 474
చలమ = ఏటిలో తీయబడిన గుంట

ఆ. ఇట్టి కనుల బ్రహ్మ । మెట్టు చూడఁగవచ్చు
జూచు కనులు వేరు । చూపు వేరు
చూపులో ననుంచి । చూడంగ వలవదా! ॥వి॥ 475
బ్రహ్మను బాహ్యనేత్రములు గననేరవు. అంతర చక్షువులు జూచును.

*ఆ. ఇట్టి కనుల బ్రహ్మ । మెట్టుఁ జూడఁగవచ్చు
జూచుకనులు వేరు । చూడ్కి వేరు
చూపులోన మరచి । చూడంగవలెనయా! ॥వి॥ 476

* అంతర చక్షువులతో అభిముఖచూడ్కి, పరబ్రహ్మను జూడనచ్చునని వేమన
అందంగా చెప్పెను.

ఆ. ఇట్టి ఘటములోనఁ । బెట్టినజీవనిఁ
గానలేక నరుఁడు । కాశికేగి
వెదకి, వెదకి యత్నఁడు । వెట్టియెచెడిపోవు ॥వి॥ 477
ఘటము = శరీరమునె కుండ్ల

ఆ. ఇట్టితనువు గలిగి | యీలోకమందును

బుట్టి, చచ్చు, భ్రమను | గట్టిగాను ;

తెట్టతెరువు జేరి | తెలివంటిచూడరా ! ||వి||

478

తెట్టతెరువు = బట్టబయలు తెలివంటి = జ్ఞానమును పొంది.

ఆ. ఇట్టి పద్య పంచ | కైష్యముఁదెలిసినఁ

బెట్టి, పుట్టి, కట్టి | పృథివిఁ బదికి

చచ్చి శుద్ధుఁ డగుచు | సర్వజ్ఞుఁడై నిల్చు

నెల్లమహిమ నీకుఁ | జెల్లువేమ.

479

తాను చెప్పే అయిదు పద్యాలలోని విజ్ఞానమును అయిదంతస్తులలో చెలిసి గొనిన ముక్తినిొందును.

* తే. ఇట్టియోధాను యోధులై | యిలనుబుట్టి

గట్టిగానుండు వేళను | గడచిరపుడు

మండలంబులు గానక | మరచిరంతఁ

దెలిసి నడచిన వాఁడో | వీరువేమ.

480

* యతి తప్పినది.

ఆ. ఇట్టి యావనమున | నీశ్వర ధ్యానంబు

కలిగి చేయ వలయుఁ | గడకతోడఁ

జేయకున్న యెడలఁ | క్షితి సౌఖ్యమేదయా? ||వి||

481

కడక = పూనికతో, పట్టుదలతో.

ఆ. ఇట్టి లింగమందు | నీరేడు జగములు

పుట్టిబ్రదుక నరులు | భువినఁ వెలసి

గట్టిగా యమునికిని | గాధుక్తులై యుందు

రవని జనులు నెప్పు డవుర ||వేమ||

482

పదునాలుగు లోకములందునూ ఉన్న వారు యమునిచేతిలోని వారగుదురు.

లోకములు పదునాలుగు అందులో ఉత్తర్యలోకములు ఏడు :- 1 భూలోకము భువనలోకము. 2 సువర్ణలోకము. 3 మహర్ణోకము. 4 జనోలోకము. 5 తపోలోకము సత్యలోకము.

అధోలోకములు ఏడు :- 1 అతలము, 2 వితలము, 3 సురలము, 4 రసా, 5 మహాతలము, 6 తలాతలము. 7 పాతాళము.

ఆ. ఇట్టి సాధు విద్య | యెంతలేదనిచూచి
గాఢవిద్య నేర్చి | కానలేక
సాధు నజ్ఞనముల | సాంగత్యమెఱుంగక
బాధపడుదురు, తుదఁ | బరులువేమ.

“సామగంఁగఁబు సకలార్థసాధనంబు” గా చెప్పెను.

కం. ఇటునటు పుట్టిన ఋషులకు
బటుతరముగఁ బుట్టినట్టి | బాపనవారల్
దిటమగు బ్రహ్మము నెఱుంగక
నటియించిన ముక్తిలేదు | నయముగ వేమా !

కం. ఇటువంటి ఋషికులంబున
పటుతరముగఁ బుట్టినట్టి | బాపనవారల్
కుటిలంబుఁ గానలేకను
యటు బ్రహ్మ కులంబనంగ యమరునె వేమా!

బ్రాహ్మణజాతిలో పుట్టికంతమాత్రమున బ్రహ్మత్వమును తెలిసితిమని ని
వారని గురించి వేమన యిచ్చట వాకొనెను.

“జన్మానాం జాయతే శూద్రః కర్మాణాం జాయతే ద్విజః” అని
అసలు “ద్విజః” రెండు పుట్టువులని తెలిసికొని బ్రతుకవలయును.

ఆ. ఇడని వానిచేత | నిప్పించుఁ దనప్రాప్తి
యిచ్చువానిచేత | నీయనీదు

యియ్యఁ బుచ్చు కొనఁగ | నిరువురుకర్తలా! ||వి||

ప్రతివిషయమూ మనిషి అదృష్టమునుబట్టి వచ్చునని వేమన సూత్రీకరించెను.

కం. ఇడ పింగళనాడులకు

శ్మశుమ సుషుమ్నము నెలుంగు | నడయాడంగా
గడుదు స్తర మధిగన నా

నడుమనె యినచంద్రహారుల | నగరమువేమా!

44

సూర్యనాడి చంద్రనాడి మధ్యనుండునడే సుషుమ్ననాడి. యామూటి కలఁ
కయే త్రికూట స్థాన మనబడును. యాత్రికూట స్థానములోనే పరంజ్యోతిని గ
నగ్గును.

ఆ. ఇతర చింతలన్ని । వెతలని మది నెంచి

జతుకమంటిరీతి । జగము మఱచి

సతత మాత్మ యందే । సయ్యాట లాడరా ॥వి॥

488

జతుకము = లక్క

లోకచింతలలో మనుజుడు లక్కవలె అంటి అంటకయున్న ముక్తికలుగు నని
వేమన సూక్తి

కం. ఇత రాపేక్షలు గోరక

సతతము గురుభక్తియుక్తి । సారము గనకే

గతియగు బ్రహ్మనందము

మతికింపుగఁ దోఁపఁబోదు । మహిలోవేమా !

499

అన్నిటికంటె గురు బోధనయే గొప్పగా నిరూపించెను.

కిం. ఇది నాకుఁ జాల దనుచును

మదిలోఁ దా నెప్పుడు దలంచి । మమతఁ గనుమఱిన్

బొదలుచు విడువం జాలని

దదియే సంసారబీజ । మనఁబడువేమా !

490

అత్యాశయే సంసారబీజము

కం. ఇది నాకు నలవ దనుచును

వదలక మదిలోననైన । వస్తువు భ్రమతన్

కదిసి విడనాడ కుండిన

నదియే సంసార బీజ । మందురు వేమా.

491

పై భావమే ఇట సూచించెను.

కం. ఇది యది గానిది మదిలోఁ

జెదరని గుటితోడఁజూచి । చేపట్టి కనన్

గిదలకఁ మెదలక తోచెను

విదితంబే ? దండు బెనగి । వెలయుమువేమా.

492

బ్రహ్మస్వరూపము లక్ష్యశుద్ధితో జూడుము.

ఆ. ఇదియు పరమటంచు । నితర చింతల విడి

మనసు చెదరసీక । మట్టుబెటి

సత్సమాధి నోలలాడుచుండెడు నతని యోగ్రేంద్రుడని చెప్పవచ్చు
వేమా ! 497

తన స్వచరిత్రనిట వ్రాకొనెను.

ఆ. ఇన్ని జాతులందు | నేజాతి ముఖ్యమా
నెఱుక గల్గు వారె | యెచ్చుగారె
యెఱుక లేనివార | లేజాతియన్నను

* మాలకంటెఁ జెడుఁగు | మహిని వేమ. 498

పాఠాం :- పీనజాతియంచు | నెఱుఁగువేమ.

* పరిపూర్ణమును చెలసిన వాడే నిజమగు జాతివాడు మిగిలిన అష్టాదశజాతులు
కల్పితములే అని వేమన వాడెను.

18. జాతులు:- 1. బ్రాహ్మణ, 2. క్షత్రియ, 3. వైశ్య, 4. శూద్ర,
5. వ్యవహారిక, 6. గోరక్షక, 7. శిల్పక. 8. పంచాణ, 9. కుంభకార, 10. తంతుకార,
11. ఔరక, 12. రజక, 13. వస్త్రచ్ఛేదక, 14. చర్మకారక, 15. తిలఘాతక,
16. లుబ్ధక, 17. చండాలు, 18. మాతంగ యీ అష్టాదశకులములు వాడెను వేమన.

ఆ. ఇన్ని నాళ్ళనుండి | యెనసిన మోహంబు
చెలిమి చుట్టరికము | చెల్లె, లక్క
తల్లి, దండ్రీ, బిడ్డ | దాయాదులను నిట్టి
భ్రాంతిచేతఁ జిక్కు | పడర వేమ.

499

అత్మీయులయందు భ్రాంతి పడుట మోహ మన్నాడు.

ఆ. ఇన్ని ఫలము లందు | నేఫలంబెక్కువ ?
యన్న ఫలముకంటె | నధిక మేది ?

కన్నదిఁక గననిది | కాన్పించు నారూపు ||వి||

500

అన్ని ఫలములకంటె అత్యుజ్జ్వలఫలముల ప్రశంసించెను.

చిత్రపదము. ఇనుమునుఁజేసిన | మైనపుకడ్డి

యింటివెనుక | నత్తావులదొడ్డి

యవిటికి మేసిన | కుందురుగడ్డి

విప్పిచెప్పరా | వేమారెడ్డి.

501

పాఠాం :- ఇనుమునుఁజేసిన | మైనపుకడ్డి

ముంటిఁగెన, నన, త్తావులదొడ్డి

కూర్చుండివేసిన | కుందనకడ్డి

విప్పిచెప్పరా | వేమారెడ్డి.

502

యారెండును చిత్రపదములుగా జానపదగేయములు. పదములువేరై నా భావము ఒక్కటే. ఇందు బంగారము చేయు విధానముందని వేదాంతమంటున్నారు.

ఆ. ఇనుము విటిగెనేని | యినుమాటు ముమ్మాటు

కాచి యతుకనేర్చు | గమ్మరీడు

మనసు విటిగెనేని | మఱియంటనేర్చునా? ||వి||

503

ఆ. ఇమ్ము దప్పువేళ | నెమ్మలన్నియుఁ దప్పుఁ

గాలమొక్కరీతి | గడపవలయు

విజయుఁ డనువు దప్ప | విరటునిఁ గొలువఁడా ||వి||

504

శుభదినములు దప్పునపుడు శుభాశయములు పోవును; ఎట్లనఁగా అర్జునుఁడు కాలగతిని పేడిగా విరటుని గొల్చెను.

ఆ. ఇయ్య నతనిచేత | నిప్పించుఁ దనప్రాప్తి

యిచ్చువానిచేత | నీయనీదు

యియ్యఁగైకొనంగ | నీశ్వరుడే కర్త ||వి||

505

ప్రాప్తి అనగా అదృష్టము. అన్నిటికీ ఈశ్వరుడే కర్త యను మూఢ భావములను వేమన పరిహసించెను.

ఆ. ఇయ్యఁ బుచ్చుకొనఁగ | నింపొండు పాణి యా

నయిన నటులఁజేయ | నలవి గాదు

మనసుఁగాన నిలను | మరియొక్కరును లేరు ||వి||

506

కొన్నిట ఈశ్వరుడు గూడ చేయలేని కార్యములు మనస్సు ఏ కాగ్రతతో కాధించును అని వేమన మానసిక శక్తి గొప్పతనము ప్రశంసించెను.

తే. ఇరవుఁగనుఁగొని పరమార్థ | మెన్నఁగోరి

పరమ నిర్గుణపు బయటఁ | బ్రాకి నిలిచి

తన్నయబున మది నిల్చి | తనరు యోగి

శాశ్వతసుఖంబు నొందును | సతము వేమ.

507

నిర్గుణబ్రహ్మోపాసకుడగుయోగి శాశ్వత సుఖి యగునని సూత్రీకరించెను.

ఆ. ఇటుకు వచ్చు వేళ | నీశ్వరుడలచినఁ

గరుణఁగనునె ? వట్టి | గాసిగాక

సుఖము వచ్చువేళఁ | జూడంగలేరయ్యా ! ||వి||

508

ఇటుకు = కష్టము, గాసి = వృథా.

సుఖమున మేమే అని కష్టమునయ్యాశ్చర్యంబని మూర్ఖులందురు.

ఆ. ఇరుగు పొరుగులందు | నిమిడికతోనుండి

తనకుఁ దానె మొదలి | తలఁపుఁ జూపి

ధర్మ మన్న యెఱుక | తన్నుఁ దాఁ బొడఁజూపు

కర్మఫలము వలనన | గలిగి వేమ.

509

తన నిరంతర కృషి ఫలితంగా చివర పొందగలిగే యానందము బొందునని వేమన స్వానుభవమిట చిత్రించెను.

ఆ. ఇరుగు పొరుగు వారి | కెనయ సంపదఁజూచి

తనకు లేదటన్న | ధర్మమేమి ?

* ధర్మ మన్న తొల్లి | తన్నుకఁ జచ్చిరి ||వి||

510

పాఠా :- “కర్మఫలమువలన | గలుగువేమ.”

పెరవారి కున్నదని మొరపెట్టుక చచ్చిన లాభం లేదని ధర్మమంటే న్యాయమని వాకొన్నాడు మనకవి.

కం. ఇరుమూఁడక్షర సాధన

పరుడగు నిర్వాతదీప | పద్ధతి మదిలో

గుఱి మీఱి బయలు సేరిన

నిరుపమ సానందమూర్తి | నిత్యుడువేమా !

511

పంచాక్షరి అనగా “నమశ్శివాయ” మంత్రమే. అది పఠించిన వారికి అనందం కలుగునని ఉద్ఘోషించెను.

కం. ఇరువది యారవ తత్త్వం

దరయఁగ జీవాత్మనెలపు | యలపరమాత్ము

న్నిరవందఁ గూర్పు గురుపద

మరయంగా నందుయోగి | యందురు వేమా !

512

26 తత్త్వములు :- భూతములైదు, తన్మాత్రలైదు, కశ్మేంద్రియములైదు, జ్ఞానేంద్రియములైదు, మనస్సు, అహంకారము, బుద్ధి, ప్రకృతిపురుషులైదు, గురువుతో “గురుక్ గీష్మతాత్రేష్ఠే గురుర్పితరీదుర్భః” అని గురువుశబ్దనిర్వచనము,

ఆ. ఇలను జ్ఞానమనెడి | యీతనేర్చినవాడు

జలధి యనెడు తమము | జడియన విడి

విలయ మనెడి గట్టు | వెఱవక దాటురా ||వి||

513

అజ్ఞానమనే జలధిదాటుటకు సుజ్ఞాని యీతనేర్చిన ప్రళయ మనే గట్టు భయము
తేకుండా దాటవచ్చునని వేదన గొప్పగ చెప్పెను.

ఆ. ఇలను శూద్రుడౌట | నెఱుంగరు మొదలను

మనసు లతని మీఁద | మరులుకొల్పి

కొల్వఁగారె ద్విజులు | కోటానుగోట్లెల్ల ||వి||

514

ఆ. ఇలను శూద్రుడౌట | యెఱుంగరో! వేముని

మనసు నతనితోడ | మరులుకొనియె

కొలిచిరి ద్విజులెల్ల | కోటానుగోటులై. ||వి||

515

తుండ్రశబ్ద తదృశము కూద్రశబ్దముగాని జ్ఞానముచేగాంచిన సర్వమూఁదక్కటే !

ఆ. ఇల మిషలనుబన్ని | యేమేమి చెప్పినఁ

గలుగఁబోదు పరము | కపట ముడిగి

వెలయు మనసుఁబట్టి | వేడ్కచేచూడరా ! ||వి||

516

మనసే ప్రధానము. యితరమాటలు పనికిరావు

కం. ఇలమూఁడుదార్లు కూడిన

తలవాకిటి యింట మారు | తంబులతోడన్

యల మూఁడుక్కటి తావున

కలఁగని చూడంగ శివుఁడు | కలఁడురవేమా !

517

గంగా, యమున, సరస్వతీకలయువోటన పంచప్రాణములతోగూడిన ఇశా
ంగేశా, సుఖమానసుస్థలమున అంతరదృష్టిని గనిన పరమాత్మగోచరించును.

ఆ. ఇల్లు కల్లజేసి | యిహము పరముజేసి

దీనవృత్తిచేతఁ | దిరుగుచుండి

భక్తిగలిగియున్న | ఫలమెట్లులేదయా ! ||వి||

518

యదార్థమిట నిరూపించెను.

ఆ. ఇల్లు కొల్లఁ జేయ | రిహపరములఁజూచి

దీనవృత్తిచేతఁ | దిరుగుచుండ్రు

భక్తి కల్గియుండి | ప్రాజ్ఞతాసజ్జనుల్ ||వి||

519

కొల్ల=ఏమియు లేకపోవుట.

ఆ. ఇల్లు గట్టఁగనిచ్చు | యిల్లుదూరఁగనిచ్చు

ఇంటి కగ్నియుఁ బెట్టి | కంటనిచ్చు

కంట నిల్చితే శివుని | మింటనే జేర్చురా ||వి||

520

దేహధారియై దేహాన్ని పోషిస్తూ దేహవాసనల నంటక దేహంలో శివుని జూచిన ముక్తి.

ఆ. ఇల్లు నాలి విడిచి | యినుప కచ్చులగట్టి

వంటకంబు నీటి | వాంఛలుడిగి

యొంటినున్నయంత | నొదవునా? తత్త్వంబు ||వి||

521

విరాగియై ఒంటరిగానున్నను చిత్తై కాగ్రతలేక తత్త్వమబ్బదు.

ఆ. ఇల్లు విడిచినట్లై | యిల్లాలి మదిరోసి

తల్లడంబుమాని | తలపు నిలిపి

యొడలుమరచి యోగ | ముల్లసిల్లెడునట్టి

వాఁడై పరమగురుఁడు | ఎసుధ వేమ.

522

సమాధి నిష్ఠకుఁడే సాధకుడు.

కం. ఇల్లు సుమీ సంసారమె

ఇల్లు సుమీ యాయుధంబు | నిక విను చాలం

దల్లి సుమీ పంచాక్షరి

కల్ల సుమీ సతులవలపుఁ | గనుఁగొన వేమా !

523

“జననీ జన్మభూమిశ్చ స్వర్గావపి గరీయసి” అనునట్లు తల్లివంటి పంచాక్షరినే జపించుము.

ఆ. ఇష్టలింగముండ | నిక నేమి గానక

పర్వతమున కేగు | బామరుండు

ముక్తిలేక నరుండు | మూర్ఖుడై చెడిపోవు ||వి||

524

అత్యైలింగము చూడక కొండలూ గుట్టలూ పరువు లేత్తిన ఏమిలాభం ;

ఆ. ఇష్ట లింగమేది | యిలశిలలింగంబె

నిష్ఠమీర మెడను | నీల్లగట్టి

కష్టపడుటెకాని | కలుగదు మోక్షంబు ||వి||

525

అత్తులింగముండగా మాఘలు రాతిలింగాలను పట్టుకొని దేవులాడెదరు.

ఆ. ఇష్టసిద్ధికొఱకు | నీరారుబీజముల్

కష్టమునను జదివి | కానలేడు

నిష్ఠలోన నిష్ఠ | నిజమని కనవలెను ||వి||

526

పట్టుక్రిములలో హృదుములోనున్న చక్రమును “అనాహత” చక్రమందురు. దానిలో 12 బీజాక్షరములుగలవు. హృదయస్థానమందు అనాహత చక్రములో క, ఖ, గ, ఘ, ఙ, చ, ఛ, జ, ఝ, ఞ, ట, ఠ, డ, ఇవి ఉన్నవి.

ఆ. ఇష్ట సిద్ధిగోరి | కష్ట మొందగలేరు

నిష్ఠ నెఱిగినంత | నిష్ఠలోన

యష్టసిద్ధులందు | నమరుట గానరో ||వి||

527

అజీమాది సిద్ధులు ఎనిమిది :- అజీమ = తాను చిన్నవానివలె ఇతరుల సులభపాద్యుడై యుండుట, మహిమ = తాను గొప్పవాడుగా యితరులచే స్థానింపబడుట; లఘిమ = ఇతరులు తన్నుపోల్చక యున్ననూ తాను ప్రచ్ఛన్నతతో వ్యము గనుగొనుట; గరిమ = గురుత్వబ్యుడై ఎల్లరకూ మాన్యుడగుట; కీర్త్యం = అందరినీ వశపరుచుకొనుట; ప్రాప్తి = తనకోర్కెలు నిరాటంకముగ లభించుకొనుప్రజ్ఞ గల్గుట; ప్రాకార్యం = ప్రతిభ, అతిశయము, మాన్యతలుగల్గుట

* ఆ. ఇసుక బొగ్గు రాయి | యినుమును ధర్మంబు

కనవు పోసలు గట్టి | కాని వాడు

పండ్లు తోమినట్టి | పాపాత్మునడ్డమా ||వి||

528

*ఆ. ఇసుక బొగ్గు రాయి | యినుము జర్మంబును

గనవు పాల్లు గట్టి | గట్టి పట్టి

పల్లు దోమినట్టి | పాపాత్ముడెవరయా! ||వి||

529

* దంత ధావన చేయుటకు యివన్నియూ దూష్యములు

ఆ. ఇసుక బొగ్గురాయి | యినుమును స్వర్ణంబు

గనవు పోచవలెను | గన్న వాడు

పరమ పదము గాంచు | బరిణామమందును ||వి||

530

నిజమగు విజ్ఞాని మన్న బంగారము వివిధవస్తుచయము సమానంగా చూస్తాడు

ఆ. ఇహపరంబు లందు | నింతులపైయాస
సహజ వృత్తి దగిలి | సమయు చుండ్రు
రహిత మమర భక్తి | రాణింప దేలకో ! ||వి||
సమయుట = చనిపోవుట
పరభామాపేక్షలు భ్రష్టులయి చచ్చెదరు.

531

కం. ఇహపరసౌఖ్యము లొల్లక
దహరమునను గుఱినిడించి | దత్తము గాంగం
గుహరములో వెలి బయలును
మహదాకాశంబుఁజేరు | మహిలో వేమా !

532

“[భూమధ్యే సచ్చిదానంద తేజః కూటరూపం తారక బ్రహ్మరూపం]” అని శృతి. నియమముతో “దహరా కాశము” నందు మనస్సుజేర్చి అంతటా మహదాకాశమును వీక్షింపవచ్చునని వేమన నూక్తి

ఆ. ఇహ పరాదులకును | నిది సాధనంబని
వ్రాసి చదివి విన్న | వారికెల్ల
మధ్య కర్మములను | మహిమతో నడచును
బరులైన ముక్తి ! పథము వేమ.

533

తన బోధను వ్రాసి, చదివి, విన్న వారికి సర్వత్ర సౌఖ్య ప్రదమన్నాడు.

ఆ. ఇహపరంబులకును | నిది సాధనంబని
వ్రాసి చదివి విన్న | వారికెల్ల
మంగళంబు లొనరు | మహిలోన నిజమిది ||వి||

534

“కళ్యాణమక్షయే స్వర్ణే కల్యాణం మంగ శేపిత” అనుధర్మమును యిట వేమన సిద్ధాంతీకరించెను.

ఆ. ఇహమునందు గురుని | కీదేహ మిచ్చిన
బరముఁ జూపి గుఱుతుఁ | బట్టి యిచ్చు
స్థిరముగాను బుద్ధి | చెడనీక చూడరా ||వి||

535

“గురుర్బ్రహ్మ, గురుర్విష్ణు, గురు శ్చైవో మహేశ్వరః గురుర్ సాక్షా త్వర బ్రహ్మ తస్మై శ్రీ గురువే నమః” అని చెప్పెను.

- ఆ. ఇహమునందు నేమి | యిడుమలఁ బడినను
 బరమ సాధనార్థ | పథముగాదు
 గురుని యుక్తిమీఱి | గుర్తించిచూడరా ! ||వి|| 536
 ఇచ్చట గూడా గురువును గొప్పవారిగాచెప్పెను.
- ఆ. ఇహమునందు బాధ | లెన్నైనఁ బడవచ్చు
 యమునిబాధలేక | యమరవలెను
 పరులబాధలేకఁ | బ్రతుకుఁడీ నరులార ! ||వి|| 537
- ఆ. ఇహమునందుఁ బుట్టి | యింపారుచున్నట్టి
 జనులు మృగ, ఖగములు | స్థావరములు
 జంగమాదులనుట | జగతిలో భవకోటి ||వి|| 538
 జంగమములు = పశుపక్ష్యమృగాదులు; స్థావరములు = చెట్లు
- ఆ. ఇహమునందు సుఖము | లింపారకుండిన
 బరమునందు నెట్లు | పడయవచ్చు ?
 మొదట లేనిచేవ | తుద నెట్లు కలుగురా ||వి|| 539
 చేవ = చెట్లమధ్యనున్న గట్టితనము.
- ఆ. ఇహమునందు సుఖము | లీడరఁగాలేదు
 పరము నమ్మేనేని | బ్రతుకనగునె ?
 మొదటలేని సుఖము | తుద నెట్లుకల్గురా ? ||వి|| 540
- ఆ. ఇహమునందు సుఖమె | యింపారలేదట
 పరమునందు సుఖముఁ | బడయుటెట్లు
 మొదట చేతలేక | తుదినేలఁగలుగురా ? ||వి|| 541
 చేత = సత్కార్యము.
- ఆ. ఇహమునందె చాల | యిడుమలు వడిననుఁ
 బరమసాధన పడ | తరముగాదు
 వేద కనువు పడునె ? | వృధివిపై భాగ్యంబు ||వి|| 542
 వేదవానికి పరమసుఖము లలవడవు.

ఆ. ఇహమునందు సుఖము | లింపారలేదట
 పరమునందు సుఖము | బడయుటెట్లు ?
 ధనములేక సుఖము | తనకెట్లు గల్గుచా ? ||వి|| 543

ఆ. ఇహమునందు చాల | నిడుమలు పడినను
 బడుగు పొందఁగలడె | పరమపదవి
 పేద కనువుపడునె ? | పృథివై భాగ్యంబు ||వి|| 544
 బడుగు = బక్కచిక్కినవాడు.

ఆ. ఇహమునందు నేమి | యిడుమలు బడినను
 పరమసాధనార్హ | పదవిగాదు
 వరలబోదు యెట్టి | వెరవునఁ జూచిన ||వి|| 545
 జెరవు = మార్గము.

ఆ. ఇహమునందు నేమి ? యిడుమలుబడినను
 పరమసాధనార్హ | పదవిగాదు
 వరుల గారు యెట్టి | వెరవులఁజూచిన ||వి|| 546
 “యెవరికివారే యమునాతీరే” అను సంస్కృత లోకోక్తి నిటవాడెను.

ఆ. ఇహమునందుఁ బుట్టి | యింగితమెఱుంగని
 జనుల నెంచిచూడ | స్థావరములు
 జంగమాదులనుట | జగతినిఁబాపము ||వి|| 547
 ఇంగితము = మంచిచెడ్డలు, వివేకములేని మనుజులు చిత్రాశ్వుతో సమానము.

ఆ. ఇహము విడిచి ఫలము | లింపుగఁ గలవని
 మహినిఁ బల్కువారి | మతము కల్గ
 యిహములోనె పరము | నెనఁగుటఁ గానరో ! ||వి|| 548
 “ఏమిజన్మం జేమిజీవనమా యీపాడు కాయం జేమిసౌఖ్యం జేమిసుఖ మిందు” అను సాధువుల తత్వాలను విమర్శించాడు మనయోగి.

ఆ. ఇహమున సుఖయింప | హేమతారకవిద్య
 పరమున సుఖయింప | బ్రహ్మవిద్య
 1 కడమవిద్యలెల్లఁ | 2 గల్గమూఢులకెరా ! ||వి|| 549
 పాఠాం :- 1 కడమవిద్యలెల్ల. రండముండలవిద్య.
 2 కల్గ మూఢులవిద్య.

64 విద్యలు :- 1 ఇతిహాసము, 2 అగమము, 3 కావ్యాలంకార నాటకము
4 గాయకత్వము, 5 కవిత్వము, 6 కామశాస్త్రము, 7 దురోదరము, 8 దేశభాషా
లిపిజ్ఞానం, 9 లిపికర్మము, 10 వాచనము, 11 అవధానము, 12 స్వరశాస్త్రము,
13 శకునము, 14 సామద్రుకము, 15 రత్నశాస్త్రము, 16 రథాశ్వగజకౌశలము,
17 మల్లశాస్త్రము, 18 సూదకర్మ, 19 దోహదము, 20 గంధవాదము, 21 ధాతు
వాదము, 22 ఖనివాదము, 23 రసవాదము, 24 జలవాదము, 25 అగ్నిస్తంభము.
26 జలస్తంభము, 27 ఖడ్గస్తంభము, 28 వాచస్తంభము, 29 వయస్తంభము,
30 వశ్యము, 31 ఆకర్షణము, 32 మోహనము, 33 విద్యేషణము, 34 ఉచ్ఛాట
నము, 35 మారణము, 36 కాలవంచనము, 37 పరకాయప్రవేశము, 38 పాదుకా
సిద్ధి, 39 వాక్సిద్ధి 40 ఘటికాసిద్ధి, 41 ఇంద్రజాలికము, 42 అంజనము, 43 దృష్టి
వంచనము, 44 స్వరవంచనం, 45 మణిసిద్ధి, 46 మంత్రసిద్ధి, 47 ఔషధసిద్ధి,
48 చోరకర్మము, 49 చిత్రకర్మము, 50 లోహకర్మము, 51 అశ్వకర్మము,
52 మృత్కర్మము, 53 దారుకర్మము, 54 వేణుకర్మము, 55 చర్మకర్మము, 56 వస్త్ర
కర్మము, 57 లావకుక్కుట మేషాది యుద్ధకారక కౌశలము, 58 అదృశ్యకరణము,
59 దూతీకరము, 60 మృగయావిధి, 61 వాణిజ్యము, 62 పశుపాలన, 63 కృషి,
64 ఆసవకర్మము, వీనిని అరువది నాలుగు విద్యలనియూ చానీతి కళలని, చతుష్షష్ఠి
కళలని, వాడుదురు.

ఇట రసవాదము = రసమునుకట్టి బంగారము చేయుట. వాదము నుడి
కారము.

ఆ. ఈకనులకు మిమ్ము | యెట్లు చూడంగవచ్చు

చూపు కనులు వేఱు | చూపువేఱు

చూపులలో నుండి | చూడంగ వలయురా ||వి||

550

బాహ్యచతులుగాక అంతర నేత్రముల గుండా పరమాత్మను చూడగలడు.

కం. ఈ కపట నాటకంబున

యీ కపటపుఁ జదువులన్ని | యింపు దలిర్పన్

యేకపటాత్మఁ డుసేసెనొ ?

యా కపటాత్మనకు మ్రొక్కి | యలరుము వేమా !

551

లోకనాటకము అడించే జగన్నాట సూత్రధారి.

కం. ఈకపట నాటకంబున

యీ కపటపు చదువు లన్ని | యీశ్వర యనఁగా

యే కపటాత్ముని సృష్టియొ
యా కపటాత్మునకు మ్రొక్కి । తనరావేమా ! 552
పై రెండు పద్యా లొకే విధంగా వున్నాయి.

ఆ. ఈకాలమును నేను । యితమాత్రము వేడ
మనుజు డెవడు జూపు । మాయ కలిమి
తపము సేయ మంటి । తలక్రింద పడియేవు ॥వి॥ 553
భగవంతుని గూర్చి తపస్సు చేయుట కష్టముగా నికృష్టల కుంటుందని విమర్శించెను.

ఆ. ఈకె లంటఁజేసె । దోక లంటనజేసె
గోకలంటఁజేసె । ¹గుట్టుమూసె
²మానరక్షణంబు । మర్యాద యని తెల్పు ॥వి॥ 554
పాఠాం :- 1 లోకమునకు 2 ఆకలంటఁజేసె యఖిల జంతువులకు

ఆ. ఈకెలనుచుఁ గొన్ని । తోక లనుచుఁ గొన్ని
కోకలనుచుఁ గొన్ని । గోచులనుచుఁ
* గొన్ని యాయెనున్న । గురుతును మాయగా ॥వి॥ 555
పాఠాం :- కచ్చుమూసివేసి । కట్టఁడిజేసెరా

ఆ. ఈకెల బడఁజేసి । తోకలండలఁజేసి
కోకలండఁజేసి । కొలత మాయె
నాకు లండఁజేసి । నఖిలజంతువులకు ॥వి॥ 556

* వైమాదు పద్యములలో కొన్ని ప్రాణులకు వెంట్రుకలు, మనుజులకు బట్టలు, కొన్నిటికి యీకలు, కొన్నిటికి తోకలు మొదలగునవి ఉన్నవని సృష్టికర్త సృష్టి చిత్రాన్ని వర్ణించాడు.

ఆ. ఈఁగ తలవిషం బ । దిముడదు నీలోన
దేలు తోక విషము । తెంపుఁ జూపు
పాము కోర విషము । పట్టిచంపునుగదా ! ॥వి॥ 557
యాపద్యము లోకవిజ్ఞానము,

ఆ. ఈగ తెనె రుచికి | నింపుగా జచ్చును
 ఓగు కామరుచికి | నొటిగించుచు
 తొగ్గి గానివాని | ధర్మమృదుగఁ జచ్చు ||వి|| 558
 ఓగు = పనికిమాలినవాడు ;

ఆ. ఈగ యెట్టిదన్న | నీశ్వరు వంటిది
 తెలిసి చూడకున్నఁ | దేటపడదు
 యదియు గురువులేక ! యబ్బునా ? తెలియంగ ||వి|| 559

* ఈపమానోపమేయములు గా యీగను మనసుతో పోల్చిన వేమన మహాయోగి.

ఆ. ఈగలేనిచోట | యిసుమంతబెల్లంబు
 వేసినంతలోనె | వాసనెఱిగి
 * గుంపు గుంపుగాను | గుయ్యనొచ్చియుముసురు ||వి|| 560

* పాఠాం :- “గుంపు గుంపులచట | గుయ్యనముసురును” మూడవ చరణంలో గణం తప్పినది. ప్రయోగం తప్పే.

కం. ఈ ఘటము నందుఁ జూచియు
 నే ఘటమునింతె యనుచు | నెఱుంగక మదిలో
 నే ఘటముమీఁద వాంఛ య
 మోఘం బనుకొనంగవలయు | ముఖ్యము వేమా ! 561
 ఇచ్చట సర్వమూ ఏకత్వముగా నిరూపించెను.

కం. ఈఘన సూత్ర మెఱుంగమి
 నీఘటమున శివుడునేరి | యిరవు కొనంగా
 నేఘట పటముల కందక
 తా ఘనైక్యై యాడుచుండుఁ | దధ్యము వేమా ! 562

ఘట పటము = హృదయ పలకము.

సూత్రము = శాస్త్రాంశములను సూటిగా జెప్పినది.

మనస్సున కందక శివుడు చిందువేస్తూ యుంటాడు

కం. ఈచెవిఁ గొటికిన నొల్లరు
 వాచవులకు వింధుమన్న | వాక్యంబులచేఁ

క. ఈ తనువు నందుఁ జూచిన

నే తనువుల కింతె యనుచు । నెదిరిని దన్నుం

జూతురు లోగాఁ జూపున

నాతురముగఁ దపసులెల్ల । సమరఁగ వేమా!

570

భగవంతుడు సర్వ సముదాని తపసులు తెలుసుకొందురని వేమన నుడివెను.

ఆ. ఈతరాని వాఁడి । కెగరోజి యెగరోజి

యేరు దాటఁగలఁడె । యీదఁబోయి

పరుడుగాని వాఁడు । పరలోక మందునా? ॥వి॥

571

ఉచ్చాస్య నిశ్వాసములు తెలియక నదిని యీదలేడు. అట్లనే బ్రహ్మకాక బ్రహ్మత్వము సిద్ధించదని తెలిపెను.

కం. ఈతలు నేర్పని వారలు

లోతగునటువంటి బావి । లోఁ బడిపోరా

యీతలు నేర్చిన వారలు

నూతినిబడి మడియగలరె ? । నుగ్గుగ వేమా

572

లోకానుభవ వేదాంతానుభవమును శ్లేషగావర్ణించాడు. మన యోగీంద్రులకుండుడు.

ఆ. ఈత వచ్చినపుడు । లోతని పించునా ?

ప్రాతఃపక్షికెపుడు । భయములేదు

కోతి కొమ్మకెక్కి । కుప్పించి దూకదా ?

573

అలవాటయిన కార్యములు అతితేలికగా చేయుదురు

* ఆ. ఈత వచ్చి నపుడు । లోతని పించునా ?

పాత లంకె కట్టులె । భయములేదు

కోతి కొమ్మ కెక్కి । కుప్పించి దాటదా? ॥వి॥

574

* పై రెండు పద్యములూ కే భావం. పదజాలంతో ఉన్నాయి. కాని రెండవ పాదం మారింది.

అనుభవమైన వాళ్ళకు అన్నియు తేలిక.

క. ఈతెఱిగిన హఠై నను

లోతై నటువంటి నూతి । లోఁ బడిపోరా !

యీతలు * నేర్చిన యోగము

చే తిరుగక యున్న నేమి । చేయుద వేమా !

575

* పాఠాం :- నేలా

కం. ఈ తెలుగుని వారెల్లరు

లోతైనటువంటి నూతి । లోఁ బడిపోగా

యీతలు నేర్చిన నీలో

మ్రోతలు మరి చూడచూడ । మ్రొక్కితివేమా!

576

మ్రోతలు దశవిధనాదములు

కం. ఈ తెలుగుని వారెల్లను

లోతైనటువంటి నూతిలోఁ బడిపోరా

యీ తెరిగిన వారెప్పుడు

నూతిని బడి మడియ గలరె । నుగ్గుగ వేమా?

577

అనుభవకూన్య లదఃపతితు లయ్యెదరు.

ఆ. ఈదవచ్చు నేరు । నేబాధ లేకుండ

యాది గురువు లేక । యందరాదు

సోది జెప్పుటేల ? । జొక్కిన మదిఁ జూడు ॥వి॥

578

“గురొన్ముఖేన జ్ఞాత్యం నాన్యథాగ్రంథకోటిభిః” గురువులేక జ్ఞానము కుమరదు.

ఆ. ఈది దాటవచ్చు । నేసాగరంబైన

* సాధువృత్తితోడ । సమయు మాయ

పాదుకొనిన మనసు । పరిపూర్ణమందురు ॥వి॥

579

ఏకాగ్రత నున్న మనసు ఎప్పటికై నా పరిపూర్ణ మందురు.

ఆ. ఈది దాటగలడు । నేసాగరంబైన

సాధువృత్తితోడ । సమయమందు

పాదుకొనుచు మనసు । పరిపూర్ణమొందును ॥వి॥

580

పైరెండు పద్యాలు ఒకేరీతిగా వున్నాయి.

క. ఈదేహమెన్ని భంగులఁ

బ్రోది యొనర్చినను నేలఁ । బోవునుకాదే

మీఁదెఱిగి మురికి గడుగుచు

భేదంబులుమానముక్తి | బెరయును వేమా.

క. ఈదేహమెన్ని భంగుల

బ్రోదియునొనంగ నెల | పోవుటకాదే

మీఁదెఱిగి ముక్తి గడుగుచు

భేదంబులు మానముక్తి | బెరయునువేమా !

పైరెండు పద్యాలొకేరితిగా ఉన్నాయి. రెండవపాదం భేదంగావుంది.
దాద్యవసాయంగాచెప్పెను.

కం. ఈదేహి కెన్నిభంగుల

బోధయెనర్చినను నెంత | పాలుపగునటుగా

నీదేహి మలిన ముడిగిన

భేదంబులు మానిముక్తి | బెడగుచువేమా.

పైరెండు పద్యభావచ్ఛాయలలోనే ఈపద్యంవుంది.

ఆ. ఈనినట్టి పులిని | బూనిచంపగవచ్చు

మనసు మర్మమరసి | కనగవచ్చు

* తారకంబు మరిగి | తగులుట సాధ్యంబు ||వి||

సాతాం:- దైవమాయతెలియ తనకసాధ్యంబగు ||వి||

ఎటువంటి అసాధ్యపు పనినైనా సాధింపవచ్చును గాని తారకమంత్ర
స్వము దెలియుట కష్టము.

ఆ. ఈని వానిచేత | నిష్ప్రించు దనగతి

యిచ్చువానిచేత | నీయనీదు

* యీయ నీయకుండ | నితరులకర్తలా ||వి||

సాతాం:- దైవమాయతెలియ | తనకసాధ్యంబగు ||వి||

అన్నిటికీ ఈశ్వరుడే కర్త.

ఆ. ఈనెలోనె పుట్టి | యీనెలోఁబెఱిగియు

నీనెలో నొకరికి | నియ్యలేడు

యీనెలోనివాఁడె | యీలేనివాఁడురా ||వి||

సృష్టికీపాశుభాతమై యొనిలోబుట్టి ఏపనియుచేయలేరు. ఏపనిచేయ
ఈశ్వరుడే చేయగలడనినిటచెప్పుచున్నాడు.

కం. ఈ మాయాజగము జూడఁగ

బ్రేమాన్నద దృష్టిలోనఁ । బెంపగుచుండుం

గామాంధ కారమునఁబడి

ధీమసమునఁ దెలియలేరు । దేవునివేమా!

587

కామపు దృష్టిలోబడి దేవుని తెలియలేకున్నారు

కం. ఈరారక్షర ¹జపమున

బోరాడినముక్తిగలదు । పూనినవారల్

²మారాడక । మదిలోపల

మాతాడకపూర్ణమంది । మనెదరు వేమా!

588

పాఠాంతరం:-- 1 తపమున 2 వేఱెన్నని.

ద్వాదశాక్షర మహామంత్ర మహిమనిట ఉల్లేఖించెను.

కం. ఈరారక్షర మంత్రము

పోరాడని పఠన మమరి । పొందిక పడ నా

సారమె శరీరమూలము

నారూఢ తపంబు సుమ్మి । యవనిని వేమా!

589

ద్వాదశాక్షరి మహామంత్రమూలమే శరీరము.

క. ఈ లోక చిహ్నాలన్నియు

మేలుగ గురుశక్తిగూడి । మిన్నందినచోఁ

గాలుఁ డెదుర్కొనఁజాలడు

చాలును జన్మంబులనుచుఁ । జాటర వేమా!

590

కాలుడు = యముడు.

కం. ఈలోక మర్త్యులందఱు

స్త్రిలోలత మగ్నులనుచుఁ । జెక్కెద రకటా

కాలుని మదిలో నెంచరు

మేలగు పురుషార్థ మహిమ । మెచ్చర వేమా!

591

సతుర్విధ పురుషార్థములు:— ధర్మము; అర్థము, కామము, మోక్షము,

ఆ. ఈశ్వరంబులన్ని | యేడుపాళ్ళుగఁజేసి

యేడుమూర్తులకును | నెంచియిచ్చి

నిత్యకర్మమునను | నిలుచురా నెఱయోగి ||వి||

592

సప్తస్వరాలు సప్తమూర్తాలకు పంచి యాయగలిగినవాడే యోగి యని
వేదాంతగంభీరార్థమును వేమనకవి సూత్రీకరించెను.

ఆ. ఈశ్వరునకు నుంచి | తిసుమంత యగు సాడ్డు

* బ్రహ్మకే నొసఁగితి | బాడుసాడ్డు

విష్ణుదేవు కిడితి | విపరీతమగుసాడ్డు ||వి||

593

సాడ్డు = పంచము, వేమన త్రిమూర్తులనుగూడా పరిహసించి వేదాంతములో
సవాలు జేసెను.

శంకరుడు సగము శరీరము, విష్ణువు వక్షము, బ్రహ్మ యదనము వారిభార్యలకిచ్చి
స్త్రీలోలురైరని నిట పరిహసించెను.

ఆ. ఈశ్వరుని దలంప | నేర్పతో మెలగఁగ

తనదు మూర్తి నెల్ల | ధారఁబోసి

నిత్యకర్మములను | నిలుచురా నెఱయోగి ||వి||

594

“అహం బ్రహ్మస్మి” అన్నాడు; నెర = అసలైన

ఆ. ఈసునకును నిద్ది | యిసుమంతయగు సాడ్డు

బ్రహ్మకే నొసఁగితి | పాడు సాడ్డు

విష్ణుదేవుని కిది | విపరీతమగు సాడ్డు ||వి||

595

పై చెందుపద్యాలు ఒకేభావంలోఉన్నాయి.

ఆ. ఈశుమీది భక్తి | యిసుమంతయును లేక

పాశమందుఁ జిక్కి- | ఫలముఁ గనక

కాశియాత్రఁ బోవఁ | గాలుఁ డెఱుంగఁడా ||వి||

596

అకాపాశములో నున్నవాడు కాశికి వెళ్ళినా లాభంలేదని చెప్పెను.

ఆ. ఈషణ త్రయంబు | నెడపంగనేరక

మోహరాశిలోన | మునిగియుండు

జనులకెట్లు మోక్ష | సౌఖ్యంబు కలుగురా ! ||వి||

597

యాషణత్రయమును విడువనిచే మోక్షమురాదు.

తే. ఈమణాదుల నన్నింటి | నీడ్చిపట్టి
 మోసపోకయు మదిలోనఁ | గాసిపడక
 రోసి బయలునఁ జేరుట | వాసి యగును
 యిట్టు లగునాతఁ డెన్నిక | కెక్కు వేమ.
 యాషణత్రములలోబడక యుంటె ముక్తిప్రదుడగును. 598

ఆ. ఈ సూటి గురుకృపను | యీత నేర్చినవాఁడు
 యీషణ త్రయములను | యెగర విడుచు
 * యెగరవిడిచి యపుడె | యోగీశ్వరుండామె. ||వి|| 599
 * యతి తప్పినది.

వాక్యము :- ఈ స్మృతి సామాన్యముగాదు. అష్టాంగయోగులకును, గురుముద్రభావులకును, సాంఖ్య తారక యోగలక్షణజ్ఞులకును, వ్యాస వాల్మీకాది వరమునీంద్రాదులకును, దీని రహస్యంబెవ్వరికి నెఱుకపడదు. ఇట్టితేజంబుఁ జూడ రేచక, పూరక, కుంభకంబులవంటి యాపరబ్రహ్మంబు తానె యనెఱుకపడదు. నే నజుండ గాను. హరిని గాను, హరుడ నైన సద్గురు కరుణా కటాక్షంబున నీకవిత్వంబుఁ జెప్ప బూనితిని గాని, దండివాఁడనని యెంచవలదు. నేనెంత వాడ నని నమస్కరించి, పరమఘోర భవతారక తాండవమందలి జ్యోతి చిన్మయాకారం బిట్టిదని పరికింపంజూడ, స్థూల సూక్ష్మకారణంబులై యుండు, తర్కవాదులిట్టి వచనము నిజమో ! యనిజమో ! యని తర్కింపఁగడఁగుదురు. అట్టివారలకు వట్టిదిగానే యుండును. మహినిఁ గొండవీటి మహిపర్వత గుహాయందుఁ గొండవీటి యభిరామయ్యగారివలన, లంబికా శివయోగీంద్రులవారియొద్ద దొరికె ముక్తిప్రదవిఁజూడఁ తెలియఁగలరా ! కఠినంబుగాదె ? సులభమైయుండునా ? మహాతేజమై పారుచుండెడు చిద్రూపంబుఁ జూచిన పురుషుండు పృథివిలో నెవ్వరనిచెప్ప శక్యము. ఎంతవారలైన నంతవారలైన నంతవారనియే చెప్పవలయును. సర్వకాల సర్వావస్థలయందు సత్సమాధి నోలలాడుచుండెడు నతఁడు యోగీంద్రుఁడని చెప్పబడును వేమా ! 600

ఆ. ఉండడే సుశీలి | యుండును కొన్నాళ్ళు

యుండి, యుండి, యుండి | యుండలేక

యుండు వెరవుఁదెలిసి | గండిదొంగను బట్టి

చెండి; చెండి; తావుఁ | జేరువేమ.

601

గండిదొంగ = మాయ

విజ్ఞాని సాధనయోగం లోనుండి మాయను నశింపజేసి బ్రహ్మస్థానముజేరును.

ఆ. ఉండు నుండు జ్ఞాని | యుగములు చనినను

బ్రాణహాని లేదు | ప్రళయమునను

బ్రాణహానియైనఁ | బరమాత్మఁ గలియురా! ||వి||

602

నిజమగు జ్ఞానికి యుగములులేవు., ప్రళయమునులేదు.

శ క ము లు :

౧ కృతయుగము :— హరిశ్చంద్ర, 2 నల, 3 పురుకుత్స, 4 పురూరవ, 5 సగర,

6 కా రవీర్యశకములు షట్పక్రవర్తల శకములు

౨ త్రేతాయుగము :— 1 మాంధాతృశకము, 2 ధీరీప, 3 రఘు, 4 అజ,

5 దశరథ, 6 శ్రీరామ శకములు

3 ద్వాపరయుగము :— 1 నహుష, 2 యయాతి, 3 దుష్యంత 4 విచిత్రవీర్య,

5 పాండుశకములు

౪ కలియుగము :— 1 యుధిష్ఠిర, 2 విక్రమార్క, 3 కాలివాహన, 4 విజయా

నంద, 5 నాగార్జున, 6 కల్కిశకములు.

కృతయుగ పరిమాణము 17,28,000 సం॥లు

త్రేతాయుగము 18,64,000

ద్వాపరయుగము 6,2,64,000

కలియుగము 4,32,000

నాలుగు యుగములు కలిసి 43,20,000 సం॥లు. దీనినే మహాయుగమందురు;

71 మహాయుగములు ఒక మన్వంతరము. పదునాలుగు మన్వంతరములు ఒక బ్రహ్మ

పగలు. బ్రహ్మ అట్టివి నూరేండ్లు బ్రతుకును; బ్రహ్మప్రళయము విష్ణుదినము. విష్ణువు

నూరేండ్లుజీవించును; విష్ణుప్రళయము ఒక రుద్రదినము. రుద్రుడు నూరేండ్లుబ్రతు

కును. శ్రీ బ్రహ్మము ఆది యందు తనఅత్మ ప్రభావంతో యీబ్రహ్మాండభాండమును

ఇందిమిడియున్న ఎనుబది నాలుగు లక్షల జీవరాసులను జంగమస్థావర విశిష్టంబులైన

భువనంబుల పాలించుచున్నాడు. బ్రహ్మాండపరిధియందు పరబ్రహ్మం నివసిస్తూ కాల

నియముతో నడుపుచున్నాడు.

84 లక్షల జీవరాసులు: వృక్షములు 20 లక్షలు, పక్షులు 10 లక్షలు, పురుగులు 11 లక్షలు, మనుష్యులు 4 లక్షలు, సీశ్వయందలి జీవులు 9 లక్షలు జంతువులు 30 లక్షలు మొత్తం 84 లక్షలు.

స్వరశాస్త్ర కాలమానము

౬ ప్రాణములు ౧ ఫలము (విఘటిక = లిప్త)

౬౦ ఫలములు ౧ కాలదుంధుభి (ఘటిక)

౬౦ ఘటికలు ౧ దినము

3౦ దినములు ౧ మాసము

౨ మాసములు ౧ ఋతువు

౬ ఋతువులు ౧ మనుష్య సంవత్సరం

అట్టి మనుష్యమాసము ౧ పితృదినము మనుష్య సం॥ ౧ దేవదినము.

తే. ఉక్కు కత్తినిఁ జేబూని | యున్నవాఁడు

కుక్క నక్కలు బెదిరింపఁ | గొంకుపడఁడు

దృక్కు దృశ్యంబులను మించి | తెలియుఁ గానఁ

జక్కఁగా నొప్పుమనమున | జరుగువేమ.

603

ఆ. ఉక్కు కళ్ళు దిన్న | నొగిఁ దేటఁగాఁజేయు

నుక్కు కళ్ళు దిన్న | నుడుగు వ్యాధి

యుక్కుకళ్ళుఁ కన్న | నుర్విఁ గల్పములేదు ||వి||

604

ఉక్కుభస్మముచేసి వాడినచో కాయకల్పమని ఆయుర్వేద గ్రంథ మందు చెప్పబడియె.

ఆ. ఉక్కు చూర్ణముఁ దిన | నుడుగును గప్తమ్ము

లుక్కు చూర్ణముఁ దిన | నుడుగు క్షయయు

నుక్కు చూర్ణముఁ దిన | నుడుగును కర్మముల్ ||వి||

605

ఉక్కు చూర్ణము కుష్ఠావ్యాధికి క్షయకుగాడా అనుపాన మార్పులచే వాడుదురు.

ఆ. ఉక్కు తుండము లైన | పూదించి నలగొట్టి

యొకటిగాఁ జేయొచ్చు | వసుధలోన

ఆత్మ వేరై వెనుక | నంటించుటరుదురా ||వి||

606

ఆత్మవేరై నచో మరి ఆతుకదని వేమన చెప్పెను.

ఆ. ఉక్కు దిన్నవాడై | యుర్విపై సిద్ధండు
యుక్కు దిన్నవాడై | యుండు జగతి
నుక్కు సుధకు మీఱు | *గ నెక్కువ కల్పంబు ||వి|| 607

* పాఠాంతరం “ నెక్కుడు ”

సిద్ధుడు = చాలాకాలము బ్రతుకువాడు.

ఉక్కుభస్మము దీర్ఘాయుష్యునిగ చేయునన్నాడు వేమన

ఆ. ఉక్కు బండ్లు దిన్న | వుద్దెపిగాఁ జేయు
ఉక్కు బండ్లు దిన్న | నుడుగు వ్యాధి
వుక్కు పడక యున్న | వుర్విపై కల్పంబు ||వి|| 608
వుద్దెపి = ధృఢము;

ఆ. ఉక్కు రసము జేర్చి | యుదుటగ సిందూర
హరి దళము చేత | హతముఁ జేయ
గ రస వాద మదియె | ధరఁజేయలే రది ||వి|| 609

ఇది బంగార యోగము

ఆ. ఉక్కు శుద్ధిఁజేసి | యుంచి తినెడు వాఁడు
యుక్కు దిటవు వలెనె | యుండుఁ జగతి
నుక్కు చూర్ణము దిను | టొప్పగు కల్పంబు ||వి|| 610
దిటవు = బలము; శరీరపటుత్వము ఆయుర్వృద్ధి గలుగు నన్నాడు యోగి.

ఆ. ఉక్కు సుధగఁ జేసి | యుంచి తినెడివారు
వుక్కు తానుఁగూడి | యుండు జగతి
ఉక్కు సున్నము దిన | యెక్కడి కల్పంబు ||వి|| 611

ఆ యు ర్వే ద వి ధా న ము

ఉక్కు భస్మమును సింధూరముగాచేసి వాడుదురు. ఇది శరీరమునకు కొత్త రక్తమును గల్పించి పుష్టిని కల్పించును. సర్వవిషములు, స్వేతపిష్టములు, మహాకుష్ఠములు నివారించు ననియు, జ్వరముల హరించుననియు వీర్యపుష్టిని, శరీరతేజస్సును గల్పించు ననియు అమవాతము, ఉబ్బుజాఙ్యము, గ్రహణి, గుల్మము, ప్రమేహము, పాండువు, స్త్రీహ, వైత్యోద్రేకము, దగ్గులు, రక్తవికారములు నివారించుననియు ఆ యుర్వేద జ్ఞెద్యులు చెప్పుచున్నారు.

మన యోగీంద్రులు అన్ని శాస్త్రములతో సహా అయుర్వేదము నాకళింపు చేసు కొన్నవాడు కాన యీఉక్కు చూర్ణపు ప్రాధాన్యతను పదే పదే నుగ్గడించెను. అయితే ఇవి అనుభవైక వేద్యముగా వాడవలెను. ఉక్కును చూర్ణము చేయువిధానమును ఏవ్యాధికి ఎంత మోతాదో, ఎంత అనుపానమో, ఎంత పద్యమో తెలియవలెను.

కం. ఉచ్చకు త్రోవగు తావున

ద్రచ్చుంగా జగము పుట్టె | దాతలనాడే?

హెచ్చగు కులజుండెవ్వడు

మచ్చిక మదిరోయు వాడె | మాన్యుడువేమా

612

అందరూ యోనిసంభవులే యని కులభేదం లేదని చాటెను వేమన.

ఆ. ఉచ్చు చెలమగోరి | యున్నది జగమెల్ల,

పిచ్చిపట్టి తిరిగి | పెనంగు చుండ్రు

తుచ్చ సుఖము దీనిఁ *ద్రెంపగ లేరయా ||వి||

613

* ద్రెంపగ తప్పు, ద్రుంచగ నుండవలెను. యోనిగురించి వాకొన్నాడు.

కం. ఉచ్చుడగు శ్వాస బ్రహ్మగు

నిచ్చులు నిశ్వాస హరియె | నిజమెఱిగి సదా

యచ్చుపడ వానితోడను

మచ్చిక శివుఁడేర్చివెలసి | మనరా! వేమా!

614

పూరక, కుంభక, రేచకములు వాకొనెను. అవి త్రిమూర్తులతో పోల్చెను.

కం. ఉచ్చును బుట్టిన తనువంట

హెచ్చేమియె కొంచెమేమె | యేర్పడఁదెలియ

నొచ్చురము మాని సత్వం

బచ్చున నిల్వినను బ్రహ్మ | మతఁడే వేమా!

615

గొప్పవాళ్ళ మనువాళ్ళకు చెబ్బగొట్టెను.

కం. ఉచ్చును బుట్టిన తనువిది

విచ్చులవిడి కులమువాని | విజ్ఞానములో

* కుచ్చితము మాని సత్వం

బచ్చుపడగఁ నిలిపెనేని | యధికుండు వేమా!

616

* కుచ్చితము తప్పు, కుత్సితము అని యుండవలెను. ఉన్నచో పొస తప్పు ;

*కం. 1 ఉచ్చను బుట్టిన తనువుకు

యెచ్చోటను, యేదికులము । యేదినిజంబా

2 మచ్చరము మాను, సత్యము

యచ్చు పడ న్నిలిచెనేని । యధికుడు వేమా!

617

* 1 ఉత్ప 2 మత్సరము. అని పాఠాంతరాలున్నాయి.

ఆ. ఉచ్చ వచ్చుచుండు । నిచ్చకు సరిగాను

మచ్చికై న మనసు । మర్మమెఱిగి

* హెచ్చుపదవి యందు । నేర్పడఁజూడరా ॥వి॥

618

* పాఠా:— హెచ్చుకర్మములయు । ముచ్చటమాడరా !

మానసిక శక్తి ననుసరించి ఇంద్రియస్థంభన వీర్పడును. అన్నిట మానసిక

శక్తిని వాడెను.

ఆ. ఉచ్చలోన కామ । మెచ్చట కదలించి

ఉత్సుకతను జేసి । పుర్వి వెలసె

యిచ్చట కులజుండు । యెవ్వఁడు లేడయా ॥వి॥

619

సంకల్పము వలన జన్మములు గలుగును

ఆ. ఉచ్చలోనె పుట్టి । యుచ్చలోనె పెరిగి

యుచ్చకాస పడుట । యుచితమగునె?

యుచ్చ రోయు వాఁడు । యుత్తమ యోగిరా! ॥వి॥

620

తన జన్మకు కారణస్థానము నాశించుట తెలివితక్కువ. విడచిన వాడే విజ్ఞాని.

క. ఉచ్చ సరితూగి పుట్టెడి

నెచ్చట నేమనుజుఁడైన । నేర్పడ భువిలో

నిచ్చటఁ గులజుండెవ్వఁడు?

విచ్చువిడిఁ దెలియవలయు । వినరావేమా!

621

పురుష వీర్యము స్త్రీ శోణితము పింజోత్పత్తికి మూలము.

ఆ. ఉచిత వంతుడైన । నుద్యోగ పరుడైన

సంప దమరి యున్న । సమయముననె?

పరుల కుపకరించి । పాలింపఁ గల్గును ॥వి॥

622

ఆ. ఉచిత వంతుడేని | యుద్యోగ పరుడేని

సాగి పారి యున్న | సమయమునను

పగుల కుపకరించి | పరగ రక్షించును ||వి||

623

* ఉత్తమ లక్షణములను పేర్కొనెను.

తే. ఉచిత మిత్రులు, సతి, సుతు | లూరు, పేరు,

ధనము, ధాన్యంబు, బాడియు, | ఘన మతములు

నాశనం బొందు నివి యెల్ల | నమ్మబోకు

నీవె స్థిరుడ వెఱుంగరా? | నిన్ను వేమ.

624

(విమల గుణరాజ! యోగీంద్ర! వేమనార్య!)

“యదృశ్యం తన్నశ్యం” అను నూత్రమునకు యీపద్యభావం సరితూగుతుంది.

క. ఉచితాహారము వల్ల నె

యుచితంబుగ బుద్ధిస్థిరత | యొప్పునటులనే

యుచిత గురుబోధ వల్లను

సుచరితుడై పరముగాంచు | సుమ్మర వేమా!

625

ఉచిత = సరియైన,

సరియైన విధముల ప్రవర్తించిన అనందమయుడు కాగలడు.

కం. ఉచ్చొచ్చె కచ్చె లోపల

తచ్చంగా జగము బుట్టె | తాతలనాడే?

యిచ్చట కులజుండెవ్వడు?

సచ్చరితలు యెందరనుచు | చాటరవేమా!

626

మనుజులలో మనుజులనదగు వారరుడు. “నూటికొక పురుషుడు. కోటి కొక ఇల్లులు” అను సామెత వాడెను.

తే. ఉజ్జ్వలంబగు పరిపూర్ణ | మొందగానె

కుంభగత దీపశోభ ని | కుంభ లీల

కుంభకంబున మదిజేర్చి | కూడవలెను

గాక! గాంభీర్యమూనిన | * కలదె వేమ.

627

పాఠా:- ఘనత

ప్రాణా యామములో కుంభకయోగాన్ని ప్రశంసించెను.

తే. ఉజ్జ్వలంబైన పరిపూర్ణ? ముపముజేసి
 యాత్మజ్యోతిని బెనఁగుచు | నభినుతించి
 మూర్తిసాధన మొందుట | ముఖ్యపదవి
 కాక తలయాప బనియేమి | కలుఁగు వేమ
 (విమల గుణరాజ! యోగీంద్ర! వేమనార్య!)

ఉపము = ఆధారము, పరిపూర్ణ మాధారంగా జేసుకొని బ్రహ్మైకవ్యసం
 నము పొందుట కాశ్చర్యముగాని తలయూపుట పెరితనము.

క. ఉడుగునె క్రతువులు దపముల
 నడవుల దీర్థములఁ దిరిగి | నంతనె ధరలో
 నొడయనిఁ గనుగొన జాలఁడు
 కడుధీరత గుఁగుడు సెప్పఁ | గలఁడిది వేమా!
 ఆత్మేశ్వరుని జూపగల శక్తి గుఁనకేగలదు.

ఆ. ఉడుము తోకఁ బట్టి | యురిదిగా లాగిన
 నడుఁగు విడక పూని | యానియుండు
 మురికిపై నఁజేర | ముదమంద వలెనట్లు ||వి||
 కాముకుఁడు ఆవమానమైనను శ్రీ వాంఛవిడువడు.

ఆ. ఉతక లోని తలుపు | నూగించి నెట్టెడి
 పదునెటింగి లోనఁ | బట్టు పట్టు
 మతినిఁగూడి మించి | మర్కంబు గానరో ||వి||
 ఉతక = తలుపు తిరుగుటకు అనుకూలముగా అమర్చినకొయ్య;
 మనస్సు పరమాత్మను బట్టుట కాధారము.

ఆ. ఉత్త తిత్తి దీని | యుపయోగములు లేవు
 తిత్తి కొఱకు జెడును | దేవులాడి
 కత్తిమీద సాము | కడతేర బోదయా ||వి||
 కత్తిమీద సామువలె శ్రీవాంఛప్రమాదకరము

ఆ. ఉత్త తిత్తి దీని | పొత్తున జీవుండు
 సత్యము గనుఁ జేరి | సరసముగను
 సుఖము, దుఃఖములను | సూత్రించుచుండురా! ||వి||

ఆ. ఉత్త తిత్తి దీని । యూపిరిఁ చేఁ గాక
 పొత్తు మరవరాదు । పుడమిలోన;
 మత్తుఁ జూపి నరుండు । మార్కొనవలెనయా ॥వి॥ 635
 పై మూడు పద్యములలో కామినీ గర్హణం మనకవి చేశాడు.

క. ఉత్తమమగు జ్ఞప్తికినై
 సత్తమ నిజరూప, భావ । సాదృశ్యములోఁ
 బొత్తున । బారంగతుండై
 హత్తైదు నధ్యాత్మ విద్య । ననువుగ వేమా ! 636
 ఆత్మను కూలంకషంగా తెలిసికొనిన వాడే ఆధ్యాత్మ విద్యా కోవిదుడు.

తే. ఉత్తమజ్ఞాన నిలయమా । నుపముచేత
 భక్తిసాధించి పూర్ణతఁ । బడయవచ్చు
 ముక్తి కిరవగు గురునాజ్ఞ । మొదటిదయ్య !
 యది లభించిన సర్వంబు । నబ్బువేమ. 637
 గురుపదేశమునకు ప్రాధాన్యత నిచ్చెను.

ఆ. ఉత్తమ శివయోగి । యూహించి మదిమించి
 సత్తమమునఁ బోరి । సరకుఁ గొనడు
 పొత్తు మఱచి యుంట । పూర్ణభావంబురా ! ॥వి॥ 638
 జ్ఞానయోగి శ్రీమమ కారములో చిక్కడు.

ఆ. ఉత్తమాంశమూని । యు నృహిలోఁజేరి
 మత్తు మించినట్లు । మరిగిరాక
 సత్తమంబు మీటి । సాధింప ముక్తిరా ! ॥వి॥ 639
 బ్రహ్మమునందు విడనిమునసుతో జ్ఞానముపొందినవాడే ముక్తిప్రదుడు.

ఆ. ఉత్తముని కడుపున । నోగు జన్మించిన
 వాఁడు చెఱుచు వాని । వంశ మెల్ల
 చెఱుకువెన్ను పుట్టి । చెఱుపదా తీపెల్ల ! ॥వి॥ 640
 సహజముగా లోకనీతి చక్కగా వర్ణించెను,

ఆ. ఉత్తమోత్తముడగు | నుర్విద త్వజ్జుండు
మహిమఁ జూపువాఁడు | మధ్యముండు
వేషధారి యుదర | పోషకుం డభముండు ||వి|| 641
యోగులు మాడురకములు. వారివారి లక్షణాలను సలక్షణంగా వర్ణించెను.

ఆ. ఉత్త మోత్తముడెటు | లుత్పత్తిశూద్రుండే?
తల్లి శూద్రయాయె | దరచి చూడఁ
దాను బాపఁ డనఁ న | ధర్మమె సాక్షిరా! ||వి|| 642
“జన్మానాం జాయతే” అనుసూక్తి ననుసరించెను.

ఆ. ఉదకమందు పాచి | యున్నదిచూడరా
మదిని యున్న మాయ | మట్టుపడక
సదనమందు బ్రహ్మ | సాక్షిగానెంచురా ||వి|| 643
శరీరభాండమునగల ఉదకములో బ్రహ్మమను పాచిని కాలసికొనుమని యోగి నూచించెను.

ఆ. ఉదకమందు మొసలి | యుబ్బి యేనుఁగుఁ బట్టు
మతక యేమొ? బైట | మసలఁ బోదు
యెఱుక గుట్టు దెలిసి | యేకమై యుండురా! ||వి|| 644
షడ్గుణములచే నీవు బంధింపబడుదువు. కాని ఒరుల నవి ఏమియూచేయలేవు.

కం. ఉదకము లోపలి తత్త్వము
వెదకియు దానగుటఁ దెలిసి | వేగమె మదిలో
నుదకము వలె దాఁ దత్త్వము
మది దెలిసిన వాడె తత్త్వ | మయుడౌ వేమా! 645
తనువునందున్న బ్రహ్మము తెలిసికొన్నవాడు తత్త్వవేత్త.

తే. ఉదధి లంఘించి దాటిన | యుత్తముండు
మదిని రామాజ్ఞ మీరక | మాయ లడఁచి
హృదయ మందున రామునిఁ | బదిల పఱచె
నార! మారుతి తత్త్వజ్ఞఁ | డగుటవేమ. 646

హనుమంతుడు వాయుస్థంభన విద్యచే మనసున రాముని నిల్పి సముద్ర మథ లీలగా ధాటెనని వాయుస్థంభన, మనోనిశ్చయాన్ని నిరూపించెను.

ఆ. ఉదయమందు శివుని యూహించి | చూచిన
 సుధయుఁ బుట్టి పరము | చూపుఁగాక
 ముదము మించు మదిని | ముప్పిరిఁ గొనకున్నఁ
 జేదు పుట్టి మాయఁ | జెఱుచు వేమ. 647
 మనసులో శివుని మాయను జయించి చూడమని మనయోగి చెప్పెను.

ఆ. ఉదయమందు శూద్రుఁ | డుత్తమోత్తముఁడెట్లు ?
 సతికి శూద్ర తనము | సత్యమె కద
 తల్లి శూద్ర యాయెఁ | దానెట్లు బాపఁడో ! ||వి|| 648
 శ్రీ సహజముగా శూద్రురాలు ; పృథివాడు జన్మచే శూద్రుడే !

కం. ఉదయాద్రికిఁ బై నుండెను
 నదయుని మదినిల్పి చూడ | శక్యము గాఁగాఁ
 గుదురుపడు జ్ఞప్తి నిలిపిన
 నదియె పరిపూర్ణ సౌఖ్య | మందురు వేమా ! 649
 సహస్రారము మీదనున్న పరమాత్మను జూచుటయే పరిపూర్ణము.

తే. ఉదర పోషణ కొఱుకొన్న | నుబ్బిరాఁడు
 మదిని లోగుట్టు విడువక | మర్మమూను
 నదయ హృదయుండు శివయోగి | శాశ్వతుండు
 నుపము సాధించి మించెడి | నుర్వి వేమ. 650
 శివయోగి కృమపద్ధతిని సాధించి ముక్తుడగునని నూచించెను.

ఆ. ఉద్ధరింపఁ గలుఁగు | నుత్తముండు కులంబు
 మధ్యముండు దాని | మాటఁ గనఁడు
 యధముడైన వాఁ డ | దగించు నొక్కఁట ||ని|| 651
 పంశీయులయొక్క ధర్మము సూచించెను.

వాక్య :- ఉద్బద్ధి లొక పట్టు | యురగంబు లొకపట్టు
 కాకాలు యొకపట్టు | కలగుండ్లు యొకపట్టు
 తొమ్మిది ద్వందమాయ | పదిబడ్డమాయ
 పులి బోసఁ బడె | నక్క నిక్కచూచె

కుక్క కూర్చుండబడె | వాడో

వాడబ్బడో | తెలియర వేమా !

కూట వేదాంతము.

ఆ. ఉన్న ఘనతఁ బట్టి | మన్నింతురే గాని,

పిన్న పెద్దతనము | లెన్నబోరు

వాసుదేవు విడిచి | వసుదేవు నెంతురా ! ||వి||

సహజనీతి చక్కని ఉపమానము

ఆ. ఉన్న తావు వదలి | యూహారుఁ దిరిగిన

గన్న దేమి నరుడు | గ్రాసమునకుఁ

దన్న లోనఁ జూడఁ | దమమెల్ల వీడును ||వి||

“ఎంతవర కెళ్ళిన తెడ్డె గాడే” అను సామెతనీతి చెప్పెను.

ఆ. ఉన్నదన్న దెఱుక | యూహను రెట్టించి

మన్న మిన్న నడుమ | మాఱులేక

యున్నవాడె పరముఁ | గన్న వాఁ డగునయా ! ||వి||

భూమ్యా కాశముల మధ్యను పృథ్వి కాశమానమైన పరమాత్మను తెలియును.

ఆ. ఉన్న దానిని గను | మూపిరి బిగఁబట్టి

కన్న మూసి యేమి | కానలేవు

విన్నదన్న దెఱుక | విజ్ఞానమందురా ! ||వి||

లేనిపోని శెట్టిపోకెళ్ళను విమర్శించెను.

తే. ఉన్న నిర్వాణ నిజచర్యఁ | గన్నవాడు

తన్నుఁ దనలోనఁ జూచెడి | తత్త్వ మెఱిగి

సన్నుతించునుఁ బరమాత్మ | సమత మతినిఁ

గన్నుఁగానని వాడేమి | కాంచువేమ.

మోహంభుడేమియు గానలేడు.

ఆ. ఉన్న పుడు తా దినక | వుత్తపుడు లేదంటె

యెవరు యిచ్చెవారు | యవనిలోన

వృక్షముంచిన వాడు | వుదకంబు బోయడా ! ||వి||

“నాకు పోయవాడు నీరు పోయడా” అను సామెతను వాడెను.

ఆ. ఉన్నయంత మనుజుఁ | డుపకారి కాలేక
కన్న గనక యెల్ల | గర్వములను
దీను లయిన వారి | దిగువాయిగాఁ జూచి
పరముఁ గనక నూతఁ | బడునువేమ. 659

ఆ. ఉన్నయంత మనుజుఁ | డుపకారి గాలేక
కన్న కానడంచు | ఘనుఁడుఁ బల్కు
దీనుడైన తనకు | దిక్కువ్వరగుదురు ? ||వి|| 660
పైరెండు పద్యాల్లో ధనమదాంఘులగూర్చి సూతిగా చెప్పెను.

ఆ. ఉన్నవార లెవరో ! | చన్నవారెవ్వరో !
కన్నవార లెవరో ? | గానరారు
యున్న చన్న కన్న | నొక్కడే చూడరా ! ||వి|| 661
ఈయన్నిటికి కర్త పరమేశ్వరుడే.

ఆ. ఉనికి మేరు శిఖర | మున్నత్తతను జూచి
కనియుఁ గానబోవు | కదల దదియు
వినియు వినవు దాని | విమ లాంతరంగము 662
దీక్షతో వినుట, జూచుట ఉపక్రమించినచో ఉత్తేజమైన పరంజ్యోతి గాన
నగును.

కం. ఉపకారికి నుపకారము
నెప మెంత్రని చేయనెంత | నేర్పరి యగునా
యపకారికి నుపకారము
కృపతో జేయుటయె? శస్త్ర | కృత్యము వేమా ! 663

కం. ఉపకారికి నుపకారము
నెపమెన్నచు జేయరాదు | నేర్పరియైనన్
అపకారికి నుపకారము
కృపతో నేయంగవలయు | గుణనిధి వేమా ! 664
బద్దెనధూ సాని. సుమతీశతకము పద్యములు తారుమారుగా వేమనపేరుతో
యిరువ కూర్చిరి.

కం. ఉపజింహకు బ్రాగ్దిక్కునఁ

ద్రిపుటికి మధ్యంబునందు । దీపము తానై

జపియించు రామమెవఁడా

తపసిని గనుఁగొన్నవాఁడు । ధన్యుఁడువేమా !

665

రామము = మనోహరమైన, ప్రియమైన.

కం. ఉపమరినై సత్యంబును

నెపములు లేకుండనెంచు । నెఱజాణఁడనై

యుపవాసక్రియ దాటెఁడు

తపముననే తత్పరంబు । దరికొనువేమా !

666

ఉపమరి = ఉపాయశాలి (వెరివరి) “ఉపసమిషే యోవాసో జీవాత్మ పరమాత్మనోః । ఉపవాసస్సవిజ్ఞేయా నతు కాయ శోషణం” జీవాత్మ పరమాత్మను చెలియుట ఉపవాసము.

ఆ. ఉపము గలుగు నాతఁ । డూరకుండఁగరాదు

గురుని తోడఁ బొందు । కూడవలయు

గురుఁడు సెప్పురీతి । గుఱిమీఱి రాదయా ! ॥వి॥

667

గురువాక్య మనుసరించి ఉపాయశాలి ప్రవర్తించును.

ఆ. ఉపముచేత గురుని । దపమునఁ జూడక

జపము సేయువాఁడు । చపలుఁ డగును

నెపమువడక మించి । నేర్పునఁ జూడరా ! ॥వి॥

668

గురువును గురుతుగా జూడమన్నాడు గురువు గురువు.

ఆ. ఉపముతోడ గురుని । యొప్పుగా సేవించి

జపము హృదిని జేయు । జూడలెఱిగి

తపముఁజేయువాఁడు । తత్త్వజ్ఞుఁడగుయోగి ॥వి॥

669

తత్త్వజ్ఞుఁడే ధన్యుఁడు

ఆ. ఉపము దోఁపనట్టి । యుపవాసముల లేదు

తపముచేయలేదు । తగులరాదు

జపము లోన గుఱిని । జవదాటకుండురా ! ॥వి॥

670

జప సూత్రముఁచెలసి తపశ్శాలి కావాలని చెప్పెను.

ఆ. ఉపవసించి నంత | నూరబందిగఁ బుట్టు
తపసియై దరిద్ర | తను వహించి
లిలకు మ్రొక్కనగునె? | జీవము గలబొమ్మ ||వి|| 671

నిర్జీవికి జీవిమ్రొక్కట అవివేకము.

ఆ. ఉపవసించు చుండి | యొగి నీళ్ళ మునిగియు
కూడువండి వేల్పు | గుడువు మనుచు
దాని నోరుకొట్టి | తామె తిందురు కదా! ||వి|| 672

ఆ. ఉపవాసము నుండి | యొగి నీళ్ళలో మునిగి
కూడువండి వేల్పు | గుడువు మనుచు
దానినోరు గొట్టి | తమరె తిందురుగదా! ||వి|| 673

జీవతలపేరుతో జేబెలు తమ కుషీ నింపుకుందురని పై రెండుపద్యములలో పరిహాసించబడినది.

ఆ. ఉప్పు కప్పు రంబు | లొక్కరీతున నుండు
చెప్పజెప్ప వారి | చెవులు వెట్టి
పురుషు రూపొక్కటి | పుణ్యపురుషుండు వేటు ||వి|| 674

“ గణం తప్పింది.

ఆ. ఉప్పుఁ గప్పురంబు | నొక్కపోలిక నుండుఁ
జూడఁ జూడ రుచులఁ | జూడవేటు
పురుషులందుఁ బుణ్య | పురుషులువేరయా ||వి|| 675

ఆ. ఉప్పుఁ గప్పురంబు | నొక్కరూపున నుండుఁ
దవిలిచూడ వాని | చవులువేతె
పురుషరూపములనుఁ | బుణ్యాత్ములిట్టులే ||వి|| 676

పై మూడుపద్యముల భావం ఒక్కటే. రుచులనగా వాటి స్వతస్సిద్ధ కాంతులు వేరు.

ఆ. ఉప్పు చింతపండు | నూరిలో నుండఁగా
కరువులేల? వగవ | కాపులార;
తాళకంబు లేదో? | తగరంబు లేదోకో ||వి|| 675

ఆ. ఉప్పు చింతపండు | లూరిలో నుండఁగా

గఱ వదేల వచ్చెఁ | గాపులార;

తాళకంబెఱుఁగరో? తగరంబు నెఱుఁగరో ||వి||

676

పైఠెండు కొద్దిమార్పులతో ఒకేభావం.

రసవాదం యిట చెప్పెను. ఉప్పునీళ్ళలో వేసిన కరుగును. శరీరము అట్లే నశించును. చింతపండు బెరడునకట్లు అంటి ఆంబక యుండునో! అట్లేసంసారమున తా నుండవలయును. తాళకము నిప్పులో మాయ మగురీతి శరీరమూ మాయమగును. తగరమూ భూమిలో నశించురీతి శరీరము నశించును. యీవేదాంతార్థము విజ్ఞులు దెల్పుచున్నారు.

ఆ. ఉప్పు జెముడు పాలు | నూరనే యుండఁగఁ

గఱవు కఱవ టండ్రు | కాపులార ;

* సత్తు పొత్తు చేసి | సాధించి చూడక ||వి||

677

* పాతాం :- సత్తు పిత్తమండ | సాధింప నేరలో ||వి||
యిది రసవాదమే ?

ఆ. ఉప్పు, నీరు నట్లు | లూహించి చూచినఁ

గప్పురంబు జ్యోతిఁ | గలిసి నట్లు

తుప్పటిల్లు మదినిఁ | దొలఁగక శివుడుండు ||వి||

678

తుప్పటిల్లు = కలసి, లీనమై,

ఆ. ఉప్పులేని కూర | * యూనంబు రుచులకు

పప్పులేని తిండి | ఫలములేదు

యప్పులేని వాఁడె | యధిక సంపన్నుఁడు ||వి||

679

ఉనము = తక్కువ

పాతాం :- “ యొప్పుదు ”

ఆ. ఉబ్బి గురుని వేడి | నిబ్బర పడువాఁడు

దబ్బ రాడఁ బోఁడు | తత్తరమున

నిబ్బరంపు మదిని | నిర్విఘ్నతను గాంచు ||వి||

680

గురువుని చెలిసికొన్నవాడు జగద్గురువనబడును.

ఆ. ఉబ్బి గుఱ్ఱుఁ జూచి | యూహనురెట్టించి

నిబ్బర పడువాఁడు | నిర్మలుండు

యబ్బరాని బయలు | నందును బొందును ||వి||

681

కష్టసాధ్యమైన గురుతును చెలిసి పరిపూర్ణుడగును,

ఆ. ఉయ్యలందుఁ జేర్చి | యూహించి నిద్రింఁ
నెయ్యమమర మదిని | నిలిపినపుడె
దయ్యమంత బ్రహ్మ | తన్నయ మందురా! ||వి|| 682
దయ్యము = శెడ్డది;

ఆ. ఉరిదిగాను గాలి | యున్న తిఁగను మింట
దురితముగను వచ్చి | తొలఁగుచుండుఁ
బురముపై న నిల్చి | పూనికఁ జూడరా ||వి|| 683
ఉరిది = ఎక్కువ; మహదా కాశ పరంజ్యోతిని దర్శించిన బ్రహ్మత్వమందు
నని వేమన వాకొనెను.

ఆ. ఉర్వి జనులు పరమ | యోగీశ్వరునిఁజూచి
తెగడువారె కాని ; | తెలియలేరు
* యమృతమందు రుచిని | హస్తమేమెఱుంగును ? ||వి|| 684
* పాతాం :— యమృత మాది రుచుల | హస్తంబడేమెరు.

ఆ. 1 ఉర్వి జనులకెల్ల | నొక్కకంచము జెట్టి
పొత్తు కుడిపి | కులము పాలయఁజేసి
తలనుఁ 2 జెయ్యిజెట్టి | తగనమ్మఁ జెప్పరా ! ||వి|| 685
పాతాం “1 ఉర్వివారికెల్ల 2 “జేయిజెట్టి”
సర్వసమత్వం చిత్రించెను.
పలనాటి బ్రహ్మన అందరికిని “చాపకూడు” దినిపించెను.

ఆ. ఉఱుము మెఱుపురీతి | నొప్పెడు మదియందు
మరలు నేరి దాని | మహిమఁ జెఱుచు
నరులు మరుల దగిలి | నరకమందెదరయా ||వి|| 686
భ్రాంతులవలన భవ్యత్వము నశించును.

కం. ఉఱుముల టుఱిమిన యప్పడు
శిరమునఁబడి క్రుంగునట్లు | చిత్తము భ్రమయుం
ధరఁ బిడుగెక్కడఁ బడినను
మురియుచుఁ గడచితిమటండ్రు | ముందుగ వేమా! 687

బాధల రాకకు భయము, వచ్చిపోయిన సంతోషము సామాన్యమానవులు
పొందుదురు.

ఆ. ఉసురులేని తిత్తి | యిసుమంత యూడనే

పంచలోహములును | భస్మమాను

పెద్ద లుసురు మన్న | బెనుమంటలెగయవా? ||వి||

688

ఉసురులేనితిత్తి = కొలుముతిత్తి.

మంచివాని మనసు నొచ్చిన మహాప్రళయం వచ్చును.

ఆ. ఊకయందుఁ బుట్టి | యున్నది యన్నంబు

మాఁకునందు ఫలము | మానితమగు

సోకు గాలి పట్టి | శోధించుచుండురా ! ||వి||

689

అన్నమునకు ఊక, ఫలములకు చెట్లు ఆధారమగునట్లు ప్రభంజన వాయువు ప్రాణమున కాధారము.

కం. ఊకొనఁ జెప్పిన వినదది

ప్రాకటముగ లోకములను | పాలించెడు, నా

పాకము మదిలో బయలని

యేకాకృతి నవిరతముగ | నెన్నుము వేమా !

690

పరిపూర్ణమును ప్రశంసించెను.

కం. ఊకొని వినఁగా వచ్చును

బ్రాకటముగ గథలనెల్లఁ | బలుతెఱంగులుగా

నేకీభావము నందును

సోకుట దుర్లభము మదికి | సుడివడువేమా !

691

“కథకు కాళ్ళులేవు” “చెంబుకు చెవులులేవు” అను నార్యోక్తుల నిటవాడెను.

ఆ. ఊగి యూగి లాగి | యున్నది గనఁగోరు

సాగ లాగి పట్టు | సాక్షిగాను

యోగమమర యుక్తి | యోజించి మించరా ! ||వి||

692

ఆ. ఊగి లాగి గాలి | యున్నతె గనుఁగొను

సాగదోలి మనసు | పైగఁజేర్చి

వేలు లేకయుంట | వేదవేద్యముసుమ్ము ||వి||

693

ఆ. ఊగిలాగి గాలి | యరువడిఁ గనలేక

తోలుతిత్తి యందుఁ | దూగుచుందు

పరమ సరణిఁ బట్టి | పైకొని చూడరా ! ||వి||

694

ఈమాట ప్రాజ్ఞానానుభవించి చెప్పియు కుంభక యోగమును కొని యాడెను.

ఆ. ఊడిగంబుఁ జేసి | యుబ్బించి గురువును

గూడి పొందవలెను | గోర్కె లడఁచి

వేడి పరమపదవి | వెలయంగఁ జూడరా ! ||వి||

695

ఊడిగము = సేవ.

ఆ. ఊడిగంబుఁ జేసి | యోదార్చి గురువును

వేడి మ్రొక్కి గుఱుతు | వెలయనెక్కి

పాడి యాడి ముక్తిఁ | బడయుటేమోక్షంబు ||వి||

696

గురుకీలకముగా పరబ్రహ్మను గుర్తించుటయే ముక్తిగా వేమన నుడివెను.

ఆ. ఊతకట్టఁ బట్టి | యురదిగాఁ బోవచ్చుఁ

గోతి కొమ్మ లందుఁ | గుదిరినట్లు

జ్యోతి యందుఁ బొంచి | సోహంబుఁ గనవలె ||వి||

697

“సోహం” అను శృతి వాక్యము స్థుతించెను.

ఆ. ఊని లాగి లాగి | యొనరంగ బిగఁబట్టి

పూని గాలి విడిచి | పురినిఁ జేర్చి

మేను మరచి యుంట | మితిలేని భావంబు ||వి||

698

పూరక, కుంభక, రేచకములను తెలిసికొనుట గొప్పభావమన్నాడు.

ఆ. ఊపఁబోయి కొంత | యూగించి విడిచిన

నూగుఁ గాని గమ్యుఁ | మొందలేడు

పట్టు పూన్కి కొలఁదిఁ | బనిసేయు లక్ష్యంబు ||వి||

699

“ఎంతచెట్టుకంత గాలి” అను నూక్తి ననుసరించెను.

క. ఊపిరి లోనికి లాగుచుఁ

బ్రావుగ లో నిలువఁజూచి | పనుపుగ విడుచుం

జూపోర్వని బయ లందుచు

గాపుగ నీలోనె నిన్నుఁ | గనవలె వేమా ! 700

ప్రాణాయామపద్ధతిలో పరమాత్మను నీలోభావించుచున్నాడు మనయోగి.

ఆ. ఊపిరి ఘట మందు | యుదకంబు లోపాలిన్

వరద రీతి తుర్లి | పలుకు చుండు

పలుకు * తెలిసిన వాఁడె | గుణవతి పుత్రుండు ||వి|| 701

పాఠాం :- “తెలియు”

శరీరములోనున్న పరమాత్మను చెలసినవాడే ముక్తికాంత పుత్రుండు.

ఆ. ఊపి రున్నయపుడె | యుపదేశ మందుము

రూపు మాయ నెపుడొ | రూఢిగాను

బావఁ డై న నేమి | బడబాగ్ని మ్రింగునా ? ||వి|| 702

బ్రాహ్మణజన్మముచేత బడబాగ్ని మ్రింగునా !

తే. ఊపి రున్నంత వరకును | గాపురంబు

చేసి కడతేర లేకయో | చిక్కుపడరె ?

పాపలోఁజూపు మించుటే | పాపనంబు

దాని మార్గంబె తెలియఁగాఁ | దగును నేమ. 703

ప్రాణమండలకే నేత్రబిందువులోనున్న నారాయణుని గనవలెను.

ఆ. ఊరకుండఁ దెలియ | నుత్తమయోగంబు

మానసంబు కలిమి | మధ్యమంబు

ఆసనాది విధుల | నధమ యోగంబురా ! ||వి|| 704

ఆసనములు వేయితారినీ గారడీవాళ్ళుగా బోల్చెను.

ఆ. ఊరఁ బందెఱుంగ | దుత్త రావాచులు

చెడ్డ నరక మెల్లఁ | జెండుఁగాక

సాధ్వీ మహిమమెట్టు | స్వైరిణి యెఱుఁగురా ? ||వి|| 705

జూరిణి పతివ్రతమహిమ తెలియజాలదు. ఆవాచులు = శ్రేష్ఠమగు సామానులు

ఆ. ఊర్ధ్వ లోకమందు | నుచిత క్రమంబున

రూప మేమిలేక | రూఢితోను (నుండ)

బరమ యోగిచూచుఁ | బరమాత్ముఁ డితఁడని ||వి|| 706

పరమాత్ముని విర్గణరూపముతో చూడవలెను.

ఆ. ఊరి *పిచ్చికరీతి | పుర్విలో జనులెల్ల

నారి మణులఁ బొంది | నష్టమైరి

ముక్తికాంతఁ గూడి | ముద్దిడలేరయా! ||వి||

707

పాఠాం :- “పిచ్చుకవలె”. చెండవపాశంలో గణంతప్పింది.

అమిత వ్యసనపరులు అంగనాలోలురేగాని మోక్షాంగన పొత్తుబడయలేదు.

ఆ. ఊరి బావిలోని | యుదకము నిందించి

పాదతీర్థమునకు | భ్రమసి నారు

పాదతీర్థములను | ఫలమేమి యుండురా! ||వి||

708

కపటగురుల పాదతీర్థము అపవిత్రమని చాటెను.

ఆ. ఊరిలోనఁ బుట్టి | యూరిలోనఁ బెట్టిగి

యూరిలోనె జ్ఞాన | వంతుడయ్య

యూరు విడిచిపెట్టి | యడవి జేరుటమేలు ||వి||

709

2, 3 పాదములు యతులు తప్పినవి.

ఆశ్రమ చతుష్టయములలో అంత్యమే గొప్పదనెను.

వాక్యము. ఊరిలో బంగారు | వెలయిచ్చి కొనబోతె

యెవరేమి యందురో | యనుచు బెదరి

సత్యమే నిజమైన | సిద్ధ వత్తిరిజేస్తి

విమల గుణరాజ! యోగీంద్ర | వేమనార్య!

710

జ్ఞానజ్యోతి బజారులలో కొను వస్తువు కాదు.

తే. ఊర్జితానంద పరిపూర్ణ | యుక్తియుందు

స్వార్జితంబగు గురుభక్తి | సంతరించి

దుర్జయంబును దూలించి | తొలఁగఁజేయ

గర్జముగ ముక్తి లభియిందు | గదరవేమ.

711

యీపద్యములో సమవృత్తములవలె వేమన మహాకవి గాబట్టి అందమైన ప్రాసల పాండిత్యో నడిపించెను. కర్జము = తప్పుకుండ.

ఆ. ఊరుకాడుఁ దిరిగి | యున్నది కనలేక

పోరు గురులఁ గనక | పొందుపడక

తాఱుమాఱుగాను | దత్తరపడనేల ||వి||

712

చిత్తచాంచల్యమువలన భ్రమసి సర్వత్ర తిరిగిన సౌఖ్యములేదు.

ఆ. ఊరు కొండవీడు | నునికి పశ్చిమవీధి !

మూగచింతపల్లె | మొదటియిల్లు

యరసిచూడ బయలు | నది ముక్తిశివుడయా ||వి||

713

ఆ. ఊరు కొండవీటి | కునికి పశ్చిమవీధి

మూగచింత పల్లె | మొదటియిల్లు

యెడై రెడ్డికుల మ | దేమని తెల్పుదు ||వి||

714

పైరెండు పద్యములలో కొంచెం మార్పుతో తనచిరునామా తన కులమును నిష్పక్షికముగా చెప్పెను.

ఆ. ఊరు నమిడి బావి | యుదకమ్ము దెలియక

పాద తీర్థ ములను | భ్రమిసినారు

పాద తీర్థమన్న | ఫలమేమికద్దురా ! ||వి||

715

గురుపాదతీర్థమునకు ప్రాకులాడే వారిని శంకశులుగా చెప్పెను.

ఆ. ఊరు నూరు దిరిగి | యున్నది గనలేరు

మోర యెత్తిచూచి | మొనయలేరు

పాఱజూచు టదియె | పరబయల్లాడెకో ! ||వి||

716

పాఱజూచుట = నిదానముగా జూచుట.

ఆ. ఊరు యనుచు నుండు | లొగి సంతసించురు

యడవియనుచు నుండు | నడలుచుండు

యూరుయడవి రెండు ! నొకటిగాఁ జూచిన

నారి తేరి యోగి | యతడువేమ.

717

ఫల విచక్షణలేక సమత్వముననున్న చక్కని యోగిగా చిత్రించాడు.

శం. ఊరులు పల్లెలు మానుక

వారక యడవిం జరించు | వాఁ డరుదెంచు

స్వేరులుఁ గూరలు మెనవెడు

వీటఁడి కెట మోక్షపదవి | విఘరావేమా !

718

వీరడు = వెట్టిశంకశప,.

ఆ. ఊరు విడువకుండు | నుత్తమ శివయోగి

పోరి చూచు మదినిఁ | బూర్ణ సుఖము

దారిలోని నక్క | తలపెట్టఁ బోవునే ||వి||

719

నక్క = ఆశ; పద్మజాల సత్రికమించి మాయను నిర్జించిన వాడే మంచి యోగి. నక్కను మాయతో బోల్చెను.

ఆ. ఊసరిల్లి పిచ్చి | యుపమున రసమునఁ

జేర్చి నూరి సతులు | చెలువము గను

వశ్యమనుచు మగని | వరియించి పెట్టంగ

రోగ మమటి నీలు | రూఢి వేమ.

720

మరుల మందులని మగలకు ప్రయోగించే మహామారులను ముండమోపులుగా చేస్తుండీపద్యము.

* ఆ. ఋగ్యజుస్సు లెఱిగి | యోగ్యత లేకున్న

విప్రుఁ డైన నెట్లు | హితుఁడు యగును

భర్తగలిగి యన్యు | భావించు సతివలె ||వి||

721

* యతి తప్ప.

వేదములు: ఋగ్వేదము, యజుర్వేదము, సామవేదము, అధర్వణవేదము, వేదములెరిగినా విజ్ఞానములేకుంటే శుంతయని మనకవిసూక్తి.

ఆ. ఋణము పెంచి యిచ్చి | హీనుఁగా నొనరించి

విడుచు తండ్రి వైరి | వీరుఁ డరయ

యలవి గాని యట్టి | యాలును నట్టులే ||వి||

722

లోకధర్మమును రూఢిగా జెప్పెను.

ఆ. ఋణ మొసంగు నాతఁ | డినుఁడగుఁ దొలుఁ దొల్త

నదియు మరల నడుగ | యముఁడన నగు

యప్పుఁ జేసి తీర్చ | నరయని వారికి ||వి||

723

ఇది లోక ధర్మము. ఇనుడు = సూర్యుడు (లోకబాంధవుడు)

ఆ. ఋతమృత మెఱుంగ | నెవ్వరి తరమగు

స్థితీయుఁ గతియుఁ దెలియఁ | దేట వడును

విన్న మాత్రముననె | వివరింపఁగా రాదు ||వి||

724

సత్యాసత్యము లెరుగుట చాలకష్టము.

ఆ. ఋతువు ననుసరించి | స్థితికాలమున నొప్పు
గతినిఁ బట్టి మనుజు | మతియు నొప్పు
స్వేచ్ఛబట్టి యవిద | చెల్లాటమును నొప్పు ||వి|| 725
ఋతువు = తగిన సమయము. స్త్రీస్వాతంత్ర్యమును గర్హించెను.

ఆ. ఋషి కులంబునందు | రూఢిగా జన్మించి
కులము గోత్రములను | గొప్పలై రి
బ్రహ్మసంత తెట్లు ? | బ్రాహ్మణు లెఱ్ఱైరి ? ||వి|| 726
జాతిలోగాక చేతలోయుండి.

ఆ. ఋషికులమున దాము | రూఢిగాజన్మించి
కులము గోత్రములను | గోవ్యవహుప
బ్రహ్మకులముగాక | బ్రాహ్మణులెఱ్ఱైరి ? ||వి|| 727
గోవ్యము = రహస్యము బ్రహ్మకులము = బ్రహ్మజ్ఞానంతు బ్రాహ్మణః

ఆ. ఋషు లటడ వినుండి | రుచులు గోరుట రోత
నరులు కలిగి తినుమి | నరయ రోత
* భార్యలనుచు వారి | భరియింపమియు రోత ||వి|| 728
* పాతాం :- “ఎద్దులు గూడుటయె | యెన్న రానిరోత”
ఈ పద్యములో చక్కనినీతిని చిత్రించెను.

ఆ. ఋషులు గానుపిత్రు | హీనుల యట్టుల
వారిబోధ పెద్ద | మేరువంత
లోన నున్నయట్టి | జ్ఞానంబు మహిమరా ||వి|| 729
“ఎట్టి పుట్టలోనన ఎట్టి పాముండునో” అను వాక్యము ననుసరించెను.

ఆ. ఋషులెఱుంగ నట్టి | విషయంబు భవితేదు
వారు చెప్పినంత | వరుస నగును
తెలియ కనెడువారు | దేబెలు నిజమయా! ||వి|| 730
ఋషులు గొప్పవారని చెప్పెను.

ఆ. ఎంగిలంత వట్టు | హితవుగా నెంచక

¹ యొగ్గియుందురంత | నుర్వి జనులు

కన్న యెంగి²లంత? | ³ కనులెంగి లధికమా ||వి||

731

పాఠాం :- 1 మట్టు 2 తినక 3 కనునెంగి

ఒగ్గి = విడచి “ఎంగిలన్నావారు వేదాంతులైయుంటే జగమెట్ల ఎవరెంగిలి”

అను నూక్తి వాడెను.

ఆ. ఎంగి లెంగి లందు | రిలవేద శాస్త్రముల్

చదువునట్టి విప్ర | జనములెల్ల

నెంగి లవుట యెఱింగి | యెంగిలే కుడుతురో ! ||వి||

732

ఆ. ఎంగిలెంగిలనుచు | నీనోటి తోడనే

వేదములనుఁ జదువు | వెఱ్ఱులార

యెంచిచూడ నదియె | యెంగిలి గాదొకో ||వి||

733

బ్రాహ్మణులు ముఖ్యముగా ఎంగిలందురు. దానిని నిఁసించెను. పైమాడు పద్యములు ఎంగిలిగురించి చెప్పెను.

ఆ. ఎంచియెంచి పూజ | లెన్ని నేయఁగనేమి

భక్తి లేని పూజ | ఫలములేదు

కన్నపూజసేయు | కారణమెఱుంగుడీ ||వి||

734

మాతాపితృభక్తి ప్రశంసించెను.

ఆ. ఎండ చీకటులకు | నిమ్మయి యుండెను

నిండ కుండ లోన | నిద్రమరచి

దండియైనఁ బరమ | తత్త్వంబుఁ దెలియరా ! ||వి||

735

నిశ్చలంగా నీలోనున్న బ్రహ్మను జూడుమనెను.

ఆ. ఎండనీడ చంద | మెఱుంగనేరని యప్పు

డుండబోవఁ దాతఁ | దుర్విలోనఁ

దిండిపోతునాగఁ | దిరుగుచు నుండురా ! ||వి||

736

మంచిచెడ్డలెరుగని అవివేకిని సోమరిగా చిత్రించెను.

ఆ. ఎండనీడ చంద | మెఱుంగ నేర్చిన యోగి

యుండు నెల్ల కాల | ముర్విమీదఁ

దిండిపోతు వశమె ? | తెలియంగ జ్ఞానంబు ||వి||

737

పై చెండుపద్యము లోకభాషములో నున్నవి. సోమరి విజ్ఞానము తెలియలేడని నూచించెను.

ఆ. ఎండ నీడ వన్నె | యేకమా నట్టుగ

నిండుకుండ లందు | నిలువఁచేసి

దండి తత్త్వ మెల్లఁ | దలపోసి చూడరా ! ||వి||

738

సమస్తమును సమత్వముగాఁ జూచి హృదయములోని ఆసలు విషయాన్నందు కొప్పున్నాడు.

తే. ఎండమావుల చాడ్చుగు | నీ జగంబు

లుండుఁ బరమాత్మ యందును | దండిగాను

నిండుమదిలోన శోధించి | నెగడవలెను

* మిథ్యయను నమ్మకము పుట్టి మీఱఁవేమ.

739

* పాఠాం :- “విమలగుణరాజ యోగీంద్ర | వేమనార్య !”

బ్రాంతినిటఁ జూపించెను. ఎండమావుల = లేనిదున్నట్టుగా అగుపించునది.

ఆ. ఎండయనక తిరుగు | నిర వెఱింగినయోగి

నీడనున్న వానిఁ | జాడవలెనె !

ఎండ నీడలున్నె ? యెఱింగిన వారికి ||వి||

740

ద్వంద్వాతీతుని ప్రశంసించెను.

ఆ. ఎండ యనకఁ దిరుగు | నెర వెఱింగినయోగి

యుండునెల్ల కాల | యుర్విలోన

తిండిపోతు వశమె ? | తెలియంగ జ్ఞానంబు ||వి||

741

నెరవు = మాలనూత్రము.

నిజమగుయోగివలె సోమరి తెలియలేడు.

ఆ. ఎండలోనఁ జీక | లేకమై యున్నట్లు

నిండుకుండ నీరు | నిలచినట్లు

దండిగఁ బరమాత్మ | తత్త్వంబుఁ దెలియరో ! ||వి||

742

ప్రపంచము మంచిచెడల కలయిక,

క. ఎండిన మానొక టడవిని

యుండిన శిఖ బొడమి తరుల | నొనరఁగఁ గొల్పున్
దండిగల వంశనాశము

చండాలుం డొకడుబుట్టి | నల్పును వేమా! 743
లోకనీతిని మనకవి వాకొన్నాడు. శిఖ = అగ్ని.

క. ఎండిన మానొకఁ టడవిని

నుండిన నందగ్ని పుట్టి | యూహును జెట్లన్
దండిగల వంశమెల్లను

జండాలుం డొకఁడుపుట్టి | చదుపును వేమా. 744
చదుపును = పాడుచేయును.

ఆ. ఎంత కడుగ నోటి | యెంగిలి పోవునే ?

యెల్లకాల మందు | నెంగిలి తెగు
యను దినంబుఁ జూడ | నన్మత మాడెడు నోరు
నోరె ? పీత బొక్క | తీరువేమ.

పీతకన్నమువలె అబద్ధాలాడేవారి నోళ్ళని వర్ణించాడు. 745

ఆ. ఎంత కష్ట ముండు | నంత పాపపుఁ జింత

చింతచేత మిగులఁ | జివుకు మనును
చింతలేక యున్నఁ | జెడని సంపదఁగాంచు ||వి||

మానసి కానందమే మహాభాగ్యము. 746

ఆ. ఎంత కడుగ నోరు | యెంగిలి బోవునా ?

యకృతము లిడు నోరు | యదియు నోరె ;
యనుదినంబుఁ జూడ | యన్మత మాడెడు నోరె
నోరు గాదు క్రింది | నోరువేమ.

క్రిందినోరు = మలవిస్తర్జనావయవము (గుదము) 747

ఎవరిని ఏమీ అననినోరు ఘనమని, అబద్ధమాడేనోరు గుదముతో సమానమని చెప్పెను

ఆ. ఎంత కరువు గాని | యెంగిలి యన్నము

పరుల కిడెడు ధర్మ | పరులఁ జూడ

యిలను బడిన యట్టి | యెంగిలాకులు నాకు

కుక్కలై పుడుదురు | కూడివేమ.

748

ఎంగిలి పరులకు పెట్టుట మహాపాపమని చెప్పెను.

ఆ. ఎంత కరువు యైన | యెంగిలి యన్నము

పరులకిడెడు ధర్మ | పరుల జూడ

భూమి యెంగిలై న | పుల్లకు నాకెడు

శ్వాసమై పుడుదురు | జగతివేమ.

749

శ్వాసమై = కుక్కయై.

తే. ఎంత కాలమొ వ్యర్థమై | యంతవీలు

సంతసంబున జిక్కగా | జలకమాడి

పాత్రఁ బుష్పములిడికొని | పట్టుకొనియు

గుహముఖము సొచ్చి కనుఁగొంటి | గురుని వేమ.

750

వేమన మంత్రోపదేశము పొందుటకు మంథటిచరిత్ర సూత్రీకరించెను.

ఆ. ఎంతకాల మున్న | నెఱుక లేకయే జీవి

చచ్చి పుట్టుచుండు | సహజముగను

యెఱుక మఱుపుఁ గలుగ | నెఱుఁగునా బ్రహ్మాంబు ||వి|| 751

తెలిసిన తరువాత మరచిన తప్పు.

ఆ. ఎంత క్షామ మైన | నెంగిలి యన్నము

పరుల కిడెడు ధర్మ | పరు లరయఁగ

నెంగి లుండు పుల్లె | లెప్పుడు నాకెడు

శ్వాసములుగ బుట్ట | నొను వేమ.

752

పుల్లెలు = తినిన తరువాత విడిచిన విస్తరి.

ఆ. ఎంత చదువు జదివి | ¹యేనీతి విన్నను

హీను డవగుణంబు | మాన²డెందు

బొగ్గు పాలఁ గడుగ | బోవునా ³మలినంబు? ||వి|| 753

చక్కని ఉపమానోపమేయములు నూచించెను.

పాఠాం :- 1 ఎన్ని విన్ననుగాని 2 శేడు 3 మైలంబు

ఆ. ఎంత చేసి చేసి | యేపాటు పడినను
రాచమూక నమ్మ | రాదు సుమ్మ
పాము చెలిమి విడువ | పదివేలు వచ్చిన ||వి|| 754
పామున్న హము రాజున్న హము ఒక్కటే.

ఆ. ఎంతనాట నుండి | యెనసిన మోహమో !
చెలిమిచేత తల్లి | చెల్లెలక్క
యన్నదమ్ము లనెడి | యాభాంతినే పడు ||వి|| 755
ఆత్మభాంతి విడువరానిది ;

ఆ. ఎంత నేర్పుతోడ | నేమేమి చదివిన
జింతలేని విద్య | చిక్కబోదు
పంతగించి మదిని | బరికించిచూడరా ! ||వి|| 756
చింత = విమర్శన

ఆ. ఎంతభాగ్యమున్న ! నంత ¹నష్టపు జింత
చింతచేత మనసు | చివుకు మనును
చింతలేక యున్న | ²జెడ నొనె సంపద ? ||వి|| 757
పాఠాం :- “ 1 కష్టపు 2 చెడిన సంపదయేది ”
ఎంతయున్న అంతఅళ ; అళకంతులేదు. తగిన అళ యుండువలెనని బోధించెను.

ఆ. ఎంతభూమి దిరిగి | యేపాటు పడుచున్న
నంటనీక ప్రాప్తి | వెంటఁ దిరుగు
భూమి క్రొత్తదైన | భోక్తలు క్రొత్తలా ! ||వి|| 758
అదృష్టము ననుసరించి ఆయాఫలితములు కలుగునని వేమన మూర్తికి.

ఆ. ఎంత మాత్రమైన | నెంగిలి గాకుండఁ
బలుక వశముగాదు | బ్రహ్మకైన
నెవ్వరనిన మాట | యెట్టు తొలబట్కును ||వి|| 759
“ బాణోచ్చిష్టం జగత్సర్వం ” అను వాక్యోక్తి వాడెను.

ఆ. ఎంత వింత మదికి | నే మేమి తోచినఁ
జింతచేయరాదు | చిక్కు-వెట్టు
వింతలోనిఁ గుట్టు | వివరింపఁ దానగు ||వి|| 760
చింతాక్రాంతుడు కాకూడదు.

ఆ. ఎంత వేల్పు నకును | నెనఁగ నై వేద్యంబు
వాసనఁ గనకుండ | వండ లేరు
మీది మీది యనుచు | మ్రింగేరు గ్రుక్కిళ్లు ||వి|| 761
గుక్కిళ్లు = గుటకలు

వంటకములు వండి స్వామి! నీవు తినుమని తామే దిన్నవారిని ప్రశంసించెను.

ఆ. ఎంత సంప దొనరు | నంత కష్టపు చింత
చింతచేత మనసు | చివుకు మను
చింత లేక నున్న | చెదరి సంపదఁ జూడఁ ||వి|| 762
ఒనరు = ఒప్పిన; దనచింత విడచి విజ్ఞానచింత పూనమన్నాడు మనవేమన;

ఆ. ఎంత సేవజేసి | యేపాటు ¹బడ్డను
రాచ ²కృపను నమ్మ | రాదు ³సుమ్ము
⁴పాముతోటి చెలిమి | పదివేలు చెప్పినా ||వి|| 763

పాఠాం:- 1 వడినను 2 మూక 3 రన్న 4 పాముతోడి పాంతుల, పదివేలకై నను
రాజులనే వకష్టమని చెప్పెను.

కం. ఎందఱు కొండల గాచిన
నెందఱు ముద్దయల | యెదుట నెసగఁ గనిన
న్సందరు లెందఱి కేమన
నందరినీ తల్లు లట్టు | లరయుము వేమా! 764
స్త్రీలను మాతృభావముతో గనమన్నాడు.

కం. ఎందఱొ నాటిన బొందది
యెందఱొ వట్టిన కుచంబు | లెందరొ రుచిగా
నందిన పెదవది గల స్త్రీ
లందు మనన భ్రమలులేక | యరయుము వేమా! 765
స్త్రీశరీరము అనేకమంది రుచి చూచినది.

కం. ఎందాఁక మనసు నిల్పిన

నందాఁకను బూర్ణసుఖమె | యరుదుఁగ దోఁచుం

బొందిక మీఱిన బ్రహ్మము

సుందరమగు తన్మయంబుఁ | జూడరవేమా !

766

తన్మయత్వమతో బ్రహ్మను జూడుము.

కం. ఎందును దలపఁగ లేడట

పొందుగఁ బరమాత్మయందుఁ | బొందుట యట్లే

ముందుగఁ దనుఁ దాఁ దెలిసిన

నందే పరమాత్మ దెలియు | నవవినివేమా!

767

తన్నుదానుఁ దెలిసిన బ్రహ్మనుదెలిసినట్లే.

తే. ఎందు నెందును జూచిన | ముందె యగును

బొంది పొందక తోఁచెడి | పోక లయము

ముందె యెఱుకను మాయంపఁ | జెందుఁ బరము

సందె చీకఁటి నెలమాపు | సరణివేమ.

768

నెలమాపు = నెలాఖరు, అమావాస్య; సంజెచీకటి అమావాస్య చీకటిలో
గలసిన తీరుగా మనసులో సందేహములేనప్పుడే పరమాత్మలో లీనమగును.

ఆ. ఎందు నెఱుక వాని | కిహపరములు లేవు

ప్రాణహానిలేదు | ప్రణయమునను

బ్రళయ కాలమైన | బరమాత్మఁ గలియురా! ||వి||

769

సర్వమా బ్రహ్మగానెంచిన ద్వంద్వములులేవు; ప్రళయము = నశింపు.

ఆ. ఎంతెరు మతమందు | ¹ నెనఁగి మాంసముఁ దిని

మారుపేర్లు వెట్టి | మధువుఁ ద్రావి

వావి వరసఁ దప్పి | ² వర్తించి చెడుదురు ||వి||

770

* పాఠాంతరం 1 నెనగ. 2 “వలికి పాశాదురు”

“శైష్టవుల లోపముల నిట భేక్కొనెను.

పెరుమాళ్ళు తీర్థము = కల్లు, లక్ష్మీప్రసాదము = చీల్చిన మాంసపు ఖండము
లకు లక్ష్మీప్రసాదమనియు వాడుదురు.

క. ఎక్కడ వెదకినఁ దానై

మొక్కనుఁ దావెందులేక । మూలము తానై

చక్కఁగ నిర్భయుఁ డగుచును

నిక్కము నిన్నంటి యుండు । నిజముగవేమా !

771

ఇట సర్వవ్యాపకుఁడగు సర్వేశ్వరుని ప్రస్తావించెను.

క. ఎక్కడ సుతులెక్కటి సుతు

లెక్కడి బంధువులు సఖులు । నెక్కడి భృత్యుల్

1 డొక్కవడిపోవు వేళల

జక్కటికిని నెవరు రారు । సహజమువేమా !

772

పాఠాంతరము. 1 “చిక్కుల దగిలిన వేళకు”

డొక్కవడిపోవు = చచ్చిపోవు ; “ఎవరికివారే యమునాతీరే” వాడెను.

క. ఎక్కడి చదువులు బోధలు

మక్కువ నచుభవములేని । మాటలువినఁగా

పుక్కిటి పురాణములకే

జక్కుల సంతోష మిలను । సద్గణవేమా !

773

పుక్కిట పురాణములు = కల్పనా కథలు.

ఆ. ఎక్కుడైన యాశ । లినుమడియై యుండఁ

దిక్కపట్టి నరుండు । తిరుగుచుండుఁ

గుక్కవంటి యాస । కూర్చుండనీయదు ॥వి॥

774

అశనుఁ గుక్కతో బోల్చెను.

ఆ. ఎక్కువయునుఁ దక్కు । వెటువంటి వారికిఁ ?

దనువు సతముఁగాదు । తధ్య మరయ

నెఱిగి తిరుగలే రిం । కేమనవచ్చును ॥వి॥

775

సర్వసమత్వమును ఛలోక్తిగా సమన్వయించాడు.

ఆ. ఎక్కువెట్టి గుఱుతు । కేకమై నంతటి

సొక్కి, సోలి యుండు । సూత్రముగను

ముక్కు, చెవులులేని । మూలమే పరమాత్మ ॥వి॥

776

చిత్రేశ్వరతో ఆరూపబ్రహ్మమును అభిలాషించుమనెను.

ఆ. ఎక్కువెట్టి మనుజుఁ | నేకాంత మమరంగ
దక్కఁగోరుచుండు | ధన్యుఁ డరయఁ
బ్రక్కనుండు నెఱుక | పరిపూర్ణ మందునా? ||వి||

777

ఏకాంతముగా నిశ్చలత్వముగా ఉంటే పరిపూర్ణ మమరును.

తే. ఎక్కువెట్టి న రూపము | చిక్కువెట్టి
నిక్కబట్టుము నిజమని | సొక్కిముట్టి
చిక్కగను బూర్ణ మందఱుము | చిక్కవెందు
గురినిబెడియ కుపాయంబు | కుదురువేమ.

778

ఏకాగ్రతతో ఉచ్చాస్య నిశ్వాసములద్వారా పరమాత్మను సాధించు మన్నాడు కవి.

ఆ. ఎక్కువెట్టి పరము | నేకాంతమును గోరి
ముక్కుకొనను జూడ్కి | మెనయ నిల్చి
* సొక్కియుండు టదియె | సోహస్వరూపము ||వి||
* యతి పోయినది. ముక్కుతో జూచుట భూచరీయోగము.

779

ఆ. ఎక్కువెట్టి మనసు | నేకాంతమునఁజేర్చి
మొక్కువాడె పరముఁ | దక్కువాడు
నిక్కిచూచునపుడె | నిర్ఘాంత మబ్బురా! ||వి||
లత్యంగా పరమాత్మజ్ఞానము నిలిపిన ఆశ్చర్యము కలుగును.

780

ఆ. ఎగువ దిగువ జూడ | కేప్రొద్దు మదిలోనఁ
దగవులేని తలఁపుఁ | దలఁచి, వలచి
నీల్గి చూచుటెల్ల | నెఱజాణ విద్యరా! ||వి||

781

నెఱజాణ = ముక్తికాంత.

అన్యతలపు లేక చిత్తములో బ్రహ్మను జూచుటే నెఱజాణ విద్య.

ఆ. ఎగువ దిగువజూడ | నెఱుక గుణంబులు

తగిలి నంత*మెచ్చి | తమఘటజూపు

నిగమ గోచరుండు | నివ్వ టిల్లంగఁజూడు ||వి||

782

పాఠాం :- “నొచ్చి” తరము.

పట్టుదలతో చిత్తేకాగ్రతను వేదఘయ్యుడుగూడా విస్మయము భొందును

ఆ. ఎగుసిగు లేని | దేకమై తోఁపగా
మొగ్గి చూచుటెల్ల | మూలవిద్య
తగ్గి యొగ్గకెపుడు | తాకుట పరమురా! ||వి|| 783
ముక్తికాంతను విడువక మోహించినవాడే మోక్షప్రదుడు.

ఆ. ఎచటఁజూడ్కి నిల్చి | యెంతఁగఁజూచిన
నచటఁ దోచు కళల | నందరాదు
యచలమైన వ్యక్తి | నందుట మోక్షంబు ||వి|| 784
సృష్టికి కారణమగుదానిపై చూడ్కి నిలిపినవాడే సుజ్ఞాని.

తే. ఎచటఁజూచిన నచ్చట | నేమి తోచు ?
నచటి దృశ్యము దృక్కుగా | నంటిపట్టి
రచ్చఁజేయుట ముక్తికి | రాజపథము
సచ్చిదానంద మపుడొప్పు | జాలువేమ. 785

అవిరామంగా అవలోకనములచే అంతటా నిండియున్న ఆనందమయుని ఆరాధింపుము.

ఆ. ఎచటినుండి వచ్చు ? | నెచటికిఁ దాఁ బోవు ?
నిద్ర చంద మెఱుంగ | నేర్చెనేని
యాత్మరాక పోక | లతఁడెపో శివయోగి ||వి|| 786
నిద్ర రాకపోకలకు మూలస్థానము. భూకుటిగా తెలిసికొనిన వాడే శివయోగి.
శివయోగి = మంగళప్రదుడు.

తే. *ఎచట గురినిల్చి చూచిన | నేమి తోచు
నచటఁ దన్మయ గుఱినిష్ఠ | నందవలెను
రుచిరమగు ప్రత్యగాత్మయై | రూఢిపదము
యది లభించిన నానంద | మమరు వేమ. 787

పాఠాం :- “గురితో” గణంతప్పింది.

ప్రత్యగాత్మ = పరిశుద్ధాత్మ ; రూఢిపదము = అసలైన పదము.

ఆ. ఎచ్చు కులము బుట్టి | యెన్నాళ్ళు బ్రతికినా
జచ్చి పుట్టు టిలను | జాతకంబు
మెచ్చి మదినిపూజ | మెప్పుగాఁ బూనరా ||వి|| 788
ఏకులములో బుట్టినా చావుతప్పదు.

ఆ. ఎచ్చు కులము నొంది | యెన్నాళ్ళు బ్రతికిన

జచ్చిపుట్టు జన్మ | శతములుగను

మెచ్చినట్టి పూజ | మెప్పుగా బూనరా ! ||వి||

789

పరమాత్మ మెచ్చగా చేసిన పూజ ప్రధానం గాని కులముతోఁ బనిలేదు.

తే. ఎచ్చుగచ్చులు నుడివిన | నేమిఫలము ?

ముచ్చు వేషంబు | బూనిన మూలమేది

యచ్చు పడఁ దన్నెఱింగిన | యతఁడె యోగి

సచ్చిదానంద పూర్ణుఁడౌ | జగతివేమ.

79

గచ్చులు = శమాహులు; అచ్చుపడ = స్థిరపడ; మృత్యువేషము = శ్రీ
భ్రాంతిలోపడి తిరుగుట.

ఆ. ఎచ్చు తక్కువనుచు | నెంచియు మదిలోన

కుత్సితం బెఱుంగని | కూళజనులు

మత్సరంబుచేత | మాల లంటారుగా ||వి||

791

మానవులలో యిన్నికులములు లేవన్నాడు.

ఆ. ఎట్టి జీవితై న | నిలఁ గాంత భ్రాంతియె

తెలియరయ్య యెపుడు | దేటఁగాను

మనస్సు, బుద్ధి, కన్న | మరియొక్కటగునయ్య ||వి||

792

మననూ, బుద్ధి ప్రధానమని మనకపేంద్రుల శాసనము.

ఆ. ఎట్టిజీవితై న | యిల యోనిపై మది

తెలియదయ్య యిపుడు | తేటఁగాను

మనస్సు, బుద్ధి నున్న | మరియొక్కటగునయ్య ||వి||

793

బుద్ధిగలిగి మెలగినవానికి ఉబలాటా లుండవన్నాడు.

ఆ. ఎట్టిమంత్ర మైన ! నెంగిలి గాకుండ

బలుక వశముఁగాదు | బ్రహ్మకై న

యెంగిలెంగి లందు | రీనోటి తోడనే ||వి||

794

వోటిస్ఫుర్ష తగిలిన ప్రతీది ఎంగిలిగనే వేమన వాడెను.

ఆ. ఎట్టియోగ్నికైన | నిల మన్మథావస్థ
తెలియ వచ్చు నేని | దేటగాను

యోగమెల్ల నూడి | జోగియై పాడగు ||వి||

795

కచ్చడాలు బిగించిన మునిముచ్చలుగూడా కాంతా కనకములను విడువలేరు.

ఆ. ఎట్టియోగ్నికైన | నిల యోనిడుఃఖంబు

తెలియ దయ్య యిపుడు | తేటగాను

మనసు బుద్ధినిన్న | మఱియొక్కటగునయా? ||వి||

796

మర్మస్థానము మహిమను మనయోగిండ్రిండు పదేపదే ప్రస్తావిస్తున్నాడు.

ఆ. ఎట్టిరూపుఁ గనిన | నేర్పడు నీరూపు

నీదు రూపు జూడ | నిలుచుఁ దెలివి

* యట్టి తెలివితేత | నాత్మయే తోచురా! ||వి||

977

* సారాం:- యట్టి తెలివితేత | యీశ్వరుండైతోచు.

“అత్మానం సర్వభూతాని” అనునూక్తాని యుక్తిగా వాడెను.

ఆ. ఎట్టివాడొ తా న | యెరుంగఁడు తొలి పుట్టు

నీచ జీవనమున | నీమమేల ?

యెరుంగుడయ్య లోక | మీశ్వర మయమని ||వి||

798

ఈశ్వరుండు = జంగమస్థావర విశిష్టంబులైన భువనంబుల సృష్టి, స్థితి, లయ కారణుండైనవాడే ఈశ్వరుండు.

ఆ. ఎట్టివాఁడు తాను | యెరుంగఁడు తొలిజన్మ

నీదబ్రతుకు కింత | నీమమేల ?

కష్ట సరుల కెల్ల | గలుగునా మోక్షంబు ? ||వి||

799

మోక్షము = విడివడుట.

ఆ. ఎట్టి వానికైన | బుట్టును మోహంబు

పుట్టు మోహ మూడ్చి | పూనికఁ గలిగి

గట్టుచేసి చూడఁ | గాన్పించు జ్ఞానంబు ||వి||

800

ఫలాపేక్ష ప్రతివానికి సహజము. కాని సరియైన ఫలాపేక్ష జ్ఞానులుకొరదురు.

ఆ. ఎట్టి స్త్రీలఁ గనిన | నింతంత యనరాదు

కాలవహ్ని లక్క | కటిగినట్లు

యిట్టి గాఢ మోహ! మెంతైనఁ జేయురా! ||వి||

801

“అతి సర్వత్ర వర్జయేత్త” సు నుడి అందంగా పొందించాడు;
గాఢము = దట్టము.

క. ఎడపక క్రతువులు, దపములు

నడవుల వాసంబుఁ దీర్చి | యాత్రలుఁ జేయ

న్నొడయనిఁ గనుఁగొనఁ జాలఁడు

కడువడి గురునిష్ఠ పరుఁడు | కావలె వేమా!

802

తపము = అంతరేంద్రియముల తపింపఁజేయుటయే తపము; ఒడయడు =
అధికారి (పరబ్రహ్మ), గురునిష్ఠ = గురుతుఁ జెల్పినవాడు గురువు. తన్మతము అనుస
రించినచే నిష్ఠ.

తే. ఎడమ కుడి నాడుల నడుమ | నీడుగాని

తడవ తడవకు బిగఁబట్టి | తాల్చితోడ

విడిచి లాగుచు మిన్నంది | వెలయుచుండ

నట్టి సాధనమునఁ గను | నాత్మ వేమ.

803

“శ్లో॥ ఇదావహి నాశాయాం దక్షిణే సింగశామతా సుఖమ్నా బ్రహ్మ
రంభేంద” అనునాత్మిని చెలిపెను.

ఆ. ఎడ్లు రెండు తిన్న | నిహమున స్తంభించు

నెడ్లు మూఁడు తిన్న | నిహము విడుచు

నెడ్ల తెలియు మనుజుఁ డేర్పడు యోగిరా! ||వి||

804

ద్వంద్వైతీతుఁడు, త్రిగుణరహితుఁడే ద్విజుడుగాని తక్కినవారు శేతిబీర
కాయపంటివారుగా మనకవి ఆశ్రిప్తాయం.

ఆ. ఎడ్లఁ దెల్పవచ్చు | నేడాదికై నను

మానిఁ దెల్పవచ్చు | మాసముననె

మొప్పెఁ దెల్పరాదు | ముప్పదేండ్లకునైన ||వి||

805

మొప్పె = తన ఆశయా లే ఘనమనుకొనే మార్గం.

తే. ఎదుట గాన్పించుఁ దాని నె | ప్పెంచరాదు

మదిని గుఱిపొంది యుండుట | మానితంబు

సదయ హృదయత సాక్షిగా । సంతరించు

హృదయరంజక మపుడగు । నెన్నవేమ.

806

ప్రత్యక్షముగా నున్నదానిని ప్రశంసించెను.

తే. ఎదురు నిలిపిన చూపులో । నేక మమర

నెఱిగి మరిగిన తోడనే । యెంచరాదు

మదికి లోవెలి బయలగు । మఱుగుజేరు

స్థిత జిత్తంబునకుఁ గూర్చు । దివురువేమ.

807

సర్వేనర్వత్రా ప్రకాశించు పరబ్రహ్మను పరిపూర్తిగా తెలుసుకొను మని సూచించెను.

ఆ. ఎదుట నున్నవాని । నెప్పుడుఁ గానక

*నుదుటివాని వెదుకఁ । బదరుచుండ్రు

పదటఁ గొడుకులకును । భ్రమయేలఁ దీఱదో! ||వి||

808

పాతాం :- “కుదుటి”

పదట = చెడిపె కొడుకేమో! అంగసాముద్రక శేఖల కర్ణం చెపుతామనే అల్లులను అపహసించాడు అధిక్షదైన వేమన.

ఆ. ఎదుటి తనబలంబు । యెంచుకో నేరక

ధీకొని చలమునను । తాకెనేని

వెలుగు పుంజు శావ । యెన్నాళ్లు నిల్చురా? ||వి||

809

వెలుగుపుంజు సేవ = కోడిపుంజు యొక్క ప్రతాపము.

ఆ. ఎదుటి కలిమిఁ జూచి । యేడ్చెడి వారికి

భాగ్యమెటుల గూర్చు । బరమ గురుఁడు

తనదు పూర్వకర్మ । దైవమెఱుంగఁడా! ||వి||

810

“అవశ్యమను భోక్తవ్యం, కృతంకర్మ శుభాశుభం” అను నాశ్వాస్తీ సుసరించాడు.

ఆ. ఎదుటి తన బలంబు । లెంచుకో నేరక

ధీకొని చలముననె । దీర్చెనేని

యెలుగు దివిటి సేవ । కేర్పడు చందమా ||వి||

811

యెలుగు = ఎలుగుగొడ్డు.

ఆ. ఎద్దు కన్న దున్న | యేలాగు తక్కువ ?
ఎఱుక లేక పోవఁ | దఱిఁగె విలువ
నేర్పెఱుఁగని వాని | నెఱయోగి యందురా? ||వి|| 812
మత్తుతో ప్రవర్తించరాదు.

ఆ. ఎద్దుకన్నఁ దెలియ | నెనుఁబోతు తక్కువ
వివర మెఱిఁగిచూడు | *వృత్తి యందు
నేర్పులేనివాని | నెఱయోధుఁడందురా? ||వి|| 813
పాఠాం :-- విల్లుదరిగి
పై రెండు పద్యములూకే భావము.

ఆ. ఎద్దు కైనఁగాని | యేడాది తెల్పిన
మాట దెలిసి నడుచు | మర్మమెఱిగి
మొప్పె తెలియలేడు | ముప్పదేండ్లకు నైన ||వి|| 814

ఆ. ఎద్దునకును బుద్ధి | యేడాది చెప్పిన
మాట వినఁగ | నేర్పు మర్మ మెఱిగి
మూర్ఖుఁడెలుపరాదు | ముప్పదేండ్లకు నైన ||వి|| 815
పై మాడుపద్యము లూకేఁఱాయ నున్నవి.

ఆ. ఎద్దుమొద్దుకేల | యిల వేద శాస్త్రముల్
ముగ్ధరాలి కేల | ముసలి మగఁడు
చలిది లేనియింట | సంసార మదియేల ? ||వి|| 816

ఆ. ఎద్దుమొద్దువాని | కేలశాస్త్రంబులు
ముద్దునాతికేల | ముసలి మగఁడు
చల్లి మిగుల నిల్లు | సంసార మేలరా ! ||వి|| 817
సంసారమును చక్కఁగా వర్ణించెను.

కం. ఎన్నఁగ మనసే కారణ
హన్నిటికిని జూడఁ జూడ ! నాత్ముడుతానై

యున్నంత కాల * మిలలో

నన్నా ! యిది తెలియ వలయు । నవనిని వేమా ! 818

పాఠాం :- * “మెచ్చట ; నున్నను నిది నిజము చెలియ నొప్పుగ వేమా॥

“మనయేవ మనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః” అను సూక్తిని
స్ఫురించెను.

కం. ఎన్నాళ్ళిల దానుండెడి

నెన్నాళ్ళిడ దానునేర్చి । యెన్నింట వెలయుం

గొన్నాళ్ళకు దా జన్నను

మన్నెగద విద్యలెల్ల । మహిలోవేమా ! 819

“సత్సంగత్వే నిస్సజ్జత్వం । నిస్సజ్జత్వే నిర్మోహత్వం । నిర్మోహత్వే నిశ్చల
తత్త్వం । నిశ్చలత్వే జీవన్ముక్తిః” వాడెను.

కం. ఎన్నాళ్ళు బ్రతికి చచ్చిన

దన్నెఱుంగని మర్త్యులకును । దలంగును బరమా

పున్నమ చంద్రుని విమలపు

వెన్నెలలో బయలునేరి । వెలయుము వేమా ! 820

పరంజ్యోతిని తెలియమన్నాడు.

క. ఎన్నాళ్ళు బ్రతికి భువిలో

గన్నెల వలపునను జిక్కి । కామాతురుడై

యున్నను జచ్చిన నొక్కఁటె

తన్నెఱుంగని యీగజచ్చు । తర¹మగు వేమా ! 821

పాఠాం :- 1 “బడి”

ఇంతుల భ్రాంతిలలో చిక్కేవారిని ఈగలతో పోల్చేడు యామేధానిధి.

ఆ. ఎనిమి దక్షరముల । నేర్పడ నెఱిగియు

వినియు గనంగరాక । వెలయువాని

దనువు మఱచి తెలియఁ । దత్తాత్రుడగునయా ! ॥వి॥ 822

“నహా నారాయణేతి” మంత్రమును జెప్పెను.

క. ఎనిమిది దిక్కుల బయలై

యెనిమిదిటికి నారికన్న । నెక్కుడుబయలై

వినరాని బయల నడచిన

గనరా యచ్చోట నన్ను | గలసియువేమా ! 823

అప్పటిక్కుల నధిగమించి అనంతరూపముతో శలికే ఆదిశక్తిని గనమన్నాడు.

ఆ. ఎన్ని తనువులైన | మృతికి నడ్డముఁగావు

మృతినిఁగెలువ లేని | యెఱుకలేక

దొంగరీతిఁ గాక | దొరకునా ? మోక్షంబు ||వి|| 824

మృత్యువుని జయించలేనివాడు మోక్షార్హుడు కాదు.

ఆ. ఎన్ని తపము లేడ్చి | యెన్ని నోములునోచి

యెంచి కష్ట పడిన | నేమిలేదు;

గురుని బోధలేక | దొరక దెందును ముక్తి ||వి|| 825

గురుబోధ గొప్పదిగా వర్ణించాడు.

తే. ఎన్ని దినములు బ్రతికిన | నేమిఫలము ?

పిన్న పెద్దలు చెలరేగి | పేగులేక

యన్నదమ్ములు నాప్పులు | నందె చనిరి

మిన్న మార్గము తెలియక | మెలఁగి వేమ. 826

మిన్న మార్గము = తిన్న నిమార్గము.

తనవారందరూ మార్గము తెలియక చచ్చిరి. తానైనా సాధించితే మంచిదని చెప్పెను.

తే. ఎన్ని దేవత లైనను | నీరహస్య

చిహ్నాలను బట్టి కనలేరు | చిన్మయంబు

తన్నుఁ దనలోనఁ గనుటయే | తన్మయంబు

చెన్ను మీఱంగ నిదెమేటి | తెన్ను వేమ. 827

కపట రహస్య తంతులు చేయు యోగులు తన్నుక చచ్చినా ధన్యులు కాలేరు.

ఆ. ఎన్ని నాళ్ళనుండి | యెనసిన మోహంబా ?

చెలిమిచేత నుండి | చెల్లలేక

తల్లి, దండ్రు, బిడ్డ | దాయాదు లనునట్టి

బ్రాంతిచేతఁ జిక్క | బడియేవేమ. 828

తరతరాలుగా వచ్చిన దాయాదుల్నాటి మోహములోబడి కృంగిపోతున్నారు

ఆ. ఎన్ని ఫలములున్న | నేఫలంబెక్కుడు?

యన్ని సుఖములందు | నధికమేది?

* కన్నది కననిదయ | కనుపించు నారూపు ||వి||

829

* గణము పోయెను.

అన్ని సుఖములలో ఆనందమిచ్చునది చిన్మయానంద దర్శనమే.

ఆ. ఎన్నిఁ ¹ భూములఁగని | యేపాటు పడ్డను

నంటనీక శనియు | వెంటఁదిరుగు

భూమిద్రుత్తదై న | ² భుక్తులు క్రొత్తవా? ||వి||

830

పాఠాం:- 1 “ వోట్లు తిరిగి ” 2 “ భూమెలు ”

ఎచ్చటికెళ్ళినా ఏమీలేదు. తన్ను దాను తెలుసుకుంటే తత్త్వం కుదురుతుంది.

ఆ. ఎన్నిమతము లైన | నేమంత్ర మైనను

సత్య మింతలేక | జాడ విడదు

సత్యము గలదేని | జగతిలో ద్విజుఁడగు ||వి||

831

నిజమైన బ్రాహ్మణత్వము సత్యములోనే గలదు.

ఆ. ఎన్నియెన్ని పూజ | లెన్ని చేసిననేమి?

భక్తిలేని పూజ | ఫలములేదు.

భక్తిఁగల్గు పూజ | బహుళ కారణమురా! ||వి||

832

భక్తిప్రభావము బహుళార్థ సాధనమని ప్రశంసించాడు మనయోగి.

తే. ఎన్ని విద్యలునేర్చిన | నెఱుఁగరాదు

తన్ను నిర్గుణ మనజ్ఞుఁడై | తాకవలెను

“ నిర్ణయోనాస్తి ” యన్నది | నిండియుండు

గురునిబోధకు నన్యమే | కొలఁదివేమ.

833

నిర్గుణారాధన శాశ్వత మన్నాడు.

క. ఎనుబది నాలుగులక్షల

యనఁ బరిగిన జీవరాసు | లన్నియు కడకున్

జనియించు విధము *ధరలో

వినఁజెప్పినవాఁడె వెట్టి | వేమన సుమ్మి!

834

* పాఠాం:- “ తెలిసిన, మనుజుఁడెవోదారిఁగాంచు మహిలోజేమా ”

ఏనుబది నాలుగు లక్షల జీవరాసుల జన్మవిధానాలు వేమన విధరించాడు.

ఉ. ఎప్పుడుఁజూచి నన్నితర । మేమియుఁజూడక ముక్తి నందగన్
రెప్పలుమూసి మూయకయు । రేయుబవళ్ళొకరీతి నుండఁగాఁ
దప్పల నొందఁజేయు, యమ । ధర్మని పాలికి 1 జేరనేర్చునే ?
జెప్పఁగనేమి వేమనకుఁ । జెల్లును ముక్తి నిధానమన్నిటన్ ॥ 835
పాఠాంతరము. 1 “ నొందనేర్చునే ”

కన్నులు మూసిగాని మూయకగాని చూపునుద్రొప్పి కనుబామల మధ్యనిల్చి
పైదిక్కునందుండు చిదా కాళముఁ జూచుటయే ఖేచరీ ముద్రయని చెప్పెను.

తే. ఎమ్మె కాడన దరుణుల । కెచ్చరికగ
భ్రమ ఘటించుచుఁ దిరిగిన । పాపి తుదకుఁ
గ్రమముగా యమభటకోటి । గాసివెట్టుఁ
దమకపడి పూర్వదుస్థితిఁ । దలఁచు వేమ. 836

ఎమ్మె కాడు = విలాసవంతుఁడు. స్త్రీవ్యామోహంతో తిరిగి చెడి చింతించే
వాళ్ళనెందరినోజూచి యావిధం గా వా)కాడు.

క. ఎరఁగొని యెఱుకను మరచెడు
పురమందునుఁ జేరి గుఱిని । బూర్ణాత్మఁడవై
వీరవీరఁ గుంభక మందుము
పరిపూర్ణ సరూగమంబు । పద్ధతివేమా! 837

కుంభకమనఁగా! కేచించిన వాయువును బ్రహ్మరంధ్రమున మాత్రాసంఖ్యగ
నిలుపుట యూర్ధ్వకుంభకమనియు, పూరించినవాయువును మాత్రాసంఖ్యముగ
మూలాధారముగ నిల్పుట ఆధోకుంభకమనియు అందురు.

ఆ. ఎరిఁగి చేయుపూజ । యెన్నఁడు చెడిపోదు
మొదటిపట్టు నెపుడు । వదలరాదు
మొదలు చెడినపూజ । మొనఁబట్టు నిలుచునా? ॥వి॥ 838
ప్రకృతి రహస్యమును సమూలకంగా తెలుసుకొని ప్రవర్తించాలి.

ఆ. ఎఱిఁగిన శివపూజ । యెన్నఁడు జెడిపోదు
మొదలఁబట్టు పట్టు । వదలరాదు
మొదలు విడిచి గోడ । తుదిఁబెట్టఁగల్గునా ॥వి॥ 839
మూలబ్రహ్మను గుర్తించమని గోడనుపమానంగా చెల్పెను.

ఆ. ఎఱిగి మనసుఁబట్టి | యేకాంత మునఁజేర్చి

పరుఁగు విడక భావ | పరమునందు

తరముఁగాని బయలు | దాకుట పరమగు ||వి||

840

నిశ్చల చిత్తే కాగ్రతతో నిర్మలాన్ని భజించుట నెరయోగి లక్షణం.

తే. ఎఱిగి మరఁగిన దోడ్తోడు | నేమిలేదు

పోరి గురిమించి యుండుటే | పూర్ణ పదవి

యెందుఁ జూచినఁ | బరిపూర్ణ మందఁగోరి

యందుకొని పూర్తిఁజెందుమీ | యవనివేమ.

841

ఉత్తమంచనలేక సచ్చిదానందమూర్తిని సమీక్షించనున్నాడు మనకవి.

ఆ. ఎఱిగి మరఁగి తిరిగి | యేకాంతమును గోరి

పరుగు లిడక యోగ | పథముఁ బట్టి

పరముఁగోరి మించ | బరిపూర్తిఁజెందురా

842

భావావేశంలేక పరబ్రహ్మను గుర్తించుటయే జ్ఞానికి లక్షణం.

ఆ. ఎఱుక కన్నను సుఖ | మేలోకమున లేదు

యెఱుక నెఱుఁగ | నెవని కెఱుక లేదు

యెఱుకసాటి దెఱుకె | యెఱుకయే తత్త్వంబు ||వి||

843

బ్రహ్మను చెలిసికొనుటకు బ్రహ్మజ్ఞానము కావాలి.

ఆ. ఎఱుకఁగలుగు నాతఁ | డేయూర నుండక

తిరుగనేల ? దనదు | దివ్యమైన

పండు పండ వెనుక | ఫలము లేకుండునా ! ||వి||

844

బ్రహ్మజ్ఞానమున హెత్తుము తప్పక సిద్ధించగలదన్నాడు.

తే. ఎఱుకఁ దోడ్కొనిఁ దత్త్వంబు | నెఱుఁగు పెట్టు

లెఱుకఁదొలఁగినఁ దత్త్వంబు | నెంచరాదు

యెఱుక మఱుపుల కందని | యిరవుఁగనుమి

యెఱుఁగుచుండెడి దానినే | యెంచివేమ.

845

తత్త్వాన్ని చెలిసికొనుటకు ఎరుక సహాయంచేగాక మహాకమార్గము లేదు.

గోష్ఠపాదు గనుగొనిన పరిజ్యోతినిపట్టుటకు రాచబాటని వేమన మాట.

కం. ఎఱుకను బుట్టును దనువులు

ముఱికిని దాముఱుగుఁ దనువు । మోయుటగాదా!

యెఱుకఁగల తనువు । నొందిన

మఱియును జన్మించుటెట్లు? । మహిలో వేమా!

846

సృష్టి, స్థితి, లయములకు ఎరుక కారణమన్నాడు.

ఆ. ఎఱుక నెంచిచూడ । నెఱిగించు చుండును

బరముఁ దాకి చూడఁ । బట్టువడును

గుఱికి బయలుఁ జేర । గుణరహితంబురా! ॥వి॥

847

జ్ఞానంవలన లక్ష్యాన్ని తెలుసుకొనినచో మజ్జాని కాగలడు.

ఆ. ఎఱుక నెఱిగెనేని । నెఱుకయే సాధించు

నెఱుక లేని యాతఁ । డెఱుఁగలేడు

యెఱుకలేని యెఱుక । నెఱుఁగుట తత్త్వంబు॥వి॥

848

జ్ఞానంలో విజ్ఞానాన్ని జూడమన్నాడు అదే తత్త్వం.

ఆ. ఎఱుక మఱుపులందు । నేమేమి తోచిన

సరికి గుఱియెకాదు । సత్యమునకు

బరమ నిర్గుణంబుఁ । బాటించి కనవలె ॥వి॥

849

గుణరహిత చిత్తంతో సత్యాన్ని గ్రహించమన్నాడు.

తే. ఎఱుక మఱుపులు । గానిది యెఱుఁగలేరు

పరమ పరిపూర్ణ సుఖమూని । పట్టలేరు

ఉరుము బెదరని గుఱిగని । యుండలేరు

నిరుపమానంద సంతృప్తి । నిలుపవేము.

850

లోకసహజములను చక్కగా చిత్రించేడు.

ఆ. ఎఱుక మాలుజీని । యెంతకాలంబున్న

జచ్చి పుట్టుచుండు । సహజముగను

యెఱుక మరచుచోటి । నెఱుగుట బ్రహ్మంబు ॥వి॥

851

ఎరుక లేనిమాటలు = తెలివిలేకపోవుట; తెలివి లేనివాడు ద్వంద్వములలో

చిక్కుదురు.

* ఆ. ఎఱుక మాలువాడిఁ | కేమేమి చదివినఁ

జదివి నంత నేపె | నద్గుణియగుఁ

గదిసి తామరందుఁ | గప్పకూర్చున్నట్లు ||వి||

852

పాఠాం :- “ ఎఱుక లేనివార | వేమేమిచదివిన ”

తామరాకుపై నున్నకప్ప పద్మాసనస్థుడగు బ్రహ్మకంటె అధికురాలనని దిగి
పంకములో యధారీతి భృంగును అట్లే అవివేకి ఎంతచదివినా ఏంలాభంలేదు.

ఆ. ఎఱుక యుండువాని | కెఱుకయే యుండును

యెఱుక లేనివాని | కెఱుక లేదు

యెఱుకలేని యెఱుక | నెఱుగుట తత్త్వంబు ||వి||

853

అతీత విషయాన్ని ఆకళింపు చేసుకొనుటయే తత్త్వజ్ఞానము.

ఆ. ఎఱుకలేని దొరల | నెన్నాళ్ళు కొలిచిన

బ్రతుకులేదు వట్టి | భ్రాంతి గాని

గొడ్డు టావుపాలు | గోకినా చేవునా ? ||వి||

854

చక్కని నీతిని వాడెను.

ఆ. ఎఱుకలోని జగము | నెందాఁకఁజూచిన

గుఱికి బయలఁబ్రాకి | కోర్కెలడఁచి

సరికి బయలు నంటి | సంయమి గావలె ||వి||

855

షడ్గుణాలను విడచిన సంయమి కాగలడని చక్కగా సరసాక్షిచే వ్యక్తంజేశాడు.

ఆ. ఎఱుగు వానిఁదెలుప | నెవ్వఁడైననుఁ జాలు

వారుల వశము కాదు | వోగుఁదెల్పు

నేటి వంకఁ దీర్చ | నెవ్వరి తరమయా ||వి||

856

“ తిరియిసుమున వైలంబుదీయవచ్చు తవిలివృగత్పష్టలో నేరు ద్రావవచ్చు |
తిరిగికుండటికొమ్మ సాధింపవచ్చు చేరమార్పులమనసు రంజింపరాదు ” భర్తృహరిని
అనుసరించాడు.

ఆ. ఎఱ్ఱదాని ముఖము | నేప్రాద్దుఁ జూచిన

బ్రమ్మకై నఁబుట్టు | దిమ్మతెగులు

యిట్టే నవ్వెనేనిఁ | బట్టదా భూతమై ||వి||

857

అందఁడైన శ్రీలఱుచిన ఎటువంటివారైన డిందుపడి కుందుదురని చెప్పెను .

ఆ. ఎట్టి నాడు దాని । నేపారజుల పంఖి

వేకి పుట్టి చాల । వెట్టిపట్టు

బట్టుదెరచి నగిన । బట్టుబెన్నూతంబు ॥వి॥

స్త్రీనవ్విన చిత్తభ్రాంతి కలుగును.

858

ఆ. ఎలమిని ధనవంతుఁ । డెదిరిడన్నెఱుంగక

కన్నుఁగాన కిలను । గర్వ పడును

దీనుడైన వాఁడు । దేబెయా ధనికుని

నడుగబోవఁగట్ట । మగునువేమ.

ధనమదాంధుని దరిద్రుడు ధనమడిగితే తప్పక కష్టము కలుగును.

859

ఆ. ఎలమిని ధన కాంక్ష । యెదురు తన్నెఱుంగని

కన్నుఁగాన కెల్ల । గర్వమునను

పుట్టినచెడుకట్టె । బుద్ధిహీనపు వాని

నడుగబోవు కష్ట । మంతవేమ.

ధనప్రమత్తుల స్వభావం వర్ణించాడు.

860

ఆ. ఎలమి మత మటంచు । నెల్లమాంసముఁదిని

మరుఁగు వేరుచెప్పి । మధువుఁదావి

వావి వరుసలేక । వర్తింతు మూఢులు ॥వి॥

మత గోప్యములని మహద్గోపాలకు పాల్పడేవారియొక్క పృశ్న.

861

తే. ఎల్లకుక్కల యెంగిలి । యిపుడు తెలిసె

బడుచు కుక్కలయెంగిలి । ప్రాప్తమాయె

జెడిపె యెంగిలియంతయు । శ్రేష్ఠమాయె

నిష్ఠమగువారి యెంగిలే । యెచ్చువేమ.

జారస్వభావుల సమత్వమును చాచేడు.

862

ఆ. ఎల్లనేడు విన్న । నేలాగు ననుఁగాని

మనసు నిలుపువాఁడు । మంచివాఁడు

శివుఁడు భర్త కర్త ! । చింతింపనేలరా ! ॥వి॥

ఎప్పుడైనా మనసు నిల్చినవాడే గొప్పవాడు.

863

ఆ. ఎల్లలోకమందు | నేవస్తువున్నదో
తల్లి, పిల్ల, సందు | తగులునదియె
నిస్తరంగ వార్ధి | నియతిలోఁ జూడరా! ||వి|| 864
నిస్తరంగవార్ధి = కదలికలేని అలలుగలసముద్రము (అనగా నిర్మలమనస్సు)

ఆ. ఎల్లి, రేపు, నేడు | యేలాగు, తనలాగు
యనుచు, బలుకు చుందు | రఖిల జనులు
శివుఁడు భార కర్త | చింతింపనేలయా! ||వి|| 865
“సర్వమును విష్ణుమయ మని శాంతిబొందు” నిట వాకొన్నాడు.

ఆ. ఎలుక తోలు దెచ్చి | యేడాది యుతికిన
నలుపు నలుపే కాని | తెలుపుగాదు ;
కొయ్య బొమ్మదెచ్చి | కొట్టిన బలుకునే? ||వి|| 866
చక్కని ఉపమానము.

ఆ. ఎలుక తోలు దెచ్చి | యెందాక నుతికిన
నలుపుగాక నేల | తెలుపుఁ గలుగు?
కొయ్యబొమ్మ దెచ్చి | కొట్టితే గుణియానె ||వి|| 867
868, 869, 870. యీమాడుపద్యాలు, ఒకేభావం. కొన్ని పదాలు
మాత్రం మార్పు.

* ఆ. ఎలుగు తోలుదెచ్చి | యెంతగ నుదికిన
నలుపుగాక యేల | తెలుపుఁగల్గు
కొయ్యబొమ్మనెంత | కొట్టిన గుణియానె? ||వి|| 868

ఆ. ఎవరికెవరు గారిఁ | కెవ్వరు రాబోరు
గవయ గోరుహంసఁ | గదియనొక్కి
శివుని రూపమూని | నేవింప దొఱకొను ||వి|| 869
“ఎవరికివారే యమునాతీరే” అన్నట్లు మానవులు ఒకరికొకరికి సంబంధం లేదు. సహస్రారమెక్కి ప్రకృతిప్రసాదము జూచుట జన్మసఫలత.

తే. ఎవ్వడజ్ఞాన | తిమిరంబు నేవుమాపి
జ్ఞానమను | వెన్నెలందొప్పబూనునేనిఁ

జుండ్రుబోలినఁ గురునండ । సాధకముగఁ

గూడిననుగాని తీరిదు । కోర్కె వేమ.

870

అజ్ఞానాంధ కారము, సుజ్ఞానచంద్రస్ఫుర్భవలన నశింశును.

ఆ. ఎవ్వఁ డేమెఱుంగు । నింపైన వస్తువు

దేహ మేమెఱుంగు । దివ్యబోధ

విధముఁ దెలియఁ గోర । వేదాంత మెఱుంగుడి ॥వి॥

871

అసలువస్తువును దెలియగ సాధ్యము కాదు.

* ఆ. ఎవ్వరి గుణజాల । మేమన్న మానదు

చక్కనేయ రాదు । కుక్కతోక

గడుసురాలు మగని । గంపతో నమ్మురా ! ॥వి॥

872

* 1 పాఠా:- “ఎవ్వరెవరి గుణము లేమైనమానవు”

సహజనీతులు పూత ;

ఆ. ఎవ్వ రెఱుంగ కుండ । నెప్పుడు పోవునో

పోవు జీవ మకట ! । బొంది విడిచి

యంతమాత్ర మునకె । యపకీర్తి నెఱుంగక

విఱుగఁ బడును నరుఁడు । వెట్టి వేమ.

873

జనన మరణములు సహజములు అయినా అహంభావపరులు అనాదిగా ఉంటామని అనుకొంటారు.

తే. ఎవ్వరెఱుంగని తత్త్వంబు । నెఱుంగులెట్లు ?

లోను జూడంగ జూడంగ । లోకమగును

దలఁపు మఱిపులు దాటుటే । తన్మయంబు

నిత్యపరిపూర్ణ సానంద । నిరతి వేమ.

874

బ్రహ్మనందపు బాటను చాలెను వేమన.

తే. ఎవ్వరెవరన నేనను । నేమెఱిగియొ

తా నెవండైన డెఱుంగని । మానవుండు

యడిగినపుడైన లక్ష్యంబు । నమరఁజేయఁ

గొంత తెలిసెడి గాదయా । వింతవేమ.

875

మూలనూత్రం దెలియక మూర్ఖులు మురుస్తుంటారు,

ఆ. ఎనఁగు వేత్తయనుచు | నెఱుంగరేయినరు
 లేవయు మార్గములను | వేలుపజాఁడు
 యవని సృష్టికర్త | యంతకు గురుఁడెన్న ||వి|| 876
 సర్వేశ్వరుఁడు సమస్తమున కధికారి.

ఆ. ఏండ్లు రెండుఁదిన్న | నిల పైని స్తంభించు
 నేండ్లు మూఁడుఁదిన్న | నిహము వెలయు
 యేండ్లు నరుఁడు డెలిసి | యే ; యోగిగావలె ||వి|| 877
 ద్వంద్వములను త్రిగుణాలను విడువమన్నాడు.

ఆ. ఏకచక్ర ధరుఁడె | యెల్లలోకంబులఁ
 బాక మెఱిగి యేలుఁ | బ్రభుఁడు గాఁడు
 రాకపోక లడఁచి | రాజిల్లు మదిలోన ||వి|| 878
 విష్ణువు పాలనకర్త. అయకర్త శివుఁడు.

తే. ఏక మతమని నమ్మెడి | పోక విడక
 తాకి, పరమను బయలునఁ | దానుజేర
 సోకి నుండియు బండుతే | సూటి యగును
 గాక పెరమార్గములనమ్మ | గాదువేమ. 879
 సోకి = ఆవహించి; సర్వసమత్వమే శాంతినిదానమని వేమన నూక్తి.

ఆ. ఏకమమర యుక్తి | పాకంబు గమకించి
 సోకి పండుతెల్ల | సూటియగును
 దాకి, తాకి, మిగిలి | తథ్యకొత్తవలెనయా ! ||వి|| 880
 స్వయంత్రకాశిత్యమును సంపాదించమన్నాడు మనకవి.

ఆ. ఏకముననుఁ జూడ | నెఱుక యేకంబాను
 భవిని సతినిఁ గూడు | పురుషుమాడ్కి
 లోకకాంతనట్టు | లోపల వెలుగును ||వి|| 881
 అక్షణముతో జూచిన అనినాభావ సంపత్తు గలుగును.

ఆ. ఏకమైన దాని । నెక్కడఁజూతురు ?

పాకమెఱిగి చెప్పు । పరుఁ డెవఁడు ?

లోకమాయఁ జూడ । లోవెలినిండెరా ! ॥వి॥

882

పాకము = పరిపక్వము ; “అహంబ్రహ్మస్మి” అను ఆశ్చర్యక్తి నట వాకోన్నాడు.

ఆ. ఏకమైన వర్ణ । మెఱిగిన యోగికి

బరము నెఱిగిఁజూడ । భావమొందు

నాకృతులనుఁజేరి । యన్నిటఁదానౌను ॥వి॥

883

“మయాప్రసన్నేన తవాన్జనేదం యాపం పరం దర్శితమాత్మ యోగాత్ ।
తేజోమయం విశ్వమనన్త మాద్యం యశ్వేత్వ దస్వేన సదృష్టపూర్వం”
భగవద్గీతావాక్యం.

క. ఏకంబే బ్రహ్మంబని

ప్రాకృత వైకృతులఁదెలిసి । పరిశుద్ధుండై

యేకంబగు మదిఁదెలిసిన

శోకము మోహంబులేదు । సొరిదినవేమా.

884

తాపత్రయములు బాపుటకు ఏకోనారాయణుడే సమర్థుఁడు.

క. ఏకబ్రహ్మము నిత్యము

వైకృతము లనంగఁదగిన । వస్తువులెల్ల

న్నేకత్వంబని యెఱిగిన

జోకంగాఁ గలుగు ముక్తి । సులభమువేమా !

885

క. ఏకబ్రహ్మమే నిత్యము

వైకల్పిత మైనయట్టి । వస్తువులెల్లన్

యేకత్వంబని యెఱిగిన

శోకములేకుండ ముక్తి । సులువగువేమా !

886

ఆ. ఏకరూప గుణము । నెంచెడి గురిలోన

పాకమెఱిగి పూర్ణ । పదవి యందు

తేజమయిన బయలు । తెలియుట మోక్షంబు ॥వి॥

887

సర్వత్రా ప్రకాశించిన జ్యోతిని దర్శించుటే మోక్షము.

- ఆ. ఏకరూప మమరఁ | నెందాఁకఁ జూచినఁ
 బోకయెఱుక వలనఁ | బొందుపడదు
 తాకిమదిని నిల్చి | తత్తర మొందకు
 నీకు నిహము పరము | నెగడువేమ
 నిహసరసాధనానికి పరబ్రహ్మను పట్టుకొనుటే ముక్తి ;
- ఆ. ఏకవర్షమందు | నెఱుకగల్గి: యోగి
 పరుల నెఱిగి పూర్ణ | పదవియందు
 యాదరణములందు | నన్నిట దానగు ||వి||
 ఏకవర్షము = అవిరామంగా ;
 సమదృష్టి సత్యాన్ని తెలుసుకొంటుంది.
- ఆ. ఏకసమమునందు | నెఱుకగల్గినయోగి
 పరుల నెఱిగి చూడ | భావమందు
 యాశలేక మించి | యన్నిట దానగు ||వి||
 అదే యిది.
- కం. ఏకాంత మిరవుఁ గన్గొని
 లోకాంతముఁ జేరఁబోయి | లోబయలగునా ?
 పాకంబుఁ బూనిమించిన
 నీకింపగు చిత్పరంబు | నెలవగువేమా !
 పద్ధతి తెలిసుకొన్న ఫలము బొందును.
- కం. ఏకాంత మిరవుఁగన్గొను
 శ్రీకాంతుని, బ్రహ్మమయునిఁ | జిన్మయుఁ బరునిన్
 నాకార రూపుసాక్షి ; ని
 జాకారమె పరమపదవి | యారయవేమా !
 త్రిమూర్త్యారమె దివ్యపదము.
- క. “ఏకోబ్రహ్మ” మనంగా
 వైకల్పిత మైశ్శజగము | వారలకెల్లన్
 సాకారత్వము లుడిగిన
 శోకము మోహంబు లేదు | శుభమగువేమా !

తే. ఏగతినిఁ గోరివేడిన | నేమిసుఖము ?

రాగ, లోభ, గుణంబుల | బాగుపఱచి

యోగ, మందును నిల్విన | నొనరుముక్తి

ఓగులకు నెట్టు లభించు | నోరివేమ.

894

రాగ, ద్వేషాలను పట్టిన తెలివితక్కువ వారలకు ముక్తిరాదని వేమన పలుకు.

కం. ఏగుణము లాపదల నిడు

నాగుణము లడంపవలయు | నానక్తుండై

యేగుణములు మేలొనరుచు

నాగుణముల ననుసరించి | యలరుచువేమా !

895

తన్ను దా విమర్శించుకొని మంచిని చేపట్ట మన్నాడు.

కం. ఏగోత్రము మీకెరుకగు

నాగోత్రము నందు చూపు | నలుపో, యెరుపో,

యేగోత్రము తెలివిపరుడొ

యాగోత్రము దానిఁజూప | నగురావేమా !

896

గోత్రము = బలమైన వస్తువు.

బలముగలవస్తువు రూపము జూడకుండా చేపట్ట మన్నాడు.

కం. ఏచవి దొరికిన ¹ నొల్లరు ?

వాచవికిని నిత్యమున్న | వాక్యంబులచే

జూచిన ² పడుచులు, వెరచిన

యాచందములాయె జగము | లన్నియు వేమా !

897

పాఠాం :- 1 నొల్లరు 2 చయ్యన.

కం. ఏచవి దొరికి నొల్లరు

* వాచవికిని సతమటన్న | వాక్యంబులచే

జూచినఁ బడుచులు వెఱచిన

యాచందమె జగములన్ని | యాయెనువేమా !

898

పైరెండు పద్యాలొకే పోల్కితో నున్నాయి.

యీరెండు పద్యములు ప్రేమగూర్చి వాకొనెనేమా ?

కం. ఏచిన పంచేంద్రియ సుఖ

నీచ వ్యాపార ముడిగి । నిజముగఁదానై

లో చూపు చూడ నొల్లక

వాచా బ్రహ్మంబు వదల । వలదుర వేమా !

899

పంచేంద్రియ ఉన్మాదాన్ని తగ్గించి భగవన్నాచుస్మరణ విడువ వద్దన్నాడు.

కం. ఏచూడ్కినిలిచి యుండునో ?

యాచూడ్కిని బట్టిమదిని । నౌగాదనకే

రేచక, పూరక, కుంభక

సూచన పరమనెఁడుఁ బయలు । చూడుము వేమా !

900

రేచక, పూరక, కుంభకాల్లో పరిపూర్ణాన్ని చూడమన్నాడు.

కం. ఏజనుఁడు గుణకదంబము

నీజగమునఁ బట్ట నేర్పు । నిమిడిక పడఁగా

నాజనుఁడు ముక్తి కర్వుఁడు

రాజిత, పరిపూర్ణ ! హృదయ । రంజితవేమా !

901

పరిపూర్ణ ప్రకాశముతో రంజింపఁబడిన హృదయంగలవాడు వేమన.

శే. ఏడ్వ, మదినోవ ఫలమేమి । యేరు నిన్నుఁ

దిట్టగా నేమి ? లేక, ను । తింపనేమి

కలుగు భవి లాభలోభముల్ । కాలమహిమ

యనుచు సరిపెట్టు కోరాదె ? । యరయవేమ.

902

ఏరు = యెవ్వరు ; శాంతి కాముకత్వమును చాటేడు.

ఆ. ఏడు, నైదు, నారు, । నెనిమిది, తొమ్మిది

యేమి కట్టునుండి । యెట్లు తిరుగు ?

వాడి వాడి నంత । వాడదేయదియేమొ ? ॥వి॥

903

ఏడు=వ్యసనములు, 5 = పంచేంద్రియములు, 6 = షడ్గుణములు, 8=అష్టమదములు, 9 = నవరంధ్రములు.

ఆ. ఏడు, నైదు, నారు, | నెనిమిది, యొక్కటి

యోడలోన నుండి | యోరసిల్లు

యోడ, యెక్కి తిరుగు | నొడయడె తత్త్వంబు ||వి|| 904

యీపై వివరించినవి శరీరములో ఒకటనఁ గా మనసునకు సంబంధించియున్నవి.
మనసున కధిపతి బుద్ధి.

ఆ. ఏడు మతము లందు | నెనసి చూడఁగఁబోవ

లింగ మతము కన్న | లేదు మతము

మతము మూలమెఱుంగ | మర్మంబు లేదయా ! ||వి|| 905

శైవము, శైష్ణవము, గాణాపత్యము, కాపాలికము, పాషండము, అద్వైతము, ద్వైతము. యీ ఏడింటిలో శైవము గొప్పదని అభిమానంగా మనకవి చెప్పెను.

ఆ. ఏడు మార్గములను | నేకాంతమునఁ జేరి

యాడి, పాడి, ముక్తి | గూడివేడి

జాడ, లోనబయలు, | సాధించి మనవలె ||వి|| 906

1 దానము, 2 ధర్మము, 3 సగుణము, 4 ప్రతిహార్షనము, 5 జపము, 6 తపము, 7 తీర్థము ఇవి సప్తమోక్ష మార్గములు.

ఆ. ఏడె యక్షరముల నీయంద | మొందిన

నందు నిందు ముక్తి | యలరు, చుండు

నందు నిందుఁ దెలియ | నదియెపో బ్రహ్మంబు ||వి|| 907

సప్తాక్షరములుగల మహామంత్రము జపించిన సర్వమూ సాధించిన వాడగును.

కం. ఏతత్త్వ మమరఁ గోరెదొ ?

యాతత్త్వము సరిగ నడుపు | మారసి స్వరములే

ఖ్యాతిగ వర్ణములెన్నక

యాతురత నిలుపు మదిని | ననువుగ వేమా ! 908

సర్వశాస్త్ర విజ్ఞానాన్ని తెలుసుకొమ్మన్నాడు.

ఆ. ఏదికులము నీకు ? | నేదిస్థలంబురా ?

పాదుకొనుము మదిని | బక్ష్మమెఱిగి

యాదరించు దాని | నవలీల ముట్టరా ||వి|| 909

కులమూ, స్థలమూ లేనిదే పరబ్రహ్మం దానిని మనసులో నిల్పుకొమ్మన్నాడు.

ఆ. ఏది కులము నీకు ? | నేని మతంబురా ?

పాదుకొల్పు మదినిఁ | బక్ష్వమెఱిగి

యాదరించుదాని | యంతము తెలియుము

910

పైరెండుపద్యా లొకేతిగానున్నాయి. కాని, కొద్దితేడావుంది.

తే. ఏదికోరిన నీకోర్కె | యెఱుకయగును

యేదికోరిక నిండెనో | యిరవునగును

సాధు విద్యకు ఫరలోన | సమములేదు

కోవిదులకిది తెలిసిన | గురుతవేమ.

911

కోవిదుడు = పండితుడు, సాధువిద్య = వేదాంత విద్య.

తే. ఏది దినకయుఁ బ్రతికిన | నేమిగలదు ?

వాదనకుఁజిక్కిఁ దక్కుని | వరుసఁగనుము

భేదబుద్ధిని జూచినఁ | బెనగబోదు

సమతఁ గలవాఁడు యోగ్యుఁడు | జగతివేమ.

912

ససత్వమునకు సాటిలేదన్నాడు.

తే. ఏదియేదని మదిలోని | పాదుఁదెలిసి

కాదుకాదని పరికించి | కనులుదెఱచి

యాది మూలము గనుచుండు | నాత్మవేత్త

దాననే పరమానంద | మానువేమ.

913

విమర్శయుతమైన బుద్ధితో గ్రహించినదే విజ్ఞత.

కం. ఏదే వఱకును నెంగిలి

సాదమె నై వేద్యమగును | జనువాసనచే

బాదముల మీఁదఁబడి తల

మోదుకొనుచు మ్రొక్కనేమి | ముక్తిరవేమా !

914

సాధించుటే ప్రధానము గాని సన్యాసులకు సాగిలిమ్రొక్కరాదన్నాడు.

కం. ఏదేశము తిరిగినఁబని

లేడఁట ; తనమనసు కుదురు | లేకుండ్లినఁచో ;

నాధారంబిక నింతియ

తాడెలియుట మనసుశుద్ధి | తత్త్వమువేమా !

915

తలపుచ్చిన కుక్కవలె తిరిగిన తత్త్వము పట్టువడదు.

కం. ఏనాఁడు సుభిక్షము ? తన

కేనాఁడిరవయ్యె ? నచటి | కేగుమ్మగంబుల్

తానున్నచోటు విసికిన

మానవులను జివుకనేల ? | మహిలోవేమా !

916

లోక సహజము.

కం. ఏనెవ్వఁడ ననుతలఁపున

మానసమున బొడమనీక | మనుజుండకటా !

కానఁడు తననంకల్పము

మానక ననుగనుట యెట్లు ! మహిలోవేమా !

917

తనకు తాను తెలిసికొనిన ధన్యుఁడు కాగలడు.

కం. ఏపాపమైనఁ జక్కగఁ

బాపును గురుమర్మ ఘటిక | బహుజన్మతతిం

జూపట్టి యడఁగఁద్రొక్కుచుఁ

గాపై మదిలోన వెలుఁగు | ఘనముగవేమా !

918

గురూపదేశమునకు సాటియైనది కుంభినిలో లేదని వేమన మాట.

ఆ. ఏపుమీర మదిని | నెంచి మించుటగుల్తు

రూపము ; భ్రమ, లడఁచి | రూఢిపడఁగఁ

గాపురంబుఁజేరి | కడగండ్లుమానరా ! ||వి||

919

కడగండ్లు = కష్టములు ; ముక్తికాంతా సంగమంబు మోక్షప్రదమన్నాడు వేమనయోగి.

ఆ. ఏమహాత్మునందు | నీజగంబులు పుట్టె

నామహాత్ము భజన | యనువుమీఱ

నీమ, నిష్ఠ, నెఱిపి | నెమ్మదిగనవలె ||వి||

920

ఆ. ఏమి కాని దాని । నెఱుంగుట లక్ష్యంబు
సాముఁజేసినట్టు । సాధ్య పఱచి
నీమ, నిష్ఠ, వదలి । నిర్గుణ మందరా ! ॥వి॥ 921
పరాశక్తిని పట్టుకొమ్మన్నాడు.

తే. ఏమి కానిది । పరతత్త్వ మెఱుంగలేక
సోమయాజులు పశువుల । స్రుక్కడించి
సామమేర్పడఁ జదివినఁ జావనేల ?
బాధ కములగు దుర్గుణ । పంక్తివేమ. 922

* పాఠాం :- “1 యైనది 2 జావనేల !”

యజ్ఞము చేసినవారు సోమయాజులు పశువధను నిషేధించాడు.

ఆ. ఏమి కొంచు వచ్చె ? । నేమితాఁ గొనుపోవు ?
బుట్టువేళ నరుడు । గిట్టువేళ
ధనము లెచటి కేగ ? । దానేగు నెచటికి ॥వి॥ 923
పంచభూతాత్మకమైన శరీరము పంచభూతములలో కలుస్తుంది.

ఆ. ఏమి చదివియేమి ? । యెఱుకలేకుండినఁ
జదువులందుఁ బరమ । సౌఖ్యమగును
మానసైక్యముననె । మఱిముక్తి కలుగురా ॥వి॥ 924

నిజమైన చదువుచదివి నియమముతో నీలోనీవు యైక్యముగమ్మని నికరముగా ప్రకటించాడు.

ఆ. ఏమిసాధనముల నంద । నేమిఫలము :
తామసాన్విత మగునుక్తి । దగులఁబెట్టి ;
నీమనిష్ఠలు మదియందు । నెరవలెను
మనసు నిలకడఁ గనునట్లు । మనఁగవేమ. 925
సాధన చతుష్టయము వలన సాధించేది లేదన్నాడు.

కం. ఏయడఁజూచిన బ్రహ్మము
నీయడ నాయెడను గలఁడు । నిబిడము గాఁడా

జాయను వెలియై తోచెడు

శ్రీయంబగుబట్టిబయలు | స్థిరముగ వేమా !

926

“ ఏకోనారాయణోహరిః ” అనునట్లు చిత్రించెను.

కం. ఏరా ! జీవికి దేహము

పోరా ! యెరప్రాద్దు వోయె | బుణ్యముగనరా !

మాతాడని మనుగడకుం

జేరెడు విధమెఱిగిమించి | జితపడువేమా !

927

మనుగడ = బ్రతుకుట.

మనుగడ మంచిచై తేనే మనిషి.

కం. ఏరాళమైన పదవిని

మారకుడై చూచువాడు మహితుడు సుమ్మి ;

చేరువ జిత్త ను మింటను

బోరిన బరిపూర్ణమమరు | బొందికవేమా !

928

పాఠా:- “ చేరికయగు చిన్నింటను ”

ఏరాళము = అధికము ; మనసు దగ్గరనున్న మహిత ప్రకాశమును మన్నన చేయుము.

కం. ఏరికి దక్కని చిన్నయు

దారికి దోడ్పడెడు | నెఱుక తనలోదానై

పోరుచు బైకొనుచుండును.

సారెకు సమయింపఁ జూడు | సరసతవేమా !

929

బైకొనుట = అతిశయించుట. చలనమును తగ్గించుట.

ఆ. ఏరుదాటి మెట్టు | కేగిన పురుషుండు

పుట్టి సరకుగొనక | పోయినట్లు

యోగపురుషుడేల | నెడలిఁబాటించురా ! ||వి||

930

శరీరాధారంతో జగదీశ్వరుని గుర్తించుచున్నాడు. పుట్టి = పడవలాంటిది.

కం. ఏరూప మెచట జూచిన

నీరూపమె కానుపించు | నిలిపి తెలవయా

సీరూపమే తా నెఱిగిన

ధారుణిలో సీశ్వరుండు । తానే వేమా!

931

కం. ఏరూపు మదినిగోరిన

నారూపే తోచు భ్రమల । నాఁగాదనమిం

ధారాశము గనుబ్రహ్మము

కోరికలను మించిచూడఁ । గుదురునువేమా!

932

కం. ఏరూపున । నారూపము

లోరూపునఁ జూచుచుండు । లోకారాధ్యుం

డేరూపుఁజూచు । వారికి

నారూపై కానుపించు । నభవుఁడువేమా!

933

తనలోనున్న రూపమే తానంతటా చూడగలఁడు.

కం. ఏ వంక మనసు । గలిగిన

నావంకను నిండ్రియంబు । లన్నియునేగు

న్నీ వంక మనసు కలిగిన

నే వంకకు నిండ్రియంబు । లేగవువేమా!

934

అన్నిటికి మనసే ప్రధానము.

కం. ఏ సూత్రము । నాసూత్రము

శ్రీసూత్రం బదియుఁ గాక । సిద్ధముగాఁగ

న్నా సూత్రము శ్రీ సూత్రము

నా సూత్రముఁ దెలియువాఁడు । నాఘుడవేమా!

935

శ్లో॥ “ బిందుత్రికోణ పసుకోణదశాయుగ్మ

మన్వస్ర సాగదశ షోడశపత్రయుక్తమ్

వృత్తత్రయంచ ధరణీపదనత్రయంచ

శ్రీచక్రరాజ ఉదితః పరచేవతాయ ”

శ్రీచక్రము పరచేవతా స్థానము.

కం. ఏసూత్ర మరసి । చూచిన

శ్రీ సూత్రంబది యుకాక సిద్ధముకాగన్

నా సూత్రము స్త్రీ సూత్రము
నా సూత్రముఁ దెలియువాఁడు | నాధుఁడువేమా ! 936
పైరెండు ఒకేభావములో నున్నవి.

ఆ. వికమత్య మెన్న | నాల్గుగలకు వాసి
మగనిబుద్ధియెల్ల | మగువ నేర్పు
దాని రక్షణంబె | వాని లక్షణమగు||వి|| 937
వాసి = యీడు “ యథారాజా తథాస్రజా ” అని వాడెను.

ఆ. వికమత్య మొక్క | టావశ్యకంబెప్పు
దాని బలిమి నెంతయైన గూడు
గడ్డి వెంటిఁ బెట్టి | కట్టరేయేనుంగు ||వి|| 938
వెంటి = గడ్డిపురివెట్టుట వెంటి “ సంఘీభావం సర్వకార్యసిద్ధి ” వాడెను.

ఆ. విదు చక్రములను | నాదినిఁ బడవైచి
యైదు చక్రములకు | నవల వెలసి
యైదు చక్రములకు | నడచి బైలై తోచు ||వి|| 939
మాలాధార, స్వాధిష్ఠాన, మణిపూరక, అనాహత, విశుద్ధములనెడు విదు
చక్రములను అత్మజ్ఞానంచే సరికి అజ్ఞాచక్రముఁ గనవలెను.

ఆ. విదు చక్రములను | నాత్మలో తెగవేసి
యైదు చక్రములను | నమర దాచి
యైదు చక్రములకు నవలి | బయలుజూడు ||వి|| 940

ఆ. విదునైదు, నెన్న | నైదింటిచే కూడు
మూడు మూటఁజేరి మురియునొకటి
మురిసిన సకలంబు | మోహించి యుండురా ! ||వి|| 941

పంచేంద్రియములు, పంచతత్త్వములు, పంచభూతములలో గలయును ; త్రిమూర్తులలో త్రిగుణాలు గలనీ మనస్సు సంతోషించును. అప్పుడే బ్రహ్మానందము కలుగును.

ఆ. ఐదునైదు నెన్ని | దాటును నొక్కటి

యోడలోన నుండి | యోరసిల్లు

నోడయెక్కి తిరుగు | నోడయడే? తత్త్వంబు ||వి|| 942

906, 944, ఈరెండు పద్యాలు 2, 3 చరణా లొకటే.

పృథ్విపంచకము, ఉదకపంచకము, అగ్నిపంచకము, వాయుపంచకము, అకాశపంచకము, యీయిరువది యైదు మనశరీరములలో నుండు తత్త్వములు.

ఆ. ఐదునైదు నైదు | నైదింటి చేకూడు

* మూడు మూటచేరి | మురియు నొకటి

మురిసిన సకలంబు | మోహించి యుండురా! ||వి|| 943

* 943. 945 ఒకేరీతి, పృథ్వివ్యాప్తే జోవాయు రాకాశములు 5 శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస, గంధములు 5; వాక్పాణి పాదపాయూపసలు 5 త్వక్చక్షుశ్రోత్ర జిహ్వఘ్రాణములు 5 యీయిరువది వింశతి తత్త్వములందురు.

ఆ. ఐదుయక్షరముల | నానంద మొందిన

నందునిందు, ముక్తి | నలరు, చుండు

అందు నిందుఁ దెలియు | నదియెపో బ్రహ్మంబు ||వి|| 944

పంచాక్షరీ మహామంత్రమే ప్రధాన మన్నాడు.

ఆ. ఐదు వర్ణములను | నానంద మెఱిగిన

* సందెపోంది ముక్తి | యలరుచుండు

నైదులోనఁ దెలియు | టదియెపో బ్రహ్మంబు ||వి|| 945

946, 947, ఒకేరీతిగా నున్నను, భావం వేరు.

శివపంచాక్షరి = నమశ్శివాయ; నారాయణ పంచాక్షరి = నారాయణాయ; పాపములను పోగొట్టును.

ఆ. ఐదువ్రేళ్ళ బలిమి | హస్తంబు పనిజేయు

నందొకండు, విడ్డఁ | బొందిక చెడిపోవు

స్త్రీయుఁడొకఁడు విడినఁ | జెడుగదా పనిబల్లి ||వి|| 846

ఏకమత్యమును జెల్పెను.

ఆ. ఐనదాని కింక | కాని దానికినైన
నాడువారి, మాట | లాడుమన్న
సాహసమున పెక్కు | లూహలు పనుతురు ||వి|| 947
పృథిదానికి ఆడువారు ఏదో మిషకల్పించి అల్లరి జేయుదురు.

ఆ. ఐనవారలంచు | నాప్తులటంచును
బందుగులను, నమ్మ | బాడిగాదు
తనకు నైన వాడు | తానుకాకింకేడు? ||వి|| 948
“ యెవరికి వారే యమునాతీరే ” వాడెను.

కం ఒంటరిగా నున్నప్పుడు
కంటికి, మింటికిని, నడుము | గాపురముగ నీ
యుంటను గన్గొని | పిమ్మట
జంటించు జితాత్మమయ్యని | జపమునవేమా! 949
ఏకస్థలమున ఏకాగ్రతతో భూకుటిని పీఠించ మనెను.

ఆ. ఒంటి కంబమందు | నొనర గంకణమాను
యారు కంకణముల | నమరనిల్చి
యవలదాటిచూడ | నది పరమాత్ముడౌ ||వి|| 950

* 1 పాఠాం:—స్తంభ.

చంద్రనాడిద్వారా షట్పక్రముల కుత్తేజించినట్లైతే ఏడవ చక్రమైన సహస్రారమునకు వచ్చును.

ఆ. ఒంటి కంబమందు | నొనర జూచెడుజ్ఞప్తి
గూడి, యాడి, పాడి | కోర్కెదీర
మేడ దాటిచూడ | మితిమీరు చుండురా! ||వి|| 951
సహస్రార చక్రమద్వారా విజ్ఞానాన్ని పీఠించమన్నాడు.

ఆ. ఒంటి మేడలోన | నొనరంగ్గ జూచిన
మంటి, మింటి నడుమ | మహితమగును
గంటిజ్యోతి మిగిలి | కలియనెక్కుముహంస ||వి|| 952

“ సాకారంచ నిరాకారం నిర్గుణంచ గుణాత్మకం తత్త్వం తత్పరమం బ్రహ్మ ఇతివేదాంత డిండిమః ” యిది పాటించిన గొప్పవాడగును,

కం. ఒకచిన్న బిలముఁ జొరఁగా

సకలంకుని తేజమందె సావరణంబై

నికరంబుగఁ జూపట్టును

సకలంబును సమయఁజూడు । సరగునవేమా ! ॥వి॥ 953

“అవిద్యోపాధికో జీవో మాయోపాధికః ఈశ్వరః మయావిద్యా గుణాత్రిత ఇతి వేదాంత డిండిమః” అనుకరించెను.

కం. ఒకటని రెండని యెన్నుచుఁ

బ్రకటితముగ లెక్కఁసెట్టఁ । బైకొనుచుండు

న్నికరమున నెఱుక దాటిన

సకలేశుని గాంచుటదియె । సరసమువేమా ! ॥వి॥ 954

గణింప పీలుగాని జగత్కర్తను తెలుయుటయే పరమార్థము.

కం. ఒకటను జ్యోతై ధరవే

ఱొకటను దాఁ గూడిమఱిగి । యొకటను నుండే ?

యొకటం బుట్టట కాచుట

నొకటే సుఖముననె । యుండు నుర్వినివేమా ! 955

జ్ఞోఃఃయదానందరూపం ప్రకాశస్వరూపం నిరస్తప్రపంచం పరిచ్ఛేదశూన్యం
అహంబ్రహ్మవృత్తైక బ్రహ్మం తురీయ పరబ్రహ్మ నిత్యం తదేవాహ మస్మిన్ అను
నూక్తి ననుసరించెను.

అ. ఒకట, రెండు, మూడు । యోగీంద్రులనుఁగూడి

యుదయ పర్వతంబు । మొదటఁగిరుల

క్రమమెఱింగి యల్ల । ఘనపట్టణములెల్ల

వీరుఁడొక్కఁడేలు । వినరవేమ. 956

జ్ఞానోదయమున త్రిమూర్తులనుఁగూడి ప్రపంచాతీతుఁడు కావలెనని వేమన
నూక్తి.

అ. ఒకటికింద నొక్క । టాగిగుణకముఁబెట్టి

సరగుణ గుణియింప । వరసఁబెరుగు

నట్టి రీతినుండు । నౌదార్యఫలములు ॥వి॥ 957

వేమనగారికి గణితాస్త్రమునందుగూడా అభిమానమే !

ఆ. ఒకటిక్రింద నెక్క | టొనర లభమువెట్టి
వలనుఁగా గుణింప | వరుసఁ బెరుగుఁ
నట్టిరీతి నుండు | నౌదార్య ఫలములు ||వి|| 958
రెట్టింపువలన ఎక్కువగును.

ఆ. ఒకటిలోనఁ గొట్టి | యొకటిలోననె పెట్టి
యొకటిలోనుజూడు | మొక టెచూపు
యొకటి యందెచూడ | నొనరంగముక్తిరా ! ||వి|| 959
అన్నిటికీ ఏకత్వమే ఆధారం.

ఆ. ఒకఁడు పిప్పిజేసి | యొల్లక విడిచిన
పిప్పి కాసఁజేయు | పేదవిటుఁడు
కుడిచి వేయు పుల్లె | కుక్కలు నాకవా ? ||వి|| 960
విటుల కుటిలవర్తనలకు చక్కగా ఉపమానం జూపెను.

ఆ. ఒకఁడు చూడనేలఁ | నొకఁడు మెచ్చఁగనేల
* నొకఁడు పొగడనేల | వాసనేల
యొకనికైన హెచ్చు | పుర్విలోనెవఁడయా ! ||వి|| 961
* యతి తప్పింది. అందరూ సమానులే !

కం. ఒకతెకు లోలత భ్రమయక
సుకుమారుండన్ని రుచులఁ జూడఁగ వలెఁబో !
సకల వనంబులఁ దుమ్మెద
మకరందముఁ గ్రోలినట్లు | మహిలోవేమా ! 962
విలాసపురుషుడు తుమ్మెదలాంటివాడని గమ్యత్తుగా వర్ణించాడు మనకవి.

కం. ఒక దినమును నొక నెలయును
బ్రకటితముగ నొక్కయేడు | భావింపంగా.
నిక యుగముల కీలెక్కయె
సుకరంబగు జగములందుఁ | జూడరవేమా ! 963

కం. ఒక దినమును నొక నెలయును
నగణితముగ నొక్కయేడు | నరులకు నటుదా
११

యుగ, యుగముల, కీలెక్కలు

పొగడొందును జగములందు । పొలుపుగవేమా !

964

కాలమానము కూలంకషంగా యిచ్చాడు.

ఆ. ఒకనిఁ జెఱిచెదమని । వుల్లమందెంతురు

తమకు చే టెఱుంగరు । ధరను నరులు ;

తమ్ముఁ జెఱుచు వాఁడు । దై వంబుగాదెకో ! ॥వి॥

965

ఆ. ఒకనిఁ జెఱుతు మనుచు । నుల్లమందెంతురు

తమకుఁగలుఁగు చేటుఁ । దా మెఱుంగక

తమ్ముఁ జెఱుచువాఁడు । దై వంబు గాఁడొకో ? ॥వి॥

966

పైఠెండుపద్యాలాకే రీతిగానున్నాయి. పదములు కొద్దిమార్పు మాత్రమే.

చక్కనినీతులు మిక్కుటముగా వాడుట వేమనకలవాటు.

కం. ఒకపద్యంబును మదినిడి

ప్రకటితమగుఁ గుట్టుఁదెలిసి । పరికించినచో

సకలంబును శ్రుత్యర్థము

నికరంబగుఁ గురురహస్య । నిలయుమువేమా !

967

“గురువాక్యం శాస్త్రదృష్టం తృతీయ మాత్మనిశ్చయం” వాడెను.

కం. ఒక బ్రహ్మాండముఁదలఁచినఁ

బ్రకటింపగఁ రాని వనగ । బహులోకంబు

న్వికట ములై యెట్లుండునో !

యకటా ! మీతాండవంబు । లట్టివె వేమా !

968

శ్లో. “నపుణ్యం నపాపం నపౌఞ్యం నదుఃఖం । నమంత్రో నతీర్థం నవేదా నయజ్ఞాః
నహింభోజనం నైవభోజ్యం నభోక్తా చిదానంద యాపశ్యివోహంకివోహం”

వాడెను.

ఆ. ఒకరి నోరుఁగొట్టి । యొనరభక్షింతురు

వారి నోరు మిత్తి । వరుసఁగొట్టు

చేపిల్లను²భువి । చేపలు చంపును

జనుఁడు¹చేపపిండుఁ । జంపువేమ.

969

* పాఠాం:— 1 యొకరు 2 పిండునేల (పిండుఁబెద్ద) 3 వానిబట్టి.

సీరిడు = సమాహము, అల్పులను బల్లిదులు భక్షింతురనే నీతిని స్థూచించెను.

ఆ. ఒకరి కీడువేరె | యొక్కరి కియ్యడు
ఒకరిమేలు వేతె | యొకరి కీడు
కీడు, మేలు, వారు | పోడిమిఁదెలియరు ||వి||
మంచిగాని, చెడ్డగాని మనస్సునుబట్టి యుండును.

970

తే. “ఒకరి యెంగిలి నోటను | నొనర నుడువఁ
దారక బ్రహ్మమై యిలఁ | దనరుఁగాదె ?
యెందఱో తఱచిన మది | యెంగి లనరె
యెంగి, లెంగిలి, యననేల ? | నిఁకనువేమ.

971

రామనామమే తారకము; “రా” యనఁగా! తత్పదము “మా”
యనఁగా! త్వంపదము. ఆరెండిటైకమే తత్త్వమని “సప్తకోటి మహామంత్రం
చిత్తవిభ్రవ కారకమ్. ఏకమేవ! పరమమంత్రం గురురిత్యక్షరద్యయం”

ఆ. ఒక సందులో దూరి | యొక సందులో వచ్చి
యొక సందులోఁడాగి | వెఱపుఁజూపు
వెఱపు పుట్టినచోట | వివరంబు చూడరా! ||వి||

972

సందు = ఆత్మా పరమాత్మలయొక్క కలయిక నీమనసులో నీవు చూడుము.

ఆ. ఒక్కఁగుటము లోనఁ | బెక్కురూపులు నిల్చు
నెన్ని, యెన్ని, రూపు | లెసఁగు మండు
నవియుఁ దొలఁగెనేని | నన్ని యు బైకొను
నాత్మ తత్త్వ మిట్టు | తారవేమ.
సర్వమా సర్వేశ్వరుని స్వరూపమే!

973

ఉ. ఒక్కఁడు రోగియాయె మఱి | యొక్కఁడు దిక్కుల భోగియాయె వే
తొక్కఁడు త్యాగియాయె | నటు డొక్కఁడు చక్కనిరాగి యాయె దా
నొక్కఁడుజ్ఞాని యాయె ! విను మొక్క మహాత్మునిఁ గానమెచ్చటన్
నిక్క మివన్ని రూపములు | నీకునుఁ జెల్లుచునుండువేమనా? 974

బ్రహ్మదేవుఁడు కడుపున బంగారము గలవాడాయెను. శివుని భిక్షుటన,
విష్ణువు భోగములను, దక్షిణామూర్తి మహాయోగి, అర్ధనారీశ్వరుఁడు కామాస్తకుఁడు
యీవివరించిన రూపములన్నియు వేమనకుఁగలవు; బంగారు పుచ్చకాయలుదినిఁ
సన్యాసి యయినవాడు, సకలభోగములనుభవించినవాడును మహాత్ముడై యోగసిద్ధి,
బొందిన వాడునగు వేమన సర్వసమర్థుఁడు.

ఆ. ఒక్క తనువునకిలఁ | బెక్కు పాట్లనుఁబడి
 పెక్కుదినములెల్లఁ | బ్రేలి, బ్రేలిఁ
 యగ్నిలోనఁ బడునొ ? | యలనక్కపాలొనొ ?
 తెలియుమయ్య ! యికను | దేవవేమ.
 శరీరంశుంచి పాట్లుబడుదురు. దేహమస్తైరం.

975

ఆ. ఒక్కతల్లి కడుపు | ¹ నొనరఁగా పదిమంది
 * పుత్రులు జన్మించి | పుట్టివెనుక
 ఒకరికుండు బుద్ధి | యొకరికి య్యెండు హరుఁడు ||వి|| 976
 పాఠాం:- 1 “వసుధలో” * ఈపాదం గణధంగానాను, తప్పుగాను
 వుండి. ఏక గర్భజనితులయ్యు వేరువేరు విధంగా ఉంటారని వేమనసూక్తి.

ఆ. ఒక్కతోలుఁదెచ్చి | యొనర బొమ్మనుజేసి
 యాడునట్లు చేసి | యట్టె వైచుఁ
 దన్నుఁద్రిప్పు వానిఁ | దానేలఁగానఁడో ! ||వి|| 977
 జగన్నాటక సూత్రధారుఁడు జనుల నాడిస్తాడు.

ఆ. ఒక్క తోలుఁదెచ్చి | యొనర బొమ్మనుజేసి
 యాడఁజేసి తూల | నవనివైచి
 తన్ను నట్టిరితి | తనర నాడించేటి
 వాని తెలియరేమి | వొనరు ? వేమ 978

ఆ. ఒక్క-నెంగిలిఁ గను | నొనరఁగాఁ దలఁచిన
 బ్రహ్మ యెంగిలాయె | బహుగతులను
 యిందటిని దలఁచిన | నీనోరుగాడెకో ! ||వి|| 979
 జగత్తంతా ఎంగిలని చక్కనినీతి చెప్పాడు మనకివి.

ఆ. ఒక్కప్రాద్దు వుండి | పరముఁజెందెదమందు
 రెండిచత్తురు మాల | బండ జనులు
 యొంటి ప్రాద్దుచేత | వ్రతములుండఁగ నేల ? ||వి|| 980
 * 1 3 పాదాలలో యతి తప్పింది. 2 వ పాదంలో గణం తప్పింది
 వ్రతములు ఉపవాసాల్ని విమర్శించెను.

ఆ. ఒక్క ప్రొద్దుచేతఁ | బ్రక్కలెందును గాని

చిత్తమల్ల గురునిఁ | జేరఁబోదు

మూలమెఱుంగ నతఁడు | ముక్తుండుగాఁడయ్యా ||వి|| 981

ఉపవాసమువలన కృశించుటకంటె ఉపాయంతో ఆపాయం తప్పించుట ఉత్తమోత్తమ మన్నాడు మన వేమన.

ఆ. ఒక్కప్రొద్దు లుండి | యొగి సేళ్ళ మునిగియుఁ

గూడువండి వేల్పుఁ | గుడువు మనుచు

దానినోరు గొట్టి తామెల్ల | తిందురు ||వి|| 982

నానాతిళ్ళు తినుటకే సై వేద్యాలని నవ్వాడు మనకవి.

ఆ. ఒక్కప్రొద్దులున్న | నూరఁబందిగఁ బుట్టుఁ

బృథివి దపము సేయఁ | వేధ యగును

నిగిడి శిలకు మ్రొక్క | నిర్జీవు లౌదురు ||వి|| 983

ఒంటిపూట ఉపవాసం పందిగా పుట్టుటకునూ రాళ్ళకు మ్రొక్కుట శవమవుటకు కారణములు. ధన్యత్వమునకు తపస్సేమాలము.

ఆ. ఒక్క మనసు తోడఁ | నున్నది సకలము

తిక్కఁబట్టి నరులు | తెలియలేరు

యిక్క నెఱిగినడవ | నొక్కడే చాలురా! ||వి|| 984

యిక్క = మార్గము, ఉనికి పట్టు; మార్గముముడలసి నుసలుమన్నాడు.

ఆ. ఒక్క యింటిలోనఁ | బెక్కుఘటములు నిలిపి

నన్నియన్ని రూపు | లలరుచుండు

సవని దొలఁగ నేని | నాయెల్లు బయలౌను ||వి|| 985

బహుభాములు బ్రతికుంటేనే; మరణిస్తే ఏమీలేదు.

కం. ఒచ్చెది పొయ్యెదియును నుఱి

చచ్చెడిదియుఁ గానలేరు | సహజం బనుచున్

విచ్చల విడిగాఁ దిరుగుచు

చిచ్చునఁబడు మిడుతవలెనె | క్షితిలో వేమా! 986

లోకసహజ నీతి చక్కగ వాడేడు.

ఆ. బట్టివాడు కీడు | వొడల పురుగువీడు
 వట్టియాశ కీడు | వరుడుకీడు
 పొట్టచేయి వాడు | సుమ్మెప్పుడునుకీడు ||వి|| 987
 సంప్రదాయక విజ్ఞానాన్ని చమత్కారముగా వాడాడు.

ఆ. బట్టు ¹మాటనాలి | ²బోలిమాటల చేటు
 పోటుమాలు బంటు | కూటిచేటు
 పనికిమాలు తొత్తు | భత్యంబుచేటయా! ||వి|| 988
 పాఠాం :- “ 1 మాట “ “ 2 ఓలిమాడలచేటు ”
 నిరర్థకాలను నిరూపించాడు.

ఆ. ఒడల బూది పూసి | జడలు ధరించిన
 నొడయడగును ముక్తి | బడయలేడు
 * తడికె బిట్టుపెట్టె | దలుపుతో సరియాన ? ||వి|| 989
 పాఠాం :- * “ దరికి ” “ తుడుక ”
 బూటకపుయోగులకు బుద్ధివచ్చునట్లుగా శుద్ధమైన సూక్తులువాడేడు.

ఆ. ఒడలి మెఱుంగుజూచి | నడ సొబగునుజూచి
 వంకకొప్పు జూచి | వనిత జూచి
 విటులు కడుపులోన | వెతనొంద కుందురా! ||వి|| 990
 మందయానల ఆందాలజూచి విటులు డెండములో కుండుతారని ఆందం గా
 చెప్పేడు.

ఆ. ¹ఒడలు నల్లనైన | నోరుపుగల సతి
 గుణము ²మేల్మొబట్టి | కోటి నేయు
 ప్రాత యెనుముపాలు | రోతనవచ్చునా ? ||వి|| 991
 పాఠాంతి :- 1 “ ఒడలు శిథిలమైన నోరైన సతియైన ” 2 “ గలిగెనేని ”
 యెనుము = కేక ; గుణవతిని ఘనముగా ప్రశంశించాడు.

ఆ. ఒడలుపెంచు లంజె | యుబ్బసంబున నైన
 నూగి విటుని మీఁద | నొరిగె నేని
 పంది కొక్కుమీఁద | బండి కల్వడట్టు ||వి|| 992
 మహాన్యత్రతగల మదివతిని బండిచక్రముతో పోల్చాడు.

ఆ. ఒడలుపెంచు లంజ | పుబుసు పోకలకునై
 వొక్క విటునిమీద | నొరిగెనేని
 పంది కొక్కుమీద | వడగండ్లు బడ్డట్టు ||వి|| 993
 కామ్రదేశముగల శ్రీకి కాముకులెందరైనా గడ్డి పరకలే !

ఆ. ఒడలు బడలఁజేసి | యోగుల మనువారు
 మనసు కల్గషమును | మాన్పలేరు
 పుట్టమీదఁ గొట్ట | భుజగంబు చచ్చునా ? ||వి|| 994
 ఉపమానములు వాడుటలో కాళిదాసునికిఁగ్గడే మనకవి.

ఆ. ఒడ్డును పొడుగైన | గడ్డంబు నిడుపైన
 దానధర్మ మిడక | దాత గాఁడు
 యెనుము యెచటనైన | యేనుఁగుఁ బోలునా ? ||వి|| 995
 డాబుకబుట్లు చెప్పేవాడు దాతగాడు.

ఆ. ఒడ్డుఁ బొడుగుగలిగి | గడ్డము బొడ్డనైన
 దానగుణము లేక | దాతయగునె!
 యెనుము గొప్పదైన | నేనుఁగుఁ బోలునా ? ||వి|| 996

కం. 1 ఒడ్డెడు సతి వలపెఱుఁగునె?
 జడునఁబడి తిరుగుఁగాక | జారుం డగునా?
 2 యడ్డదిడ్డము తిరిగే
 తెడ్డెఱుఁగునె? పాలతీపు | తెలియమువేమా? 997

పాఠాంత :— 1 “ ఒడ్డెయుపతి ” 2 “ యడ్డము దిడ్డము ”
 జడ్డిగము=సాలు. యథార్థాన్ని సుబోధకంగా వాకొన్నాడు.

ఆ. ఒడ్డెవానికి గుఱు | తోర్చి చెప్పినఁగాని
 తెలియఁబడద దాతృ | తేటలేక
 చెడ్డకొడుకు తండ్రి | చెప్పిన వినఁడుగా ! ||వి|| 998

ఆ. ఒదిగి యెదిగి గురువు | నొప్పుగా నొప్పించి
 మదిని నిల్పి జాతి | మమత విడిచి
 కదియుచుండుమయ్య | కలకాలమొకరీతి ||వి|| 999
 కలాన్ని తొలగింధి గురుకు తెలియమన్నాడు,

ఆ. ఒప్పులేని పెండ్లి | నొసర నేయగరాదు

కోడి ¹పందెముజూద | మాడరాదు

కొట్టి కొట్టక మునుపె | తిట్టనేరాదురా ! ||వి||

1000

1. 2 గణములు తప్పినవి.

లోకనీతులు చెప్పటలో అందెవేసినచేయి మనవేమన

ఆ. ఒరల కొఱకు భూమి | నెరపెడివారలు

నవని పతికి వశ్యు | లైనవారు

పాలవంటి కులము | పన్ను వెట్టినవారు

వాకెఱుగరు కాపు | వారు వేమ.

1001

కాపులు వ్యవసాయమే ముఖ్యంగా జూచుకొంటారు గాని స్వతంత్రత చమత్కారములు కోరరు.

ఆ. ఒరుల నొరులగడవ | కుండగబంధింప

లింగఁ డేమి దొంగి | లించినాఁడు

దేహమందు శివునిఁ | దెలియంగనేరరో ||వి||

1002

లింగాధారణకాక ఆత్మలింగార్పనే అధికమన్నాడు మనకవి.

ఆ. ఒల్ల నన్నఁ బోదిఁ | కొల్లె నెన్నగరాదు

తొల్లిచేయునట్టి | ధూర్తఫలము

యుల్లమందు వగవ | కుండుటయోగంబు ||వి||

1003

“అవశ్య మనుభోక్తవ్యం కృతంకర్మ శుభాశుభం” నూక్తిని వాడెను.

కం. ఒల్లనిపతి నొల్లనిపతి

నొల్లనిచెలికాని విడువ | నొల్లనివాడే

గొల్లఁడు గాఁడేధరలో

గొల్లనికిం గలవె వేటి | కొమ్ములువేమా!

1004

కం. ఒల్లని పతి నొల్లనిపతి

నొల్లని చెలికాని విడువ | నొల్లనివాడే

గొల్లఁడు గొల్లనికిని మది

నెల్లడఁ గొమ్ములును గలవె? | యెందును వేమా!

1005

వైరెండుపద్యా లొకేతిగా నున్నాయి. ఇవి సుమతీశతక పద్యాన్ని అనుకరించినవి.

ఆ. ఓగునోగు మెచ్చు | నొనరంగ నజ్జాని
భావమిచ్చి మెచ్చు | బరమ లుబ్ధు
బంది బురదమెచ్చు | బన్నీరు మెచ్చునా? ||వి|| 1006
ఏవర్గంవారు ఆవర్గంవారికే మెచ్చుతారు.

ఆ. ఓగు బాగెఱుగని | యుత్త మూఢజనంబు
లిల సుధీజనముల | నెంచుటెల్ల
గరినిఁగాంచి కుక్క | మొటిగిన సామ్యమా ||వి|| 1007
ఉపమానోపమేయములు ఉన్నతస్థాయిలో నున్నాయి.

ఆ. ఓగు బాగెఱుగని | వొట్టిమూఢజనండు
యిలను మంచివారి | నెంచుటెల్ల
మృగముతోడ కుక్క | మొటిగిన సామ్యమా ||వి|| 1008
తారతమ్యములు తెలియక తక్కువెక్కువలు నిర్ణయించుటెట్లు?

ఆ. ఓగు బుద్ధి వీడి | యోగి గావలెఁజుమీ!
భోగ మొనఁగుయుక్తి | బూనరాదు
సద్గుణంబు మొదల | జవిగానిచూడరా! ||వి|| 1009
భోగలాలసత్వం లేక పూర్ణప్రజ్ఞ సంపాదించి పూజ్యుడవు కమ్మని నూచించెను.

ఆ. ఓగుబుద్ధి విడిచి | యోగి గావలె గాని
భోగ మమరు యుక్తి | బూనరాదు
సాగఁదోలి పిదప | జవిఁగొని చూడరా! ||వి|| 1010

ఆ. ఓజమాలు పొలఁతి | యోలి మాడలచేటు
పోటు కెడలుబంటు | కూటిచేటు
పనికిమాలు దాసి | బత్తెంబుచేటురా! ||వి|| 1011

ఆ. ఓజలేని యాలు | యోలి మాడలచేటు
పాటులేని మగఁడు | కూటిచేటు
పనికిమాలు దాసి | బత్తెంబు చేటయా! ||వి|| 1012

పైరెండు పద్యాలు ఒకేఛాయలోనున్ననూ భావము మాత్రంవేరు.

ఓజ = పనికిమాలిన; ఓలి = కన్యాశుల్కము.

తే. ఓటు పరులకు గల్గించు । నూహఁజెంది
కుత్సితులతోడఁ బనిఁ బడఁ । గూడికొన్న
నప్పు డెట్టైన వారల । యాప్తతఁ దన
గౌరవంబును మాపును । గాదె ? వేమ.
దుర్మాదులకు దూరంగా నుండమన్నాడు.

1013

ఆ. ఓడ సత్వమెల్ల । నొగి సముద్రములోన
బండి సత్వమెల్ల । బైటనుండు
నాడు దాని సత్వ । మేడనో చూడరా ? ॥వి॥
అడుదాని ప్రతాపం మగని దగ్గరే ?

1014

చిత్రపదం. ఓన్నమశ్శివా యని । నారవించన విడిచి
శివునిపై జ్ఞప్తి యుంచి । చేయంగ స్మరణంబు
జగతి యీనరులకు జన్మ । సాఫల్యమా ॥వి॥
శివపంచాక్షరి శ్రేష్ఠత్వము వాకొన్నాడు.

1015

ఆ. ఓపగల్గుదు నని । యెక్కింత మిణికిన
నున్న పాసికూడ । సున్నచుట్టి
మూల అంకు లాగి । గేలి సేయుదురయా ! ॥వి॥

1016

వాసి = పేరు ; మిణుకుట = లేనివి చెప్పట ; మూలఅంకు = అసలు విషయము.

తే. ఓర గంటను సంపద । నొక్కమాటు
కన్నఁ జాలును గామిని । కాంక్షంజెందు
గాన నన్యనిగులసతి । కానకుండ
రక్షణముచేయదగు నెల్ల । రకును వేమ.

1017

“శ్రీరాం ద్విగుణ మాహరః బుద్ధిశ్శాపి చతుర్గాణాః । సాహసం షడ్గుణం
చైవ కామ మష్టగుణం భవేత్ ” వాకొన్నాడు.

ఆ. ఓర పడఁగపాము । నొగిచూచు నేర్పున
చూరుక్రింద కాకి । చూచువిధము
యవ్విధమున యోగి । యాంతరజ్ఞప్తిచే
పారఁజూడ ముక్తి । పదము వేమ.

1018

అసల్లెనయోగిండుని అంతర్యమును సహజోక్తిచే చక్కగా చెప్పెను.

ఆ. ఓర్పులేని భార్య ! యున్న ఫలంబేమి !
బుద్ధిలేని బిడ్డ ! పుట్టియేమి ?
సద్గుణంబులేని ! చదువది యేలరా ? ॥వి॥
సహజనీతి ఉట్టి పడుచున్నది.

1019

తే. ఓర్పులేనట్టి వారల ! కొరుల యశము
విన్నకొలఁదినిఁ బెంపొందు ! వెర్రితెవులు
దాని పరిహారమునకునై ! మానకెపుడు
తమ ఘనంబును జాతింతు ! ధరణివేమ.

1020

తే. బొచితిం గన్న వాఁడెట్లు ! స్వర్ణమయిన
గౌర వమ్మునుఁ బదవినిఁ గనుచు నుండు
సర్వజనులునుఁ బూజింప ! సంతతమును
దండిదా కీర్తి నార్జించు ! చుండు వేమ.

1021

బొచితి = సహజస్వభావము. గొప్పవాడు సర్వత్రా గౌరవనీయుడు.

ఆ. బేనటంచు నొక్కఁ ! డాడిన మాటకుఁ
గాదటంచుఁ బలుక ! క్షణము పట్టు
దాని విలువఁ దీయఁ ! దాతలుఁ దిగవలె ॥వి॥
మూఢాత్మునితో ముచ్చటించడం ముష్ట.

1022

ఆ. బేననంగ వచ్చు నైనది ! కానిది
యన్యుఁ డెదుటనుండి ! యడుగఁడేని
నిలిచి యడుగువాఁడు ! కలిగిన నిలువఁడు ॥వి॥
వాచాలుని లక్షణాలు వాకొన్నాడు.

1023

తే. బేను వేమనచెప్పిన ! యాత్మబోధ
తెలియనేరని యజ్ఞాని ! దేబెల్లెల్లఁ
దలనుఁ బాసిన వెండ్రుక ! వలెను జూడ
భుక్తి ముక్తులుగానరు ! భువినివేమ.
వేమన చెప్పినది వేగోక్తులని చాటాడు.

1024

అ. ఔర యాదుదాని । నాబ్రహ్మ సృష్టించె
 బురుషుపాలిటి పెను । భూతమట్లు
 దాని వలను జిక్క । గాని వాడుండునే ॥వి॥ 1025
 స్త్రీదగ్గర అడకత్తెరలోనున్న పోకచెక్కవలె మగవాడుండును.

అ. ఔర యెంత వార । లల్లరి మానవుల్
 ప్రభువునైన గేలి । పఱతురెన్న
 చాచి దెగించువాడు । దండియా భవిలోన ॥వి॥ 1026

అ. ఔరసుండు నీకు । వారసుడొగాక
 వేశ్యయందు బుట్టి । విధవ కొడుకు
 నీవు పోయినపుడు । నీరైన వదలునే? ॥వి॥ 1027
 ఔరసుండు = తనకులసతీయందు గల్గినవాడు. వారసుండు = వంశానికి
 సంబంధించినవాడు. జారత్వందూప్యం.

అ. ఆ ల ఒడి క్రమపద్యాలు సమాప్తము.

క

తే. కంకణముఁ గట్టి కైవల్య । కర్ణ మందె
 యంకురింపఁగఁ బరిపూర్ణ । మభినుతించి
 జింకతాలుపు వెలుగందఁ । జన్మయంబు
 జేరనైనదియే ముక్తి । దారి వేమ. 1028

కర్ణము = పని, కార్యము ; కంకణముగట్టి = ఒకేపనిని స్థిరపరచుట ; జింక
 తాలుపు = ఈశ్వరుండు (చంద్రుండు) ; అంకురింపఁగ = మొలకలెత్తఁగ.

అ. కంకుభట్టనంగ । గాషాయములుగట్టి
 కొలిచె ధర్మరాజు । కోరి విరటు
 గాలకర్మఁ గతులఁ । గనిపెట్టవలెనయా ! ॥వి॥ 1029
 పాండవాజ్ఞాతవాసకథ యిచ్చుట పేర్కొనెను.

అ. కంచిపురమున నున్న । కరిగిరి వరదుని
 మనసు దృఢముగజేసి । * మ్రొక్కలేక
 వేడుకార్థముఁ జూడ । వెళ్ళిపోదురు నరులు ॥వి॥ 1030

* యిచ్చుట యతి తప్పినది. మ్రాన్పడుచును ఉండవచ్చును.

(కరిగిరి) ఇందులో పదములు తప్పినది. కరి చర్మధారియగు నీళ్ళరునకర్థము.

ఆ. కంచుకొలిమి వుంచి | కరగనిచ్చిదాన్ని

వంచి ఆరినవెనుక | వంపుదీరె

కాంచ కుమ్మరికాదు | కమ్మరికేతగు ||వి||

1031

యోగ సాధన యోగులకేగాని యితరులకు గాదు.

ఆ. కంచెఁ డన్నముఁ దినఁ | గా నేమి ఫలమయ్య ?

యీగ కడుపుఁ జొరగ | నిముడబోదు

నూఱునోము లొక్క | మాఱు అంకురఁజెడు ||వి||

1032

కడిజెడు పాలలో చల్లుచుక్కవేస్తే ఎట్లు విరుగునో అట్లే యిట జారత్వము నుదాహరించినాడు.

ఆ. కంటిఁ గంటిననుచుఁ | గర్వాధికారంబు

వెంటఁ గొనుచుఁ జెడును | వెట్టిజనుడు

బట్టబయట ముక్తిఁ | బొటించి చూడరో ! ||వి||

1033

డాంబికులు తెలియని పనులు తెలుసునని తిరిగి “రెంటికింజెడిన రేపడు” లాతున్నారు.

ఆ. కంటి కావరమున | గానడు మరణంబు

మదముచేత దత్వ | మహిమఁ గనదు

భోగవాంఛచేతఁ | బురహరుఁ గానడు ||వి||

1034

పురహరుడు = ఈశ్వరుడు (త్రిపురాసురులను వధించినవాడు)

కం. కంటికి మింటికి, నడుమను

నొంటరిగాఁ బయలునేరు | నొప్పుగ లోనై

జంటించి మనస్సు నొక్కిన

మింటను నిన్నెఱుంగవచ్చు | మేలుగ వేమా !

1035

కన్నకు సహస్రారమునకు మధ్యనున్న భూకుటిని తెలుసుకొమ్మన్నాడు.

ఆ. కంటి మింటికి మధ్యఁ | జంటబాయక తాను

* ముక్కంటిలో నిలువఁ | గలుగు ముక్తి

వేటికైన బ్రహ్మ సూటి | యెక్కడిదయ్య ||వి||

1036

* గణములు తప్పినవి.

భూకుటిని వీక్షించుచే వేమన సువాక్యము.

ఆ. కంటి దృష్టిచేత | గను విశ్వమెల్లను
దర్పణంబుగల్గె | దన్నుగనుచు
నాత్మతత్వ మార్గ | మారీతిగ నవవలె
నార్య దర్పణంబు | నందు వేమ. 1037

ఇది దర్పణయోగము. అద్దములో నిశ్చల చిత్తముతో మండలము తెన్నుచు
దాను జూచికొనిన యేహాపమునండదు ; దీనినే దర్పణయోగ మన్నాడు.

ఆ. కంటి మంట చేత | గామునిఁ గాల్చియు
పెంటిఁ బాయలేడు | పెద్ద వేల్పు
పెంటిఁ బాసినట్టి | పెద్దలుఁ గలరాకో ||వి|| 1038
పెంటి = అడుది ; ఇచ్చట పార్వతి. అందరికీ కోరికలంకురించును.

ఆ. కంటిలోన మిన్ను | కలయికనఁగు ముక్తి
నంటి తిరుఁగు వాఁడె | యమలుఁ డగును
వంటకంబు కొఱకు | వాగ్ధాటి జూపరా ||వి|| 1039
[ధూళిటీక శీల బద్ధిగా వీక్షింపమన్నాడు.

ఆ. కంటిలోనివానిఁ | గఱకంఠుఁ డెఱుగును
గంటిలోని వాని | మింట జూఁడు
కన్ను, మిన్ను, హృదయ | కమలమందెఱుగును ||వి|| 1040
నేత్రవాడిలోఁగల బ్రహ్మను హృదయకోశంలోఁ జూడమన్నాడు.

ఆ. కండ కావరమునఁ | గానఁడు మరణంబు
తను మదమునఁ గనఁడు | తత్వమల్లె
భోగవాంఛచేతఁ | బుణ్యంబు గానడు ||వి|| 1041
లోక సహజము ; తనుమదము = శరీర కావరము.

ఆ. కండచక్రైరయునుఁ | గలియుఁ బాల్పిసిన
దఱిమి పాము తన్నుఁ | దాకుఁ గాదె
కపట మున్నవానిఁ | గనిపెట్టవలెనయా ! ||వి|| 1042
దుష్టులకు దూరముగా నుండుమని నీతిని బోధించాడు.

ఆ. కండచక్కెఱ తేనె | కలిపి చేతిలో పెట్ట

నద్దుచేయక తినును | సవతి కొడుకు

విషము చేతిలాఁబెట్ట | విసిరి పారేయడా! ||వి||

1043

విచక్షణ బుద్ధిని వివరించాడు వేమన.

ఉ. కండలు శ్రాద్ధ దేవునకుఁ | గాలిన యస్తులు; భూమిదేవికా

వండినకూడు కాకులకు | వానికి గప్పిన గుడ్డ మాలకా

పెండు ధనంబు రాజులకు | మేలగు భార్యలు మిండగాండ్రకే

నిండిన ప్రాణులందఱికి | నిక్కము పాపమేదక్కు వేమనా! 1044

“శరభాంకలింగశతకము” లోనున్న “కండలు వహ్ని దేవునకుఁ గాలిన యమ్ములు భూమిదేవికిన్” పద్యము ననుకరించెను.

తే. కండ లెముకలు నెత్తురుఁ | గలిగి తనువు

మూత్ర మలములతో నుండు | ముట్టరాక

కాయజుని బాణమంచాసఁ | గల్గిజెడును

ఆనఁ బాపంగ నీవిధ | మరయు వేమ.

1045

కామముచేత మురికికొంపైన కాయమునే కాంక్షిస్తున్నాడు.

ఆ. కండలెల్లఁ గోయఁ | గా నేయజాలని

బండలోభి కాస | పడినఁ గలదె?

కొండక్రిందఁ బసిఁడి | గోరినచందంబు ||వి||

1046

“అసాధ్యముగూర్చి అసపడరా” దనే ఆశ్లోక్తి ననుసరించాడు.

ఆ. కండ్లు, ముక్కులు, చెవులు, | కలములచే మూసి

* నోటివెంటనుఁగాలి | నేలవిడిచి

జనులు షణ్ముఖముద్ర | టనుచు బల్కుదురయా ||వి|| 1047

* యతి తప్పినది; కనులు, చెవులు, ముక్కును మూసి బహిష్కృతమైన దృష్టిని మనస్సును అంతర్ముఖముగా జేసి కనుభూమలనిల్చి నాద, బిందు కళలఁ జూచు షణ్ముఖ.

ఆ. కండ్లు మెత్తగనొక్కిరి | గురునందుఁజేర్చితే

గురుని చిత్కళలన్ని | కండ్లకిచ్చు

వున్నతావునవుంటె | పూరికేమొచ్చురా! ||వి||

1048

పూరు = శరీరము ; బ్రహ్మమణిలసికొనిన శరీరావసరముండదు.

ఆ. కంతకాశ్రయింతు | కఱకంఠుడాదిగా

వితగానుఁ భ్రమసి | విసుకరెపుడు

కంతరహితమైన | కఱకంఠుఁ జూడరా ||వి||

1049

కంత = శ్రీమర్మస్థానము ; శ్రీభ్రాంతికి స్థానమైన శివుడే లాంగిపోయాడని తెలిపెను.

ఆ. కంబముననుఁ జొచ్చి | కడతేటిపోయెడి

తెలు వెలుఁగకయుండె | దిరిగివచ్చి

తెరువుఁదెలిసిఁ దాట | దేవు డందురుగదా! ||వి||

1050

కంబము = మేరువుకూటము ; తెలుసుకోవలసిన స్థానము తెలిస్తే దేవుడందురు.

ఆ. కంబళములుఁగట్టె | గంతలుఁగజ్జల

బోడితలల సొంపు | పొల్పుమీఱఁ

గడుఁపు కొఱకుఁ దిరుఁగ | ఘనులొందురా! వారు ||వి||

1051

కంబళములు = రంగురంగుల కుప్పట్లు. లోకాన్ని మోసంజేసే వికారపు వేషాల్ని విమర్శించాడు వేమన.

ఆ. కంబళముఁగట్టి | గంతలు గజ్జలు

బోడితలలు కాని | బొంతచిరత

లాత్మదేవపూజ | లవిసేయనేరవు ||వి||

1052

వేసమువేసి మోసంజేయుట గ్రాసమునకేగాని మోక్షానికి పనికిరాదు.

తే. కచముఁ గత్తుంబు, నోరునుఁ | గనులు, మేను,

నాభియును, బాహు మూలంబు | నాతికెప్పుడు

నోర్వఁదగినట్టి గౌలుతో | నొప్పుచుండు

నింతకేయేం నాత్మివై | భ్రాంతివేము.

1053

గౌలు = చెడువాసన; శ్రీస్వాంతులు దుర్వాసనా సంభరితములని వేమన పరిచాడు.

తే. కచ్చడములేల బిగియించి | కట్టవలెను
బుద్ధి కుదిరికయుండిన | బోలుగోచి
యేమిచేసెడి? నదిలేమి? | నెంత బిగియ
గట్టినను ఫలముండదు | గాదెవేమ.
1054
“వాతొస్తే పెదిమి లడ్డునా!” సామెత వాడెను.

క. కచ్చడము త్కేత్రమయి తగఁ
దచ్చనఁగాఁ జగముపుట్టెఁ | దాతలనాడే
యిచ్చటఁ గులజుండెవ్వడు?
సచ్చరితులె యందఱునని | చాటర వేమా!
1055
త్కేత్రము = శ్రీ యోని (భూమి) అందరూ యోనిసంభవులే హెచ్చుతగ్గు
లేల?

ఆ. కచ్చమీద యాస | కనకంబుపై యాస
లేనివాడు పుడమి | లేనివాడు
కలిఁగెనేని యతడు | గానంగరాడయా! ||వి||
1056
కచ్చ = శ్రీయోని; కాంతా కనకములకు కాంక్షింపనివాడు లేడు; ఉంటే
వాడు ఘనుడే?

క. కచ్చలు కామలు నాడఁగ
తచ్చఁగాఁ జగముఁబుట్టె | తాతలనాడే
యిచ్చట, కులజుం డెవ్వడు?
సచ్చరితులు నందఱునుచు | చాటరవేమా!
1057
శ్రీపురుష శుక్ల శోణితముల సంయోగ మే పిండోత్పత్తి; అయినచో కులమేల?

తే. కట్టికొట్టనుఁ జిక్కదు | కర్మఫలము
ముట్టి దాటిన మనుజుని | ముఖ్యముగను
గుట్టుఁదెలిసినవాఁడని | కూడవలెను
రట్టతఁడు నేయగా విను | రహినివేమ.
1058
సుకరప్రాసతో తేటగీతను అతిసాంఘికంగా నడిపాడు మహాకవి.

ఆ. కట్టుబట్టఁ జూచి | ఘనతఁచెప్పగరాదు

కానరాదు లోని | కలిమితనము

జంగమైనపిదప | జాతినెంచగరాదు ||వి||

1059

వేమన్నిబట్టి విజ్ఞానము తెలియదు.

ఆ. కట్టువారలేరి? | కట్టనివారేరి?

కట్టి కట్టలేని | కర్ములేరి?

గట్టిపఱచి తెన్న | కనుగల్గి జూడరా! ||వి||

1060

అటవెలది నటనా కొశలముఁను అటవెలదులలోఁ జూపఁగలఁడు.

ఆ. కట్టెవేరులొడిఁ | గట్టిచెప్పఁగరాదు

కానరాదు లోని | కలిమితనము

జంగమైన పిదప | జాతినెంచగనేల? ||వి||

1061

జంగము = నిజమైన శివభక్తులు.

ఆ. కట్టెపైన నున్న | కట్టెకు ఘనమేమి?

చెట్టపైన నున్న | చేరుఘనము

కట్టె చెట్టుగలిసె | కటకటా! దై వంబు ||వి||

1062

కట్టె = శరీరము. బాహ్యశరీరము ప్రకృతి సంబంధము; అంతర శరీరము పరమాత్మసంబంధము.

ఆ. కట్టెయందు నిప్పుఁ | గానని చందమీ

తనువునందు నాత్మ | తగిలియుండు

మఱుఁగుదెలిసి శివుని | మఱొక్కని చూడరా! ||వి||

1063

కట్టె = కఱు; హోమాగ్నిని నెల్లి, బలును, రావికఱులు ద్రచ్చి అగ్నిని సృష్టించును. ఇది ప్రాచీనమున సంతప్రదాయము.

ఆ. కడఁకతోన నరుఁడు | కామంబుఁగట్టిన

చిత్తముననుజికిలి | చిత్రరూపు

కై వడి నిలనుండుఁ | ఘనుడాతడే సుమ్మి

యడవి యందొ | పల్లె యందొ వేమ.

1064

చికిలి = అతిసూక్ష్మమైన; సర్వస్వత్రా కామవర్జితుఁడు ఘనతఁగాంచును.

ఆ. కడఁక నఖిలమునకు | నడినాళమందున్న

వేగుచుక్కవంటి | వెలుఁగుదిక్కు

వెల్లుకన్న దిక్కు | వేతెవ్వరున్నారు? ||వి||

1065

నడినాళము = బ్రహ్మనాళము. స్వయంజ్యోతికన్న మిన్నయేమున్నది?

ఆ. కడఁక నింద్రియములఁ | గట్టివేయగలేక

చావువచ్చునపుడు | సన్యసించు

నాత్మజితముగామి | నందునామోక్షంబు ||వి||

1066

శృణాన చైరాగ్యము, స్రసూతి చైరాగ్యము.

ఆ. కడఁగి గాలితేని | గగనంబు భంగిని

బలు తరఁగలు లేనిఁ | జలధి మాడ్కి

నిర్వికారమునను | నిశ్చలత్వమున దా

నుండెనేని ముక్తి | యొనరు వేమ.

1067

చలన రాహిత్యము లేని చిత్తముతో చక్కని సాదృశ్యముల నిచ్చెను

ఆ. కడఁగినట్టి యాస | కడతేఱ నియ్యదు

ఇడుములందుఁబెట్టి | యీడ్చుఁగాని

పుడమి జనులభక్తిఁ | బొడమంగనియ్యదు ||వి||

1068

“త్విష్ణు” సేరోగము నికల్పింపైనదిని వేమన ద్రుష్టాంతముతో స్పష్టికరించెను.

గీ. కడఁగి సంకల్పములనెల్లఁ | గట్టిపెట్టి

చిత్తమున నేమితలఁపక | చిత్రరూపు

కై వడిని నున్న నాతఁడు | ఘనుఁడు దలఁప

నడవియందునొ పట్టణ | మందొ వేమ.

1069

చిన్మయ బ్రహ్మను దీక్షాపీక్షణేక్షణుడయి చూడమన్నాడు.

ఆ. కడలి జూడ నలలు | కడుఁ జోద్యమైయుండు

మనసుఁ జూడ భ్రమల | మరఁగియుండు

బరముఁజూడ మనసు | పడుపాట దట్టురా! ||వి||

1070

ప్రతివారు మంచికోసం ఎంచుతూ ఉండడం ప్రకృతి సహజము.

కం. కడలేని యాది కాలం

బెడఁ బడకుండగను జ్ఞాన | మెఱుంగక యున్న

న్విడువడు జడమతులను మఱి

నడవుఁడి ఘనులెల్ల ముక్తి | నట్టుగ వేమా!

1071

సుక రప్రాసలో పోతనకు సహాధ్యాయుఁడనిపించుకొన్నాడు మనకవి.

కం. కడు ధీరుండై యోగము

తొడబడి తన్నెవ్వరైన | దూషించినఁ దా

నొడలికి నేపాటొదవిన

జడియక సాధించువాడె | సాధువు వేమా!

1072

ఎట్టి పట్టులనైన దిట్టతనముతో గుట్టును గుర్తించ మన్నాడు.

ఆ. కడుపుకెంత మరులు | కళవళ పడుదురు

కడుపుకొఱకు నూళ్ళు | గహనములును

కడుపు కెట్లయ్యెన | గలుఁగును భుక్తిరా! ||వి||

1073

ఆ. కడుపుకేల మనస | కళవళ పడియెదు

కడుపుకేడఁ దృప్తి | గలుఁగుచుండు

గడుపు రాతిలోని | కప్పకుఁ గలుగదా! ||వి||

1074

ఆ. కడుపుకేల ? మీరు | కళవళ పడెదరు

కడుపు చల్ల పడఁగఁ | గలదు భుక్తి

కడకు రాతిలోని | కప్పకు లేదొకో? ||వి||

1075

ఆ. కడుపు కొఱకె నరులు | కళవళ పడుదురు

కడుపుకొఱకె యూళ్ళు | గహనములును

కడుపున కెట్లులైనఁ | గలుఁగును భుక్తిరా! ||వి||

1076

వైసాలుగు పద్యములు ఒకేభావాన్ని సుస్ఫురింపఁజేసిననూ చిన్న చిన్న పదములు

గలగా తాత్పర్యవార్ధు నూచించుచున్నవి.

ఆ. కడుపులోన మలము | కడమవి యెముకలు

కలదు మాంస మింత | కప్పుదోలు

మలము నెత్తి మీద | మానెట్టు కల్గెరా ! ||వి||

1083

మంచి చెడుగుల కలయికయే ప్రపంచము.

ఆ. కడుపులోన మలము | కడమెల్ల నెముకలు

అరసిచూడఁ బెద్ద | ముటికితోలు

ఇట్టి దేహమునకు | నేమి సంసారంబు ||వి||

1084

మల మూత్రముల కొంపకై మమత వద్దన్నాడు మనకవి.

ఆ. కడుపులోని మలము | కష్టమై యుండఁగా

నన్న మేమి కీడొ | యని తలఁచియె

ఉపమెఱిగిన మనుజు | లుపవాసముందురు ||వి||

1085

ఉపవాసదీక్షను ప్రశంసించెను.

ఆ. కడుపులోని రోత | కడునోటి యెంగిలి

కడుగ వశమె బ్రహ్మ | కొడుకునకును

సత్యమున్నఁ గొంత | జగతిపై సిద్ధించు ||వి||

1086

బ్రహ్మకొడుకు = ఎటునంటివాడైనఁ ; యిదినుడి కారం ; సత్యనిష్ఠ జగత్ప్రసిద్ధిగా జూపించెను.

ఆ. కడుపులోనివాని | గానరాని నరుని

గట్ట పడుదురింతె | కానిజనులు

హీన మెఱుంగ నాతఁ | డిది యేమెఱుంగునో ? ||వి||

1087

తనలో బ్రహ్మను దాకొన్నాడని జూపించెను.

ం. కడుబెద్ద పరాశరుడట

చెడు మాల గతిత కడుపునఁ | జెలగి జనించె

స్వడిఁ బెద్దవ్యాసుఁడాచెం

బడిదానికి జాతమయ్యెఁ | బాడిగ వేమా !

1088

పశిష్ఠనిభార్య అరుంధతీయందు పరాశరుఁడు జన్మించెను. పరాశరునకు మౌజనగంధీయందు వ్యాసుడు జన్మించెను. అరుంధతీ మాదిగ ! యౌజనగంధీబెస్త.

ఆ. కడు విచిత్రమరయఁ | గాముని యంత్రంబు
పువ్వుబోడి చుక్క | బొట్టుఁ గన్న
గాంతిబెళుకుఁ గన్న | గడుసొక్కు పుట్టదా! ||వి|| 1089
మన్మథుని మహత్తును విశదీకరించాడు.

* ఆ. కతక నఖిలమునకు | నడినాళమందున్న
వేగుచుక్కవంటి | వెలుగు దిక్కు
వెలుగుకన్న దిక్కు | వేరెవ్వరున్నార? ||వి|| 1090

* యతి తప్పినది. కతక అని ఉండకూడదేమో! కంటి పాపలో వలె ప్రపం
చానికి పరంజ్యోతియే గురి.

కం. కథలనఁగా మున్నైనవి
కథలెన్నియొ చదివి చదివి | కలవరపడఁగా
బృధివిని మృతమిక నిక్కము
ముదమున బ్రహ్మాంబునంట | ముక్తిరవేమా ! 1091
ఎన్ని చదువుల చదివినా చావుతప్పదు. “ యద్యశ్యం తన్నశ్వం ”

తే. కదలకుండఁగ మదినిల్చి | కదిసిపట్టి
నిదురలో నిద్రఁజూచుచు | నేర్పు మిగిలి
పదర కుండెడు వాడెవో | బ్రహ్మ నిభుడు
నిదియె సంతోషమునకెల్ల | నిజము వేమ. 1092
సుఖప్తిలో నూత్నబ్రహ్మను కనుగొమ్మన్నాడు.

కం. కదలని జీవములందును
దుద మొదలుఁగ నాటు రుచులు | తొలఁగక యుండుం
గదలెడి జీవములందును
వదలవు కష్టంబు సుఖము | వసుధను వేమా ! 1093
చేతనాఁ చేతనములు రుచులకు లోబడినట్లు నూచించాడు.

ఆ. కదలనియ్యకుండ | గట్టిగా లింగంబు
గట్టివేయ నేమి | కల్గచేయు?
భావమందు శివుని | భావించికానరో! ||వి|| 1094

పెడలో లింగాన్ని బంధించుటకాక అత్మలింగాన్ని బంధించుటాధిక్యమని
అసలైన యోగి శేషుని చెప్పెను.

ఆ. కదలి తూర్పునందు | ఘనత శోభిల్లగా

బరగ వర కతారు | పల్లె వెలసి

యచల నిష్టగూడ | నమరియుండెదర యా ! ॥వి॥ 1095

వేమన చరమ దళయందు వశించినచోటే “కతావపల్లె” అందుకే వాళ్ళా
న్నాడు.

క. కదలెడు జీవములన్నియు

తుదమెక్కును మంచి రుచుల | దొలగక నుండన్

కదలని యాజీవంబులు

వదలక గర్వంబులడఁగె | వందఁగ వేమా ! 1096

మనస్సు చెదరని వారికి మమకారము లేదని మహాయోగి వాక్కు ; మనలి
వాళ్ళకు జింహాభిరుచు లుండును.

ఆ. కదిమి మదిలోన సాగర | గమన మెరిగి

నీది దాటెడు గురుశక్తి | నిబిడమైన

జపముచేతను తన్మయ | జాడ గనుము

విమల గుణరాజ | యోగీంద్ర వేమనార్య ! 1097

మనస్సును సాగర తరగలవలె చలించనీక గురుకీలక మెరిగి గురుతుగాంచు
మని విమలగుణరాజు మహద్వాక్యము.

ఆ. కదిమి మదిలోని సాగర | గమనమెఱిగి

యీదిదాటెడు గురుశక్తి | నేరుపఱచి

జపముచేతను దన్మయుఁ | జాడ గనుము

మానసము నిల్కడనుగన్న | నొనువేమ. 1098

మీది పద్యము బోలియున్నది. చరణము మార్పులేనిచో రెండూ ఒకటే.

ఆ. కదియబట్టి హంస | కళలంట గమకించి

నదయ హృదయమందు | సంతరించి

విదితమైన బయల | వెన్నంటిచూడరా ! ॥వి॥ 1099

హంసకళలనంటి ఆచలబ్రహ్మను ఆరయ మన్నాడు.

క. కదివాటి పాముకాటును

నదరఁగ నా పిడుఁగుపోటు | నలపుల్లికాటు

న్వదితముగ రామునేటును

బుధహితమగు శిల్పితిట్టు | బొల్పగువేమా! 1100

కదివాటు = అదిమిపట్టిన; కళాకారులను కట్టపెట్టిన కట్టనప్టములను గొందురని హెచ్చరించెను.

ఆ. కదురు మానమునకుఁ | గజ్జుహారమునకు

గాపు జగడమునకు | ఖడ్గమట్టై

మూఁడు మొనలమీద | ముజ్జగంబులునన ||వి|| 1101

త్రిసంఖ్యామానమును దివ్యముగా చెప్పాడు.

ఆ. కనకంబునేయను | కలియుగంబున జనులు

పచ్చనాకులుదెచ్చి | పసరుపిండి

రాగి దుడ్డుకు నవిరి | రవళించి చూతురు ||వి|| 1102

రాగిని బంగారము చేయాలని రసవాదులు పడే తాపత్రయాన్ని విశదీకరించాడు.

ఆ. కనకగ్రామమునకు | గారణ కర్తలి

ట్లుండయగుచు నుభయు | లుండారేని

గండ పక్షియుగళ | ముండిన రీతిని

యుద్దిగూడు బ్రతుకు | చుండువేమ! 1103

ఆ. కనక నగరమునకుఁ | గారణకర్తలి

ట్లుండనగుచు నిభయు | లుండారేని

గండ పక్షియుగళ | ముండిన రీతియౌ ||వి|| 1104

గ్రామాధికారులు గ్రామస్థులకు గల్గించు కష్టాలు వాకొన్నాడు.

ఆ. కనకపర్వతమున | గాపురముండిన

ననిమిషేశ్వరునకు | నాసపోదు

కనక కుండలములు | కర్ణుని నడుగడే? ||వి|| 1105

ఎంతటి వానికి అశపోదు,

ఆ. కనకమన్నమంచి | కాంతలఁటన్నను
 వలచియుందురెంత | వారలైన
 దోయజాక్షిఁ బాయు | దొరలెవ్వరును లేరు ||వి|| 1106
 కాంతా కనకములు కాంక్షనీయములు.

ఆ. కనక మవల దాటి | కడగండ్లు పడనేల ?
 మనసు నిలుపవలెను | మర్మమెరింగి
 యినుముఁ జేరి యగ్గి | యిమిడిన చందమా ||వి|| 1107
 దుర్మార్గులను రక్షించుటకు సన్మార్గుడనేక పాట్లుబడును.

ఆ. కనకమున్నబోడుఁ | కాముఁడు, భీముఁడు
 మిగుల దేజమంది | మెలఁగుచుండు
 విత్తహీనుఁడైన | వెట్టులలోనేటు ||వి|| 1108
 ధనములేనివాడు దరిద్రుఁడు; కాముడు = మన్మథుడు.

ఆ. కనక మృగముఁబట్టి | కడుఁ బోరి చంపిన
 నరుఁడు రాజరాజు | నమ్మిచూడఁ
 దరముగాని కర్మ | మరుగుఁ దానంటిరా ! ||వి|| 1109
 “ వినాశకాలే విపరీతబుద్ధి ” ని వర్ణించెను.

ఆ. కనక మృగము భువిని | గలుగ దంచెఱుగరో !
 రాముఁడెఱుకగల్గు | రాజుగాఁడె ?
 చేటుకాలమునకుఁ | జెడుబుద్ధి పుట్టెడు ||వి|| 1110
 “ బుద్ధిః కర్మాను సారిణి ” రామాయణగాథ వాకొసెను.

ఆ. కనకమృగము భువిని | గద్దు లేదనలేక
 తరుణి విడిచిపోయె | దాశరథియుఁ
 దెలివిలేనివాఁడు | దేవుఁడెట్లాయెరా ? ||వి|| 1111

శ్రీరామచంద్రుని చిత్తచాంచల్యసత్తువును గుత్తగా జూపించాడు. (రామా
 యణ గాథ.)

ఆ. కనకమృగమువెంటఁ | గలదు లే దనుకొనుచు

రమణి విడిచిపోయె | రామవిభుఁడు

తెలివి మాలినతఁడు | దేవుఁడెట్లాయెనో ! ||వి||

1112

బంగారముమీదాశకు, అంగ నామణి ఆశకు లోబడ్డాడు.

ఆ. కనకమెడల మంచి | కాంతుల యెడలను

వలచియుందు | రెంత వారలైన

తోయజాక్షి బాయు | దొరలెవ్వరునులేరు ||వి||

1113

శ్లో|| “ శ్రీరాం ద్విగుణ మాహరః బుద్ధిశ్చాపి చతుర్గుణా
సాహసం షాడుణంచైవ కామ మష్టగుణంభవేత్ ”

ఆ. కనఁగ సొమ్ములెన్నో | కనకంబదొక్కటే

పసుల వన్నెలెన్నో | పాలొకటియె

పుష్పజాతులెన్నో | పూజయొక్కటెనుమీ ! ||వి||

1114

జేమన కవితా ప్రాభవ మిందు వెల్లివిరుస్తుంది.

క. కనరానిది పరతత్త్వము

వినరానిది గురుని నింద | విని, కనియును దా

ననరానిది పెద్దలగతి

మనరానిది మానహాని | మహిలోవేమా.

1115

తొలినుడుల మలచి తీర్చిదిద్ది ఆబాలగోపాలాని కందించాడు మహాకవి.

ఆ. కన్నతల్లికి సమము | కలిని యెవ్వరులేరు

గురుభక్తి కై ననుఁ | గురియులేదు

ఆనందమునకైన | ఆసెచ్చు లేదురా ! ||వి||

1116

“ఆనందోబ్రహ్మ” యను శృతి వాక్యము సూత్రీకరించెను.

ఆ. కన్నతల్లిదండ్రుల | కాపాడ కిడిచితే

కనియు పెంచిన ఋణము | కలినిబోదు

తలిదండ్రులునురు కంటె | తపము సిద్ధించునా ! ||వి||

1117

“మాతాపితృభ్యోం నమః” వక్కాణించెను.

ఉసురు = మనస్సును చిప్రకజేయుట.

ఆ. కనియుఁ గానకుండుఁ | గడుతీవి తోడను
 వినియు వినకయుండు | విస్మయముఁగ
 సంపద గలదేని | సన్నిపాతముపూను ||వి|| 1118

“యావ్యసే, ధన, సంపత్తి, ప్రభుత్వ మవివేకితా
 యేకైక మప్యనర్థాయ కింవ చతుష్టయం”

ఆ. కనియుఁ గానలేడు | కదలింపఁ దానోరు
 వినియు వినఁగలేడు | విస్మయమున
 సంపదగలవాఁడు | సన్నిపాతకమది ||వి|| 1119
 ధనమదాంధుని తత్త్వము ద్యోతకంజేశాడు మహాయోగి.

క. కనియుండి కానలేరట
 వినియుండియు వినఁగలేరు | విస్మయమేమో!
 కనుగ్రుడ్డి వినెడు చెవుడం
 చనునది నిజమయ్యె జగము | నందును వేమా! 1120
 కన్నులు, చెవులు వున్ననూ ధనవంతుడు బధిరాంధక శ్రవముగా నున్నారు.

ఆ. కనుక గ్రామమునకు | కరణము కాపుని
 ట్లండయగుచు నుభయు | లుండెరేని
 గండపక్షియుగళ | ముండిన రీతిని
 బుద్ధిఁగూడి బ్రతుకు | చుండ్రు వేమ! 1121
 యుగము = రెండు; గండపక్షి = గండభేరుండపక్షి.

ఆ. కనుల కావరముచే | కనబడదు శివబిందు
 కానబడిన తన్ను | గట్ట నియదు
 మదగజంబును బట్టి | మావటిఁ గట్టురా! ||వి|| 1122
 గర్వము సర్వము చెరచును.

తే. కనుల చూడ్కిని జెదరక | గట్టినొక్క
 తనువుపై యాస విడిచిన | తావుఁబట్టి
 యున్నమనుజుడె శివుడయా | యుర్విలోన!
 నతని కేటికి సుఖదుఃఖ | వితతి వేమ. 1123
 మనస్సు, దృష్టి ఏకంజేస్తే “ఏకోనారాయణుడు” దావునే ఉన్నాడు.

ఆ. కనుల చూపు నిలిపి | కాంతిని గమనించి

కాంచవలెను జిత్ర | కళలు దాటి

కోటకొమ్మజేరి | కోర్కె లడంపరా ! ||వి||

1124

వాద, బిందు, కళలను దాటి సహస్రారమందున్న పరంజ్యోతిని పరికించ
మన్నాడు.

ఆ. కనులఁ జూడబడని | కలుష విదూరుని

మనమునందు జేర్చి | మరలు కొనక

తనకు ముక్తిలేదు | తలఁపులు మెండ్లైన ||వి||

1125

అశాపాశముకట్టి ఏకోపాసన జేయమన్నాడు మాముషి.

ఆ. కనులుపోవువాడు | కాళ్లుపోయినవాడు

ఉభయు లరయఁ గూడి | యుండినట్లు

పేద పేదఁగూడి | పెనగొని యుండును ||వి||

1126

ఏజాతిపిట్ట అజాతిపిట్ట దరి జేరును.

ఆ. కనులు రెంటినఁడుమ | గానంత నిలిపిన

బొమలు మీటి చూడ్కిఁ | బొందఁజేయుఁ

గ్రమమెరింగి లోనఁ | గాంతిని బట్టరా ||వి||

1127

భూకుటిని పీక్షిస్తూ పూర్ణాన్ని చెలుసుకో మన్నాడు మాకవి.

కం. కన్నుగవరీతి సంపద

కొన్నాళ్లకు వ్రేగు జూపి | గొబ్బున వ్రాలున్

వెన్నెల చీకటి సరియగు

నన్నాశివలింగ మాయ | లన్నియు వేమా !

1128

“కలిమిలేములు కావడికుండలు” వాకొన్నాడు.

ఆ. కన్నుమిన్నుజేసి | కాంతిని గమనించి

తన్ను నిలిపిచూచి | తలఁపు వదలి

యన్నవాడు పరముఁ | గన్న పాడేయగు ||వి||

1129

చిదాకాశం జూచినవాడు గోప్యమును కనుగొన్న వాడగును.

- ఆ. కన్నులందు మదము | గప్పి కానరుగాని
నిరుడు ముందటేడు | నిన్న మొన్న
దగ్గులైనవారు | తమకంటె దక్కువా? ||వి|| 1130
నిరుడు = గతించిన వత్సరము. ఎటువంటివారికీ చావు తప్పదు.
- ఆ. కన్నెతోడ వరుడు | కామించి గదియంగ
నొక్కమాటు పిండముదప్పించె
నచట గులజుడేడి | యరయ హీనుండేడి? ||వి|| 1131
అందరూ యోని సంభవులే హెచ్చుతగ్గులే?
- ఆ. కన్నెదాని మేను | కస్తూరి వాసన
ముసలిదాని మేను | ముటికి కంపు
వయసుదాని మేను | వర్ణింపశక్యమా! ||వి|| 1132
శ్రీవాంఛాపదులకు గోచరించు విధానమే యిది.
- ఆ. కన్నెపడుచుఁగాంచి | కదలనీకుండిన
యాసఁబట్టి యొక్క | మూసఁబెట్టి
కఱగఁబెట్టి దాని | కడముట్ట జేయరా ||వి|| 1133
కామినీ కాంతీతమును కడుగు గెంటుమన్నాడు.
- ఆ. కన్నెమీద నాన | కనకంబుపై నాన
లేనివాడు పుడమి | లేనివాడు
గలిగెనే నతండు | గానంగరాడయా! ||వి|| 1134
భమిడిని భామినిని బావించనివాడు పరమగురుడు; భమిడి = బంగారము.
- క. కన్నెల నవలోకింప నె
చన్నులపై దృష్టిపాటు | సహజంబిలలో
గన్నులకింపగు దృష్టిని
దన్నెరుగుట ముక్తికిరవు | తపమగువేమా! 1135
కచ కుచములే కాముకుల దృష్టి నాకర్షించేవి.

ఆ. కన్నె వరుడుజేరి | కదియంగ నొక్కపు
 డుచ్చయందుఁ బిండ | ముద్భవించు
 హెచ్చు కులజుడేడి | హీనుడెవ్వండురా ! ||వి|| 1136
 శుక్ల శోణితకలయికయే కారణశరీరము.

ఆ. కపట ముడిగి గురుని | కై దండ యొనరించి
 యుపము తోడ భక్తి | యునికిజేసి
 తపమెఱింగి నంత | ధన్యత వాడమును ||వి|| 1137
 కై దండ = హస్తావలంబము.

ఆ. కపటమైన పనులు కడఁ | బెట్టి చూడక
 తత్వమెట్లు తనకు | దగులుపడును
 దగులఁబడినగాని | తనకు సాధ్యముకాదు ||వి|| 1138
 నిజమునకు నీతినియమములే బాటన్నాడు మాకవి.

ఆ. కపటవేషమూని | కడగండ్లు పడనేల ?
 విషినభూమిఁ దిరిగి | విసువ నేల
 నుపముతోనె ముక్తి | యున్నది గనవలె ||వి|| 1139
 వేషములు సంచారములు జ్ఞానానికి మార్గములు గావు.

కం. కప్పయు పామును బొడఁగన
 కప్పను నాపాముమింగె | కడు వేడుకతో
 కప్పను వెడలం దిగిచే
 విప్పగు యాచొప్పు దెలియ | వేమన నేర్చున్. 1140
 ఇది పొడుపుకథగాయున్నది. కప్పజ్ఞానముగా పాముజ్ఞానముగా పోల్చబడినవి.

కం. కప్పయుఁ బామును బోరం
 గప్పను సర్పంబుమింగు | కై వడి మెఱయం
 గప్పను వెడలం ద్రోసెడి
 యొప్పున నాచొప్పుఁదెలిసి | యుండరవేమా ! ||వి|| 1141
 విచిత్ర విడి కదలివలెనున్నా యిందు జ్ఞానానైజ్ఞానములు కలసియున్నవి.

ఆ. కప్పురంపు మనసు | గాంక్షించు యోగికి

జ్ఞానదీప శిఖియుఁ | దా నటించుఁ

గానవచ్చు నాత్మ | క్రమమాణమై యెపుడు ||వి||

1142

మనస్సునకు మూడు మార్పులు గలవు.

* ఆ. కప్పువిడిన మనసు | గాంక్షింప దెద్దియు

జ్ఞాన తపము మాని | కదలకుండు

మెచ్చునాత్మక్రమము | మిన్నంటియుండురా ||వి||

1143

* ఇట వర్గయతి వాడెను. మాయనతిక్రమించినవాడు మహనీయుడు.

ఆ. కఫము మీఱి మరియుఁ | గనులు మూతలుపడి

బుద్ధి తప్పి చాలఁ | బుడమి మఱచు

వేళలందు నిన్ను | వెదకుటసాధ్యమా? ||వి||

1144

అవసాన కాలమందు అభవుని ప్రార్థించుట ఫలమివ్వనేరదు.

ఆ. కబ్బుమొకటిపూని | గడగడఁ జదివిన

లోనియర్థ మెట్టు | తా నెఱుంగు

నెరుక మాలు చదువి | కేటికోతెల్పరా? ||వి||

1145

కబ్బుము = పుస్తకము. తెలివితేని చదువులు అడవిగాచిన వెన్నెలవంటివి.

సీ. కమల భవాండంబు | కర్పటంబదియెంత ?

దానిలోపల జగ | త్రయ మదెంత ?

దాని నాల్గవపాలు | ధారుణీ స్థలమెంత ?

దాన నేడవపాలు | దీవియెంత ?

యందు దొఁమ్మిదవది | యగు తునియయదెంత ?

యా తునియలభాష | లమితమయ్యె ?

అట్టి భాషలతోడ | ననువు మీఱఁగఁగడు

బాలుపారుచున్నట్టి | భూములెన్ని ?

యట్టి భూములేలేడి వార | లమిత స్థువులు

ఘనులు పెక్కండ్రు కలరని | కడకు నెఱిగి

యొకరిదయ చాలగా నమ్మి | యుండు మనుజు

విభవమే మనవచ్చురా ! వెట్టివేమ !

1146

మావేమన కపింద్ర చంద్రుని లోకజ్ఞానము బహుముఖ ప్రజ్ఞా పాటవ మిందు ద్యోతమగుచున్నది.

బ్రహ్మాండము తలపుటై. మాడులోకములు దానిలో స్వల్పభాగములు. జలమయమగు ప్రపంచములో భూమి నాల్గవపాటు. ఆభూమి ఏడుద్వీపములుగా మారెను. (“జంబూప్లక్ష కుశక్రాంచ శాక శాల్మల పుష్కరా”) యీసప్త ద్వీపములలో జంబూద్వీపము చాలచిన్నది. అందులో అనేకభాషలు మాట్లాడేవారు గలరు. వారిని పాలించే రాజులు అసంఖ్యాకులు గలరు. మన మానసికశక్తులు తెలియక అస్వతంత్రులై నిరంకుశులయి మదాంధులగు రాజులగొల్చి పొట్టికూటికై ప్రజలు దేదెలయి యున్నారు. ఎంతసిగ్గుచేటో తెలిసికొనుండు.

క. కమలభవాండము లెల్లను

విమలులు సుజ్ఞానులెల్ల | వీక్షింతురయా !

యమలంబౌ మనమునఁ దగ

సుమహిత పిండాండ మెపుడుఁ | జూడరవేమా !

1147

విజ్ఞానులగు వారు బ్రహ్మాండ మంతయు చెలసికొందురు ; పిండము + అండము = పిండాండము.

ఉత్సాహ. కమలభవుడు వ్రాచుచున్నాడు | గర్తయందురందరుం

గమలభవుని శిరము శంభు | కరముఁ జేరు తెరుఁగరో ?

కమలభవుని నుదుట విశ్వ | కర్మయొక్కడె వ్రాసెరా ?

కమలజాండ గురుండతండె | ఘనమిదెఱుఁగు వేమనా !

1148

నానావృత్తములు వాడుటలో అంచెవేసినచేయి. దేదెలకేబ్రహ్మవ్రాత ;

ఆ. కమలభవుడు సేయుఁ | గడుస్మష్టి యందురు

హరి భరించుఁ జంపు | హరుండటండు

మూర్తులింద్రతైన | మూలమొక్కండెరా ! ||వి||

1149

ఓంకారమే స్మష్టికి మూలము.

క. కమలభవాండము లెన్నుచు

విమలపు సుజ్ఞానులెల్ల | వీక్షింతురయా !

శ్లో

విమలంబై మనముండగ

సమమగు పిండాండమెఱిగి ! చాటరవేమా ! 1150

పిండ + అండములు = పిండాండములు, పిండము = కనుగుడ్డు ;
అండము = పాప.

క. కమలములు నీటబాసిన

కమలాస్తుని రశ్మిసోకి | కమలిన భంగిన్

తమ తమ నెలవులుఁ దప్పినఁ

దమమిత్రులె శత్రులాట | తథ్యమువేమా ! 1151

భద్రభూపాలుని సుమతీ శతక పద్యమిందు యేమహాత్ములు చేర్చిరో ?

ఆ. కమ్మరీని దుడుకు | కార్యవినాశంబు

వడ్లవాని దుడుకు | వారపిడుగు

కాసివాని దుడుకు | కాకున్లు బాణంబు. ||వి|| 1152

కాకున్లుడు = రాముఁడు. కాశవాడు = సిల్పి. శ్రామికులను కష్టపెట్టిన
నష్టము గలుగునని గుణపాఠము.

ఆ. కరణ మధముడైనఁ | గాపులందఱుఁ గూడి

యెడైయందురు సుఖ | మెచ్చెనేని

బిరుదు కరణమున్న | బిత్త యనరొకో ! ||వి|| 1153

అధికారుల కానందము గల్పించుట కష్టము.

ఆ. కరతలంబునెత్తి | కాలి నదిమిప్పటి

యూర్ధ్వ దృష్టిచేత | నొనరనిల్చి

సర్వమైతనరుటఁ | జాలనాయువుకల్లు ! ||వి|| 1154

చేతులను పైకిసాచి కాలి నదిమిప్పటి ఊర్ధ్వ దృష్టిగా అంగములను వశముగా
చేయుట వీరాసనము. ఇది ఆయుర్వృద్ధిచేయును.

ఆ. కరములందు తమరు | గంగాధరుని బట్టి

తీర్థములకు బోయి | తిరుగుచుండ

వెన్న బట్టి నెయ్యి | వెదకిన చందవకా ||వి|| 1155

తనలోనున్న తత్త్వము తెలిసికోలేక తడుము కొనుట భధుగు తనము.

ఆ. కరముకర ములయందు | గంగాధరునిగట్టి

తీరములకుఁబోయి | తిరుగువారు

చేత వెన్నయుండ | నేతి కేడ్చెడివారె ? ||వి||

1156

కొది మార్పులతో రెండూ ఒకే రకముగా నున్నవి.

క. కఱకంఠుని కోపమువలె

వరగౌతము శాపమట్టు | వర్ణింపంగా

జరకష్ట జీవులై తగు

నరులను మదినుచ్చితిట్ట | నాశమె ? వేమా !

1157

మంచివారి మాటలే మంత్రములు. యిది పౌరాణి విజ్ఞానము. వేమనకు

పురాణోపాసాలు పుక్కిట బూరెల్లు.

ఆ. కఱగఁ గఱగఁబుట్టు | గనకంబునకు వన్నె

పెనగఁ బెనగఁ బుట్టు | బ్రేమసతికి

ముదియ ముదియఁ బుట్టు | మోహంబు, లోభంబు ||వి|| 1158

“ముది విటుడు, తెధవలంజకు వ్యభిచారమెక్కువ”

చ. కఱవులు గండముల్కులిగి | కష్టపుజీవిత మేర్పడంగ నే

గరిమను జీవరాసులకు | గట్టిగ నాయువు కల్గియుండునో !

మఱి వగవంగనేల ! నిల | మాకిక లేదననేల ! మాధ్యమా

యరయ దయాభుండై న పరమాత్ముడొకండగు దిక్కు వేమనా !

చంపకమును పంపకముగా వాడెను. “సర్వమును విష్ణు మయమని శాంతి

బొందు”

ఆ. కర్కశాయలుదిని | కాశలు బిగగట్టి

కాంతలను విడుచుట | కానిగుణము

వేని గడ్డిగ గట్ట | నేనుఁగు నిలుచునా ! ||వి||

1160

“దశమాత హరీతకీ” కరక్కాయ తినిన కామము నశించునని జైద్య

శాస్త్రము. వేమన షట్పాస్త్రవిద్యాపారంగతు డెనుటకు యిది నిదర్శనము.

ఆ. కర్మ గుణములన్ని | కడఁబెట్టి నడవమిఁ

దత్వమెట్లు తన్నుఁ | దగులు కొనునా ?

నూనెలేక దివ్వె | నూవులవెల్లనా ! ||వి||

1161

ముడిపదార్థము ముఖ్యముగాదు అసలుపదార్థమే ఆధారము

ఆ. కర్మగురుఁడు గాక । ధర్మంబుఁదెలియడు

కర్మజీవి మేలు । గానలేడు

నీరుచొరక లోతు । నీయానఁ దెలియదు ॥వి॥

1162

సూటిసూక్తులు తేటతెల్లముగా మహాయోగి వాడెను.

ఆ. కర్మజాల మనుచు । ఘనులెల్ల బలికిరి

కర్మమేమి ? దాని ఘనత యేమి ?

తెలుపొ, నలుపొ, యెరుపొ । తెలిసిన బలుకుదు ॥వి॥ 1163

కర్మసిద్ధాంత పరులు కల్పనతో చేతురగాని గమ్యస్థానమును గైకొనలేరని
కమ్యునివాక్కులు గ్రుమ్మరించె కవి.

కం. కర్మజ్ఞానేంద్రియములు

నిర్మల హృదయమును జేర్చి । నిర్గుణ మతితో

ధర్మంబని వివరించుట

మర్మం బధ్యాత్మయోగ । మహిమము వేనూ ! ॥వి॥ 1164

అధ్యా + ఆత్మ = అధ్యాత్మ ; మొదటి ఆత్మస్వరూపము. సమానభావం
బన్నిట వ్యక్తపరచాలి.

కం. కర్మనివృత్తై నప్పుడు

నిర్మలుడని భవుఁడు వాని । నిక్కమెఱుంగుం

గర్మము తీరెడు వేళను

ధర్మమే తనదేవుడనుచు । దలతురు వేనూ.

1165

కర్మముకన్న ధర్మమే గొప్పదని సిద్ధాంతము చేసెను శివయోగి.

ఆ. కర్మ ఫలములన్ని । కపటంబుగాఁ జూచి

ధర్మఫలములన్ని । తగిలియుండి

ధర్మ మత్మములను । దాటుటే ముక్తిరా ! ॥వి॥

1166

కర్మసిద్ధాంతాన్ని కాదని ధర్మసిద్ధాంతము ధన్యమని చెప్పా ఎ.

ఆ. కర్మమధికమైనఁ । గడచి పోవఁగరాదు

ధర్మరాజు గొల్చె । తగని చోటఁ

గంకు భట్టనంగఁ । గటకటా ! యేమన !

1167

కాలగతిని ధర్మరాజు కంకుబట్టుగా కాలముగడిపెను (భారతగాథ)

ఆ. కర్మమయ్యుడుగాక | కర్మంబుఁదెలియడు
కర్మజీవి మేలుఁ | గానలేడు
నీరు సారక లోతు | నికరము తెలియదు ||వి|| 1168
పనిలో ప్రవేశించినగాని పనియొక్క పద్ధతి తెలియదు.

క. కర్మము జ్ఞానికి దవ్వగు
గర్మమునకు జ్ఞాని దవ్వు | కల నిజ మిదియాఁ
గర్మజ్ఞానము లుడిగిన
నిర్మలానకుఁ గలుగు ముక్తి | నిజముగ వేమా ! 1169
వేదాంత విద్యారహస్యములు చెలిసికొనుటలో వేమనకు సాటివారులేరు.

ఆ. కర్మమునను బుట్టి | కర్మంబులోఁజేరి
కర్మమేరుపడుటఁ | గానలేరు
కర్మబంధమునకె | కడతేట లేరయా ! ||వి|| 1170
కర్మ జీవుని బంధింపజేయునని కర్మను గట్టిగా విమర్శించెను.

తే. కర్మవశమున సంసార | కష్టములను
జెంది మోహాతిశయమునఁ | జెడును నరుడు
కర్మ రహితత సుజ్ఞాన | కలితతయును
జెంద మోహాదులేటికి | జేరువేమ. 1171
కర్మ = పని ; తనుచేసినపనే తనకాధారం.

ఆ. కష్టచేతబట్టి | ఘనసాధకముజేసి
విష్టవీఁగుచుండు | వీరుఁడైన
కాలమైనయపుడు | కాలునిచేతను
కష్టపడుచు చచ్చు | కడకువేమ. 1172
ఎంతగొప్పవాడైన కాలనకు లోబడును.

క. కర్మాకర్మముల కొరకు
నర్మిలి నొకఁడుండులోన | నాత్మయు గర్తై
ధర్మా ధర్మములకు నది
నిర్మలమతి యైనవాఁడు | నిలుచునువేమా ! 1173
అర్మిలి = పిదప ; సమస్తమునకూ సర్వేశ్వరుడే కర్త.

క. కర్మా కర్మములెఱుగని

మర్మంబులు నింద్రజాల । మహిమలు విద్య

లకర్మము మర్మము ప్రాణులు

నిర్మలమతి దెలియవలయు । నిజముగవేమా !

1174

గజకర్ణ, అజకర్ణ, గోకర్ణ, టక్కు, టమార విద్యలే ధైంద్రజాల విద్య.

క. కర్మా కర్మములెల్లను

కర్మవినోదులకు దెలియ । గాదెల్లపుడున్

ధర్మాధర్మము లేర్పడ

నిర్మలమతి దెలుపవలయు । నిజముగవేమా !

1175

నిర్మలమతి కర్మలయొక్క చరిత్రల దెలిసికొంటాడు.

క. కర్మాకర్మము లొక్కటి

కర్మవినోదునకుఁ దత్వ । ఘనునకు దెలియుం

ధర్మాధర్మము లేర్పడ

నిర్మలమతి దెలుపవలయు । నిచ్చలువేమా !

1176

అవ్వపేరే మసలమ్మ.

తే. కర్ణములు, ముక్కు, జెవులును । గట్టనేల ?

నిర్ణయంబగు ప్రణవంబు । నేర్పమీఱ

ఘన చిదానంద ప్రజ్ఞలో । వినఁగనగును

మనసు నిలకడమాత్ర మే । మఱకు వేమ.

1177

జ్ఞానాంజనమును చక్షువులకు తగిలించి సర్వేశ్వరు జూచుట యోగమన్నాడు.

ఉ. కరువులు గండముల్ కఠిన । కష్టపు రోగము లెన్నివచ్చినన్

గరిమను జీవరాసులకు । గట్టిగ నాయువు గల్గినంతనే

మరువగ వంగనేల మరి । మాటికి లేదననేల మూఢులై

యరయ దయాభుడైన పరమాత్ముని జ్ఞానములేక వేమనా !

1178

దేశక్షోభాన్ని పర్చించాడు లుబ్ధుల మనస్సుల నిర్ణయించాడు.

ఆ. కర్ణుడే మునుపును | ఘనులెవ్వరునులేక
దానశీలుడ నంచు | దలపబడెను
మేలుసేయ నతని | మెఱుగెవ్వఁడెఱుఁగురా ! ||వి|| 1179
ధాతలను ప్రశంసించెను. (భారత గాథ)

ఆ. కర్ణుడొకఁడె కాని | ఘనులెవ్వరునులేరు
దానశీలుఁ డనగ | ధరఁబరగెను
ఓగు నెంచబోవ | రుపకార ముండిన ||వి|| 1180
సర్వ కాల సర్వావస్థల విశ్వాసంతోడండే మక్కను లెక్కచేయరా అపసరం
పట్ల ఆదుకొనే యేనుగే గొప్ప.

ఆ. కలడన్నవారికి | కలఁడు సద్గురుఁడిందు
లేదన్నవారికి | లేదులేదు
బొమ్మరింటను మాయ | నమ్మనియ్యదు జనుల ||వి|| 1181
బొమ్మరిల్లు = శరీరము ; దేవుడు ఎవ్వరిమనస్సుజ్ఞుఁడై వారికట్లా అగుపిస్తాడు.

ఆ. కలను నిజరూపుగా | గన్న సంపదజూచి
ఆశ్చర్యపడు నరుఁడు | నిద్రలోన
తెల్లవారిన వెనుక | కల్లగాపోనయా ! ||వి|| 1182
యాపద్యాలు చిందర వందరగా జూరెడి చిత్రాన్ని హత్తి యుండి.

క. కలలోని సంపదలెల్లను
గలఁగని మేల్కొనినతోడఁ | గనబడకేగుం
బలు భోగభాగ్య గణములు
కలరీతిగ నమ్మవలెను | ఘనముగ వేమా ! 1183
శాశ్వతములుగాని వాటిని శాశించాడు మహాకవి.

ఆ. కలవరించినవాఁడు | కడురమ్య నిద్రలో
తన్ను దెలుసుక తాను | తన్నుమరచు
తనువు మరచినవాఁడె | తొరకబ్రహ్మాంబు ||వి|| 1184
బ్రహ్మాంబు దెలిసికొనవలె ననిన తన్నుతాను దెలుసుకోవలెను.

ఆ. కల్పమనఁగ నగును | గారణబీజంబు

కల్పమనఁగ శివుని | కల్పితంబు

అల్పుడేమి యెఱుంగు | నానందభోగంబు ||వి|| 1185

కల్పము = బ్రహ్మాదినము ; ఓగులు ఈశ్వరకల్పితమిస్సృష్టి యని యెరుగరు.
కల్పమే కాలకల్పమునకు సృష్టికి బీజము.

ఆ. కల్ప మారగించి | కన్నులు ముకుళించి

బిట్ట బిగిసియుండు | బీదయోగి

మేకపోతు వలెను మెఱు | మెచ్చులకునయి ||వి|| 1186

లోకపంచకుల పోకడలు ప్రాకటము కానేరవని వాకొన్నాడు మహాకవి.
మెఱుమెప్పులు = ముఖప్రీతి వాక్యములు.

ఆ. కల్పమంబు సోక | కనుపింప దెందును

రూపమెవ్వరికిని | రూఢితోడ

దామసం బుడిగినఁ | దగఁగల్గు జ్ఞానంబు ||వి|| 1187

సత్య, రజ, సమగ్రణములు ; పీనిలోనున్న తామస గుణాన్ని దగ్ధంచేస్తే
ధన్యుడు కాగలడని కవివాక్కు.

ఆ. కల్పపాదుల కడవ | కడుగ నేర్చినవాడు

యోగి యోగి యోగి | యతికి యతికి

యిచ్చ నణచిన వాడు | యిది కడుగనేరునా ! ||వి|| 1188

పాప పంకము నంటకయున్న మనః పద్మముగలవాడే మహాయోగి యగునని
చెప్పెను.

ఆ. కల్పమారగించి | కన్నులు ముకుళించి

బిట్ట బిగిసియుండు | బీదయోగి

మేకపోతువలెను | మెఱుమెచ్చులకునయి ||వి|| 1189

కల్పము = పొట్టనిండ చల్లన్నము తినుట. మేకపోతు గాంభీర్యము బీద
యోగిది.

ఆ. కల్ల గురుఁడు గట్టు | నెల్ల కర్మంబుల

మధ్యగురుఁడు గట్టు | మంత్రచయము

ఉత్తముండుగట్టు | యోగసామ్రాజ్యంబు ||వి|| 1190

ఓగుగురుడు కర్మసిద్ధాంతాన్ని, మధ్యముఁడు మంత్రోపధేశాన్ని, ఉత్తము
గురుఁడు యోగాన్ని ప్రజలకు బోధింతురు.

ఆ. కల్లటికెకు భూతి | గట్టిగాఁ జెట్టిన
నందులోని కంపు | లడంగనల్లు

మెడనుఁ ద్రాడువేయ | మెఱపుతోద్విజుడొనె ? ||వి|| 1191

కల్లు + అటికకల్లటిక = కల్లుకుండ; కల్లుకుండకు బూదిబూసి కంపున
పోతుండన్నట్లే జంజమువేసికొని బ్రాహ్మణుడననుట.

ఆ. కల్ల నిజముచేసి | కఠినభావముఁజెంది
ప్రల్లదంబులాడు | భక్తిలేక

మాయలాడు వాఁడు | మహితాత్ము సాటియా ||వి|| 1192

“ఉల్లి మల్లియానె? పిల్లి బెఱ్ఱుతియానె? కాకి కేకి యానె గుక్క-
గుఱ్ఱమానె? గోమాయు వావొనె?” అను సామెత అనుసరించాడు.

ఆ. కల్ల నిజముఁ దెలిసి | గాలి భూతము రోసి
యింటిమీద నాస | యేల విడరో

నీటిమీద బుగ్గ | నిలుకడ కాదయా ! ||వి|| 1193

శరీరము నీట మడుగ వంటిది.

ఆ. కల్లనిజమురెండు | కఱకంట డెఱుగును

నీరు పల్లమెఱుగు | నిజముగాను

దనయుని జన్మంబు | తల్లి దానెఱుగును ||వి|| 1194

అసతైన విషయాలను నీసలుగా చెప్పుటతో చేయకండి వేసుకొన్నాడు.

ఆ. కల్లయైన జగము | గనుటెల్ల నిజమని

నమ్మి భ్రమను జిక్కి | నాతిఁగూడి

యెల్లజనులు మఱుతు | రేకాంతుడగు హరి ||వి|| 1195

“హాలాపాన విజృంభమాణ భాగవత పద్యభావంబు
ద్యోతక మవుతుంది.

ఆ. కల్ల లాడ లేమి ? | కానకిచ్చిన మనుఁ

గలిమి లేములందు | వెలసియుండుఁ

నేటి కాల్యచూడ | నెక్కితగ్గినరీతి ||వి|| 1196

కలిమి లేములు నీటియొక్క అటుపోటులకు సాక్షున్నాడు.

ఆ. కల్ల లాడుకంటెఁ | గష్టంబు మఱిలేదు

కష్టమెపుడో కీడు | గలుగఁ జేయుఁ

ద్విజాడ ననుట చూడ | ద్రిమ్మరితనమది ||వి||

1197

ద్రిమ్మరితనము = వదరుబోతు. బ్రాహ్మణుడనని ప్రగల్భములుఁ గొట్టు
వానిని తిట్టాడు వేమన.

ఆ. కల్లలాడుదు రిల | కంసాలి దొంగని

యతనిసొమ్ముకెట్టు | లతఁడు దొంగ

మన్ను బంగరుగను | మఱి చేసిపెట్టడా! ||వి||

1198

విశ్వబ్రాహ్మణులను రసవాదమును ప్రశంసించెను.

ఆ. కల్ల లాడువాని | గ్రామభర్త యెఱుంగు

సత్యమాడువాని | సామియెఱుంగుఁ

బెక్కుతిండిపోతుఁ | బెండ్లమెఱుంగురా ||వి||

1199

నూటిగా మాటలు వాడుటలో మేటియైనకవి వేమన.

క. కల్లలు పలికెడు నరులకుఁ

దెల్లముగా బ్రహ్మవిద్యఁ | దెలుపుట యెల్లం

జల్లయు బాలును గలిపిన

చల్లకుఁ దోడంటినట్లు | సహజమువేమా!

1200

తెలివైన గాడిదచేయు పనినే తెల్పెను మహాదాసి.

ఆ. కలిగింది తినివేసి | కదలకుండుండక

పెత్తనానికి పోవు | సాధువెదవ

బుద్ధిలేని వాణ్ణి | పంక్తిలో చేర్తురా ||వి||

1201

నిలువెల్ల లక్షణనియమములు తప్పి నీరసం గా యుంది.

ఆ. కలిగి ధర్మమీయఁ | గాననివారును

కలిగి తినకచాల | గ్రాగువారుఁ

కలిమి నెచటఁజూడఁ | గానకచెడుదురు ||వి||

1202

ఖంగతోటలో దిష్టిబొమ్మలు వంటివారు కొందరున్నారని,

ఆ. కలిగినట్లులుండు | గలుగకయుండును
మఱియు లేకయుండు | మఱియుఁ గలుఁగు
నాశకొలఁదిని శివుఁ | ఁడందించు చుండును ||వి|| 1203
మెరుపు మెరసినట్లు భగవల్లీలలు మేల మాడుచుండును.

ఆ. కలిగినట్లుఁ బ్రతుకు | కలుగక యుండును
కలుగునట్లే బ్రతుకు | కలిగియుండు
బ్రహ్మదేవుడు వ్రాత | బానిస వ్రాతరా! ||వి|| 1204
బ్రహ్మవ్రాతని కొందరు భ్రమసి భవిష్యత్తును గంగలో కల్పించున్నారు.

ఆ. కలిగినట్టె యుండుఁ | గలుగకయుండును
మఱియు లేకపోవుఁ | దిరిగి కలుఁగుఁ
గలిమినెవటఁ జూడ | గారడి యనవచ్చు ||వి|| 1205
మంగలి యద్దము మాంత్రికుని తంతులుగా లక్ష్మిని పోల్చుడు కవి.

ఆ. కలిగిన మనుజుండు | కాముడై, సోముడై
మిగులఁ దేజమునను | మెఱయుచుండు
విత్త హీనుడైన | నుత్త సన్యాసిరా! ||వి|| 1206
కాముడు = మన్మథుడు; సోముడు = చంద్రుడు.
“ధనమాలమిదం జగత్తని” వేమన పూర్ణానుభవాన్ని పూర్తిగా చిత్రించాడు.

ఆ. కలిగిన మనుజుడు | కాముడు, సోముడు
మిగుల దేకమునను | మెఱయుచుండు
విత్త హీనుఁ డెంత | రిత్తయై పోవును ||వి|| 1207
విత్తము = డబ్బు; రిత్త = లేకపోవుట.

ఆ. కలిగి పెట్టెనేని | కర్మ జీవులకెల్ల
తిరిపెమును దొరకదు | దీనులార !
తెలియఁ జూచుకొనఁడు | దృష్టాంతమెప్పుడై న ||వి|| 1208
తిరిపెము = చిచ్చము; పాత్రాఁఁఁ పాత్ర విచక్షణ పాటించి పనులు చేయుచున్నాఁడు.

ఆ. కలిగియుఁ దినలేక | కష్టించురోగికి

నాడువారి మీద | నాశగలదె ?

అన్నమదముతోడ | నఖిల మదంబులు ||వి||

1209

తేనెటీగలు తినక తెరవల్లకియ్యక దేబెరై పోతాయి.

ఆ. కలిగి యున్న వానిఁ | గని పట్టి యిచ్చిన

మనువు ; బొంగు | పాలు మరిగినట్లు

లోన నిగిరి కలిమి | లొట్టపోకుండునా ! ||వి||

1210

మనువు = వియ్యము ; యిగిరి = లేకపోవుట; లొట్టపోవుట = వట్టిదగుట ;
వున్నవారు వున్నవారితో వియ్యమందుట విశదపరచెను.

ఆ. కలిమిగల యతనికి | కన్యకనిచ్చుచో

మురియుచుండు వెట్టి | మూఢజనులు

పూజఫలమె కాని | పూనికల్నిల్చునా ? ||వి||

1211

“భక్తిలేని పూజ పత్రిచేటు” వాడెను.

ఆ. కలిమిగల యతనికిఁ | గానుక నిచ్చుట

బావినీరు నదికి | పాట్చినట్లు ;

నిమ్మకు నిలరాళి | నీరెత్తి నట్లుండు

బేదకియ్య మనువు | పెరుగువేను.

1212

గూర్చునకు తెలుగుజూపుట మంచుకు చలువచేకూర్చుట మూఢులపని.

ఆ. కలిమి గల్గినేమి ? | కరుణలేకుండిన

గలిమి తగునె ? దుష్ట | కర్ములకును

దేనె గూర్చు నీగ | తెరువునఁ బోవుదా ! ||వి||

1213

“జ్ఞానముచేయని ధనము దండుగుచేటు”

ఆ. కలిమిఁ కలిగియుండి | కఠిన భావముఁజెంది

తెలియలేరు ప్రజలు | తెలివితేక

కలిమి వెన్నెలగతిఁ | గానంగలేరయా ! ||వి||

1214

“ఉపమా కాళిదాసశ్లో. భారవే రర్ధగౌరవమ్” అనునట్లు వేమన యుప
మానోపమేయముల చూపుటలో వారిశ్రేణిని పట్టెను.

- ఆ. కలిమిఁ గలిగెనేనిఁ | గాముఁగాఁ జూతురు
 లేమిచేతఁజిక్క | లేమ లధిపు
 మదను వంటివాని | మాలఁగాఁ జూతురు ||వి|| 1215
 విత్తమహిమ చిత్తభ్రాంతుల గల్గించునని వేమన విమర్శించుచు విశద పర్చాడు
- ఆ. కలిమిగలుఁగ సకల | కులములకెక్కువ
 కలిమి భోగ భాగ్య | ములకు నెలవు
 కలిమిలేని వాని | కులమేమి కులమయా ! ||వి|| 1216-
 “ విత్తం విశ్వక్సేయః ” శృతిని వాడెను.
- ఆ. కలిమిచేత మగనిఁ | గలిసియుండును గాంత
 కలిమిలేని వేళఁ | గనరుచుండుఁ
 గలిమి సతముగాదు | కానంగలేరయా ! ||వి|| 1217
 విత్తాన్నిబట్టి విభుని పూజలు.
- ఆ. కలిమిఁ జూచి యియ్యఁ | గాయమిచ్చిన యట్లు
 సమున కియ్య నదియు | సరసతనము
 పేదకిచ్చు మనువు | పెనవేసినట్లుండు ||వి|| 1218
 లోకనీతుల విలోకించి తారతమ్యాన్ని దారిగా జూపించాడు మహాయోగి.
- ఆ. కలిమినాఁడు నరుఁడు | కానఁడు మదమున
 లేమినాఁడు మొదలె | లేదుపెట్టఁ
 గలిమి లేమిలేని | కాలంబుఁ గలుగునా ! ||వి|| 1219
 మానవసహజాన్ని మాటు వడకుండ నూటిగా చెప్పాడు.
- ఆ. కలిమి తనదు పాలి | కర్మానుకూలంబు
 బలిమి తనదు పాలి | బంధకంబు
 కలిమి, బలిమి రెండు | తెలివికి హనిరా ! ||వి|| 1220
 ఇంట్లో ధనము, ఒంట్లోనత్తువ ఎప్పటికైనా నిరర్థకమే !
- ఆ. కలిమినాఁడు మగనిఁ | గామించి చూచును
 లేమిఁ జిక్కునాఁడు | లేవకుండు
 మనిన మగనినైన | మడియంగఁ జూచును ||వి|| 1221
 శ్రీల చిత్రాతి విచిత్రముల చిత్రింపాడు.--
 మనిన = బ్రతికిన.

ఆ. కలిమి బలిమిఁజూచి | కనకము నాసించి

కన్య నియ్యఁ బూర్వ | గతులవెట్టా ?

పేదకనువు మీరఁ | బిల్లనిచ్చినవానిఁ

జెప్పనేల ? పరమ | శివుఁడువేమ.

1222

ఉదారభావాన్ని ఉద్దీపింపజేశాడు

తే. కలిమి సుఖదుఃఖములకును | గారణంబు

సంపదలు గల్గ నెవరికి | శాశ్వతంబు

తెలివి సంపదఁ గలవాఁడె | దేవ సముఁడు

నిత్యమది హర్ష దాయిని | నిజమువేమ !

1223

బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలి యని చెప్పకయే యీపద్యము తెల్పుచున్నది.

ఆ. కలియుగంబు నందు | ఘనతకు నై చ్యంబు

ఘనత నై చ్యమునకుఁ | గలుగుచుండు

శ్రద్ధభక్తిలేక | జనులుండు గావున ||వి||

1224

భక్తి శ్రద్ధలు భగ్నమయాయని కలియుగ మహిమ గణుతించాడు.

ఆ. కలియుగమున నున్న | కాపు కులానకు

వేమన దనకీర్తి | విక్రయించె

నున్న ధర్మమెల్ల | నుర్విపై నరులకు

గోరుబెట్టు వరము | గోరివేమ.

1225

ఎటువంటి వారికిని స్వజాత్యభిమాన ముండును.

ఆ. కలియుగంబున ధర్మ | కోటి కొక్కఁడు గలఁడు

లేడు లేడనిచెప్పు | లోభివాఁడు

అంత ధర్మిష్యులె | ఆవలేమున్నది ? ||వి||

1226

ఒంటిపాదం మనిషివలె కుంటుతుండీపద్యము.

ఆ. కలియుగమునఁ బుట్టి | కడతేఱగా లేక

యెడలు బడలఁజేసి | యుగ్రతపము

తమరుచేసి యేమి | తత్త్వంబు గనలేరు ||వి||

1227

“కలియుగే స్మరణేన్ముక్తి” వాడాడు.

ఆ. కలియుగమున నున్న | కాపు కులమునకు
 వేమన తనకీర్తి | విక్రయించె
 నున్న ధర్మమెల్ల | నుర్విలో నరులకు
 కోరువెట్టెఁ బరముఁ | గోరివేమ. 1228
 వేమన కవిత్వము శిష్యునాటికి విశ్రుతులు బ్రాహ్మణులే? అందుకే పొందుగా
 తనకులాన్ని చెప్పాడు.

ఆ. కలుగు చింతలన్ని | కడకఁతో దాటఁగ
 వెలుగుఁ జంద్రకాంతి | వేడుకలర
 నివ్వటిల్లఁగోరు | నిర్గుణ యోగిరా! ||వి|| 1229
 చిత్తభ్రాంతులను చితుకగొట్టి యోగివి గమ్మన్నాడు మహాయోగి.
 నివ్వటిల్ల = ప్రకాశము.

తే. కలుగుచుండెడి కర్మము | లొలద్రొక్కి
 నిలిచి నిర్గుణ పథమూని | నెలవెటింగి
 పలుకకుండెడు వాఁడెహో | పరమగురుఁడు
 నిత్యసంతోష నిధియగు | నిజమువేమ. 1230
 పరమ గురులత్వ లక్షణముల బాగుగా చెల్పాడు.

తే. కలుగు దోషములెల్లను | గాలద్రొక్కి
 వెలుగునకు నావలను వెల్లు | వెలుగుజేరి
 నిలిచి నిర్గుణ మందుచే | యిల సమాధి;
 * చెలఁగు నేనల్లతఁడె పరమ | శివుఁడువేమ. 1231
 * యిచ్చట గణము తప్పెను. సమాధి = దశేంద్రియ బంధనచేసి అసలు
 విషయమును సిసలుగా జూచుచే సమాధియోగము.

ఆ. కలుగు సుఖములెల్లఁ | గల్లగా రోయుచు
 మెలగుచుండువాఁడు | మిహిరు పగిదిఁ
 దిరుగు నేర్పుచూడ | ధారుడే యగునయా! ||వి|| 1232
 మిహిరుఁడు = సూర్యుఁడు; ద్వంద్వాత్మీతుడగువాడు ద్వాదశాదిత్యుల
 కంటివాడు,

ఆ. కలుపు దీసి నరులు | కాపాడి పయిరుల
బెంచు ప్రేమ వలెను | బెనిచి మదిని
ద్రుంచి దృశ్యములను | దెంపుగా నుండరా ||వి|| 1233

“మంచినిపెంచి చెడుగునుద్రుంచి మించినవాడే మిహిరుఁడురా!”

ఆ. కలువపూలవంటి | కన్నులుండిననేమి ?
చిలుక పలుకులట్లు | పలుకనేమి ?
తెలివి బలిమిఁగ | తేజరిల్లగనేమి ?
తులువగామి నలరు | నెలఁతవేమ. 1234
శ్రీకి రూపం పాపం గుణమే సుభూషణం.

ఆ. కలుష మానసమునఁ | గాన్పింపఁగా రాదు
అడుసు లోన భానుఁ | డడగినట్లు
తేటనీరు పుణ్య | దేహమట్లుండురా ! ||వి|| 1235
అజ్ఞానాంధకారంలో సుజ్ఞాన సూర్యుడు నూటిగా కానరాడు.

తే. కలుషములనెల్ల ఖండించు | గతి నెఱింగి
చిన్మయానంద పట్టాభి | మిక్తుఁడైన
వానినెన్నంగఁ దరమె ? యీ | వసుధయందు
బరమశివుఁడని వర్ణింపఁ | బడునువేమ. 1236
చిన్మయానందుని చేష్టల చిత్రించాడు.

ఆ. కలుష మెన్నికొనఁగ | గౌరవ హానిమే
యరయఁ దత్వమెన్న | నాత్మఘటిక
తెలిసినంతఁ దాను | స్థిరుఁడు గావలయురా ! ||వి|| 1237
విజ్ఞానాన్నార్జించి అజ్ఞానానికి అఱ్ఱులు చాచరాదన్నాడు.

ఆ. కలుషమెల్ల దెలియఁ | దలవంపులకు మూల
మరయ దత్వమెల్ల | నాత్మబుట్టుఁ
దెలిసినందునకునె | ధీరుండు గావలె ||వి|| 1238
ధీరుఁడు = పండితుఁడు,

ఆ. కలుష మొక్కయింత | కాన్పింపదెందును
జూడ నెవరికైన | సొంపుమీఱఁ
దామసం బడంగఁ | దావెల్లు జ్ఞానంబు ||వి||
తామసగుణమును దరిజేరనీకపోవుటయే ధన్యత్వానికి బాట.

1239

ఆ. కల్లుకుండకెన్ని | ఘనభూషణము లిడ్డ
నందులోని కంపు | చిందు లిడెదె
తులువ సదివికొన్నఁ | దొలిగుణ మేమగు ||వి||
“పుట్టుకతో వచ్చిన గుణం పుడకలతోగాని పోదు”

1240

ఆ. కల్లుఘటికి భూతి | ఘనముగాఁ బెట్టియు
నందులోని కంపు | నణఁగనట్లు
మెడను త్రాడు వేయ | మెరపుతో ద్విజుడొనె ||వి||
ఘటిక = కుండ; పవిత్ర వస్తుధారణ చేసికొన్నంతమాత్రమున ఆపవిత్రుడు
పవిత్రుడు గాజాలడని మహితవాక్కు.

1241

ఆ. కల్లుఁ ద్రాగు నరులఁ | కై పెక్కి యుండెడి
వారి సుఖముఁ దలఁప | వశముగాదు
ఒడలు మఱచి యోగ | ముల్లసిల్లెడు యోగి
త్రుల్లిపడక మఱచి | తూగువేమ.
కై పెక్కి = మత్తెక్కి; కైపు దేశీయము రామాభ్యుదయ ప్రయోగము.

1242

ఆ. కల్లుద్రాగువాని | కల్లు మ్రుచ్చనరాదు
కల్లలాడువాడె | కల్లుమ్రుచ్చు
కల్లుఁ ద్రాగుకంటె | కల్లలాడుకంటె కీడు ||వి||
కల్లు మ్రుచ్చు = మత్తెక్కిన గజదొంగ; అబద్ధము అన్నివిధాలచేటు.

1243

ఆ. కల్లున కిడునట్లు | చల్ల కీయగలేరు
కొల్లకట్టలేరు | గురువునకును
బూయి కిచ్చునట్లు | పుణ్యానికీయరు ||వి||
కొల్లకట్టు = నిలువుదోపులు; బూయి = జారిణి.

1244

ఆ. కల్లునీళ్లుద్రాగి | కడుఁబెద్దవారితోఁ
జేరె విడిచి తిరుగు | సిద్ధురాలు
పనులు దీఱు వెనుకఁ | బాతలు గట్టురా! ||వి|| 1245
“పృథ్వారీ పతివ్రతా” అను నాశ్వాక్షి వాడెను.

ఆ. కల్లు కిచ్చినట్లు | చల్ల కివ్వగలేరు .
కొల్ల కిచ్చినట్లు | కుడువలేరు ?
పాలుసు కిచ్చినట్లు | పుణ్యానికివ్వరు ||వి||
కొల్ల = దోపిడి ; పాలుసు = మాంసము.

ఆ. కళవళంబు మాని | నిలువరించినవాఁడు
తొడరి బయలు దాకి | తుప్పటిలుచు
యక్షయంబు నంది | యగ్గించు చుండును ||వి|| 1246
కళవళము = కంగారు ; తుప్పటిలుట = గంతులిడుట ; అక్షయము = స్థిర
మగునది.

ఆ. కవిత గూర్చ బుద్ధి | గల్గజేసె నజుండు
సముచిత మతితోడ | జక్కగాను
యొనర సంధ్య నిష్ఠ | హోమ తర్పణముల
జెలగి కల్పనంబు | జేసెవేమ. 1247
జత, తప, హోమాది సత్కర్మలు సల్పి సత్కవిత్వ మలవరచుకొన్న చతు
రుండు వేమన.

ఆ. కష్టజీవి బ్రతుకు | కాష్టము పాలగు
నిర్దయాత్ముబ్రతుకు | నీట గలియుఁ
గూరకర్ము బ్రతుకు | చోరులపాలాను ||వి|| 1248
స్వభావోక్తిని జాలువార రసముతో చిత్రించాడు మహాకవి.

తే. కష్టమున కోర్చి దమయంతి | కాడు సొచ్చె
దుష్ట కై రాతకునిఁ జూచి | ధూళిఁజేసె
వృష్టియై సత్యవై భవ | మందెగాదె ?
నిష్ఠ మదిఁగల పతిభక్తి | నియతివేమ. 1249
చిత్తేకాగ్రతగల స్త్రీ చేయరానిది లేదు (నలోపాఖ్యానగాధ)

- ఆ. కష్టమైన మనసు | గాంక్షించి యోగికి
జ్ఞాన దీపశిఖియుఁ | దానటింపఁ
గానవచ్చు నాత్మ | క్రమమైన జ్ఞప్తితో ||వి|| 1250
జ్ఞానదీపశిఖి = విజ్ఞానము నే దీపపువెలుగు “కష్టే ఫలే ? ”
- ఆ. కష్టమైన మలము | కడుపులో నుండంగ
నంతకంటెఁ జెడెడి | దన్నరసము
ఉపములేని జనము | లుపవాసముందురు ||వి|| 1251
శరీరాన్ని కృశింపజేసి చేయునజేయుంది !
- ఆ. కష్టలోభి వాని | కలిమికి నాసించి
బడుగువాఁడు దిరిగి | పరిణ మించు
దగరు వెంట నక్క | తగిలినచందంబు ||వి|| 1252
“అందరాని పండ్ల కట్టులు చాచరాదు ”
- ఆ. కనవు దినునుగాదె ? | పసరంబులెప్పుడు
చెప్పినట్టు వినుచుఁ | జేయుఁ బనులు
వానిపాటియైన | మానవుఁ డొప్పుడా ! ||వి|| 1253
మానవత్వములేని మనిషి పశువుకంటె హీనుఁడు.
- ఆ. కనవు నేరి తిన్న | పసరపు మైదిన
మాలడంగ్రు వాని | మహిని జనులు
పందిఁ గోడి దిన్న ప్రాజ్ఞులందురు జనుల్ ||వి|| 1254
“గోబ్రాహ్మణ సంరక్షణార్థ మిదం శరీరం” అను శ్లోతి.
- ఆ. కనవు నేరి తినెడి | పసరము తినువాని
మాల య ద్రు గాదె ? | మహిని జనులు
పందిఁ గోడి దిన్నఁ | బాపు లందురు సుమీ ! ||వి|| 1255
“మత్స్యహంసం మతిభ్రష్ట ”
- ఆ. కసి గలిగియుఁ బాప | కర్ములఁ బీడింతు
రల్లప్రభులు యముని | రల్లభటులు
వృశ్చికంబుఁగన్న | విడుతురే చంపక ||వి|| 1256

ఆ. కసువులు దినువాడు | ఘనఫలముల రుచి

గానలేడుగాదె | వానియట్టె

చిన్నచదువరులకు | మిన్నజ్ఞానమురాదు ||వి||

1257

కసువు దినువాడు = బుద్ధిలేనివాడు.

ఆ. కనవుఁ బసికిఁజేసె | గాలి ఫణికిఁజేసె

మన్నెరలకుఁ జేసె | మరవకెట్లా

కుంభిని జనులకును | గూడట్లు చేసెరా ! ||వి||

1258

మను + ఎఱ్ఱలు = ఏలుఁగు పాములు, మన్ను పాములు; కుంభిని; = భూమి; ఫణి = పాము; పసి = ఆవు.

ఆ. కస్తురి యటుచూడఁ | గాంతి నల్లగనుండుఁ

బరిమళించు దాని | పరిమళంబు

గురువులైనవారి | గుణము లీలాగురా ||వి||

1259

రూపమునగాక లోపలున్న శక్తి నే గమనించవలయును.

ఆ. కస్తురివలపేల ? | గజరాజమునకెన్న

దనదు మదపుధార | తావిగాక

యోగికేల రంభ ? | యోగహర్షంబుండ ||వి||

1260

ఎవరి కేదియున్న భూషణా ఆదియే గాని అన్యమైనచో వికారముగానుండును.

క. క్రమమున దేహత్రయముల

విమల జ్ఞానంబుచేత | వివరించినచో

నమలంబగు నస్తోకము

కొమరొప్పఁగ జాగ్రతందు | గూడుము వేమా!

1261

అస్తోకము = ఎడతెగని; దేహత్రయములు = స్థూల, సూక్ష్మ, కారణ దేహములు.

ఆ. క్రతువు చేసితనుచుఁ | గడు విఱ్ఱవీగుచుఁ

గడుపునిండ నేయిఁ | గుడిచి త్రేడి

రాగమెత్తురేల ? | భాగాంతకు లనక ||వి||

1262

యజ్ఞయాగాదుల మిషతో పొట్టనిండ పట్టుబడి పట్టుటకే ?

ఆ. క్షమ గలట్టి యతఁడు | సాధునై శోభించు

నోర్పుఁబోలునట్టి | దుర్వి గలదె ?

వన్నెవచ్చు మేలు | లెన్నియైననుగూడు ||వి||

1263

క్షమ = ఓర్పు ; ఓర్పు కూర్పులతో నేర్పరియై నెగడిన వాడే నెరయోగి.

ఆ. కాంచనంబుపై నఁ | గాంతలృతైనను

బ్రహ్మకై నఁబుట్టు | రిమ్మతెగులు

తోయజాక్షి విడుచు | దొరయెవ్వఁడునులేడు ||వి||

1264

కాంతా కనకాలను కాదన్నవాడు లేడు.

ఆ. కాంచనంబుమీఁది | కాంక్ష మోహము గప్ప

విడువలేరు ప్రజలు | విశ్వమునను

గాంక్ష గలుఁగువారు | కానంగలేరయా ! ||వి||

1265

కాంచనము = బంగారము ; కాంక్ష = కోరిక ;

కోరిక లూరనివారు ధారుణిలో లేరు.

ఆ. కాంత కుంకయైనఁ | గాని కులంబైన

బాయలేక విటుఁడు | భ్రమసియుండు

మరిగి గ్రుడ్డికుక్క | మాంసంబుఁ గొన్నట్లు ||వి||

1266

కుంక = చెడిపె ; కామానికి కళ్ళులేవు.

ఆ. కాంతపై ని ప్రేమ | స్వాంతము రంజించు

జితదీటుఁ దరుణి | చిక్కునపుడె

విత యమరఁబోదు | విశ్వసాక్షి ని గూడ ||వి||

1267

స్వాంతము = పునఃపున్య ; అడదానియందు ఆత్మఉంచినట్లు అది బ్రహ్మ యందు అమరనీయడు.

ఆ. కాంతమీదియాశ | కనకంబుపై నాశ

లేనివాఁడు పుడమి | లేనివాఁడె

కబురులేలఁ జెప్పఁ | గాన్పింప దెలియరా ! ||వి||

1268

క. కాంతము భస్మముఁజేసిన

శాంతులకది జ్ఞానసాంఖ్య | సంజీవి యగుం

గాంతలఁ దలపక యుండిన

శాంతముగల దైవమగునుఁ | జగతినివేమా!

1269

కాంతభస్మము శాంతినిస్తుంది.

ఆ. కాంత మేనుశూచి | కలవర పడెదరు

కడుపులోని రోతఁ | గానలేక

యింతరోతచేత | కీదేహమేలరా! ||వి||

1270

శరీరము మలమూత్రముల కొంప.

ఆ. కాంతయందె వెడలి | కాంతకే యాసించి

గాసిఁ బడఁగనేల? | కాంతచేత?

కాంత విడుచువాఁడు ఘనతర యోగిరా! ||వి||

1271

స్త్రీవ్యాపాహం ద్రెంచినవాడే సిద్ధయోగి.

ఆ. కాంతల కందంబు | కురులు, స్తనంబులు

* మగవారి కందంబు | మీసమొక

గుళ్ళకు యందంబు | గోపురంబొక్కటే? ||వి||

1272

* యతి తప్పు; అందచందాలు అందరి కొక రకంగా నుండవు.

ఆ. కాంతసింధురంబు | కడుఁ బిత్తరోగికి

నొసర మధువుతోడ | నొసఁగినంతఁ

దనరు దేహబలిమి | ధన్యుడై గట్టెక్కు ||వి||

1273

కాంతాసింధురము శరీరమునకు పుష్టినికల్పించును. వేమన ఆయుర్వేద పారంగతుఁడు.

ఆ. కాకి కన్నబిడ్డ | కాకికే యందంబు

కోడి కన్న బిడ్డ | కోడి కందం

యోగికన్న కళ్ళలు | యోగికే యందంబు ||వి||

1274

ఆ. కాకి గట్టున కూసు | కోడి కొక్కెర కూసు

కుక్క షిల్లని మొఱుగు | కలియుగమున

హాస్యంబు సేయువాఁ | డన్నికూతలు కూసు ||వి||

1275

ఒక్కొక్కస్వరం ఒక్కొక్కజాతికి చిక్కింది.

ఆ. కాకిగూటిలోన | కోకిలమున్నట్లు
 భ్రమరమగుచు పురుగు | బ్రతికినట్లు
 గురునిగొల్చువెనుక గురువు | తానానయా ! ||వి|| 1276

ఆ. కాకిపై కొంగెక్కి | యాట్లాడుచుండంగ
 పిల్లి రెంటిని పొంచి | పట్టుకొనెను
 మల్లి చూడబోతే | మూడు కానకపోయె ||వి|| 1277

మనస్సుపై బుద్ధిని ధృవపరచుట యీరెంటిని జ్ఞానము హరించగా నిరామ
 యత్నం నెరవేరుతుంది. యీపద్యం లక్షణ విరుద్ధం.

ఆ. కాకులున్న గూడు | కోకిలకగునట్లు
 భ్రమరచేత కీటకము | మనుమాడ్కి
 సత్యముక్తి విని | చెడుగెడు నరుడయా ! ||వి|| 1278
 అతుకుల బొంతగా ఆమరిన యీపద్యము ఆస్యలజేమె.

ఆ. కాటికి హితవైన | కాయంబు యెన్నాళ్ళు
 * భక్తిశాయను నిల్చు | భూమిమీద
 జాగ్రత్త పడువాడె | జాణుండు, ధీరుండు ||వి|| 1279
 * యతి పోయింది ; ఎక్కడినుంచి వచ్చిన వస్తువు తుద కక్కడికే చేరును.

క. కాదనఁడెవ్వరి తోడను
 వాదాడఁగఁబోడు వెట్టి | వాని విధమున
 న్నేదాభేద మెఱింగియు
 వేదాంత రహస్యమెఱిగి | వేమన నుడువున్. 1280
 “ వెట్టివేమనవాక్కులు వేదమయ్యె ” వేదములే వేమనవాక్కులు.

క. కాదని యెవ్వరితోడను
 వాదాడక తిరుగువెట్టి | వానిస్వలనే
 భేదాభేదములడచిన
 వేదాంతరహస్యమెల్ల | వేమననేర్చున్. 1281
 వేదాంతరహస్యము = ఉపనిషద్వాక్యము వేద + అంతము = వేదాంతము,

ఆ. కాననంబుఁజేరి | కడు శ్రమనొందిన
నా నలుండు రాజ్య | మందె మరల
బుద్ధినొక్కి యెఱుక | పోకార్చుటయె ముక్తి ||వి|| 1282
“కష్టే శతే” నలచరిత్రనిట నాణ్యంగా వాడేడు యోగి.

తే. కాననము సొచ్చి తిరుగుట | మానవలెను
బూని మదమత్సరాళిని | బొలియఁజేసి
మాని నిజకేళిదరిఁజేరు | మాన్యుఁడరయ
ధ్యాన ధారణ యోగము | లూబ్ధుని వేమ. 1283
పద్మజముల సమయించుటయే యోగ సిద్ధికి ఉత్తమమార్గము.

క. కానన సమమగు జ్ఞానము
బూనక తన్నెఱుగదరమె? | భువిలో నెప్పుడుం
దానని యెఱుఁగుట తత్వము
నేనని వర్ణించువాఁడె | నేర్పరివేమా! 1284
తత్వము = బ్రహ్మజ్ఞానము ;

ఆ. కానరాని బయలు | గనుటయే క్షేమంబు
మేనుమఱచి నిద్ర | మెలఁగినట్టు
తాను దానుగాను | దలఁపు మఱపుదాటు ||వి|| 1285
“నే” న నే మమ కారము లేకుండాజెయ్య మన్నాడు కవి.

ఆ. కానరాని వాని | కనుపించువానితో
కాపుచేయ నలుక | కరుణతోడ
కానరాని వాని | కరుణేమి కందురో! ||వి|| 1286
ప్రకృతి ప్రభావము బహుముఖ ప్రజ్ఞలో బాహుగుణగా చాటాడు.

ఆ. కానలేక భువిని | గాలారఁ దిరిగినఁ
బూని మదిని నిలుపఁ | బూనుటరుదు
మేను మఱచి నిద్ర | మెలఁగెడికై వడి
దావకంబు మఱచి | తగులువేమ. 1287

కాలార = జాను తెనుగు ; జాను తెనుగు పలుకుబడులు చిలుకుటలా
చిలుకల కొలికి పలుకులవలె చిత్తానికి హృత్తింపఁజేస్తాడు యోగి.

ఆ. కానలేడు నుదురు | కన్నులు, వీపులు
 నొసలు గానలేడు | నొప్పగాను
 తన్ను గానలేడు | తత్వమే మెఱుగును? ||వి|| 1288
 తన్ను తాను జలియలేనివాడు దైవాన్ని ఎట్లు తెలుసుకోగలడని వేమన ప్రశ్న.

ఆ. కానలేడు నుదురు, | కర్ణము ల్వీపును
 నొఱుల గానలేడు | నెత్తిమీద
 దన్నె కానలేడె? | తత్వమేమెఱుగును? ||వి|| 1289
 అసాధ్య కార్యాన్ని సాధింపలేరు.

ఆ. కానలేరుగాని | కలియగంబున నున్న
 మనుజులందఱికిని | మానమొకటె
 దార్ధ్యముగలవారు | తనవలెజూడక
 పరులఁ దూలనా | డుదురురవేమ. 1290
 “చ|| మదవతు లెలవారలకు | మారునిగేహము లొక్కటే గదా!”

ఆ. కానవచ్చువానిఁ | గనుపించువానితోఁ
 గాపుచేయ నలుక | కరుణతోడఁ
 గానరానివాని | కరుణేమి కందురో! ||వి|| 1291
 వేమన ప్రకృతి రహస్యబాటలో పయనించి నూటిగా వెల్లడించాడు.

ఆ. కాని కులముదైన | గంటి కింపై నపుడు
 విటుఁడు దలచెనేని | విడువలేడు
 మరిగి గ్రుడ్డికుక్క | మాంసంబుదిన్నెట్లు ||వి|| 1292
 “తాను వలచినది రంభ, తాను మనిగినదే గంగ”

ఆ. కానివానిచేత | గాసులీనము లిచ్చి
 వెంటఁదిరుగుటెల్ల | వెట్టితనము
 పిల్లి పట్టెఁ గోడి | పిలచిన బలుకునా! ||వి|| 1293

ఆ. కానివానితోడఁ | గలిసిమెలఁగుచున్న
 హానివచ్చు నెంత | వానికైన
 నీగ గడుపుఁ జొచ్చి | యిట్టట్లునేయదా! ||వి|| 1294

ఆ. కానివానితోడ | గలిసి వర్తించెనే
హానినచ్చునెంత | వానికైనఁ
దాటి క్రిందఁ బాలు | త్రాగిన చందమా ||వి|| 1295

“ సహవాస దోషేణ గుణభవేత్ ”

ఆ. కాపుకులజు లెంత | కర్కులైనను గాని
పాపరాశి కొంత | పరిసిపోవు
వివరమెఱుగనట్టి | వెట్టిజీవులుగాక ||వి|| 1296

ఆ. కాపు చెప్పినట్లు | కరణంబు నడచిన
కరణమునకు మంచి | కలిమి, బలిమి,
కాపు కాదటంచు | కరణము నడచిన
కీడు తప్పరాదు | పాడువేమ ! 1297

“ రైతులే రాజ్యపాలకులగు రాజులు ”

ఆ. కాపు బల్లియున్న | గరణాని కది బల్లి
కరణము బలమెల్ల | కాపు 'బలిమి
కాపు సంతసంబు | కరణము సంతోష
మరసిచూడ లోక | మందువేమ. 1298

కాపు కరణములు అవినాభావ సంపత్తితో నుండురు.

ఆ. కాపులు, గరణాలు | గంసాలి, భక్తులు
కట్ట కడవరకును | గవ్వపడగఁ
బరగి గుట్టములకు | బాపలకును దక్కు ||వి|| 1299

కవ్వమొకరిది ఫలమింకొకరిది. “ కవ్వపడువానికి కడకాళ్ళు, కూర్చున్నవానికి గుండె కాదులు.

ఆ. కాపులేనియూరు | కరణమునకు కీడు
కరణము పగచేత | కాపు కీడు
కాపు కరణములను | కావడి కుండలు ||వి|| 1300

“ క ” కారాలన్నీ కలసియుంటే కల కల లాడును,

ఆ. కాను క్రోధములను | కలిగియు మఱపుచే
నిష్ఠ దేవగురుని | యెరుగలేరు
యిష్ట మెరుగు నతడే | యిల బుద్ధిమంతుడు ||వి|| 1301
దీక్ష దక్షతకు దార్జీ

ఆ. కామ చింతఃజిక్కి | కనుఁగాననేరవు
నీమ నిష్ఠలఁ దగి | నియతి మీఱి
తామసంబు నడఁచి | తన్నయ మందరా ! ||వి|| 1302
“ కామానికి కండ్లులేవు ” తామసాన్ని తన్నినవాడు ధన్యుడు.

ఉ. కాముకుడైనవాఁడు ధన | కాంక్ష వహించినవాఁడు మత్తుఁడుం
బామరుడైనవాఁడు బరి | పాటి నెఱుంగనివాఁడు మూర్ఖుడు
నోమర సేయువాఁడు మఱి | ముక్తినిగాంచునె యెన్ని భంగులం
స్వేమనవాక్య మొక్కటియు | వీసరపోవునె ! దారిఁదప్పినన్ ||
ధూమజ్యోతిస్సలిల మరుతాం.....(మేఘసందేశము) వాక్యాన్ని వాడాడు.

ఆ. కామ మోహములను | గలిగియుండు నరులు
ఇష్ట దేవగురుల | నెఱుంగలేరు
ఇష్ట మెఱుగు నతడే | యిల మంచి బుధుఁడౌను ||వి|| 1304
పండిత లక్షణాలు వాకొన్నాడు.

ఆ. కామ వికారుఁడు | కాంతమాటలు వినుచు
యోగశాలి యైతె | యెగిరి తన్ను
రెండులేనివాఁడు | కుండచట్లను కడుగు ||వి|| 1305
“ శెంటికింకెడిన శేవడే ” వీడు.

ఆ. కామి గాని ఘనుఁడు | ఘనుఁడు గాడాయెనేఁ
గామిఁగాడె కృష్ణ | సామి ముందు
కామిగాని ఘనుఁడు | గణపతి గాఁడొకో ! ||వి|| 1306
కామము లేనివాడు గన్నడడు. పురాణాలన్నీ పుక్కిల బట్టేడు.

ఆ. కామిగానివాఁడు | కవిగాఁడు, రవిగాఁడు

కామిగాని మోక్ష | కామిగాఁడు

కామియైనవాఁడు | కవియగు రవియగు ||వి|| 1307

వాడుక మాటలు పద్యాలుగావాడి “వహ్వరే?” యనిపించుకున్నవాడు
కవిచంద్రుడు!

ఆ. కామియైన హరుఁడు | ఘనుఁడు గాడాయెనా!

కామియైన విష్ణు | ఘనుఁడుగాఁడె?

కామిగాక మోక్ష | కామిగాఁ డిలలోన! ||వి|| 1308

ఆ. కామి యైయ్యుఁ గాక | ఘనుఁడు ఘనుండగు

గామి కృష్ణుఁ డరయ | ఘనుఁడు గాడో?

కామి గాని ఘనుఁడు | గణపతి గాఁడొకో? ||వి|| 1309

అష్టాశ పురాణ సారాన్ని ఆకళింపు జేసుకొన్నాడు యోగి.

గీ. కాయకంబైన పరిపూర్ణ | కల్పమంది

స్థాయి పడగాంచి మించెడు | స్థానమందు

మోక్ష సుఖతత్త్వ పూర్ణంబు | ముట్టవలెను

బరమ శివుఁడని వర్ణనఁ | బడయవేమ. 1310

కాయకల్ప సిద్ధి ఘనతను సూచించెడు.

ఆ. కాయఁగాయ గాల్చి | కనకంబుఁ జూడరా!

కాయ యనగ బ్రహ్మ | కాయమండ్రు

కాయఁ దెలియునతఁడె | కాస్తభ ధరుడౌను! ||వి|| 1311

కాస్తభధరుఁడు = విష్ణువు. బంగారు యోగము.

ఆ. కాయగూరలు దిని | కాషాయ వస్త్రము

లోబ్ధినినెత్తిగలిగి | కూడు చుండ్రు

తలలు బోడులంట | తలఁపులు బోడులా? ||వి|| 1312

ఆ. కాయమందు గురుని | కరుణతో గనుగొని

బాధ గురువులు నేయు | భోదలేల?

కారణార్థులు చూచి | పారిపోదురు ప్రజలు ||వి|| 1313

ఆ. కాయమీఁద మ్రాను | ఘనముగా నుండును
 మ్రానుమీఁదఁ దీగ | మలయుచుండు
 తీగమీఁద వ్రేళ్లు | త్రిపుర తాండవమాడు ||వి|| 1314

ఇది విచిత్ర విడికధ = వీణ; ఆధ్యాత్మికముగా అర్థహాతుండి.

ఆ. కాయముఁ దగఁగూడి | కడఁగి యోగిగ నున్న
 గాయమిలను బడిన | ఘనుఁడుగాఁడు
 కాయమునను ముక్తి | గతికేగవలెనయా! ||వి|| 1315

కాయము = శరీరము : దేహము ద్వారానే ముక్తిని సాధించుట మూల మన్నాడు.

ఆ. కాయమును గడఁగియు | గనక యావలనున్న
 కాయమును విడచిన | యోగి
 కాయమందు ముక్తి | గతికేగవలయురా! ||వి|| 1316
 పైపద్య చ్ఛానులే యీపద్యముననున్నవి.

ఆ. కాయమున్న యద్దె | కామాదులను ద్రోసి
 జ్ఞానమార్గమునకుఁ | గడఁగవలయు
 జాగుచేయఁ గాయ | మేగిన నేమగును ||వి|| 1317

జాగు = ఆలస్యము ; “ దీపముండగానే తేరుకొని యిల్లు చక్కబెట్టుకో ” అనే నూత్ని ఉటంకించాడు.

క. కాయము విడిచెడు వేళను
 న్యాయంబుగ బుద్ధినొక్కి | నమ్రత తోడన్
 జ్ఞేయంబగు పరిపూర్ణము
 చాయను గని పరిణమించఁ | జయ్యన వేమా! 1318

అనసాన దశలో అజామీకుండు “ హరిహరీ ” అంటే అదుకొన్నాడు శ్రీహరి.

ఆ. కాయజ్ఞుడైన వెనుక | కామంబు యేడిది ?
 మాయయేడిది ? స్త్రీల | మరులుయేడ ?
 అన్ని మంటినిగలసె | ఆత్మయొక్కటి నిలచె ||వి|| 1319

కాయజ్ఞుడు = మన్మథుండు ; అందచందాలు, అనంగుడు, అంగనలు, అన్నియు మన్ను పాలే.

క. కారంబు తినఁగ నేరరు

దూరము నడవంగలేరు । తోనుండెడి సం

సారంబె యీద నేరరు

వీరులు నరులందు రెంత । వెట్టియొవేమా !

1320

వీరుల లక్షణాలు వివరంగా చెప్పేడు వేమన.

ఆ. కార్తవీర్యవంటి । ఘనులెవ్వరునులేరు ?

వీర్యశౌర్యమునను । విట్టవీగి

పరశురాముచేత । బాధలు పడి చచ్చె ! ॥వి॥

1321

గర్వము సర్వముజెరచును; కామధేనువు నాశించి కార్తవీర్యార్జునుడు కడతేరాడు.

ఆ. కార్యగురులు గలరు । కలియుగంబున జూడ

కారణార్థులు జనుల । కండ్లబడరు

కోకిలతో నమము । కాకియెందున నగునె ? ॥వి॥

1322

క. కార్య గురుసేవ జేసిన

ధైర్యంబగు బోధఁజెప్పి । దమ మొనఁగదురా !

స్థైర్యంపు గురుని వేడన

వార్యంబగు బయలుజేర్చు । వడిగా ! వేమా!

1323

ఆ. కారుకారు గురులు । కాగుణితముఁ జెప్ప

శాస్త్రపాఠములనుఁ । జదివిచెప్ప

ముక్తిదారిఁ జూపు । మూలమంత్రము గదా ! ॥వి॥

1324

ఆ. కాలకంఠునెదిరి । ఘనముగాఁ బోరిన

యర్జునునకు వశము । కర్ణమైన

పాశుపతము గలిఁగె । పగతులఁ దునుమాడ ॥వి॥

1325

కాలకంఠుడు = శివుడు ; కర్ణము = పని; యీకథ కిరాతార్జునీయగాథ

క. కాలగతి యెంతవారికి

వాలాయము చులకఁడనము । వచ్చుట యరుదా !

వేల గిరి నెత్తు కృష్ణుడు

తేలఁడె వటపత్రమందుఁ | దెలియర వేమా!

1326

కాలానుగుణ్యంగా ఘనులైనా మారక తప్పదు. (భాగవతగాథ.)

ఆ. కాలచక్రము వలె | కలవాని మనసెల్ల

చెలగి తిరుగుచుండు | చెంచలించి

చక్ర గతిని విడువ | స్తంభించు మనసపుడు ||వి||

1327

కాలప్రవాహానికి కలిగిన వారి మనసునకు లంకెవేశాడు.

ఆ. కాలచక్ర మెఱుంగ | గాలేక యెప్పుడు

సంధ్య జపముచేయు | జాణలార

సంధ్యజపములోను | జాడలెట్లుండును? ||వి||

1328

బ్రాహ్మణులు త్రిషవణ స్నానములుచేయుట అరోగ్యానికే యని నిర్ణయించాడు. త్రిషవణము = మూడువేళలు.

ఆ. కాలధర్మమెఱిగి | కపటవృత్తులు మాని

యాలు పిల్లలందు | నాశవదలి

మేలుగాను శివుని | మేల్కొని పూజించు ||వి||

1329

సద్భక్తుని ధర్మకర్మలు చక్కగా నిరూపించాడు వేమన.

ఆ. కాలమధికమైన | గడచి పోవగరాదు

ధర్మరాజు గొల్చె | తగని చోటఁ

గంకు భట్టనంగఁ | గటకటా! యేమన ||వి||

1330

క. కాలము కాలమటనకను

మేలుగ తానొక్కరీతి | మితి మీరగ దా

గాలు నెదుర్కొను జ్ఞప్తిది

వాలాయము శివుని | గూడి వర్ధిలు వేమా!

1331

మృత్యువుని జయించే మిన్న మార్గమును ఎన్నుకోమన్నాడు.

కం. కాలము తనకిక చాలా

కాలము గలదంచు నున్న | కాలము నందున్

కూలుఁడు తనుఁ దా దెలియక

గూలెను తొలిజామునందు | గొబ్బునవేమా ! 1332

“ కేపన్నవారి పొరుగున నుండగూడదు ” కేపని బద్ధకము ప్రాపకానికే
భంగము.

కం. కాలముఁదెలియక చాలఁగ

గాలము గలదంచు నున్న | కాలము నందుం

గూఁడు తనుఁ దా దెలియక

కూలెడు తొలిజామునందు | గొబ్బునవేమా ! 1333

సోమరతనముతో శుష్కించరాదనే నూత్తిని నూత్రికరించె వేమన.

కం. కాలముల మహిమఁదెలియక

వాలాయము నిత్యమంచు | వరలుదురింతే ?

యేలనొ కాలముఁ దెలియరు

వాలాయము చాటుమయ్య | వసుమతి వేమా ! 1334

కాలముయొక్క ఘనతను గణింపక కూలుట తగదన్నాడు.

ఆ. కాలవశముఁ బట్టి | కర్మజీవుల పిండు

మత్తులగుచును మద | మత్తులైన

మత్తులైన జనుల | మననేటి మనసయా ! ||వి|| 1335

మందమతితో మందరాదని పొందుగా శెప్పేడు.

కం. కాల కాలమ్ములనక

మేలుగ తానొక్కరీతి | మితి మీఱఁగఁ దా

గాలు నెదుర్కొను జ్ఞప్తిని

వాలాయము శివునిగూడి | వర్ధిలువేమా ! 1336

* గణములుతప్పు ; మార్కండేయుని భాతి శివుని మరువక మనసార
ధ్యానించి మరణాన్ని గడువ మన్నాడు.

ఆ. కాలి సంకెలయగు | గరిమతోడనభార్య

చేతి విడిచికట్లు | శిశువులెల్ల

సరిపడు చెరసాల | సంసార కూపంబు ||వి|| 1337

సంసార బంధనాన్ని చక్కగా నిరూపించాడు శ్లేషలో మనకవి.

ఆ. కాల్పిన మరునాడు | కాగితంబును వ్రాసి
బంధు జనులను వేగఁ | బిల్వశంపి
పాలంట పోతురు | పాపిష్టి ధగిడిలు ||వి||

1338

ధగిడిలు = చెడ్డవారు; బ్రతికిన నాళ్ళలో భార్యపోరు, చచ్చినవో సోకండాలు.

ఆ. కాలు గాలుఁగూడి | కాయంబులును గూడి
తోలుఁ దోలుగూడి | దొమ్ములాడి
జిడ్డు జిడ్డుగూడి | జీవంబు లాయెరా ! ||వి||

1339

స్త్రీపురుష సంయోగాన్ని చిత్రంగా వర్ణించాడు. కామశాస్త్రాన్ని కంఠస్థం చేసియుంటాడు.

ఆ. కాలుఁ గాలుఁబెనచి | కరమునఁ జన్నంటి
చన్నపొడిచి చాల | జప్పరించి
పాలుద్రాగువాఁడు | పతియాను, సుతుఁడౌను ||వి||

1340

ఆ. కాలు చేయిలేదు | కంచుకంబు గలదు
కొమ్ములేక యురికి | చిమ్మువేగ

గరిడిలేక చంపుఁ | గడుఁబెద్ద చోద్యమా ||వి||

1341

కంచుకంబు = రవిక; విచిత్ర విడికథ. స్త్రీస్థనాలను చిత్రాతిచిత్ర విచిత్ర రూపవర్ణనాతిశయముగా వాడెను వేమన.

ఆ. కాలునికినిఁ జిక్కి | కక్కన పడనేల ?

మేలుగాను గురుని | మెప్పు వడసి

ప్రాలు మాలకుండ | పరమార్థ మందరా ! ||వి||

1342

పరమార్థము = తీరనికోరిక; పరమార్థాన్ని ప్రాలుమాలక పట్టుకున్నాడు.

ఆ. కాలుని యందలి | కష్ట కాలమందు

హతము శాయగలేరు | ఘటము తోడ

జీవుఁ డున్నంతలోఁ | భావజ్ఞుఁగావలె ||వి||

1343

పద్యము లక్షణవిరుద్ధం; హతయోగం శరీరసౌష్ఠ్యము కొరకే.

ఆ. కాలు చేయి వంచి | గాలి నిండగఁజేర్చి

నేల వ్రాలి కొన్ని | నిలిచి కొన్ని

యాసన ముఖవిద్య | లభ్యాస విద్యలు ||వి||

1344

అష్టాంగయోగాలు అభ్యాసముకు అసలు విషయాలను నీసలుగా తెలియ లేవనుట.

తే. కాలు నెదిరింప నేర్చిన | ఘనుని జూడ

మేలు మేలగు మదియందు | మెలఁకువ మరి

యేలుచుండును సుఖమను | నిరవుడేరి

వానిమార్గ మనుసరింప | వలయువేమ.

1345

ఆ. కాళ్ళముందరేరు | కడ కీడగాలేక

ముగ్గురీతగాండ్రు | మునిగినారు

నరుడె యీదునన్న | నగుఁబాటు గాదొకో? ||వి||

1346

స్త్రీమాయా ప్రపంచము. దానిని దాటినవారే ధన్యులు. త్రిమూర్తలే తికమకలు పడ్డారు.

ఆ. కాళ్ళు కైలువంచి | కష్టంబునకు నోర్చి

నిలిచి కూర్చునుండి | నిగిడి యుండు

అసనముల నెన్న | నధమ యోగములురా! ||వి||

1347

అసనములువేసే మోసగాళ్ళను దూసిపెట్టాడు మాయాగి.

ఆ. కాళ్ళు చేతులుండ | గర్మలు చేయక

యోగి ననుచు | సా కదొకటి పన్ని

మాని యైన ననరె | మాయల మారని! ||వి||

1348

కష్టపడి కర్మలు చేసినవారు ఘనులు. తదన్యులు దంబాలరా యళ్ళుగా చిత్రించాడు కవిచంద్రుడు.

ఆ. కావవలయు మగఁడు | కాంత నెల్లప్పుడు

కావ లేనివాఁడు | చావ వలయు

కాపు లేనిదాని | కాపుర మడగరా! ||వి||

1349

పడతులను బహుజాగ్రత్తగా భద్రపరచుకోమన్నాడు.

ఆ. కావవలయు ధనముఁ, | గాంత నెల్లప్పుడు
కావ లేనివాఁడు | చావవలయు
కాపులేని దాని | కాపుర మడుగనా! ||వి|| 1350

ఆ. కావిపంచెఁ గట్టి | కడుయోగి వలె నుండి
వెలికి గోర్కులెల్ల | విడిచిపెట్టి
తొరగి తిరుగువాఁడు | దొంగసన్యాసిరా! ||వి|| 1351
నూటికి 99 స్వాములు భోగలాగనులు, చపలచిత్తులుగా నున్నారు.

ఆ. కావిబట్టఁ గట్టి | ఘనయోగివలె నుండి
వెలయు రాత్రిగాఁగ | విడిచిపెట్టి
తొడరి తిరుగువాఁడు | దొరకోలుసన్యాసి ||వి|| 1352
దొరకోలు సన్యాసి = పచ్చిమోసగాడు.

ఆ. కావుకావు మనుచు | కరుణకై యేడ్చుచు
శిశువు త్సుత్తుచేతఁ | జిక్కి చొక్కుఁ
బాలనిచ్చునట్టి | పడతికిఁ బుణ్యంబు ||వి|| 1353
త్సుత్తు = ఆకలి. పాలిచ్చిన పుణ్యము పడతికే దక్కును.

ఆ. కావుకావు మనుచు | కాళ్ళుండి పలికెడి
కాకి కరణిఁ బల్కి | కానరారు
బాపలై నవారు | బ్రహ్మము నెఱుంగంగ ||వి|| 1354
“ కావు ” అనేకబద్ధము కాకికూపకలై యుండకూడదు.

ఆ. కాశి కాశియనుచుఁ | గడువేడ్కతోఁ బోదు
రందు గలుగు దేవుఁ | డిందులేఁడె?
యిందు నందుగలఁడు | హృదయంబు లెస్సైన ||వి|| 1351
శ్లో|| కాశ్యాంహి కాశలే కాశీ కాశీ సర్వప్రకాశికా |
సా కాశీ విదితాయేవ తేనప్రాప్తా హికాశికా ||
కాశీ శబ్దమునకు ప్రకాశమని యర్థము.

ఆ. కాశికి జనువాని | కర్మమేమనవచ్చు

దిరుగనేల కాళ్ళు | తీటగాని

కూల్చికై పనితలు | కొనినీళ్లు మోయరా ! ||వి||

1356

కాళ్ళదట కోసమే కాశీయాత్ర.

ఆ. కాశికి జనెదనని | కాళ్ళు, ముఖము వాచి

తిరిగి కష్టపడిన | తెరువు గలదె ?

చచ్చి మరల ముక్తి | సాధింప గలరాకో ? ||వి||

1357

చచ్చి ముక్తిని సాధించినవారు జగాన లేరు.

ఆ. కాశికి జనెదనని గంత | గట్టగనేల ?

గాశితీర్థమునకు | గాసియేల ?

దోసకారులకును | దొరుకునా ! యాకాశి ||వి||

1358

కాశికి పోవ మోసాలెన్నో వేస్తారు.

ఆ. కాశికేగుదునని | కడగట్టగానేల ?

వాసి తీర్థమునకు | వగవనేల ?

దోషకారికెట్లు | దొరుకురా యాకాశి ! ||వి||

1359

కడగట్ట = కాశికావిడి గట్ట. “ కాశికెళ్ళినవాడు కాటికి వెళ్ళినవాడు తిరిగిరాదు.

ఆ. కాశికేగుదుమని | కష్టపడగ నేల ?

సిగ్గెరుగరు సుమ్మి | సృష్టివారు

శిల్పిపదము సోకు | శిల వేల్పుకాదాకో ! ||వి||

1360

కంసాలి కాలితోత్రొక్కి చిత్రించిన శిల కాశివిశ్వేశ్వరుడు.

ఆ. కాశికేగునట్టి | కష్ట మేమనవచ్చు ?

చేరబోయి విగత | జీవుడైన

నెలతకు సగమిచ్చి | నేలనీళ్ళు మోదురా ! ||వి||

1365

విగతజీవుడు = చచ్చినవాడు. భర్తపుణ్యం సగం భార్యకు వచ్చును.

అ. కాళికేగునతఁడు | కడఁగి వేడుకతోడ
నెరవెరింగి మేను | విడిచెనేని
నెలతకు దనులిచ్చి | నెలనీరు మోయడా ! ||వి|| 1362
తనయాపము తనయుఁడిగా భార్యకర్పించుట తద్యము గదా !

ఆ. కాళి నీళ్ళు మోసి | కాళ్ళు, మొగము వాచి
యెందు సుఖములేక | యెండి యెండి
చచ్చి వెనుక ముక్తి | సాధింపగలరాకో ! ||వి|| 1363
కాశీయాత్ర పేరుతో కడగండ్లుపడి చెడిన బడుగులను నుడివెను.

ఆ. కాళి బోదుననుచు | గడ కట్టగానేల ?
కాళితీర్థమునకు | వగవనేల ?
దోసకారికెట్లు | దొరుకురా యాకాళి ! ||వి|| 1364
“దూరవి దొప్పరిగిడిసెలు చేసేవి గంగాస్నానాలు”

ఆ. కాళిబోవువాని | కర్మ మేనుని జెప్ప
బాపహేతు వుండి | వచ్చెనేని
మనసు కాళిజేరు | మరి ముక్తి లేదురా ! ||వి|| 1365
చేసేపాసాలన్నీ భస్మాసురునివలె కాశీవెళ్ళి విశ్వేశ్వరుని నెత్తిపై రుద్దా
లని దురుద్దేశం.

ఆ. కాళి బోవువాఁడు | కడగి వేడుకతోడ
వెరవెరింగి మేను | విడిచె నేని
నెలతకు సగమిచ్చి | నెరి సగమును గొను ||వి|| 1366

గీ|| భక్తయోగ పథన్యాసి వారణాసి
భవ దురిత శాత్రవఖరాసి వారణాసి ;
స్వర్ణదీ తట సంఘాసి వారణాసి ;
పావనక్షేత్రములవాసి వారణాసి ||

ఆ. కాళి బోవువారి | కష్టమింతేగాని
తిరుగనేల కాళ్ళు | తీటగాక
కూల్చి కై వనితలు | కొని నీళ్ళు మోయరే ? ||వి|| 1367
మానసిక కాశీ చూడాలిగాని మాయ కాశీని జూడకూడదు.

ఆ. కాశి, మధుర, కంచి, గయ, ప్రయాగయు, సేతు,
వాసతోడ వాని । నాత్మఁ జూచి

వాసనను దెలియను । వట్టి వెట్టి విధంబు ! ॥వి॥ 1368

“అయోధ్యా మధురా, మాయా, కాశీ, కంచి అశోకాపురీ ద్వారావతీ
చైవ సప్తైతే మోక్షదాయకః ”

ఆ. కాశియాత్రకు బోయి । గాసి బడుటకునైన

కాయంబులో శివుని । రాజుఁజేసి

కుండలిపై నిలిచి । కండ్లు మూస్తుండనుచు ! ॥వి॥ 1369

నీలోనున్న శివుని నిరతము ధ్యానించ మన్నాడు.

ఆ. కాశియాత్రకేగి । గంగస్నానముఁజేసి

కష్టపడిరి ముక్తి । గానలేక

యెనుము దిరుగుచుండు । నెనుబోతు వెంబడి ॥వి॥ 1370

యెనుము = గేదె; కాశీపేరుతో కాంతలు తమ కాంతులను విడచి పర
కాంతుల వెంటబడతారు.

ఆ. కాశియాత్రఁ జేసి । గాసిఁ జెందగనేల ?

రోసి గుణవికార । రూపమడచి

మోసపోక యెఱుక । మూలంబు గనువాడు

గాసిఁజెందబోడు । ఘనుఁడు వేమ !

గాసి = కష్టము; గుణత్రయము నరికట్టినవాడే నిజమైన కాశీ దర్శించినవాడు.

ఆ. కాశియాత్రఁజేసి । గాసిపడుటె కాని

మోసమగును । దాన ముక్తిలేదు

పాశ ముడుగఁబూను । ఫలమె యాకాశిరా ! ॥వి॥ 1372

అశాపాశము గోయుటయే వారణాసికి బోయిన ఫలము.

క. కాషాయ మమరఁ గట్టియు

వేషములకుఁ జిక్క బువ్వ । విరివిగ దొరకుం

గోషాయి క్రియలఁ దనువును

బోపించుట ముక్తిగాదు । పూనకు వేమా. 1373

గోషాయిల వేషాలను దూషించేడు.

ఆ. కాషాయ వస్త్రాలు | కాయంబుపై గప్పి
శివయోగుల మటంచు | భవము విడక
భవి తిరుగువారికి | భవమెట్లుపోవురా ! ||వి|| 1374

శివయోగుల చిత్తచాంచల్యములను చిత్రాతిచిత్ర విచిత్ర సూత్రముల వాడేడు

క. కించిన్నాత్రమును మదికిఁ
జంచలమును బుట్టనీక | జాగ్రతతో నౌ
నంచిత మగు గురుభక్తిని
మించిన పరిపూర్ణ మూని | మెలఁగుము వేమా ! 1375
స్థిరప్రజ్ఞని శ్రేష్ఠత్వాన్ని సూచించేడు.

* ఆ. క్రింద పాఠ్యేపాలు | కాచి పక్వముగాను
కూటవేసుకయేల | కుడువలేరు ?
తేలివి యెంతటికైన | తేట పరుచుట యెవరొ ? ||వి|| 1376
* పద్యముతప్ప సందర్భము సరిసంగలేదు.

ఆ. క్రింద యగ్నిజ్వాల | కించిత్తు తగిలిస్తే
పైని యగ్నిజ్వాల | నయన ములను
తెరవ నివ్వకజేసి | తరిమికొట్టును మూల ! ||వి|| 1377
హృదయాగ్నిని ప్రజ్వలింపజేస్తే జ్ఞానజ్యోతి ప్రకాశించునని వాడెను.

ఆ. క్రిమియు, మట్టి, యగ్ని, | గృధ్రఁ, కాకంబులుఁ
గుక్క, నక్క లెల్లఁ | గుల్భిపడిన
యొడలి దనఁగఁజూతె | యొడలేలఁ బెంతురా ! ||వి|| 1378
సమస్తజీవులు శరీరమును విడచును. దేనికి రక్షణ? గృధ్రము = గ్రద్ద.

ఆ. కిటుకెఱుంగ నీక | కేవల నిష్ఠతో
మకాన ముద్రనుండు | మాయయోగి
ఉన్నదెల్లఁ జెప్ప | నుత్తమయోగిరా ! ||వి|| 1379
యోగుల తార తమ్యములను బాగుగా కవిచంద్రుఁడు చెప్పాడు.

గీ. క్షితిని చేలాది కర్మలు | చేతికొలది
చేయ దుర్గంధ మరుగునే | చెలగుగాక

మరియు మఱ, ముష్టిన్యాయమే । మార్గమనుచు
విశ్వదాభిరామ యిదియు । వినురవేమ.

1380

ఇది వేమనగారిది కాదేమో ?

ఆ. క్షితిని బ్రోదింజేసి । శృతమును రక్షించి
గతము నడచి శుద్ధ । గతి వహించి
మృతిని మించి సకల । మతముల మదినుంచి
చెప్పుచుండు రాజ । యోగివేమ !

1381

రాజయోగము, సాంఖ్యము, తారకము, ఆమనస్కము చెప్పనది.

ఆ. క్షితిని సతికిఁ దగిన । శృంగారములు గల్గి
విభుని కరుణలేక । వెలయదెంచు
నీదు కృపయులేక । నేర్పులు చెల్లవు ॥వి॥
పురుషుడే పాలికి పొల్పారు విభూషణము.

1382

ఆ. క్షితి వెలదికి దగు । శృంగారములు నున్న
విభుని కరుణలేక । వెలయునట్లు
దై వకృపలులేక । తలపులు చెల్లవు ॥వి॥
స్త్రీకి పతిభక్తి; యోగికి చైవధక్తి శ్రేష్ఠము.

1383

కం. క్షితి శిశుహత్యలు చేసిన
మతిలేకున్నట్టి కుమతి । మనుజులబాధల్
గతులెంతో యెంతో దానికి
మితమును నే జెప్పలేను । మేదిని వేమా !
“ శిశుహత్యా మహాపాతకం ”

1384

ఆ. కీలకము లడంచి । బై లెజింగినవాఁడు
సింధుపుత్ర మాయ । జిక్కె-నతఁడు
గౌరి యంతవాఁడె । జనులకు శక్యమా ! ॥వి॥
శ్రీమహావిష్ణువే శ్రీలక్ష్మికి లోబడిన సూక్తిని నిటవాడెను.

1385

ఆ. కీలుఁదెలిసి మదిని | గేవలాత్మనుగూడి
భావమందుసొక్కి | బయలుఁదాకి
చేరియుంట ముక్తి | జెందంగఁ బూనరా ! ||వి|| 1386
మూలాన్ని చెలసి ముక్తిని చేరుకో మన్నాడు.

కం. క్షీరము నీరము రెండును
చేరికయగు దారిదెలిసి | చిట్టాడవలెన్
తారుకొని శివుని జీవుని
పోరుము పరిపూర్ణ మతిని | పొందిక వేమా ! 1387
“క్షీరనీర న్యాయంగా శివ జీవేశ్వరులు కలవాలి.

ఆ. కుంటి కుక్కకేల ? కుందేటి పరువులు
విరికిబంటుకేల ? | బిరుదు గొడుగు
ముసలిముండకేల ? | ముసిముసి నగవులు ||వి|| 1388
ఎవరు ఎందుకు పనికివచ్చెదరో వారు అదే పనిచేయాలి.

ఆ. కుండంత పాలులో | కాసంత చేపిడిన
గుమగుమా వాసనల్ | గుట్టుపడును
చేపు విడవకపోతె | చెడి పురుగు పట్టురా ! ||వి|| 1389
* యతితప్పా ; పెద్దభాండములో కస్తూరివేసిన ఘుమ్మని వాసన వచ్చును.

ఆ. కుండ కుంభ మండ్రు | గొండ పర్వత మండ్రు
యుష్ట లవణమండ్రు | యొకటిగాదె !
భావలింతె వేరు | పరతత్వ మొక్కటి ||వి|| 1390
పరతత్వము గూర్చి ఎవ్వరేమనినా దానికే చెందును.

ఆ. కుండ చిల్లిపడిన | గుడ్డ దోపఁగవచ్చు
బనికి వీలుపడఁగ | బాగుగాను
గూలఁబడిన కుండ | కుదురుట యరుదయా ! ||వి|| 1391
పేదసంసారాన్ని బ్రోదిచేసే విధానం నేర్చుడు.

ఆ. కుండ పగిలెనేని | క్రొత్తది గొనవచ్చు

భూ తలంబునందు | బొందుగాను

గూలఁబడిన నరుఁడు | కుదురుట యరుదయా! ||వి|| 1392

పూలబడినవాడు = చెడినవాడు; నీతి మాలినవానిని రీతిగా మార్చలేము.

క. కుండలి యోగముఁ దెలిసిన

బండ్లముయోగి కేల? | బాలికఁబొందం

దండిగ నాతను వొందను

మెండుగ నొక ముక్తికాంత | మెలఁగురవేమా! 1393

“ సర్వేషం యోగతంత్రాణం తథాథాలోపి కుండలి ” అని కుండలిగురించి మెండుగా జెప్పెను.

ఆ. కుక్కకు సలిగలిగి | కూత లెల్లనుమఱచి

నక్కరీతిగనుండి | నెగసిపడెను

ఎగసి పడినంతట్లు | నాదంబు బుట్టురా! ||వి|| 1394

మనునకు వికారము గలిగిన మార్గముఁ దప్పెను.

ఆ. కుక్క గఱచెనేని | గూయనీయక పట్టి

ప్రక్క విఱగదన్ని | పండఁబెట్టి

నిమ్మకాయఁ దెచ్చి | నెత్తినరుద్దినఁ

గుక్కవిషము దిగునుఁ | గుదురు వేమ. 1395

ఇది అయుర్వేదము గురించి వ్రాసినది.

ఆ. కుక్క గోవు కాదు | కుండేలు పులికాదు

దోమ గజముగాదు | దొడ్డదై న

లోభి దాతగాడు | లోకంబులోపల ||వి|| 1396

గజము = ఏనుగు; నీతులు పూతగా నిండించాడీ పద్యాన్ని.

ఆ. కుక్కఁ జూచి సామి | గొలుచుట నేర్చుకో

కాకిఁ జూచి హితుల | కలయికఁ గను

గాడిదెఁ గని యోర్పుఁ | గడువడిఁ దెలియరా! ||వి|| 1397

కుక్క- విశ్వాసము, కాకి కలుపుగోరుతనము, గాడిద ఓర్పుఁజూచి మానవులను అట్లు ప్రవర్తించుమన్నాడు యోగి.

ఆ. కుక్క తోకదెచ్చి । క్రోవినె బెట్టిన
క్రోవి ఛాయనుండు । గొంతవరకు
క్రోవి తీసిచూడ । గొడవలివలె నుండు ॥వి॥ 1398

క్రోవి = గొట్టము ; సహజానికి మార్పులేదు.

ఆ. కుక్కతోక దెచ్చి । గొట్టంబుజేర్చిన
గ్రోవించెంతనుండు । గొంతతడవు
ఎంతచెప్పు జెడుగు । పతంబుమానునా ? ॥వి॥ 1399

నీచునను బుద్ధిగరుప నీలకంకుని తరము గాదు.

* ఆ. కుక్కతోలుదెచ్చి । యెరుపుబొమ్మనుచేసి
యాడునట్లు చేసి । యట్టెవేసె
తన్నుఁద్రిప్పువానిఁ । దానేల కానడో ! ॥వి॥ 1400

* యతి తిప్ప ; “తను పెనుబొమ్మ బట్టుకొన తద్వదనంబుననుండి యీగలనో
గని తిననెంచు కప్పగతి కాలభుజంగము తన్నుఁమ్రొంగ గా ... (చూడుడు వా)

ఆ. కుక్కఁ దినెడివాడు । గురులింగ జంగంబు
పందిఁ దినెడివాడు । పరమయోగి
యేనుగుఁ దినువా డి । కెంత సుజ్ఞానియో ! ॥వి॥ 1401

కుక్క = మనస్సు, పంది = అహంకారము ; ఏనుగు = మదము ; నివ్రత్తి
యోగిక బ్రహ్మసుభవి

ఆ. కుక్క నందలమునఁ । గూర్చుండఁబెట్టిన
నొక్క మనసుతోడ । నుండఁబోదు
ఆత్మ నిలుపలేని । యజ్ఞానియును నట్టె ॥వి॥ 1402

నీమని ఉన్నతస్థానములో కూర్చోబెట్టిననూ లాభములేదు.

ఆ. కుక్కనాలుకతోసి । కూరవండుకు తింటె
* నక్కతానై పోను । నిమిషమునను
నక్కతానై వెనుక । నడవిజేరుట యరుదు ॥వి॥ 1403

* యతి తిప్ప ; కోపము పాపమునకు మూలము.

ఆ. కుక్కను నట్టింటఁ | గూర్చుండ బెట్టితే
కుదురుగా మనసుంచి | కూలఁబడదు
నప్రయోజకుఁడు యీ | భువి నెట్టులుండురా? ||వి|| 1404
భావము గొప్పదే ; పద్యము పాడయింది కవిచక్రవర్తి కాదేమో ?

ఆ. కుక్క మనుజుకంటె | గుణమెంత కలిగిన
మనుజు గుణము | సాటి మర్మమేది?
కుక్కకంటె జెడుగుఁ | గుణహీనుఁడగువాఁడు ||వి|| 1405
గుణహీనుడగువాడు కుక్కకు పోలకు.

ఆ. కుక్క యేకతంబుఁ | గొక్కెర ధ్యానంబు
గాఢై రాగమెన్నఁ | గప్పు మునుక
ఆత్మనెఱుంగు భావ | మదియేలఁ జేయరో! ||వి|| 1406
కుక్క నిశ్చలత, కొంగ జపము ; కప్ప నీటిలో మునుక యిట్లే చపలుల
కార్యము లఁడును.

ఆ. కుక్క యే మెఱుంగు | గురులింగ జంగంబుఁ
బిక్క యొడిసిపట్టి | పీకుఁగాక
సంతపాక తొత్తు | సన్యాసి నెఱుగురా? ||వి|| 1407
పరమనీచులు భక్తుల, పండితుల ప్రాధవాన్ని పరికించలేరు.

ఆ. కుక్క యేమెఱుంగు | గురులింగదేవుని
నక్క యేమెఱుంగు | నొక్కప్రాద్దు
మూర్ఖుఁ డేమెఱుంగు | మోక్షుఁబుత్రోవను! ||వి|| 1408
తక్కువ బుద్ధినారు తారతమ్యాన్ని గమనించలేరు.

క. కుక్కలనగఁ బసిపాపలు
నక్కల బూజించినారు | నాకేశునక్షై
చొక్కముగ జీవహత్యలు
మిక్కుటముగఁ జేసెదమని | మించిరివేమా! 1409
అసంపద్యముగా అగతాయులు వ్రాసినారేమో యిపద్యాన్ని.

ఆ. కుక్కుట మననంబు | కొక్కెర ధ్యానంబు
 యశుల నొనఁట నొనరు | నట్లువ్రాసె
 దొల్లి జేసినట్టి | దోషంబు తగిలెనో! ||వి|| 1410
 కుక్కుట మననము = కోడిప్రతిమ. తనధన్యత్వాన్ని తానే దిద్దుకోవాలి

ఆ. కుక్కుట వ్రతంబు | కొక్కెర ధ్యానంబు
 ఖరము ధూళిపూత | కప్పమునుక
 చిత్తశుద్ధిలేక | చేయు జపముసాటి ||వి|| 1411
 నీచుల గుణాల నెన్నో వ్రాశాడు.

క. కుటిలమగు ఋషి కులంబునఁ
 బటుతరముగఁ బుట్టినట్టి | బాపనవార
 ల్కుటిలంబుఁ గానలేక యె
 యటు బ్రహ్మకులంబనంగ | నమరునె? వేమా! 1412
 కుటిలము = కపటము ; బ్రాహ్మణుల కపటపు విషయాలను చెప్పాడు ;

ఆ. కుడువఁ గూడులేక | కూడఁబెట్టగ లేక
 విడువ ముడువలేక | గడవలేక
 నడవసాఁగియున్న | నడవీను గండురు! ||వి|| 1423
 గడవలేని మగ నిని గడు గాయయైన పడతి భావించేవిధానము.
 నడవీనుగు = జీవచ్ఛవము.

క. కుదురుగ గుడ గుహ్యంబుల
 మృదునాభిని హృదయరంగ | మేళనపరుడై
 పదిలముగ బ్రహ్మరంధ్రము
 బొదలఁగ మది నెఱుఁగువాఁడై | పూర్ణుఁడు వేమా. 1414

షడ్భక్రములు :— 1 మూలాధారచక్రము :— గుడస్థానమందు నాలుగు శేకులు గలిగి యుండును.

ఆశేకులలో “వ, శ, ష, స” అక్షరము లుండును. అపరంజి కాంతిభూమికి నివాసము. యీ చక్రమున గణపతికి ఆరుమూర్తి జపము జరుగెను.

2. స్వాధిష్ఠాచక్రము :— ఇది మర్మస్థానమందు ఆరుశేకులు గలిగి “బ, భ, మ, య, ర, ల” అను అక్షరములతోఁగూడి యుండును. పగడ కాంతి జలములకు స్థానము. ఇందు బ్రహ్మకు ఆరువేల జపమంత్రములు జరుగును.

3. మణిపూరకచక్రము:— ఇది నాభియందు పదిదశములతోగూడి “డ, ధ, ణ, త, థ, ద, ధ, న, ప, ఫ,” యను వర్ణములు గలిగి యుండును. పసుపుకాంతి అగ్నికి స్థానమైనది. ఇందు విష్ణువునకు ఆరువేలమార్లు అజపమంత్రము జరుగును.

4. అనాహత చక్రము:— ఇది రొమ్మునందు పన్నెండు రేకులుగలిగి “క, ఖ, గ, ఘ, ఙ, చ, ఛ, జ, ఝ, ఞ, ట, ఠ, త” అను అక్షరములు గలిగియుండును. స్పటికగాంతి గాలికి స్థానము ఇందు రుద్రునకు అజప మంత్రము ఆరువేల మారులు జరుగును.

5. విశుద్ధచక్రము:— ఇది కంఠమందు పదునారు రేకులతోగూడి “అ, ఆ, ఇ, ఈ, ఉ, ఊ, ఋ, ౠ, ఌ, య, యౌ, య్, ఏ, ఐ, ఓ, ఔ, అం, అః” పదునారు అక్షరములు గలిగి యుండును. ఇంద్రనీలకాంతి ఆకాశమునకు స్థానమైనది. ఇందు జీవాత్మునకు తేజోత్పన్నునకు వేయిమార్లు అజపమంత్రము జరుగుచుండును.

6. అక్షేయచక్రము:— ఇది కనుబొమలమధ్య రెండుదశములుగలిగి “హం, ఝం” అను రెండక్షరములతో గూడియుండును. మాణిక్యకాంతి అంతఃకరణమునకు స్థానమైనది. ఇందు పరబ్రహ్మమునకు వేయిమార్లు అజపమంత్రము జరుగును.

7. సహస్రారచక్రము:— దహనాకాశస్థానమందు వేయిదశములుగలిగి ప్రణవాక్షరముతో ప్రకాశించుచుండును. కోటిసూర్యుల కాంతి గలిగియుండును. ఇది యిక్కిలయస్థానమైనది. ఇందు శ్రీగురువర్యునకు వేయిమార్లు అజపమంత్రముజరుగును.

వి శే షాంశ ము లు

యాచకములను షడాధారములందురు. ఇందు యిరువదొక్కజ్యెయ్యి ఆరు వందలు మార్లు అజపమంత్రము షడ్దేవతలకు జరుగును. అజపమంత్రమునఁగా జపించ కయే జపించుట యని యర్థము. మూలాధారము మొదలు కపాలమువరకూ పీఠాదండమువలె బ్రహ్మదండి మేరువు అనుపేర్లు గల వన్నెముక యున్నది. దానినంటి యాచకములున్నవి.

ఆ. కుమ్మరవానికి జ్ఞానము

నెమ్మదిగాఁదెల్పవలదు । నిరసించునుమీ

బమ్మను నేనన్నప్పుడు

ద్రిమ్మరియై చెడునుఁగాక । తిరుగదువేమా!

1415

పద్యము పీలవంఁగా ఉంది.

ఆ. కులము గలుగువారు । గోత్రంబు గలవారు

విద్యచేత విట్ట । వీగువారు

పసిడిగల్గువాని । బానిసెకొడుకులు ॥వి॥

1416

ఎంతగొప్ప తనమున్నా హిరణ్యమునకు తలొగ్గువారే!

ఆ. కులముచేత బట్టి | గుంఘించనేటికి ?

పాదు లున్నచోట | బ్రబలు విత్తు

లేటికులములింక | నెక్కడి ద్విజుడయా ! ||వి||

1417

విజ్ఞానమున్నవాడే వినుతింపబడును. గుంఘించి = ఎగిరి.

ఆ. కులము నీరుచేసి | గురువును వధియింప

బాసంగ నేనుగంత | బొంకు బొంకె |

బేరు ధర్మరాజు | పెనువేచివత్తయా ! ||వి||

1418

శ్రీకృష్ణుడు చెప్పించినమాట. (భారతగాథ)

ఆ. కులములేనివాడు | కలిమిచే వెలయును

కలిమిలేని వాని | కులము దిగును

కులముకన్న నెన్న | గలిమిప్రధానంబు ! ||వి||

1419

కలిమి సర్వత్రా కల కలలాడును. యీ నగ్నసత్యాన్ని నాణెంగా వాడెను

ఆ. కులములోన నొకడు | గుణహీనుడు డుండిన

గులము చెడును | వాని గుణమువలన

నెలమి జెఱకునందు | వెన్నుపుట్టినరీతి ||వి||

1420

ఖ్యాతి అపఖ్యాతులకు కారకుడొక్కడే.

ఆ. కులములో నొకడు | గుణవంతుడు డుండిన

గులము వెలయు వాని | గుణముచేత

వెలయు వనములోన | మలయజంబున్నట్లు ||వి||

1421

మలయజము = మంచిగందపుచెట్టు వంశ ప్రదీపకుని వలననే వంశం ఆచంద్రార్యము నిలచును.

ఆ. కులము వలన గొంత | బలము వలన గొంత

కలిమివలన గొంత | గర్వమొదవ

అంకు చదువు జదివి | అంకునజెడుదురు ! ||వి||

1422

అంకుచదువు = పనికిమాలిన విద్య. “యావనే ధనసంపత్తి, ప్రభుత్వ మవివేకితా యేకైక మప్యన్తరాయ కింవచతుష్టయం”

ఆ. కులము హెచ్చు తగ్గు | గొడవలు పనిలేదు

సానుజాతమయ్యె | సకల కులము

హెచ్చుతగ్గుమాట | లెట్లెఱుంగఁగ వచ్చు ? ||వి||

1423

సానుజాతము = సమిష్టి.

“సమస్తజానాం సమదృషిచేతః”

ఆ. కులుకు గుబ్బు జూపి | గొబ్బున వలపించి

చేతికాసులెల్లఁ | జేరదీయ

నతను చేతి కత్తు | లమరంగఁ గాంతలు ! ||వి||

1424

అతనుడు = మన్మథుడు; అంగనలందాల జూపి ఎంతవానికైనా భంగము చేతురు.

ఆ. కులుకుఁ జనులఁజూపి | గొబ్బున మరిగించి

చేతికాసులెల్లఁ | జేరదీసి

యఁలతిఁ జేసికొందు | రిల వారకాంతలు ||వి||

1425

అలతి = తేలిక ; ఇంతులకు సామంతులుగూడా పాదాక్రాంతులు కాగల రని స్వానుభవముగా మహాకవి చెప్పెను.

ఆ. కుళ్లు బోతు నొద్ద | గూడిమాట్లాలాడిన

గొప్పమర్మములనుఁ | జెప్పరాదు

పేరుతీరుఁ దెల్పు | నూరెల్ల ముట్టించు ||వి||

1426

అనూయాపరులకు అహ్మవిషయాలు చెప్పట తగదని వేమననూత్తి.

ఆ. త్సుత్తు దప్పి నిద్ర | త్సుభితములై యుండు

రిత్త లోకమాయ | రీతిగాంచె ?

సత్తు పూర్ణసుప్తి | సాధింప వలెనయా ! ||వి||

1427

అకలి దప్పులుమాని పూర్ణమును అందుకొనుటయే అహ్మమార్గం.

ఆ. కూట పరవశంబు | గోరైలు లేకుండ

నాటవలెను బుద్ధి | నయముగాను

చోటు కనని వెలుగు | చొచ్చుటే మోక్షంబు ||వి||

1428

సాహస్రార మందుండే వెలుగును తిలకించుటయే దివ్యమార్గము.

క. కూటము చిన్నయ రూపము

పాటింపను దరముగాదు | పదరక మదిలోఁ

జోటెఱిగి నిండినంతట

వాటంబగు పూర్ణమదియె | వశమగు వేమా !

1429

జీవాత్మ పరమాత్మల యొక్క కూడికయే కూటము.

ఆ. కూటవాసి యగుచు | గుణములఁ బచరించి

నీట నీడవలెను | నిలిచియుండు

నుదక ఘటముఖముల | నుపరిఁ జూచినఁగాని

సూర్యుడొకఁడుగాఁడె | చూచువేమ.

1430

కూటభాగముఁ దెలిసి నేత్రాంతర దృష్టి నిల్చి నిఖిలేశ్వరస్థానము జేయను.

ఆ. కూటికి గతిలేక | కూర్చున్నవానికి

నాడుదాని మీఁద | నాసగలదె

అన్నమదముచేత | నన్నిమదంబులొ ||వి||

1431

“అన్నమమా జీవమయా”

ఆ. కూటికి నెడఁబాసి | కూర్చున్న మనుజుఁడు

వెలఁదులఁ గనుఁగొన్న | వెతలఁ జిక్కుఁ

జెలఁగి యగ్నిఁ జూచు | శలభంబు చాడ్చున ||వి||

1432

శలభము = మిడుత. అందరాని పండ్ల కట్టులు చాచరాదు.

ఉ. కూటికి లేనివానివలె | గోపములేకయు నెల్లతావుల

న్మాటకు మాటకుం దగిన | మంచి వినీతులు పద్య పద్ధతి

నాటిగఁ బూని చెప్పుచును | భారణిలో శివరూపధారియై

మాటుగ నున్న యోగివి న | మానులికెవ్వరు నీకు వేమనా !

సకల శాస్త్రపారంగతుడై స్వానుభవముతో స్వశక్తిని స్వజనులకు వినిపించాడువేమన.

ఆ. కూడదేమిసేసె ? | గుల మేమిచేసెను ?

భూమియేమిచేసె ? బొంది కట్టె

నరుఁడు పడెడు పాట్లు | నగుబాట్లు చూడఁగా ! ||వి||

1434

సర్వమా జగన్నాథము,

తే. కూడఁబెట్టిన వారిని । క్రుంగఁజేసి
 తోడువచ్చిన వారిని । దూరుఁబెట్టి
 తిండిపెట్టినవారిని । దిట్టి, కొట్టి
 గట్టివాడను వాడును । గాడ్డ వేమ ! 1435
 “కృతఘ్నునియొక్క లక్షణాలు కూర్చిపేర్చి చెప్పాడు.

ఆ. కూడి పరవశంపు । కోర్కెలులేకుండ
 నాటవలెను బుద్ధి । నయముగాను
 చోటుఁ గనని వెలుగుఁ । జొచ్చుటే మోక్షము ॥వి॥ 1436
 “లోకంబులు లోకేశులు । లోకనులు తెగిన తుది నీలోకంబగుపెం
 జీకటికప్పల నెవ్వం । డే కాకృతి వెలుగు నతని నే నేవెందున్. (భాగ)

ఆ. కూడుఁ గుడిచి లెస్స । కూర్చున్నవాడైన
 నాడుదానిఁ గన్న । నట్టై తగులు
 నన్నసార మొడలి । కతి మదం బిడు సుమీ ! ॥వి॥ 1437
 “వమసు కలుకా బాతు కలుకా !”

ఆ. కూడుఁ జీరఁ బాసి । గుళ్ళ పంచలఁ బడు
 నట్లు వ్రాసె బ్రహ్మ । యతుల నుడుట
 దోయజాక్షిఁ జీర । దోషంబు లంటురా ! ॥వి॥ 1438
 అందీపాందని భావాలతో కొందరు వేమన పద్యాలను తారమారుచేశారు.

ఆ. కూడుఁ బెట్టకున్నఁ । గుక్కిలో జతరాగ్ని
 భక్షణంబుఁ జేయు । గుక్కి మలముఁ
 గూడు విడచి మలము । గుడుచురా యుపవాసి ॥వి॥ 1439
 యుపవాస వ్రతాన్ని యీసడించాడు యోగి.

ఆ. కూడు విడిచియు శత । కోటి పడగలెత్తి
 మాటుపఱచి దాని । మంటఁగలిపి
 కాటికేగువేళ । గూటికి మోసమై
 దాటిపోదురు జము । దరికి వేమ. 1440

కోటికి పడగత్తుట నాటినించి నేటికీ ఉన్నదే ! యిది సంప్రదాయక విజ్ఞానము

- ఆ. కూర యుడుక వెనుకఁ | గూడునా కనవేర
నెఱుక గలిగి మునుపె | యేరవలయు
స్థలము తప్పవెనుక | ధర్మంబు పుట్టునా ! ||వి|| 1441
“చేతులు కాలినవెనుక అకులు పట్టుట”
- ఆ. కూరలేని తిండి | కుక్క-తిండనిపించు
మాఱులేని తిండి | మాలతిండి
ధారలేని తిండి | దయ్యపుఁ దిండిరా ! ||వి|| 1442
ప్రాచీనాచార భోజన విధానాన్ని పూర్తిగా వివరించాడు కవి.
- ఆ. కూర్చి ద్రుపదపుత్రి | కొప్పుఁ బట్టిడ్చిన
సింహబలుని చావుఁ | జెప్పఁదరమె
మోహభ్రమను జిక్కి | మొనగాఁడు నీల్లడా ! ||వి|| 1443
ఇంతుల బ్రాంతిని యెంతటివాడైనా చిక్కి అతమవుతాడు.
- ఆ. కూల కూళ్ళు మేయు | గుణమంత చెడనాడు
నెట్టివారు మెచ్చ | రట్టివానిఁ
గొయ్యి దూలమునకుఁ | గుదురునా జ్ఞానము ? ||వి|| 1444
పనికిమాలిన తిండి తినవాడే బ్రహ్మడు.
- ఆ. కూలి నాలిఁజేసి | గుల్లాపుఁ బనిజేసి
తెచ్చిపెట్ట నాలు | మెచ్చుచుండు
లేమిఁ జిక్కు విభుని | వేమాఱుఁ దిట్టును ||వి|| 1445
“గడనజేయు మగని కాగలించును నాతి | గడనలేకయున్న కాలదన్ను.”
- ఆ. కూళఁ గూళమెచ్చు | గుణవంతు విడనాడి
యెట్టివారు మెత్తు | రట్టివారి
ప్రూను దూలములకు | జ్ఞానంబుఁ దెల్పునా ! ||వి|| 1446
జోడికి జోడియే!
- ఆ. కూళఁ గూళమెచ్చు | గుణవంతుఁ జెడనాడు
నట్టి హీను మెచ్చు | రెట్టివారు
ప్రూను దూలమునకు | జ్ఞానంబు దెలియునా ! ||వి|| 1447
ప్రూనుదూలము = కఱ్ఱమొద్దు.

ఆ. కూళతొత్తు పొందు ! గుల్లాముకే కాక

సజ్జనునికిగాదు ! సమ్మతంబు

వేడ దిన్న పురుగు ! బెల్లమే మెఱుగురా ! ||వి||

1448

గులాము = బానిసె. అయోగ్యులకు యోగ్యకస్తువు లక్కరలేదు.

ఆ. కృష్ణ పర్వమందుఁ | గృత్తిక లైదుండుఁ

గృత్తు లైదు పట్టి | కృష్ణ మ్రింగె

వెలయు కృష్ణు లైదు | వేమన మ్రింగెరా ! ||వి||

1449

వేదసారాన్ని వేమన్న వెన్నముద్దలాగ చేశాడు.

ఆ. కేవలాంతరాత్మ | జీవుండు నిజమని

వట్టి వాదులాడు | నట్టివారిఁ

ద్రోక్కి-పట్టి నాల్క తుదఁ | గోయవలయురా ! ||వి||

1450

అంతరాత్మయే నిజమని అబద్ధలాడు వారి నాల్క-అకోయమన్నాడు వేమన.

క. షేత్రంబున షేత్రజ్ఞుని

గాత్రంబునుఁ జూచి నియతిఁ | గ నలక్ష్యంబున్

రాత్రింబవలును నొకటిగ

సూత్రించిన గలుఁగు ముక్తి | సులభము వేమా !

1451

షేత్రము = శరీరము ; షేత్రజ్ఞుడు = శరీరవాసి ; గాత్రము = శరీరము ; తెలివి మరపులలో బ్రహ్మను వీక్షించమన్నాడు.

ఆ. కైక పుట్టి చెఱచెఁ | గాకుస్థు పట్టంబు

నీతపుట్టి లంకఁ | జెఱచె మున్ను

చెప్పరాదుగాని | చిత్రాంగి చెఱచెరా ! ||వి||

1452

“ శ్రీకాం ద్విగుణమాహారః బుద్ధిశాపి చతుర్దశాః సాహసం షడ్గుణంచైవ కామ మప్యగుణంభవత్ ”

ఆ. కైకపుట్టి చెఱచెఁ | గా రాము పట్టంబు

నీతపుట్టి లంకఁ | చెఱచె గాదె

కొరవులనుజెఱచె | గా ద్రౌపదియుఁ బుట్టి ||వి||

1453

శ్రీలు నాశన కారులని సూచించెను.

తే. కైకవల్లను రాముఁడు | కానకేగె
 నీతఁ గోల్పోయి దశకంఠు | సేతలడఁచి
 తిరిగి పట్టాభిషిక్తుఁడై | తేజరిలై
 రామకథకెల్లఁ గైకకా | రణము వేమ. 1454
 కైక కల్పనలచే రామాయణ మంత రక్తిగా ఉంది.

ఆ. కైపు మీఱువేళఁ | గడను జేరఁగఁరారు
 అనువుఁదప్పి మాట | లాడరాదు
 సమయ మెఱుఁగనతఁడు | సరసుండు గాఁడయా ! ||వి|| 1455
 కైపు = మత్తు ; సమయానుకూల సరసత చక్కగా ఉండును.

ఆ. కైపు వస్తువులను | గాంక్షించి సేవింపఁ
 * గాని పనులొనర్చు | మేలెఱుఁగక
 అట్టివాను వారి నధము | లందురు సుమీ ! ||వి|| 1456
 * యతిభంగము ; మత్తున సేవింప వాని చిత్తము ఉత్తలపడుతుంది.

కం. కైలాసము వైకుంఠము
 బైలైయుండంగ ప్రకృతి | భావంబుగ-మీ
 రే లోకమందు వెదకిన
 కైలాసము గనగ లేరు | క్రమముగఁ వేమా ! 1457
 శరీరమునందే అన్ని లోకములవలూకించినవాడే ఆత్మానందుడు.

ఆ. కొంకణంబుసేరఁ | గుక్క సింహంబుగాదు
 కాశికేగఁ బంది | గజముగాదు
 వేఱుజాతివాఁడు | విప్రుఁడుగాఁడయా ! ||వి|| 1458
 కొంకణంబు = పుణ్యక్షేత్రము ; స్థానము మారిన మాత్రమున అధిభ్యతరాదు.

కం. కొంచెపు సరసంగాతం
 బంచితముగ హాని దెచ్చు | నది యెట్లనఁగా
 నించుక నల్లియె నొక్కిన
 మంచమునకుఁ జేటువచ్చు | మహిలో వేమా ! 1459
 కుమతి శతకపద్యమును కుమతులెవరో వేమనపద్యాల్లో చేర్చారు.

ఆ. కొండదండి మామ । కొండ కూతురె యాలు

గొండమేటి విల్లు । గొండయిల్లు

గొండవంటి దొరయు । గండయి పోయెనా ! ॥వి॥ 1460

కొండదండి = పర్వతరాజు (హిమవంతుడు); కొండకూతురు = పార్వతి;
అలు = భార్య; కొండమేటి = పర్వతశ్రేణుడు (మేరువు); కొండయిల్లు =
కైలాసగిరి; కొండవంటిదొర = మహాగొప్పరాజు; గండు = ఘనము.

ఆ. కొండ కుధరమన్న । గుండ భండం బన్న

నుప్పు లవణమన్న । నొక్కటె కద

భాషలెన్నియెన । బరత త్వ మొక్కటె ॥వి॥ 1461

భాషల మా ర్థేగాని భాషమొకటే.

ఆ. కొండ గుహల నున్న । గోవేల లందున్న

మెండుగాను బూది । మెత్తియున్న

దుష్ట మానవులకు । దుర్బుద్ధి మానునా ! ॥వి॥ 1462

ఎన్ని చేసినా కుక్కతోక వంకరే !

ఆ. కొండమీద జ్యోతి । కొమరు దీపింపగా

నిండి పూర్ణముండు । నిబిడముగను

అండ జేరకున్న । సంటంగ రాదయా ! ॥వి॥ 1463

నిబిడము = దట్టము; దేనినైనా సన్నిహితత్వంచేసుకొంటేనే సారమబ్బుతుం
దని సర్వం సహసర్వముండు యోగివాక్కు.

ఆ. కొండముచ్చ పెండ్లి । కోతి పేరంటాలు

మొండివాని హితుండు । బండవాడు

రండరాజునకును । గొండడు దళవాయి ! ॥వి॥ 1464

“అబద్ధము పెండ్లికి ముడ్డివాయిద్యము” లాగ యాపద్యము పరిహాసంగానే
యున్నది.

ఆ. కొండరాళ్లు దెచ్చి । కోరిక గట్టిన

గుళ్ళలోన దిరిగి । కుళ్ళవేల

బొయరాని శివుండు । ప్రాణమై యుండంగ ! ॥వి॥ 4465

అత్మలింగాన్ని హత్తుకొన్నవాడే ఆనందపరుండు.

ఆ. కొండరాళ్ల వెంట | గోడు కుడువనేల ?
 వట్టి రాళ్ళ గూర్చి | వనంట లేల ?
 బాయరాని శివుడు | ప్రాణమే యగుగదా ! ||వి|| 1466
 వనట = బాధ; క్షేమంకరుడే శివుడు.

ఆ. కొండరేడు మామ | కొండకూతురు యాలు
 కొండయిల్లు పసిడి | కొండవిల్లు
 కొండ వంటి దొరపు | కుంటెన నడతురా ! ||వి|| 1467
 కుంటెన = అడ్డంగా; ఉత్కృష్ట మైన రేడు ఉచ్చిష్టంగా నడుస్తాడా!

ఆ. కొండలెల్ల దిరిగి | తిండి గొన గవినేన
 దండుచేసి గొల్చె | ధరణి విభుడు
 లంకనేలె నొకడు | లక్ష్మీ కటాక్షాన ! ||వి|| 1468
 “ సీ|| కోరి మండను పెట్టుకొనువాడు యొక్కడు
 వలపు కాడై పొందు వాడొకండు ” (వరవిక్రయం)

ఆ. కొండలెల్ల మోయు | మెండైన కపులను
 దండు జేసె రామ | ధరణి విభుడు
 లంక ముట్టడించి | లావరులను జంపె ! ||వి|| 1469
 “ క్రియా సిద్ధినత్యే భవతి నోపకంజే ”

ఆ. కొండెకాడు చావ | గొంప వాకిటికిని
 వచ్చి పోదు రింత | వగపు లేక
 దూడ వగచునె భువి | దోడేలు చచ్చిన ! ||వి|| 1470
 దూర్మార్గులు చస్తే దుఃఖించేవారండరు.

ఆ. కొండెగాడు చావ | గొంత దనుక బోవు
 వంతుకింతె కాని | వగపు లేదు
 కొంకనక్క చావ | గొట్ట లేమిటి కేడ్చు ? ||వి|| 1471
 తేమన లోకానుభవమును నూటిగానెప్పాడు.

ఆ. కొంత నల్లగ నుండు | కొంత యెఱ్ఱగ నుండు
 కొంత తెల్లగ నుండు | కువలయమున
 నొక్కరీతిగ నుండ | దొగి కారణంబేమి? ||వి|| 1472
 నల్పు తామసము; ఎరుపు రాజసము; తెలుపు సాత్వికము.

ఆ. కొంపలోన నున్న | కోర్కెలు భేదించి
 పరగ హృదయమట్టె | పదిల పఱచి
 గృహము నిల్పువాఁడు | బహుతత్వవేదిరా! ||వి|| 1473
 కొంప = శరీరము. సత్త్వవర్తనచే గాత్రాన్ని చక్కబరచుమని రాజయోగి హితోపదేశం.

ఆ. కొంపలోన మఱుంగు | కోకలోన మఱుంగు
 కన్నతల్లి మఱుంగు | కడుపు మఱుంగు
 ఇన్ని మఱుంగులందు | నీశుండు మరుంగురా! ||వి|| 1474
 ఉన్నదున్నట్టుగా తిన్నగా వ్రాయుటగా అసమానుఁడు వేమన.

ఆ. కొక్కు ధ్యానము మఱి | కుక్క యేకాంతంబు
 బిల్లి గురగురనుచు | బెనుచు స్మరణ?
 ఆత్మైఱుంగని జపము | లవి యేమిలెక్కరా! ||వి|| 1475
 “ఆత్మానాత్మవివేకచే నిజముగా నత్యంతసౌఖ్యోన్నతుల్”

ఆ. కొట్టి దిట్ట నైన | గట్టి మాటాడిన
 నూరుకున్న యట్టి | యోర్చికాఁడు
 వాఁడె పరమశివుఁడు | వర్ణింప శక్యమా! ||వి|| 1476
 ఓర్పు నేర్పు కూర్పులకు తావుడు.

కం. కొట్టిన దిట్టిన గట్టిగ
 గట్టి బిగించినను గాని | కరకరి చేయం
 గట్టడి పని యనకుదీండును
 దిట్టముగ శివుని దలచు | తీర్పరి వేమా!
 ఎమయినా శివుని విడువకుండుటయే శ్రేయస్కరము. 1477

ఆ. కొట్టినా కొట్టక | తిట్టినా తిట్టక
కొరికినా కొరికక | కూలఁబడక

తాను తానై యుండు | తారక వరయోగి ||వి|| 1478

దూషణ, భూషణ, తిరస్కారములను సంతోషముతో జూచేవాడే రాజయోగి.

ఆ. కొడుకు గలిగెనేని | గునిసి యాడఁగ బోరు

కూతు రొక తె పుట్ట | గునియుచుండు

తనకుఁ గొమరుడైనఁ | దనువెల్ల దోచునో ! ||వి|| 1479

ఇది సామాన్యుల సహజము.

ఆ. కొడుకును బ్రతికించు | కొన లేదు శంభుండు

కొడుకును బ్రతికించు | కొనఁడు శౌరి

దేవతాంతరములు | దీననె కనుపించె ||వి|| 1480

శివుని కొడుకెవరో తెలియలేదు ; వస్తుభుండు యాశ్చర్యపరిచే చనిపోయెను.

ఆ. కొడుకును వరియింపఁ | గోరి వచ్చినదానిఁ

దండ్రి పెండ్లియాడ | ధర్మమగునె ?

తప్పని తెలియకదీఁ | దాఁ జేయు పాపంబు

తప్పదెపుడు భవిని | దగులు వేమ || 1481

రాజమహేంద్రవర భూపాలుడు రాజరాజనరేంద్రుఁడు కొడుకైన సారంగ ధరునకు పెండ్లికి చిత్రాంగిని మాట్లాడి తాను వివాహంచేసుకొన్నాడు. ఆ పాపమే వంశ క్షయమయినది.

ఆ. కొప్పు సొగసుఁ గన్నఁ | గుచ కుంభములు గన్న

జెప్పరాని తావు | చెలిమిఁ గన్న

ముప్పిరి గొనుచుండు | మునికైన మోహంబు ||వి|| 1482

స్త్రీఅవయవములన్నియు మనిమచ్చలనుగూడా ముగ్ధులను చేయునని వేమన మొగమాటంలేక చెప్పెను.

ఆ. కొమ్మ ద్రిమ్మరైన | ద్రిమ్మరుల వలచు

సరస విటుల నేల | నమ్మతించుఁ ?

బేడఁ దిన్న పురుగు | బెల్ల మేమెఱుగురా ! ||వి|| 1483

కొమ్మ = అడవి ; ద్రిమ్మరి = తిరుగుబోతు.

క. కొమ్ములు, గొరిజెలు, దోలును

సమ్మతిగాఁ గాళ్ళుఁ | గడుపుఁ జంకలు బిక్క-

ల్నమ్మక మగు ననుబంధము

14

లిమ్మహిఁ గోమటికి | గోత్ర మేర్పడ వేమా !

వైశ్యుల అవయవములు చెప్పకుండా వైశ్యుని చెపుతాయి.

ఆ. కొయ్యముండఁ బట్టి | కొంకక జ్ఞానాగ్ని

చేతఁ గాల్చి, బూది | చేసెనేని

అంత ముక్తుడౌ నిఁ | కానంద భరితుడౌ ||వి||

14

కొయ్యముండ = అజ్ఞానమనే కట్ట.

ఆ. కొలుచు గురునిఁ గొసరి | కొంగచాడ్పునఁ బోరి

చేపల్లెఁ బట్టి | చేర్చిపెట్టి

శివుని కొనఁగువాడె | శివయోగి యందురు ||వి||

14

“ సర్వము వైవార్పణ మస్తు ”

ఆ. క్రొత్తకుండఁ దెచ్చి | కోరి వంటలు సేసి

కాకులకు నిడెదరు | కర్ములార !-

పెంటఁ దినెడి కాకి | పెద్ద యేలాగయ్యె ! ||వి||

13

కర్మ కాండాన్ని ద్వేషించాడు యోగి.

ఆ. క్రొత్త సుద్ధులైన | గురుబోధచే విన్న

గర్మయుక్తి యాగ | కాండ తతులు .

ప్రాత సుద్ధులైనఁ | బాయునా పాపంబు ? ||వి||

14

పాపముఁ బాయుట పరమావధి.

ఆ. క్రొవ్వు పట్టు పొరలు | గ్రూరకర్ముల పొర

ల్నొవ్వఁ జేసినట్టి | రవ్వ పొరల

వెవ్వరైన నేమి ? | యినజావాకిటఁ గాని

యవ్వలికిని భోవు | నటరవేమ.

14

ఇనజాడు = సూర్యకుమారుడు యముడు.

ఆ. కోట కోట తిరుగుఁ | గొమ్ము లేనుఁగు గాదు

త్రాఁటిపట్టె నందు | తగిలి యుండుఁ

బోటు బంటునైనఁ | బొర్లింపక విడఁడు ||వి||

1490

విచిత్ర విడికథ ; వేదాంతార్థ మున్నదేహా !

ఆ. కోటల కందంబు | మాటల బిగి యొకటి

గోడల కందంబు | గార యొకటి

తలుపుల కందంబు | చిలుక యొక లేనయా ! ||వి||

1491

* యతి తప్పు ; “దీనిభావమేమి తిరుమలేశ ” అనునట్టు ; యున్నదీపద్యము

ఆ. కోటలోపల నున్న | తేటైన పన్నీరు

కండ్ల నెంచేలాగు | కలుగఁజేసి

దుర్మార్గులను బట్టి | దుఃఖులు బెట్టురా ! ||వి||

1492

శ్రీ సాబగు చిత్తాలకు హత్తిచి చింఱాడు పురుషుడు.

ఆ. కోటి కళల మించు | కూటమున కవలి

యందధి దాటవలయు | నూర్జితముగఁ

జెనక మించువాఁడు | చిన్మయానందుఁడు ||వి||

1493

సహస్రారము నవలోకించినవాడే సాహసుఁడు.

కం. కోటికి సంపాదించిన

కూటికి సరిపోయెఁ బ్రతుకు | గుంపులు నుడిగెన్

యేటికి నీ సంసారము ?

చోటికి నిను కన్ననాడె | సుదినము వేమా !

1494

ముక్తికాంతను జూచుటయే మోక్షప్రదము.

ఆ. కోటి దానమిచ్చి | కోపంబు నొందెనే ?

బాటి నేయ రతని | బ్రజలు మెచ్చి

సాత్విక గుణములను | సర్వజ్ఞుఁ డొనయా ! ||వి||

1495

“ కోపమునను ఘనము కొంచెమైపోవును ” కోపం పాపానికి బాట.

ఆ. కోడి కూసిన ధ్వని | కోకిల విని కూసు
 కోకిల ధ్వని విని | కాకి కూసు
 కాకి కూసినదెరిగి | లోకమే కూసురా ! ||వి|| 1496
 “ లోకులు కాసులు ” “ లోకము మాయను ముకుడున్నదే ”

ఆ. కోటిఁ బట్టితెచ్చి | క్రొత్తపుట్టము గట్టి
 కొండఁముచ్చు లెల్లఁ | గొలిచినట్లు
 నీతిహీను నొద్ద | నిర్భాగ్యు లుందురు ||వి|| 1497
 “ ఎవరి జెట్టి వారికానందము ”

ఆ. కోపమునను ఘనత | కొంచమై పోవును
 గోపమునను మిగుల | గోడుఁ జెందుఁ
 గోప మడఁచెనేనిఁ | గోరిక లీడెరు ||వి|| 1498
 “ లోకవృత్తమెరుగు ప్రాకృత భవయోగి | పసిడిపలుకులనిని భ్రమసిపోర ”

ఆ. కోపమునను నరక | కూపముఁ జెందును
 కోపమునను గుణము | కొఱత వడును
 గోపమునను బ్రతుకు | కొంచమై పోవును ||వి|| 1499
 “ వధురభావాలతో మంజులార్భటులతో చెలఁగి వేమనపల్కు వెలయు భువిని ”

ఆ. కోమటికి దురాశ | కొండలు వాములు
 చందనంబు సోన | చంద్రకళలు
 ఆశకు మితి లే దిఁ | కక్కడ గతిలేదు
 వచనశుద్ధి లేని | వాడు వేమ . 1500
 నెక్కిచ్చిగా విమర్శించే స్వభావము వేమనకే దక్కింది.

ఆ. కోమటి నిజ నిష్ఠ | గురికి రాదెన్నఁడు
 లోభిగుణము చేత | లోన కడఁగుఁ
 బులియు దానరి కిడఁ | బాలుపడు చందమా ||వి|| 1501
 నిర్మోగమాటంగా ప్రతివారిని విమర్శిస్తాడు.

ఆ. కోమటి మదిఁ గోరు | త్నామమే యెల్లెడ
వైద్యుఁ డొరుల కెపుడు | వ్యాధిఁ గోరు
వారవనిత ధనికుఁ | జేరఁదీయగఁ గోరు ||వి|| 1502
లోకస్వభావాన్ని ప్రాకట తర భావాలతో కేకవేశాడు వేమన.

క. కోమటి వేమన త్యాగము
భూమిఁ బ్రసిద్ధంబు కల్పు | భూజము చేతన్
పామున్న పగిది దురగా
రాముం డున్నాడు చేర | రా దెవ్వరికిన్ ||వి|| 1503
పెదకోమటి వేమారెడ్డి మహాదాత ఆయనదగ్గర తురగా రామయ్యప్రధాన
మంత్రి ఈచరిత్ర నిట వాకొన్నాడు.

సీ. కోరిక వలరాజు | కుడిచివేసిన పుల్లె
పద్మనాభుఁడు మోయు | పసిడిదట్టి
నేడ్కతో జనులెల్ల | విప్పినట్టి భరిణ
గారవముల కెల్లఁ | గప్పచిప్ప
లజుఁడు దినము దప్పి | కారగించెడు గిన్నె,
రాజులు పట్టిన | గాజుకుప్పె
చుక్క కప్పెర శివు | సొగసు కిరీటంబు
మహిమ నింద్రునిసొక్కు | మందుబుట్టు,
పాడఁ జదువ నేర్చి | పరికించి చూచిన
నాడనేర్చు దాను | నేడ నేర్చు
నింతకంటె జెట్ట యింక | నేమి కావలె
విశ్వదాభిరామ | వినురవేమ. 1504

పుల్లె = విస్తరాకు; పసిడి = బంగారము; బుట్టు = చెంబు. ఇది కూట
వేదాంతం.

ఆ. కోరి ద్రుపద పుత్రి | కొప్పుఁ బట్టిజ్ఞి
సింహబలుని చావుఁ | జెప్పఁ దరమె
మగియు కాలమునకు | మొనగాఁడు నీల్లడా! ||వి|| 1505
బలముగా స్త్రీలను చెరపరాదు; గుణపాతం బోధించాడు.

క. కోరిన కోరిక లెల్లను

మీఱంగా జరుగు నటర । మెచ్చరు భువిలోఁ

గారణకర్త ప్రకారము

కోరిన కోరికలు జరుగుఁ । గొల్పున వేమా.

1506

కారణ కర్తమే కార్యమును సాధించునని నూచించాడు.

ఆ. కోరి మదిని గురునిఁ । కొలువు జేయుట మేలు

గారవమునఁ దెలుపుఁ । గహనవిద్య

దూరదృష్టి నిలిపి । తొడరుట మోక్షంబు ॥వి॥

1507

గహనవిద్య = మోక్షవిద్య; గురుభక్తిని గుర్తించమన్నాడు మాయోగి.

నా ద నా మ క్రి య - ఏ క తా శ ము

1. కోలు కోలు పరమ గురుని - కోరి చేరవే

కాలకర్త జనము లాను - కడకు జిమ్మరే ॥కో॥

2. కాల మెడియోని మూల - కదలకుండ నొత్తి బెట్టి

మూలబంధ యూర్ధ్వ గతుల - మొసము డెవ్వడో ॥కో॥

3. ప్రాణ పాన వాయువులను - పరగ నైక్యములనుఁ జేసి

పూని కాయసిద్ధి బొందె - పుణ్య డెవ్వడో ॥కో॥

4. ఇంటిలోన మింటి నడుమ - కంటి లోన కన్ను దెరచి

కంటిపాప నంటి పెనగు - ఘనుకు యెవ్వడో ॥కో॥

5. మాటలాడు నారు రుచుల - మేటి బ్రహ్మరంధ్రమండ్రు

మేటి మాట మారగిందు - మనుజు డెవ్వడో ॥కో॥

1508

యోగసాధనముల దేశకవి తారీకులలో తేనెలొలుకు భావపు చిలుకలతో ముద్దగు పలుకులు పలి కాడు యోగి.

ఆ. కోళ్ళు, మేకలు గొట్టి । కుంభమున్ సరిగొండి

గంగమ్మకని మ్రొక్కి । మ్రొంగనేల ?

తాను గంగై యుండ । తన కెదిరి గంగైవరు ? ॥వి॥

1509

గ్రామదేవత గంగమ్మను కంగారుగా విస్మరించాడు.

క. కొండిన్యఁడు ముండకొడుకు

మాండవ్యఁడు కప్పకపుడు । మహిలోఁ బుట్టెం
జుండాలి మతంగ మునిని

బిండంబుగఁ బెట్టలేదె । పృథివిని వేమా !

1510

“ నారదో రజకీ పుత్ర కొండిన్యోమండ కేసు తామతంగశ్చ మాతంగశ్చ
అగస్త్యో కుంభసంభవః ... ” వజ్రనూచికోపనిషత్తు.

తే. కాతు కాన్వితమై యొప్పు । కడిమి యెఱుకఁ

గఱపు చుండెడి కైరాస । గతుల మీటి

యంతరంగమున మట । నచల వృత్తి

కలిత మొందుచు నుండును । ఘనుఁడు వేమ.

1511

అచలము = పరిపూర్ణము ; కాతుకము = ఆనందము ; కైరాస గతులు =
చెడపనులు ;

హృదయములోనున్న పరిపూర్ణవిద్యను సాధించుచున్నాడు.

తే. ఖండకమ్ముల ధరియించి । యుండునట్టి

వారలందఱు యోగులై । నారె ? జ్ఞాన

సాధనం బున్న నే కాని । సాధు వగునె ?

కాక తగుఁ బిచ్చివాఁ డనఁ । గాను వేమ.

1512

ఖండకము = గోచి ; సాధనలే సాధువులు ; వేషములను గారు.

తే. ఖండ పరశువుఁ బూజింప । దండిదా వి

భూతి నిచ్చును గావున । నీతి గలిగి

శివునిఁ బ్రార్థించు తఱి నను । భవము నందఁ

జేయు నై శ్వర్య మిచ్చుట । చేత వేమ.

1513

శివుని యోగాధ్యనుభవ రూపము అగు త్రిశూలము ఖండపరశువు.

ఆ. ఖగములందుఁ జూడ । గా ముచ్చటగ నుండు

తెగలు గన్ననైనఁ । దేటపడదె ?

దేవుఁడిని సొగసు । దేబె నీకేలరా ! ॥వి॥

1514

రూపం, చిత్రలేఖనం, కవిత్యం, స్వతహా వచ్చునవి,

ఆ. ఖచర వరుల భూమిఁ గనఁ | బడ రందువు

కానవచ్చినంత | గౌరవించె ?

తల్లి దండ్రు గురులు | తత్సము లేమైరొ ||వి||

1515

ఖచరులు = దేవతలు. ప్రత్యక్ష నైవములు తల్లిదండ్రులే !

ఆ. ఖనులఁ బుట్టు లోహ | సంగణము దెల్లడ

బనికివచ్చు నొక్క | యినుమె చాల

నైన జులుపకరతు | రది యెచ్చుగా నుంట ||వి||

1516

ఎక్కువ ఉపయోగంగా నున్న వానిని హీనంగా జూచుట వాడుకగానున్నది.

ఆ. ఖరము పాలు దెచ్చి | కాచి చక్కెరజేయ

భక్ష్యమగునె యెన్న | భవ్వుఁ డట్టి

యెంతలంకరించి | యెసగింపఁ బొసగునే ? ||వి||

1517

ఖరము = గాడిద.

ఆ. ఖలుల తోడి పొందు | కలుషంబుఁ గలిగించు

మానదెంత మేటి | మానికైన

వారిఁ జేరదీయ | వలవదు చెడుదువు ||వి||

1518

“బ్రహ్మకావాగతిః”

ఆ. ఖలులు తిట్టిరంచుఁ | గలవర పడనేల ?

వారి తిట్ల నేమి | వాసి చెడును

సజ్జనుండు తిట్ట | శాపంబదానురా ! ||వి||

1519

మంచివాని వాక్యే మహామంత్రం.

ఆ. ఖేచరి యగు ముద్ర | కీ లెదఁ దెలిసియు

వాదు లాడకుండు | వారలెల్ల

మాయ గెల్పుచారు | మహి మీద ధన్యము ||వి||

1520

ఖేచరీ ముద్ర వేసినవారే వాసిగాంచగలరు.

ఆ. ఖేచరీ ముద్రకు | కీ లెరుంగగలేక

వాదు లాడునట్టి | వారినెల్ల

త్రొక్కి నాల్గుబట్టి | తుద గోయవలయురా ! ||వి||

1521

యీ ముద్రరహస్యములు : కన్నుల మూసిగాని మాయకగాని చూపును ద్రిప్పి కనుబొమ్మల మధ్యనిలపి పైదిక్కునందుండు చిదా శాశము జూచుటయే ఖేచరీ ముద్ర యనబడును. ఈ సాధన పరులు పద్మాసనము గాని సిద్ధాసనము గాని వేయవలయును.

క్ష

ఆ. క్షమ గలట్టి యతఁడు | సాధువై శోభించు

ఓర్పుఁ బోలునట్టి | దుర్వి గలదె ?

వన్నెవచ్చు మేలు | తెన్నియైనను గూడు ||వి||

1522

“క్షమా సర్వత్రపూజతే” క్షమ = ఓర్పు.

ఆ. క్షామకాల మందు | సమయును జంతువుల్

భూమి యందుఁ బంట | లేమి లేక

కామ మప్పుడైన | గాలిపో దేమిరా ! ||వి||

1523

క్షామము = కరువు ; ప్రళయంత మందైనా కామాన్ని బాసినవారు లేరన్నాడు యోగి.

ఆ. క్షితిని జౌలాది కర్మలు | చేతి కొలఁదిఁ

జేయ దుర్గంధ మరుగునే చెరఁ

మరియమల ముష్టి నాయమా | మార్గ మనుచుఁ

దెలియ రేలకొ తేటగాఁ | దెలుపు వేమ.

1524

జౌలాది కర్మలు = పంచాంగములో ముహూర్తభాగంలో ఉపయోగించే 16 కర్మలు.

గీ. క్షితిని బ్రోది చేసి | శ్రుతమును రక్షించి

గతము నడచి శుద్ధ | గతి వహించి

మృతిని మించి సకల | మతముల మదినుంచి

యొప్పుచుండు రాజ | యోగి వేమా !

1525

రాజయోగి లక్షణములు విరాజమానంగా వర్ణించాడు. వృత్త్యను ప్రాసాంత్య ప్రాస నియమము లమోఘమగు బాటలో నడిపించునేర్పు కలదు. అందుచేతే సహకవి అయ్యాడు.

ఆ. క్షితి వెలదికిఁ దగిన | శృంగారములు నున్న

విభుని కరుణలేక | వెలయ దెందు

నీ కృపయును లేక | నేర్పులు చెల్లవు ||వి||

1526

భట్టబాణుని కాదంబరీ మహాకావ్య వాక్కి-చట ఉల్లేఖించాడు మహాకవి,

కం. క్షితి శిశు హత్యలు చేసిన

మతిలేకున్నట్టి కుమతి | మనుజుల బాధల్

గతు లింతో యంతో దానికి

మితమును నేఁ జెప్పలేను | మేదిని వేమా !

1527

శిశుహత్యా భూణహత్యలు మహాపాతకమని వాకొన్నాడు.

ఆ. క్షీరము, నీరము రెండును

జేరిక యగు దారిఁ దెలిసి | చిట్టాడవలెం

దారుకొని శివుని జేవునిఁ

బోరుము పరిపూర్ణమతిని | బొందిక వేమా !

1528

క్షీరనీరన్యాయంగా శివ జీవేశ్వరుల కలయిక మంచిదన్నాడు కవికాకిల

శ్లో॥ అవిద్యో పాధికో జీవో మాయోపాధిః ఈశ్వరః |

మయా విద్యాగుణాత్రిత ఇతి వేదాంత డిండిమః ||

కార్యోపాధి గతోజీవః కారణోపాధి యీశ్వరః

కార్యకారణ విముక్తః పూర్ణబోధో విశిష్యతే ||

బ్రహ్మైవేద మమృతం పురస్తాత్ పశ్చాద్బ్రహ్మ దక్షిణ తశ్చోత్తరేణ

అధశ్చోర్ధ్వం చ ప్రశస్యతం బ్రహ్మైవేదం విశ్వ మిదం వరిష్ఠహః||

- ముండకోపనిషత్తు

ఆ. త్సుత్తు దప్పి నిద్ర | త్సుభీతములై యుండు

రిత్ర లోకమాయ | రీతిఁ గాదె

నత్తు పూర్ణ సుప్తి | సాధింప వలెనయా ! ||వి||

1529

త్సుత్తు = ఆకలి. లోక మాయను విడచి సాత్త్వికబ్రహ్మను సాధించమన్నాడు

క. క్షేత్రంబున క్షేత్రజ్ఞుని

గ్రాతంబున జూచి నియతించి | గ లక్ష్యంబా

రాత్రియుఁ బవలును నొకటిగ

సూత్రించినఁ గలుగు ముక్తి | సులభము వేమా !

1530

క్షేత్రము = శరీరము ; క్షేత్రజ్ఞుడు = జీవుడు. శరీరములో బ్రహ్మను జూచుటే బ్రహ్మనందమని మాధవునివాక్కు.

గ

ఆ. గంగగోవు పాలు | గంటె డైనను జాలు

గడవడైన నేమి | ఖరము పాలు

భక్తి గలుగు కూడు | పట్టె డైనను జాలు ||వి||

1531

గంగగోవు = సాధుత్వనాథుఁ ; ఖరము = గాడిద.

ఆ. గంగ పాలుచుండు | గదలని గతి తోడ

ముఱికి యేలు పాలు | మ్రోత తోడ

దాత యొర్చునట్ల | ధము డోరువగ లేడు ||వి||

1532

యోగ్యాఽయోగ్యముల లక్షణాలు చక్కని 'ఉదహరణలతో' వాడాడు

ఆ. గంగ వాలు నెప్పుడు | గదలని గతి తోడ

ముఱికివాగు వాలు | మ్రోత తోడ

బెద్ద పిన్నఁ దనము | పేరిమి యాలాగు ||వి||

1533

చక్కని సామ్యముల వాడుటలో సరసపద భావెన్నత్యాన్ని ప్రకటించుటలో ప్రజ్ఞాశాలి వేమన.

ఆ. గంగ స్నానమాడి | ఘనమైన వారెల్ల

భంగపడిరి పెక్కు | బాధలంది

గంగసీటి కన్న | గయ తీర్థముల కన్న

నెన్న వేము తీర్థ | మెచ్చు వేమ. !

1534

“ గంగా సర్వపాపహరిణీ ” అనుటకంటె వేమన సూక్తులను సరించిన అఘము త్రుళ్ళుతుంది.

క. గంగాధరుడే దైవము

సంగీతమె చెపులకింపు | సర్వజనులకు

స్థంగారమె యుపభోగం

బంగజుడే మృత్యుహేతు | వరయగ వేమా !

1535

గంగాధరుడు = ఈశ్వరుడు ;

క. గంగా యమునల నడుమను

బంగారు బొమ్మ వోలె | బాలిక యుండు

న్సంగతిగఁ జెలిమిఁ జేసిన

భంగము లేకుండ ముక్తి ! పరమగు వేమా !

1536

గంగా, యమనా, సరస్వతి వధ్యనున్న ముక్తికాంతను జూడమన్నాడు
మాయోగి విమర్శకుడు.

కం. గంగా స్నానము చేసిన

బంగారము కొల్ల వెట్టి ! పలుపుర కీయ

స్నింగారమె పరవనితా

సంగమ పాపఁబొనర్పు ! జనునకు వేమా !

1537

గంగాస్నానముతో పరవనితాదోషము పోవువా ?

ఆ. గండికోటలోన ! కస్తూరి మృగ ముందు

రాజుగాడు గొప్ప ! రాతు గాడు

ఎంతవారి నైన నెత్తిన ! పడఁగొట్టు ||వి||

1538

గండికోటను పాలించే ప్రభువుల పాలనను యీనడించేడు యోగి.

ఆ. గండికోట లోనఁ ! గత్తి బట్టిన యంత

రాజుగారి దొడ్డ ! రాతుగాడు

ఎంతవారి నైన ! నెత్తి గొట్టునా ? ||వి||

1539

ఆ కోట పెద్దలు చెప్పకోదగినది కాదని నూవించాడు కవికోకిల.

ఆ. గంపెడంత తవుడు ! గంపలోఁ బెట్టుక

చన్న పట్టినెదు ! కొన్న బఁజ్జె

వారకాంత కేల ! వలచెద రూరక ||వి||

1540

ఎరవేస్తేగాని యెవ్వరూ రాదు.

ఆ. గంధకం పెట్టుప్పు ! కాల్చి ముప్పును దీసి

జెముడు బాగులు ! సరిగ జేర్చి నూరి

పలువిధ బాణముల్ ! గలుగు జేతురు గదా ! ||వి||

1541

దీపావళి బాణసందులు వ్రాశాడు యోగివర్యుడు.

ఆ. గగనంబు భగముగా ! గళితంబు గన్పింప

మనసును వుచ్చించి ! మానముంచి

బుసలు బెట్టుచు జ్ఞాన ! బురు గెళ్ళ తరవరా ! ||వి||

1542

ముక్తికాంతయొక్క మూలమును సూక్ష్మముగా గ్రహించమన్నాడు యోగి

తే. గగన గమ్య నిరాలయ | గతిని మనసు
సమర సత్వంబుగానెంచి | సాక్షి యగుచు
భ్రమ లడంచిన బ్రహ్మంబు | బట్ట బయలు
క్రమ మెఱుంగమి లోనెల్ల | దమమె వేమ ! 1543
భ్రాంతులుపోతే బ్రహ్మ మవలీలగా పట్టువడును. గగనము = ఆకాశము.

తే. గగన గోచర నిర్గుణ | గమ్య మూని
తమము మీరిన ధ్యానంపు | తత్పరమున
దెమల కందులొ మోక్షంబు | తెరువుగాదె ?
విమల సుజ్ఞాన మబ్బిన | వెలయువేమ. 1544
చిదాకాశంమాస్తే చిన్మయ బ్రహ్మ మగుపిస్తాడని వేమనవాక్కు.

తే. గగనగోప్య నిరాలయ | ఘట్టమందు
విమల నిర్మల నిష్కళ | వేరిజేరి
తన్ను గని చింతఁ జేయుటే | తత్పరుంబు
గురు కటాక్షము లభియింప | గుదురువేమ. 1545
మహదాకాశమునందు మనసుంచినచో మహనీయుడు కాగలడని వేమన
సూటిమాట.

గీ. గగన చిత్త దృష్టి | గద్దియపైఁ జేర్చి
యనువరైన యాతఁ | డచల మంటి
యుజ్వలాంశ మందు | నూహించు దత్వము ||వి|| 1546
ఉజ్వల = ప్రకాశమానమైన; సహస్రారమందు లక్ష్మ్యము నుంచుటే
లవణ్యము.

తే. గగన మగు బ్రహ్మభావముఁ | గాంచుటరుదు
జగము మాఱచెడు గుఱిఁ గను | జాణు లరుదు
నిగమ తత్వ నిరూఢులై | నిల్చుటరుదు
సుగుణ నిర్గుణ తప మూని | జూడు వేమ. 1547
పదలాలిత్యము, భావప్రాభవము, ఔచిత్యపు సొంపు, పద్యపు నడక క్రొత్త
దారిజూపుచు కోమలంగా యున్నవి యోగి పుంగవుని పద్యములు.

ఆ. గగన మమర జూడ్కి | కనుబాట నిక్కించి
నిలిచి చూడఁ జూడ | నిలుచు సుఖము
సుఖములోని వరుస | సూత్రింప బ్రహ్మంబు ||వి|| 1548

“ సుఖాంతం భ్రహ్మసిద్ధితం ”

ఆ. గగన మార్గమందు | తగవులాడితే గదా
వేమన్న సద్గురుడు | వేట్కు లలర
కరుణ సీపై నుంచి | వరములెచ్చుగ యిచ్చు ||వి|| 1549
మా వేమన గురుడు మహదా కాశంలా విహరించ మన్నాడు.

ఉ. గట్టిగ నల్పులేడ్చురని | గండలు గోసియు తెల్వి లేకయున్
గొట్టియు ముగ్గురిండ్లపుడె | గొల్వక ముక్తియు గల్గనేర్చునే
బొట్టును భోగముం భుజము | పొక్కులు బూడిదపూత లూరకే
పెట్టుట గాక భూప్రజకుఁ | బేర్చిని వేమ నృపాల శేఖరా! 1550
నల్పురు = మనస్సు, బుద్ధి, చిత్తము, అహంకారము ; ముగ్గురు = దుఃఖము, జన్మము, కర్మము ; అభిమానము, అవివేకము, మాయ.

ఉ. గట్టిగ నార్గు లేడ్చురని | గండలు గోసియు నేవురన్ మెడల్
గొట్టియు ముగ్గు రిళ్ళు చెడ | గొల్పగ ముక్తియు గల్గనేర్చునా!
బొట్టును బోసమున్ | భుజము పొక్కులు బూడిదపూత లూరకే
పెట్టుట గాక భూజనులు | పేర్చిని వేమ నృపాల శేఖరా! 1551

గీ. “ మధుర మంజుల భావ సమాన యుక్తి స్వామభవ యోగ నిర్మల భవ్యశక్తి
పూర్ణబోధా మలానంద భుక్తి రక్తి వేమనామని శక్తిగా పృథివి నెఱుఁతు ”

ఆ. గట్టిచదువు చదివి | గప్పాలు గొట్టిన
చట్టమైన చదువు | చదువలేక
వట్టి మాటలాడ | వ్యర్థులే కారొకో! ||వి|| 1552
గప్పాలు = పనికిమాలిన మాటలు.

ఆ. గట్టి సాధువిద్య | కాసంతె యనుకొని
గాఢవిద్య నేర్చి | కన్న ఘనత

సాధు సజ్జనముల | సాంగత్య మెఱుంగక
బాధపడుదు రకట ! ! బడల వేమ.

1553

“ సాధుసంగంబు సకలార్థ సాధనంబు ”

ఆ. గట్టుమీఁద నున్నఁ | గాన్నించు సర్వము

తెలివి తేటపడినఁ | దెలియు నెల్ల

లోక విషయములును | లోని రహస్యముల్ ||వి||

1554

గట్టు = సంసార కూపమునుదాటే కొండ ; లోకములు = జనులు.

ఆ. గట్టుమీఁది మన్ను | చట్టుపైఁ దగురాయి

పుట్టలోని వాని | బుడుగు తొడుగు

గట్టిగాను మూఁటఁ | గనకము పుట్టురా ! ||వి||

1555

బంగార యోగమును దెల్పును. పుట్టలోని గాని బుడుగు తొడుగు = పాము తొడుగు.

తే. గట్టురాచూలి పతియైన | గంగ ధరుని

గుట్టు మదిలోనఁ దెలిసినఁ | బట్టు విడక

చట్టువలె మనమందుట | శాశ్వతంబు

దిట్టయగు నట్టి యాతఁడే | తెలియువేమ.

1556

గట్టురాచూలిపట్టి = హిమవంతునికూతురు పార్వతి. తేటగీతులకు గూడ ప్రాసలుపయోగించి భవిష్యన్మహాకవులకు బాటవేశాడు యోగి.

ఆ. గట్టురాళ్ళఁ దెచ్చి | కాళ్ళచేతుల ద్రొక్కి

కాసి యులుల చేత | గాసిఁ జేయు

మొఱకురాళ్ళ కెరఁగు | మొప్పెల నేమందు ||వి||

1557

“ గీ. విగ్రహారాధన జెఱులకేగాక

విజ్ఞాను లాచారి వెదుకబోరు ”

ఆ. గట్టువాయి జార | కాంత కాదనవచ్చు

గుట్టు దాఁపలేక కూత | లిడును

మగని మాత్రమెపుడు | నగడు చేయును సుమీ ||వి||

1558

అగడు = రట్టు. గయ్యాళిగంప మగనిని గకవికచేయును.

తే. గట్టువిలుకాని మదిఁ జేర్చు | గుట్టుఁ దెలిసి

నట్టివానిని వెన్నంటి | యలరు నాతఁ

డట్టి వాఁ డిల మోక్షంబు | నందు నెపుడు

కామ ముఖ శత్రు తతి నెల్ల | గడచివేమ.

1559

గట్టు విలు కాడు = మేరుపర్వతము విల్లుగా కలవాడు ఈశ్వరుడు; ఈశ్వరుని సమీప యాస్పితములు నెరవేరును.

కం. గడన గల పురుషుఁ గనుగొని

యడుగులకును మడుగు లిడుదు | రతివలు ధరలో

గడన విడు పురుషుఁ గనుగొని

నడపీనుఁగు వచ్చెనంద్రు | నాతులు వేమా !

1560

భద్రభూపాలుని “ సమతీ శతక ” పద్యము యిదీ ఒక్కఁఁగానున్నది.

ఆ. గడ్డటంచుఁ దెలిపి | ఘన మంత్రమును జెప్పి

డాబుపంచె కట్టుఁ | డంకు సామి

చిన్నె లింతెకాని | శ్రీవైష్ణవమతంబు ||వి||

1561

డంకుసామి = కైష్ణవ మోసపు గురువు.

తే. గణన కెక్కుడునవి యెల్ల | గదియ నొక్కి

జడియుటేలను? పరిపూర్ణ | జలధి దాటి

తడవ తడవకు దన్మధ్య | దనరవలెను

సాధనంబున దలపడ | సాగు వేమ.

1562

క. “ పరిపూర్ణముదాటంగను సరిగా గురినిల్చి గురుని సాకుట మేల ”

ఆ. గతము చేసినట్టి | కర్మబంధము లన్ని

పరిసిపోవు సత్య | గురుని వలనఁ

గుమ్మరి కొక యేడు | గుదియకు నొక నాఁడు ||వి||

1563

సరియైన గురుని వలన సమస్త పాపములు సమయునని సరసునివాక్కు.

ఆ. గతము జాతమన్నఁ | గలఁ గన్న యర్థంబు

నడుచు కాలమేమి | నమ్మరాదు

క్షణము లోని బ్రదుకు | సంసార విభ్రాంతి ||వి||

1564

“ మాతానాన్తీ పితానాన్తీ నాన్తీ బంధు సహోదరః ”

ఆ. గతికి మతి యటంచు । గమకించి సంతలో
మదికిఁ గతియుఁ గల్గు । మహితముగను
సతికి సుతులు పుట్టి । సంతస్తుఁ జేరరా ! ॥వి॥ 1565

“మతి ఎట్లున్న గతి యట్లుయుండు” సద్గతికి సంతసము గాదా!

ఆ. గద్దె గణముని తలలు । కోరికలును
ముద మొసగ శకున । ములకు చెలగు
ప్రశ్నలు పదివేలు । పరికించి చూడంగ
నవును కాగ పోవును । వేమా ! 1566

* పద్యము పూర్తిగా లక్షణ విరుద్ధము.

ఆ. గద్దె గణము నిద్ర । కలలు గోరికలును
ముద మొసంగు శకున । ములును జెలగు
ప్రశ్నలు పదివేలు । పరికించి చూడంగ ॥వి॥ 1567

గద్దె = సోదిచెప్పిన అరుగు ; మోసపు సన్నాసులు మూఢనమ్మకములు గల్పింతురు.

తే. గమన గమ్య నిరాలయ । గతిని మనసు
సమర సత్వంబుగా నెంచి । సాక్షి యగుచు
భ్రమ లడంచిన బ్రహ్మంబు । బట్ట బయలు
క్రమ మెఱుంగుని లోనెల్లఁ । దమమె వేమ. 1568

ఆ. “అజ్ఞానులగువాఁడంధ కారము చొప్పు ; సుజ్ఞానులగువాఁడుజూచు వెలుగు”

తే. గమన గోచర నిర్గుణ । గమ్య మూని
దమము మీఱిన ధ్యానంబుఁ । దత్పరంబు
దెమల కందుట నోక్షంబు । తెరువుగాదె ?
విమల సుజ్ఞాన మబ్బిన । వెలయు వేమ. 1569

“అది మధ్యాంత శూన్యాయ యమలానంత మవ్యయం
అచలాత్మాయ వాచ్యాయ గురవే కేవలాత్మనే”

ఆ. గమన మమర జూడ్కిఁ । గను బాట నిక్కించి
నిలిపి చూడఁ జూడ । నిలుచు సుఖము
సుఖములోని వరుస । సూత్రింప బ్రహ్మంబు ॥వి॥ 1570

“అత్మాతీతం కేవలాత్మా । దేహోన్మాత్తికదాచన
అస్తి నాస్తీతికోవాదా నిర్ణయో నాస్తి సర్వదా”

తే. గమ్యమగు జ్ఞాన మందుట । గగన విద్య
జ్ఞాన ముదయించి మించఁ బ్ర । జ్ఞాన మమరుఁ
బరగు ప్రజ్ఞాన మందుటే । బ్రహ్మపదవి
పరశివుడగు నిది యంద । ధరను వేమ.

1571

“ సర్వ ధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణంవ్రజ ।
అహం త్వాం సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యా మిమాశుచ ”

సీ. గయు డంబరీఘండు, । ఘన శశిబిందువు
రుచికుండు, బృధుండు, మరుద్వతుండు
భరత సుహోత్రులు । బరగు శ్రీరాముండు
నాది వపనగరు, లవని మరియు
భార్గవుడు, యయాతి । పరగ భగీరథుఁ
డల శిభి, మాంధాత । లవగ నొప్పు
నిటువంటి యధిపతు లేడురు తొమ్మండ్రు
పదునాఱు రధిపులై బ్రబలి రవని
నిట్టి నృపవర్యు లెందరో । గిట్టి రహహ
చూడఁ జూడంగ నీమాయ । చోద్యము కడ
విశ్వమందును సర్వఘ । శాశ్వతంబు
దెలిసియును గార్యముల గాన । రిలను వేమ.
పట్నక్రవర్తులను పోడక మహారాజులును పాగ డేడు.

1572

ఆ. గర్భ చిహ్న గలిగి । ఘన బాధ లేర్పడఁ
దగిలి కష్టపడును । తల్లి కట్ట!
పిండ ముదయమైనఁ । బ్రియముగాఁ జూపెడి
నండజనుల కాపె । యరయ వేమ.
“ జననీ జన్మభూమిశ్చా స్వర్గాదపి గరీయసి ”

1573

ఆ. గర్వ, మింద్రియములఁ । గట్టివేయఁగ లేక
చావు వచ్చునపుడే । సన్యసింప
నాత్మ జయములేడే ? । యంటునా మోక్షంబు ॥౬॥

1574

“గీ. చావు దరిజేరినప్పుడే । సన్యసించు
మదము గలనాడు మానడు మగువ మమత
యెంత పండితుడైనను । యిద్దరిణిని
విడిత మని జెప్పె వేమన్న । విజ్ఞదృష్టి

ఆ. గరుడ నేవ జేసి । ఘనతత్తో భుజియింప
వలె నటంచు నరులు । వాంఛ దీఱఁ
బలుకుచుండ్రు గాని । భావంబు గానరు ॥వి॥ 1575

ఆ. “కంచి గరుడనేవ కాదు । కష్టమెగాని కాగలట్టిది నొక్క కాసులేదు”

ఆ. గాజుకుప్పె లోనఁ । గడఁగుచు దీపంబు
దెట్టులుండు జ్ఞాన । మట్టు లుండుఁ
దెలిసినట్టి వారి । దేహంబు లందును ॥వి॥ 1576

దివ్యోపదేశములు దేదీప్యమానం గా మానవులహృదయాలలో వెలిగించగల శక్తి వేమనకే గలదు.

ఆ. గాడిదె తనువంచు । గంధంబుఁ బూసిన
నేమి యెఱుంగజాల । కెగసి తన్ను
నీడుగాని వారి । యిష్ట మీలాగురా ! ॥వి॥ 1577
ఇష్టములేని వారి సరసము యీలాగే యుండును.

ఆ. గాడ్డె బూడ్డెనుఁ గోరు, । గజము మంటినిఁ గోరు
పంది మురుగుడు నీళ్ళ । బడను గోరు
కవులు గ్రాసము గోరు । గురుపూజ గోరునా ! ॥వి॥ 1578
ఎవరికి తగిన కోరికలు వారి కూరునంటాడు కవితాపితామహుడు.

ఆ. గాడ్డె మేని నిండ । గంధంబుఁ బూసిన
బూది లోనఁ బడియుఁ । బొరలు మరల
మోటువారి సొగసు । మోస్త్ర రీయది సుమీ ! ॥వి॥ 1579
సహజోపమానములు వాడుటలో చతురుఁడు మహా మహోపాధ్యాయుడు.

ఆ. గాడ్డె యేమెఱుంగు | గంధంబు వాసన

* నక్క యేమెఱుంగు | గొప్ప, కొద్ది
యల్పు డేమెఱుంగు | హరునిగొల్పు విరక్తి ||వి|| 1580

* యతి తప్పు ; నీదులు గొప్పవారిని తెలియలేరు.

ఆ. గాయ కూరలు తిని | కాషాయవస్త్రముల్

బోడినెత్తి గలిగి | బొరయుచుండు
తలలు బోడు తాను | తలపులు బోడులా ? ||వి|| 1581

క. “ మోపపుసన్నాసులకిల గ్రాసమునకు బోడితలలు
కాంతలవలపుల్ వాసియు వన్నెయుగూర్చును ”

ఆ. గాలి గాలి గలిసె | గగనంబు గగనంబు

మన్ను మన్ను గలిసె | మంట మంట
నీరు నీటగలిసె | నిర్మలంబై యుండె ||వి|| 1582

“ నదీనాం సాగరో గతిః ”

ఆ. గాలి ఫణికిజేసె ! గసవుఁ బసికిజేసె

మంటి నెరకుఁ జేసె | మరవ కిలను
బుడమిలో జనులకు | బువ్వట్లు చేసెరా ! ||వి|| 1583

ప్రకృతి పరిణామం భవిష్యత్తును భద్రపరచి యుండును.

ఆ. గాలి బాములిన్న | గప్పల తినకున్నె

దుష్టబుద్ధియున్న | దుండగమున
మనుజుఁడరయనిల్లె | మాంసంబుదిను సుమీ ! ||వి|| 1584

“ సుత్యమాంసం మతిశ్చిహ్నం ”

ఆ. గాలియందె పుట్టి | గాలియందె పెరిగి

గాలిఁ దెలియలేరు | గాదె నరులు
గాలియందె యాత్మ | కల దదె తత్వంబు ||వి|| 1585

జగత్ప్రాణుడను నామము వాయువునకు కలదు.

మత్త. గాలి రాకలుఁబోకలుండెడు | కాలమే బ్రతుకాయరా !

లీలతోఁ బరమాత్మనెంచగఁ | లేని మాయలగంటిరా !

చాలనమ్మియు నాత్మకీలును । సాధనంబునఁ గానరా !

మేలుగా నిక నీవు నీయెడ । మేళగింపర వేమనా ॥ 1586

మత్తకోకిలలు చిత్తమునకు హత్తేభావమున నిర్మించెను.

తే. గాలి రేచక పూరక । గతులెఱింగి

కీలుగొని కుంభకంబున । గెరులుచున్న

నీలకంఠుని ప్రత్యక్ష । నిలయమదియె ?

బాగుగా నది కన్న నే । యోగి వేమ. 1587

“నీలకంఠుని నిలయమును దెలిసికొనుటకు ఉచ్చాస్వస నిశ్వాసములే ఊతకట్ట”

ఆ. గాలిలేని దీప । కళిక చందంబున

నలలు సుళ్లు లేని । జలధి రీతి

నిశ్చలాత్మ యెన్న । నిర్వికారంబున

నుండెనేని ముక్తి । యంద్రు వేమ. 1588

చలనరాహిత్యమైన ఆత్మచే పట్టుబడును ముక్తి.

తే. గాలి లోనికి లాగెడు । గతి నెఱింగి

పూని విడిచెడు మర్మంబు । పోకఁ గనుచు

హంస లోనెంచి కుంభించు । ననుదినంబు

యోగసాధక మాసించు । యోగివేమ. 1589

యోగసాధనాన్ని యుత్కృష్టము గా వివరించాడు.

ఆ. గాలి వశ్యములేక । గగనమం దెట్లు ?

ముక్తికాంతను బట్టి । మొత్తుటెట్లు

కుంటిబాపఁడు తేనె । కాసించి నట్లురా ! ॥వి॥ 1590

అంత్యచరణము ఆయోమయం గానే యున్నది.

ఆ. గాసిఁజెందనేల । గతికామమును మించి

వాసిగాను భక్తి । వరుసఁదెలిసి

మోసపోక యెఱుక । ముగియుటఁ గానరా ! ॥వి॥ 1591

భక్తిచేతనే బ్రహ్మజ్ఞానమును పొందమన్నాడు కవి.

తే. గాసిఁ పడఁబోను | మాయచేఁ గట్టువడను
 గలిమి గనుల వారి నెప్పుడు | గానఁబోను
 నీడు పంచాక్షరంబుల | నియతముగను
 దలఁచుచుండెద 'శివ' చూడు | దయను వేమ. 1592

“ గీ. మానసిక మైన శక్తిచే | మహిని వెల్లిగి
 బ్రహ్మపథమును సాధించు | బ్రాహ్మణునకు ”

కం. గ్రామము, భూములు, మానియు
 బ్రేమయు, దయ యింతలేక | భీకరమతులై
 భామల, సుతులను వదలక
 బాములఁ బడనేల? నడవి | పట్టిన వేమా ! 1593
 యోగాభ్యాస, ఆరణ్యసంచారములు నిరర్థకములని కవీంద్రునివాక్కు.

ఆ. గ్రాసమింతలేక | కడుఁ గష్ట పడుచున్న
 విద్య యేల నిలుచు | వీలుగాక
 పచ్చికుండ నీళ్ళు | పట్టిన నిలుచునా? ||వి|| 1594

గీ “ తెలుగుభాషను తల్లికి వెలుగునిచ్చు
 వివిధరచనలు గావించె వేమనుకవి ”

ఆ. గింజ చెడఁగనాడు | కీడుతోనే తాకు
 గింజ చెడకయున్న | కీడులేదు
 గింజ గలుగువారి | లంజె పంచనెయుండి
 కందకుండ్రు జగతి | గడఁగి వేమ ! 1595
 కూటవేదాంతమో ! విచిత్రవిడికథయో యిదిమిడియున్నది.

ఆ. గీము విడిచిపెట్టి | గిక్కురు మనకుండ
 జీవముడుగు లేక | శివునిఁ దలచు
 మనసు గొల్పకయును | మాయచేఁ బొరలెడు
 పాపజనుల కెచటి | పరము వేమ. 1596

గీము = నివాసస్థలము ; మాయనుదాటనిదే మనసుకుదురదు.

తే. గుట్టు గురుభక్తిలో ముట్టి | మిట్టిపడక
బెట్టివలె బోరిలో | మర్మ మిట్టిదనుచు
నట్టు పడఁజూచి మించుటే | నాటకంబు
పిట్టక భరులచే నేమి ? | గిట్టు వేమ ? 1597
మిట్టిపడుట = అహం ; నాటకంబు = నటించేది.

ఆ. గుడులు దేవతలని | గుర్తులు గావించ్రు
ముష్టి బాపలనుచు | మూలనేల ?
మొప్పెలకును దారిఁ | జెప్పిర ప్రాజ్ఞత ||వి|| 1598
భక్తిప్రసత్తులకు ప్రాకారభద్ర గా విగ్రహారాధన బ్రాహ్మణులు నేర్పెరు.

ఆ. గుడ్డువచ్చి పిల్ల | గోరడాలాడిన
విధముగా నెఱుంగక | వెట్టిజనులు
జ్ఞానులై నవారి | గవ్వొంతురూరక ||వి|| 1599
గోరడము = చెలగాట లాడుట. జ్ఞానులను గుర్తించుట కష్టము.

ఆ. గుణగణంబులెల్ల | గుచ్చితమును బొందఁ
దగిలి భ్రమలఁజిక్కి | దండధరుని
దోడితెచ్చుఁగదర | తొలగింపకున్నను ||వి|| 1600
దండధరుఁడు = యముడు. “ కుత్సితండు యమునిగూటిలో చిలుకరా ”

ఆ. గుణ గణంబులెల్ల ? | గుచ్చిత నేర్పులుఁ
దగిలి భ్రమలఁ జిక్కి | దండధరుని
తోడితెచ్చుఁ గదర | తొలగింపకున్నను ||వి|| 1601
“ దండధరుని యింట వండుకు తిండురు జేదె లెల్ల తప్పు తెలిసి చేసి ”

ఆ. గుణము గల్గియున్నఁ | గులసతి నెవ్వారు
నిందఁజేయలేరు | నీతిఁ జూచి
గుణములేకయున్నఁ | గులహీనురాలయా ! ||వి|| 1602
క. “ గుణమే ప్రధానమునాతికి | మనమే ప్రాధాన్యమగును మానవులకిలన్ ”

- అ. గుణము తీరులేక | కులమెల్లఁ జెడిపోయె?
 స్త్రీల నడతవలన | సిగ్గుపోయె
 చవిటి నేలవలన | జలమెల్లఁ చెడిపోయె ||వి|| 1603
 సహజనీతులు జాలువారించి చెప్పుటలో కవిచక్రవర్తి వేమనకవి.
- అ. గుణరహితుఁడు మేలు | కోరి తాఁ బొందియు
 నెంచఁడెప్పుడు వాని | యెచ్చుఁ గనఁడు
 గుణయుతునకు మేలు | గోరంత చేసినఁ
 గొండగా జూచు | కొనును వేమ. 1604
 గుణవంతునకు గోరంతమేలు గొండంతగా గన్పించును.
- అ. గుణములు గలవాని | కులమెంచఁగా నేల ?
 గుణము గలిగెనేనిఁ | గోటిసేయు
 గుణములేనివాని | కులమెంత గొప్పైన
 నెంచవలదు నీచుఁ | డెన్న వేమ. 1605
 గుణము కలవాడే కోవగుఁడు.
- అ. గుణయుతునకు మేలు | గోరంతచేసినఁ
 గొండయాను వాని | గుణముచేత
 కొండ యంత మేలు | గుణహీనుఁ డెఱుగునా ? ||వి|| 1606
 గుణవంతుఁడు గుడ్డిగా ప్రసరించడు.
- అ. గుణవతి గల గృహము | గోము నొందించును
 చీకటింట దివిటె | చెలఁగునట్లు
 దేబెయున్న కొంప | దివ్వె నిల్వినయల్లె ||వి|| 1607
 గోము = కోమలము. గుణవతియున్నయిల్లు దేదీప్యమానం గా నుండును.
- అ. గుణవతియగు యువతి | గుటి చక్కగానుండుఁ
 జీకటింట దివ్వె | చెలఁగురీతి;
 దేవి యున్న యిల్లు | దేవార్చన గృహంబు ||వి|| 1608
 చిన్నదీపము దట్టమైన చీకటిని పోగొట్టును.

ఆ. గుణవతి యను ముక్తి | గుగు పుత్రులను గంటె
అతి ప్రియంబుతోను | గతులుఁ గల్లు
అంగంబులోనున్న లింగంబు | జూపించు ||వి|| 1609
మంచియువతి గర్భముల మహితు లుదభివిల్లి మహేశ్వరుని జూతురు.

తే. గుణ వికారంబులను ద్రొక్కి | గుట్టుఁదెలిసి
ధణ ధణాన్విత ప్రణవంబు | దాట గానె
తృణము సర్వం బటంచును | దృష్టి గలిగి
గణుతి జేయును మిన్నక | ఘనుఁడు వేమ. 1610

గీ. “ ప్రణవనాదంబు ధణధణారవముతోడ
సుగుణ మణులకుఁ గాన్పించు సూటిగాను ”

ఆ. గుణ విహీన జనుని | గుణమెంచఁగా నేల ?
బుద్ధిలేనివాని | పూజ యేమి ?
మనసు లేనివాని | మంత్రంబు లేమయా ! ||వి|| 1611

ఆ. “ ఉప్పులేని వంట పప్పుడుగు బోనంబు
గుణములేని యట్టి జనుని బ్రతుకు ”

ఆ. గుణికి జ్ఞాన మహిమ | గోరంత చెప్పిన
గొండ యగును వాని | గుఱుతు చేత ;
గొండ యంత విద్య | గుణ హీనుఁడెఱుంగఁడు ||వి|| 1612
సలలిత శబ్దజాలములలో సహజనీతు లుట్టిపడే రచనాజాణత్వము వేమన్న దే !

ఆ. గుమ్మ యెట్టిదైన | ద్రిమ్మరి వలచును
సరస విటుని కేల ? | సమ్మతంబు
పేడఁ దినెడు పుర్వు | బెల్ల మేమెఱుంగురా ? ||వి|| 1613
గుమ్మ = శ్రీ ; ఎటువంటివారికి అటువంటివారే జోడు.

ఆ. గుఱ్ఱమునకుఁ దగిన | గుఱుతైన రాతున్న
గుఱ్ఱము లిల నడచు | గుణము గాను
గుఱ్ఱము లిల నడచు | గుణమేలఁ దెలియరో ! ||వి|| 1614
“ రాతునుబట్టి గుఱ్ఱము ” అను అర్థోక్తియొక్క అమరకయే యీపద్యం.

ఆ. గుటికి రావు జగతిఁ | గోమటి నిష్టలు

లోభితనము చేత | లోని కడఁగు

బులియు దాసరి కిడు | పొలుపగు చందమా ||వి||

“ పెద్దపులి పేరంటాండ్రకు బెట్టునా ! ” అను సామెతవాడెను.

క. గుటి గానలేక మర్త్యులు

పరిచిత శాస్త్రముల వాద | పద్ధతి గనర

గుటి గురువు జ్యోతి సీయను

దఱిఁ దెలిసిన వాడె యోగి | ధరలో వేమా !

“ క || గురిచెలియు వాడు గురువగు

సరిగా లక్షణముచెలియ శాస్త్రజ్ఞుడయ ! ”

ఆ. గురు చరణముఁ బట్టి | గుక్కలు గఱచునా !

గురు చరణము విడువఁ | గుక్క గఱచుఁ

గుక్కకున్న గుణము | గురునకు లేదురా ! ||వి||

గుక్కలు = దుర్గుణాలు ; సరియైన గురువును మరువుగా జూడమన

ఆ. గురు డంత్యకాలాన | గుణవంతునిగఁ జూచి

తాను సాధించిన | తత్వ విద్య

మర్మంబులెల్లను | మానక నేర్పురా ! ||వి||

సద్గురువు లక్షణాలు చక్కఁగా చెప్పెను.

క. గురుడగు నాత్ముడు, శిష్యుడు

పరగంగా జీవుడనుచుఁ | బరికించుచు నీ

గురు, శిష్య పరమ యోగం

* గురుతరముగఁ గూర్చువాడు యోగిర వేమా !

* యతి తప్పేమా ! తనయుడు జనకునియై ; శిష్యుడు గురుని :

క. గురుడనగా పరమాత్ముడు;

పరగంగా శిష్యుడనఁగ | పటు జీవుడగున్

గురు, శిష్య, జీవసంపద

గురుతరముగఁ గూర్చునతడె | గురువగు వేమా !

“ గురువు శిష్యుడాయె ! శిష్యుడు గురువాయె ! భజగోవింద గోవింద

క. గురుడనగ ధేనువై తగు

వరశిష్యుడు వత్సమగుచు । వర్తింపంగా;

దరి గలిగినప్పు డొసగును

నిరుపమ లక్ష్మ్యామృతంబు । నిజముగ వేమా! 1621

గోవత్స న్యాయం గా గురుశిష్యాను రాగచుములు కోమలంగా వర్ణించాడు

క. గురుడనగాఁ బరమాత్ముడుఁ

బరగంగా శిష్యుడనఁగఁ । బటు జీవుడగుం

గురు, శిష్య, జీవ సంపద

గురుతరముగఁ గూర్చునతఁడె । గురువగు వేమా ! 1622

త్రిమూర్త్యాత్మకుడు దివ్యగురువు.

కం. గురుడనగా మొదలంతకు

గురుశిష్యులనఁగ నెల్ల । కొమ్మలు; గానం

గురువును గానగఁ జాలరు

ధరలోపల మనుజులెల్ల । దలపఁగ వేమా ! 1623

గీ. “గురువు వృక్షమయ్యె ! గురుతరశాఖలు

తద్గుణంబాలయ్యె । తప్పకుండ

శిష్యగణములెల్ల చెలఁగె కోతులరీతి ”

ఆ. గురుడు శిష్యు డనఁగ । గొనయెట్టి మేలెట్టి

గురువు శిష్యు డనెడి । గుఱుతు లెట్లు ?

గురునకుండఁ దగిన । పరువె లేకుండిన ॥వి॥ 1624

“ గుణహీనుడౌ గురువు గుడ్డివాడె ! ”

ఆ. గుఱుతుగాను జెప్పు । గురువెవ్వఁడును లేడు

గుఱుతెఱుంగు శిష్య । వరుడు లేడు

గురుడు శిష్యు డనుట । గ్రుడ్డెద్దు చేను గా ! ॥వి॥ 1625

అసలుసూత్రం తెలిసిన శిష్యుడూ గురువూ ఒక్కరే !

ఆ. గుఱుతు గూడుచేసి | గుణము వత్తిగజేసి
 సరవి గర్మ సమితిఁ | జమురు జేసి
 మూలనొక్క జ్యోతి | ముట్టించి చూడరా ! ॥వి॥ 16

గూడు = ప్రమిదె ; సుజ్ఞానమే ఆత్మజ్యోతి.

ఆ. గుఱుతు తిథుల వలనఁ | గులమెల్లఁ జెడిపోయె
 స్త్రీల నడత వలన | సిగ్గుపోయె
 నేహ్య పల్వలముల | నిలయెల్లఁ జెడిపోయె
 జార్ల వలన బ్రతుకు | సమయు వేమ. 16

శుభాశుభముల కలయికయే ప్రపంచ హృదయములు.

ఆ. గుఱుతు తీరులేక | కులమెల్లఁ జెడిపోయె
 స్త్రీల నడతవల్ల | సిగ్గుపోయె
 *చాటి నేల వల్ల | బలమెల్లఁ జెడిపోయె ॥వి॥ 16

* యతి తప్పు ; అజ్ఞానములో సుజ్ఞానంపడి శూన్యమయింది.

ఆ. గుఱునితోడఁ బొందు | కూడి యుండినవాఁడు
 చేరి బ్రహ్మమంటి | చెలఁగి యుండు
 మఱుగు తెలిసెనేని | మర్కంబు లేదయా ! ॥వి॥ 16

గురుభక్తులకు గురుతర జ్ఞానమబ్బుచుని పడేపడే వేమన ప్రకటించాడు;

ఆ. గుఱుని నిండఁజేసి | గుట్టెఱుంగని వాఁడు
 యముని బాధ నొందు | గ్రమముగాను
 దేవలోని యీగ | తెఱఁగు గానంగ ॥వి॥ 16

క్రమము తప్పిన కష్టములందును.

ఆ. గురుని పరమగురుని | గుఱుతుగాఁ దెలియక
 గురువు గాను వలయ | గ్రుడ్డిరీతి
 గురునకు గురువైన | గురుడు ప్రాణేశుండు ॥వి॥ 16

ప్రాణేశుండు = పరబ్రహ్మ ; పరమ గురుని పాటించిన శిష్యుడే భక్తుడు.

ఉ. గురుని శిష్యుని యతి । గుఱుతుగా మదిలోనఁ
గానలేడు భ్రాంతి । మానలేడు

గురుని శిష్యుడెందు । గుఱియదే జ్యోతిరా ! ॥వి॥

1632

గురుశిష్యుల గుఱుతు దివ్యజ్యోతిగా వాడెను మహాయోగి.

* ఆ. గురుని నెల్లప్పుడు । జ్ఞప్తిమరువక యుంటె

ఇంద్రియాదులను జ । యించి నల్లె

గాడ్డెల కెల్లనుఁ । గలుగునా గురుభక్తి ॥వి॥

1633

* యతి తప్పు ; యాపద్యము భావనమన్వితము గా లేదు.

ఆ. గురుని పాదయుగము । గురుతుగా తా నమ్మి

గురుని హృదయముఁ దెలిసి । మరువ కెప్పుడు

గురుకులవాసంబు । గోరుటె యదిమేలు ! ॥వి॥

1634

“ గురుకులాశ్రయంబు కోరి భజించుటే శిష్యకోటికెల్ల శ్రేయమబ్బు ”

ఆ. గురుని ముందుగ దలచి । గాయత్రి పఠియించ

వెనుక బ్రహ్మను గూర్చి । వేడ వలయు

అటువెనుక శివునితో । ఆట్లాడ వలెనయా ! ॥వి॥

1635

క “ యతిపోయిన మతిపోవును

మతిపోయిన కుకవులెవరొ ! మార్చరి దీనిన్ ”

ఆ. గురుని శిక్షలేక । గురుతెట్టుఁ గల్గునో ?

అజుని కైన వాని । యబ్బు కైన

తాళపుఁజెవి లేక । తలుపెట్టు లూడును ? ॥వి॥

1636

అజుడు = బ్రహ్మ ; అజుడు = దశరథుని తండ్రి ;

ఆ. గురుని సహాయంబు । గల్గి కృతార్థుడై

యున్న మానవునికి । యేమి కొఱత

అన్ని తెలిసిన వాడు । అవిధేల పడునయా ! ॥వి॥

1637

తప్పలతడికగా తయారుచేశారు యేప్రబుద్ధులూ !

ఆ. గురుని సేవఁ జేసి | గురితోడ భజియింప
వలె నటంచు నరులు | వాంఛ దీర
బలుకు చుండు గాని | భావంబు గానరు ! ||వి|| 1638
భావమే పనులకు మూలము.

తే. గురు పరంపర నావిద్య | గూఢ మెఱిగి
పరమ పరిపూర్ణ మందుట | పరవశతర
నిరుప మానంద సుఖకేళి | నెరప వలెను
బరమశివుడన భాసిల్లు | ధరణి వేమ. 1639
వేమన తన గురు పరంపరను విజయవంతమని చెప్పకొన్నాడు.

ఆ. గురు పుత్రుడై వెనుక | గుణము విడువగరాదు
* గురుని మనసుకు గర్వ | మించ రాదు
గురుఁడు హరుండాయె | హరుఁడు గురుఁడాయె ! ||వి|| 1640
* యతి పోయినది. గురుపుత్రుడే పరమ శివుడు.

ఆ. గురు బ్రహ్మస్వతియును | గుణమించుకయ లేక
చందమామ కిచ్చె | శాప మపును
గురుఁడు కోపమూనఁ | గూడ దెప్పటికైన ||వి|| 1641
“ అత్ర గానికి బుద్ధిమట్టు ” (తారాశకాంకం కథ.)

సీ. గురు బోధఁ దెలియనిఁ | గుటిల శాస్త్రంబులు
పరికింపఁగా నేమి ? ఫలము గలుగు ?
నాత్మైక్య మెఱుంగక | యఖిల యోగంబులు
సాధింప ఫలమేమి | సాధ్య మగును ?
దన్మయత్వంబును | దానెఱుంగని వాని
సేవఁ జేసిన నేమి | సిద్ధిఁ గలుగు ?
దుది చేఱెఱుంగక | చదువులు పెక్కులు
చదివిన ఫలమేమి | సత్యముగను ?

ననుచు సద్గురు బోధగా | ననవరతము
వేయి నోరులఁ జెప్పిన | మాయ జగము

వానినే చేయఁ జూతురు | వాస్తవంబు

మదినిఁ దెలియంగలే రీశు | మహిమ వేమ.

1642

నీసపద్యము నడకలో శ్రీనాథుని గొప్పవాడంటారు కాని వేమన శ్రీనాథుని మించాడు; వేదాంత రహస్యాన్ని విస్మృతంగా విడిచిపెట్టాడు.

తే. గురుముఖంబున నెఱిగిన | గుఱ్ఱు విడక

నిస్తరంగ సముద్రంబు | నియతి మనసు

నిలిపి యపరోక్ష మందుట | నిర్గుణంబు

దాన పరిపూర్ణ సంతోష | మూనువేమ.

1643

నిస్తరంగ = కదలిక లేని, అలలులేని. చపలత్వము కానివాడే సాధకుడు.

ఆ. గురువు గలుగు నాత్మ | గురుతెరింగెన మని

కాల మెల్ల రిత్త | గడిపి రయ్య !

గురువు దొరకు నవును | కూలు నీ దేహంబు ||వి||

1644

రిత్త = లేకపోవుట; కూలును = నశించును. కాలము వృధాగా గడపరాదు.

ఆ. గురువు గూడుఁ జేసి | గుణము వత్తిగఁ జేసి

సరవి కర్మ సమితి | చమురు చేసి

మూల నొక్కజ్యోతి | ముట్టించి చూడరా !

1645

అజ్ఞానాంధకారములో నదిగినవారిని గురుజ్ఞాన జ్యోతి వెలిగించును.

ఆ. గురువు చిల్ల గింజ | కుంభమీ దేహంబు

ఆత్మ కలుష పంక | మడుగు బట్ట

దెలసి నిలిచెనేని | దివ్యా మృతము తేఱు ! ||వి||

1646

ఉపమానోపమేయములు వాడుటలో వసుచరిత్రను మించాడు.

ఆ. గురువు తానయినను | హరునిఁ దాఁజూపును

బ్రహ్మలోక మతఁడు | పారఁ జూపు

శిష్యు నరసినట్టి | చీకటిఁ బాపురా ! ||వి||

1647

శిష్యభ్యాంత రావియే గురువు.

ఆ. గురువుఁ దానయ్యును । గుణమించుకయు లేక
చందమామ కిచ్చె । శాప మతఁడు
గురుఁడు కోపమూనఁ । గూడ దెప్పటికై న ॥వి॥ 1648

“గురుఁ గీర్వతి శ్రేష్ఠీ గురుఁ పితృ మఘః” ఇతి శబ్దార్థః.

ఆ. గురువునకును బుచ్చ । కూరై న నీయరు
అరయ వేశ్య కిత్తు । రద్ద మెల్ల
గురుఁడు వేశ్య కన్న । గుణహీనుఁ డేమొకో ! ॥వి॥ 1649
గుణహీనులకు గురువు తృణకల్పడు.

ఆ. గురువు పరమ గురుని । గురుతుగాఁ దెలియక
గురువు గాను నుండు । గ్రుడ్డి రీతి
గురునకు గురువైనఁ । గురుకు ప్రాణేశుండు ॥వి॥ 1650

క॥ “గురువులకెల్లను మూలము
పరమేశుడె ; వేదశాస్త్రపక్షతి తెలియన్ ”

ఆ. గురువు పాదములను । గుల్లాములై నేవ
మనసు కరిగేట్లు । మహిని చేసె
* కరుణ బుట్టిన వెనుక । కించింత చూపించు ॥వి॥ 1651

* యతి తప్పు ; గురము = బానిస ; (తురకపదము). గురుకటాక్షము
గురుని చూపగల దన్నాడు.

ఆ. గురువుల గనినపుడె । శరణు చాయగవలయు
శరణు చేసిన ఫలము । శీఘ్రముగను
భక్తి తప్పక యుంటె । భవి యందు సిద్ధించు ॥వి॥ 1652
మతిలేనివారి యతుకులబొంత ;

ఆ. గురువు లచుకొని దొంగ । గాడై భడవాలెల్ల
ధనముకై యాసింతు । ధరణి యందు
మనుజులేమారింఁచి । మోసపుత్తురు గదా ! ॥వి॥ 1653
తప్పడువారు వేమనపద్యాలు ముప్పిడిగా ఛెరికిరు,

ఆ. గురువు వచ్చు చున్నఁ | గూర్చుండి లేవని
తుంటరులకు నెట్లు | దొరకు ముక్తి ?
మగని లెక్కఁ గొనని | మగువకొ గతి పట్టు ? 1654
ఎవరికి తగు గౌరవము వారికీయవలెను.

ఆ. గురువు లేక విద్య | గుఱుతుగా దొరకదు
నృపతి లేక భూమి | తృప్తి గాదు
గురువు విద్యలేక | గురుతర ద్విజుడొనె? ||వి|| 1655
ఉన్న విషయాలను తిన్న గా చెప్పుటలో మిన్నయే వేమన్న.

ఆ. గురువు శిష్యుఁ డనగ | గొనలెట్లు మొదలెట్లు
గురువు శిష్యుఁ డనెడి | గురుతు లెట్లు ?
గురుని కుండఁదగిన | పరువు లేకుండిన ||వి|| 1656
గురువుకుండ దగిన పరువులేనివాడు తరువుతో సమానము.

ఆ. గురువు శిష్యుం డనగ | కొనయేది మొదలేది
కోరియున్న దొడ్డ | కొంచెమేది
గురువు నట్టి శిష్యు | గురువుగాఁ దెలియదే ? ||వి|| 1657
గురుశిష్యుల భేదాద్వ్యవసాయసాంకర్యాల కారము నిట ఉల్లేఖించెను.

ఆ. గురువు శిక్ష లేక | గురుతెట్లు కలుగునో ?
అజునికైన వాని | యబ్బుకైన
తాళపుఁ జెవిలేక | తలుపెట్టు లూడురా ! ||వి|| 1658
శిక్షారాలవలె సిద్ధాక్షరములు శీఘ్రముగా జెప్పేడు కవి.

తే. గురువు సెప్పిన యుక్తులు | గూడి మిగిలి
మఱపు లేదని నిజమూని | మహితుఁడగుచు
నెరపు చుండును శివయోగి | నేర్పుతోడ
బరము సాధింప నతనికే | ర్పడును వేమ. 1659
“ విన్నదానిని కన్నదానిని తిన్నగా మననము చేయండి ”

ఆ. గురువు సెప్పు విద్య | గురువునకును దెలుసు
గురువు సెప్పు విద్య | గురువు యెరుగు
గురువు మహిమ బరమ | గురువునకును దెలుసు ||వి|| 1660
అన్ని చెలసినవాడే గురువు.

ఆ. గురువు సెప్పు విద్య | గురుతునఁ దెలియును
గుఱుతు మీఱ కునికి | గురుఁ డెఱుంగు
గురువు మహిమ పరమ | గురువునకే దెలియు ||వి|| 1661

క. “గురువే చైవము, తల్లియు గురువే తండ్రి, యును చెలులు గురువే సర్వం”

ఆ. గురువు నేవఁజేసి | గుఱితోడ భుజియుంప
వలెనటంచు నరులు | వాంఛ దీఱఁ
బలుకుచుండ్రు గాని | భావంబుఁ గానరు ||వి|| 1662
గురునేవ పరమార్థస్థుడేవ యని పరమ గురువాత్ము.

తే. గురు శిష్య భావంబు | గరిమ తోడుతఁ జూడ
కర్పూర జ్యోతియై | కలిసి యుండు
గురు శిష్యులను జూడ | హరుఁడు సంతోషించు ! ||వి|| 1663
అవినాభావ సంబంధము గురుశిష్యులకే గలదు.

ఆ. గువ్వ కొఱకు మేను | కోసి యా శిబిరాజు
వార్త విడువరాక | కీర్తి కెక్కె
నోగు నెంచఁబోవ | దుపకారి నెంతురు ||వి|| 1664
“కృతయుగే లిద్ధాతా | త్రేతాయాం రఘునందనః |
ద్వాపరే నూర్యపుత్రశ్చ కలౌ రాయని భాస్కరః”

తే. గుహల యందుండ్రు గురు లను | కొనుట కంటె
మహిత గుణుడగు సర్వేశు | మదిని నిలిపి
గుణము లన్నియు సరిఁజేసికొన్న యపుడే
గురుతు నిలుచును దావచ్చు | గురుడు వేమ. 1665
గుహలోనుండి క్రుమ్మలాడినకంటె గుణాన్ని గురుతుగా నిలుపాలి,

ఆ. గుహలలోనఁ జొచ్చి | గురువుల వెదకంగ
 గ్రూర మృగ మొకండు | తార సిలిన
 ముక్తి దారి యదియె | ముందుగాఁ జూపురా ! ||వి|| 1666
 మాధ నమ్మకము వదలి గాఢమగు భక్తిశ్రద్ధలు పూనమని బోధించేడు.

శే. గుహలు పదివేలు సొచ్చిన | గుణము పోదు
 నియత గురు భక్తి కావలె | నేర్పు మీఱ
 మహిత పరతత్వ భావంబు | మధుర మగును
 దాని సాధింప నేమటు | పూను వేమ. 1667
 ఏమరు = అజాగ్రత్త ; పరతత్వాన్ని యెరుకకుండా సాధించమని కవిసూక్తి.

ఆ. గుహ్య శ్రమచేతనే కదా | కులము గల్గె
 గుహ్య శ్రమ లేక పోయిన | కులము లేదు ;
 గుహ్యశ్రమచేత గనలేరు | గుణము ముక్తి
 విమల గుణధామ ! యోగింద్ర వేమనార్య ! 1668
 శ్రీమర్మసానము వలన సృష్టిజరుగుచున్నదని శ్రీని తెలిసిన మాసిద్ధదు
 వచించాడు.

ఆ. గుహ్య సురత మిలను | గోరుచుందురు నదా
 గుహ్యకు సురతంబె | కులము విద్య
 గుహ్య చేత నరులు | ఘోర నరకమందు
 గూల బడుదు రకట ! | గురుఁడ వేమ. 1669
 యోని కాసించియే యోగులు భ్రష్టులగుచు న్నారని వేమనపలుకు.

క. గూఢార్థము ఘను డెరుగును
 మూఢాత్ముండుమి యెరుగు ? | మొనసిన వేళన్
 గాఢాలింగన సౌఖ్యము
 ప్రాథాంగన యెరుగు గాని | బాలేమెరుగున్ ? 1670
 గూఢార్థము = రహస్యభావము ; గాఢాలింగనము = ప్రేమచే దట్టమగు
 కాగలింత ; ప్రాథాంగన = నేర్పరియైన శ్రీ.

ఆ. గూబచేర గృహము | గునిసి పాడుగఁ బెట్టి

వెల్లి పోదురెంత | వెట్టి వారో ?

. . గూబ గృహము లేమి | కూర్చురా కర్కంబు ||వి||

1671

గుళ్ళలోగల గోవురముల జూచుట గుణహీనులకు పరిణతి.

ఆ. గూబవలె గ్రుడ్లు ద్రిప్పిన | గుణము రాదు

లోభ మోహము లుడుగంగ | లాభ మగును

దేబెలై భిక్షమెత్తుట | తీర్ప దెవుడు

డాబు చేసిన లక్ష్య మ | డంగు వేమ.

1672

కపటయోగుల గాలించి చెప్పిన వాక్యములివి.

ఆ. గృహము గూడు గుణముఁ | గెరలు వత్తిగఁ జేసి

సత్య మనెడు కర్మ | చమురు పోసి

మూల మనెడు జ్యోతి | ముట్టించి చూడరా ! ||వి||

1673

సాధకునకు చక్కని సామెత జూపించడంలో నేర్పరి కవిదిగ్గజం.

ఆ. గృహము దేహ ముండె | గేవల గుణ ముండె

దాని నిలిపి కొనియు | దీనిఁ దీర్చు

గానరాదె నీకు | నానంద సుఖమిది ||వి||

1674

దేహపోషణచే దివ్యమైన శక్తిని కూర్చుకొమ్మన్నాడు మనకోవిందుడు.

ఆ. గెంటి యెరుకను చిన్నింట | నంట నగును

కంటి కింపగు గురుశక్తి | మింటఁ జేర్చి

జంట బాసిన ఘనుడె | పో జాణుఁ డరయ

విమల గుణరాజ ! | యోగీంద్ర వేమనార్య !

1675

ద్వంద్వాతీతమైన ద్వాదశాదిత్యుని గనినవాడే విమల గుణములతో వెల్లి విరియగలడని వేదాంతునినూక్తి.

తే. గెంటి యెరుకను జిత్తును | మంట నిలిపి

కంటి కింపగు గురు శక్తి | మింటఁ జేర్చి

జంట బాసిన ఘనుడె పో | జాణుఁ డరయ

బంటు తన మది పరమందుఁ | బనికి వేమ.

1676

నిజమైన ధీరుడై దివ్యజ్యోతిని జూడమన్నాడు సుకవి.

ఆ. గొడ్డుటావుఁ బితుకఁ | గుండఁ గైకొని పోవఁ
బండ్ల నూడఁ దన్ను | పాల నీదు
లోభివాని నడుగ | లాభంబు లేదయా ! ||వి|| 1677

లోకనీతులు పూతలుగా జెప్పటలో ఖ్యాతినార్జించాడు కవిరాజు.

ఆ. గొప్పపిరుదుఁ గన్నఁ | గుచ కుంభములుఁ గన్నఁ
జెప్పరాని చోట | చేవ గన్న
ముప్పిరి గొను నయ్య | మొనసిన మోహంబు ! ||వి|| 1678
మోహముయొక్క వికారాన్ని ముచ్చటించాడు.

ఆ. గొత్తె గుంపులఁ దోడేలు | కొదవ దీఱఁ
జొచ్చి పట్టును గొత్తెలఁ | జొరవ గాను
గుక్క గనుఁగొని | గొల్లనిఁ గూసి లేప
యదరిచియుఁ దోలుఁ | దోడేలు నతఁడు వేమ. 1679
అన్యపదేశంగా విన్యాసోక్తులచే వేదాంతవిద్యను విశదీకరించాడు.

ఆ. గొత్తెలు పది వేలు | కూడి యుండిన చోటఁ
దల్లినెఱిగి వచ్చు | దాని కొదమ
పరమ యోగి నెఱిగి | భక్తుండు వచ్చురా ! ||వి|| 1680
కొదమ = పిల్ల ; “ గగనేచ మేఘః గిరౌ మయూరః ” సామ్యం.

ఆ. గోగణముల నెల్ల | గొల్లఁడై పోషించి
కృష్ణుడనఁగ నెగడె | గృత ముఖుండు
కృష్ణ వలువ లడుగఁ | గేకచే వేలిచ్చె ! ||వి|| 1681
వేలిచ్చె = అభయహస్తము ; (నుడికారము) భారతగాథ.

ఆ. గోచి పాతఁ బెట్టి | కోరి తా మునినంచు
మనసు లోని యాశ | మాన లేడు
ఆకృతెన్న వేటి | కాశయన్నఁగ వేఱు ||వి|| 1682
ఆశకును ఆకృతికిని అంటియుండుటలేదు.

ఆ. గోచి యూడె ననుచుఁ | గోఁతి యాటలనాడి

వెట్టి యోగి నూరు | వెడలు మండు

ఎవరి గోచు లూడ | వీప్రాద్దు గ్రుంకిన ||వి||

1683

గోచూడుట = నుడికారము ; అందరందరే ?

ఆ. గోచి విడుచు యోగిఁ | గోఁతిన నాడించి

వెట్టివానిఁ జేసి | వెతలఁ జిక్కఁ

జేయునయ్య లేమి | చేసెద రోశేల ! ||వి||

1684

శేల = రాత్రి ; మోసపు సన్యాసులు గోచులుబిగించి రాత్రి వారాంగనా
కొగిళ్లలో ఓలలాడుదురని స్వానుభవముగా యోగి పలికెను.

ఆ. గోప బాలుడగుచు | గో వర్ధనంబును

లేవనెత్తి నిలిపె | లీల తోనె

మురళి గాన లోలు | ముదమందఁ జూడరా ! ||వి||

1685

శ్రీకృష్ణలీలామృత మిట పలికెను.

ఆ. గోపురంబు, ప్రహరి, | కోనేరు, తేరులు

పూలతోట, గుడులు, | పొందుగాను

దేవరనుచు బోగ | దిగఁబట్టి మ్రొంగెరా ! ||వి||

1686

తేరు = రథము ; అర్చకులు చేయు ఆగడము లుత్తేజించెను యోగి.

ఆ. గోపురముల గుట్టు | కోనేర్లు తేరులు

యాకుల కురుగుడులు | యడలగాను

నేవరుట బోతెగ | లట్టు కొనెనయా ! ||వి||

1687

ఆయోమయనగరములో ఆతతాయ గుణములవలెనున్నది.

ఆ. గోసి తీసె ననుచు | కొట్లాట లాడించి

వెట్టియనుచు | నూరు వెళ్ళగొట్టు

తరుణులకును నెదుట | తా గోచి విప్పడా ||వి||

1688

కామాతురుల కంగారుని శృంగారముగా జెప్పేడు.

ఆ. గౌతమర్ని తిట్టు | కఱకంతు కోపంబు

దీన జనుడు రోసి | తిట్ట నదియు

స్వర్ణ కారు తిట్టు | సరగునఁ దాకురా ! ||వి||

1689

ఆ. పేదవాని బాధ పృథివికిచేటగు | మంచివానిమాట మంత్రమగును.

ఘం

కం. ఘంటారవమును మదిలో

వింటి నే గంటఁ గంటి | విమలపుఁ గాంతి

నైంటాడక బ్రహ్మంబును

గంటిని వగ కాదు నన్నుఁ | గనుఁగొన వేమా !

1690

ఘంటారవము = దశావిధనాధములు; అత్సావలోకన అవసరమన్నాడు.

ఆ. ఘటముఁ గాన్గఁ జేసి | ఘనగుణ మెద్దగా

దవిలి కర్మములను | నువులఁజేసి

తెలిసి గానుగాడుఁ | దిలకార కాత్మము ||వి||

1691

తిలకారకుడు = తెలుకలి ; ప్రజానిత్యకృత్యములు బాహ్యంతరార్థముల గుండా వేదాంత విధ్యబోధ ప్రజలకిచ్చెను.

ఆ. ఘటము గాన్గఁ జేసి స్ఫుటమైన యెద్దను

నిర్గుణాంశ మదిని | నిలిపి గతులు

తెలిసి గానుగాడ | దివ్యామృతము పుట్టు ||వి||

1692

విజ్ఞానామృతమును సువ్వలనుండి నూనెవలె శరీరములోనుంచి తీయమన్నాడు

ఆ. ఘటము చక్కగ నుంటె | గాలి చేతికిఁ జిక్కు

ఘటము మెత్తగ నుంటె | గాసి పడును

ఘటము పోయిన వెనుక | ఘటమెట్లు పలుకురా ! ||వి||

1693

గాసి = కష్టము ; ఘటము = శరీరము, కుండ ; శరీరపోషణ చేయమన్నాడు.

ఆ. ఘటము జలములందు | గగనంబు కాన్పించు

ఘటము జలములేమి | గగన మేది ?

ఘటములోన జ్యోతి | క్రమమునఁ దెలియుఁడీ ||వి||

1694

హృదయ ఘటములో నున్న ఘటాదాకాశం గాంచుమని వేషనవాక్కు.

ఆ. ఘటము నింద్రియములఁ | గట్టి వేయగఁ లేక

చావు వచ్చునపుడు | సన్యసించు

ఆత్మశుద్ధిలేక | యందునా మోక్షంబు ? ||వి||

1695

“ చేతులు గాలినవెనుక ఆకులపట్టుట ”

ఆ. ఘటము యెఱ్ఱగ నుండు | ఘనము తెల్లగనుండు

మనసు నల్లగ నుండు | మాటలేదు

వీటి మర్మము దెలియ | యెవరబ్బ తరమయా ! ||వి|| 1696

విచిత్రవిడి కథగానున్న కూటవేదాంతము; కోవిదులను కూలంకషముగా చెలిసి
కొమ్మని కోవిదుని సవాలు.

ఆ. ఘటములోన నున్న | గతులన్నియునుఁ గోసి

దిటవుచేసి మనసు | తేటపఱచి

ఘటము నిల్పువాఁడు | ఘనతత్త్వ యోగిరా ! ||వి|| 1697

గతికొలది మతి ; మతికొలది గతి మగును.

ఆ. ఘటములోని దీప | కళిక చందంబునఁ

గుదురు గలుగు | నిండుకుండ రీతి

నిశ్చలత్వ మమరి | నిర్వికారంబునఁ

నుండినంత ముక్తిఁ | గండు వేమ.

1698

నిశ్చలమనస్సును నిర్ణయించాడు.

క. ఘన చిత్రదీప సామ్యము

మనసున నిర్గుణము దాకి | మనలక తానై

విని కని వివర మెఱుంగక

మనవలె లోగుట్టు మరిగి | మహిలో వేమా !

1699

దీపకళిక వలె లోనప్రకాశించే ఆత్మజ్యోతి ;

తే. ఘన చిదాకాశ మైనట్టి | గతి నెఱింగి

యనిల, రేచక, పూరకం | బనువు కాను

బనుపడఁగ లాగి కుంభించి | పాటు పడర

మనెడు సుజ్ఞాన మమర నే | మరక వేమ.

1700

రేచక, పూరక, కుంభకముల ప్రస్తావించాడు

ఆ. ఘనత వృక్షమునను | కాయ తాఁ బుట్టెను
కనులు మూడు గలవు | కాఁడు శివుఁడు
పయిన చర్మముండు | పరమయోగియు కాఁడు
తియ్య నిద్రతోడ | దిరుగు వేమా !

1701

పొడుపుకథ ; జవాబు కొబ్బరికాయ; తిరుమలేశుని తీరిలో వ్రాశాడు.

ఆ. ఘనమైన నమృతంబు | కొననాలుకతో చిల్కి
ఒప్పి తాగితే గదా | దప్పితీరు

తామసంబున నుంటె | తాపంబు తీరునా ! ||వి||

1702

ఇది లంబికాయోగము యాయోగము సాధించిన వారికి ఆకలిదప్పలుండవు,
శరీరచ్ఛాయ బంగారపురంగుగానుండును.

క. ఘనసార మగ్ని దరికొనఁ

గనసారంబగును గాదె ? | కారణవిద్యా

ఘనసారము విద్యాగ్నికి

ఘనసారమె కంటకంబు | గలుగుర వేమా !

1703

ఘనసారము = కర్పూరము ; ఘన = గొప్పదైన ; సారము = శ్రేష్ఠము ;
ఘనసారమువలె ఘనసారమందుటే ఘనత్వము.

చ

ఆ. చంద్ర సూర్య గతుల | జర్పించి వేగమే

రంధ్రమునను జొచ్చి | రంగు మీఱఁ

జంద్రశాల జేసి వైతన్య | మందరా ! ||వి||

1704

చంద్రశాల = సహస్రారము ; వైతన్యముగలిగి చంద్రశాలను గుర్తించు
పన్నాడు.

ఆ. చంద్ర సూర్య నాడి | సంఘటో గాలిని

ముందు లాగి, విడిచి, | మూలమెఱిగి

కుమలకుండఁ బట్టి | కుంభించి కానరా ! ||వి||

1705

కుమలకుండఁ = చెడిపోకుండ ; రేచకము 16 అం ప్రమాణము, పూరకము 6 అం.
ప్రమాణం, కుంభకము 4 అం. ప్రమాణము.

ఆ. చంద్ర సూర్యాగ్ని కూడిన | చంద్రశాల
 జేరి పరశివ ధ్యానంబు | చింతఁజేసి
 చిన్మయానందమున జేర | తన్మయంబు ||వి|| 1706
 చిన్మయానందమునఁ జేరినవాడే తన్మయుడని తన్మత మెరిగిన సద్గురునిమాట.

తే. చంద్ర సూర్యాగ్ని లేర్పడ | చంద్రశాల
 జేరి పరశివు నార్తితోఁ | జింతచేసి
 చిన్మయానందమునుఁ జేరఁ దన్మయంబు
 ముక్తిమూలం బిదే జన | ములకు వేమ. 1707
 ముక్తికాంతకుమారము సహస్రారము గుర్తించుటే ?

తే. చంద్ర సూర్యుల గతిలోనే | చక్కవెట్టి
 కుండ కెప్పుడు గురునాజ్ఞ | జెందఁగోరి
 యెందుఁ జూచిన ప్రత్యక్ష | మెన్నుచుండు
 దాన నేర్పడు నిత్య ము | దంబు వేమ. 1708
 మముత్సాహేతులు దీక్షతో పరోక్షములోనున్న పరమసు పరికించగలరు.

ఆ. చంద్రునంతవాడే | శాపంబు చేతను
 గళల హీనమొంద | గలిఁగెఁ గదర !
 పుడమి జనులకెల్ల | బుద్ధు లట్లుండురా ! ||వి|| 1709
 గురుశాపమువలన తరుగు పెరుగుల తనువువాడయి తన్మయను బాధిస్తాడు.

ఆ. చంద్రునీడ నునిచి | చక్కగా రవిమీద
 నుండఁజూచి కొఱత | మండఁ జేసి
 వెన్నెలం గలియుటె | వెలయంగ ముక్తిరా ! ||వి|| 1710
 సూర్యచంద్ర నాడులయొక్క సూక్ష్మముఁదెలిసినవాడే సుజ్ఞాని.

ఆ. చక్రధరుని వేడి | జలధి దాటఁగవచ్చు
 వికృతమైన బుద్ధి | వెతల బెట్ట
 నక్ర మెన్న గజము | నయమార భక్షించు ||వి|| 1711
 నక్రము = మొసలి ; బుద్ధితక్కువగానున్న పెద్దవాడిని కొద్దివాడైనా
 క్రుంగదీస్తాడు.

కం చతురోపాయ సమర్థత

వితరణ గాంభీర్య దైర్య । విభవ స్ఫురణన్

జితగూడి యుండి నప్పుడె

అతులితుడౌ నతఁడె రాజు । నగురా ! వేమా ! 1712

చతురోపాయములనగా: 1. సామ, 2. దాన, 3. భేద, 4. దండోపాయములు.

ఆ. చదలు భంగి గల్గెడు । సాధువు మూఢులు

తానువారినట్లె । కాననగును

దీనికెంత రవ్వ । దానికి నిది యంతె ॥వి॥ 1713

చదలు = ఆ కాశము ; దవ్వ = దూరము ; “ ఈపూరి కాపూరింపదూరమే ! ఆపూరికి పూరంతే ! ”

తే. చపల చిత్తములో నున్న । జాడ లెఱిగి

యపరిమిత చిన్మయాకృతి । ననుసరించి

తపము నెరవేర్చు నతఁడెవో । తత్త్వ విధుఁడు

హర్ష నిలయుండుఁ బరమశివుఁ । డగునువేమ. 1714

హర్షము = ఆనందము ; తపము = శరీరాన్ని తపింపఁజేయుట ; తత్త్వ విదుడు = శరీరశాస్త్రము కూలంశముగా తెలుసుకొన్నవాడు.

ఆ. చపలచిత్తవృత్తి । జయమంది గమకించి

నిపుణుడయ్యు యోగ । నియతి మీఱి

తపముఁ జేయువాఁడు । తత్త్వాధికుండురా ! ॥వి॥ 1715

యోగము = నిజమును తెలియుట ; “ తపస్వాధ్యాయ నిరతం ”

క. చపలాత్ము లగుచుఁ గొందఱు

విపరీతపు గోర్కెలూని । విడువఁగలేకే ?

నిపుణుల మనుకొనుచుండ్ర

య్యపవర్గంబైన బయలు । నందరు వేమా ! 1716

“ మ. పదలాలిత్యకవిత్వ తత్త్వరచనాభావం

బురీపద్యమం దుదయించెన్ ”

ఆ. చమట కా రేటట్టు | చట్టకు పసిపెట్టి
గడియించి నన్నంబు | గుడువవలయు
తల్లిదండ్రులసొత్తు | తినుట కారాదయా ! ||వి|| 1717
“స్వాస్త్యతం ఉత్తమం విత్తం, పద్యమం పిత్రాజ్ఞతం, అధమం బ్రాత్యసంపాద్యం”

క. చరణంబులు పది తోకలు
పరగంగాన్నాడు తలలు బైటనే తిరుగు
న్వర భూమి తల్లడిల్లంగ
విరవాండంగ దీని దెలియు | మిలలో వేచా ! 1718
ఇవి వేదాంతార్థమును విచిత్రవిడికధల గలిగిన పద్యరత్నము. నాగలి పాడుపు
కథ ; శరీరము వేదాంతము.

తే. చర్చమీతిన జ్ఞానంబు | సంతరించి
మూర్ఛజెందిన యట్లున్న | ముక్తిగలుగు
గూర్చి మెచ్చుడె ? గుటిదాటి | కోవిదుండు
తీర్చు గురుదరి జేరంగ | దివిరి వేమ. 1719
చర్చమీరిన = కార్యాతీతములైన ; బాహ్యస్పృగ్య లేకుండుటయే ముక్తి.

ఆ. చర్మమునకు స్పర్శ | సరవితో దెలియుండు
కర్మములు పొసగుట | గానలేరు
చర్మ కర్మములివి | జగతిలో నరులకు ! ||వి|| 1720
చర్మము = శరీరము ; కర్మము = చేసేపని.

ఆ. చర్మ మెపుడు జీవ | సౌఖ్యంబు గోరును
జీవి కర్మములను | జేరు గాక
జీవి కర్మమెల్ల | జెడ రోయఁ దత్త్వమా ||వి|| 1721
“కర్మాంతం తత్త్వం”

ఆ. చింత చెంత నుండు | జేమంతి, పూబంతి
కాంతఁ జూడఁదలచు | నొగలింప
సంత మంతనమున | నానందకేళిరా ! ||వి|| 1722
కామముచే కాంతిను కాగిలించినవాడే ఘనుడు

తే. చింతనామృతపాన వి । శేష మత్త
చిత్త మమరిన ఘనులందుఁ । జిశ్మయంబు
వినుతి కెక్కని పరిపూర్ణ । విద్యయగును
అట్టివారల గురులఁగా । నరియు వేమ. 1723
వేమన పోతనామాత్యుని సహాధ్యాయత్వము నిటజూపించెను.

ఆ. చింతపండు, రాగి, చిలు మూడఁగొట్టెడు
నట్టి యోగి యిలను । గట్టివాఁడు
ఉప్పు మూసనుంచి । యూది తాఁ జెడనేల ! ॥వి॥ 1724
ఁంగారుయోగమును బ్రస్ఫుటించాడు కవిగ్గజం.

ఆ. చింతపండు రీతి । చేరి చేరక భువిని
సన్యాసి యోగంబు । సలుప వలయు
సంసారి యిట్లుంటె । సన్యాసి కధికమా ! 1725
ఉరిడివలె వర్తించినవాడే ఉత్తమ యోగి.

ఆ. చింత పారఁదోలి । చెవియొగ్గి వినఁగనె
కొంత హితవు లమరి । కోర్కెఁ దీర్చుఁ
గాంతఁ జేరి మరగి । గుమకించి చూడరా ! ॥వి॥ 1726
ముచ్చటఁగా ముక్తికాంతాయ త్తచిత్తుడగుట ఉత్తమము.

ఆ. చింత మాని కొనను । జేరిన నలకాంత
వంతఁజూపి చనును । విడువరాదు
పంతగించి దానిఁ । బట్టిననే మేలు ! ॥వి॥ 1727
ముక్తికాంతయొక్క ముచ్చట ముక్తసరిగా జెప్పేడు ముముక్షువు.

తే. చింత వలదయ్య గురువర । మంతనమున
నంకితంబుగ నామంబు । నమరఁజేసి
నాదుభక్తిని మీ యందుఁ । బాదుకొల్పి
చెప్ప సాగితఁ బద్యమూల్ । క్షితిని వేమ. 1728

అభిరామయ్య అనగా వేమన గురువు ; ఆయనను మోసంచేసి గురూపదేశం
పొంది పశ్చాత్తాపయ్యుక్తముగా గురుపదములంటి చెప్పిన పద్యమిది.

ఆ. చిక్కి దక్కబోదు | చిగురించు మదిలోన
 నిక్కఁ బట్టి గుఱుతు | నెఱయఁ జూచి
 సొక్కియున్న ఘనులు | సూత్రాత్ము లగుదురు ||వి|| 1729
 మనస్సు లక్ష్యముంచి గురుని జూచినవాడు సూత్రము దెలిసినవాడగును.

ఆ. చిక్కియున్న వేళ | సింహంబు నైనను
 బక్కకుక్క మీఱి | బాధసేయు
 బలిమి లేనివేళఁ | బంతముల్నెల్లవు ||వి|| 1730
 బలముయొక్క ప్రాధాన్యత ప్రస్తావించాడు కవిమల గుగువు.

ఆ. చిగురుఁజెట్టు మీఁద | చింతపువ్వులు పూచి
 నిమ్మపండు పండు | నిమిషమునను
 దారు చెడకమునుపె | దానిని దినవలె ||వి|| 1731
 కూట వేదాంతాన్ని వాటచుగు బాటలో పరువులెత్తించెను.

ఆ. చిత్తమందు నుండు | శివునిని భావించి
 భక్తితో హృదయము | పదిలపరచి
 నిత్యమెరుగు వాడు | నిశ్చల చిత్తుండు ||వి|| 1732
 పరిపూర్ణము దెలిసినవాడే పరమభక్తుడు.

ఆ. చిత్తమందు శివునిఁ | జింతించి చూచిన
 హత్తు కొనుచు బదవి | హానిలేక
 పొత్తు మఱవఁగానె | పొందురా! సుఖకేళి ||వి|| 1733
 ముక్తికాంతయొక్క మూలము దెలిసిన పూర్ణానందము బొందగలడని పూజ్యుని వాక్కు.

ఆ. చిత్త మనెడు వేరు | శిథిల మైనప్పుడె
 ప్రకృతి యనెడు చెట్టు | పడును బిడపఁ
 గోర్కులనెడు పెద్ద | కొమ్మ లెండునుగదా! ||వి|| 1734
 వృక్షముతో చిత్తాన్ని ఒక్కొక్కరంగా పోల్చాడు యోగి.

ఆ. చిత్త మవలీల జేర్చెడు | చిన్మయుండు
మత్తుడై మించి పరమార్థ | మహిమఁ గూడి
యున్నదన్నది కన్నది | యెన్నబోడు ||విమల|| 1735

సుకర ప్రాసలువాడుటలో నికరమైన ప్రజ్ఞచూపించాడు నెరయోగి.

తే. చిత్తమవ్వల జేర్చెడు | చిన్మయుండు
మత్త తయు లేక పరమాత్మ | మహిమఁ గూడి
యున్నదన్నది కన్నది | యెన్నఁ బోక
నిత్యవస్తువె గుఱుతింప | నేర్పు వేమ. 1736

నిత్యము = శాశ్వతము ; విజ్ఞాని శాశ్వతము కొరకే ప్రయత్నము చేస్తాడు.

ఆ. చిత్తము గలయోగి | శివునివలెనె యుండు
మధ్యయోగి యుండు | మిడుతవలెను
నిత్యుడైన యోగి | నీవలె నుండురా ! ||వి|| 1737

ఉత్తమ, మధ్యమ, అధమ యోగులను నిర్ణయించాడు ; మిడుత=మిట్టిపడేది.

క. చిత్తము, బుద్ధియు, మనసును
హత్తు నహంకార గుణము, నాత్మకు లోగా
మొత్తముఁ జేయఁగ నేరని
మత్తులకును లేదు ముక్తి | మహిలో వేచూ ! 1738

త్రిగుణాలను నిలుపలేనివానిని దేబెగా వాడెను.

క. చిత్తరువు ప్రతిమ నై వడిఁ
జిత్తమ్మను కల్ప మడఁచి | చిరతర బుద్ధిం
జిత్తునఁ దెలిసిన వాడై
యెత్తిన సుజ్ఞాని యందు | రిహమున వేచూ ! 1739

ఏకాగ్రచిత్తుడగువాడు లోకారాధ్యుడు కాగలడు.

తే. చిత్తవృత్తులు మదియందుఁ జేరనీక
రిత్త బయలున గుఱి మించి | రే బగళ్లు

మత్తుడై యుండు వాడెపో । మాన్యు డరయ

సత్తుఁ దెలిసి యెచరి జేర । సరవి వేమ.

1740

బయలునుజూచినవాడే బ్రహ్మవేత్త.

ఆ. చిత్త వాజి నెక్కి । శిక్షింప నేరక

తత్తరపడి నంత । దరల నేల ?

వారణాసి తనకు । వైయాసి గాఁబోలు ॥వి॥

1741

వారణాసి = కాసి ; మనకు అనే గుఱ్ఱాన్ని ఎక్కి వారణాసిని జేరినవాడే పరమయోగి.

ఆ. ఆత్మశుద్ధి కల్గి చేసిన । పుణ్యంబు

కొంచెమైన నదియుఁ । గొదవ గాదు

విత్తనంబు మట్టి । వృక్షంబునకు నెంత ? ॥వి॥

1742

భక్తిప్రపత్తులకు పరిమితలేదు.

ఆ. చిత్త శుద్ధియొకటి । శ్రేష్ఠలాంఛనమగు

నిఖిల పుణ్యకార్య । నిర్వహణము

నద్దిలేక చేయ । ననువుగా నొప్పుదు ॥వి॥

1743

“చిత్తం శ్రేష్ఠైర్విశ్రేష్ఠం”

ఆ. చిత్త శుద్ధి లేక । సీమలు దిరిగినఁ

గష్టమానసుండు । కానలేడు

భక్తి గలుగువాడె । పరమగురుం డౌను ॥వి॥

1744

సీమ = నాడు, “భక్తిశ్రద్ధానుష్ఠానం పరమయోగోద్ర లక్షణం”

ఆ. చిత్రదీపములవలె । జింతల గిగఁద్రొక్కి

మిత్రముగను మనసు । మెలఁకు వెఱిఁగి

శత్రు గుణములెల్ల । సాధించుటయె ముక్తి ॥వి॥

1745

చిత్రదీపము = రంగురంగుల దీపము. శత్రుగుణాలు సమసిన సరియైనట్లైనవి యగునని వేమన వాక్కు.

ఆ. చిత్రమంత మహిమ | సిద్ధికిఁ జిన్నది
పుత్రుని భువి గనెను | బూర్వమందుఁ
దండ్రీ లేని సుతుఁడు | ధాత్రీని నేలెరా ! ॥వి॥ 1746

విచిత్రవిడికథ మరియు కూటవేదాంతము క్రమమృణించాడు కవిత్రయండు.

క. చిన్నది యెలప్రాయంబునఁ
గన్నది; పతిలేక సుతుని | గడుఁ జిత్రముగా
నెన్నఁడు రతి సుఖ మెఱుంగదు
చన్నియ్యక పెనిచె నొర ! | జగమున వేమా ! 1747

చిత్రాతి విచిత్ర చిత్రంబులగు కూటవేదాంత విద్య గురుకులము వారలకు
గూర్చెను యీపద్యములు. పోడుపుకథ (రాట్నము.)

ఆ. చిన్ననాటనుండి | చేసిన కర్మంబు
పిన్న పెద్దలకును | బెరిగి వచ్చు
మంటి మింటి నడుమ | మది నిల్చి చూడరా ! ॥వి॥ 1748
“ చేసినవాడికి చేసినంత మమజేవా ” అను నాశ్లోక్తి.

ఆ. చిన్న బిడ్డనుటేమి ? | చేతి బిడ్డను టేమి ?
పెద్ద బిడ్డనుటేమి ? | పృథివి యందు
ఇన్ని బిడ్డల తోడు | యమధర్మరాజొకడే ॥వి॥ 1749
మన మనుగడను మంచిగా మార్చులన్న యమధర్మరాజును జెప్పుమరు మనవారు

ఆ. చిన్నబిలముఁ జేరి | చిన్నాత్రుండవు కమ్ము
వన్నె మిగిలినంత | కన్నె వచ్చి
చన్ను గుడిపి నిన్ను | మిన్నందఁ జేసెడి
నెన్నరాని మహిమ మెఱుంగు వేమ. 1750
మోక్షకాంత నీ ధ్యాననిష్ఠల కలవడి లాలించి బాలిచ్చి పెంచగలను.

కం. చిన్నయ బాలుని మదిఁ గల
తన్నయ పురియందుఁ జూచి | తగులక యున్నం
39

జన్మముల దాటవచ్చును

సన్మనమునఁ బూర్ణ మముల | సారము వేమా ! 1751

చిన్మయబాలుని = చిన్మయబ్రహ్మమును ; మంచిమనసుతో పూర్ణమును
మననము చేయుట మార్గమని యోగిసూక్తి.

తే. చిన్మయానందపురి నడి | సీమఁ జేరి

తన్మయుండైన పరశివ | తత్త్వవేత్త

మన్మయం బగు రాజ్యంబు | మరిగియుండు

జన్మరాహిత్య మందు | నిజమ్ము వేమ. 1752

తేటగీతికలోగూడా వాటమైన ప్రాసాసురక్తితో తేటతెనుగు మాటల
దాటును వేదాంతాన్ని నూటిగా జెప్పాడు కవిరాజు.

కం. చినుకులు పడఁగా మొలచిన

ఘనతరమగు సన్మమందు | గాచిన కొలుచు

ల్గునుజులు దినఁగా నప్పడు

కన నింద్రియములకు భ్రాంతి | గలుగును వేమా! 1753

చంద్ర, మరుత్, మన్మథ, మేఘోపాలంబన విరహులయెడ బ్రస్తావించురు.

ఆ. చినుగుబట్ట కాదు | చీనాంబరము గాని

ముఱికి యొడలు గాదు | ముక్తికాని

పరమ యోగి మహిమ | పరికింప నరుదురా ! ||వి|| 1754

బాహ్యవేషములుగాక అంతర నిర్మలత్వమే ఆనందకేళి.

ఆ. చిన్నెలంతె కాని | సృష్టి లౌకిక మగు

నందువల్ల నేమి | యాశ కద్దు

ఒక్కడైన వాఁడె | యుత్తమ పురుషుండు ||వి|| 1755

“చిత్తేకాగ్రత శ్రేష్ఠమసుమ్మి ; చిదానందునిచేయగబాటా ”

ఆ. చిప్పఁ బడ్డ స్వాతి | చినుకు ముత్యంబాయె

నీటఁబడ్డ చినుకు | నీళ్ళు గలిసెఁ

బ్రాహ్మము గలచోట | ఫలమేల దప్పురా ? ||వి|| 1756

లోకజ్ఞానాన్ని అపలోకించిన వాడు,

ఆ. చిలుతనాడు నీవు | చేసిన కర్మంబు
మఱితువేమే ? మదిని | మల్లడించి
తఱిమి ముట్టుఁ జావు | తలపడినప్పుడు ||వి|| 1757

కర్మజీవులు కర్మబద్ధులు కాగలరు.

ఆ. చిలుక గర్భమందు | జెలగి శుకుండు పుట్టె
మఱియొకండు పుట్టె | ఖరము వలన
నిట్టి ఋషికులంబు | నెంచంగఁ బనిలేదు ||వి|| 1758

మన పూర్వ బ్రహ్మవేత్తలగు మహర్షులందరూ నానాయోని సంభవులే.

ఆ. చిలుక గర్భమందు | శ్రీశుకుండు దయించి
మునివరేణ్యులందు | ముఖ్యుఁ డయ్యె ?
బ్రత్తికాయఁ జిత్ర | పటములు పుట్టవా ? ||వి|| 1759
మనస్సే ప్రధానముగాని మానముగాదు.

ఆ. చిలుకనోరు గొట్టి | చిత్తజు మెడగఁట్టి
కచ్చడంబు బిగియఁ | గట్టుకొన్న
మనసు వశముఁగాదె | మహి నేమి పాపమో ! ||వి|| 1760

చిలుక వాహనుడు, పుష్పములు ధనస్సుగా గలవాడు, తుమ్మెదలు అల్లె
త్రాడుగా గలవాడు, శరీరములేనివాడు మన్మథుఁడు. వాడిని గెలుచుట కష్టము.

ఆ. చిలుము వూడిన రాగి | చెల్లును పరమందు
చిలుము వూడని రాగి | చెల్లఁబోదు
పులుసు వొల్లని రాగి | చిలుమెట్లు వూడురా ? ||వి|| 1761
చిలుము = ఖిలము ; వస్తుగుణ తత్త్వవేత్త్వ వేదాంతకవి తత్త్వ తత్త్వవేత్త్వ.

ఆ. చీకటింటఁ జేరఁ | జేదివ్వె లేకయె
రూక గానరాదు | రూఢిగాను
రాక పోక లడచి | రవములో విని సొక్కు ||వి|| 1762
గాలి రాక పోకలడచి హృదయ కుహరములోనున్న జ్యోతిని జూడమన్నాడు.

- ఆ. చీకటింటఁ జేరి | చింతింపఁ బనిలేదు
రాక పోక లెఱిగి | రంగు మీఱ
నొక తేజ మంటి | యిలఁ ద్రొక్కి చూడరా ! ||వి|| 1763
అంధ కానములో బడి యలమటించనేల ? విజ్ఞానముతో వెలగరాదా !
- ఆ. చీకటింటఁ బుట్టి | జీకటిఁ బెరిగిన
జీకటి మఱుఁగుననె | చిక్కనేలఁ
జీకటిఁ దెలిసిన | సృష్టి కాన్పింపదా ? ||వి|| 1764
మగువనూ మాయనూ మనసునుంచి విడుదల చీటి నుపయోగించమన్నాడు.
- ఆ. చీకటింటికిఁ బోయి | చంద్రునిఁ బిలిపించి
పూడ్చిపెట్టిన సొమ్ము | పెళ్ళగించి
యముని వీపునఁ బెట్టి | యెత్తించుకొని పోర ! ||వి|| 1765
మతులు బోయే యతుల గతుల రీతిగా యతుక బడించినద్యము.
- ఆ. చీకటెచట దాఁగు | సిగ్గెచటనుఁ దాఁగు
నొకలెచట దాఁగు | నాత్మలోన
నిద్ర దాఁగుచోట | నిజ మని తెలియరో ! ||వి|| 1766
భూమధ్యమే పూర్ణాన్ని తెలయగలదు.
- ఆ. చీమ కుట్టెనేని | జివు కనుపించును
జీమ యెంత దాని | జీవ మెంత
చీమవంటి గురుని | సృష్టిలో నెఱుఁగరా ! ||వి|| 1767
అణువులలో అణువు గురువులలో గురువు గణనకెక్కును.
- ఆ. చీమ దూరగ లేని | చిట్టని యడవిలో
దుర్జనుం డేలాగు | దూరగలడు ?
అట్ల గాదని దూర | నామంట నిలబోదు ||వి|| 1768
జ్ఞానారణ్యాన్ని జొరగా జ్ఞానలే సమర్థులు.
- ఆ. చీము రక్తముఁ జలము | జింకు తొమ్మిది పుండ్ల
కైన మందు నొకటి | నందుఁకొంటి
బాప నాశకుండగు | పరమేశు పదభక్తి ||వి|| 1769
నవ రంధ్రముల నొలికే నానారక్తమును కట్టించుటకు నారాయణుడే కర్త.

ఆ. చీరఁగట్టి రాత్రి । సిగ్గున నొరగును

బగలు చీరవిడుచు । ప్రజల యెడల

జేడె గాదుర యిది । చే వాడికత్తిరా ! ॥వి॥

1770

క్షేపలా శ్రీకిన్నీ విచిత్ర పద్యానికిన్ని చెప్పేడు

క. చీలలుగ నైదు వుండిన

జాలుగఁ దను వనెడి రథము । జగములఁ దిరుగుం

జీల యొకటి యూడి పడిన

వేళను దను వనెడి రథము । వీడును వేమా !

1771

పంచవాయువులు గల్గిన శరీరమును రథముతో రమ్యంగాపోల్చాడు రాజయోగి.

ఆ. చుక్కలన్ని నెంచి । లెక్కపెట్టగ వచ్చు

* సూర్య చంద్ర కాంతిఁ । జూడవచ్చు

ఆత్మనాథుని తోటి । ఆట్లాడు టరుదురా ! ॥వి॥

1772

ఆత్మలింగాన్నవల్లకిందుట మహాకష్టము.

తే. చెంది చెందని చూడ్కి లో । నందుకొనుచు

నెంమఁ జూచినఁ దన్మధ్య । మెఱిగియున్న

సుందరాకార కాంతిలోఁ । జూడ్కితగిలి

పొందరానట్లు బయలంది । పొందు వేమ.

1773

హృదయములొనున్న పరమాత్ముని లీలగా చూడమన్నాడు.

కం. చూచెడి వరకే సాధన

చూచిన మదియందు దోచి । సులభం బగునా

తోచెడి మర్మము నీవని

కాచుక సద్గురుని గోరిఁ । గనవలెవేమా !

1774

సాధకునకు నన్నియూ అవలీలగా అందగలవు.

ఆ. చెట్టు చేమ గొట్టి । చుట్టు గోడలఁ బెట్టి

యిట్టు నుట్టు పెద । యిట్లు గట్టి

మిట్టిపడును నరుడు । మీది చేఁబఱుగక ॥వి॥

1775

“అహంబ్రహ్మాస్మి” అను అహంకారము కూడదు.

ఆ. చెట్టునందుఁ బుట్టి | చెలరేగు కాయలు
దనరు కాంతి తోడఁ | దగిలి పండ్లు
పండు వానిఁ దిందు | వర్ణంబుఁ దెలియుదే ! ||వి|| 1776
శరీరములో నుదయించిన మోక్షఫలము విచక్షణతో నీక్షించ మన్నాడు కవి.

ఆ. చెట్టుపాలు జనులు | చేదందు రిలలోన
నెనుము గొడ్డు పాలె | యెంత హితవా
పదుగురాడఁగానె | పాటియై ధరఁజెల్లు ||వి|| 1777
“నలుగు రన్నమాట నాజెహాబాబరా! నికృతత్యమున్న యడ్డేమి యుండునా!”

ఆ. చెట్టు పుట్టు చోట | చెలరేగు కాయలు
ధరణి కత్తిచేత | తరుగవలయు
వంశి తినిన కాయ | వర్ణంబుఁ దెలియుఁడీ ! ||వి|| 1778
చెడ్డ విడచి శీఘ్రమే మంచి నార్జింపము.

ఆ. చెట్టు బట్ట వెనుక | చే తోక్కువైయుండు
వంత తాడు గట్టి | వగడు గండ్లు
యాచువారి కింత | నడగుట జెప్పరో ! ||వి|| 1779
అంత రార్థము శబ్దార్థములు అగోచరములుగా నున్నవి.

ఆ. చెట్టుమీద నీడ | చెలగి యింతయు లేదు
చెట్టు మునిగి నీరు | చేరలేదు
చట్టు రీతి నుండ | చెట్టేల చచ్చరా ! ||వి|| 1780
కూట వేదాంత కోవిదులకు నూటిప్రశ్న

ఆ. చెట్టు మొదటి పాలు | శివుని కంటను దీసి
చెట్టు మొదటఁ బోసి | శివునిఁ గొలిచి
చెట్టు వలెనె యున్నఁ | జావెట్లు కల్గురా ! ||వి|| 1781
పాదరసమును గుళిక కట్టే విధానము నిదానంగా తెలుసుకొమన్నాడు.

ఆ. చెట్టు మొదలు లేదు | చెలగి కొమ్మలు నాల్గు
బట్ట బయట చూచు | పండ్లు పండుఁ
దినఁగనె చవిలేదు తీపులు | మెండయా ! ||వి|| 1782
సాధన చతుష్టయముచే శరీరభ్రాంతులను సాధించ మన్నాడు.

1783

178.4

1785

1786

1787

మొప్పగ మదిలోనఁ జూచి । ముగిసె సోదరం

ద్రిప్పలు పడకయె చూచిన

నొప్పుగ జగమెల్ల నిండి | యుండును వేమా !

1788

తనను తాను తెలుసుకొన్నవాడే ధన్యుడు.

ఆ. చెప్పలోని రాయి | చెవిలోని జోరీగ

కంటిలోని నలుసు | గాలి ముల్లు

నింటి లోని పోరు | నింతింత కాదయా ! ||వి||

1789

దీనిని లోకసీతిగా వేదాంత పరముగా విజ్ఞాన పరమార్థములుగా
[పాఠా] లూపింతురు.

ఆ. చెఱకు తోట లోన | జెత్త కుప్పండిన

గొంచెమైన దాని | గుణము చెడదు

యెఱుక గలుగు చోట | నెడైవాడున్నట్లు ||వి||

1790

ఉపమానోపమేయములు ఉన్నత స్థాయిలో నున్నవి.

ఆ. చెఱకు తీపి లేమి | జెత్తనా బడునట్లు

పరగు గుణములేని | పండితుండు

దూఱువడును గాదె | దోష మటుండగ ||వి||

1791

“ పండిత స్వమ దర్శనః ”

ఆ. చెఱకులోన నైన | జెడ్డగుణం బున్న

దీసివేయ కున్న | దినగఁ బొసగ

దంతిపురపు ద్రోహి | యాతఁడెట్లుండురా ! ||వి||

1792

“ తల్లిదండ్రినైన | తనగురువునైన, తప్పుచేయ శిక్ష | తక్కురాదు ”

ఆ. చెలిగి గృహము ధనము | క్షేత్రము ద్విజులకు

దాన మిచ్చునట్టి | ధర్మ పరులు

బహుళ కాల మిలను పాలన | చేయుచు

నిండు భోగములను నుండు వేమా !

1793

ద్విజులు = రెండు పుట్టువులు కలిగినవారు (బ్రాహ్మణులు)

“ బ్రాహ్మణో మమచేఫథాః ”

ఆ. చెలిమితోడ ముందు | చింతించి గగనంబు
 బలముతోడఁ బ్రాకి | భావ మూని
 ఫల విహీనమైన | భావ చిన్మయమంది
 విలయ మొందువాఁడు | విభుఁడు వేమ. 1794
 వేదాంతులకు విజ్ఞానామృతాన్ని వెదజల్లాడు వేమనార్యుడు.

ఆ. చెలిమి మీఱ మదిని | జింతలు విడనాడఁ
 బిన్న పెద్దలకును | బెఱిగివచ్చు
 మంటి మింటి నడుమ | మదినిల్పి చూడరా ! ||వి|| 1795
 పరంజ్యోతిని పరికించే వారికి బాట సూటిగా విరచించాడు.

ఆ. చెవిని నిల్లుగట్టి | చెప్పెను వేమన
 బట్ట బయల నుండు | బ్రహ్మమనుచు
 బుద్ధి గలిగి యందుఁ | బొంది సుఖంపుడీ ? ||వి|| 1796
 “వేదాత్మితుడు వేమనసుమ్మి | వేమనవాక్యము వేదము సుమ్మి !”

ఆ. చెవుల లోను బుట్టు | రవమె యాకాశంబు
 కన్నుల గనునదియె | కళల జ్వల
 ముక్కులోని గాలి | ముక్తికిఁ ద్రోవరా ! ||వి|| 1797
 ముక్కుతో గాలి, కంటితో చూపు, చెవుల రవము ఇవి ముక్తికి
 మూలములని ముక్తసంగుడు ముక్తసరిగా జెప్పెను.

ఆ. చెవుల విన్న యట్టి | రవమును వివరించి
 మనసఁ దెఱిగినపుడు | మరులు కొనును
 చెవులు శబ్దమునను | జెడరోయ ముక్తిరా ! ||వి|| 1798
 దళ విధ నాదాలను విని హృదయములో లీనము చేయుటే ముక్తి :

సీ. చెవులు గోరును మంచి | జలిబిలి పాటలుఁ
 దియ్యని మాటలఁ | తెఱఁగు వినఁగఁ
 జర్మంబు గోరును | సరవి తోడుత శీత
 వృదుల సంపర్క సం | పదల నెపుడుఁ

గన్నులు గోరును | గమనీయ వర్ణంబు

లై నట్టి హాపంబు | లనువు తోడ
నాలుక గోరును | నయము తోడను దీపు,

నొగరు, గారముఁ | జేదు నుప్పు బులుసు

ముక్కుగోరును సద్గంధ | ములను జెలఁగి

చెవులుఁ, జర్మంబు, గన్నులు, | జిహ్వ, ముక్కు,

నిన్ని యును గూడి నటువంటి | యింటిరోసి

తన్ను గనుగొని సుఖయింపఁ | దగునువేమ.

1799

పంచేంద్రియ భ్రాంతుల పంచించిన జైరాగి జైరాగి.

క. బేకొని పరోప కారం

చే కొఱగా మహిమ లెల్ల | నెఱిగెడు విధమై

ధీకాదికమును జెప్పెను

సాకారము గాఁగఁ గాని | యంత్యము వేమా!

1800

నీతి శాస్త్రాన్ని నిర్మలభావముతో చెప్పెడు.

ఆ. చే కొనుచుచు దమకుఁ | జే సాచి సంతలోఁ

జెడిన ప్రజల రక్ష | సేయలేని

తనదు సాగు లేమి? | తన తను వదియేమి? ||వి||

1801

“ఆపద్ధర్మం అంచితశీలం మానస పూజా మానుషధర్మం”

ఆపదలో ధర్మాన్ని, మానసములో పూజించమన్నాడు.

ఆ. చేటు వచ్చువేళఁ | జెడనాడు దైవంబు

మేలువచ్చు నేని | మెచ్చు కొనును

గరిమ మేలు, కీర్తి, కావటి కుండలు ||వి||

1802

సహజ కవిత్వము సహజోపమానములు జాలువారించు చతురత

మాకవి చతురాననునకే గలదు.

ఆ. చేటు వచ్చెనేనిఁ | జెడనాడు దైవంబు

మేలు వచ్చెనేని | మెచ్చు దన్ను

చేటు, మేలుఁ దలపఁ | జేసిన కర్మముల్ ||వి||

1803

“కర్మణ్యే వ్యాధి కారస్తే మాఫలేషు కథానిచ”

కీడున దేవుని, మేలున నేనని అంటాడు అజ్ఞాని.

క. చేతస్సంకల్పంబున

నీతిగ వర్తించి నపుడే । నిర్మల పదవుల్

ప్రీతిం బొందక యుండును

భూతలమున నధిక యోగ । పురుషుఁడు వేమ.

1804

“శ్రీరాజయోగ సామ్రాజ్యం నిర్వికల్ప విరాజితం

తస్మానుభవసిద్ధ్యర్థం గురు సేవా కరోతియః ”

గురుసేవయే ఉత్కృష్టము.

క. చేతస్సంకల్పంబులు

నీతి న్నర్జించి నపుడే । నిర్మల పదవుల్

ప్రీతిగఁ బొందు నటందురు

భూతలమునఁ బరగు । యోగ పురుషుఁడు వేమా !

1805

. మనస్సంకల్పములు మంచిపై లే మహేశ్వరుఁడు పొంచియుంటాడు.

ఆ. చేయఁదగిన వేళఁ । జేసెడి కార్యంబు

వేగపడి యొనర్చు । విష మదాను

బుడమకాయ చేదు । ముదిసిన దీపాను ॥వి॥

1806

తొందరపడి యేపనీ చేయరాదు.

క. చేయవలెను సంసారము

చేయఁగఁ దాఁ జెరుపకుండు । జిత వెఱుంగ దగుం

జేయక, చెఱుపక, యెఱిఁగిన

మాయకు లోబడక యుండు । మహిలో వేమా !

1807

జిత = జయించిన; చెడ్డపనులు చేయక ఇతరుల చెరువకుండుటయే శ్రేష్ఠము.

తే. చేరి యస్తాక్షరము లెంచి । దారి మిగిలి

కోరికలు లేని మోక్షాధి । కార్యగుచు

బోరి చిత్పరమందినఁ । బొంచి మించు

దారి విడనాడుటను ముక్తి । తలఁగు వేమ.

1808

అస్తాక్షరీ మహామంత్రం అన్నిటికన్నా మిన్నయని మావేమన్న

తిన్నగా జెప్పాడు.

తే. చోరులకుఁ జిక్కిపోయిన । తీరె యగును

నోట గుణించు మత్రంబు । నీటఁ గలియు

మాటలందును బరమాత్మ । మరిగిరాడు
చిత్తమున స్వస్థతయె లేమి । జెడుగు వేమ.

1809

“ సత్సజ్జ త్వే నిస్సజ్జత్వం, నిస్సజ్జ త్వే నిర్కోహత్వం,
నిర్కోహ త్వే నిశ్చలత్వం నిశ్చలత్వ త్వే జీవన్ముక్తిః ॥భజగో॥
మోహము లేకుండా తత్త్వాన్ని తెలిసినవాడే ధన్యుడు. జీవన్ముక్తుడు.

చ

ఆ. చందమామ నీడ । జక్కగాఁ దనలోన
నుండఁ జూచి కేల । నూది పట్టి

వెన్నెలలు బయటను । వెదకినంతనె ముక్తి ॥వి॥ 1810
దివ్యజ్యోతియొక్క దేదీప్యమును తనలోచూడమన్నాడు యోగిపుంగవుఁడు.

ఆ. చందమామ వెలుంగు । జక్కగా బరికింపు
వెన్నెలందలరెడి । వెలయు బయట

దానిరూపుఁ దెలియఁ । గానె ముక్తి ఘటిల్లు ॥వి॥ 1811
పైపద్యభావానిని పదమార్పులతో యీపద్యము వ్రాయడమైనది.

ఆ. చంద మెఱింగి మాట । జక్కగా జెప్పిన
నెవ్వడైన మా । రికేల పలుకు

చందమెఱింగి యుండు । సందర్భ మెఱుంగుమీ ! ॥వి॥ 1812
లోకులకు ప్రాకటమైన హితోపదేశము.

ఆ. చంప గూడ దెట్టి । జంతువు నైనను
జంపవలయు లోక । శత్రు గుణము

తేలు కొండిఁ గొట్టి । దేలేమి చేయురా ? ॥వి॥ 1813
శత్రుగుణ సమూహాన్ని సమయజేయమన్నాడు.

ఆ. చంప దగిన యట్టి । శత్రుఁడు తనచేత
జిక్కినేని గీడు । సేయరాదు

పొసఁగ మేలు జేసి । పొమ్మనుటే చాలు ॥వి॥ 1814
మేలిమి బంగారమునకు సువాసన యిచ్చినట్లు వేమన పద్యాలు

భావములు యొప్పుచుంటాయి.

ఆ. చంపఁ దలచు రాజు | చను వగ్గలఁ బిచ్చుఁ

జెఱుపనున్నఁ బగఱఁ | జెలిమి నేయు

గఱవనున్న పాము | నెఱి దాచుకొని యుండు ||వి|| 1815

నెరి = పడగ. దుర్మార్గ లక్షణాలను వివరించాడు.

క. చంపిన బాపము వచ్చునుఁ

జంపిన బున్నెంబు వచ్చు | సర్వజ్ఞులకుం

జంపఁగ మనుపఁగ జెఱుపఁగ

నంపిన యావిధికె తెలియ | నౌరా వేమా ! 1816

దుర్గణములను దునుచుటయూ, సద్గణములను సాకుటయూ జ్ఞానుల లక్షణములు.

ఆ. చక్కగాను మదిని | జర్పించి కనవలె

ముక్కు తుదిని మించి | మురిపము గను

దృక్కు బ్రహ్మమనుచు | మ్రొక్కినంతనె ముక్తి ||వి|| 1817

దృక్కులతో ముక్కుతుదను చక్కఁగా చూడమని మాసాధుబోధ.

ఆ. చక్కగాను మదిని | సాధించి కనవలె

నిక్కిచూచు నెఱుక | నేర్పు మీఱ

ముక్కు తుదిని చూపు | ముదమందఁ జూడరా ! ||వి|| 1818

ఆ. “కార్యసాధన కంటె | ఘనమైన చెదిలేదు, శ్రద్ధ భక్తి మించు | శక్తిలేదు”

ఆ. చక్కజేసి మదిని | సాధింపనేరమి

ముక్కుమీఁద దృష్టి | మొనయు టరుదు

నిక్కమైన జ్యోతి | నిన్నంటి యుండురా ! ||వి|| 1819

సాసాగ్ర పీక్షణముచేత నవ్య పదాధిష్ఠితుడ వగుము.

ఆ. చక్కఁదనము లేల ? | సంపత్కరము లేల ?

విద్య లేల ? భూమి | విరివియేల ?

పుత్ర పదవి కన్నఁ | బుట్టునా ! పదవులు ||వి|| 1820

“అపుత్రశ్చ గతిర్నాస్తి” పున్నామ నక్షత్రము చాటుటకు పుత్రుడు గావలయునని యోగి భావము.

క. చక్కని పూనిక తోడను

ముక్కు తుదన్నిలిపి మనసు | మూలముఁ గనమి

నొక్కదు నిత్య వినోదము

దృక్కగు నా బయలునేర | దృఢమగు వేమా ! 1821

కాశ్చితానంద మందఁగోరిన చతుష్టానము సాధించ వలయును.

ఆ. చక్కని సత్తయైన | సరసు రాలైనను

యే యెరులను గాన | నీయకున్న

సందె గ్రుంకిసంత | సయ్యాట లాడదా ! ||వి|| 1822

“ఆ. పగలు భార్యను బట్టి | బంధించు మగవాడు, మాపువేళ నాతి | ప్రాపుగోరు”

ఆ. చక్కనైన వాని | మక్కువఁ గన్నంత

దక్కువగుచు జూచుఁ | దనదు విభుని

ఆడు బుద్ధికంటె | నపర బుద్ధి యిఁకేది ||వి|| 1823

“రాజును జూచిన కంఠ మొగుడును జూచి మొత్తును.

క. చక్కెరఁ గలిపి తినంగా

ముక్కిన తవుడైన లెస్స | మోహము గుదుర

నొక్కడు బానిస యైన

నొక్కవగను దివ్యభామ ! మహిలో వేమా ! 1824

రసికురాలైనకాంత తనకు ససి గాకపోయినా రసికుడు

పన గలిగినట్లే భావిస్తాడు.

ఆ. చచ్చిపడిన పశువు | చర్మంబు, గండలు

బట్టి పెరికి తిరును | బరగఁ గ్రద్ద

అదియె మేలుర పతి | బ్రదికుండఁ బెట్టికెడి ||వి|| 1825

భర్తను బాధించే భార్య భ్రష్టురాలని భావం వ్యక్తము జేశాడు

ఆ. చచ్చిన పీనుగుఁ జూచి | నయ్యయ్యె, యని

వడ్చి గుంపులుఁ గూడి | పాడ గట్టి

కాటి కెత్తుక పోయి | కాల్చి వేతురు గదా ! ||వి|| 1826

శ్రీశాన పైరాగ్యము, ప్రసూతి పైరాగ్యము, పద్యమెల్ల

కలగూర గంపగాసాంబారు పులుసు రుచివలె నున్నది.

ఆ. చచ్చు వారలెవరు ? | చావని వారెవరు ?
 చచ్చి బ్రతికి యుండు | జనము లెవరు ?
 విచ్చల విడిగాను | వివరించి చూడరా ! ||వి|| 1827
 పొడుపు కథగానే యున్నది. ఆత్మకు నాశనము లేదని అసలుభావం.

ఆ. చచ్చువారిఁ జూచి | చావని పుట్టని
 తత్వమెల్ల నాత్మఁ | దలపుఁ జేసి
 యరసి చూచినట్టై | యతనికే మోక్షంబు ||వి|| 1828
 జన్మరాహిత్యాన్ని సాధించమని బోధించాడు మా సుబోధకుడు.

ఆ. చచ్చువారినిఁ గని | చావు నిశ్చయమని
 తత్వమెల్ల నాత్మఁ | దలంచి, తెలిసి
 నదురు బెదురులేని | నడఁగల్గ ముక్తుఁడు ||వి|| 1829
 అదురు బెదురులేక కదురు గల్గినవాడే సుధానిధి.

ఆ. చచ్చెఁ జచ్చె ననుచుఁ | జావెంచివగఁచెడు
 దీన నరుల వెఱ్ఱిఁ | దెలుపరాదు ;
 ప్రాణమునకు మృత్యు | బంధంబు లుండునా ? ||వి|| 1830
 శరీరానికి గాని ఆత్మకు చావులేదు.

ఆ. చదివి చదివి కొంత | చదువంగ, చదువంగ
 జదువు చదివి, యింకఁ | జదువు చదివి
 చదువు మర్మములను | జదువ లేఁజాయెరా ! ||వి|| 1831
 “ క. చచ్చిన చావని చదువులు
 విచ్చల విడి చదువ వలయు విజ్ఞత మెరయన్ .

ఆ. చదివి చదివి చదివి | చావంగ నేటికిఁ
 జావులేని చదువుఁ | జదువ వలయుఁ
 జదువులేక కోటి | జనులు చచ్చిరి గదా ! ||వి|| 1832
 శాశ్వతానంద మిచ్చిన చదువే చదువు.

ఆ. చదివి, చదివి, చదివి | సారముఁ గనలేక

తిరిగి, తిరిగి, తిరిగి | దిమ్మరాయె ?

మరిగి, మరిగి, మొటిగి | నుల్లిల్లి చచ్చెరా ! ||వి||

1833

“ పదలాలిత్వము, భావప్రాభవము నీ పద్యాలలో వేమనా !

గుది గూడెన్ మధుర ప్రపంతియుయి గై కోవయ్య మావందనాల్ ”

కం. చదివిన, దొరకదు మోక్షము

కుదురుగ మది నిలిపి గుఱ్ఱు | కొనసాగిన యా

చదువును మదిలోఁ జదివిన

చదువే పరిపూర్ణ బోధ | సారము వేమ.

1834

చదువులలో సార మెల్ల చదివినదే నిజమగు చదువు.

ఆ. చదివి నతని కన్న | జాకలి సతి మేలు

కులము వేల్పు కన్న | గుక్కమేలు

సకల సురల కన్న | జార భామిని మేలు ||వి||

1835

లోకాన్ని విజ్ఞాన విలోకనములతోఁజూచి సుజ్ఞాన బోధగా

దీన్ని సృష్టించాడు.

ఆ. చదివినయ్య కన్న | ముదుసలయ్యే మేలు

గృహమువేల్పు కన్న | గేదె మేలు

బాపనయ్య కన్న | బై నీడు మేలయా ! ||వి||

1836

బై నీడు = బుడబుడక్కలవాడు ; బుద్ధితక్కువ చదువులు ఎద్దలను చేస్తాయి

ఆ. చదువరి మతి కన్న | సాధకు మతి మేలు

వేదములను లేదు | వాదములను

ఒడలు శుద్ధిఁ జేసి | యెడయునిఁ జూడరా ! ||వి||

1837

వేద విద్యకన్న సాధన విద్యయే సర్వోత్కృష్టమని శాశించాడు

ఆ. చదువు చదువుకున్న | సౌఖ్యంబులును లేవు

చదువు చదివెనేని | సరసుఁ డాను

చదువు మర్మమెఱిగి | చదివినఁ జదువురా ! ||వి||

1838

“ క. చదువులలో మర్మమరసి చదువుటమేల ”

ఆ. చదువు చదవనేల ? | సన్యాసి కానేల ?

పణ్ణతములఁ జిక్కి | చావనేల

నతను భజన చేసి | యాత్మలోఁ దెలియుఁడీ ! ||వి|| 1839

అతను = బ్రహ్మము ; తనువులేని మన్మథుడు కోరిక లీరికలెత్తగా
వారను జేరినవాడే సారమెరిగిన సరసుఁడు.

ఆ. చదువు రాదటన్న | సామాన్యత యికేల ?

బుద్ధి కుదిర కున్న | పొంది కొకటి

గురుని గూర్చ ముక్తి | కరతలామలకమా ||వి|| 1840

కరతలామలకము = అరచేతిలో ఉసిరికాయ

క. చదువుల కందఁగ రానిది

ముదమున వదరంగనేల ? | మ్రుచ్చిలి యుక్తుల్

విదితములుగ మదిలోపలఁ

గుదిరిచి బ్రహ్మాంబు నెంచి | క్రూడుము వేమా ! 1841

బ్రహ్మజ్ఞానము నెరిగిన చదువువే చదువుము.

ఆ. చదువులందు లేదు | శాస్త్రంబులను లేదు

వేదములను లేదు | వాదములను

బయటనుండు ముక్తి | పాటించి చూడరా ! ||వి|| 1842

వేద, శాస్త్ర, పురాణోపాసములు చదువుట వాదములకే.

ఆ. చదువులందు లేమి | శాస్త్రంబులను లేమి

వాదములను దైవ | భేదములను

బయటనున్న ముక్తి | బాటింప లేరయా ! ||వి|| 1843

తర్కశాస్త్రము వలన తన్నుకొనుట తప్ప తత్ఫలమందలేదు.

ఆ. చదువులందుఁ బాడి, | మొదవులందును, స్త్రీల

పెదవులందు, రాజ్య | పదవు లందు

నాశ లుడిగినట్టి | యయ్యలు గలరొకో ! ||వి|| 1844

అంత్యాన ప్రాస నియమములు వాడుటలో పోతనగారి
సహాధ్యాయత్వము సార్థకము చేసుకొన్నాడు కవి.

ఆ. చదువులందు రాజు | పదవులందును బాడి

మొదపు లందు స్త్రీల | పెదపు లందు

నాశ లుడుగునట్టి | యయ్యలు ముక్తులు! ||వి||

1845

వ్యాపాహ మడుగునిచే వనితా సంగమము యెవ్వారి సాధ్యముగాదు.

ఆ. చదువు లన్ని చదివి | చాల వివేకియై

కలుష చిత్తుడైన | ఖలుని గుణము

దాలిగుంటఁ గుక్కఁ | దలఁచిన చందమా ||వి||

1846

దాలిగుంట = పొయ్యి; పొయి బూడిదలోనున్న కుక్కబుద్ధవలె

చదివిన ఖలుల బుద్ధులని మాఘనునివాక్కు.

ఆ. చదువులన్ని చదివి | చాల వివేకింపఁ

గపటి కెన్నడైనఁ | గలదె ముక్తి?

నిర్మలాత్మకునకె | నిర్వికల్ప సమాధి! ||వి||

1847

నిర్వికల్ప సమాధి = శాశ్వతానందపదవి;

“మన్నుమిన్నుల వెన్నుదన్నేవన్నెగుల్చే తెన్నులెగసెడి

మిన్నమాటల మేల్చి మా వేమన్నచే మరిలేరికెవరు”

ఆ. చదువులన్ని చదివి | చాల వివేకియై

మగిడి తన్నెఱుగక | మంద జనుఁడు

విసుగు చదువటంచు | వెట్టియై చెడిపోవు! ||వి||

1848

విజ్ఞానాన్ని తెలుసుకోలేక అజ్ఞానులై అలమటించే వార్ని జూపించాడు.

క. చదువులు చదిచెడి యయ్యలు

పదవిని బొందంగ లేరు? | పరమార్థమునం

బెదవులు గదలక యుండ

నృదిలో నిది రాజయోగ | మార్గము వేమా!

1849

“రాజయోగము రమ్యమందురు”

ఆ. చదువులెన్ని చదువ | సాధింపగా రాదు

ముక్తి నొరుల వలన | పొందరాదు

తాను కష్టపడిన | తగినంత సుఖమిచ్చు! ||వి||

1850

“కృషితోనాస్తి దుర్భిక్షం | జపతోనాస్తి పాతకం”

ఫలించేస్తే బీదరికము, జపముచేస్తే పాపము పోవును,

ఆ. చదువు లెల్లఁ జదివి । నర్వజ్జులై యుండి

బ్రహ్మ విద్యలెల్ల । పదటఁ గలిపి

పడతి దలఁచునంతఁ । బరమ యోగము మాను ॥వి॥ 1851

పదట = బండ, బురద ; “ స్త్రీల జూచినంత చిత్తంబు చెడిపోవు
కచ్చడాలు గట్టు ఘనులకైన ”

ఆ. చదువు వానికన్న । చాకలి తామేలు

గుణము వేల్పుకన్న । కుక్క మేలు

* సర్వామరల కన్న । సకలేశ్వరుఁడు మేలు ॥వి॥ 1852

* గణ భంగమైన పద్యము గణు తింప దగినదే !

ఆ. చనఁగఁ జనఁగఁ దాకు । జను త్రోవలోఁ గాశి

వినఁగ వినఁగ బ్రణవ । విభవ రవళి

కనఁగ కనఁగఁ బుట్టుఁ । గారణ మాయరా ! ॥వి॥ 1853

సాధనముచేత సర్వమూ సాధ్యపడును.

ఆ. చను గుడిచిన శిశువు । సరస నిద్రింపంగ

స్వప్న మందుఁ జొచ్చి । సరగఁ బాడె

నగవు నేడ్చుగాఁగ । జగమున జనులెల్ల

వింతఁ జూతు రపుడు । వెట్టివేమ. 1854

కలలు నిజముగా భావించి గాబరా పడువారల అవివేకతమ జూపించేడు.

కం. చను వారెల్లను జనులం

జని పోయిన వారి పుణ్య । సత్కథ లెల్ల

న్వినవలె, గనవలె, మనవలె

ననిమిషులకుఁ దెలుపఁగూడ । దంత్యము వేమా ! 1855

అనిమిషులు = దేశతలు ;

దొంతర దొంతరలగా పదజాలము దొర్లించి మించాడు.

కం. చన్నుగవ రీతి సంపద

కొన్నాళ్ళకు వ్రేగుఁ జూపి । గొబ్బున వ్రాలు

నృన్నెల చీకటి సరియగు

నన్నా శివలింగ మాయ. | లన్నియు వేమా ! 1856

అతీతమైన అనుభవ జ్ఞానము అంగనలచే సంపాదించి శృంగారముతో
బంగారు భక్తిని ప్రబోధించాడు ప్రాకృతుడు.

ఆ. చన్ను గుడిచి పెరిగి | చన్నున కాసించి

చన్నువల్ల ముక్తి | చప్పనాయె

జన్ను విడుచువాఁడు | సర్వదా యోగిరా? ||వి|| 1857

ఎన్ని చెప్పినా తిన్నగా అచ్చటికొస్తాడు.

కం. చన్నులు గుడిచియు మనుజులు

చన్నులపై గాంక్ష దగిలి | చత్తురై భువిలో

జన్నులు మాంసపు ముద్దలు

చన్నులయం దేమికలదు | సారము వేమా ! 1858

మానాల్గ ముచ్చట గొలిచే మరికిదేహంకోసం మరియవద్దన్నాడు

కం. చన్నులు పరసతి కొప్పిన

గన్నులకును బాప దృష్టి | గదియక మునుపే

యెన్నిక మునుఁ దా గుడిచిన

చన్నులుగాఁ జూడవలయు | సత్యము వేమా ! 1859

“ మాతృభావము జూపి మనలవలయును ”

ఆ. చన్నులు పరసతి కొప్పిన

వన్నియఁ గానంగ మదిని | వలవ దనికొన

స్మన్నొకటఁ దాను గుడిచిన

చన్నులె యనిఁ దలఁచునతఁడె | సాధువు వేమా ! 1860

అజే ఇదియైనా పదమార్పు సుధారసంగాఉంది.

ఆ. చమురు గలుగు దివ్వె | సరవిగా నుండును

చమురులేని దివ్వె | సమసిపోవుఁ

దనువు తీరనేని | దలఁపుఁ దోడనె తీలు ||వి|| 1861

“ నిండుకుండ తొలుకదు వెలితికుండ తొలుకును ”

ఆ. చమురు గల్లు దివ్య ! సంతోషముగ పల్లు
 ధనము గలుగు నాది ! శత్రువు బెరుగు
 ధనము తీరి నలపు ! నను వాన తీయును ||౬|| 1862
 ధన పుంధు శాశ్వతము నాదు.

ఆ. చమురు నామము వేరే ! చమురెల్ల బుక్క లే
 నత్తి నామము వేరే ! నత్తి బుక్క
 జ్యోతి నామము వేరే ! జ్యోతెల్ల బుక్క లే ||౭|| 1863
 భువాన పాపము లన్నియు కలిసిపన్నినామము లే!

ఆ. చముగు రాదికిన్నె ! బుంగులు మోలుగొక్క
 నామ చేయ మేన ! నత్తి నెక్కు
 జ్ఞానమార్గ మొలుగె ! గడ్డ తేలు బుంగులు ||౮|| 1864
 నామ ... మల్ల ముద్దులు ; శో నామధిపమును పొత్తికొని చిత్రించాడు.

ఆ. చలము పట్టి ముని ! చలము నను నుపములు
 గతిని ద్రుంచి వేగె ! చలము ముని
 యుగముగాను బుద్ధి ! మోహము పచము ||౯|| 1865
 చలము ... చలనం ; చలము ... మోహం ; చలములు పరిస్థితుల ముద్దు.

గం. చాకిలిదాసికి బుద్ధును
 జేకొని యస నారదుండు ! చెప్పగదావా !
 లోకాలోకము లన్నింట
 నేకముగా రూఢి కెక్కె ! నొలుగుము నేచూ ! 1866
 పిలము నిన్ను-క కాపాయి పాపముల ; పుట్టుకవాడియున్ను నొలుగుడు.

ఆ. చాకి లోక బుదిగి ! చీకాకు పడ వసి
 మ్రులదీసి లెప్ప ! మడిచిపట్టు
 బుద్ధి చెప్పవాడు ! గ్రుద్దిసి మేలయా ! ||౧౦|| 1867
 కర్మాంతర యానము చేసి ప్యవదియాల. ఆకలి చుకొన్న లోకమున
 నియుడు వేమన.

- ఆ. చాకి వాఁడు కోక | చీకాకు పఱచియు
మయిలఁబుచ్చి మంచి | మడుపుఁ జేయు
బుద్ధిచెప్పువాఁడు | గ్రుద్దిన నేమయా ? ||వి|| 1868
ద్దిట్టిప్పినవాడే దివ్యునిగా భావించాలి.
- ఆ. చాడికాని మాట | చావిడిలో నిక్కు
వేటఁ బో శునకము | వెలయ నిక్కు
వెలదిఁ జూచునపుడు | విటకాఁడు నిక్కురా ! ||వి|| 1869
నిక్కు = బిరుసెక్కు ; సమ భావాలను జతగూర్చుడు ;
- ఆ. చాలదయ్య యింక | చార్వాక మతరీతి
శక్తి లైవ మనుచుఁ | జాల నమ్మి
సరణి మిగిలి చెడదె | చండాల సేవచే ! ||వి|| 1870
మతముల నదళించి మానవ మతమే మతముగా గ్రంహించుమన్నాడు
- ఆ. చాలు చాలు నిలను | జనన మరణములు
మేలుగాని మాయ | మెలఁకువెఱిగి
పాలుమాల కిలను | భక్తి చేఁ బూనుము ! ||వి|| 1871
భక్తిని దాని ప్రాధాన్యతను ప్రస్తుతించాడు కవిసింహుడు.
- ఆ. చాలుఁ జాలులేర | చార్వాక మతసంజ్ఞ !
తిరిగి తిరిగి మేలు | తెలియలేక
మలము మూత్రమాని | మంటి పాలై రొగో ! ||వి|| 1872
చార్వాక మత విధానముల అసహ్యించుకొన్నాడు.
- ఆ. చావుఁ దెలియువాఁడు | నన్యసించునదెల్లు ?
కడప లందుఁ గులముఁ | జెడిన యట్లు
పాప మొకటె మీద | ఫలమేమి లేదురా ! ||వి|| 1873
కడప = ఆత్మ ; మానసిక భావము తెలిస్తే కులము లేదు.
- ఆ. చావు నేఁడొ రేపొ | జతపడి వచ్చును
పెక్కునాళ్ళు కూడఁ | బెట్ట నేల ?
ననుచు నాశ లుడుగు | సంతటి వారేరి ? 1874
పుట్టినవాడు గిట్టక మానడు.

ఆ. చావు వచ్చినపుడు | సన్యసించునదెల్ల
గడకు మొదటి కులముఁ | జెడుటె కాదె
పాపమొప్పు వేతె | ఫలముండ బోదయా ! ||వి|| 1875

“ దీప మండగ నే యిల్లు చక్క బెట్టుకో ”

క. చావెద్దియొ పుట్టువు నదె
చావన భయ మందనేల ? | జన్మింపక ము
నీవికి దేహము లేదను
భావములో గుఱుతు నిలిపి | బ్రదుకుము వేమా ! 1876

“ గురు యుభేన జ్ఞాతవ్యం నాన్యథా గ్రంథకోటిభిః
అన్యథా లభితం నాస్తి సత్యం సత్యం పునః పునః ”
సత్యము అన్నిటి కన్నా శ్రేష్ఠము.

ఆ. చుక్కలిన్ని యనుచు | లెక్కఁబెట్టగ వచ్చు
సూర్యమండలమునుఁ | జూడవచ్చు
ఆత్మనాథుతోడ | నాటలాడు టరుదు ! ||వి|| 1877

“ చతుర్విధా భజంతేమాం జనా సుకృతి నోర్జన
అర్థో జిజ్ఞాసు ర్థార్థో జ్ఞానీచ భరతర్షభ ” (గీత)
అర్జునా నాలుగు విధములుగా నన్ను భజింతురు.

క. చుట్టుకొని యున్న మాయను
నెట్టుము గురుభక్తి మీఱ | నియతాత్ముడవై
ముట్టుము తత్పరతను మన
మట్టిట్టును జెదగకుండ | ననువుగ వేమా ! 1878

“ జ్ఞానాగ్ని సర్వ కర్మాణి భస్మాత్సాత్కు తేజ్జన ” (గీత)
అర్జునా ! జ్ఞానాగ్ని చే సర్వపాపములు భస్మమగును.

ఆ. చుట్టు గోడఁ బెట్టి | చెట్టుఁ జేమయుఁ గొట్టి
యిట్టు నట్టు పెద్ద | యిల్లు గట్టి
మిట్టి పడును మీఁది | పట్టేల నెఱుగఁడో ! ||వి|| 1879

“ అనిత్యాణి శరీరాణి విభవో వైవ శాశ్వతః
నిత్యం సన్నిహితో మృత్యుః కర్తవ్యో ధర్మసంగ్రహః ” (గీత)
మృత్యువు మనల నానుకొని యున్నది

ఆ. చుట్టు పరిజనంబు | సుఖిలీల చెలువంబు

నడుమ నాయకతయు | నర్తనంబు

బ్రహ్మపదము మీరు | బ్రతుకుడు జనులార ! ||వి|| 1880

“ నిరంజనం, నిష్ప్రతిమం, నిరీహం. నిరాశ్రయం నిష్కలమ ప్రపంచం

నిత్య ధృవ నిర్విశేష స్వరూప నిరంతరం రామ మహం భజామి ”

రామనామము నిత్యము పారాయణ జేయుము.

ఆ. చూచి యనంగ దగును | సూచన కనరాదు

చూడరానిదేది ? | చూడరాదు

చూడదగినదైన | జూడంగ వలయురా ! ||వి|| 1881

“ నిష్కేళతేనీతి నేతీతి వాక్యై సమాధి స్థితానాం

యథాభాతి పూర్ణం అవస్థా త్రయాతీ తమేకం

తురీయం పరంబ్రహ్మ నిత్యం తదేవహమస్మి ” (శంరకభాష్యం)

పరబ్రహ్మ నిత్యం.

క. చూచెడువరకే సాధన

చూచిన మదియందు దోచి | సులభంబగునా !

తోచెడి మర్మము నీవని

కాచు కొనియు గురునిగోరి | కనవలె వేమా ! 1882

“ భ్రమేణాహం భ్రమేణత్వం | భ్రమణో పాసకం మనః

భ్రమణేశ్వర భావిత్వం | భ్రమమూలమిదం జగత్ ”

భ్రమచేత మనస్సులు తిరుగును.

ఆ. చూచువారికెల్ల | జూడ వేత్రయుండు

జూపు జూచి తెలియ | జూచువారు

చూచినట్టి చూపు | చూపు తా మగుదురు ! ||వి|| 1883

“ తీర్థా మోహార్ణవం హత్వా | రాగ ద్వేషాది రాక్షసాం

యోగశ్శాంత సమా యుక్తో హ్యత్మారామో విరాజతే ”

(యోగవాసిష్ఠం)

మోహము విడచి యోగము సాధించుడు,

ఆ. చూపు కొంచెమైనఁ జుక్కలు కాన్పింపఁ

బ్రాపు వెలుగు లేదు | పరువుఁగాదు

జ్ఞాన దీపము వలెఁ | గన్నులకును దోచు ! ॥వి॥

1884

నూత్ను పీక్షణములచేత సుందరానంద కారుని జూడచున్నాడు.

తే. చూపు చెదరని వృత్తిలోఁ | జూడ్కినంటి

యేపు మీఱిన మదియందు | రూపు మాపి

తన్నుఁ దాఁ గాంచుచుండును | దత్వవేత్త

నిర్వికారుండునా భవి | నెగడి వేమ.

1885

“ సర్వేశా మపిదానానాం బ్రహ్మదానం విశిష్టతేః
వార్యరన్నగో మహీవాస తిల కాంచన సర్పిషాం ” (మనుస్మృతి)
బ్రహ్మత్వము గొప్పది.

క. చూపున ముద్రలు గనుఁగొను

చూపే గుటి మనన సంజ్ఞ | చుల్కన యగునా

చూపునఁ దోచెడి యుక్తికిఁ

బ్రాపగు భవునెంచి మదిని | బనుపడు వేమా !

1886

“ నాహం దేహో నేంద్రియాణ్యం తరంగం నాహం కారః
నిత్యః ప్రాణవగ్గో నబుద్ధిః దారా పుత్ర త్రేత్ర విత్తాది దూరసాక్షి
ప్రత్యగత్మా శిరోఽహం. (శంకరభాష్యం)
అన్నీ అనిత్యం.

ఆ. చూపు రూపుల రెంటిని | జూచి దాని

యన్నియును గాక తన్నుఁ | దాగన్నదాని

నిర్మలంబుగ మది నెంచు | నిర్మలుండు

నిర్గుణ బ్రహ్మ మరచేత | నిలుపువేమ.

1887

“ సహీ జ్ఞానేన సదృశం పవిత్రమిహ మిథ్యతే
తత్త్వయం యోగసంసిద్ధః కావేనాత్మని విందతి ” (గీత)
యోగంచేకూర్చుకోవున్నాడు.

తే. చూపు రూపుల రెంటిని | జూచుదాని

నీకుఁ దెలియంగ మదినుంచ | నేర్పుఁ గనుచుఁ

గాపురంబగు కైవల్య | కర్ణ మూను

నిర్మల జ్ఞాని పనిఁబూని | నిజము వేమ.

1888

“ వాచాతీతం మనోతీతం భావాతీతం నిరంజనం

జ్ఞానాతీతం స్థిరంనాస్తి సర్వాతీతం సదాచలం ”
అన్నిటికి మిన్న బ్రహ్మం.

కం. చూపులఁ జూపై తోఁచెడి

రూపములకు రూపమదియె | రూపము గాకే

దాపై లోపల వెలుపలఁ

గావగు పరిపూర్ణ మూని | కనవలె వేమా !

1889

చూపు నిలిపిన జూడవచ్చును పరిపూర్ణమును.

తే. చూపులోఁ జూపు వెలిచూపు | చూడనేల ?

నాది యంతము లేనట్టి | దచల మగును

వేద గురుమూర్తి మది నుంచు | వేగముగను

సాధకం బెల్ల నలవడు | సరగ వేమ !

1890

సాధన చతుష్టయముచే వేదాతీతుని వీక్షించమన్నాడు వేమన.

ఆ. చూపులోని చూపుఁ | జూడంగఁ జూడంగ

దెలివిలోని తెలివి | వెలుఁగుచుండు

నిద్రలోని నిద్ర | నిజమని తెలియరో ! ||వి||

1891

నిద్రలోని నిద్రఁ నియమములతో జూచినవాడే నెరయోగి.

ఆ. చూపులోని చూపుఁ | జూడగాఁ జూడగాఁ

జూపులోనె బ్రహ్మ | చూడఁబడును

పెరుగుఁ దరువగాని | తరివెన్న రాద యా ! ||వి||

1892

విజ్ఞాన వీక్షణములచేత విశ్వమయని వీక్షించుటే శాశ్వతమని గురు వాక్కు.

ఆ. చూపులోని చూపుఁ | జూడనేర్చినవాఁడు

చూపులోన నుండి | చూచువాడుఁ

జూడఁజూడఁ దన్నుఁ | జూచు నిక్కంబురా ! ||వి||

1893

తన్నుదాను జూచిన వాడే తత్త్వవేత్త.

ఆ. చూపులోని చూపు | సుజ్ఞాన దాయని
మనసులోని మనసు | మాయ తవులు
ఎఱుకలోని ఎఱుక | పరమయోగంబురా ! ||వి|| 1894
చూపుని, ఎరుకను, మనసును ఏకంచేయుమని కవి సుధాకరుని హేచ్ఛరిక.

ఆ. చూపులోని చూపు | సూక్ష్మహృదయంగఁ
జూపులోని చూపు | శుభ్రమగును
జూపులోని చూపు | సురవర గమ్యమ్ము ||వి|| 1895
సురలో కానికి వెళ్ళాలంటే సుజ్ఞానిచూపు చూపులోని జూడమనుట

ఆ. చూపు వెలయఁజేసి | సూక్ష్మపు వృత్తిచే
జిత్త మనెడు దివ్యే | చెన్ను పఱచి
పాప మనెడు తిమిర | మేపాటఁ బాపని
పాపజాతి గురుడు | పశువు వేమ. 1896
అజ్ఞానాంధకార దిగ్గజమును విజ్ఞాన హరిచే హరింపఁజేయుమన్నాడు

ఆ. చూరఁగొనుము దొరకు | సుజ్ఞాన మెల్లను
బారవేయు మెల్ల | పాపగుణము
దారిఁదెలియ బుధుల | దాపునమెలఁగురా ! ||వి|| 1897
“చ. యది యొక వేదవాక్కిదియె యీ సచరాచర జాలమెల్ల సృ
ష్టిదమయి వేమనాద్యుని విశిష్టము చెల్పెడి మేలుకొల్పరా !”

ఆ. చూలు వలనఁ బుట్టి | సుఖ దుఃఖములు రెండు
పతికి, సతికిఁ బుట్టుఁ | బరగు సుతుఁడు
సతికి, సుతుని వలన | సౌఖ్యంబు గలుగును ||వి|| 1898
తల్లి ననుసరించినవాడే తనయుడు.

ఆ. చొక్కమైన పరము | చుఱుకరివై చూడ్కి
ముక్కుతుదను గూర్చి | ముదముతోడ
దక్కఁ జూచినంత | దగ్గరై యుండురా ! ||వి|| 1899
చుఱుకర = మంగలికత్తి; సూక్ష్మమయిన పదును గలిగే
జ్ఞానకత్తిచే అజ్ఞాన వల్లిని అంతం జేయుమన్నాడు.

ఛ

ఆ. ఛందమెఱిగి మాట | చక్కగాఁ జెప్పిన
నెవ్వఁడైన మా టిఁ | కేలఁ బలుకు ?
ఛందమెఱుంగ ముందు | సందర్భ మరయుము ||వి|| 1900
యుక్తా యుక్త విచక్షణ ; ఉత్కృష్టైలంకారము.

ఆ. ఛత్రమున్నఁ దగిన | ఛాయ యేర్పడియుండు
శాస్త్ర మెఱుంగఁ దగిన | జ్ఞానమొదవు
నబ్బ యున్నవాని | కండ యున్నట్టులే ! ||వి|| 1901
సహజ ఫలిత పరిణామముల చలోక్తిగా జెప్పాడు.

ఆ. ఛదలు భంగి గంధ్రు | సాధువు మూఢులు
తాను వారినట్లే | కాన నగును
దీనికెంత దవ్వు | దానికి నిది యంతె ? ||వి|| 1902
ఛదలు = ఆ కాశములు ; ఛదపురుగులు ;
అన్యోన్యములు అలసత్వముగానే యుండును.

ఆ. ఛల్లి పుట్టినపుడు | సాపడ సైపదు
నాతిఁ గన్నయపుడు | నీతి తగదు
చేటు మూడి నపుడు | మాటలు దోపవు ||వి|| 1903
యాపద్యము త్రిగుణములు, త్రిమూర్తులు, త్రికరణములు
త్రిసంధ్యలు రీతిని దలపింప కవి వాడెను.

ఆ. ఛాగములను గోసి | జన్నంబులను జేసి
పడయు దేవలోక | ఫల మదేమొ ?
జంతు హింస పాప | మింతన గాదురా ! ||వి|| 1904
ఛాగము = మేకపోతు ; జన్నము = యజ్ఞము, “ అహింసో
పరమో ధర్మః ” అనే సూత్రాన్ని సూత్రీకరించాడు. హింసకూడదు.

ఆ. ఛాత్ర ధర్మ మెఱిగి | చక్కని భక్తితో
గురుని సేవఁ జేయఁ | గుదిరి నపుడె ?
సర్వ మర్మములును | జక్కగా విడిపోవు ||వి|| 1905
ఛాత్ర ధర్మము = రాజ ధర్మము ; గురుసేవ మరగిన వారికి మరుగు లుండవు.

ఆ. ఛాయ నొసఁగుఁ జెట్టు । సాధువు బోధట్టు

లడఁగి దరినిజేరఁ । బడయ వచ్చు

నట్టు నిట్టు దాట । నది పోవ దిదిరాదు ! ॥వి॥

1906

ఛాయ = నీడ; “ సాధు సంగంబు సకలార్థ సాధనంబు ”

ఆ. ఛాయలోని ఛాయ । చక్కగా గుర్తించి

కోయవలెను భ్రమల । గొంతులేక

మాయ మాయమకాను । మహిత త్వమందురా ! ॥వి॥

1907

“ ఉష్ణం ఉష్ణేన శీతలం ” మాయ మాయ చేతనే దృఢంచవలెను.

వేడి వేడిచే శీతలమగును.

ఆ. ఛిద్ర మెన్ను వాఁడు । శిష్యుఁడు తానానె ?

ఛిద్ర మెఱుఁగువాఁడు । శిష్యుఁ డగును

ఛిద్ర మెఱిగి విడువ । భద్రంబు చేకూఱు ॥వి॥

1908

ఛిద్రము = పనికిమాలినది ; మంచి చెడ్డలు తెలిసి మసలుకొన్నవాడే

మహితాత్ముడని నూచన.

ఆ. ఛురిక తోడఁ గోయఁ । జొప్పడునే కాని

దాని పిడిని గోయఁ । దరమె నీకుఁ

దెలివిలేక మేని । బల మేమి పనిచేయు ! ॥వి॥

1909

నూత్రమెరిగిన వాడే సుజ్ఞాని, ఛురిక = శూరకత్తి ;

ఆ. ఛేద్య మైనదానిఁ । జేపట్టినాఁడని

మూల వస్తువెట్టు । కేలఁ బట్టు ?

దాని నూనఁ గలుగు । దార్థ్యంబు లేకున్న ॥వి॥

1910

ఛేద్యమై = ఛేదించదగినది ; ఆకాపాశము విడువనిదే అమృతము

దోసిలిలో రాదు ;

బి

ఆ. జంగ మాఖ్య భక్తి । సంధి వేఱుగలేదు

సగుణభావ మిదియు । శాస్త్ర విధియు

నిర్గుణంబు వీడు । నెరవేది యెఱుఁగఁడు ॥వి॥

1911

జంగమము = కదలికగలది ; “ మానవ సేవయే మాధవసేవ ”

ఆ. జంగమైన వెనుక | జాతి నెంచవలదు

జాతిలోన నుండు | నీతులన్ని

జాతి, మతము విడిచి | చని యోగిఁ గావలె ! ||వి|| 1912

జాతి మతాలన్నీ చెండినవాడే జంగమ మనిపించుకొంటాడు

కం. జండా వేయగ వచ్చును

కొండలు పెకలించవచ్చు | కుదిరిన మదిలో

నిండాడగ పరిపూర్ణము

జెండాడగ ముక్తితోవ | జెలగును వేమా ! ||వి|| 1913

కుదురైన మనసుతో భక్తిని పదిలపరచిన సాధింపరాని దేదియూలేదు.

ఆ. జంత్ర మంత్ర మహిమ | జాతవేది యెఱుంగు

మంత్రవాది యెఱుంగుఁ | దంత్రమహిమఁ

దింత్రినీక మహిమఁ | దినువాఁ డెఱుంగురా ! ||వి|| 1914

జాతవేది = అగ్ని ; తింత్రినీ = చింతవిగురు. అనుభవజ్ఞులకు

అన్ని విషయాలు అవగాహన యగు. “వివిధానుభవవేది వేమనార్యః”

ఆ. జంతు రాసులందు | జనియించి, జనియించి

దిమ్మ పట్టి నట్టు | తిరిగి, తిరిగి

తనువు నిత్య మనుచుఁ | దలపంగ నవ్వరో ! ||వి|| 1915

“యా, తనువే శాశ్వతమా ? సుఖంబు సతమా ! తత్త్వజ్ఞ యూహింపుమా !”

ఆ. జగడ మాడుచుండుఁ | జాడీల కోరెప్పు

సాధు జనుల మీరి | బాధపెట్టు

యముండు తప్పు వెరతు | రందరు వానికి ||వి|| 1916

“గయ్యాళి గంపలకు జగము గడగడ లాడునని మనస్సును నువాచ”

ఆ. జగడమునకు బోదు | జారిణి యెప్పుడు

మాయఁజేసి పురుషుఁ | మమత బెట్టు

కాని మాటలాడు | గయ్యాళి సతతము ||వి|| 1917

వ్యభిచారి చలితేలు వంటిది. గయ్యాళి కండ్రిగలా నుండును.

ఆ. జగతి రక్షించేటి | జీవుండు నీలోన

తెలియకుండగ నిల్చి | తేజరిల్లు

తేజరిల్లిన వాణ్ణి | తేటఁగా జూడరా ! ||వి||

1918

“తపోభిః క్షీణ పాపానాం శాంతానాం వీత రాగిణాం
ముముక్షూణా మపేక్షేయ మాత్మబోధో విధీయతే”
అత్మబోధ గొప్పది.

కం. జగ మరయ నింద్ర జాలము

జగ మనగా మాయ సుమ్ము | జ్ఞానాదులకు

స్ఫగవంతుఁ డగును బ్రహ్మము

నిగమాగమ నిర్వికార | నిపుణుండు వేమా !

1919

“కస్తస్వంకోఽహం కుత ఆయాతః కామేజననీ కోమేతాతః
ఇతిపరి భావయ సర్వమసారం విశ్వంత్యక్త్యా స్వప్నవిచారమ్”
ఎవ్వరికి యెవ్వరూ లేరు.

క. జగమున గురుఁ డుదయించిన

జగమున గల జనులు శరణు | శరణన రొక్కో !

జగమెఱిగి మ్రొక్కఁ జూచెడి

జగధీశ్వరు విశ్వవిభుని | శరణను వేమా !

1920

విశ్వ విశ్వంభరాధిపుని వీక్షించి దఱుఁడవు కావలె ;

ఆ. జగమునందు లేదు | జలము లందును లేదు

నిగమ వేద్యమైన | నిజ పదంబు

సగుణ నిర్గుణముల | సాధించి చూడరో ! ||వి||

1921

“మోక్ష కారణ సామగ్ర్యాంయామ్ | భక్తిరేవగరియసీ
సస్వరూపాను సంధానం భక్తి రిత్యభిధీయతే” (శంకర చూడామణి)
అన్నిటికి భక్తి గొప్పది.

ఆ. జగమునను జనులకుఁ | దగినట్టి దగు లింగ

ముండ రాతిలింగ | ముండనేల ?

రాతి లింగమేమి | రక్షించునో సృష్టి

చేయ నేరదయ్య | క్షితిని వేమ.

1922

అత్మలింగాన్ని అర్చింగక శివలింగంతో చిక్కులు బడుదురని జిజ్ఞాసు న్నాక్తి.

క. జగములు, యుగములు మ్రొంగెడు

జగదాత్ముడు నిత్యుడగును; | జప తపములలో

నిగమాంత రార్థవేద్యం

బగణితముగ బ్రహ్మ బయలు | నందుము వేమా ! 1923

“చ. అగణిత శబ్దజాలములనంది పురంకర శంకరాదియా

నిగమ సుగోచ రాద్యుల మనీషులెన్నెడు వేమనార్యుడే ।”

ఆ. జతర మందు జ్యోతి | చాల దేదీప్యము

కానలేరు నరులు | కలుష మతులు

కన్న విచ్చి చూడఁ | గా దేవుఁ డున్నాఁడు ! ||వి|| 1924

జతరము = విష్ణుస్థానము ; కన్నులు విచ్చి కాది తిన్నని దేవుని

కనుగొనుము.

ఆ. జలధి నీది దాటి | సంభ్రమింపగ వచ్చు

గడవరాద టెఱుక | గతుల నెంచి

తడయు చెల్ల హాని | తన్మయ మూనరా ! ||వి|| 1925

దేనినై నా సాధించ వచ్చుగాని ఎరుకను సాధింపుట సాధ్యముగాదు.

ఆ. జడల భూతి బూసి | జడల ధరించిన

నొడయడై న ముక్తి | బడయలేడు

తడికె బిరుఁ బెట్ట | తలుపుతో సరియానె ? ||వి|| 1926

మోసం కోసం వేషంవేసే గోసాయిలను రోషించాడు లోకగురువు.

ఆ. జడలు గట్టనేల ? | సన్యాసి కానేల ?

నొడలు విఱుచు కొనెడి | యోగ మేల ?

ముక్తికాంతఁ బట్టి | ముద్దాడనే కదా ! ||వి|| 1927

ఇది అందరించులుద్రొక్కిన అమృత సమానభావంతో అంత

రంగము నుజ్జూత లూచే శైలితో నలరారుచున్నది.

ఆ. జడలు దాల్చుటెల్ల | జగము ఛే యనుటెల్ల

యొడలు విరుచుటెల్ల | యోగమెల్ల

ముక్తికాంతఁ బట్టి | ముద్దాడు కొరకురా ! ||వి|| 1928

ముముక్షుశేతులు ముక్తికాంతకొరకు మురిశెముతో

పలుపోకలు పోవుదుడు,

ఆ. జతుక మంటు రీతి । జాబిల్లి వెలుగంది
ప్రతి ఫలింప గుటిని । బరిణమించి
వెదుకవలెను మదిని । వేదాంత మర్హంబు ॥వి॥ 1929
జతుకము = లక్క ; హృద్విధిలో వేదాంత విజ్ఞానాన్ని వెదుకవలెను.

ఆ. జనన కాలమందు । జందెప్పుఁ ద్రాళ్ళేవి ?
తనకు లేవు తన । జననికిని లేవు
నడుమ జందె మేయ । నగుఁబాటు గాదకో ? ॥వి॥ 1930
యజ్ఞోపవీత ధారులమీద ఆభాండము పారేశాడు.

ఆ. జనన మరణములకు । జంగమములు సుమ్మి
జనని జనకు లిలను । జలధి రీతి
వినుతి జేసి గురుని । వెన్నంటి చూడరా ! ॥వి॥ 1931
జననీ జనకులు గురువు వీరు సువురుకే అరాధ్య దైవములు.

ఆ. జనన మరణములకు । సంధ్య త్రాడును లేదు
సంధ్యత్రాడును లేదు । జనని కెప్పుడు
తల్లిశూద్రురాలు । దా బాపడెట్లురా ! ॥వి॥ 1932
“ జన్మానాంజాయతే శూద్రః కర్మాణాం జాయతే ద్విజః ”
పుట్టువుచే అందరూ శూద్రులే.

ఆ. జనన మరణములకు । సస్వతంత్రుఁడు గాఁడు
మొదటఁ గర్త గాఁడు । తుదను గాఁడు
నడుమ గర్త నగుట । నగుఁ బాటు గాదకో ! ॥వి॥ 1933
అన్నిటికీ కర్త ఆత్మారాముడే అని మా ఆత్మానందు నువాచ.

ఆ. జనన మరణములన । స్వప్న సుషుప్తులు
జగములెల్ల నిండి । జనము లుండు
నవనిలో జనంబు । లరయంగ లేరయా ! ॥వి॥ 1934
“ జన్మదుఃఖం జరాదుఃఖం జాయాదుఃఖం జాగ్రథ జాగ్రథ ”
పుట్టువు, ముసలితనము, చావు మూడూ దుఃఖమే ?

- ఆ. జనన మరణములను । జంధ్యపు ద్రాడున్నె ?
 జంధ్య మిడగ లేదు । జనని కెపుడు
 తల్లి శూద్రురాలు । తా నెట్లు బాపడో ! ॥వి॥ 1935
 ఊర్వసి శూద్రురాలు వశిష్ఠుడు బ్రాహ్మణుడయ్యెనో !
- ఆ. జనన మరణవేళ । స్వాతంత్ర్యమా లేదు
 తేగలేదు మున్ను । పోగ రాదు
 నడుమ గర్త ననుట । నగుబాలు గాదొకో ! ॥వి॥ 1936
 తానే కర్తనని వికచి పడతాడు.
- తే. జనన, మరణ, సుషుప్తులు । తనకు నెపుడు
 జరుగుచుండగ నరుడు తా । జంగమనుట
 తెలియ నజ్ఞాన మగుఁ గాక । కలుగ నగునె ?
 బుద్ధి గలవారలను కొండ్రె । పుడమి వేమ. 1937
 నరుడు స్వతంత్ర అస్వతంత్రాధికారి యని స్వామిజీవాక్కు.
- క. జనన మశాశ్వత మనియున్
 గనుగొను వాడిలను మోక్ష । కాంక్షి యన దగున్
 ధనము, నశాశ్వత మనుచున్
 జననము నశ్వర మటంచు । చాటుము వేమా. 1938
 ధన, జనన, మననములే మనస్సు ;
- ఆ. జననము నకు మున్ను । జనని గర్భములోన
 మునుపు చేసినట్టి । ముమ్మరంబు
 ననుభవించి వెడలి । యాశను విడలేరె ? ॥వి॥ 1939
 “ అవశ్యమనుభోక్తవ్యం కృతం కర్మశుభాశుభం ”
 చేసిన కర్మ అనుభవించవలెను.
- ఆ. జనన మెట్లు కలిగె ? । జాతి యెయ్యది యయ్యె ?
 జనన మరణములకు । జాడ లేఱుంగ
 దినగ వివర, దీని । వివరించి కానరో ! ॥వి॥ 1940
 అన్నిటికీ కారణుడైన అదృష్టహూను అరియుమన్నాడు.

ఆ. జన్మములను మరియు | జన్మియల ననేక

ముల నొనర్చియున్న | ఫలము గాన

రాకయుండు నాతి | లేకున్న నూత్రాన! ||వి||

1941

ప్రపంచా తీతయగు “స్త్రీ” ప్రకృతి పురుషునకు పరమావధియని
మా పరకవీశ్వర వాక్కు.

ఆ. జన్మ పూర్వమందు | జను డడిగిననీని

కర్మజీవి యగును | కలియుగమున

పెట్టువారి కెపుడు | పుట్టువె సాక్షి రా! ||వి||

1942

పెట్టిపుట్టినవానికి రెట్టింపు దిట్టతనము జూపట్టును.

ఆ. జన్మ, మరణ, సుషుప్తుల, | జగములెల్ల

జరుగు చుండంగ నురుండుగా | జంగమనుట

నదియు దెలియగలేరు యీ | యజ్ఞులైన

భూప్రజలు బుద్ధిలేకను | పొసగు వేమ.

1943

మానవ ధర్మమును తెలియనిగాడు మానవుడే గాఁడు.

తే. జన్మ మరణాద్య వస్థల | జాడ మీటి

మన్మయం బగు పరిపూర్తి | మఱుంగుఁ జేరి

తన్మయాకృతి నొందు తే | తత్పదంబు

నిర్వికారుని కిది కల్గు | నుద్వి వేమ!

1944

నిర్వికార స్వరూపుడగు నిఖలేశ్వరు నెరుగుతే నిశ్చల తత్త్వము.

క. జన్మము నెత్తిన మనుజుఁడు

మన్మయ పరిపూర్ణ మార్గ | మహిమం బెఱుంగం

దన్మయత నొందనేర్చును

జన్మయు పరమేశు మదిని | జేర్చిన వేమా!

1945

చిన్మయ బ్రహ్మాన్ని చీటికీ మాటికీ సిసబుగా చిత్తమున హత్తించుతే
ఉత్తమ యోగి లక్షణం.

ఆ. జన్మముల నికెన్ని? | జన్మంబు లెత్తునో

కర్మ ధర్మములకు | గణన యెంతో?

కర్మ ధర్మములను | గడతేఱ లేరయా! ||వి||

1946

కర్మ ధర్మముల గడతేరినవాడే కర్త.

ఆ. జన్మ వదలి వేరు | జన్మంబు తెత్తంగ
గర్భ ధర్మములకు | గణన గలదె ?
కర్మ ధర్మములను | గడతేట వచ్చునా ? ||వి|| 1947
కర్మసిద్ధాంతాన్ని కదలించాడు.

తే. జన్మ సాఫల్యమును గోరి | జయము నొందఁ
దన్మయుండైన గురుఁ జేరి | తలపు నిలిపి
మన్మయానందం పరిపూర్తి | మఱుగుఁ జేరు
చిన్మయాక్కతి కాన్పించుఁ | జెలగి వేమ. 1948
“ సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణంప్రజ
అహంత్యాం సర్వపాపేభ్యో మోక్ష యిష్యామి మానుష ”
అన్నియూ విడచి మమ్ము కోరుము.

ఆ. జన్మ రక్ష లయము | సల్పఁగా భువికెల్లఁ
గర్తల మని విశ్వ | కర్మలండ్లు
పుట్టి పెరిగి, గిట్టి పోదురే ? యేలనో ? ||వి|| 1949
విశ్వబ్రాహ్మణులు విశ్వాన్ని సృష్టించామని విజ్ఞప్తిగుతారు.

ఆ. జనుఁడు తెలివినొందఁ | జంచలింపదు మది
దైవమును దెలిసినఁ | దగులు బుద్ధి
తివురు భానుఁజూచి | తిమిరంబు నిలుచునా ! ||వి|| 1950
భానుఁడు = సూర్యుడు ; తిమిరము = చీకటి,
తెలివినందిన వానికి సర్వమూ తేటగానే కాన్పించును.

క. జప, తప మార్గము లన్నియు
నుపవాస క్రియలఁ గూడి | యుండును జూడం
జపలత్య మడఁపఁజాలక
యుపమరివై గుణము లడఁచి | యుండరవేమా ! 1951
“ బ్రహ్మసత్యం జగన్మిథ్యా శ్శృపరోక్ష జ్ఞానాన్ని నా
బ్రహ్మచ్యైవ్యర్థ్యాన్ సంకల్ప బీజ సంతాప రూపం తపః ”
బ్రహ్మమే సత్యము.

ఆ. జపము గౌహ్య పూజఁ | జాలగార జేసియు

గపటము విడలేక | కష్టనరులు

ముక్తి నొంద లేని | మునిగిరి తమమున ||వి||

1952

“గురువా క్యా సుఖహ్నాయాం విపరీతం భవేజ్జపం సోఽహంసోఽహం
ఇతి ప్రోక్తా మం తయోగచ్చ ఉత్సృతి ” (పురుషసూక్తం)
గురువాక్యము గొప్పది

క. జపములు సేసినఁ జిక్కదు

విసినములందున్న గాని | విడుచునె భ్రమలూ

జపమాల మంత్రసిద్ధికి

నెవమెన్నని మోక్షపదవి | నిలుచుర వేమా !

1953

“ అహింసాతు తపోయజ్ఞో వాఙ్మనః కామకర్మభిః ”
అహింసకన్న తపస్సు గొప్పది కాదు.

ఆ. జయము భయము, దాటి | చలపట్టి యుండును

దయకుఁ బ్రాతుండగు | ను ధర్మపరుడు

నయముగాను గురుని | నమ్మి నెమ్మది వేడు ||వి||

1954

“ గురువాక్యం మహామంత్రం శాంత్రం శాన్త్యం నిజం నిజం ”
గురువాక్యంకన్న మంత్రములేదు.

ఆ. జలధిలో స్తంభంబు | నిలిచెలాగున నాటి

గుండ్రంబుగా పూరి | గుడిసె చేసి

పూరిగుడిసెకు బోయి | పుణ్యాచనము జేయు ||వి||

1955

హృదయాన్ని పదిల పరచుటకే విదితమగు విశ్వము పుట్టినది.

క. జలములు, పుణ్యస్థలములు

గలవీ లోకంబులందుఁ | గడు దూరముగా !

వెలసిన తీర్థస్నానం

బలమట గద మోక్షమేది ? | యలసట వేమా !

1956

గంగా స్నానాలకెల్లి భంగమందుట కంటే హంగుగా నీలోం రంగని
పొంగించుకోమన్నాడు మాయంగితజ్ఞుడు.

క. జహ, దజహల్లాక్షణముల

బహు విధములు గుఱుతులంది । బాహాటముగా

గుహజేరి పొందుపడంగను

దహనున కర్పించి యెఱుక । దలగుర వేమా ! 1957

దహనుడు = అగ్ని ; గుహజేరి కుసుకుట కంటే గోప్యమైన
గోవింద నామ స్మరణమేలు.

కం. జాగ్ర త్వస్ప, సుషుప్తు లు

దగ్ర గతి నిర్మించువాడె । ధన్యుడు భువిలో

నాగ్రహము వలవ దెవరికి

నాగ్రంబుగ దెలియ వలయు । నఖిలము వేమా ! 1958

మాటిని పాటించిన వాడే మేటి.

ఆ. జాగ్ర తనగ నేమి ? । జన్మ మనగ నేమి ?

జన్మమునకు నరయ । జాగ్ర తాయె

జన్మ జాగ్రతలను । సాధింపరా ! ముక్తి ॥వి॥ 1959

జన్మజాగ్రత్తల జాడల పోడిమి తెలిసినవాడే జ్ఞాని.

ఆ. జాణు లయినట్టి । చప లాయతాక్షుల

వలపు లరసి చూచి । భ్రమయ నేల ?

బయలి రాల నరసి । పరికింపగా నేల ! ॥వి॥ 1960

ఆ. వలపు కాంతల జూచి! వాపోవగానేల? రాశ్చర్యపుల మొక్కురాట్టదేల?

ఆ. జాత సూతకములు । సత్యమై యుండంగ

నంటి నంత నెట్టు । లంటు కలుగు

వితము గానలేరు । వెలయంగ జీవులు ॥వి॥ 1961

జాతాశౌచము, మృతాశౌచము లేవు అన్నాడు. అశౌచము=అంటు.

ఆ. జాతి, కులము లంచు । జనులెల్ల బద్ధులై

భావపరము నందు । బ్రాలుమాలి

చచ్చి పుట్టుచుండు । జడగుతులై భువి ! ॥వి॥ 1962

“జాతి నాస్తి, కులం నాస్తి, నాస్తి దేహో సిరి సంపదాః ”

సర్వము నాస్తిగానే యున్నది.

ఆ. జాతి, నీతివేటు | జన్మం బదొక్కటి
అరయఁ దిండ్లు వేరె | యాక లొక్కటి
దర్శనములు వేటు | దైవమా నొక్కటి ! ||వి|| 1963
ఏకేశ్వరోపాసన జేకొనమన్నాడు మా మేకైక యోగి.

ఆ. జాతి నీతి వేరు | జన్మంబు లొక్కటి
యరయ తిండ్లు | వేరె యాకలొక్కటె
పసుల వన్నె వేరు | పాలెల్ల యొక్కటే ! ||వి|| 1964
సహజోపమాన సంలబ్ధ ధురీణతా బంధురుడగు మా యోగికి
కులమతాదికల్పితములు కంటగింపులు.

ఆ. జాతి నే నెరుగను | జగతి నేనెరుగను
నిగనిష్ట నేనెరుగ | నియమముగను
యిన్ని యొక్కడఁ బుట్టె | యీసంధిఁ దెల్పరా ! ||వి|| 1965
భేదభావములు కుతర్కవాదములకేగాని కోవిదులకు గాదు.

ఆ. జాతి భేదంబులు | నీతి భేదంబులు
చర్మభేదములను | కర్మములను
చిత్తశుద్ధి కొరకు | చేసెరా దైవంబు ||వి|| 1966
“ఉ. ఎక్కడ జాతి, భేదమన యొక్కడ; శాశ్వతమేది తెల్పి నీ,
జెక్కడ వాడవో యెచటి కేగెదవో వచియింపు వేమనా!”

ఆ. జాతి భేదమెంచి | జన్మము తెలియక
ముక్తిఁ గానలేరు | మూర్ఖజనులు
జాతు లెంచనేల ? | జన్మంబు దెలియరో ! ||వి|| 1967
నీతిలేనివారికే జాతి; నియమముగల వారికి నిఖిలమూ సమానమే ?

ఆ. జాతి, మతము విడిచి | చని యోగిగా మేలు
జాతితోనె యున్న | నీతి వలదె
మతముఁ బట్టి జాతి | మానకుంట కొఱంత ||వి|| 1968
మతములు మానవకల్పితములు జాతులు గుర్తించక వర్గముల
నెంచేవారు పరమనీచులు.

ఆ. జాతి మతము విడచి | చను యోగికామేలు

జాతితోడ నున్న | నీతి లెస్స ?

మతములన్ని బాపు | మనుజుఁ డొక్కఁడు లేఁడు ||వి|| 1969
నీతిమించిన ఖ్యాతి నిఖిలములోలేదు.

ఆ. జాతియందు మిగుల | జాతి యే దెక్కువో !

నెఱుకలేక దిరుగ | నేమి ఫలము ?

నెఱుక గలుగువాఁడే | హెచ్చైన కులజుండు ||వి|| 1970
నే నెవరి నని తెలుసుకొనినవాడే అధికుఁడు.

ఆ. జాతిలోన నెట్టి | జాతి ముఖ్యం బంచు

నెఱుగలేక | తిరుగ నేమి కలదు

యెఱు కెఱిగిన వాని | కే జాతి కానేమి ! ||వి|| 1971
విజ్ఞానవేత్త విశ్వాతీత మహత్తర యోగభావంతో విశ్వజాతినే విశ్వసిస్తాడు.

ఆ. జాతివార లెల్ల | జాతివిద్యలు నేర్చి

జాణలైరి మీఱి | జగతిలోన

బ్రాహ్మణులను వారు | బ్రహ్మము నెఱుగక ! ||వి|| 1972
బ్రాహ్మణులు గర్వములో బ్రహ్మజ్ఞానము తెలియక భ్రష్టులైరిని
మాబ్రాహ్మణుని వాక్కు.

ఆ. జాతి వేఱులేక | జన్మ క్రమంబున

నెమ్మదిని నభవుని | నిల్పేనేని

నఖిల జనుల లోన | నతఁడు ఘనుండయా ! ||వి|| 1973
అభవుడు = బ్రహ్మ ; విచక్షణలేక విశ్వమయుని వినుతించినవాడే విజ్ఞుఁడు.

ఆ. జాతి సూతకములు | సత్యమై యుండంగ

నంటినంత నెట్లు | లంటు కలుగు

వితముఁ గానలేరు | వెలయంగ జీవులు ! ||వి|| 1974
సుతక నిష్టలను పాతకములను సూత్రీకరించాడు మాయోగి.

ఆ. జాతులందు నరసి | జాతి ముఖ్యత నెన్న

నెఱుక గల్గువారె | యెచ్చు గారె ?

ఎఱుక లేనివార | లే జాతి యైనను

మాలకంటె జెడుగు | మహిని వేమ.

1975

తన్ను తానుఁ జెలసినవాడే ధన్యుడు.

ఆ. జాతులందు నెట్టి | జాతి ముఖ్యమొ చూడు

యెఱుక లేక తిరుగ | నేమి ఫలము !

ఎఱుక గలుగు మనుజుఁ | డే జాతిగలవాడొ ? ||వి||

1976

“ ఎరుక లేని వాడెంతటి వాడైన మాసిపోవు భ్రమల మూసివెట్ట ”

ఆ. జాతులందు మిగుల | జాతి యేదెక్కువో ?

యెఱుక లేక తిరుగ | నేమి ఫలమొ ?

యెఱుక గలుగువాడె | హెచ్చైన కులజుండు ||వి||

1977

“ ఆ. జాతిజాతియంచు | జావగ నేలను

వేమనార్యపల్కు | వినుచునికను

జాతిమీరువిడచి | నీతిగా యొప్పడి ”

ఆ. జార పురుషునకును | జాజిపూవుల తోడఁ

బొన్న వేయునయ్య | పాత లంజె

సొంత మగనిమీఁదఁ | జింతనిష్పలు చల్లు ||వి||

1978

చింతనిష్పలు (నుడికారము) ; మక్కువగలవారిపై మగువలు మమకారం జూపిస్తారు

ఆ. జారపురుషు మీఁద | సదృశి నిలుపుచు

బతికి నిచ్చకముగఁ | బరగుభంగి

బరము కొఱకు యోగి | పాటించు దేహంబు ||వి||

1979

“ యోగ్యుడైన సంతమాత్మానా మన్యథా ప్రతిపద్యతే !

కింతైన నకృతం పాపం చోరే జాత్యాపహరిణా ”

ఆత్మానందము గొప్పది.

ఆ. జారుపైని ప్రేమ | జలజాక్షి యుంచెడి

తీరుగాను మదిని | దెలివిగలిగి

గురుని గోరి పొందుఁ | గూడుట ముక్తిరా ! ||వి||

1980

“శా. జారస్త్రీ విట సంయుతంబయిన యాసంగంబుగా ప్రేమతో జారున్నిర్మల పూరుషుం గనుట విశ్వాత్మితఘా వేషునా ! ”

- ఆ. జ్ఞాత యైన వాని । నేతగా భావించి
 నీతు లెఱుంగవలయు । నియతి గలిగి
 జ్ఞాను లున్న లాభ । మూనునే ? తెలియమి ॥వి॥ 1981
 నేతగా భావించి నీతి నెరిగినవాడే ఖ్యాతినార్జించిన జ్ఞాని.
- ఆ. జ్ఞాన నిష్ఠఁ బూని । మేను మఱచు వాఁడు
 కామిగఁడు మోక్ష । కామి గాఁడు
 నీమ నిష్ఠ లుడుప । నిర్గు మందురా ! ॥వి॥ 1982
 “చతుర్వేద భరో విప్ర సూక్ష్మబ్రహ్మసవిద్యతే వేదభార
 భారాకాత్తసవై బ్రాహ్మణ గార్ధభః” (శృతి)
 వేదము చదివి విధి తెలియని బ్రాహ్మణుఁడు గాడిదతో సమము.
- ఆ. జ్ఞాన భావ పరము । గనుఁగొన కున్నను
 మానరాదు మనసు । మమతఁ దగిలి
 పూని జన్మములను । బొందురా ! భువిలోన ॥వి॥ 1983
 జ్ఞానోదయం లేనివానికి జనన మరణములు.
- ఆ. జ్ఞాన మనగ నేమి ? । ధ్యాన మనగనేమి ?
 భక్తియనగ నేమి ? । ముక్తియేమి ?
 రక్త మాంసపు దేహ । యుక్తిచే దెల్పురా ! ॥వి॥ 1984
 “మోక్ష కారణ సామగ్ధ్యాం భక్తిరేవ గరీయసీ
 స్వస్వరూపాను శంభానం భక్తిగత్యభిధీయతే”
 మోక్షానికి నిజభక్తి యుండవలెను.
- ఆ. జ్ఞాన మనగపల్కు । ధ్యాన మనగా బుద్ధి
 భక్తి యనగ పట్టు । ముక్తి గలుగు
 రక్త మాంసంబు వి । రక్తి మార్గంబురా ! ॥వి॥ 1985
 “ఆత్మావీతః కేవలాత్మా దేహోనాస్తి కథాచన
 ఆస్తికాస్తీతి కోఽవేద నిర్లయోనాస్తి సర్వదా”
 ఆత్మను తెలిసినవాడే బ్రహ్మ.
- ఆ. జ్ఞాన ముద్రచేతఁ । గనఁగ వచ్చెడి తఱు
 కదియె మదికి శ్రేష్ఠ । మనుచు మునులు
 పలికిరదై తెలియఁ । బరమార్థ మగునయా ! ॥వి॥ 1986

“అత్మానాత్మ వివేకేన పునః సంసార నివృత్తిహిః
తద్వివాజన్మ కోట్యాపి బంధచ్ఛేదో నసిద్ధ్యతి”
అత్మా, అనాత్మభేదము తెలిసిన ముక్తి.

ఆ. జ్ఞాన మెన్న గురువు | జ్ఞాన హైన్యము బుద్ధి
రెంటి సందు రిమ్మ | తేచునపుడు
రిమ్మఁ దెలిసె నేని | రెండొక్క రూపెరా ! ||వి|| 1987
“భూమభ్యే సచ్చిదానంద తేజః కూటూహం తారకబ్రహ్మం”
నిటలమున తారకబ్రహ్మను జూడుము.

ఆ. జ్ఞానవంతునిఁ జూచి | సరి కర్మ బుద్ధులు
వెట్టియంద్రు ప్రకృతి | విడువలేక
వెట్టి కనని ప్రకృతి | వెదకినఁ గల్గునా ! ||వి|| 1988

“గీ. చూపులోనన యొక వింతజూపు జూచు
నడకలోనన యొక వింతనడక నడచు
నవ్వులోనన యొక వింతనవ్వునవ్వు
అత డున్నట్టుడో జ్ఞాని యైనవాడో”

ఆ. జ్ఞాన వంతుని కడు | కర్మ సంబద్ధులు
వెట్టియంద్రు ప్రకృతి | విడువలేక
వెట్టి కనని ప్రకృతి | వెదకిన కల్గునా ! ||వి|| 1989
“జడతలేకయె యుండును జఘని భంగి”

ఆ. జ్ఞాన వర్యులఁ జూచి | కేరడంబుల జేసి
వెక్కి రింతురు మాల | వెధవలెల్ల
అట్టి నడతల కెముడు | గట్టిగా నవ్వడా ! ||వి|| 1990
“బ్రహ్మేణాహం భ్రమేణత్వం భ్రమేణోపాసకం మనః
భ్రమేణేశ్వర భావత్వం భ్రమమాల మిదం జగత్”
భ్రమచే జగత్తు కలిగెను.

ఆ. జ్ఞాన సుజ్ఞాన గతులొప్పు | జాడ లెఱుంగ
నగును దైవజ్ఞులగు వార | లరసిరేనిఁ
బాలు సిరును భేదింపఁ | బరగు హంస
అట్టి సామర్థ్య మొప్పువా | రవని వేమ.
హంస క్షీరసీర న్యాయము నిట నుల్లేఖించెను. 1991

క. జ్ఞానికిఁ గర్మం బేటికి ?

జ్ఞానికిఁ గర్మంబు వలదు । సత్పురుషులకున్
జ్ఞానమె । కర్మంబై నను

మానవులకుఁ గర్మ ముక్తి మహిలో వేమా ! 1992

మయ్యేవ సకలం జాతం ! మయి సర్వాప్రతిష్ఠితం మయిసర్వం లయం
యాతి, తద్భ్రష్టౌఽద్యయ మస్మ్యుఽహం ” (గీత)
నాచేతపుట్టి, పెరిగి, నశించును జగత్తు.

ఆ. జ్ఞాని యనెడు వాఁడు । ఘనతేజ మందును

బూని సుఖముఁ జెంది । పుట్ట బోఁడు

తానె తాను గాను । దనలోనె వెలుగును ॥వి॥

1993

“ ఆత్మా నాత్మ వివేకులే నిజముగా నత్యంత శాశ్వత్తులు ”

ఆ. జ్ఞానియైన వాని । మానక పూజించు

మనుజు డెపుడుఁ బరము । నను ముదంబు

సుఖము నందుచుండు । సూరులు వర్ణింప ॥వి॥

1994

“ బ్రహ్మైవాస్మీతి సద్వృత్త్యా నిరాలంబ తయాస్తితిః
ధ్యానశబ్దేన విఖ్యాతః పరమానందదాయకః ”
జ్ఞానముచేత పరమానందుడగును.

ఆ. జ్ఞానులమని యెంచి । చపలాత్ము లగువారు

తెలివి లేమిఁ దమ్ముఁ । దెలియలేక

కష్ట గహనమందు । గర్వించి యున్నారె ! ॥వి॥

1995

గహనము = అరణ్యము ; అజ్ఞానముతోనున్న వారికేమున్నను అడవి
గాయు వెన్నెల.

కం. జిత్తులమారు లనం దగు

తొత్తులతోఁ గూడ నేమి । తుష్టి కలుగురా !

చిత్తమున బ్రహ్మ । మరయుము

సత్తానీకప్పు డొప్పుఁ । జాలగ వేమా !

1996

జిత్తులు = చిక్కునడవడిక గలవారు ; మాయస్త్రీలను గలియ
అయోమయానందం.

కం. జిలిబిలి మాటలు పలికెడు

కులటల నమ్మంగరాదు । కుహన యథారా !

తెలివిగ నవమానించును

దొలి ప్రియమును జూపబోదు | తొలగర వేమా ! 1997

జలిబిలి = ముఖ పీతి మాటలు ; కులట = జారిణి ; కులట కూటమి కూడ దన్నాడు.

ఆ. జిహ్వారసము వల్ల | జీవంబు పోషించు

బ్రహ్మ మన్న రసము | బడయ లేరు

రసముఁ ద్రాగునట్టి | రాజులు చావరే ? ||వి|| 1998

“ అన్నం పరబ్రహ్మము ;

ఆ. జిహ్వ రుచుల గోరు | జీవించు నంతకు

నతియు, బతియుఁ గోరు | సుత, ధనముల

హవ్య వహుఁడు చూడఁ | నన్నింటి గోరురా ! ||వి|| 1999

హవ్యవహుఁడు = అగ్ని ; విజ్ఞానదీపాన్ని వెలిగించి తెలుగు వెలుగులో కలిపాడు వేమన్న.

ఆ. జిహ్వలంపటంబు | జీవనంబై యుండు

జిహ్వలంపటంబై | జీవపోష

జిహ్వ చేతఁ జనులు | చిక్కి నొచ్చిరి గదా ! ||వి|| 2000

నోటిరుచి కానించి నూటి తెలుసుకొనలేక పలుపాట్లుబడుచున్నారు.

కం. జిహ్వసు రుచులనె గోరును

జిహ్వకు మఱియొకటఁ గలుగు | చింతేడనయా !

జిహ్వకుఁ జింతలు దొలగవె

జిహ్వన్నే బ్రహ్మనన్నఁ | జెల్లును వేమా ! 2001

సర్వవిషయాలను సంగ్రహించినది జిహ్వ ?

ఆ. జీవకోటి మేన | జీవాత్ముఁ డున్నట్టి

చోటిని గనలేక | సుఖము విడిచి

స్థిర మటంచు నమ్ము | జీవాత్మ తిరుగును

స్థిరము జీవముక్తిఁ | జెందు వేమ.

2002

జీవాత్ముని తెలియలేక చిక్కులు పడుట చిత్తవికారులపని.

పూర్ణ సమాధి

9వ వాక్యము : జీవగుణ చిత్తమున తారకమున అర్పించి తోమ్మిది హాకిల్లు - తొలగనియక మూసి, ఆరు వొకటి జేసి అనలంబు చల్లార్చి, మూటిలోని మేలు మూలమెరిగి, యెనిమిది ఖండించి, యోగమైన చోట యెరుక బొంది ; సుషుప్తి, అవస్థలయందు - తామసము విడిపించి, చంద్రకిరణము లోన నందు దెలిసి, మార్తాండుని రీతి మలయుచు, జ్యోతిర్మయాకార దృష్టి నిలువజేసి, పూర్ణద్విష్కర్తుడై కుండలి రేచి, బ్రహ్మాండ జామీశ అమర పీఠము వాని, కోటి లాపుల వాని, కొలువు దెలిసి, కోటిసూర్య ప్రకాశమైన బాట వెడలి, పొంది ; నిర్వికల్ప తత్సమాధి నోలలాడి, రేచక, కుంభక, పూరకముల గురియాడి, ప్రణవనాథ బ్రహ్మ పట్టు దెలిసి, ముప్పిరి గొన్నట్లు మురియుచు, దనలోన తెలివి తనదని తెలివితోడ మించి, పరవశంబున పలుకు వీడిబోక, పాపములకు పట్టు బడక, జరా మరణంబు లేని తావు గైకొని, గురు కటాక్ష వీక్షణమందు ప్రసాదింప తగును ; యింపుతో యీ జగ మెల్ల తానై బ్రోచు. అనర్గళమైన అదృశ్యము సిద్ధిబొంది, సిద్ధికి ప్రయోగసిద్ధి బొంది, సాంపై న పెద్దరహస్యము మాని, తత్సమాధి నోలలాడు వాడు యోగివరుడని చెప్పవలెను విశ్వదాభిరామ । వినుర వేమ ॥

2003

తేనెలూబకు జాను తెనుగులో దివ్యమగు పదలాలిత్యముతో సహజోక్తుల గుంపుతో, ప్రతివానికి తెలిసే భాషలో వేదాంత విద్యను కూలంకషముగ తరచి వడబోసి నిగ్గుదీసి అందించాడు వేమన మహాకవి.

ఆ. జీవగుణము గలుగు । జీవుండు బ్రహ్మంబు

సాటి వచ్చుటెట్లు ? । సరవి దెలియ

నూరి కుక్క సింగ । మొక్కటి యగునొక్కొ ॥వి॥ 2004

సింగము = సింహము ; అత్త పరమాత్మతో సమానంగా గాదు.

ఆ. జీవగుణ మెరుగక । జీవుండు తానుగా

యోగి యగునె ? । యోగ ధాటి లేక

వదరు చుండగానె । వచ్చునా మోక్షంబు ? ॥వి॥ 2005

డాంబిక వేషధారులకు తత్త్వము చిక్కదు.

ఆ. జీవనముఁ దెలిసిన | జెలగి మది చలించు

దైవ మగ పడినను | దగులు బుద్ధి

దీప్త భానుని గని | తిమిరంబు నిలుచునా ? ||వి||

2006

దేవుని జూచిన మాయలు నశించును.

కం. జీవంబగు జీవేశుఁడు

జీవుని కొక యిల్లు చూపఁ | జింతల దొంత్రై

కావరమున గర్వించుచు

భావములో శివుని మఱచి | భ్రమగొను వేమా !

2007

కండకావరముచేత మిండని గనలేక పలుభాధలుబడును పాపజనుఁడు.

ఆ. జీవభావ మెఱుంగ | జెడ దెన్నఁటికి మతి

దైవమును నెఱుంగఁ | దనరు బుద్ధి

తేజ ముదయ మందఁ | విమిరంబు నిలువదు ||వి||

2008

అసలు విషయాన్ని తెలిసిన అజ్ఞాన మేదీ ?

ఆ. జీవభేద మెరిగి | చెడిపోని వారికి

భావి జనుల చెలిని | పట్టు పడదు

నెరుగుగడ్డి జీవంబు | నీశ్వరు నిన్యముని ||వి||

2009

“ అతుకులత్తా మారుమనుము ” వలె నున్నదీపద్యము.

ఆ. జీవభేద మెఱిగి | చెడిపోని వారలు

బ్రహ్మభావ మొంది | పఱచు చుంద్రు

నీరు ముత్యమైన | నీరుగా మఱునే ||వి||

2010

పరబ్రహ్మను బొందిన జీవుడు తిరిగి జీవుఁడు గాలేడు.

ఆ. జీవ ముండు చోటు | స్థిరముగాఁ దెలియక

తిరుగు నస్థిరమగు | దేహమందుఁ

దిరుగ నేల ననుచుఁ | దెలియలేఁ డజ్ఞాని ||వి||

2011

మాయామోహితుఁడు మమకార మాపరించిన మానసుఁడు.

- ఆ. జీవముండే వరకు । జనులు దగ్గఱ జేరి
చుట్టరిక మెంత చుట్ట । నమ్మి
జీవుఁ డేగిన వెనుక । జేర రావల దరికి ॥వి॥ 2012
బ్రతికిన నాడే బంధువులు లేనినాడు ఎవ్వరూ లేరు.
- ఆ. జీవముం దెలిసిన । జెలగి మది చలించు
దైవ మగుపడినను । దగులు బుద్ధి
దీప్త భానుని గని । తిమిరంబు నిలుచునా ? ॥వి॥ 2013
విజ్ఞానుల జెలుగునీడలలో అజ్ఞాన మంతరించును.
- ఆ. జీవమునను నాత్మ । స్థిరతను గానక
తిరుగు నస్థిరమును । గుటిగ నమ్మి
స్థిరము నస్థిరమును । దెలియ జీవికి ముక్తి ॥వి॥ 2014
స్థిరాస్థిరముల స్థితుగతుల నెరిగిన సిద్ధుఁడుఁ గాగలఁడు.
- కం. జీవము శాశ్వత రూపము
భావమునను నిలిచి లోనె । పరుడై యుండుం
గేవల నిర్గుణ మదె యగు
గావరమును కడకుఁద్రోసి । కనవలె వేమా ! 2015
నిర్గుణానంతరై నిర్మలానందుఁడు.
- ఆ. జీవమేడ నుండు ? । భావ మెక్కడ నుండు ?
కాపురంబు లేదుఁ । గదిసి యుండు ?
దనరుచున్న రెంటి । స్థలమేల ? దెలియరు ॥వి॥ 2016
జీవభావముల స్థానముల గుర్తించినవాడే జ్ఞాని.
- ఆ. జీవలింగ పూజ । జితపడు వారికి
శిలల లింగములకుఁ । జితయేలఁ ?
జక్కెరఁ దిను నోరు । చవిగొనునే చేదు ! ॥వి॥ 2017
ఇది సహజోపహాసముగా నిర్మించాడు ఘన సహజకవి,

ఆ. జీవ లింగపూజఁ | జేసిన వారికి

శిలల రూపమందు | జింతయేలఁ ?

జెలఁగి మధువుఁ గ్రోలఁ | జేదు రుచించునా ? ||వి||

2018

మధువు = తేనె ; విగ్రహారాధనను విడువ మన్నాడు వేమన.

ఆ. జీవ వశము రీతి | జిన్నాత్రతను మించి

భావ మమత నమరు | పట్టు పట్టి

కలియు హంస మదిని | గర్మ సన్యాసివై ||వి||

2019

క్షీరసీరాలను హంసవేరువరచు విధమున పరమహంసలు ప్రవర్తిస్తుంటారు

ఆ. జీవసంజ్ఞ గలుగు | జీవతత్వంబును

జీవపరునిఁ గురునిఁ | జెందఁజేసి

తనువు నిలుపువాఁడు | తాను తానై యుండు ||వి||

2020

జీవేశ్వర సంధానము శ్రేష్ఠమగునది.

కం. జీవాత్ము డెప్పు డుండెడి

తావునుఁ దాఁ దెలియలేక | తగ నస్థిరము

న్భావమున నమ్మి తిరిగెడి

జీవికి ధర ముక్తిఁ గలుగఁ | జెల్లునె? వేమా !

2021

జీవాత్ముని స్తుతించుటయే ముక్తికి మార్గము.

కం. జీవాధారము నీరము

జీవాధారంబు గాలి; | చెలఁగుచు నుండుం

గావలసిన నవి యొక్కరి

యీవిని గోరకయ చిక్కు | నిలలో వేమా !

2022

ప్రకృతి ప్రసాదము సర్వప్రాణులకు సమాన హక్కు ;

కం. జీవాధారుఁడు రుద్రుఁడు

సేవార్చన పరుఁ డటగుచు | స్థిరమతి వెలుగు

న్భావాతీత పరంబుగ

గావించును మనసు, బయలు | ఘనముగ వేమా !

2023

చరాచర జగత్తునకు కర్త శంకరుఁడే !

కం. జీవికి జన్మమే బంధము

భావంబున నెఱుక మాటి | బయలై సంతం

ద్రోవగు బ్రహ్మానందము

సేవయే “హంసోఽహ” మదియు | స్థిరమగు వేమా! 2024

“అథచైవం నిత్యజాతం నిత్యంవా మన్యసే మృతం”

ఆ. జీవికి భయపడి | జిక్కి యున్నది తనువు

తనువులోపల జీవి | తగిలియుండు

జీవ, తనువును మాయ | జగతి నుంచెను బ్రహ్మ ||వి|| 2025

“వాచాతీతం మనోతీతం, భావాతీతం నిరంజనం జ్ఞానాతీతం

స్థిరం నాస్తి సర్వాతీతం సదాఽచలం”

అచలము నాశ్రయింపుము.

ఆ. జీవి జంపుటెల్ల | శివభక్త దప్పట

జీవు నరయ నిజము | నీ వెఱుంగవె ?

జీవుండు, శివుఁ డగుట | సిద్ధం బసిద్ధంబు? ||వి|| 2026

సర్వమా యీశ్వరమహిమే ?

ఆ. జీవి జీవి జంప | శివుని జంపుటె యగు

జీవుఁ డరసి తెలియ | శివుఁడె కాదె

భావమందు వేఁగఁ బరికించి చూడరా ! ||వి|| 2027

“మానవసేవయే మాధవసేవ”

ఆ. జీవి జీవి జంపి | జీవికి బెట్టంగ

జీవి దాన బలిసి | జెలఁగుచుండు

జీవ హింసకులకుఁ | జిక్కునా మోక్షంబు ? ||వి|| 2028

మోక్షము చిక్కాలంటే హింస మానవలయును.

ఆ. జీవి తొలగనపుడె | జీవనాషధ మిచ్చి

జీవి నిలుపవలయు | జీవనముగ

జీవి తొలగనేని | జీవనాషధ మేల ? ||వి|| 2029

బ్రతికున్నప్పుడే బాగుచేయాలి చచ్చినతరువాత చేసేది శ్రాద్ధమే !

కం. జీవిని దెలియక వేఱుగ

దేవుని భ్రమఁ దిరుఁగు నరుఁడు । దేవుని నెఱుఁగఁ
జీవుం డని వివరించిన

భావింపఁగ జీవి బట్ట । బయలగు వేమా! ॥వి॥

2030

జీవుని తెలియలేక దేవునికోసం దేవులాడే వారే జీవెలు.

కం. జీవిని దెలిసిన దనుకను

దేవుని భ్రమ మెలఁగు నరుఁడు । దేవుం డనంగా
జీవుఁడె యని వివరించిన

బావింపన్నుక్తి బట్ట । బయలుర వేమా !

2031

మానిసిక శక్తికలిగిన మానవుఁడే మాధవుఁడు.

ఆ. జీవియందు భ్రమలు । చేరియుంటయె కద్దు

జీవి భ్రమలయందుఁ । జిక్క దెవుడు

జీవి జీవితైవఁ జిన్నాత్రమగు బయల్ ॥వి॥

2032

జీవియొక్క తత్వాన్ని జీర్ణించుకున్నవాడు జిజ్ఞాసుడగు వేమనయే.

ఆ. జీవిలోన నుండు । స్థిరమును గానక

తిరుగు నస్థిరమునె । వరుస నమ్మ

స్థిరము, నస్థిరముచు । దెలియ జీవికి ముక్తి ॥వి॥

2033

స్థిరాస్థిరములు దెలిసినవారే సిద్ధులు.

ఆ. జీవిఁ జంపుటెల్ల । శివభక్తిఁ దప్పకు ?

జీవు నరసి కనుఁడు । శివుఁడె యగును

జీవుఁడు శివుఁ డనుట । సిద్ధంబు తెలియరా ! ॥వి॥

2034

జీవేశ్వరోపాసనయే శ్రేష్ఠమగును.

ఆ. జీవుఁ డనఁగ మీరు । చిక్కులు పడనేల ?

వాయు, వాకనంబు, । వహ్ని కూడి

దేహి యనఁగ బరఁగె । దేహంబు లందొప్పి ॥వి॥

2035

పంచభూతములే ప్రపంచాని కారూఢము.

ఆ. జీవుఁ డిలను నిండి | సృష్టిలో నుండంగ
 శివుని వెదకఁబోవు | జీవుఁ డరయ
 జీవుఁడు శివుఁ డనెడి | చిహ్నంబుఁ దెలియక ||వి|| 2036
 నీలావున్న యీశ్వరుని నిర్ణయించుకొమ్మన్నాడు.

ఆ. జీవుఁ డుండు నెపుడు | శిరము, కంఠములందు
 ఫాలమందు నుండుఁ | బరమమాత్మ
 చిక్కుఁ గనులయందు | జీవాత్మ పరమాత్మ ||వి|| 2037
 ఆపాదమస్తకము ఆభవునాస్థానమే.

ఆ. జీవుఁడె యగసాలి | క్షితిలోనఁ దెలియంగ
 భావమైన తానె | పరమా శివుఁడు
 వాయు వనెడి యతఁడె | వసుధ బ్రహ్మము గాడె ||వి|| 2038
 అగ సాలి = కంసాలి; నిర్మాత, విశ్వకర్మ; జీవంబోసినవాడు జీవబ్రహ్మ.

ఆ. జీవునందు జీవి | జనియించు టది యెరిగి
 *జీవి రెండవగతుల | జాత మొంది
 జీవి కోటికి పరుఁడు | జీవేశుఁ బరమేశు ||వి|| 2039
 * యతులు పోయినవి; యతులకు గతులను హితోపదేశం
 జేశాడు వేమన.

కం. జీవునిఁ దెలిసిన దనుకను
 దేవుని భ్రమ బారలు నరుఁడె | దేవుఁడుఁ దలపన్
 జీవుండని వివరించిన
 భావింపఁగ ముక్తిబట్ట | బయలగు వేమా! 2040
 జీవేశ్వరులకు అభేదముగానున్న వాడే శ్రేష్ఠుఁడు.

ఆ. జీవులెల్ల ముందు | జీవాత్మ పరమాత్మ
 జత లెఱుంగఁ బాప | జలధిఁ బడరు
 నావఁ గడపువాఁడు | నట్టేట మునుగునా ? ||వి|| 2041
 తెలిసిన వానికి అలసట లేదు.

ఆ. జెట్టి సాముఁజేసి | క్షితిలోనఁ బేరెత్తి
దుష్టుబద్ధి చేతఁ | దొలగుఁ దెలివి
కష్ట మొకటె కాని | కడతేటుటె లేదు ||వి|| 2042
జెట్టిసాము = వస్త్రాదు ; అహంభావము అన్నిటిని జెరచును.

కం. జెండా వేయఁగ వచ్చును
గొండలు పెకలింప వచ్చుఁ | గుదిరిన మదిలో
నిండారగఁ బరిపూర్ణముఁ
జెండాడగ ముక్తిశ్రోవ | చెలఁగును వేమా ! 2043
మోక్ష సామ్రాజ్యాన్ని వీక్షించినవాడు అక్షయవయ అలరాదును

ఆ. జ్యోతి జ్యోతిని గలసె | జోలఁ బాడఁగనేల?
చూపు చూపున గలసె | సూటియేల ?
మిన్ను మిన్నున గలసె | ముక్తి కేడ్వఁగనేల ? ||వి|| 2044
“ రాత్రో వివక్త జేనేన దీపం సంసాపయత్తుతః
గురూపదిష్ట మార్గేణ మనసాలోక యస్మనిః ”
రాత్రికి దీపమువలె జ్ఞానానికి గురువకసం.

ఆ. జ్యోతియందె పుట్టె | సొంపైన నాదము
బిందు వమరె నాద | మందుఁ దెలియ
బిందు వందుఁ బుట్టెఁ | బృథివి యాకాశముల్ ||వి|| 2045
“ చక్షుర్మద్యే స్థితంగుహ్య మంగుష్ఠేపర్యమాత్రకం
తదర్థంచాపి పర్వార్థం తక్ష్మగ్రేహాత్ముకం ధృవం ”
రెండుకనుల నడుమ అంగుష్ఠమాత్రస్థలము జూడుము.

బి

ఆ. జంకులేని మదిని | జగధీశు నుంచిన
మంకు బుద్ధి మాని | మట్టుపడును
బంకమందుఁ బురువు | పడి పొర్లుచుండదా ! ||వి|| 2046
“ గుహ్యద్గుహ్యతరంగుహ్యం చక్షుసానేషు తిష్ఠతి
తస్మాద్గిరక్ష్యతేదృశ్యం ఆపాదతలమస్తకం ”
బ్రహ్మను మాత్రము జూడుము.

ఆ. జక్కి నెక్కి వీధి | జక్కగా వెలువడ
 గుక్కలిన్ని వెంటఁ | గూయఁ దొడగు
 ఘనుని కోర్వలేని | కాపురుషులు నిట్లె ? ||వి||
 “అచలం నిర్మలం శాంతం కాయస్థం తేజఃశ్చ తే
 అమలం నిర్మల దేవం శూన్య వ్యాపినిరంజనం”
 నిరంజనుని అర్చింపుము.

2047

ఆ. జడలు దాల్చుటెల్ల | జగము చీ యను టెల్ల
 నొడలు విఱుచుటెల్ల | యోగమెల్ల
 ముక్తికాంత దయకు | మూల మానవి కాదె ? ||వి||
 “తజ్జ్యోతి విమల సానేజ్ఞేయం ప్రత్యక్షగోచరమ్
 పద్మగర్భం చతుష్టంచ తస్మాదానాత్ర సంశయః”
 బ్రహ్మ విష్ణుశుక్రమహేశ్వరైః సృష్టి చేసెను.

2048

ఆ. జన్నములను, మఱియు | జన్నియల ననేక
 ముల నొనర్చియున్న | ఫలము గాన
 రాకయుండు నీతి | లేకున్న మాత్రాన ||వి||
 “రక్తంశ్వేతం తథాకృషం నీలపీతాది శోభితం
 తస్మచ్ఛేదర్పం యేనా తజ్జ్యోతి బ్రహ్మ”
 కేవలం బ్రహ్మను జూడుము.

2049

ఆ. జల్లి నొందరాదు | జవమిరి గనరాదు
 ఆదిమూలమైన | ఆత్మ మరుగు
 పోరి, జేరి, పొంది | పూర్ణము నందురా ! ||వి||
 “భృవోస్థానే అధఃపద్మం ద్విదళం కైతాటశోభితం
 హంతుం ద్వ్యక్షర సంయుక్తం వర్తతే వాయుమండలం”
 రెండక్షరములు గల వాని నర్చింపుము.

2050

ఆ. జల్లిమాట లనుచు | జగమునఁ దిరిగెడు
 కల్లగురుఁడు గట్టు | నెల్లకర్క
 పల్లు పురుగు నేరి | పలవింపఁ జేయదా ! ||వి||
 దంత క్రిమివలె దరిద్రపు గురుఁడు దాపు రిస్తాడు.

2051

కం. జవదాటనేల గుటిగా

భవహరమగు భక్తిబూని | పరిపక్వముగా

ధృవమైన బయలుఁ జేరఁగ

శివ మన్మయ చిన్మయంబు | చేకులు వేమా !

2052

భవహరము = జన్మలేకుండుట; పరిపక్వము = అరిముగ్గుట;

చిన్మయము = పరంజ్యోతి;

ఆ. జవ్వనంబు నందు | జవరాండ్రతో పొందు

గోరకుండువాఁడి | కేడ లేడు

కాని దాని గోర | కయె యున్న ఘనుడురా ! ||వి||

2053

కామానికి లొంగనివాడే ఘనుడు;

ఆ. జవ్వనమ్మునందు | జవరాండ్రతో బొందుఁ

గోరకుండు నాతఁ | దూర లేడు

కాన దానిగోర | కయె యున్న ఘనుఁడురా ! ||వి||

2054

అదే ఇదిగా పొదిగెను.

తే. జాగు నేయక గురునేవ | జరిపి దాన

యోగ యోగంగముల నేర్చి | యోగు లగుచు

నాశలను మానుటనె గాదె | యచల తపము

సిద్ధి నొందును ముక్తికిఁ | జేర్చవేమ.

2055

అశాపాశముల బ్రచించి అత్యజ్యోతిని పీఠించు మన్నాడు వేమన.

తే. బాడగల గుటి మేడలో | జోడు గూడి

వేడి యష్టాక్షరము లందు | విధ మెఱింగి

కూడి యాడెడు వాడె పో | కోవిదుండు

సత్వ సంస్థిఁ బడయంగ | జాలువేమ.

2056

అష్టాక్షరీ మహామంత్రము అశ్మలో మననము చేసినవాడు ధన్యుడు.

ఆ. బాణ డైనయట్టి | చపలాయతాక్షుఁడు

తలపు లరసి చూడ | వలసెఁ గాక

కష్ట జీవి యైనఁ | గాన్పించునా వ్యాప్తి? ||వి||

2057

చపలాయతాక్షుఁడు = స్థిరములేనివాడు; అచంచల హృదయులకు

అత్యానంద ముండదు.

ఆ. జాణల మనియెడు | చపలాత్ము లగువారు

తెలియలేరు తమ్ముఁ | దెలియలేరు

కష్టమైన యడవి | గాట్పుడి యున్నారు ||వి||

2058

జాణ = నేర్పరి ; తరతమ భేదము తెలియక తంటాలు పడతారు.

ఆ. జాణలై న యట్టి | చపలాయతాక్షుల

* తలపు లరసి చూసి | భ్రమయనేల ?

బయలి రూపులెల్లఁ | బరికింపఁగా నేల ? ||వి||

2059

* యతి తప్పు ; బాహ్య సుందరులు బ్రహ్మాన్ని జూడలేరు.

తే. జారు చనుదోయిఁ బైకెత్తి | చేరబిగియఁ

గంచుకముఁ గలు కామిసీ | కపటవేష

ధారిణుల వలఁబడి నీవు | దగులు కొనకు

తలఁగు మది నరకము చేర్చు | దారి వేమ.

2060

కంచుకము = రవికె ; స్త్రీయూర్ధ్వనిజాచి చిత్తము తత్తరించేవారు
రితైపోతారు.

ఆ. జాలలోన నుండి స్త్రీ | వీధులవంకఁ

జూడనీయ రాదు | సుమ్ము వినక

చేతురేని యట్లు | చేటులు మూడురా ! ||వి||

2061

జాలములు = కిటికీలు ; మానినీరు ప నీక్షణానక్తులు మందబుద్ధు
లని మహాకవి వాక్కు

ఆ. జాలి నొంద రాదు | జవదాటి కనరాదు

ఆదిమూలమైన | యాత్మ మఱుఁగు

పోరి చేరి పొంది | పూర్ణము నందరా ! ||వి||

2062

బ్రహ్మమును సాధించుటకు బహుప్రయత్నము లవసరము.

ఆ. జోకనలము దిన్న | మేక జాతులకెల్లఁ

గాక యేలఁబోయె | గాయశుద్ధి ?

లోకులు మఱివేడ్కఁ | బోకలు పోదురా ! ||వి||

2063

కాయకల్ప చికిత్స నీనడించాడు యోగి.

రూప

ఆ. రూకట మాడుచుండు | జాడీలకోరెడ్డు
సాధుజనుల మీఱి | బాధపెట్టు
యముడుతప్ప వెఱుతు | రందలు చాచికి ||వి|| 2064
పేచీలు కోరునకు పెద్దలు జడియుదురు.

ఆ. రూకటమునకుఁ బోదు | జారిణి యెప్పుడు
మాయజేసి పురుషు | మమతఁబెట్టు
గాని మాటలాడు | గయ్యాళి సతతము ||వి|| 2065
జారిణి జారుని వచించును గాని చీరి జగడము లాడదు.

ఆ. రూరము జేనెడుండు | సాగఁగా నది యయి
క్రోశమాత్రమింక | గోపయు నగు
సార మొప్పు మొదలు | సాధించుకోవలె ! ||వి|| 2066
రూరము = సెలయేరు; యేటి ప్రవాహమువలె నూచి గా
బ్రహ్మన్ని చెలియమన్నాడు.

ఆ. రూరము వెలయదాన | సాగును బెడయేరు
భక్తినుండి తెలివి | ప్రబలునల్లె
మూలమేరుపడిన | ముక్తికి మార్గమహా ! ||వి|| 2067
సాగర సంగమమువలె సర్వమా సాధించ మన్నాడు.

ఆ. రూషము నీరువెడలఁ | జచ్చులే సిద్ధము
నీట నుండేనేని | నిక్కి పడును
అండతొలఁగఁ గలుగ | నందఱిపని యల్లె ? ||వి|| 2068
రూషము = చేప; స్థానబలిమిచేత తన్నుక చస్తారు.

ఆ. రూషము వలనుజిక్కి | జలమందె యుండినఁ
బ్రదికియుండు గాని | ప్రతిభగనదు
తరుణి విడువకుండు | గురువుల 'చందాన' ! ||వి|| 2069

“ గురువులు తరుణుల వలపుల
మరిగిన సర్వంబు మరచు మమకారముతోన్ ”

ట

ఆ. టంక మదుకకున్నఁ | బొంకంబు గారాదు
 స్వర్ణ భూషణంబు | జగ మెఱుంగు
 భటుఁడు వెంటలేక | ప్రభుఁడు శోభింపఁడు ||వి|| 2070
 ద్వంద్వముతోకూడినదే అందము.

ఆ. టంకుయోగి యెంత | టాటోటుచేసిన
 వివర మరసినంత | వెగటుపడును
 పరమునందు నరక | బాధయు సిద్ధంబె ||వి|| 2071
 టాటోటు మాటలతో బూటకములు చేయు టక్కరులను పెక్కి-
 రించాడు నేమన.

ఆ. టంకువానిఁ దుదకు | టంకులంజెయుఁ జేర్చ
 దింక నేలఁజెప్ప | నితరఘనుల
 మంకుపను లొనర్ప | మర్యాద వాయురా! ||వి|| 2072
 మోసగానిని జూరీకూడ చేరనివ్వదు.

క. టక్కరులఁ గూడి తిరుగుచు
 నెక్కుడుకాలంబు జ్ఞాన | మెరుంగఁగలేకే
 నొక్క వెలయాలిపొందే
 మిక్కిలి మోక్షమ్మటంచు | మెలగితి వేమా! 2073
 తాను “పచ్చాపయిలీను”లో నున్నప్పుడు విచ్చలవిడిగా వేశ్యా
 ముచ్చటలలోనున్న గొడవ తడివాడేమో!

ఆ. టక్కరులను గూడి | యెక్క సక్కము లాడ
 నిక్కమైన ఘనుని | నిరుకు చెడును
 ఉల్లితోటఁ బెరుగు | మల్లెమొక్క కరణి ||వి|| 2074
 అతీతా నాగతోపమానోపమేయామృతాన్ని అందించాడు.

ఆ. టక్కుమాట లాడి | చిక్కులఁ బెట్టిన
 నిక్క మెఱుంగునతఁడు | నిర్వహించుఁ
 జక్కనైన జ్ఞాన | సారంబుఁ దెలియరా! ||వి|| 2075
 జ్ఞానసారాన్ని మానసములో నిరికించ మన్నాడు.

ఆ. టక్కుయోగి యెంత | టాటోటుఁ జేసిన
వివర మరసినంత | వెగటుఁగలుగు
బరము సున్న ; నరక | బాధయు సిద్ధంబు ||వి|| 2076
మోసగాడికి మోక్షములేదు ముప్పు తప్పదు.

ఆ. టాకిచేసి చెప్ప | నేకొలందియొ చూడు
గుఱుతు రూఢిచేసి | కొనుచు నమ్ము
కర్మ మనుభవింపు | కానివిచేయకు ||వి|| 2077
“ అవశ్యమనుభోక్తవ్యం కృతం కర్మ శుభాశుభం ”

క. టాటోటు నమ్మగూడని
మాటలె యెల్లప్పుడుఁ బలుకు | మహిలో వానిం
గూటమునకు దగడంచును
జాటించిన మేలుచుమ్మి | జనులకు వేమా! 2078
కూటము = కలయిక ;
“ కామ్యానాం కర్మానాం న్యాసంసన్యాసం కవణోవిదుః
సర్వకర్మఫలత్యాగం ప్రాహుత్యాగం విచక్షణా ” (శీత)

ఆ. టప్పణములు నేసి | చప్పని మాటలఁ
జెప్పుచుందు రన్ని | స్మృతులు శ్రుతులు
విప్పి చెప్పనేల | వేదాంత సారంబు ||వి|| 2079
“ దేహో దేవోలయః ప్రోక్తోజీవో దేవస్సనాతనః త్యజేదజ్ఞాన
నిర్మల్యం “ సోఽహం ” భావేనపూజయేత్ ”
నేనెవఁడని యెఁగిచవలెను.

ఆ. టీక వ్రాసినఁ | ట్లనేకులు పెద్దలు
లోకమందుఁ జెప్పి | రేక మతమె
కాకులట్టి జనులు | కానరా మర్కంబు ||వి|| 2080
“ బోధోన్యసాధనేభ్యోహి సాక్షాన్మోక్షైకసాధనం
పాకశ్యవహ్నివత్ జ్ఞానం వినా మోక్షోనసిద్ధతి ”
మోక్షము పొందుము.

- ఆ. టెక్కెమెత్తి చెప్పా | మొక్కడే దేవుడు
 నిక్కముగను లోన | నిలిచి యుండు
 జక్కజూచు నతని | సంతోషమున ముంచు ||వి|| 2081
 దేవుని నీలో ధ్యానించుము.

త

- ఆ. తక్కు మాటలాడి | చిక్కుల జెట్టిన
 నిక్క మెఱుగు నతడు | నిర్వహించు
 జక్కనైన జ్ఞాన | సారంబు దెలియరా ! ||వి|| 2082
 హాసం పనులు చేసి గాసిచెడడం తగదు.

- ఆ. తావు దెలిసినతడు | తా వీలు వెంబడి
 నేవిధమున నైన | నిరపు నేరు;
 భావ మెఱుగకున్న | బరమందు టెట్లురా ! ||వి|| 2083
 కీలు చెలసి, లీల గ్రహించుట మేల్తరమని వేమన చెప్పాడు.

- ఆ. తింగళాలు బలిసి | నింగికి నెగిరిన
 జెట్టు చివర పండు | చేత బడునె ?
 పుస్తకములు సదువ | బొందునా మోక్షంబు? ||వి|| 2084
 తింగళాలు = గంతులేయుట ; చదివిన మాత్రంచే విజ్ఞానమురాదు.

- ఆ. తీవి మిగుల గలుగ | డెక్కెమ్ము లెత్తించి
 యూరు వేలవచ్చు | నుడిగి నపుడు
 మంచి త్రోవ కొఱకె | మహిని యత్నింపరా ! ||వి|| 2085
 ఉడుగుట = చచ్చుట ; టెక్కెము = జండా ;
 చచ్చినతరువాత ఒచ్చే సారమును జూడుము.

- ఆ. తీవి లేదటంచు | డెండంబు లోనెంచి
 జ్ఞాని నెఱుగ లేని | మానవుండు
 డాంబికునకు లొంగి | డయ్యరా ! కడపట ||వి|| 2086
 డయ్యట = అలసిపోవుట ; వేమలనుజూచి మోసపోవద్దని
 నూచించాడు.

ఆ. తీవి లేకయున్న | డిల్లపోఁ డెన్నఁడు

నిక్కమైన జ్ఞాని | నిలుకడఁగను

ఎంత లాపదలు నిఁ | కెన్నడు నెన్నఁడు ! ||వి||

2087

డాబు లేకపోయినంత మాత్రనచేత జ్ఞానికి గంతుగు కలగదు.

డ

క. డంబములు పలుకువాని ని

జంబుగ దా నమ్మునట్టి | జనుఁ డరయఁగ జ్ఞా

నం బిసుమంతయు లేని మృ

గం బని యెంచుటకు | నడ్డు కలదా ! వేమా !

2088

లేనిపోని డాబులు చెప్పవాడు ద్విపాద పసువని చెప్పవచ్చును.

ఆ. డంబమేల ? నీ జగంబున నెవరెల్లు

చూడ నేమి ? నిన్ను | నాడనేమి ?

అరయ బరమునకును | హానియకా డంబము ! ||వి||

2089

డాబు దర్పములు పగహార్థానికి పరమ శత్రువులు

ఆ. డగ్గఱకుము పాప | డాంబికులను నీవు

మోసపుత్తురయ్య | దోస మనక

కృరమృగము లట్టి | వారురా ! నమ్మకు ||వి||

2090

డగ్గఱకుము = చేరకుము ; మోసగాళ్ళు నేనుచుముప్పు ఘటించునని యోగివాక్కు.

ఆ. డాగుపడిన పండు | బాగు లేదందురు

అట్టి డాగు తమది | యరయలేరు

తమ్ము నెందువారు | తమడాగు కానరే ? ||వి||

2091

డాగు = మచ్చ ; మానసములో మచ్చబడిన కానవచ్చు నంతా మచ్చగానే.

ఆ. డాగుపడిన వెనుక | డాలుకొనఁగ లేవు

అరసి చేయుమయ్య | యన్ని పనులు

తెలియకున్న నడుగు | తెలిసిన వారిని ||వి||

2092

డాలుకొనుట = సిద్ధపడుట ; తెలిసినవారి నడిగి తెలిసికొనుము.

ఆ. డిందుపడిన వాని । నెందును లెక్కింప

రిందు నందుఁ గాన । నెట్టు లయిన

మందమతివి గాక । మహిమను చూడరా ! ॥వి॥

2093

డిందు = క్రిందు ; సీమహిమనెంచి పతితుడవుగాక నిశ్చయానికి .

రఘునిబోధించేడు కవిచంద్రుడు.

ఆ. డింభకులను దిద్ది । దేవగాఁ గై సేయ

బట్టరాని గర్వ । పటిమఁ గండు

అజ్ఞులకును దెలుపు । నాత్మబోధయు నిల్లె ॥వి॥

2094

డింభకుడు = కుఱ్ఱవాడు ; కై సేయుట = పొగడుట ; అజ్ఞు లగు

వారికి అత్మబోధ అనవసరము.

ఆ. డీకొనంగఁ దగదు । డెంద మెఱుంగక

అడుగవచ్చి కొంత । యనిన వానిఁ

జెప్పునంత వినియు । మెప్పుగాఁ బలుకుమీ ! ॥వి॥

2095

డీకొనుట = ఎదిరించుట ; చెప్పినపనులు చేసి ఫలమందుకో

ఆ. డెందమందుఁ దలచు । డెప్పుర మెప్పుడు

నోర్వలేని హీనుఁ । డొరుని కట్టె

తనకు మూఁడు సుమ్మి । తప్ప దెన్నఁటికైన ॥వి॥

2096

“ఓర్వలేని తనము ఒప్పుదు మనిషికి

మెప్పుపొందు పనులు తప్పకుండుమీ”

ఆ. డొక్క లెండిపోయి । డొక్కు తానయ్యెను

మమత మానలేడు । మానవుండు

ఎల్లి తాను జావ । నెవరుద్ధరింతురో ! ॥వి॥

2097

లోభత్వము వలన తిండి తినకుండుట, ఉపవాసాది వ్రతముల ననుష్ఠించుట శరీరము శుష్కించుటకు మూలములు. ఒక్కచిక్కిన వాడెందుమను పనికిరాదు.

త

ఆ. తండ్రికన్న సుగుణి । తనయై యొప్పెనా !

పిన్న పెద్దతనము । లెన్న రెవరు

వాసు దేవు విడిచి । వసు దేవు నెన్నరా ! ॥వి॥

2098

నయనుచే గాక ప్రాజ్ఞతచే పెద్దతనము వచ్చును.

ఆ. తండ్రి ధనముగలిగి । తనయులు లేకున్న
పుత్రవాంఛ చేతఁ । బొరలుచుండుఁ
బుత్రులు గలిగినను । భూమిమీదనుఁ బుణ్య
పురుషు డందుర నెడి । బుద్ధి వేమ. 2099
“ అపుత్రస్య గతిర్నాస్తి ” నూక్తినివాడెను. పుత్రులు లేనిచే గతిలేదు.

ఆ. తండ్రిమాటలు విని । తల్లిని దెగటార్చి
పరశురాముఁ డేమి । ఫలము గనెర ?
నిలువ నీడలేక । కులగిరిఁ జేరఁడా ! ॥వి॥ 2100
“ మాతృదేవోభవ ” “ తల్లికంటె వేరుదైవము గలదె ? ”

ఆ. తండ్రి సొమ్ముదైన । దాయాది సొమ్మైన
బరుల సొమ్ములైనఁ । బ్రాప్తధనము
దయను దీనులకును । దాన మిచ్చినవాఁడె
బహుళ పుణ్యజనుఁడు । పరగ వేమ. 2101
“ పాత్రదానంబు సుంతైన ఫలము గాంచు
ఫలము లే దెంతయిడిన నపాత్రమునకు ”

ఆ. తంత్ర మంత్రములను । దారక మబ్బునా !
యంత్రబలము గురుని । మంత్రమూని
చింతఁ జేయునపుడె । చిన్మయ మందురా ! ॥వి॥ 2102
చిన్మయబ్రహ్మమును ఛే యనక ఆప్యాయముగా ఆందుకొమ్మన్నాడు

ఆ. తంత్రవాదు లెన్న । దఱచుగా నున్నారు
మంత్రవాదులరయ । మహిని లేరు
జంత్రగాని బొమ్మ । చందంబె యాయెరా ! ॥వి॥ 2103
మంత్ర, తంత్ర, యంత్ర, జంత్రములు మహిమల నిడలేవు

క. తక్రముతో నుద్భవమై
తక్రమ్మునఁ దేలు వెన్న । తరబడి సంసా
ర క్రమమునఁ బుట్టియు ఘన
చక్రముఁ గుర్తింపనగును । జతురత వేమా ! 2104
తక్రము = పెరుగు : సంసారచక్రాన్ని చతురతతో సాధింప మన్నాడు

ఆ. తగదు తగ దటంచుఁ | దగువారు చెప్పిన
 విననివాఁడు చెడును | గొనకు నిజము
 మునులు చెప్పు ధర్మ | ముల మీఱ నింతెరా ! ॥వి॥ 2105
 మనుల చెప్పిన స్మృతులే ముఖ్యములు

ఆ. తగవు తీర్పువేళ ధర్మంబుఁ దప్పిన
 మానవుండు ముక్తి | మాని యుండు
 ధర్మమునె పలికిన | దైవంబు తోడయా ! ॥వి॥ 2106
 ధర్మానికి దైవానికి అవినాభావము.

ఆ. తగిన కులజుడైనఁ | దనయెత్తు ధనమైన
 లెక్కఁగొనక చెప్పు | నిక్క మొక్కటఁ
 బరమసాధ్వి చూడఁ | బరుల నంటదు సుమీ ॥వి॥ 2107
 పరుల నంటనికే పరమస్వాధి.

ఆ. తగినసతియుఁ బతియు | ధర్మంబుగాఁ గూడఁ
 గడు బలుండు పుట్టు | ఘనత తోడఁ
 బరుషుండు బలుడైనఁ | బుత్రుండు ప్రబలును ॥వి॥ 2108
 “వాగరావివ సంపృక్తా వాగర్థప్రతిపత్తయే
 జగతః పితరౌ వందేపార్వతీపరమేశ్వరౌ”
 పార్వతీపరమేశ్వరులకు నమస్కరించుచున్నాను.

* ఆ. తగులు సతినెఁగూడి | శిశువుగా రమియింప
 కడు బలుండుబుట్టు | గట్టిగాను
 పురుషుఁ డబలుడైన | బుత్రు లబలులురా ! ॥వి॥ 2109
 * యతిపోయినది ; బీజము బలమైన బిడ్డ ఘన మగును.

ఆ. తటుకున ధన పుత్ర | తరుణి భ్రమలనుండి
 క్షీణమొందు దేహి | చింత చేత
 కటకటా ! యీదేహి | కడతేర లేడయా ! ॥వి॥ 2110
 గార్హస్థ్యాన్ని విడచి సన్యాసి యగుట సన్నాసి యగుటకే ?

ఆ. తట్టి నెక్కి తగుగ | నట్టై నేటయ్యెనా !
యెపుడో క్రిందఁ | బడిన నేదో విడుగు
చెల్లియుండి యోగ్యుఁ | జేరిన భూషింఁగు ||వి|| 2111

* తట్టి = గట్టి ; “ తట్టి ముండియు పైఁదాచేయుఁతడు, తేనె
వడియును నరికి బ్రతుమునోడ ముద్దునాడు పుణ్యపురుషుడు (వినునీతి)

తే. తత్పనము నెన్నఁ బ్రశ్యగా | శ్మయము నుట్టు
శ్వంపనమ్మున బ్రహ్మయా | పమ్మి ననర
అసిపదమ్మున లక్ష్యము | నైశ్యముగన
సోహ మిర్పడుఁ దలయలగఁ | జూకువేను. 2112

తనవశువులును చి న్నిమిషదిన మనఃసాక్షులు.

ఆ. తత్ప్రజ్ఞలు ముఖము | తన్నెఱుంగఁగ లే
సకలంబుఁ దలసిస | పోమి లనుచు
నాచులూచు చన్ని | నవీ గట్టు కొందును ||వి|| 2113

గోవునాచున తన్నుఁ గలఁచును.

ఆ. తత్త్వము శీర్షము | తావుల వెనఁచు
దాను దత్త్వమగును | దత్త్వమోగి
తలపులన్ని యుడుగఁ | గానవో తత్త్వంబు ||వి|| 2114

తలపులడిగిన తత్త్వము గడునును.

36 తత్త్వములు

పుధువ్యక్తితో నాముం కాముం అని భూమియై ను,
త్వోచ్చక్తితో న్నితరప్రాణములను జ్ఞానీంద్రియములై ను, నాచులే వాన
నాముంపదములు కర్మవర్తియై ను, ప్రాణోచ్చక్తి నాచువ్యక్తిగాన
సమానములను ప్రాణములై ను, శబ్దస్పృహను సంకంధములను తిష్ఠాత్రి
లై ను, మనోబుద్ధి చిత్త వాంఛాములు నాచును, మూలమార్గ కారణము
లను శరీరములు కూడు, జాగ్రత్వస్వప్న ముఘృలము అర్థము కూడు,
అజ్ఞాన మొకటి ఇవి ముప్పదియాదు ; మరియు పదార్థాన వికారి విశిష్ట.
ఈ పదార్థిక అరిషద్వర్గములను, జీవత్రికు నిద్రాత్రికు కర్మత్రికును
అనా, వదన గాన గమన నిర్ధనావంధములునూ, సంకల్పార్థకమునూ

యాభి మాసావధార సంబులునూ, జైచిత్రాద్రి చతుష్టయమునూ, దిగ్వా
తార్కాది చతుర్దశేంద్రియాధిష్ఠాన దేవతలునూ, యాఅరువది; 36 + 60 =
96 తత్త్వములు.

శే. తత్త్వములలోనఁ బరమాత్మ । తత్త్వమెఱిగి
నిత్య నిర్ముక్త పరిపూర్ణ । నిలయమంది
సరి పరబ్రహ్మ మయమందు । సంచరించు
నతఁడెవో పరశివుఁ డన । నగునువేమ. 2115

పరిపూర్ణభావాన్ని పరిపూర్ణంగా వ్యక్తపరచాడు.

ఆ. తత్త్వ మెందునుఁ బుట్టె ? । తపము యెందునఁ బుట్టె ?
యోగమెందునఁ బుట్టె ? । యోగి వరులు
శివరూపుఁ గనుఁగొన్న । సిద్ధుఁడే సకలంబు ॥వి॥ 2116
సిద్ధిబొందినవాడే శివసమానుఁడు.

ఆ. తత్త్వమెఱుఁగువాడు । దైవంబు నెఱుఁగును
సర్వసారములనుఁ । జావఁజేయుఁ
గదలి మ్రింగు వాఁడు । గరిళంబు మ్రింగునా ! ॥వి॥ 2117

కరళీఫలము = అరటిపండు ; గరిళము = విషము ; తత్త్వ
మెఱుఁగుట దైవత్వ మందుట.

ఆ. తత్త్వవాదులుండు । ధరనెందత్రైనను
దత్వవేదిఁ జూడ । ధరణిలేడు
కలిగెనేని వానిఁ । గానంగరాడురా ! ॥వి॥ 2118
నిజతత్త్వాన్ని తెలిసినవానిని నిర్ణయించుట కష్టము.

ఆ. తత్త్వసిద్ధిచేత । తలయూచి పలుమారు
నవ్వును పలుమారు । నాతిగాదు
నాతివే రదేమి ? । నవ్వువే రదేమి ? ॥వి॥ 2119
ముక్తికాంతా హాసమును ముముక్షులే తెలిసికొంటారు ;

ఆ. తత్త్వహీనులుండు । తఱచుగా భువిలోనఁ
దత్వ మెఱుఁగువారు । తఱచులేరు
కలిగెనేని వారు । కాన్పింపరారయా ! ॥వి॥ 2120
తత్త్వ జ్ఞానాన్ని మూలంకషముగా తెలిసినవారు అరుదు.

ఆ. తథ్యమైన పూర్ణ | తత్వము నీలోన
మిథ్యమడఁపగానె | మిత్రమగును
సత్య నిత్యకర్మ | సాక్షి బ్రహ్మంబురా ! ॥వి॥ 2121
నిత్య సత్యాన్వేషణుడే నెఱయొగి.

కం. తనకర్మము తీరంగా
మనమున సద్భక్తి గల్గు | మహి నెట్లనగా !
నినుఁ డుదయింపఁగఁ | జీకఁటి
ఘనముగఁ జనునట్టె చనును | గర్మము వేమా ! 2122
అజ్ఞానాంధకారము బాసిన సుజ్ఞాన సూర్యోదయ మగును.

కం. తనకాంతియె బయలెల్లను
దనకాంతియె యడుగుమడుగు | ధరపై నెన్నం
దనకాంతియె శుద్ధాంతము
తనకాంతియె తలఁపు వలని | తగులగు వేమా ! 2123
నానా పురుష లక్షణములకు చక్కగా తెలియమన్నాడు.

ఆ. తనకుఁగలుగు పెక్కు | తప్ప లటుండఁగాఁ
బరుల నేఱుచుండు | నరుండు తెలియ
నొడ లెఱుంగఁ డనుచు | నొత్తి చెప్పగవచ్చు ॥వి॥ 2124
ఒరుల తప్పుల నెన్నుట యొప్పుదు.

ఆ. తనకుఁ జేయు మేలు | తాఁ దెలియఁగనేర్చు
నెలమితోడఁ గుక్క ! యెఱుక భువిని
దనకుఁ జేయు మేలు | తాఁ దెలియంగలేని
మనుజుఁ డెంత ఖలుండొ | మహిని వేమా ! 2125

“మిత్రఘ్నశ్చ కృతఘ్నశ్చ యస్త విశ్వాసఘాతుకః
త్రయస్తే సరకంయాంతి యావశ్చంద దివాకరః”
చేసినమేలు మరచిన సూర్యచంద్రులున్నంతవరకు సరకముననుండును.

ఆ. తనకు నొప్పిపుట్టి ! తనువెంత బడలిన

కూళవిటుడుఁ యువఁజీ ! గూడు సుమ్మి

పండ్లు పడినఁ గుక్క ! పసరంబుఁ గఱవదా ! ॥వి॥ 2126

పసరము = ఆవు. సుఖవ్యాధుల బాధలకై నా సహించునుగాని
జారిణి సురతం విడిచి పెట్టడు.

ఆ. తనకు బ్రాప్తిలేక ! దాత లివ్వరటంచు

దోష బుద్ధిచేత ! దూరు పెల్ల

ముక్కువంక జూచి ! ముక్కురంబు దూరుట ॥వి॥ 2127

ముక్కురము = అద్దము ; సహజోపమానములు జాలువారుచున్నవి.

ఆ. తనకు బ్రాప్తిలేక ! దానము చిక్కమి

దైవనింద వెఱ్ఱి ! తనముఁ గాదె ?

కర్మజీవులే ! గర్మంబుఁ దెలియరో ! ॥వి॥ 2128

తన కర్మకొలది దాపురించును.

ఆ. తనకుఁ బ్రాప్తిలేదు ! దాత యిచ్చునె యంచు

నొంతుల దూరుపెల్ల ! నోగుబుద్ధి

కలిమి లేమి కతన ! గట్టమై తోచురా ! ॥వి॥ 2129

తనకు ప్రాప్తి లేనిదే దాత ఏలొస్తాడు

ఆ. తనకుఁ బ్రాప్తిలేని ! తరుణం బదై నచో

వినకతీర దధిక ! విద్యలైనఁ

* బాలతీ వినదె ? ప్రియుని ! కొఱకుఁ గాకధ్వని ॥వి॥ 2130

* యతిపోయినది ; ఉబుసుపోకకై ఉవిదలు యూగులాడుచుంటార;

ఆ. తనకు భాగ్యమున్నఁ ! దక్కువ లేకుండ

గలుగు భాగ్యమెల్లఁ ! గల్ల యనుచు

నమ్మకముగఁ జూచు ! నగుడగు యోగిరా ! ॥వి॥ 2131

కలిమి లేములందు సమబుద్ధిఁ గలవాడే యోగి ;

ఆ. తనకు మేలుచేయ ! తా దెలియఁగ నేర్పు

నెలమితోడ కుక్క ! యెరుక భువిని

తనకుచేయు మేలు | తాఁ దెలియఁగలేని

మనుజుఁ డెంతఖలుఁడో ? | మహినివేమ.

2132

విశ్వాసహీనుని విశ్వసించరెవ్వరు :

క. తన కుల, గోత్రము, లాకృతి

తన సంపద కలిమి, బలిమి, | తన కేలనయా!

తనవెంట రావు; నిజమిది

తనసత్యమె శోడవచ్చుఁ | దనశో వేమా!

2133

“ సత్యంవధ, ధర్మంచర ” సత్యము పలుకుము ; ధర్మముచేయుము.

ఆ. తనకు లేనినాఁడు | దైవము దూఱును

తనకుఁ గలిగెనేని | దైవమేల?

దనకు దైవమునకుఁ | దగులాటమే శాంతి ||వి||

2134

అవివేకుఁడు ఉన్నచో తాను, లేనిచో దేవుని తిట్టును ;

క. తనకేనాడును భిక్షుము

తనకేనాడును భగంబు | తనరవలయు నం

చను దన దశకై యెల్లెడ

మనసందున జివుకుచుండు | మనుజుఁడు వేమా!

2135

నిద్రా, భయ, మైథునములు, నిరతము నరునకవసరము.

క. తనగుణము తనకు నుండఁగ

నెనయంగా నొరునిగుణము | నెంచును మదిలోఁ

దనగుణము తాను దెలియక

వనరి యొరుని ననెనువాఁడు | భ్రష్టుఁడు వేమా!

2136

ఒరుల తప్పుల నెంచుట ఓగుతనము.

క. తనతల్లి లోపమెఱిగిన

మనుజుఁడు చింతిల్లునెపుడు | మానసమందుం

దనయూలి లోపమెఱిగిన

ఘనుఁడైనను దాని విడుచుఁ | గదరా! వేమా!

2137

తల్లిలోపమునకు తల్లిడిట్లును భార్యలోపమునకు బహిష్కరించును.

క. తన దారాపుత్రులయెడ

ననురాగముఁ జూపవచ్చు । నన్యాయముగా !

దన గతులుచెఱచిఁగొని వా

రిని బెనుపఁగ నుద్ధరింఁతె । తేపట వేమా !

2138

దారాపుత్రులభ్రాంతి దగ్ధంచేసి తత్వాన్ని తెలుసుకో ?

ఆ. తనది తను వటంచు । తరుణి భ్రమలఁజిక్కి

చిక్కిపోవు నరుఁడు । చింతచేత

కడకు తేరలేడు । కటకటా ! సంసారి ॥వి॥

2139

సంసారాభిలాషులు సత్తిభ్రాంతితో కృంగి కృశిస్తారు.

ఆ. తనదు కర్మచేతఁ । దాను లోకములోనఁ

దనదు తల్లిగర్భ । మునను బుట్టె

దనదు కర్మ మఱచి । దగనిది చేయునా ! ॥వి॥

2140

స్వకర్మానుచరణ సర్వోత్కృష్టము.

ఆ. తనదు కర్మచేతఁ । దాను లోకములోనఁ

దనదు తల్లిగర్భ । మునను బుట్టె

దన్ను మఱచి యింకఁ । దగనిది చేయునే ? ॥వి॥

2141

తను చేయుకర్మయే తనకుదారి

ఆ. తనదు తల్లి లంజె । తనయాలు మాదిగె

శ్రీపతికి గురువు వ । సిఘ్రుఁ డరయఁ

దవముగలుగ ద్విజుఁడు । తర్కింపఁ గలమెట్లు ? ॥వి॥

2142

బ్రహ్మత్వము వలన బ్రాహ్మణీకము, ఊర్వసి పుత్రుఁడు ; అరుంధతి
భర్త సూర్యవంశానికి పురోహితుఁడు వశిష్ఠుఁడు. (రామాయణగాథ)

ఆ. తనదు దత్తము పర । తత్వమొకఁటిఁ గాగ

చూడ కనుభవింప । చోద్య మిలను

తోడరి యాలునమ్మి । తోత్తును గొన్నట్లు ॥వి॥

2143

కావలసినది విడచి కారానిదానికి కరములుఁజూచుట అజ్ఞాని లక్షణము.

ఆ. తనదు దాన మవనిఁ | దనబిడ్డ సమమగుఁ
దండ్రి దానమెల్లఁ | దనకుఁ దోడు
అన్యులిచ్చు దాన | మది తల్లివంటిది ||వి|| 2144
దానములయొక్క తారతమ్యాన్ని పఠించెను.

ఆ. తనదు దేహమందుఁ | దనకున్న పరివార
మందఱిని బిగించి | హర్ష మొసఁగ
నెల్లచావులెఱిగి | యిందందు యోజించి
నడవ మేటివర్త | నముర ? వేమ. 2145
దశేంద్ర యోగ్వాద మడచి తత్వాన్ని తెలుసుకోమన్నాడు.

ఆ. తనదు దేహమందు | దత్వార్థ మెన్నుచు
మందబుద్ధికాక | మహితు డయియు
లోనిగుట్టుఁ దెలిసి | లోకంబునందును
మెలఁగువాఁడు జ్ఞాని | తెలియవేమ. 2146
తనలోని తత్వాన్నిఁ దెలిసినవాడే తత్వజ్ఞాని.

ఆ. తనదు నాత్మయందు | దైవంబు వెలయఁగ
దీర్ఘయాత్రలకిలఁ | దిరుగు నరుఁడు
గంధపుఁ దునుకలను | గాడ్డె మోసినయట్లు ||వి|| 2147
తీర్థయాత్రలకు వెళ్ళుట నిర్ధకము.

ఆ. తనదు నృపతితోడఁ | దనయాయుధము తోడ
నగ్నితోడఁ బరుని | యాలితోడ
హాస్యమాడుటెల్ల | నగును | బాణాంతమ్ము ||వి|| 2148
చక్కని ఉపమానములతో లోకులకు నీతిని బోధించాడు.

ఆ. తనదు నీడ శిశువు | తాఁ జూచుచున్నట్టి
తనదు నీడజూచి | తన్ను మఱచి
పనులొనర్చు నెపుడు | భ్రాంతునేమందు ||వి|| 2149
తనకుతానే గొప్పవాడననుకొనుట తెలివితక్కువ.

ఆ. తనదు పూర్వకర్మ | దలపోయి కేటికి
 తనదు బ్రతుకుకాయె | దలచిచూడ
 ఇట్టిజన్మ, కర్మ | యికముందు ఎలదని
 తలచువాడె తెలివి | పరుడువేచూ! 2150

ప్రారబ్ధము, సంచితము, ఆగామి; త్రికర్మలు తెలిసికొనినవాడే
 ధీరుడు

ఆ. తనను బాగు గోరి | ధర్మంబు జెప్పిన
 దిట్లుచుండు నధము | డెట్టయెదుట
 గడ్డివేయ పోట్ల | గొడ్డు కొమ్మాడించు ||వి|| 2151
 వేమన కవితా ప్రతిభ వేనోళ్ళ చాటిస్తుందీపద్యము.

ఆ. తనను భ్రాతలెల్ల | దానంబు నేయంగ
 దనకు ఫల మటంచు | మినుక రాదు
 తనదు కాలు గోయ | దన తమ్ముడేడ్చునా? ||వి|| 2152
 “ ఎవరికి వారే యమునా తీరే ”

ఆ. తనదు భ్రాతృవరులు | ధర నేలు చుండగా
 దనకు నుండు నంజు | వెనుక వారు
 తనదు కాలు గోయ | దమ్ముడు నొచ్చునా! ||వి|| 2153
 ఒకరిది ఒకరికి రాదు.

ఆ. తనదు మనసు చేత | దర్శించి జ్యోతిష
 మెంత జేసె ననున | దెంచిచూడ
 దన యదృష్టమెల్ల | దైవంబ యెఱుగును ||వి|| 2154
 మతివలెనే గతి; యీగతి తెలియక శాస్త్రాలపై నుంతురు.

ఆ. తనదు చూపమెల్ల | దనలోన జూచియు
 మనసు దీపముగను | మమత విడిచి
 యనుదినమును గాంచు | నతడెవో బ్రహ్మంబు ||వి|| 2155
 ఆత్మజ్యోతిని ఆహ్వాకించిన వాడే బ్రహ్మవేత్త.

ఆ. తనదులోని జీవ | తత్వముఁ దెలియక
వేఱఁటంచు దలఁచి | వెదకుటెల్ల
భాను నరయ దివ్వె | పట్టి వెదకిన రీతి ||వి|| 2156
తనలోని తత్వము దెలియక దవ్వలకేగుట నవ్వలపాలు.

ఆ. తనదుపతి నధర్మ | మునఁ దానె చాటఁగా
సాటిపూరుషుండు | పాటిఁ దెలుప
నెఱుగ లేని నరుఁడు | నరమాత్రుఁడును గాఁడు ||వి|| 2157
ఇంటివాడు “ ఇదిగో ” అంటే పొరగువారు పొలికైక వేయును.

అ. తనదు సొత్తురునికి | దానంబుగా నిచ్చి
చూడ కనుభవింపఁ | జోద్య మిలను
దొడరి యాలినమ్మి | తొత్తును గొన్నట్లు ||వి|| 2158
అసలు వస్తువును విడచి నకిలీదానికి నాశించినట్లే !

ఆ. తనదుసొమ్ముఁ జూడ | దానమియ్యఁగ వచ్చు
నవని దొడ్డుగాద | దెవరికైన
నదురు బెదురులేక | యస్యుల సొమ్ముల
దానమిచ్చుటేటి | తగవో వేయ ? ||వి|| 2159
అత్తసొమ్ము అల్లుడు దారవోయు విధము.

క. తన నిజరూపముఁ జూడం
గను దగుమార్గంబుఁ దెలియఁ | గావ లెనన్న
న్న న గురుని యండఁ జేరక
యొనఁగూడునె సాముఁజేయ | నుర్విని వేమా! 2160
గురూపదేశములేక గుట్టు తెలియదు.

క. తననీడ తనకు శత్రువు
తననీడే తనకు సాక్షి | తనదేహమురో
తనవారె తనకుశత్రులు
తనమననే తనకు తోడు | తధ్యము వేమా ! 2161
తనమనసుగాక అస్యులు తనకుశత్రువులే !

ఆ. తనను బోలినవియు | ధరబుట్టినవి కావో

పరగఁ దన్నుబోలి | బ్రతుకుఁ గాదె ?

జ్ఞాని జ్ఞానిం జంప | గారణ మేమిరా !

2162

బ్రహ్మప్రాప్తికి ప్రయత్నమవుసరము.

కం. తనప్రాప్తి తనకునుండగ

తనదుఃఖము తనకు గాక | తగులునె యొరులన్

దనచేయు మంచి, దనకే

యను కూలించెడిని ఔర | ధన్యులవేమా !

2163

* మతిలోటు ; తనచేయుపని తనకు వెనుదన్నును.

కం. తనమతమునె తానెఱుంగఁడె

మనమునఁ దలపోయ నెవని | మార్గం బగునో !

యనయము నీజాలంబును

గని మెలఁగుట ముక్తికిరవు | గదరా ! వేమా !

2164

జాలము = క్రమము ; అసలువిషయము క్రమముగా గనుట ముక్తికి మార్గము.

కం. తనమదిఁ గపటము గలిగినఁ

దనవలెనే కపటముండు | దగజీవులకుం

దనమది కపటము విడిచినఁ

దనకెవ్వఁడు గపటి లేడు | ధరలో వేమా !

2165

“యద్భావం తద్భవతి”

కం. తన యా లన్యని గను నను

ననుమానము కలుగు ననుచు | నంతకు ముందే

పనిఁబూని చక్క పఱచిన

మనుజుండా వ్యధను గనఁడు | మదిలో వేమా !

2166

“అనుమానం పెనుభూతం” జాగ్రత్తాభయం నాస్తి.

తే. తనయుండు పెరిగితె | తొయ్యనికాలాన

పోషించునని తల్లి | పెంచి విడిచె

పెంచినకష్టంబు | యెంచి తీర్చగవలయు ||వి||

2167

యాపద్యము వేమన మహాకవిగారి గంటమునుండి వచ్చినది కాదేమో !

ఆ. తనయుఁ డెవ్వఁడేనిఁ | దన తండ్రికంటెను

బేరుఁ దెచ్చునట్టి | పెద్దయైన

జనకు హీనపఱప | సాహసించినఁ జేటు

మూడు నిహపరముల | ముందు వేమ.

2168

తనయుఁడు గొప్పవాడైనా తండ్రిని దూషించరాదు.

ఆ. తనయుఁ డొదవె ననుచుఁ | దాఁ బొంగుచుండును

వాఁడు దుష్టుడైన | గోడుఁ గూర్పుఁ

దులువనాండ్రఁ గూడి | మెలగనీరాదురా ! ||వి||

2169

చెడ్డస్నేహము చేయించరాదు ;

ఆ. తనయులఁ బరిజనుల | దనసతిం దన్నును

దీర్పు చేసికొనుచుఁ | దెలివిఁ గలిగి

జగమునకును మేలు | తగునంతగాఁ జేయు

నతఁడె యిహపరముల | నలరు వేమ.

2170

తనవారిని సక్రమబాటలో నడిపించి దేశకళ్యాణాన్నిగూర్చి
సేవజేయించుట మేలు.

ఆ. తనర నృపతితోడ | తగ దుర్జనునితోడ

నగ్నితోడఁ బరుని | యాలుతోడ

నాస్యమాడుటెల్ల | నగును బ్రాణాంతమ్ము ||వి||

2171

మానవుని హంచినవానికి నీతిని బోధించెను.

ఆ. తనలోన బంగారు | తథుకులాడుచు నుండ

యితరబంగారంబు | యేల మనకు ?

మనసు రాగినఁజేసి | మర్మంబు గాల్చరా ! ||వి||

2172

• తనకున్న దానిని తన్ని అన్యులనాసించేవారు వెట్టివంగళప్పలని
వేమననూక్తి.

క. తనలోనే సకలంబును

తనువుం దానగుట యెఱిగి | తారక మాతృన్

దనుననుచు బరిణమించిన

మనుజునకును ముక్తికలదు | మహిలోవేమా.

2173

తారకమే తనశరీరమని తలపోయువాడు ధన్యుడు.

క. తనలోపల సకలంబును

దనరం దానగుటనెఱిగి | తారక మాతృం

గనుగొనుచు బరిణమించిన

మనుజునకును ముక్తిగలదు | మహిలో వేమా!

2174

“తారకము నూకైరిగవలెనన్నా”

క. తనలో సర్వంబుండగ

దనలోపల వెదకలేక | ధర వెదకెడి యీ

తనువుల మోసెడి నెద్దుల

మనములఁ దెల్పుంగవశమే? | మహిలో వేమా!

2175

ఎద్దువలె మొద్దుగానుండక మద్దుగా సుద్దుల నాజ్ఞింపుము.

ఆ. తనవలెనె యవియును | ధరఁ బుట్టినవికావె?

పరగఁ దన్నుఁబోలి | బ్రతుకుఁ గాదె?

జ్ఞాని జ్ఞానిఁజంపఁ | గారణమేమిరా! ||వి||

2176

అంతయూ ప్రకృతి సంభవమే!

ఆ. తన విపత్తు దెలియఁ | దప్పించుకొనఁజూచు

నెట్టి మనుజుడైన | నెట్టులైన

నరకబాధ వినుచు | నరయఁడే ధర్మంబు? ||వి||

2177

నరకమంటే నరునకుభయం.

ఆ. తన విరక్తి యనెడి | బానిచేతనె చిక్కి

మిగిలి వెడలలేక | మినుకుచున్న

నరునికేడ ముక్తి | ధరలోన లేదయా! ||వి||

2178

ముక్తి గావలసిన చిక్కులు పడరాదు.

తే. తన్మయాకార వృత్తిలో | దగిలి మెలంగఁ

జూపులోఁ జూపు నంటుచు | సొంపు గాను

భానుకోటి ప్రకాశమా | బయలుఁ జేరి

పరమ పరిపూర్ణ భావుడై | పరగు వేము.

2179

కోటిసూర్యుల కాంతినిబోలు బ్రహ్మమును గోరమన్నాడు యోగి

పుంగవుడు.

క. తనసంరక్షణ కొఱకై

మనమునఁ గార్యంబుఁ బూని | మనుజులఁ జెరుపం
దినదినము గడచు చుండెడి

మనుజాధముడే యసురుఁడు | మహిలో వేమా ! 2180

తనసుఖమలకై యితరుల చెరిపినవాడే రాక్షసుఁడు.

ఆ. తనసతి నపథమున | తనుతానె చొనుపుగా

నాటి పూరుషుండు | సరగు దెలుప

నెఱుంగలేని నరుఁడు నరమాత్రుఁడును గాఁడు ||వి|| 2181

నూత్నమైన ధర్మాన్ని నూటిగా జెపుతాడు వేమన.

ఆ. తనియు బిండమునను | తగిలిన మనుజుండు

పుట్టలేడు వాఁడు | పుడమి లోన

నట్టి పుట్టుక గన | నవనిలో లేదయా ! ||వి|| 2182

గర్భములో అడ్డు తిరిగిన పిండము బ్రతుకుట కష్టము.

ఆ. తనివితీట గురుని | ధ్యానించి మదిలోన

దనువు మఱచు గురుని | దాకి నపుడే

తనరుచుండు బ్రహ్మ | తన్మయ దృష్టిలో ||వి|| 2183

గురువు శిష్యుఁడు. శిష్యుఁడు గురువు.

కం. తను దానై బయలందుచు

ననుమానము లేక తానె | యచలుండగుచు

న్వినయ విధేయత లొందిన

మనమే యానందరూప | మానము వేమా ! 2184

తన్ను దాసు మించిన వాడే మాని.

కం. తనుఁదాఁ దెలియుట తత్వము

తనకన్యలు బోధసేయ | ధరలోఁ గలరే ?

తనుఁదాఁ దెలియక యుండినఁ

దన కెవరును దెలుపలేరు ? | తథ్యము వేమా ! 2185

తనను తెలిసి కొనుటకు తానే కర్త.

ఆ. తను భరించు నతనిఁ | దన యాయుధమ్మును

అగ్ని నింకఁ బరుని | యాలి నెన్న

సరసమునకుఁ గొనఁగ | జావె సిద్ధించురా! ||వి||

2186

నిరంతరము ఎల్లవారలు యెరిగి పాటింపదగిన నూటినీతులు యీపద్యములో నున్నవి.

ఆ. తనువదెవరి సొమ్ము? | తనదని పోషింప

ధన మదెవరి సొమ్ము? | దాఁచు కొనఁగఁ

బ్రాణ మెవరి సొమ్ము? | పాయ కుండఁగనిల్ప ||వి||

2187

తనువు. ధనము, ప్రాణము యీనూటినీ తనవశే భ్రాంతిపడరాదు.

ఆ. తనువనఁబడు నింటఁ | దగు శత్రు మిత్రులఁ

దెలియలేని వాని | తెలి వదేలఁ ?

దెలిసి చక్క పఱప | దివ్యా మృతమ్మదే? ||వి||

2188

శరీరములోనున్న సుజ్ఞానాజ్ఞానముల చక్కబరచినవాడే సాధువు.

ఆ. తనువనేటి యింట | దవ వహ్ని గాల్పంగ

మేను గాల్పనేల? | మిథ్యఁ గాక

దాసు తప్పనకును | దండన గాబోలు ||వి||

2189

తనకర్క తనకు దప్పనన్నాడు.

కం. తను వలచినఁ దావలచును

దను వలవక యున్న నెవఁడుఁ | దావలవ డిలం

దనదు పటాటోపంబులుఁ

దనమాయలుఁ బనికిరావు | ధరలో వేమా!

2190

తనవలె ప్రపంచ ముండును.

ఆ. తనువు తను వటంచుఁ | దపియింతు జనులార!

తనువు లస్థిరమని | తలఁప రాదె?

తనువు కానఁబడమిఁ | దగులునా మోక్షంబు ||వి||

2191

తనువశాశ్వతము మోక్షము శాశ్వతము.

ఆ. తనువు తానను కొనుఁ | దనకు వాసనఁ బట్టి

జనన, మరణములను | జక్క జిక్కి

పొలుపు నందెఱుంగక | పొల్లాడు చుండడి
భ్రాంతిజీవికేటి? | పరమువేమ.

2192

భ్రాంతులకు చిక్కినవాడు బ్రహ్మన్నెరుగరు.

ఆ. తనువు నడవి జేసి ! తనలోనె కూర్చుండి
తపము చేయలేని | తపసులెల్ల
నడవి యందు జేరి | యలజడ పడెదరు ||వి||
మానసిక తపస్సు చేయుచున్నాడు.

2193

ఆ. తనువునందు నగ్ని | దరి కొని కాలంగ
గాల్చుకొనుట యేమి | కర్మమునకొ?
కాల్చుకొన్న యంత | ఘనుడుతా నాయెనా ! ||వి||
వైష్ణవమత సంప్రదాయములగు చక్రాంకితములు వేయించుకొనుట
వెట్టితనమని వేమన్న మతము

2194

ఆ. తనువు నస్థిమిశ ధనము నస్థిరమని
తెలుప నేర్చి తాను | దెలియనేర్చి
పాత్రుడైనయోగి | పరమాత్ము డేనుమ్ము ||వి||
అన్నిటిని విడిచి అడవినున్నవాడే ఆపరబ్రహ్మ.

2195

ఆ. తనువు పెల్లుప్పుగా | తఱుచైన గంధకం
తామసంబున బరచి | భూమియెల్ల
జెముడు బొగ్గులు జేసి | చెర్చాల నూరరో ||వి||
దీపావళికి ఉప్పొట్లాలుపేల్చు విధముగా శరీరమును వేల్చుము.

2196

ఆ. తనువు పోవువేళ | ధనమును, బాంధవు
త్వంటరారు నిజము | వెఱ్ఱులార!
తనువువిడిచి పోవ | దనకు దోడొగుటి ! ||వి||
గురువుచెప్పిన గురుతే అంత్య కాలములో ఆధారము.

2197

ఆ. తనువు యెవరిసొమ్ము? | తనదని పోషింప
ధనము యెవరిసొమ్ము? | దాచు కొనంగ
ప్రాణ మెవరిసొమ్ము? | బాయకుండంగ నిల్చు ||వి||
“నా” అని చెప్పుకోదగ్గది యేదియూలేదు. అంతా జగ న్నాధునిదే.

2198

ఆ. తనువు లస్థిరమని | ధనము లస్థిరమని

తెలుపగలఁడు తాను | తెలియలేడు

‘చెప్పవచ్చుఁ బనులు | నేయుట కష్టమా ! ||వి||

21

చెప్పట తేలిక చేయుట మహాకష్టము.

ఆ. తనువు లస్థిరములు | ధర్మము నిత్యము

చేయుకర్మ మెల్ల | చెడని పదవి

కని, విని మరి తెలియ | గనరు నరపశువులు ||వి||

22

ధర్మము ధృవతార వంటిది. అజ్ఞానులీశు తాన్ని తెలియలేరు.

ఆ. తనువులోన జీవ | తత్వ మెఱుంగక

వేరె కలదటంచు | వెదక నేల ?

భానుఁడుండ దివ్వె | బట్టి వెదకురీతి ||వి||

22

సహజోక్తికి అనుకరణ మావశ్యకము.

ఆ. తనువులోన నున్న | తత్వంబుఁ దెలియక

వేరె యాత్రఁబోవు | వెట్టి వారు

గంత మోసి మోసి | గాడిద తిరుగదా ! ||వి||

220

గంత = గోనిసంచీని రెండుగాఁజేసి బరువు మోయుట కుపయోగించేది; “ అంతకుదగ్గబంత ” అనుచు మెత నాడబడినది.

ఆ. తనువులోన వెదకి | దైవంబు మొనఁ జేసి

ముందు కర్మములను | మూలఁ ద్రోసి

మనసు నిజముఁ జేసి | మమతలన్నియు రోసి

మోక్ష గామి నిలుచు | మొనసినేమ.

220

వికారాలు విడచి మోక్ష గామి ముందుల విషయాల నందుకొమ్మన్నాడు.

ఆ. తనువు విడిచితాను | దరలి పోయెడివేళఁ

దనదు భార్య, సుతులు | దగినవార

చొక్కరై న నేగఁ | రుచురు మాత్రమె కాని

తనదు మంచితోడు | తనకు వేమ.

220.

మరణించినప్పుడు తనమంచి చెడ్డలే తోడుగాని “ మావా ” రను వారెవ్వరూ రారు.

ఆ. తనవు శోధఁజేసి | దై వము మొనఁజేసి

ముందు కర్మములను | మూలఁద్రోసి

మనము నిజముజేసి | మమతలన్నియు రోసి

మొనసి నిల్పువాఁడు | మోక్షి వేమ.

2205

మొన = గురి; మోక్షి = ముక్తిపొందినవాడు; పరబ్రహ్మను
గురిగా భావించుట ముక్తి.

ఆ. తన్నుఁ గన్నయట్టి | తల్లి వంటిది సుమ్ము

అన్యకాంత న్యాయ | మరసి చూడఁ

2206

గన్నదాని జనులు | కానంగ లేరయా ! ||వి||

మానిచులందరినీ మాతృరూపముతో దర్శించుము.

ఆ. తన్నుఁగొట్టినవార్ల | తల మరుగుగానిల్చి

దూషించ గలవాఁడె | దొడ్డ పాసి

అందరిని దండించ | సుందరీశుఁడులేడ ||వి||

2207

సుందరీశుఁడు = ఈశ్వరుఁడు; పరోక్షమున భాషించుట నీచము.

ఆ. తన్నుఁజూచి యొరులు | దగ మెచ్చవలెనని

సొమ్ములెలమిఁ బెట్టు | నెమ్మిమీఱ

నొరుల కొఱకు దాన | యుబ్బుచునుండును

దన్ను దెలియలేడు | ధరణివేమ.

2208

తనఅందఁచందాలను పరులు చూచి ఆనందిస్తారనుకొంటాడు.

ఆ. తన్నుతాఁదెలిసిన | తత్వజ్ఞానులకెల్ల

దాపుగా కనబడును | తారకంబు

నోటిమాటలవల్ల | సాదఁబు పలుకునా ||వి||

2209

* యతి తప్ప; సాధనవలన తారకము సాధింపనగును.

ఆ. తన్నుఁదాఁదెలిసిన | దై వంబు మఱిలేదు

తానె దై వమంచు | దత్వయోగి

తలఁచుచుండు నెపుడు | ధరలోన నరయంగ ||వి||

2210

తన్నుతాను చెలిసికొనిన దైవ సమానుడు.

- ఆ. తన్నుదాఁ దెలిసినఁ | దానెపో బ్రహ్మాంబు
తనువులోని ముక్తిఁ | దగిలి యుండుఁ
దన్నెఱుంగని వాఁడు | తానెట్టి బ్రహ్మాంబు ? ||వి|| 2211
తన్నెరుగనివాడు బ్రహ్మమునుఁ జూడగలడా !
- ఆ. తన్నుఁ దానెఱుంగఁడు | తానెవ్వరికి నేర్పుఁ
బ్రాలుమాలి తిరుంగు | పశువు కొడుకు
కాసుల కొఱకై నఁ | గర్మములక్కుట్టురా ! ||వి|| 2212
పశువు కొడుకు = బసవన్న (నుడికారము)
- ఆ. తన్నుఁ దెలియక తినుట | తిండితిండేకాదు
వుడికి వుడకనివంట | వంట కాదు
దిక్కులేనివాఁడు | ధైర్యుడేకాదయా ! ||వి|| 2213,
పరిజ్ఞానాంశములను భాషించేడు
- ఆ. తన్నుఁ దెలియ కున్నఁ | దగ వేదములవెట్టి
సర్వసంపదలను | సాబువెట్టి
ఆరుశాస్త్రములు నిఁ | కాపురాణములును
జబ్బులనుచు జగతిఁ | జాటువేవ. 2214
తన్నుతాను జెలియనపుడు పురాణేతిహాసముల చదువు అననసరం.

అ స్టా ద శ ఘ రా ణ ము లు

1. బ్రహ్మము, 2. పద్మము, 3. విష్ణు, 4. శివ, 5. భాగవతము, 6. నారదీయము, 7. మార్కండేయము, 8. బవిష్టోత్తరము 9. ఆగ్నేయము, 10. బ్రహ్మజైవర్తనము, 11. లింగము, 12. వరాహ, 13. స్కాందము, 14. నామనము, 15. మత్స్య. 16. కూర్మ, 17. గారుడ, 18. బ్రహ్మాండ పురాణములు.

- ఆ. తన్నుదెలియు నట్టి | దైవజ్ఞులెన్నంగ
నిన్నుదెలియరేని | నిలువ రైరి
మాయఁ దెలియకున్న | మంటిపాలైరయా ! ||వి|| 2215
మాయతెలియనిదో మన్ను పాలే యగుదురు.

ఆ. తన్నుఁ దెలియు వారు । దై వజ్ఞులెంతయు
నిన్ను తెలియలేని । నిలువ నైరి
మాయఁ దెలియకున్న । మంటపాలై రయా ! ॥వి॥ 2216
దైవజ్ఞులు = త్రికాలవేదులు.

ఆ. తన్నుఁదెలిసిన వెనుక । తత్వ శాస్త్రములేల ?
తన్ను మఱచినవెనుక । తగవులేల ?
తాను యెవ్వఁడు తన్ను । తాఁ దెలుసు యెవ్వఁడు ॥వి॥ 2217
తన్ను ఎవరు తెలుసుకొందురో వారిని తానుచెలిసికొన్నవాడే ధన్యుడు.

ఆ. తన్ను వెదకి చూడఁ । దానెయకా జీవుండు
తత్వమరయ నగునుఁ । దానె యాత్మ
మన్ను మిన్ను లేదు । మాయయు లేదయా ! ॥వి॥ 2218
ఎక్కడేమిలేదు విజ్ఞానికి.

ఆ. తన్నెఱుంగని వాఁడు । తానె తానై యుండుఁ
దన్నెఱుంగు వాఁడు । దానె తాను
దనువులేని వాడుఁ । దానె తానా సుమ్ము ॥వి॥ 2219
తనశరీరమును తెలిసికొనుటే ఘనతరము.

ఆ. తన్నెఱుంగువాఁడు । తానె తానై యుండుఁ
దన్నెఱుంగని వాఁడు । దానెతాను
దనదు లోనివాఁడు । తానెతా నవునయా ! ॥వి॥ 2220
తాను తానైనవాడే పూనికైన బ్రహ్మము.

ఆ. తపము, జపము లెల్ల । ధాత్రి జనులకెల్ల
నొనర శివునిఁ జూడ । నుపముఁ గలదు
మనసుఁ జెదరనీక । మరిలోన జూడరా ! ॥వి॥ 2221
చిత్తమందు శివుని హృత్తించుటే జపతపములజూడ.

ఆ. తపము లాదిగ నియమముల్ । దశవిధములు
మతియు, దానము, శివపూజ, । వ్రతము, జపము

వినుట, యాస్తిక్యమును, | సిగ్గు వెలయ నిదియె?

చిత్తశుద్ధికి హేతువు | స్థిరము వేమ.

2222

నవ విధ భక్తిమార్గములచే జగన్నాథుని చేరవచ్చును.

ఆ. తపము లేల ? యరయ ? | ధాత్రి జనులకెల్ల

నొనర శివునిఁ జూడ | నుపము గలదు

మనసు చెదరనీక | మదిలోనఁ జూడరా ! ||వి||

2223

చిత్తచాంచల్యములేక శివుని జూచుటయే ఉన్నతోపాయము.

కం. తపమేర్పడ నప్రాక్షరి

జపమునఁ బరితృప్తి నొంది | జైత్రుండెన

న్నెపములు తోఁపని నిర్గుణ

తపమే పరబయలుటంచు | దలఁపుము వేమా !

2224

“ఓంనమోనారాయణాయ” అప్రాక్షరి ; యీ మంత్రములొ విష్ణుపరముగను, శక్తిపరముగను, ద్వంద్వార్థములన్నవి.

ఆ. తప్పుఁగల్గెనంచు | తాటోటు చేసిన

గూడియున్నలక్ష్మీఁ | గ్రుంగిపోవు ;

ఓటికుండ నీళ్లు | నుండని చందాన ||వి||

2225

అబద్ధమాడుట దరిద్రహేతువు

ఆ. తప్పునొప్పుఁ దెలిసి | దైవ సంకీర్తన

లేయువారు వారికి | సేవకాళి

నీతెఱుంగక తాము | నిందింపరాదయా ! ||వి||

2226

తప్పింపవల తత్వాన్ని శుభ్రకుండా తెలుసుకోవాలి.

ఆ. తప్పు పలుకువలికి | తాటోటుఁ జేసిన

గూడి యున్నలక్ష్మీఁ | గ్రుంగి పోవు

నోటికుండ నీర | మొనరంగ నిలుచునా ! ||వి||

2227

అధారాలు లేనిదానిలో యేదియూ యుండదు.

ఆ. తప్ప లెన్నవారు | తండ్రిపతండుము

లుర్వి జనులకెల్ల | నుండు తప్ప

తప్ప లెన్నవారు | తమ తప్పలెఱుంగరు ||వి||

2228

తండ్రిపతండుము = గుంపులు గుంపులు. ఇతరుల తప్పలెన్నుట కూడదని హితోపదేశము.

ఆ. తప్ప వేసమూని | ధరలోనఁ దిరిగెడు

నేతలెల్ల మిత్తిఁ | జేరుటకునె

కడుపునిండినంత | కష్టంబులేలరా ! ||వి||

2229

తెలిసి తప్పచేయుట జేబెతనము.

ఆ. తప్ప సాక్ష్య మిచ్చి | ధర్మంబు పడఁగొట్టి

వట్టినిందఁ బెట్టు | వాజగొట్టు

అట్టి వారికెల్ల | ననుభవంబుండురా ! ||వి||

2230

వాజగొట్టు = జేవరిగొట్టు; అబద్ధపుసాక్ష్యములుజెప్పిన హానివచ్చును.

క. తమకించిన విషమించును

దమకించినఁ దల్లియైనఁ | దగఁ దెగఁజూచుం

దమకింపఁ గార్యహానపు

దమకించిన ప్రాణభయము | తప్పదు వేమా!

2231

తమకము = తొందరపాటు; తొందరతో చిందులుత్రొక్కిన మందులు నిందల పాలౌతారు.

ఆ. తమకుగలుగు పెక్కు | తప్ప లట్లుండఁగా

నొరుల నేరమెంచు | నోగపుడును

జక్కిలంబుఁ జూచి | జంతికేరినయట్లు ||వి||

2232

చక్కిలము = పంచధారతోచేసినది; జంతిక = పెసరపిండితో చేసినది; తక్కువవారు ఎక్కువవారికంటె నిక్కుతారు.

ఆ. తమకు బంధువనుచుఁ | దానె తోడుకవచ్చి

కలిమి, బలిమి, వయస్సు | కలిమిఁజూచి

దక్షిణను నొసంగి | తరుణి నిచ్చిన మేలు ||వి||

2233

యీదూ, జోదూఁజూచి యిచ్చిన కన్యాదానము గొప్పదని లోకానుభవము జూపెను.

ఆ. తమకు సాటియండ్రు | దైవజ్ఞులగు నరు
 ల్పరగ గూఢభావ | మెఱుంగలేక ?
 ఇట్లు మాయఁ బడిన | నెట్లు తెలియునుమాయ ? ||వి|| 2234
 జ్యోతిష్కులగువారు మేమేగొప్పవారమంటారు ; అదే ఆజ్ఞానము.

సీ. తమ తలంపులలోనఁ | దత్వశిఖామణిఁ
 దలచినవారెల్లఁ | దత్వవిదులు ;
 ఘనమైన నిబిడాంధ | కారంబునను జ్యోతి
 ననువునఁ జూచిన | నతఁడె యోగి;
 శివునిలో జీవుని | జీవునిలో శివు
 నొనరఁ దెలియువాఁడు | యోగదృక్కు;
 సాంఖ్యయోగంబున | సర్వంబు శివుడని
 నిశ్చయించినవాఁడు | నిర్మలుండు;
 ఇట్టి జాడఁ గాన | నెందఱైనను నేమి ?
 పుట్టు కాలశివుని | బట్టగలరె ?
 పొట్ట జీవుఁ బొసి | పోయి తానుబుద్ధనా ? ||వి|| 2235
 వేదాంతులలోని వర్గాలను తెలియజేసేడు.

కం. తమమునఁ జచ్చిన మనుజుఁడు
 మమతను దాఁబుట్టుచుండు | మరణము కొఱకే ?
 శ్రమఁ దీర్చు గురుని వేడిన
 “భ్రమమూల మిదం జగత్తు” | బయలగు వేమా ! 2236
 అసంవిషయము తెలియనివాడు జననమరణ మువ్వుడగును.

ఆ. తమము మించిన ధ్యానంబు | తత్పదమగు
 విమల సుజ్ఞానమను ప్రజ్ఞ | విడిదిఁగనుచు
 నిర్ణయంబును గనుచుండు | నేర్పుతోడ ||వి|| 2237
 తత్పదము = అచంచలముతో అంతటా ఆరని వెలుంగు.

ఆ. తమ్ముఁ డెదురుపడియుఁ | దలపడి తిట్టిన
నరకఫలమె కాని | నగవుకాదు
తమ్ము శివబంటు | తనకన్న నల్పుడా ! ||వి|| 2238
వివర మెరుగని అవివేకితనము పాపమార్గమునకు చూలము.

ఆ. తఱచు కల్లలాడు | ధరణీశు నిండ్లలో
వేళ వేళ లక్ష్మి | వెడలిపోవు
నోటికుండలోన | నుండునా నీరము ? ||వి|| 2239
అబద్ధమాడిన అధికుడైనా భ్రష్టుఁడు కాగలఁడు.

ఆ. తఱచు చదువు చదువ | దర్కవాదమె కాని
దివ్యమైన తెలివి | తేటపడదు
పసిరికాయ పురుగు | పగిదిని జెడిపోవు ||వి|| 2240
పసిరి కాయపురుగు = గోసంగిపురుగు ; విజ్ఞానము లేనిచదువు అజ్ఞానమునకు మూలము.

ఆ. తరుచు జీకటివిడి | తరితోడఁ దనుమరచి
మనమునందు మనసుఁ | బదిలపరచి
గరిమ యున్న యట్టి | ఘనుఁడెందులేకురా ! ||వి|| 2241
అసలైన యోగానికి అంతఃకులనిర్మించి శర్మదముగాజెప్పేడు వేమన.

ఆ. తఱచు తమముఁ బాసి | తరితోడఁ దనుమఱచి
పరమునందు మనసు | పదిలపఱచి
కదియనున్న యట్టి | ఘనులెందఱున్నారో ? ||వి|| 2242
“ అచలం, నిర్మలం, శాంతం, కాయస్థం తేజఃచ్యుతే
అమలం, నిర్మలం, దేవం కూన్య వ్యాపినిరంజనం ”
అమలుఁడు నిరంజనుడగు బ్రహ్మమును పాసింపుము.

ఆ. తఱచు తనువు బాసి | తరితోఁ దనుమరచి
తాను నే ననఁదగు | తలఁపు మఱచి
యుండునాతఁడు గద | యుత్తమ యోగిరా ! ||వి|| 2243
“ అత్యజ్యోతి ప్రభావేన సోమ సూర్యాగ్ని భాసతి
అంతర్భూమిశ్చతత్సర్వం వ్యాప్తతే సకలం జగత్ ”
అంతరాత్మలోనున్న జ్యోతి సూర్యచంద్ర, అగ్నిరూపములుగా నిరం
తరము ప్రకాశించును.

చ. తరుణిని బెండ్లియాడి తగు । తమ్ములు, నన్నలు బావయంచన
 న్వరుసల జిక్కి సొక్కి మఱి । వాంఛలచేతనె, తేనెయ్యింగయై
 సరవి మునింగి నాతనికి । సత్పథ మబ్బునె ? నిన్నుగానకీ
 ధరణిని లేదుముక్తియింక । దాఁపక చెప్పుమువెర్రివేమనా 2244
 తేనెటీగవలె పిననారివయి దివ్యమైన స్థానముచేరక దేవెవగుట మేలా !

ఆ. తరుణి పుణ్యవతిగ । వరునిబట్టియె యగు
 పాపి యగును మగనిఁ । బట్టియె యిల
 భర్తవర్తనంబె । పడఁతికి గ్రాహ్యంబు ॥వి॥ 2245
 భర్త = భరించినవాడు ; మగనిబట్టి మగువమారగలదు. “యథా
 రాజా తథాప్రజా”

ఆ. తరుణి యంగమెల్లఁ । బురుషుఁ డెఱుంగును
 బురుషు నవయవముల । పొలతి యెఱుంగు
 జీరఁ గట్టకున్న సిగ్గానా ? । యెగ్గానా ? ॥వి॥ 2246
 మహాన్నతపదవి యధిష్ఠించి జూచి చెప్పిన మహావాక్యములు.

ఆ. తరుణి యన్నఁగన్నఁ । దనయుని జూచిన
 మరుని కళలు మించి । మనసు పాఱుఁ
 బొపజాతి మనసుఁ । బట్టంగరాకుంట ॥వి॥ 2247
 స్త్రీకి కామోద్రేకములో కండ్లు కానరావు.

ఆ. తరుణి, సుతులు, ధనము, । ధాన్యముల్, సంపద
 లెంత చుట్టుకొనిన । నంత చేటు
 పసిరికాయ పురుగు । పద్ధతిఁ గానరో ! ॥వి॥ 2248
 దారా, ధన, ధాన్య, భోగ, భాగ్యములు తన్ను బంధించి !

ఆ. తరుణి సొగసుకానిఁ । దనయుని గన్నను
 మరుని కళల మించి । మనసు పాఱుఁ
 బొపజాతి మనముఁ బట్టంగ । రాదయా ! ॥వి॥ 2249
 మనసుని బంధించి మమకారం విడచుట మానినవలె ధర్మం.

ఆ. తరువఁ దరువఁ బుట్టుఁ । దరువునం దనలంబు

దరువఁ దరువఁ బుట్టుఁ । దధి ఘృతంబుఁ

దలపఁ దలపఁ బుట్టుఁ । దనువునఁ దత్వంబు ॥వి॥

2250

తరువు = చెట్టు ; దధి = పెరుగు ; ఆలవాటుచేత అన్నియును
సాధింపవచ్చును. ఇది సంప్రదాయ విజ్ఞానము.

కం. తలఁగని మది దృఢతను గుఱి

గలిగెడు ప్రత్యక్షపదవిఁ । గైగొని నంత

నిల్వయమగు పరము బయలని

తెలియుము చిన్నభముజేరి । తిరముగ వేమా !

2251

చిన్నభము = చిదాకాశము ; గురిగా బ్రతికిన బ్రహ్మదర్శన కాగలదు.

కం. తలఁచినఁ దత్వం బగునే ?

తలఁపక తామూరకున్నఁ । దత్వం బగునే ?

తలఁచుట తలఁపమి రెండును

దలఁపక తానుండేనేనిఁ । దత్వము వేమా !

2252

యేవిధముగా తలచవలయునో దెలుసుకొనుటపేలు.

క. తలఁచిన నిరతము మదిఁగల

తలఁపే సిద్ధించు ధాత్రిఁ । దత్వజ్ఞానకుఁ

దలఁపుం బటిమముకొలఁదిని

దలఁపకయే ముక్తిగలుగుఁ । దధిము వేమా !

2253

తానుతలపే తత్వానికి మూలము.

క. తలఁచినను శూన్యతత్వము

తలఁపక యుండినను శూన్య । తత్వంబదియౌఁ

దలఁచినఁ దలఁపిడేరును

దలఁపక యుండినను దానె । తత్వము వేమా !

2254

“చిదాత్మా సర్వజేహేషు యాప్తజ్యోతిర్నాటకం

తజ్యోతి చక్షురగ్రేచ గురునేత్రేచ పశ్యతి” చిదాత్మను జూడుము.

క. తలఁ దాకినపుడు తలఁతురు

తలక్రిందై పడినయపుడు । దలఁతురు శివుని

బలుగాకు లిలను సాజము

కలనాఁడెన్నరె యదేమి | కర్మమొవేమా!

2255

“ అపదమొక్కలు, సంపద మరవులు సహజమే ”

ఆ. తలను జేయివెట్టి | తా నభయంబిచ్చి

దర్పణం బొసంగి | తన్నుఁ జూపి

మంగళంబు నేయు | మంగలి హీనుఁడా ||వి||

2256

కులతత్వాన్ని కూలద్రోసి గొప్పవాడవగుము.

ఆ. * తలను వామహస్త | మభయహస్తం బిచ్చి

దర్పణంబుచేతఁ | దన్నుఁ జూపి

మంగళంబు చేయు | మంగలి హీనుఁడా! ||వి||

2257

* యతితప్ప ; వామహస్తంబు = ఎడమచేయి ; మంగళంబు = శుభం.

ఆ. తలనుఁ బొగ పైని | దగు పచ్చడము బొజ్జ

చెవుల పోగు లరసి | చేరునర్థి

శుద్ధపశువు లనుచు | బుద్ధిలో నెఱుంగక ||వి||

2258

డాంబికులను తగులవద్దన్నాడు.

ఆ. తలను వ్రేలవేసి | తాలిమించుక లేక

యోగి తెఱచుఁ గన్ను | మూగయగుచు

జ్ఞానమది యెఱెను? | గప్టపు దేహమా ||వి||

2259

నిద్రామద్రితుడైన ముముక్షువుగాడు.

ఆ. తల నెఱకలు నెరసి | తనువెంత వదలినఁ

గూళవిటుఁడు యువతఱి | గూడఁ జూచు

పండ్లుపడ్డ కుక్క | పసరముఁ జీకదా ||వి||

2260

మసలయినా కామము ముదియదు : నెరసి = తెల్లబడి.

తే. తలపనెదిలేక భేదంబు | తలఁపనీక

జోలలందును నర్థియె | జోలలాడు

చున్న యోగీంద్రుడని చెప్పి | నుచితమగును

వేమననియెడు యోగిని | వెలయవేమ.

2261

వేమనను యోగి యని అందరూ వినుతిస్తున్నారు.

చ. తలపఁగ మూలదుంప పర । తత్వముదెల్పును శక్యమేభువిన్
బలిమిని యాత్మగుట్టు మది । భావనసేయఁగ బ్రహ్మతత్వమున్
గలుగును ముక్తి జీవులకు । కావున నాత్మనిదానదృశ్యమీ
సలలిత సత్యరూప మని । చాటెను వేమన లోకమెల్లెడన్ 2262
మధురభావాలతో, మృదుశబ్దజాలములతో, సలలిత శయ్యాపాకము
లతో ముముక్షులకు మోదమిచ్చునట్లుగా రచించే డీపద్యము.

చ. తలపఁగ మూలమందుఁ బర । తత్వముఁ దెల్పగవాసిగాదు లో
బలిమిని కాత్మగుట్టు మది । భావమునెంచఁగ బ్రహ్మకల్పమై
కలుగును ముక్తి జీవులకుఁ । గావున నాత్మ నిదానదృశ్యమీ
సలలిత శక్తిరూపమని । సన్నతి వేమనచేసెఁగల్గమున్. 2263
వేమనకు “ ఆటవెలదుల ” యందు జూపిన యభిమానము తక్కిన
ఫణతులలో గన్పడదు. ఇటీవలి వారు కొందరివృత్తాంత్రాసి వేమన
కంటకట్టి నారేమో !

ఆ. తలఁప వశముఁ గాదు । తత్వంబు బ్రహ్మంబు
తెలియలేడు బ్రహ్మ । దేవుడైన
నిసుకబావి త్రవ్వ నెవ్వరి । వశమయా ! ॥వి॥ 2264
చుక్కలను లెక్కించుట సూర్య, చంద్రకిరణముల పరిమితి గణు
తించునట్లులే పరబ్రహ్మ తత్వమును చెలసికొనుట.

ఆ. తలఁపుచేతఁ గల్గుఁ । దారక బ్రహ్మంబు
తలఁచి చూడఁ దానె । తత్వమగును
దలఁపులోని తలఁపు । తానె తన్నెఱిగిన ॥వి॥ 2265
తన్నెరిగినవాడే ధన్యుడు.

ఆ. తలఁపుఁ దలపఁ గూలి । తగసేయ కీయఁడు
వలపుదీఱ నీయఁ । గలుగురూక
ముక్తిసీని గురుఁడు । మ్రుచ్చుళి కొడుకయా ! ॥వి॥ 2266
అన్యాయ మందం లేదు.

ఆ. తలఁపునందు శివుని | దలపోయఁగా లేక

తలఁపఁదెల్ల బయటి | తలఁపుఁజేసి

తలఁపు తానెయైనఁ | దత్పజ్జఁ డగుసుమీ !॥వి॥

2267

“ ఆ కాశ వత్సాత్మశరీర ఆత్మానదృశ్యతే

వామువదంతరాత్మాస బాహ్య కాభ్యంతరస నిర్మలా

త్మజ్ఞానోల్కయాపశ్యతి చాంతరాత్మా ”

అత్మ గొప్పది.

తే. తలఁపు మఱపులు లేవందు | దాకినపుడె

తాను బ్రహ్మాంబులోఁ జేరి | తలఁగ కుండుఁ

దత్పథంబును మరిగిన | తానె బ్రహ్మ

జ్ఞాన మిద్దెరిగినఁ గల్గు | ఘనత వేమ.

2268

“ యతితప్తః ; ” యోజాగర్తి సుషుప్తస్థో యశ్యజాగ్రః ఛన్నవిద్యతే

యశ్యనిర్వాసనా బోధః సజీవస్మక్త ఉచ్యతే ”

ఆ. తలఁపులోని తలఁపుఁ | దలపోసి తెలియరా !

తలఁపులెల్ల విడిచి | తగినభంగి

తలఁపులోని తలఁపె | తత్త్వంబు నాత్మరా ! ॥వి॥

2269

“ ఓంకార ధ్వనినాదేన వాయుసంహరణాత్మకం

నిరాశంబ సముద్భవ్యాత్రతత్రా నాదోఽలయంగతః ”

ఓంకారము వేదము

ఆ. తలఁపులోని మరులు | తలఁ పెఱుంగఁగ లేమిఁ

దలలు బోడులైన | ఫలము లేదు

తలలు బోడులైనఁ | దలపులు బోడులా ! ॥వి॥

2270

“ యత్ర యత్రమనో యాతి తత్ర తత్ర లయం గతః ”

మనస్సును బ్రహ్మములో గలుపుము.

ఆ. తలఁపులోనె కలుగుఁ | దారకబ్రహ్మాంబు

తలఁచిచూడఁ దానె | తత్త్వ మగును

తలఁపులోని తలఁపు | తానె తన్నెఱిగిన ॥వి॥

2271

“ హృదయం నిర్మలం కృత్వా చిత్తసూన్య మనమయం

అహమేకం సర్వ మితి నైతత్ప్రకృత్పరంసుఖీ ”

నీవే నేనను బ్రహ్మము మపాసింపుము.

ఆ. తలఁపులోనె కలుగుఁ | దా దైవ మేప్రొద్దు
తలఁచి చూడ నదియుఁ | దత్వ మాను
ఊరకుండ నేర్చు | నుత్తమ యోగిరా ! ||వి|| 2272

“ మాయాంతు ప్రకృతిం విద్యా స్మయి నస్తుమహేశ్వరం
తస్మావయవ భూతైస్తు వ్యాప్తం సర్వమిదం జగత్ ”
సర్వత్రా మహేశ్వరుడు ప్రకాశించును.

ఆ. తలవ్రాలు చక్కఁగా | తల్లజుఁడు వ్రాసుంటె
తనకు తానే తాను | తపసి యవును
తపసియై సెచ్చేమి | తాను నరుడేగదా ! ||వి|| 2273

“ నొసటస్వాసిన వ్రాలుకన్నఁ గలదా ! నూరేండ్లు చింతించినన్ ”

క. తల యెదుగఁబెట్టి దీక్షా
కలితుండై ముక్కుమూయ | ఘనమా ! యిలలో
పల నిట్టుముండచేసినఁ
దలచెదరె సువాసిని యని ! దానినివేమా ! 2274

వేషములన్నీ మోసములకే; సువాసిని = మగడుపోయిన ముండ.

తే. తలవరులకైన నొక్కపు | ధర్మమొప్పు
సామియాననె యొనరించి | తామెఱుగమి
గురుల హితబోధ మీఱెడు | కూశలకును
నరక కూపంబె శరణవశా | నరయ వేమ. 2275

తలవరులు = గ్రామకాపరులు (తలారులు) గురుబోధను విననివారు
పరమ దుర్మార్గులు.

ఆ. తల్లి కెదురుకొనుట | తండ్రి కెదురుకొంట
యన్న కెదురుకొనుట | యరయ మూడు
పాతకము లటంచు | వర్తింపు మెఱుకతో ! ||వి|| 2276

సత్ప్రవర్తనకు చక్కనినీతి.

ఆ. తల్లి గన్నతల్లి, | తనతల్లి, పినతల్లి
తండ్రిగన్నతల్లి, | తాతతల్లి
యెల్లశూద్రులైరి | యేటిబ్రాహ్మణుఁడు తా ! 2277

పుట్టువుచేతకందరూ శూద్రులే !

ఆ. తల్లిగర్భమందుఁ | దా జనియించియుఁ
 దనదు భోగసతికిఁ | దానె పుట్టిఁ
 దల్లులిరువురై య్యుఁ | దను వొక్కటాయెరా ! ||వి|| 2278
 “ ఆత్మానాం పుత్రరూపశ్చ ”

ఆ. తల్లిగర్భమందుఁ | దాఁ బుట్టినప్పుడు
 అటుత లింగమేది ? | యరసిచూడ
 నడుమ లింగమూన | నగుఁబాటు గాదొక్కో ! ||వి|| 2279
 అరుత = కంఠమునందు ; అద్యంతములందు లేని అలంకారములు
 మధ్యనెందుకు ?

ఆ. తల్లి గౌరియగును | దండ్రియా శంభుండు
 ప్రమథగణము లఖిల | బంధువితతి
 తనకుఁబుట్టినిల్లు | తనరుకై లాసంబు; ||వి|| 2280
 విఘ్నరాజైన వినాయకుని చరిత్రాంశమిందు చిత్రింబఁబడినది.

ఆ. తల్లి చంటిపాలుఁ | దనజంట పాలును
 రుద్ర వీర్యమునను | భద్రపతిచి
 దానిభూతిఁ జేసి | తామ్రంబుపైఁ జల్లు ||వి|| 2281
 బంగారు యోగముచేయు విధమిచట ప్రస్తావించఁబడెను ; రుద్ర
 వీర్యము = పాదరసము.

ఆ. తల్లి దండ్రీ గలరు | తగజన్మ జన్మలఁ
 దనకుఁ దెల్పువానిఁ | గనఁగలేరు
 నాదమే పరమని | నమ్మిన వారికి
 నిహమునందును బర | మెనగువేమ.
 ప్రణవనాదమే పరమ సోపానము.

ఆ. తల్లి, తండ్రీ చావ | దనయుఁడు తానేడ్చు
 మగఁడు చావ నాలు | వగచుచుండు
 గార్య వశమెకాని | కలుగదు మోహంబు ||వి|| 2283
 బుడఁబుడేడ్చులతో తడబాటేగాని మనస్ఫూర్తిగా మననము చేయలేరు.

ఆ. తల్లి తండ్రి చావఁ | దా నాలితోఁ గూడి
యిల్లు గట్టుకొన్న | యింపులెల్ల
గొఱత మీటిదొంగ | కూడడిగ నయట్లు ||వి|| 2284
ఎంత విచారములోనున్న దురాశాపరులు మోహమును విడువలేరు.

ఆ. తల్లి తండ్రి పూజ | దారిగనక కొంత
పాపకూప మందుఁ | బడుటయేల ?
దాన ధర్మములకు | దైవంబు తానాయె ||వి|| 2285
“ మనస్థం మనమధ్యస్థం మధ్యస్థా మనవర్జితం మనసా మనసా
లోక్యా స్వయంసిద్ధ్యంతి యోగినః ”
మనసులోనున్న బ్రహ్మను యోగిచూచును.

ఆ. తల్లితో రమించె | తండ్రి యజ్ఞముఁజేసి
తనయు డట్లే రంభ | దనరఁగూడె
తల్లిని రమియింతు | దబ్బర విపులు ||వి|| 2286
యజ్ఞముఁజేసినవారు రంభా రంభోరు సంభోగమును వాంఛింతురు.

ఆ. తల్లి దండ్రుమీద | దయలేని పుత్రుండు
పుట్టేనేమి వాడు | గిట్టనేమి
పుట్టలోనఁ జెదలు | పుట్టవా గిట్టవా ! ||వి|| 2287
లోకులకు చక్కని హితోపదేశము.

ఆ. తల్లి దండ్రు బాసి | తనయాలితోఁ గూడి
యిల్లు పట్టియున్న | యింపదెల్ల
గొర్తికాడి దొంగ | కోరిన చందంబు ||వి|| 2288
గొర్తి = కొరత ; సుఖాన్ని ఎట్టి ఖష్టమైనా కోరుదురు.

ఆ. తల్లి దండ్రు యన్న | దమ్ములాత్మ సఖులు
నెలమి బంధు భృత్యు | లెల్లజనులుఁ
గలిగి వర్ధిలింగ | ఘనతమితాడె నూర ||వి|| 2289
తనబంధుత్వముతో కలసియున్నవాడు ఘనుడు.

సీ. తల్లి దండ్రీయు జేరి | తను రతిసల్పగా
 రాగంబు మించును | రమ్యముగను
 విదునాళ్ల కదియు | నామంబు దధియును
 చేర్చి గలిపినట్లు | చెలగుచుండు
 పదివారముల గట్టి | పడి యుండి యండవకా
 నెలమి పడేనింట | నిండుగాను
 నెలకును శిరము దా | నెనయ నేర్పడుగాని
 పద కఠంబులు రెండు | పద్ధతియగు
 మూడోనెలకు దర | మొనరు నాల్గింటను
 నడుము పార్శ్వంబులు | నలరుచుండు
 విదోనెల కవయ | వంగాలుగల్గును
 నారుకు నేత్రంబు | లమరు సరిగ

ఏడవనెల జీవమెప్పుడు | గాఢబ్రభవిండు
 నెనిమిది జ్ఞానంబు | నెనసియుండు
 తొమ్మిది నెలలోన | తొడరి భ్యానముగల్గు
 తొలగక తనపూర్వ | దుఃఖమెల్ల
 పది నెలకు పిండ | పరిపూర్ణమై ధర
 బుట్టినప్పుడుఁ దాను | బుద్ధి మఱచి

మంచములఁబడి తనమూత్ర | మలములందు
 బొరలుచున్నట్టి యామావి | ఘట్టువులకు
 గతులు గలిపించి వారిని | కరుణఁజూచి
 వెతలఁ దీర్చును వేమన | విశ్వమందు !

2290

యీపద్యములో ఓంఛోత్పత్తి విధానమంతయు వివరం గా వివరింపబడినది.

ఆ. తల్లి తండ్రీ హితుల | దగిన చుట్టములెల్ల
 నేటికోరి బాలు | నెరుపుఁజూచి

పడుచు నిత్తురింతె | భాగ్యమియ్యగలేరు ||వి||

2291

అందఁచందాలుఁ జూతురు గాని వానియోగ్యతాఽయోగ్యతల

జూడరు.

ఆ. తల్లి తొలుత లంజె | తనయాలు మాదిగ

తాను బ్రాహ్మణు డనఁ | దగెను జగతి

తపముచేత ద్విజుఁడు | తర్కింపఁ గులమేది? ||వి||

2292

వశిష్ఠుని గురించి చెప్పిన దీపద్యము.

ఆ. తల్లిదండ్రు లందు | దారిద్ర్యయుతులందు

నమ్మిన నిరుపేద | నరుల యందుఁ

ప్రభువునందుఁ జూడ | భయభక్తు లమరిన

నిహముఁ బరముఁ గల్గు | నెనగవేమ.

2293

దీనిని ఆనుసరించి నవచివవారు అందరి ఆనురాగము పొందగలరు.

ఆ. తల్లిదండ్రులతోటి | తగవులాడుట కీడు

పరభామలను చెయ్యి | పట్ట కీడు

పెద్దల దూషించు టది | పెద్దకీడురా! ||వి||

2294

ధర్మశాస్త్రాన్ని తత్వంగా చూచి తేటగీతులతో జెప్పాడు.

ఆ. తల్లిదండ్రు లనుచు | తత్త్వంబు దెలియక

యోని లింగమునను | నుద్భవించి

విష్ణువరయ తల్లి | వెలయ రుద్రుఁడు తండ్రి ||వి||

2295

ప్రకృతి పురుషులు శివవిష్ణుశంకర నుద్భవించెను.

మ||కో|| తల్లిదండ్రులు, నన్నదమ్ములుఁ | దాత బందుగులేరా!

మళ్ళి జన్మములేని సద్గురు | మర్కభావము నందరో?

పుల్లయైనను రాదువెంటను | భూమి దాటి యటేగగాఁ!

గల్గ భ్రాంతిని వీడి వేమన | కారణంబునుఁ గానరా! 2296

మత్తకోకిలను చిత్రానికి హత్తేభావముతో మెత్తనిపలుకులతో యోగి పుంగవుడు రచించాడు.

ఆ. తల్లిదండ్రులవల్ల | తిండి సాధన మాయ

తల్లిదండ్రులె తనకు | శత్రులైరి

తల్లిదండ్రులు యెపుడు | తెచ్చి పెట్టంగలర ||వి||

2297

యీపద్యము సాహిత్యపు ముక్కా మొగములెరుగని బడుద్దాయి వ్రాసి యిందు చేర్చవచ్చును.

ఆ. తల్లిదండ్రులు గదా ! తనకు గురుడై వంబు

తల్లిదండ్రులె గదా ! తనకుతోడు

తల్లిదండ్రులవల్ల ! తనవాయెనేగదా ! ॥వి॥

2298

మాతాపితరుల మమతవలన మానస ముద్భవించింది.

ఆ. తల్లిదండ్రులెన్నఁ | దనమొదలి గురువులు

బాంధవభవులును | బరమగురువులు

కూలివాండ్ర జగతి | గురులన ద్రోహంబు ॥వి॥

2299

తల్లిదండ్రులు తరువాతనే తక్కినవారు.

అ. తల్లి దండ్రు లెంద ? | అల్ల జన్మము లెన్ని ?

తిరిగి యెఱుంగనట్టి | దిక్కు లెన్ని ?

స్థిరము, సస్థిరంబుఁ | దెలియలేఁ డజ్ఞాని ॥వి॥

2300

“జన్మంమృత్యు సుఖదుఃఖ వర్జితం జాతి నీతి కులగోత్రదూరగం

సిద్ధివర్తజగతోశ్చకారణమ్ | తత్సదాహ మితిమాన మాశ్రయ ”

జన్మలేదు జాతిలేదు.

ఆ. తల్లిదండ్రు లెవరో ? | తనకు జన్మము లెన్నో ?

తిరిగి యెఱుంగనట్టి | దిక్కులెన్నో ?

స్థిరముసస్థిరంబుఁ | దెలియఁడే యజ్ఞాని ॥వి॥

2301

“సంకల్ప ప్రభవాన్కర్మా త్యక్త్వా సర్వాసశేషతః

మనసై వేంఁదియ గ్రామంవినియమ్య సమంతతః”

మనసు కోరికయే పనులు

ఆ. తల్లిని చేపట్టి | తత్వమెఱుంగకపోతె

నలుపైన యుల్లంబు | తెలుపుఁగాదు

తెలుపుచేసినవాఁడె | తల్లికి పురుషుండు ॥వి॥

2302

ముక్తికాంతను మొనసి వెనుకకు తిరుగ వద్దన్నాడు.

ఆ. తల్లి నెఱుంగువాఁడు | దై వంబు నెఱుంగును

మన్ను నెఱుంగువాఁడు | మిన్ను నెఱుంగు

మిన్ను మన్నెఱిగిన | తన్నుఁదానెఱుంగురా ! ॥వి॥

2303

“అకాశోవ్యవ్యావకాశశ్చ అకాశవ్యాపితమ్ చయత్

అకాశశ్చ గుణశబ్దోనిశ్చబ్దో బ్రహ్మాఢ్యతేః ”

శబ్ద బ్రహ్మ గొప్పది.

ఆ. తల్లి బిడ్డలకును | దగవు పుట్టిం చెడు
 ధనము సుఖము | గూర్చు దని వచింతు
 కాని గడనలేక | గడచుట యెట్లురా ! ||వి|| 2304
 ధనముయొక్క శ్రేష్ఠత్వమును చెప్పెను.

ఆ. తల్లి బిడ్డలకును | దగవు పుట్టిం చెడి
 ధనము సుఖము | గూర్చునని గడింతు
 కాని యెల్లయెడల | ఘన దుఃఖ కరమది ||వి|| 2305
 ధనము దుఃఖమునకు మూలము.

కం. తల్లి యనుచును మునుగును
 యిల్లాలా ! యనుచు లేతురింపుగ ధరలో !
 కల్లరి మనుజుల గుణములు
 చెల్లంబో ? చూడనిట్లు | క్షితిలో వేమా 2306
 కల్లరి మనుజుల గుణాలను తెల్లముగా జెప్పినాడు.

ఆ. తల్లి యాలునయ్యె | దగఁ గోడలును నయ్యె
 గోడలిని గనంగఁ | గూతురాయె
 మాయ విడువ ముక్తి | మహిలోనఁ గల్గును ||వి|| 2307
 దేహస్పర్శలవలన దివ్యజ్ఞానముతో వావి పరుసల జూడమన్నాడు.

ఆ. తల్లి యున్నయపుడె | దనదు గారాబంబు
 ఆమెపోవఁ దన్ను | నరయరెవరు
 మంచి కాలమపుడె | మర్యాద నాజ్ఞింపు ||వి|| 2308

క. చులకన జలరుహతంతువు | చులకన తృణకణము దూది చులకనసుమ్మి !
 యిలనెగయు ధూళిచులకన | చులకన మరి తల్లిలేనిసుతుడు కుమారా !
 (ధృవోపాఖ్యానము.)

ఆ. తల్లియేడ్వ విసక | తనయాలు వగచిన
 బాలిపడెడు వాఁడు | జడుఁడు సుమ్మి
 తారతమ్య మెఱుంగ | నేరని పశువగు ||వి|| 2319
 తల్లి భార్యయొక్క తారతమ్యమును చెలియనివాడు పశువుకన్న
 హీనుఁడు.

ఆ. తల్లియొకతె భువించి | దండ్రును నొక్కఁడు

నెల్లలోకములను | నెంచిచూడఁ

గల్గఁగాదు గౌరి | కరకంఠులే సుమీ! ||వి||

2310

“వాగర్థావివసంపృక్త వాగర్థ ప్రతిపత్తయే

జగతః పితరావందే పార్వతీ పరమేశ్వరా”

పార్వతీ పరమేశ్వరు లోకమునకు తల్లిదండ్రులు.

ఆ. తల్లివలనఁ బుట్టి | తల్లి చన్ను గుడిచి

తల్లితోడ జాణ | తనము లాడి

తల్లి నాలనియెడి | తత్వ మేనుందురా! ||వి||

2311

తల్లిరూపమే భార్య కాదా!

ఆ. తల్లి సంతలంజె | తండ్రి కుండుఁడు గోభుఁ

డాలును సుతులెల్ల | నట్టివారె?

చెలగు చుట్టములకు | సిగ్గేల లేదొకో! ||వి||

2312

కుండుఁడు = తండ్రియుండఁగా గంతుమగనికి బుట్టినవాడు ;

నానారకాల గా జన్మించిన నరజన్మములకు వావివరసలేమి ?

క. తల్లీ యనుచును మునుఁగుచు

నిల్లాలా యనుచు లేతు | రింపుగ ధరలోఁ

గల్గరిమనుజుల గుణములు

చెల్లుంబోఁ జూడ నిదియె | చిత్రము వేమా!

2313

చిత్రచాంచల్యముగల మానవుల చిత్రాతిచిత్ర ప్రచర్తనల ప్రస్తా

వించాడు పరమగురుఁడు.

ఆ. తభుకు బెభుకుఁజూచి | ధరలోని జనులెల్ల

కద్దు లేదటఁడు | ఘనతగాను

ఇదిగో యదిగో? యనుచు | నిశ నెక్కడందురు ||వి||

2314

“ఓమిత్యే కాక్షరం బ్రహ్ ఓంకార ప్రభవోవేదః”

ఓంకారమే వేదము అదిశక్తికూడా!

ఆ. తవుటి కరయఁబోవ | తండులంబుల గంప

శ్వాన మాక్రమించు | సామ్యముగను

కోనుటోని సొమ్ము | క్రూరులపాతాను ||వి||

2315

తండులము = బియ్యము ; చిన్నవస్తువుకోస మాపించి నమిన్నవస్తువు పోవును.

ఆ. తవుటికరయఁ బోవ | దండులంబుల గంప

శ్వాన మాశ్రయించు | సామ్యముగను

వైశ్యవరుని సొమ్ము | వసుధ నీచులకబ్బు ||వి||

2316

శ్వానము = కుక్క ; వాచిన ధనము ధర్మానికగునా !

ఆ. తాటికల్లు దెచ్చి | తాళకంబును వండి

కూటికింత యేల | గుఱుఱు మీఱ

కాటి మహినివండి | కడతేఱ లేడయా ! ||వి||

2317

బంగారు యోగమును బ్రస్తావించెను.

ఆ. తాతఁ గన్నతల్లి | తమతండ్రి గనుతల్లి

తన్ను గన్నతల్లి | తల్లి తల్లి

శల్లి శూద్రురాలు తానెట్లు | బాపఁడో ! వి||

2318

స్త్రీలందరూ శూద్రరూప ధారులే !

ఆ. తాత చేసినట్టి | ధరహింస కెల్ల ని

ప్రొప్పియుండినట్టి | యుత్తముండు

సకలజనులయందు | సశ్యసంతుండయ్యె ? ||వి||

2319

“నారినత్వపు హక్కు వట్టి కల్ల.”

ఉ. తాత జనించె గన్యకకుఁ | దండ్రులుఁ దామును గుండగోళకు

ల్కాత పరానుకూలినయె | మక్కువ ద్రాపదిభర్తలేవుచే

నీతులుసెప్పఁ బొండవుల | నీమము లిట్టివటంచు నెన్నుచు

న్భూతలమందు నెంతయును | బూమెలజేసిరి వెట్టివేమనా ! 2320

భారతకథ పరస్పరవిరుద్ధము. కురుపాండవుల తాత వ్యాసమహర్షి.

కన్యయగు “యోజనగంధి” కి పరాశరుని వలన బుట్టెను. “కారవులు”

భర్తగతించిన పిదప విధవయైన గాంధారికి పుట్టుటచే “గోళకులు.”

అనుగా గాంధారి జన్మనక్షత్రమునుబట్టి విధవయగునని తెలిసి ముందుగా గొట్టెకిచ్చి పెండ్లిచేసి దానిచావునుజూచి ధృతరాష్ట్రున కిచ్చి పెండ్లిచేసిరి. అందుచే గాంధారి విధవ. వీరితండ్రులైన ధృతరాష్ట్ర, పాండురాజు లిరువురూ, దానీకిపుట్టిన విదురునితోసహా మువ్వరూ వ్యాసపుత్రు లాటచేత కుండగోళకులే? పాండవుల తల్లులగు కుంతీమాదులు భర్తయుండగా యమ, వాయు, యింద్ర, యశ్వినీదేవతలవలన పంచ పాండవుల బడసిరి. వీరునూ కుండకులే? పాండవులకు కూటస్థురాలగు ద్రోవతి పంచ భర్తృక. అందుచే పాండవచరిత్ర పవిత్రమని జనులకు మరుగుపరచి కవులు కల్పించిరి.

ఆ. తాత తల్లి తండ్రి । తల్లి పోవఁగఁజూచి

జాతి కులములనెడి । చపల తేలఁ ?

దాను దానయైన । దలఁపంటి యుండరా ! ॥వి॥

2321

జెనుకకుఁజూడక నిన్ను నీవు జూచుకొనుము.

కం. తానగుట యెఱిఁగి సర్వముఁ

దానగుటయుఁ దెలిసి యేక । తత్వము తాఁగా

దానెఱిఁగి పరిణమించిన

మానవునకు ముక్తిగలుగు । మహిలో వేమా !

2322

తననుదానుఁ దెలిసికొనుటయే ధన్యత్వము.

ఆ. తాన తానైన బయలునఁ । దనరి బుద్ధి

పూనికను నిల్చునప్పుడే । పూర్ణమందు

“నిర్నయోనాస్తి” సర్వత్ర । నిండు నదియె

దాని గాంచిన బ్రహ్మణ్యుఁ । డాను వేమ.

2323

బ్రాహ్మణ్య పదానికి పరిజ్ఞాన మవసరము.

కం. తాననఁగ నెవ్వఁడయ్యెనొ ?

యేనన నెవ్వఁడు గలఁడొ । యెఱుకగు దానిం

దానని మనమున నెఱుఁగక

పూనెడు జీవుండు జడుఁడు । బొంకరి వేమా !

2324

“కస్త్యం? కోఽహం? కుత ఆయాతః? కామేజననీ?
కోమేతాతః? భజగోవిందం”

నేనెవరను? ఎక్కడనుంచి వచ్చానని భావించుము.

ఆ. తాననంగ నెవఁడో? | తనవారలన నేరొ?

తెలిసి తెలియలేరే? | తిక్కనరులు

అరిది పిసినికాయ | పురుగు | పద్ధతిగాఁగ ||వి||

2325

భ్రాంతులుడిగి తానెవరనే భావము భద్రతకు మూలము.

కం. “తా” ననెడి యహంకారము

మానక తనుదానె చెఱచు | మైమఱిపించుం

న్నెనని పలికెడి వారికి

మానునె దుష్కర్మఫలము? | మహిలో వేమా! |

2326

“అత్మాఽఽనాత్మవివేకేన పునస్సంసార

నివృత్తిః తద్విసాజన్మ కోట్యాభి భంధచ్ఛేదో నసిద్యత్తి”

అత్మా అనాత్మ తెలియుట జన్మలేకపోవుట.

క. తానవుటఁ దెలిసి మదినొక

తానును లేకుండుటెల్లఁ | దను దానెయనం

దా నెఱిగి పరిణమించిన

మానవులకు ముక్తిఁ గలదు | మహిలో వేమా! |

2327

తన నిజ పరిస్థితిని చెలిసి తత్వము కుదిరిన అదియే ముక్తి.

ఆ. తానుఁగా పండని | మానుపై కాయని

పెరికి తినుటకు వేగ | పండుపండె

కట్టెతో గొట్టితే | కమిలిపోకుండురా! ||వి||

2328

పరిపక్వముగా పరిపూర్ణము సాధించనియెడల మోక్షఫలము చెడును.

ఆ. తాను గుడువలేక | తగవేది యావుల

జేరనీయఁ డట్టి | చెనటి పశువు

చేనిలోని బొమ్మఁ | జేసి కట్టినయట్లు ||వి||

2329

తినక యితరులకు పెట్టనివాడు గిట్టనివాడే?

ఆ. తాను జన్మ మెత్త | దాన ధర్మములీయ

గర్మగతిని యముఁడు | కష్ట పఱచు

గర్మ, ధర్మములను | గడఁ ద్రోయ బ్రహ్మంబు ||వి||

2330

గర్మ, ధర్మములకు గర్త ధర్మమే?

ఆ. తాను తనువు యనుచు | ద్వయమని పలికెడు

మోహ వారిరాళి | మునిగి యున్న

జనులకెల్ల మోక్ష | సంగతి సిద్ధించు ||వి||

2331

“మయేవ సకలం జాతం మయి సర్వం ప్రతిష్ఠితం మయి సర్వం
లయం యాతి తద్భహ్మ ద్వయ మస్మ్యహం” (శంకరునిది)
నాచే అందరు పుట్టిరి

ఆ. తాను దనువటంచు | ద్వయమని పలికిన

మోహవార్ధి లోన | మునుగు నరుడు

గానలేడు మోక్ష | గతియెట్లు సిద్ధించు ? ||వి||

2332

“మోక్ష కారణ సామగ్ధ్యం భక్తిరేవ గరీయసి
స్వస్వరూపసంధానం భక్తిరిత్యభి ధీయతే” (వివేక చూడామణి)
అన్నిటి కన్న భక్తి గొప్పది.

ఆ. తాను దానె యనెడి | తత్త్వంబులోఁ గల

యన్వయంబుఁ దెలియ | డబ్బి తోడు

తాను దానె యైనఁ | దల్లడంబేలరా ! ||వి||

2333

“భ్రమేణాంఽహం భ్రమేణత్వం భ్రమేణోవాసకంమనః
భ్రమేణేశ్వర భావత్వం భ్రమమాల మిదం జగత్”
భ్రమయే జగత్సృష్టి. (వివేక చూడామణి)

ఆ. తాను దప్పకుండఁ | దన మనంబున నిల్చి

తావు జేరునట్ల | తంత్ర పరచి

తాను తావుఁజేరి | తావుఁ దానేకమై

* తానుఁ దాన యగుచు | దిరుగ వేమ.

2334

యతి తప్పు ; తనను తాగుర్తించి గుర్తును గ్రహించినవాడే గుణ
గణ్యుడు.

ఆ. తాను దినక తగిన | ధర్మముఁ జేయక

కొడుకులకని ధనముఁ | గూడఁ బెట్టి

తెలియఁ జెప్పలేకఁ | దీటివోయిన వెన్న

సొమ్ము పరులఁ జేరం | జూడు వేమ.

2335

అబ్ధాగ్రేసర చక్రవర్తుల యథార్థాన్ని చిత్రించెను.

ఆ. తాను దిరుగు భూమి | క్రూమడాంబరమైన

బరగు దేశమునకు | జరుగ వలయు

గొలనవెండిపోవఁ | గొక్కెర లుండునా ||వి||

2336

దట్టమగు కరవుతోదద్దెల్లినవారు కలిగిన స్థలమునకు కదలిపోవుటలెస్స.

ఆ. తాను నింద్రియములను | దనర జయించిన

దత్వ మరసి చూడఁ | దాన యగును

రాజయోగి యిట్లు | తేజ రిల్లుచునుండు ||వి||

2337

యోగులందరిలోను రాజయోగులే రమ్య మన్నాడు.

ఆ. తాను నిర్మలుండుగఁ | దనరు గుణములన్ని

చెయ్యలేని గురుండు | చెడు గురుండు

గుడ్డితట్టు నెక్కఁ | గునుకు నటానురా! ||వి||

2338

గుడ్డితట్టు = గుడ్డిగుఱ్ఱము ; గుడ్డిగుఱ్ఱము నెక్కువాడు చేరవలసిన స్థలము చేరలేడు అట్లే గురువులునూ.

క. తానును జనులేమని కొనఁ

బూనుదురో దానినరసి | పొందిక చెడ నీ

రాని పథంబున నడచిన

దాననె ధర్మాత్ముడండు | తన్నిల వేమా!

2339

ఈరాని పదము = అతీత మార్గము ; అతీత మార్గమున వర్తించుటయే శైరాగ్యము.

క తానును నేనని వేటుగ

మానసమునఁ దలచునట్టి | మానవు డెటులుం

గానఁగ నేరఁడు తత్వము

మానులతోఁ దిరిగి యైన | మహిలో వేమా!

2340

భేదాన్ని పాటించిన వాడు వాదాలకే.

క. తానును నేర్పరి యైనను

దానకములఁ దన్ను | దానె | తప్పించు కొనుం

దా నెన్నివిధములను మఱి

తానే పరచూత్మ యనుచుఁ | దలఁపర వేమా!

2341

తన్నుదాను చెలసిన తత్వజ్ఞాని.

క. తానును సమస్త భవనము

లోనను వెలయంగఁ దెలిసి | లోన వెలుపలం

దానై వెలుగఁగ నేర్చిన

మానవునకు ముక్తి గలుగఁ | మహిలో వేమా ! 2343

అంతటనూ తన్నవలోకించినవాడే ఆనఘుడు.

ఆ. తాను నేననియెడి | తప్పులో బెడిదంబు

మాని కడు వివేకి | మహిమ గనరె ?

యూరి కున్న వాఁడె | యుత్తమోత్తముఁడురా ! ||వి|| 2343

“ ఆ. వాదమలకుబోక | భేదంబులేకను

సవత నుండు వాడు | సాదునగును ”

ఆ. తాను నే ననియెడు | తత్వ భేదంబును

మాని యల వివేక | మహిమఁ దనరి

యూరి కున్న వాఁడె | యుత్తమోత్తముఁడు రా ! ||వి|| 2344

“ విద్యావినయ సంపన్నే బ్రాహ్మణే గవి హస్తినీ
శునిశ్చైవ సృపాకేశ పండిత సుమధర్మకః ” (శుక్రనీతి)
సమానము గనువాడే పండితుఁడు.

ఆ. తాను పుట్టు చోటిఁ | దాఁజూచి పలికినఁ

దాను దిరుగు బుద్ధి | ధరణి లోనఁ

దాను బుట్టు చోటు | తత్త్వంబుఁ తలపోయ ||వి|| 2245

సృష్టికి హేతుభూతమును గీక్షించుటయే తత్త్వము.

ఆ. తానుఁ బుట్టిన రోత | తాఁ దెలియ లేకను

యితర రోతాదులు | యెంచు నరుఁడు

యెక్కడ చూచినా | ఒక్కడే గురుఁడయ్యా ! ||వి|| 2346

రోతలోపుట్టి రోతలో పెరిగి రోతలోనే నాశన మగుచున్నాడు.

ఆ. తాను బుట్టు చోట | తత్త్వంబు తలపోయ

తాను బద్ధి దిరుగు | ధరణి లోన

తాను బుట్టు చోటె | తత్త్వంబు దలచిన ||వి|| 2347

మ. మలమూత్రంబుల కొంప కాశ పడుచున్ మాలిన్యమున్నుని చి
త్రులతన్ భ్రాంతులలోన ప్రాకగను నిత్యాలోచనా దత్తుడై
యిలపై బుట్టిపెరింగి చచ్చి యకటా యేమేనిగొంపోవునా ?
అకలంకాత్ముని జేరుటే సుకరమా అనందమింపారగాన్ !

ఆ. తాను మెలగు చోటఁ | దనరంగ నుండెడు

జంగమయ్యను గని | సరగ గఱచు

కుక్క బుద్ధి యాయె | గుణ మేలమానురా ! ||వి||

2348

నీచుడు నేర్పరిని గుర్తింపలేడు.

ఆ. తాను విమలుడైన | తనగుణ మంతయు

శివుని కిడని గురువు | చెడుగు గురువు

గ్రుడ్డి గుట్ట మెక్కి | గుడిఁ జుట్టి నట్లాను ||వి||

2349

గుణములేని గురువు గుడ్డి గుట్టమే.

ఆ. తాను వెలయు భూమిఁ | దనరంగ దిరిగెడు

జనులఁ గాంచి పొంచి | సరగ గఱచు

కుక్క బుద్ధి యంట | గుణమేల మానురా ! ||వి||

2350

ఆ. తాను సంకల్ప రూపుడై | తమక మొందుఁ

దాను సంకల్ప రహితుడై | తగులు ముక్తి

ముక్తియనఁ జిత్తా శూన్యంబు | మోక్ష మదియ

దీని నిక్కంబుఁ గనువాడె | మాని వేమ.

2351

ఆ. తాను సకల మాటఁ | దనలోని సకలంబు

తనదు లోని వెలుగుఁ | దానె యెఱిగి

యున్న మానవునకు | నొనరంగ ముక్తిరా ! ||వి||

2352

తనలో నున్న వెలుగును తాను జూచినవాడే తత్వజ చంద్రుఁడు.

కం. తాను సమస్తంబనియును

లోననె వెలయంగ దెలిసి | లోననె తెలియున్

తానై వెలగఁగ నేర్పిన

మానవునకు ముక్తి గల్గు | మహిలో వేమా !

2353

“మనసా మన అలోక్య స్వయం విద్యంతి యోగినః”

ఆ. తానె తత్వమనుచుఁ | దలపోయఁగా లేక
 మానుఁ దత్వ మనుచు | మరుగు చుండు
 గర్మ ఫలము లేక | కలుగునా తత్వంబు ||వి|| 2354
 “మనయేవ మనుష్యాణాం కారణం ౨౦౪ మోక్షయోః”
 మనస్సే బంధమోక్షాలకు కారణము.

ఆ. తానె తత్వమయ్యుఁ | దన్నెఱుంగఁగ లేక
 మాయఁ దత్వమనుచు | మరుగుచుండు
 ధర్మ కర్మములను | దా రోయఁ దత్వమా ||వి|| 2355
 “జ్ఞానాగ్ని సర్వకర్మాణి భస్మాత్కూరుతేజన” (గీత)
 జ్ఞానాగ్ని చే సర్వమూ దహించబడును.

ఆ. తానె తా ననియెడి | తత్వంబు లందుకు
 నన్య మెఱుగకుండ | నబ్బితోడు
 తానె తానయైనఁ | దల్లడంబేలరా ! ||వి|| 2356

కం. తానే నేర్పరి యైనను
 మానినిఁదగు మెలకుఁ వెఱిఁగి | మహినేలు జుమి
 దానిని స్వేచ్ఛగ విడిచెడు
 హీనుఁడు తానైనఁ దుదకు | నేడ్చుర వేమా ! 2357
 నేర్పరియైన జనుఁడు నిత్యము ముక్తికాంతను శక్తితో బంధిస్తాడు.

కం. తానె న శుద్ధుఁ డౌనెట
 మే నెన్నఁగ విమల మంట | మేనో తానో
 పూనుకొని చేయు తీర్థ
 స్నానంబిఁక నెవరికన్న | నగరా వేమా ! 2358
 నీపూ నేనను బేధము నిశ్చలాత్మలకు లేదు.

కం. తానొకటిఁ దెలియు నన్నది
 తాను మెయిన్లేక యెల్ల | తావులుఁ దానై
 తానెఱిగి పరగ మించిన
 మానవునకు ముక్తి కలదు | మహిలో వేమా ! 2359
 సర్వమూ తానుగా భావించినవాడే ప్రాజ్ఞుఁడు.

కం. తానొట యెఱిగి సర్వము

తానొటయుఁ దెలిసి యెల్ల । తత్త్వముఁ దానై

తానెరిగి పరిణమించిన

మానవునకు ముక్తికలదు । మహిలో వేమా!

2360

సర్వేసరత్రా తానేని భావించినవాడే ధన్యుడు.

కం. తామరపాకున నీళ్ళుగ

వేమఱుఁ జరియించు బుద్ధి । వెదకరు శివుని

న్నమహి నమ్మగరాదని

ధీమనమునఁ దెలియలేరు । దేవుని వేమా!

2361

ఉపమానములతో ఉట్టుత లాచి జ్ఞాన భాస్కరోదయము
గలిగించాడు దీనిద్వారా !

క. తామరయందలి నీర్వలె

వేమన చరియించుచుండు । వెదకుచు శివునిన్

ఈమాయ నమ్మరాదా !

ధీమంబునఁ దెలియనగునె ? । దీనిని వేమా !

2362

విషయలోలుడుగాక వేదాంత వీధులలో విహరించేడు వేమన.

క. తామరపైఁ దగు నీరన

వేమరు జరియించుచుండు । వెదకుచు శివుఁ దా

మీ మాయ నమ్మగరా

దీ మనమున దెలియనేర । రీశుని వేమా!

2363

మాయ నంటకండఁగా మనసు మన్నాడు.

ఆ. తామసంపుఁ బనులు । తగవెందులకునైనఁ

దామసంబు నుడుగఁ । దగు సుజనుఁడు

తామసంపునెంచు । ధరలోన నధముండు ॥వి॥

2364

తామసము=వేగిరపాటు లేక తొందరపాటు.

తే. తామసంబంటు బుద్ధిన । దగులఁబెట్టి

నీమ, నిష్ఠలు మదియందు । నిగుడఁజేసి

- కామవర్గము జయమందఁ | గనును ముక్తి
యామహాత్ముని సేవింప | నగురవేమ ! 2365
తామసము లేని దీమృతుని సేవించుట శ్రేయస్కరము.
- ఆ. తామసించిచేయఁ | దగ దెట్టి కార్యంబు
వేగిరింప నదియు | విషమ మగును
పచ్చికాయఁ దెచ్చి | పడవేయ ఫలమానె ? ||వి|| 2366
విషమ మగును=చెడిపోవును.
నీతిని ప్రబోధిస్తుందీ పద్యము.
- ఆ. తామసింపు చోట | తగనట్లు డాయెనా !
సౌఖ్యభూమి కపును | జరుగ వలయు
కొలకులింకె నేని | కొంగలందుండునా ! ||వి|| 2367
కొలకు=చెరువు ; తొందరపాటు జ్ఞానమును పొందుచేయును.
- ఆ. తామసేంద్రియముల | దనర జయించిన
తత్వ మరసి చూడఁ | దానె యగును
రాజయోగి యిట్లు | తేజరిల్లుచు నుండు ||వి|| 2368
రాజయోగి లక్షణాలను రమ్యముగా చెప్పెను
- ఆ. తాము కన్నవారు | దముగన్నవారును
జచ్చుటెల్లఁ దమకు | సాక్ష్యమె కద
బ్రదుకుటెల్ల దెలియఁ | బ్రహ్మకల్పంబులా ! ||వి|| 2369
పుట్టుట గిట్టుటకొరకే ?
- ఆ. తాము గడనసేయు | ధనమెల్లఁ దమదని
నమ్మియుండ్రు వెత్రి | నరులు భువిని
తా మొరులకొసంగఁ | దమకదియే కల్లు ||వి|| 2370
దానము చేసినదే దక్కును.
- ఆ. తాముఁ దినక యటలె | ధర్మముఁ జేయక
కొడుకులకని ధనము | కూడఁబెట్టి

తెలియఁ జెప్పలేక । తీటిపోయిన వెన్న-

సొమ్ము పరులఁ జేరుఁ । జూడు వేమ.

2371

పూర్వులు కూడబెట్టిన డబ్బు భూమిలో పాతిపెట్టేవారు. దానినే పాతనియు నిక్షేపమనియు అందురు.

ఆ. తాము దిరుగు భూమి । త్రూమ డాంబరమైన

బరగు దేశమునకు । జరుగ వలయు

గొలన తెండి పోవ । గొక్కెర లుండునా ! ॥వి॥

2372

కరువు కాటకములు కల్గినచోట నరులుండుటరిది.

ఆ. తామునిలుచు చోట । దై వము లేడని

పామర జనులు తిరు । పతులకరుగ

జోగువేడి చేతి । సొమ్మెల్లఁ బోజేసి

చెడియు గృహములఁ జొరఁ । బడరెవేమ !

2373

“తిరుపతిక్షరము” అను జాతీయములలో శెండ్లములు గలవు వున్నది. పోవుట పనిపూర్తిగాకుండా ఫలితములు గొనుట.

ఆ. తాము బలిమిఁ బెట్టఁ । దమకు బల్మినిగల్గు

నడుగనిడినఁ దాము । నడుగ గలుగు

నిందు నీనివాని । కెందును గల్గదు ? ॥వి॥

2374

యీవిని యెంతయో పొగడెను.

ఆ. తామువెలయు నూర । త్రూమంబు వాటిల్ల

నట్టియూరు విడిచి । యవలఁ బోరె

కొలఁకు తెండినంతఁ । గొక్కెర లుండునా !

2375

పైభావములతో పద్యములజెప్పుట పరిపాటి.

ఆ. తా మొరులకుఁ బెట్టఁ । దమకునుఁ గలుగును

నడుగ నిడినఁ దాము । నడుగ గలరు

నిందు నీనివాని । కెందును గలుగదు ॥వి॥

2376

వేమన కవితారీతులు హృదయముల కత్తిరించుటకయి వాడును.

ఆ. తారకంబుఁ జూచు | దారివేఱుగ గండ్డు
సమముగాను జూడఁ | జక్కఁ బడును
వెట్టిగాను జూడ | వెలుగెల్లఁ బాటురా ! ||వి|| 2377
మంచిబుద్ధిగాఁ జూచిన మంచిగాను చెడ్డబుద్ధిజూచిన చెడ్డగాను గన్పడును.

ఆ. తారకంబును గంటె | తామసం బణగును
తామసం బణగితె | కామ మణగు
కామ మణగితె శివుని | నామ మొక్కటి నిలుచు ||వి|| 2378
తామసము తగ్గినచో తత్త్వము బోధపడును

ఆ. తారక మంత్రంబు | తాను తానై వెలసి
వేళ సమయము లేక | వెంట నంగి
ముద్దు లాడుమటంచు | మొఱి పెట్టు చున్నది ||వి|| 2379
ముక్తికాంతను ముద్దులాడుటనగా తారకము తత్త్వము తెలియుటే.

కం. తారకము మోక్ష పదవికి
నారద జప మంత్ర రామ | నామంబనుచుం
గూరిమి దలఁపఁగ నేరరె ?
ధారుణిఁ బామరులు దాని | ధన్యత వేమా ! 2380
“ నారాయణ ” అష్టాక్షతిలో “ ర ” ; శివ పంచాక్షరిలో
“ మ ” యున్ను రెండూ కలిసిన తారకమంత్రము ; అనగా విష్ణు.
ఈశ్వర శక్తి మంత్రములు.

ఆ. తాఱు మాఱు గాక | తత్త్వదర్శనమూని
మేరు శిఖర మెక్కి | మెలఁగు నాడు
గేరి యెరుకలోనె | గీటుడఁగించురా ! ||వి|| 2381
పరిపూర్ణములోని పరమార్థాన్ని తెలుసుకుంటాడు మేరుశిఖరము
వీక్షించినవాడు.

ఆ. తాళకంబుఁ దెచ్చి | తాటికమ్మ రసాన
వండు నిపుణులెరుగ | వెండి యగును
గల్గగాదు నిజము | కఱకంత నీయాన ||వి|| 2382
యిచ్చట బంగారుయోగము గురించి చెప్పినది.

కం. తావరముల భక్షించును

భావింపఁగ జంగమములు | బహువిధ రుచులం

గావరమున నంతుండక

తీవరముగఁ దమ్ముదామె | తిందురె వేమా !

2383

అల్పజీవులు నధికజీవులు భక్షించునట్లు అధికారులు అనధికారుల

బాధలుపెట్టుదురు.

ఆ. తావసించుచోటఁ | దగనల్ల డాయెనా

సౌఖ్యమున్నదరికి | జరుగవలయుఁ

గొలఁకు లింకెనేనిఁ | గొంగలందుండునా ? ||వి||

2384

పీలుగాని తావులు విడచుట మేలని వేచు నూక్తి.

ఆ. తావుఁ దప్పకుండ | దన మనంబున నిల్పి

తావుఁ జేరునట్లు | తంత్రపఱచి

తానుదావుఁజేరి | తావుఁ దా నేకమై

తాను దానె కాఁగ | దనరు వేమ.

2385

ఆత్మసానముతో పరమాత్మస్థానమును పరికించిన భవ్యుడు.

ఆ. తావులేని చోటఁ | దావు తానై యుండుఁ

దావుగలుగు చోటఁ | దాను లేడు

తావుతానె యైనఁ | దత్వంబుఁ దెలియరా ! ||వి||

2386

శేధభావములో వాదమేర్పడును.

ఆ. త్రాఁడు పామటంచు | తాఁ జూచి భయపడి

తెలిసి త్రాఁడటన్నఁ | దీఱు భయము

భయము తీఱినపుడె | బ్రహ్మంబు నంటురా ! ||వి||

2387

“ సర్వరజ్జాబ్రాంతి ” సంస్కృత లోకోక్తిని అనుసరించాడు.

సర్వరజ్జా = త్రాడునుజూచి పామనుకొనుట

ఆ. త్రాఁడు మెడను వేసి | తనకు శూద్రత్వంబు

పోయెననెడి దెల్ల | బుద్ధి లేమి

మదినిలువక త్రాఁడు | మఱివన్నెఁ దెచ్చునా ! ||వి||

2388

జ్ఞాన నిష్ఠయే ప్రధానమనియూ ఆచార అనాచారములు

అనవసర మనెను.

క. త్రాసును ధరలోఁ బడసిన
 వేసియుఁ దానొక్క తడవ | వివరింపంగా
 వీసంబెక్కువ యైనను
 భాసురముగ నొకగు నొక్క | వంకరు వేమా ! 2389
 సత్యవాక్పాలనాసక్తిని చెప్పెను

క. త్రాసును వడిసెల లంజెయు
 భాసురగతి నొక్కరూపు | పరికింపంగా
 వీసంబధికం బైనను
 వాసియుఁ జెడ నొక్కవంక | వ్రాలుర వేమా ! 2390
 త్రాసు వడిసెలవలె జారిణియు న్యత్యాసము జూపించుచుండును.

ఆ. తిండి, నిదుర, మాని | తెలివి బొత్తుగలేక
 ముక్తికొఱకుఁ దిరుగు | మూఢ జనులు
 వెట్టి కుక్క బట్టి | వెదకిన చందంబు ||వి|| 2391
 యుపవాసాది వ్రతములు యోగ్యములు గావన్నాడు యోగి.

ఆ. తిట్టికొట్టి చేని | తిరిగి మాతాడక
 యట్లు నిట్లుఁ జూచి | యదరి పడక
 తన్నుఁగాని యట్లు | తత్వజ్ఞు డుండును ||వి|| 2392
 తత్వజ్ఞుడు ప్రకృతి నంటడు.

ఆ. తిట్టి కొట్టిచేని | తిరిగి మాతాడక
 యారకున్నఁజూడ | నుర్వి మీఁద
 వాడగు బరమాత్మ | వర్ణింప శక్యమా ! ||వి|| 2393
 యుర్విమీద = భూమిమీద; ద్వంద్వాత్మితుఁడే ధన్యమూర్తి.

ఆ. తిట్టి కొట్టిచేని | తిరిగి మాతాడక
 యట్లు నిట్లు చూచి | యదరి పడక
 తన్ను గానియట్లు | తత్తర పడకున్న
 నట్టివాఁడె బ్రహ్మ | మార ! వేమ. 2394
 అదురూ బెదురూ లేనివాడే అనందయోగి.

ఆ. తిట్టెనేని మొట్టు | మొట్టినం గొట్టును
గొట్టెనేని యముడు | కొద్ది పఱచు
గోప మెంచ జేర్చు | బాపపు నరహత్య ||వి|| 2395
నరహత్యా పాతకుల గూర్చి నరులకు బోధించాడు.

ఆ. తిత్తిలోని శివుని | స్థిరముగా దెలియక
తిక్కపట్టి నరుడు | తిరుగు చుండు
దిక్కదెల్పు గురుడి | టొక్కడు లేడురా ! ||వి|| 2396

తిక్క = తనభావమే గొప్పదనుట; తిత్తి = హృదయకోశము.
(ఇది నడికారము)

కం. తిన్నగఁ దిపుటిని గనుగొని
యున్నను నాదంబు వినగ | నూహింపుము లో
మిన్నుకని నిన్ను మఱతువు
వెన్నెలలో బయలుసేరు | వెరవున వేమా ! 2397
వేదాంత సారాన్ని వెన్నముద్దలవలె జిజ్ఞాసుల కందించాడు.

ఆ. తిరిగి తిరిగి తిరిగి | త్రిమూరి గానేల ?
ద్వీర్థయాత్ర లనుచు | దెలివి మాలి
తెలివిలోని గురుని | దెరపిగాఁ జూడరా ! ||వి|| 2398
“ అడియాసా పడిదుఃఖము ” సామెత.

ఆ. తిరిగి తిరిగి నరుడు | ద్రిమూరికాఁగానె
యందువల్ల నేమి | యధిక మొప్పు ?
నంతరంగ మెఱిగి | నప్పుడే శివుడొను ||వి|| 2399
దేహాయాసము వలన దివ్యత్వము రాదు.

ఆ. తిరిగి తిరిగి నరుడు | మరులు కొనుటకాక
యందు వలననేమి | యాసలేదు ?
అంతరాత్మ నిల్పు | నతఁడెవో బ్రహ్మంబు ||వి|| 2400
అంతరాత్మను ఆనందంగా యుంచినవాడే బ్రహ్మనందుడు.

ఆ. తిరిగి తిరిగి యింకఁ | దిరుగంగఁ దిరుగంగఁ

దిరిగి తిరిగి కొంత | తిరిగి తిరిగి

తిరుగనట్టి త్రోవఁ | దిరుగ లేడాయెరా!

2401

అసలువిషయము తెలియక అయోమయంగా ప్రవర్తించవద్దని హితోక్తి.

ఆ. తిరిగివచ్చువేళ | మరలి పోయెడివేళ

వెంటఁదేరు ధనము | నంటఁ బోరు

తా నెటకును జనునొ | ధనమెందుఁబొవునో! ||వి||

2402

ధనముతోనం మనిషి దాసుడగుచున్నాడు ఘనత్వమును కోలుపో కూడదు.

ఆ. తిరిపగాఁ డయినను | దిరిప మె త్తినయట్టి

తిరిపమందె తాను | తిరిప మిడిన

తిరిపము తిరిపమున | దిగఁబడిపోవురా! ||వి||

2403

తిరిపము = యాచన; తనకున్నదానిలో పెట్టమని లోకోత్తర విషయాన్ని వేమన చెప్పెను.

ఆ. తిట్టివాని మిగుల | దీవింపఁగారాదు

వెట్టివాని మాట | వినఁగరాదు

వెట్టికుక్కఁ బట్టి | వేటాడ వచ్చునా! ||వి||

2404

తిట్టి = చేసలపట్టే సాధనము; తిట్టివాడు = పనికిమాలినవాడు.

ఆ. తిరుగవలయు మనసు | తిరిగిన వఱకును

దిరుగునట్టై మనసు | విఱుగవలయుఁ

దిరిగి విఱిగనేని | దేవుఁడు తానయా! ||వి||

2405

లోకభ్రాంతులను వెదకిపట్టి విడచినవాడే దిట్ట,

ఆ. తిరుపతాత్రులు గోరి | తలవెంట్రుకల నిచ్చి

వెంక టేళు గోరి | వేడనేల

అందున్న శ్రీహరి | యిందు లేడాయెనా! ||వి||

2406

యతి తిప్ప; తీర్థయాత్రలకు తిరుగుట తెలివితక్కువని వేమన భావము.

ఆ. తిరుపతికినిఁబోవ | దురక దాసరిగాడు

కాళి కరిగి లంజ | ఘనతఁ గనదు

కుక్క సింహ మగునె ! | గోదావరికిఁ బోవ ||వి||

2407

యాత్రలు సేవించుటకున్న ఆత్మను బంధించుట మిన్న అన్నాడు
వేమన్న.

ఆ. తిరుపతికి బోవఁ | దురక దాసరిగాడు

కాళి కేగఁ బంది | గజము గాదు

వేలు జాతివాడు | విప్రుండుగాఁడయ్యా ! ||వి||

2408

గజము = ఏనుగు ; విజ్ఞానమే వెలయించఁగలదు.

ఆ. తిరుమలందు కుక్క | తిరుగ సింహముఁగాదు

కాళిఁబోవ పంది | గజముఁ గాదు

భరతమాఁడు లంజ | పతివ్రతగాదురా ! ||వి||

2409

యెంతగొప్పతనమున్నా యీసరులు హెచ్చుగార ; యీసరులు =
తక్కువవారు

ఆ. తిరుమలకునుఁ బోవ | తురక దాసరిగాడు

కాళి బోవలంజ | గరిత గాదు

కుక్క సింహమగునె ? | గోదావరికిఁబోవ ||వి||

2410

గరిత = స్త్రీ ; తక్కువవారు ఎక్కువకారని మాటిమాటికి
చెప్పుచున్నాడు వేమన.

మ. తిలలం దైలము, పాల వెన్న, శిలలం | దెల్లంబుగా లోహము

జ్వల దీపాంకురమందు ఖజ్జలము | కాష్ఠశ్రేణియం దగ్ని, భూ

తల ఖాతంబున నీరు ; గల్గుటయు | తధ్యంబంచు నూహించి దా

దలపన్ యత్నము సేయకున్న దగునే ? | ధర్మంబు

వేమాహ్వయా 2411

తిలలు = నువ్వులు ; తైలము = నూనె ; ఖాతము = గొయ్యి ;

కాష్ఠము = కట్ట ; శిల = రాయి.

ఆ. తివిరి లేమియింట | తరువుకాడె మెరుగు

మొర్రబెట్టి నే త్తి | మొత్తుగాని

పతిత ధర్మమెన్న | పడుచు కట్టేమెరుగు ||వి||

2412

తరువు కాడు = చొగవాడు; తివిరి = ప్రయత్నించి; పతితధర్మము =
చెడిపోయిన ధర్మము, హెచ్చైన ధర్మాము.

ఆ. త్రిగుణ భావములో మించి | తిరుగు వాడు

జగతిపై యాసవిడి బ్రహ్మ | జంత్రమందు

నిప్పు నివురున యున్నట్లు | నిలుతు రవని

* విమలగుణరాజ | యోగీంద్ర వేమనార్య !

2413

నివురు గప్పిన నిప్పువలె బ్రహ్మజ్ఞాని యుండును.

*పాఠా :- గనగలేగయ్య వారల | ఘనతేజసు.

కం. త్రిజగంబుల నిర్మించియు

త్రిజగంబులు భుక్తి ముక్తి | తీరిచి నడపు

న్నజ హరి రుద్రులు తానై

భజియింపగ విశ్వకర్మ | బ్రహ్మము వేమా !

2414

విశ్వ + కర్మ = సమస్తపనులు చేయువాడు; త్రిమూర్తులకు మూలమే
విశ్వకర్మ.

కం. త్రిపుటికి జూడ్కి ని బై నిడి

యుప జిహ్వకు సూటిచేసి | యు న్మదిలోనే

తప మొనరించెడు భక్తుడు

నిపుణుండై వెలుగులోనె | నేర్పునవేమా !

2415

బ్రాహ్మణిని ఉపమద్వారా వీక్షించుటే ముక్తి.

తే. త్రిపుటిపై జూపునిలుపంగ | దేజ మమరు

బట్టుగల పట్టుగాగని | భావమందు

నిట్టి నిలువున గమకింపు | నిర్గుణంబు

బట్ట బయలుగు గన్గొని | పరగు వేమ !

2416

ప్రకాశమానమైన ముక్తికాంతిను పరికించుట పరబ్రహ్మ
స్వరూపము.

ఆ. తీసికెల్లఁ దీసి | తెలియంగఁ బ్రాణంబు

ప్రాణవితతి కన్నఁ | బసిండి తీసి

పసిండికన్న మిగిలి | పడఁతి మాటలుతీసి ||వి||

2417

పసిడి = బంగారము ; బోకానుభవాన్ని వేమన చక్కఁగా చిత్రించాడు.

ఆ. తీర్థయాత్ర కనుచుఁ | దిరుగఁబోయినవాఁడు

పామరుఁడు గాక | భక్తుఁ డగునె ?

తీర్థ యాత్ర చేత | దివ్యుండు గాఁడయా ! ||వి||

2418

మానశిక యాత్రచేసినవాడే మాన్యుఁడు.

ఆ. తీర్థ యాత్రలకును | దిరుగుచు జనులెల్ల

మొనసి తీర్థములను | మునుఁగ నేల ?

దోషకార్న కెట్లు | దొంగురా యాకాశి ||వి||

2419

మూటి సంగమమే కాసి.

ఆ. తీర్ప నార్ప లేని | తీర్పరి తనమేలఁ ?

గూర్ప విప్పజేని | నేర్పదేల ?

పెట్టి పోయ లేని | వట్టి బీరములేల ? ||వి||

2420

శుద్ధులను ఒడ్దికఁగా ప్రబోధించేడు.

ఆ. తీర్చి కట్టెనేనిఁ | దెలియ భారద్వాజి

కూర్చినట్లు పనులు | కూడునెట్లు ?

జేటు గాకపోవు | సిద్ధమా శకునముల్ ||వి||

2421

ఇది శకునశాస్త్ర సంబంధమగు పద్యము నేమనకు అన్ని

శాస్త్రాల అనుభమున్నది.

యీపద్యము శిఖి నరసింహ శతకములో వర్ణించినది.

ఆ. తీవ్ర కోపమునను | దీర్థయాత్రకుఁ బోయి

ముఱికి దేహమందు | ముంచి ముంచి

పలువ కుక్క లేమి | ఫలముఁ గన్నారయ్య ? ||వి||

2422

పలువ కుక్కలు = పనికి మాలిన వారు (నుడి కారము) పనికి మాలిన వారికి పరమార్థములు తెలియవు.

ఆ. తుంగ ముత్రియంబుఁ | దొరసి పుట్టిన యట్లు

ముందు గల్పకంబు | మొలచి నట్లు

చెంగటందు గోవు | చెలగి పుట్టిన యట్లు

ఒనర వేమఁడుట్టె | సుర్వి వేమ.

2423

అపురూపమైన ఆదర్శాలు జూపించుటకే ఆంధ్రలో వేమన్న పుట్టాడు. ముత్యములు ఎనుగు కుంభస్థలములందు, వెదురులోను, తుంగ దుబ్బులలోను, పంది కోరలలోను పుట్టును.

ఆ. తుంటి వింటివాని | తూపుల ఘాతకు

మింటమంట నడుమ | మిడుక్క దరమె ?

యింటియాలి విడిచి | యెట్లుండ వచ్చురా ! ||వి||

2424

తుంటివింటివాడు = చెరుకుగిడలు విల్లుగాగలవాడు మస్తిథుఁడు. మారవి కారాన్ని మార్చరాదు.

ఆ. తుమ్మచెట్ల మూడ్లు | తోడనెపుట్టును

విత్తులోననుండి | వెడలునల్లె

మూర్ఖునకును బుద్ధి | ముందుగా నెపుట్టు ||వి||

2425

గీ|| పూవు పుట్టినతోడనే తావిఁగాలుపు

సద్గుణపు చిన్నెలట్టులే సజ్జనులకు

విషమ పుట్టినతోడనే పాసగు చేదు

దుర్గుణపు చిన్నెలట్టులే దుర్జనులకు.

ఆ. తులసి కారములును | దూముపై నీరము

పఱచి దాన దుష్ట | పాలు వోసి

కఱగి రాగిపై ని | గ్రమముగా నుంచరా ! ||వి||

2426

ఇది హేమ కారక విద్యగా నున్నది. పాతాం : తురుసు.

కం. తూలాట యింట నేర్పడ

వాలాయముగఁ జెడు నరుఁడు | వసుమతిలోన

న్గోలాక్షి విడిచి చనినను

మేలిమిగా బ్రదుకవచ్చు | మేదిని వేమా !

2427

తూలాట = అల్లరి; భార్యాభర్తల కలహము భిష్టత్వానికి మూలము.

ఆ. తెలుగు మంగలవాడు | తలమాత్రమే గొరుగు
నరవ మంగలవాడు | నంతగొరుగు

మాల మంగలవాడు | మూడాంతరమ్మయా ! ||వి|| 2428
“గీ|| దేశచాలనంబుఁ దెల్పిపుట్టఁగఁజేయు
కరుణ మనమునందుఁ గలుఁగఁజేయు ”

ఆ. తెరల మఱుంగునఁగల | తేజమంతయుఁజూచి

మఱియు బ్రహ్మమందు | మనసు నిలిపి

గరిమ నున్నయట్టి | ఘనలెందుఁ గలరయా ! ||వి|| 2429

మనుగు వేసుకొన్న ముక్తికాతను మొనసినవాడే మోక్షాధికారి.

ఆ. తెరువు ముక్కుచాయ | దేఁగలిగిన మీఁద

నందుఁ గనఁబడునదె | యరయ లేరె ?

అరసి చూడ బయలె | యల్లదే ముక్తిరా ! ||వి|| 2430

తెరువు = మార్గము ; ముక్కుతుదను వీక్షించుటే మోక్షమునకు
మూలము.

ఆ. తెరువు మూటి చాయ | దేవర గిరిమీద

నమరియున్న చిత్ర | మగయలేరు

అరసి చూడ చూడ | అది ముక్తి పదవియా ||వి|| 2431

మాడురకముల చాయల జూచుట ముముక్షుల కర్తవ్యము.

ఆ. తెల్లచామంతియు | త్రోటలో నొకభామఁ

గోక కట్టుక పువ్వు | గోయుచుండి

నదియెవ్వతో దాని | బెదిరించి చూడరా ! ||వి|| 2432

యతి పోయినది.

“ఆ కూట వేదాంతాన్ని కూర్చాడు వేమన్న

పాడుపుడు కథవలె పాఠపుమీర !

ఆ. తెల్లవారక మునుపె | తిక్క జనులనుఁ బట్టి

గొంతు గోయఁగ వలయు | గురువులై తె

వెట్టి ప్రపంగాలు | వెధవరాలకు తగద ||వి|| 2433

సుజ్ఞానము కల్గుటే తెల్లవారుట. చెడుగుణాలను శబ్దింధమన్నాడు.

సీ. తెల్లవారకముందు | తిన్నగా వారింటి

చెంత దాగితిఁ | జింతచెట్టుమీఁద
సరగున నతఁడేగి | స్నాన సంధ్యలు తీర్చి
కుసుమాళి చేకొని | గుహను జొచ్చి
యందున్న యోగికి | వందనంబులు సేసి
ముందున్న రామయ్య | మోముఁ జూచి
మంత్రోపదేశము | మఱునాఁడు చేయంగ
వేగ రమ్మని శిష్యు | యోగి పలుక

వింటి నంత యతని | వెనువెంటనే దాగి
వదినఁ బ్రార్థించి మాయన్న | యదబుచ్చేత
వాసి రామయ్యశివయోగి | దాపుఁ జేర
నాథలంబేను గననయ్యె | నపుడు వేను.

2434

వేమన్న మంత్రోపదేశ చరిత్ర సంక్షిప్తముగా చెప్పకొన్నాడు.

ఆ. తెలియఁ దనదుభార్య | తెరఁబారు సంకెల

చిన్న శిశువులెల్లఁ | జీల లరయ

నరసిచూడఁ దనువె | యల చెఱసాలరా! ||వి||

2435

సంసారాన్ని చెరసాలగా వర్ణించాడు.

ఆ. తెలియ భాగవతులె | తెలివి గలారింక

నందతెట్టు లగుదు | రకట! భువిని

నయిన వానిగన | నతఁడెవో శివయోగి ||వి||

2436

భాగవతులు = భగవంతుని భజనపరులు; తెలియదగినవారిని చెల్లదు

కొన్నవాడే దిట్ట.

తే. తెలివి వేజమ్ము విజ్ఞాన | దృష్టి యగును

భద్రమగు జ్ఞప్తిలోఁ గల | భావపరము

నిర్గుణాకారమై యొప్పు | నిజము గనుము

తెలియ నీవొదు మేటివీ | యిలను వేమ.

2437

వేదాంత పరిజ్ఞానాన్ని విపులీకరించాడు యోగి.

తే. తెలివి నందెడు గురుసంజ్ఞ | తేటబడంగ
నింను నంమను బరిపూర్ణ | మేరుపడుట
బరమ సుఖమందఁ గోరును | భవ్యయోగి
మాయ జిక్కఁడు తక్కఁడు | మహిమ వేమ. 2438
మాయల బడనివాడే మంచియోగి

ఆ. తెలివి నిలిపి చూడు | దీపించునా కళల్
కళ లుడుపక చూడు | కలుగు బయలు
బయలునంటి చూడు | బ్రహ్మంబుఁ గాంచెడు ||వి|| 2439
ముక్తపదగ్రస్తముతో ముక్తి సాధయనకు సోపానము లేర్పరచి
నూటి గ జెప్పాడు

ఆ. తెలివి నొందలేక | తిరమునుఁ బడయక
తిరుగు నస్థిరుఁడయి | దేహి జగతిఁ
దిరుగ నేల ? కర్మఁ | దెలియఁడయ్య జ్ఞానిఁ ||వి|| 2440
అజ్ఞాని జ్ఞానమార్గమును దెలిసికొనుట కష్టము.

ఆ. తెలివి యనఁగఁబడెడి | తిరమునుఁ దెలియక
దిరుగు నస్థిరుఁడగు | దేహి జగతిఁ
దిరుగ నేల ? ననుచుఁ | దెలియఁడే యజ్ఞాని ||వి|| 2441
అజ్ఞాని మంచి చెడ్డ లాలోచింపక అధోలోకములో పడును.

చ. తెలిసిన మూర్ఖురావణుడు | ధీరజనంబుల కై వడి స్థర
స్వలచియె తెచ్చు నీతకయి | బాంధవ కోటులతోడజచ్చె దా
దెలియఁగ లేని చేతనని | తెల్పిన లోకుఁ లికెంద టుండినం
దెలిసియు చూయలోఁ బడమిఁ | దెప్పితి రే బగలుండు
వేమనా ! 2442

తెలిసిన మూర్ఖులక్షణాలకు దాహరణగా రావణుడరిత్ర వాకొన్నాడు

ఆ. తెలుపఁ బడ్డ వాఁడు | దేవతా భక్తుండు
మాటలేనివాఁడు | పోటు బంటు
కాసు లేనివాఁడు | కడు బ్రహ్మచారియా||వి|| 2443

“ఉ॥ నీతులుపూతలై పటు మణిమయ సౌభములొన నున్నయూ
నాతి సంభోగ లాలసతనంది చరించగలటి భావనా
స్ఫీతచరిత్రుడై శలసె వేచున యుర్విని తెల్విగూర్చు...

ఆ. తెలుపు మాయజేసి | దిట్టఁ దనంబునఁ

దెలుపు భస్మముగను | దేటపఱచు

విధిముకన్నఁ బరస | వేదియు లేకురా ! ॥వి॥

2444

పరుసవేది లోహములను బంగారముగా మార్చును. ధుర్యోధనుని వద్దను కొంచుపిటి రెడ్డిరాజుల మొదల యున్నట్లు చరిత్రాధారం.

ఆ. తెలుపు మాయటంచు | దేవర యంచును

వెంటఁ బడెడివాండ్ర | వెతలు దీట్లు

నెవ్వఁడైనఁ జెప్పు | నేదైన నొక్కటి

యట్టిదెల్ల నమ్మ | నగునె వేమ?

2445

విన్నదానిని విమర్శించుకొన్నవాడే విజ్ఞాని

ఆ. తెలుపువాఁ డెవండు ? | తెలియు వాఁడెవ్వఁడు ?

గుట్టెఱుంగునంత | బట్ట బయలు

సొరది భాండమంచు | సూర్యుని చందంబు ॥వి॥

2446

అంతటానిండిన 'బ్రహ్మమునకు భాండస్థితసూర్యునకు ఆభేద వ్యవసాయము కల్పించాడు.

ఆ. తెవులుఁ బడ్డవాఁడు | దేవతాభక్తుండు

ఈటె లేనివాఁడు | పోటు బంటు

కాసు లేనివాఁడు | కడు బ్రహ్మచారియౌ ॥వి॥

2447

కొరతగా నున్నప్పుడు పరికిస్తాడన్నయు.

ఆ. తేకువమర బుద్ధి | తెల్లముగా నిల్చి

తాక నది ప్రణవపు | ధ్యాన మగును

సోకి మించువాఁడె | సురలోకమును బొందు ॥వి॥

2448

ఓంకారమును శంక లేక సాధించుచున్నాడు.

ఆ. తేనె తెఱల జాడఁ | దేనెటిఁగ యెఱుంగు

సుమరసంబు జాడ | భ్రమర మెఱుంగు

బరమయోగి జాడ | భక్తుఁ డెఱుంగురా ! ||వి||

2449

సుమరసము = పుష్పములలోనున్న తేనె; భ్రమరము = తుమ్మెద ;

జ్ఞానులకే జ్ఞానమబ్బును.

ఆ. తేనె, పంచదార, | తీయచూమిడిపండుఁ

దిన్నఁగాని తీపిఁ | దెలియరాదు

కన్న నింపుపుట్టు | గామిని యధరంబు ||వి||

2450

అన్నిటికన్న అడదాని అధర సుధారసమే మిన్న యని వేమన్న
కన్నది చెప్పాడు.

ఆ. తేనెలో మోగిన | తీయ చూమిడిపండు

తినగ తినగ తీపు | తెలియరాదు

వెలకు చిక్కనిపండు | వెరయోగి తినుచుండు ||వి||

2451

మోక్ష ఫలమును ముముక్షువులు జ్ఞానధనముతో కొందురు.

ఆ. తేలునకు నింకెంత | తెలియఁ గొండివిషంబు

ఫణికి నుండు విషము | పండ్లయందు

దెలివితేనివాండ్ర | దేహమెల్ల విషంబె ||వి||

2452

“ ఆ. బద్దెనభూపాలు భావంబువాకుచు

పలుమార్లు చెల్పెను పరమయోగి ”

ఆ. తేలుపిల్లకు విషము | తోక కొండెనయుండు

పాము పిల్లకు విషము | కోతినుండు

దుష్ట నరునకు విషము | దేహ మాన్యంతంబు ||వి||

2453

నకిలీకవి యెవరో మక్కికి మక్కిగా మార్చి వేమనకు చెప్పాడు.

ఆ. తొడల మెఱుపుఁ | జూడ దొడ్డచనుఁ జూడ

వగలుఁజూడ దాని | వన్నెఁజూడ

విటుఁడు నిలుచున్నట్లు | విరహాగ్నిఁ జొరకయె ||వి||

2454

విరహము పలు విధముల వివరించెను.

ఆ. తొత్తు తొత్తెకాని । దొరసానిఁ గాఁబోదు

అడఁచు టింతె దాని । కై నగుణము

మిత్తికూళ్ళ దొంగ । మేలెట్లు నేర్చురా ! ॥వి॥

2455

కక్కుర్తికవి భావచార్యము చేసినట్లు నీచదోయని ఉదహరించెను.

ఆ. తొత్తుతోడఁ బొందు । దోషంబు దోషంబు

లంజెతోడఁ బొందు । లజ్జ చెడును

జారతోడఁ బొందు । చావునకే యగు ॥వి॥

2456

తొత్తు = దాసీది; లంజె = వెలయాలి; జార = వ్యభిచారి

ఆ. తొత్తుతోడఁ బొందు । తొట్టి పెసలమూట

ముచ్చతోడి పొందు । తెచ్చు నిందఁ

దలవరిదగు పొందు । తలతోనె తీయరా ! ॥వి॥

2457

తొట్టి = చినిగిన; త్రీల కూట పలితములు చిత్రించాడు చిత్రముగ.

క. తొమ్మది క్రంతల తిత్తికి

నిమ్మగు సొమ్ములును గులము । నేటికిఁ జెపుమా !

నమ్మకు దేహము నా దని

నెమ్మది బ్రహ్మమును దెలియు । నే నని వేమా !

2458

నవరంధ్రములు : కండ్లు 2, ముక్కులు 2, చెవులు 2, నోరు 1,

సర్వస్వము 1, గుదము.

క. తొమ్మిదితొట్టి తిత్తిని

నమ్మి శివునిఁ దలఁపలేక । నశియింపంగా

నిమ్మహి గృధ్రచయంబులు

నమ్మతిగా నిన్నుఁ దినును । జక్కగ వేమా !

2459

నవద్వారముల కొరకు నమ్మవద్దని యోగి వేమన ఉపదేశము.

ఆ. తొమ్మిది రంధ్రాల । తోలుబొమ్మకు లోన

చొక్కపు చోరులు । చోద్య మరయ

* జ్ఞానరత్నముల । హరించగోరుచు నుండ్రు ॥వి॥

2460

యతితప్పు; చోరులు = షడ్గుణములు ; రత్నము = జ్ఞానము.

సీ. తొమ్మిదివాకిళ్ళు | తొలుతనే శిశువున
 కేగ్గడియుండెడి | నెనయఁ జూడఁ
 జెవులు, గన్నలు, ముక్కుల | జెలఁగు నోటును, మఱి
 గుదమును, గుహ్యంబు | గూడజేర్చి
 యందు తొమ్మిదితూటు | లమరి యొప్పారఁగా
 నాధారముల టాటు | నానఁ జేసి
 భేదంబులేకయె | పెరిగెడి దేహంబు
 పది వాయువుల తోడ | విదితములుగ

నిన్ని కల్పించి దేహాన్ని | నెనయఁజేసి
 తన్ను మఱపించి లోకంబు | తగులఁ గలిసి
 వాఁడు మరిగియు నానక | వరుసగాను
 బుట్టఁజేసెను గాదె యీ | పుడమి వేమ.

2461

మానవుని అవయవ నిర్మాణమును, వేదాంతపరిభాషలో విపులంగా
 వివరించాడు యోగి వేమన

ఆ. తొఱ్ఱిమానిలోని | తొఱటి జీవుల నెల్ల
 మొల్లలేక చంపు | ముదముతోడ
 నగ్ని లేనిమంట | యదియేమి చోద్యమో ? ||వి||

2462

మొల్ల = ఆయుధము; తొఱటిజీవులు = అజ్ఞానులు; తొఱ్ఱి
 మాను = శరీరము;

ఆ. తొఱ్ఱిలోది చిలుకలు | దొరకొని కూయంగ
 అందులోని దొక్కటి | యాది వెదకు
 ఆది వెదకి చిలుక | యాయెపోబ్రహ్మంబు ||వి||

2463

శరీరములోనున్న పంచవాయువులలో ధనంజయవాయువు బ్రహ్మను
 శోధించును.

ఆ. తొఱ్ఱివాని మిగులఁ | దూలి దీవింపకు
 వెఱ్ఱివాని మాట | వినఁగఁబోకు
 వెఱ్ఱికుక్కబట్టి | వేటాడవచ్చునా ? ||వి||
 పనికిమాలిన వాళ్ళతో పరిహాసములు తగవు.

2464

ఆ. తొట్టివాని మిగుల | తొందర బెట్టకు

వెరివానిమాట | వినఁగరాదు

వెరికుక్క బట్టి | వేటాడవచ్చునా ! ||వి||

2465

వైపద్యభావమే మార్పులతో ఇంకు కూర్చబడినది.

తే. తొల్లి చేసినపాపంబు | తొలఁగు కొఱకె

పుట్టి చచ్చి తిరిగియును | బుట్టి పుట్టి

గురుని జేరియు వేడి తాఁ | గొల్వవలెను

విమలగుణరాజ ! | యోగీంద్ర వేమనార్య ! ||వి||

2466

“ పూర్వకర్మానుఫలితమే హాసగుజన్మ ”

తే. తొల్ల జేసినపాపంబు | తొలఁగుకొఱకె

పుట్టిచచ్చి తిరిగియును | పుట్టి పుట్టి

గురుని జేరియు వేడి తాఁ | గొల్వవలెను

వేఱు మార్గములేడ్చెట్టు ? | వెదకవేమ.

2467

“ పూర్వపాపమే యాజన్మను పొందించినదిగా వేమనవాక్యము ”

ఆ. తోకగలుగువానిఁ | దొకరి గొంతులుగోసి

మేఁక జీవములను | మెడలు విఱచి

కడమ జీవములను | గాల్చియుఁ దినెదరు ||వి||

2468

యజ్ఞ యాగాది పేరులతో జీవహింస చేయు చిత్రాలు నిత్రం

చాడు శ్రేష్ఠుడు.

ఆ. తోకలేని యెలుక | తోలులేని పండు

చప్పరిస్తున్నది | త్రిప్పి త్రిప్పి

యీమాట తప్పైతె | నేమీన చూడరా ! ||వి||

2469

చమత్కారంగా వేదాంతఫలాన్ని సుజ్ఞానుల కందించాడు.

ఆ. తోటకూరకైన | దొగ్గలి కైనను

తవుటి కుడుము కైన | దవిట్టికైన

గావ్యములను జెప్పు | ఘనులెల్ల ధనపరుల్ ||వి||

2470

కుకవుల కక్కుర్తి కూతలను నికరముగా ప్రకటింగాడు.

ఆ. తోటకూర్కై న | దొగ్గల్కై నను
తవుటి కుడుముకై నఁ | దవుటికై నఁ
గావ్యములను జెప్ప | గాంధ్యలు ఘనమైరి ||వి|| 2471
గాంధ్యలు = పనికిమాలు కవులు.

ఆ. తోలు కడుపులోన | దొడ్డవాఁడుండంగ
రాతిగుళ్ళ నేల | రాశిఁబోయ ?
రాయి దేవుడైన | రాసులు మ్రింగదా ? ||వి|| 2472
విగ్రహారాధనను నిగ్రహించుమని నీటుగా చెప్పేడు.

ఆ. తోలుఘటము లోన | దొలంగక యున్నప్పు
డాలుమగలుఁ బ్రీతి | నలరుచుండు
జీవి ఘటమువిడువఁ | జిక్కుడిపోవురా ! ||వి|| 2473
ప్రాణ మున్నంతవరకే భార్యాభర్తలు అడిపోతే యేదీరదు.

ఆ. తోలుతిత్తిలోనఁ దొలుతఁ | బుట్టిన తాను
వెనుకఁ దెలియవలయు | వివర మరసి
వెనుకఁ దెలియలేమి | వెట్టియై చెడిపోవు ||వి|| 2474
వెనుకా ముందు ఆలోచించినవాడే వేదాంతుఁడు.

ఆ. తోలుతిత్తిలోనఁ | దొలుతఁ బుట్టినవాని
వెదకి తెలియవలయు | వివరముగను
వెదకి తెలియలేక | వెట్టులై చెడిపోర ? ||వి|| 2475
పదముల మార్పులే. పైభావమే ఇట పరిస్పృట మగుచున్నది.

ఆ. తోలున కట్టెట్టి | తోసినంతటి లోన
కామంబు పైనుంచి | క్రింద దిగును
* క్రింద దిగినంతట్లా | కళదిగిపో నరుఁడు ||వి|| 2476
*యతితప్ప; స్త్రీ పురుష సంయోగము శిశోత్పత్తికి మూల మున్నాడు.

మ. ఘనుడై వేమన సర్వశాస్త్రముల తా గాలించి కోడికరించిన భావంబును సర్వమానవులకున్ శ్రీమించగా దెల్పె నిత్య సహీనామల వేదభాష్యములతో తత్త్వంబు జోడించి భూమిని లేరెవ్వరు వేమనార్య సమలస్మేలంబు గల్గించుచున్ ||

“‘లి’ కారో లీనరాహిత్యం ‘గ’ కారో గమ్యవర్జితం అనా
మయ మసంగత్వా తల్లింఁగం పరమశివః “లింగం లీనం గమ్యం
నవిద్యతే” (ఉత్పత్తి)

లింగమనగా ఈశ్వరుని జేర్చునది.

ద

ఆ. దగ్గఱున్న వాఁడు | దట్టుఁడు, దక్షుఁడు

ఎడము పడినవాఁడు | దుడుకు గడుసు

అనుసరించువారి | కయ్యెడుఁ గార్యముల్ ||వి||

2477

ఇది తండ్రి కుమారుల సంబంధ కుటుంబ విషయము.

ఆ. దనియు పిండమునను | దగిలిన మనుజుండు

పుట్టలేడు వాఁడు | పుడమిలోన

నట్టి పుట్టుకఁ గన | నవనిలో లేనయా! ||వి||

2478

గర్భగోళమున అడ్డుతిరిగిన పిండమువలన తల్లికిగాని పిల్లకుగాని
గండము తప్పదు.

తే. దర్పణంబునఁ దనరూపు | తగిలినట్లు

నేర్చుగలిగిన మదిలోన | నీదురూప

మర్పణంబుగ నెఱుకలో | నడచిచూడ

నోర్పు కలవాఁడె నేర్చు తా | నొనర వేమ! ||వి||

2479

అద్దములో నీడవలె ఆత్మలో పరమాత్మ చూడుము.

ఆ. దర్పనంబులందు | ధర వణ్ణతములందు

వర్ణమాశ్రమమును | వదల కెపుడుఁ

దిరుగుచున్న వాఁడు | ధరలోన నజ్ఞాని ||వి||

2480

సర్వసమృత మతము నా శయించుమని వేమన మతము.

ఆ. దరుచు చదువు చదువ | తర్కవాదమె కాని

దివ్యజ్ఞానమునకు | తేటపడదు

పిసిరివాయుపురుగు | పగిదిని చెడిపోవు ||వి||

2481

పిసిరివాయు పురుగు = పట్టుపురుగు; చదువు తర్కవాదమునకేగాని
జ్ఞానమునకు గాదు.

ఆ. దళముకొని యొకప్పు | దారిద్ర్య మేర్పడ
హీనకార్యములు న | హించి చేయు
బరువుమాయు నింతె | ఫలమట్టె చిక్కదు ||వి|| 2482
దరిద్రములో మనిషి యేపనైనా ఆదాయముకోసము చేస్తాడు.

ఆ. దళ గలారి నెల్లఁ దమ | బంధువు లటండ్రు
దళయు లేమి నెంత్రు | తక్కువగను
దళ యునంగను దళ | ధన మొప్పుటొక్కటే ||వి|| 2483
డబ్బుంటే మావారు. అది లేనప్పుడు వైవారుగా భావింతురు.

తే. దళమంగళ గృహను | దాగి నిలిచిన శివుని
*పట్టలేక పోయిరి | పెద్దలెల్ల
పిరికి జీవులకెల్ల | దొరకునా! యాశివుడు ||వి|| 2484
*యతిపోయినది; హృదయ కుహరములోనున్న యాశునిఁ జూడ
మన్నాడు.

తే. దళమి, యేకాదశి యని | వ్రతములఁ బూని
మెదుకుఁ దినకున్న దుర్గుణ | మది యడఁగునె
పుట్టపై గొట్ట నురగంబు | గిట్టఁబోదు
తీరెఱుంగని మాధ్యమి | తెఱఁగె వేమ ! 2485
మాధ్యము = మార్గత; భుజగము = పాము; ఏకాదశి వ్రతము
చేయువారు దళమి ఒకపూట, ఏకాదశి పూర్తిగాను ఉపవసించి ద్వాదశిని
పారణము చేయుదురు దానిని వేమన వ్యర్థమన్నాడు.

ఆ. దళయనంగ మెందు | ధనముంటయే యండ్రు ?
కూడు నిద్రలేక | కుందుటె కద
రాగనుండబోవ | బాగుగా నేర్పించు
ధనము నెంచు తెట్టి | తలఁపొ వేమ. 2486
దళను డబ్బును వాదాన్ని కావన్నాడు వేమన

ఆ. దళరథుండు రామ | ధరణీశుఁ బట్టంబు
గట్టఁజేయఁ దలపఁ | గట్టె జడలు
తలఁపు మనదిగాని | దైవిక మదివేతె ||వి|| 2487
దైవమే దళ.

కం. దశవాయువుల నొసంగియు

వశుడై తా నున్నయట్టి । “భవునెఱుంగవె యో

పశువా !” యని యముఁ డనగ వి

వశుడవు మున్నగుదు వీలు । వడిగను వేమా ! 2488

: దశవిధ వాయువులు :

1 ప్రాణవాయువు, 2 అహన, 3 ధ్యాన, 4 సమాన, 5 ఉదాన, 6 నాగ, 7 కూర్మ, 8 కృకుర, 9 దేవదత్త, 10 ధనంజయ వాయువులూ ; ఇవిగాక, 11 వైరంభ, 12 మఖ్య, 13 అంతర్యామి, 14 ప్రభంజన వాయువులునుఁ గలవు.

మూలాధారము నుండి “ఓం” అని శబ్దమిది చక్రమందు “అం” అని తాకి “సం” అని ఇడా పింగళులలోగా కపాలమును ముట్టి ఆక్రమింపబడి ముక్కుమార్గముగా శబ్దమిది 12 అంగుళములు ప్రమాణముపైకివచ్చి 4 అంగుళములు లయమయి 8 అంగుళములలోపలికి పోవును. ఆధారచక్రమున 600, స్వాధిష్ఠానమున 600, మణిపూరకమున 600, అనాహతమున 600, విశుద్ధమున 1000, అజ్ఞాచక్రమున 1000, సహస్రారమున 1000, ఇట్లు 21,600 శ్వాసములు దినము ఒక్కటికి నడచును. నిమిషమునకు 15 శ్వాసలు, హారము 900 శ్వాసలు.

: హంస వివరము :

1 “హ” కారము, 2 బిందువు, 3 “స” కారము. ఇవే నాడు, బిందు, కళలునూ, సోమ, సూర్య, అగ్నిమండలములునూ పురుష, పుత్ర, స్త్రీ ప్రవాహములునూ శుక్ల, మిశ్ర, రక్తములని చెప్పఁబడినది.

ఆ. దశము కొని యొకప్పుడు । దారిద్ర్య మేర్పడ

హీనకార్యములు న । హించి చేయు

బరువు మాయునింతె । ఫలమింత చిక్కదు ॥వి॥ 2489

దశముకొని = రేకెత్తి; దారిద్ర్యమున నికృష్టపనులు చేయించును.

ఆ. దక్షయౌగ మెఱుంగుఁ । దమ బదుకెల్లను

వీర విష్ణుఁ డపుడె । పాతెఁగాదె

శివుని నిండఁ జేయ సిగ్గేది । ద్విజులకు ॥వి॥ 2490

శివునింద విష్ణునిగూడా లొంగదీసెను (వీరభద్ర విజయము)

కం. దాచిన తనువల వలచును

దను వలువక యున్న దన్ను । దా వలవడినన్

దనరు పటాటోపంబులు

తనమాయలు పనికిరావు | ధరలోవేమా !

2491

అటజెలది హాపభావాలవలె అయోమయంగానే యున్నదీ పద్యము.

ఆ. దాచిన ధనమునకుఁ | దానును గొడుగులు

వాంఛపడుటె కాని | వట్టిభ్రమలు

భాగ్యహీనునకును | ఫలము లభించునా ? ||వి||

2492

భాగ్యహీనులకు భాగ్యము చిక్కదు.

ఆ. దాత గానివాని | దఱచుగా వేడిన

వాడు దాతయగునె ? | వసుధలోన

నవురు దర్భయానె ? | యభిలోముంచిన ||వి||

2493

అవురు = అవిరిగిడి; తక్కువవానిని ఏమిచేసినా ఎక్కువ కాదు (నీతి)

ఆ. దాత యైనవాడు | తానె మున్నిచ్చెడిఁ

గానివాఁ డొనఁగునె | కానియైన

జలము దప్పితీర్చు | మల మెట్లుతీర్చురా ! ||వి||

2494

మలము = మూత్రము,

ఎందుకు ఉపయోగపడునో దానినందుకే ఉపయోగించవలెను.

ఆ. దాత లేని కొంప | దయ్యాల పెనువాడ

నీతిలేనిచూట | రాతివేట

ప్రీతిలేని లంజె | ఘాతకియై తోఁచు ||వి||

2495

వేమనసూక్తి సభారము యీపద్యములో జూలు వారుచున్నది. (నీతి)

ఆ. దాన ధర్మములకుఁ | దగు తేవు తేవని

కాల లయము సేయు | కష్టజనుఁడు

తా నికేమి యశానొ ? | తన బ్రతు కేమానొ ?

మాయఁ దెలియలేడు | మహిని వేమ.

2496

చేయగల పనికి రేపనుట చాదస్తము.

ఆ. దానధర్మములను | దాఁ జేసి పుట్టమిఁ
గర్మగతిని యముఁడు | కష్టపఱచుఁ
గర్మ ధర్మములను | గడవీడబ్రహ్మంబు ||వి|| 2497
కర్మ, ధర్మములను వీడినవాడే బ్రహ్మము.

ఆ. దాన, ధర్మములను, | దయయు, సత్యము, నీతి,
వినయ, ధైర్య, ధుర్య | వితరణములు
రాజు పాలిఁటికిని | రాజయోగంబులు ||వి|| 2498
రాజు లాచరింపవలసిన రమ్యమగు గుణములు చెప్పెను రెడ్డిరాజు.

ఆ. దాన మడుగువాఁడు | ధరలోన నభముండు
దాన మడుగ నతఁడు దై వ నముఁడు
దాన మీనివాఁడు | ధన్యుండు గాఁడయా ! ||వి|| 2499
అడుగుట, అడుగకుండుట, యాయకుండుట, వీటినుద్భవించును.

ఆ. దాన మమరఁజేయ | దరిఁ జేర్చు నయ్యది
మనమె నమ్మేనేని | మాయముంచు
జ్ఞానకలిక నమ్మఁ | జంపురా ! వైరుల ||వి|| 2500
జ్ఞాన మార్జించినవారికి శత్రువు లుండరు.

ఆ. దాన మమరఁ జేసి | దరిఁజేరు నొకవంక
మనము నరిసి విదప | మాయ వీడు
జ్ఞానకళిక నమ్మ | జంపును వీరుల ||వి|| 2501
జ్ఞాన కళిక = దివ్యజ్యోతి.

ఆ. దాన మరసిఁ జేయు | దాత దగ్గఱఁ జేరి
వక్ర భాషణములు | వలుకు మొఱికు
చందన తరువందు | సర్ప మున్నట్లయా ! ||వి|| 2502
చందన శత్రువు = మంచిగంధపు చెట్టు; ఉపమానోపమేయములు
ఉన్నతస్థాయిలో నున్నవి.

కం. దానము చేతుల కగునను
జ్ఞానంబును నేఱుగనెల ? | ఘనతరముగ దా

దానమె తమ తత్పద మని

మానవు లెంచంగవలయు । మహిలో వేమా !

2503

తత్పదము = బ్రహ్మపదము; దానమన్నిటికన్న మిన్న.

ఆ. దానములను జేయ । ధర చేతులాడక

బహు ధనంబు గూర్చి । పాతిపెట్టి

తుదను దండుగనిడి । మొదలుగా చెడు నరుడు ॥వి॥

2504

దానము చేయనివాని ధనము దండుగురకే; మొదలుగా = మూలముతో సహా;

ఆ. దానములను జేసి । దరిజేరు నొకవంక

మాన మొకటి నమ్మ । మాయ దగులు

జ్ఞానమరసి నమ్మ । గడతేర్చు వైరుల ॥వి॥

2505

దాన, మాన, జ్ఞాన, “న” కార త్రయములయొక్క తారతమ్యాలను చెప్పెను.

ఆ. దానములను జేసి । ధర కీర్తి జెందంగ

బహుధనము లొనగియు । భక్తిలేమి

దుదను జెడు నరుడు । మది గడగండ్లచే ॥వి॥

2506

కడగండ్లు = ఎక్కువకష్టము; భక్తిలేనివానికి బాధలే ?

ఆ. దానములను నన్న । దానమే దొడ్డది

గానములను సామ । గాన మెచ్చు

ధ్యానములను శివుని । ధ్యానమే శ్రేష్ఠంబు ॥వి॥

2507

ఆ. దాన మొసంగుకన్న । దేనంబు మఱిహెచ్చు

దేన మొనరు కన్న । దెలివి హెచ్చు

తెలివికన్న నాన । దెగవేసినది హెచ్చు ॥వి॥

2508

ముక్తపదగ్రస్తమన మెదమిచ్చిన అటజెలదిలో ముక్తకంఠముగా ముక్తిమార్గమును చెప్పెను.

ఆ. దాని ధనమునకు । దానును కొడుకును

వాంఛబడుటె । కాని వట్టి భ్రమలు

భాగ్యహీనునకును । ఫలము లభించునా ? ॥వి॥

2509

లభ్యముగాని ధనము లభించుటెట్లు ?

క. దాపున నున్నది యద్దము

రూపున నీరూపుఁ జూచి । రూఢిగఁ గని యా

పాపకు లోనగుచూపునఁ

బ్రాహ్మ శివుఁడుండుఁ గనుము । పనుపడి వేమా! 2510

ఇది దర్పయోగమంటారు. దీనిని మనకవి వాడాడు.

ఆ. దార బందిగంబు । తనయులు సంకెల

ల్బంధువర్గ మెల్లఁ । బ్రహ్మరిగోడ

మోహ మెఱుంగలేడు । మొక్కలికాడయా! ॥వి॥ 2511

మొక్కలికాడు = మోహములో మునిగిపోవాడు. సూక్ష్మాత్ములు

మోహములో మునిగిపోవుచురు.

క. దారా పుత్రాదులతో

కూరిమిఁ గూడంగ నేమి? । కుదురగు మనసున్

వేరుపడఁగ నిల్చినచో

సారంబుగ ముక్తిఁ గల్గు । సద్గుణ వేమా । 2512

సంసారములో చిక్కినివాడు జ్ఞానోత్తముఁడు.

ఆ. దాస తను నెఱుంగకఁ । దాసు లెట్లగుదురు

వైష్ణవం బెఱుంగకఁ । వైష్ణవులటు;

మనుచు గాలుపులను । మరిఁబడ నేలరా! ॥వి॥ 2513

చక్రాంకితముల వక్రమార్గానికే?

గీ. దాసరివలెఁ గావచ్చును । వేషమునను

జంగముగ నుండఁగావచ్చు । నంగుఁ దప్పి

పరగ పదివేలకై నను । బ్రాహ్మణుండు

విశ్వమందున కాబోడు । వినరవేమ. 2514

కైవలైష్ణవ భిక్షుల వేషాలు వేయవచ్చునుగాని బ్రాహ్మజ్ఞానము గల బ్రాహ్మణుడు గానేరడు.

ఆ. దాసరట్టులఁ గావచ్చు । వేషమునను

జంగముగ నుండఁగావచ్చు । లింగమేసి

ధర్మవర్తులు సజ్జను | లృఘమెఱిగి

దేవుడే వారి రక్షించు | దివిరి వేమ.

2560

అందరూ మానవులే! మాధవునిబిడ్డలే! అప్ప = బాబూ (కన్నడము)

ఆ. దేవపూజలందు | దేవాలయములందు

దేవుడంటు జెప్పి | తెరువుఁ జూచె

తెలియ విశ్వమెల్ల | దేవాది దేవుఁడు ||వి||

2561

“ శా. విశ్వాత్మీతుఁడు వేదవేద్యుఁడయి నిర్వీర్యప్రతాపాన్నతిన్
శశ్వద్భక్తుల రక్షణేయు సతమున్ సానందుడై వాపుతో ”

ఆ. దేవపూజ సేయ | దివ్యభోగము గల్గు

తత్వ మెఱిగెనేని | దైవసముఁడే?

యేమిలేని పరస | కేగతి లేదురా! ||వి||

2562

పూజచేయనివా డభాజనుడు.

ఆ. దేవ భూములందు | దేవాలయములందు

దేవుఁ డనుచు మ్రొక్కి | సేవజేసి

తెలియ విశ్వకర్మ | దేవాది దేవుఁడౌ ||వి||

2563

విశ్వకర్మ విశ్వవినుతుడు.

ఆ. దేవళములలోను | దీర్ఘంబు లందును

మూల మెఱుంగకున్న | ముక్తిలేదు

ఆత్మమూల మెఱుంగ | డది యెట్లు తెలియురా! ||వి||

2564

ఆత్మమూల మెరిగి అనంత పడుడు.

ఆ. దేవుఁడనఁగ వేఱు | దేశ మందున్నాఁడే?

దేవుఁడనఁగఁ దనదు | దేహముఁపయి

వాహనంబునెక్కి వడిఁ | గదలును జూడ ||వి||

2565

దివ్యజ్ఞానముంటే దేహములో దేవుని దిట్టగా జూడవచ్చును.

తే. దేశ దేశమ్ము దిరుగుట | తిండి కొఱకె

పూని వేషము వేయుట | పొట్లకొఱకె

మనసునందు గుఱిఁగాంచిన | మరిగి, తిరిగి

పుట్టకుండెడి పదవిని | బూనువేమ.

2566

పొట్టకోసం బూటకము పూనవద్దన్నాడు.

- ఆ. దేశ దేశములను | దిరుగంగఁ దిరుగంగ
నాత్మయందు ధ్యాన | మంటుకొనునె ?
కాసులకును దిరుగఁ | గలుగునా మోక్షంబు ? ||వి|| 2567
ద్రుమ్మరి తనము చేబెత్వమునకు మూలము ; కాసులు = బంగారము.
- ఆ. దేశ నామము వేరె | దేశంబు లొక్కటే
గుళ్లనామము వేరె | గుడియు నొకట
దైవనామము వేరె | దైవంబు ఒక్కటే ||వి|| 2568
అన్నియు ఒక్కటే !
- ఆ. దేశ వేషములను | తేటసేయఁగ దేవుఁ
డాత్మలోన నుండు | నణఁగి పెనఁగి
వేస మరసిచూడ | గ్రాసంబు కొఱకయా ! ||వి|| 2569
“ వేషాలు వేయుట గ్రాసముకొరకే ”
- ఆ. దేహగుణములెల్ల | దెలిసిన శివయోగి
మోహమందుఁ దగిలి | మోసపోడు
ఇంద్రజాలకుండె | తెందును జిక్కునా ! ||వి|| 2570
శివయోగి యేచిక్కునకూ చిక్కుడు.
- ఆ. దేహనామము వేతె | దేహంబు ఒక్కటే
దేహవర్ణము వేతె దేహ | మొకటే
జన్మక్రతువులు వేతె | జన్మంబు ఒక్కటే ||వి|| 2571
పదముల మార్పుతో భావముల కూర్పుతో జెప్పాడు.
- సీ. దేహం బనిత్యంబు | దేహి నిత్యంబని
దేహేంద్రియాదులఁ | దీప్రగతిని
మోహంబులెల్లను | మొనటికి వర్జించి
యాపరమాత్మతో | నై క్యమంది
చిత్తశాంతిని బొంది | చిన్మాత్రము వినాగ
నిరంతంబుఁ జూడక | యెప్పటికిని
సర్వ మాత్మ యటంచు | సత్యంబుగా జూచు
వారె తత్వజ్ఞులు | వసుధలోన

నట్టి వారల మర్కంబు | లరయుటకును
హరి హర బ్రహ్మలకునైన | నలవిగా ద
టంచు శాస్త్రంబులెల్ల ని | ట్లని వచింపఁ
దెలిసి చెప్పెను వేమన | దేశికుండు

2572

దేశికుండు = విజ్ఞానగురువు ;

“మాయాతు ప్రకృతిం విద్యాన్యాయ నస్తు మహేశ్వరం

తత్త్వావయవ భూతైస్తు వ్యాప్తం సర్వమిదం జగత్ ”

మృత్యుంజయుడగు పరమేశ్వరుండు యోగీశ్వరుడని తెలియవలయును.

కం. దేహ భ్రమములు వీడక

సాహసమున ముక్తిఁ బొంద | శక్యంబగునా !

మోహంబులెల్ల దీక్షిం

బాహుటముగా నతండ్రి | పరుండగు వేమా !

2573

దేహభ్రాంతులు దీరిన వెనుక తన ఆనందమును అంతమయ్యెనని దేహి
తుడిని మోక్షము గోరును.

ఆ. దేహ భావమెల్లఁ | దెలియంగఁ జూచిన

నఖిల హేయములకు | నాలయంబు

పరసతి గమనంబు | ప్రత్యక్ష నాశంబు ||వి||

2574

పరసతీ సంగమము పాణసంకటము గల్గించుచు.

అ. దేహమందు వెలయ | తేజంబు పరమాత్మ

కాయమందె యుండు | కార్యమెల్ల

నెంచిచూడ లోక | మేది వేరే కాదు ||వి||

2575

సర్వమూ నీదిగాభావించి సర్వేశ్వరుని భజించుము.

ఆ. దేహ మాత్మరూపుఁ | దేట తెల్లముఁ జేసి

యవలి చూపుఁ జూపు | నతండ్రి గురువు

భ్రమరము తనరూపు | క్రిముల కిచ్చినరీతి ||వి||

2576

భ్రమర కీటన్యాయము = తుమ్మెద తోటకూరపురుగును తన గూటి
యందు పెట్టి “ఝంకార” ధ్వనిచేసి చుట్టూ తిరిగి దాన్ని తనవలె
జేసుకొనును.

తే. దేహ మాతృలు వేర్వేరు । దెలియలేక
 మోహమునఁ జిక్కి బద్ధుడై । ముచుగుటేల ?
 సాహసంబున గురుభక్తి ! నలుపవలెను
 విమలగుణరాజ ! యోగీంద్ర । వేమనార్య ! 2577
 అత్మా, దేహమును దెలియక మోహములో పడుట మూఢత్వము.

తే. దేహ మాతృలు వేఱని । తెలియలేక
 మోహమునఁ జిక్కి గాఢలో । ముచుగుటేల ?
 సాహసంబున గురుభక్తి । నలుపవలెను
 వివరమాతండు తెలిపెడి । వేగవేమ. 2578
 గురుభక్తి వలన గుగునభిమానము పొందును.

క. దేహము లెన్నగ నుండిన
 పోహణ తత్వంబులన్ని । పొందుగఁ దెలియుం
 దేహము బడలికఁ బడినను
 పోహణ తత్వములు వచ్చి । పొందవు వేమా ! 2579
 “ఓం” మిత్థే కాక్షరం బ్రహ్మ ఓం కార ప్రభవో వేదః
 ఓం కారము జపించు వారే ధన్యులు

ఆ. దేహ మూలమందు । దేహి దేవుఁ డటంచు
 దెలిసియున్న బుధులు । తీర్థయాత్ర
 లరయఁ బోరు జగతి । నాత్మ తామై యున్కి ॥వి॥ 2580
 దేవుఁడు దేహములో సున్నాడని తెలిసిన తీర్థయాత్రలతో పనిలేదు.

తే. దేహశక్తియు లేనట్టి । దీనునకును
 జక్కగా బోధచేసెడి । చతురుఁడుగను
 నిక్కముగ విశ్వకర్మ తా । నీటుమెఱయ
 రామయాఖ్యను విలసిల్లె । రహినివేమ. 2581
 తన గురువగు ఆభిరామయ్యను గూర్చి చెప్పెను.

ఆ. దేహసంకటమ్ము తెగఁ । దేరకాండ్రయ్యు
 మోహద్బష్టి వీడి । మూలమెఱిగి

యూహ యొకటిపన్ని । యుల్లంబుసాధించి

స్నేహమెఱుగ యోగ । సిద్ధివేమ.

2582

“తిథా సర్వగతో దేహి దేహమధ్యే వ్యవస్థితః
మనస్థోదేహినాం దేవో మనో మధ్యే వ్యవస్థితః”
పరమాత్మను గూర్చి చింతింపుము.

క. దేహభిమాన ముండగ

మోహదులు జన నవారి । ముంచును కలగా

నీహారి విషయ భావన

కూహదులుబోవు మేలు । కొన్నను వేమా !

2583

నిద్రా ముద్రితుడవు గాక నెరవెరుగుము.

క. దేహభిమాన ముండగ

మోహదులు విడుచునెట్లు ? । మునులకునైన

స్నాహసమున నది నిడువనె

“సోహ” వృత్తి యెఱుగవచ్చు । సుమీక్ష వేమా !

2584

“సోహం” ను నమ్మి దేహనాసనము తెగగొట్ట మన్నాడు.

కం. దేహికి దేహమె యిల్లని

మోహము చేతను గుబుద్ధి । మురియుచు నుండుం

దేహియు దేహము నంటని

పోహణయగు బట్టబయలు । పొందుగ వేమా !

2585

పోహణ = కూర్పులు, నేర్పులు.

దేహిదేహములంటని దివ్యత్వమును పొందమన్నాడు.

కం. దేహియు జ్ఞానానలమున

దాహంబై దేహమెల్ల । దల్లడ పడగా

దేహములో । బొర్లాడుచు

మోహము విడ శివునిజూడు । ముక్తికి వేమా !

2586

అనలము = అగ్ని ; మోహ కాష్టములను జ్ఞానానలముచే దహింప జేయ మన్నాడు.

ఆ. దైవ కంటకుండు | ధనముచే గర్వించి
సకల సంపదలను | చాల దనిసి
కడకు తాను మేలుఁ | గానక చెడిపోవు ||వి|| 2587
దైవదూషణ తన్నుభ్రష్ఠునిఁ జేయును.

ఆ. దైవఘటన లేక | దైవ సుజ్ఞానంబు
దేల వచ్చు ? రెంటి | కెరుక పడక
యెఱుగ నెఱుగువాని | కెఱుకలోఁ గనుపించు ||వి|| 2588
భగవంతుని దయలేక ఫలప్రాప్తి కానేరదు.

ఆ. దైవమతుల నరులు | తమవంటి వారని
యరసి గూఢతత్వ | మెఱుగలేరు ?
ఇట్లు మూయఁబడిన | నెట్లు మర్మమెఱుంగ ||వి|| 2589
అంధకారములో నున్నవారికి అసలు తెలియదు.

ఆ. దొంగతనము వలన | ద్రోహ మెంతయుఁజేసి
యెవ్వరెఱుంగకుండ | నిముడు కొన్నఁ
దాము చేయుపనులఁ | దగులుకొనరె ముందు ||వి|| 2590
తాము చేసినవే తమతో వచ్చును.

ఆ. దొంగతనము, అంకు | దొరసియుండు జగతి
అంకులాడి కింత | శంకపుట్టు
దొంగకెన్న రే వె | లుం గొప్పు కానట్లు ||వి|| 2591
రేవెలుంగు = చందమామ
జానోరత్వాలు దూష్యములన్నాడు.

ఆ. దొంగ తెలివితేత | దొరకునా మోక్షంబు ?
చేతగాని పనులఁ | జేయరాదు
గురుఁ డనంగవలదు | గుణహీనుఁ డనవలె ||వి|| 2592

“ఆ. గురువు దొంగయైన కులమెల్ల దొంగయో
మాత జారయైన కూతురెట్లె ?

ఆ. దొంగ మంత్రములను | దొరకొనునా ముక్తి ?

చేతఁగాని చేత | చెల్లదెపుడు

గురువటండ్ర వాని | గుణహీనుఁ డందురు ||వి||

2593

“యత్ర యత్ర న నోయాతి తత్రలయం గతం”

మనస్సే విధిమన్న పరిణామ మావిధమే ?

ఆ. దొంగమాట లాడ | దొరకునా మోక్షంబు ?

చేతఁగాని కూత | చెల్లదెపుడు

గురువు వద్దఁగాక | గుణనిధి కాబోఁడు ||వి||

2594

గురువువద్దనే శిష్యుని కూతలు ; పరునిదగ్గర రాజింపవు.

ఆ. దొంగమాట లాడ | దొరకునా మోక్షంబు ?

చేతఁగానికూత | చెల్లదెపుడు

గురువుపద్ద గాదు | గుణహైస్యమదియగు ||వి||

2595

పై పద్యభావము పదమార్పులలో వచ్చింది ; హైస్యము = నీచము.

ఆ. దొడ్డవాడ ననుచు | దొరలదగ్గఱఁ జేరి

చాడిఁ జెప్పె పాప | జాతి నరుఁడు

చాడిఁ జెప్పఁవాఁడు | సాయుజ్య మందునా ? ||వి||

2596

సాయుజ్యము = బ్రహ్మలో లీనమగుట

ఆ. దొడ్డవాండ్ర మనుచుఁ | ద్రోవ డొంకలు కట్టి

యడ్డమైన జనుల | నంటఁగట్టి

దోచుకొన్న యట్టి | దోష మెక్కడఁబోవు ? ||వి||

2597

దారిలో ముండ్లు శెట్టుట మహాపాపము

ఆ. దొడ్డివాఁడు పెద్ద | తోడేలు నై నను

మట్టుజూచి దాని | మర్మమెఱింగి

గొడ్డు గొట్టె నైనఁ | గొని చననీయఁడు ||వి||

2598

నిజమగు గురువు శిష్యుని రక్షించును.

ఆ. దొమ్మ తెగులుచేతఁ | దూలిన గేదెకు

వాతవేయ బ్రతికి | వచ్చెనేనిఁ

బ్రాతయెనుము పాలు | రోతన వచ్చునా ! ||వి||

599

దొమ్మరోగము వచ్చిన ఆవులకూ గేదెలకు వాతలు వేస్తారు
(రైతు విజ్ఞానము)

ఆ. దొమ్మ మాయుకోరికు | నమ్మవారికి వేట

లిమ్మటందెడిమి | దొమ్మ తెవులా ?

అమ్మవారి పేర | నందఱుఁ దినుటకా ! ||వి||

2600

అమ్మవారి జాతర అందర బూతులు తీరుటకే.

ఆ. దొమ్మరాటవాని | దోర్బల మెల్లను

బొట్టకూటికొకటె | పట్టినదగు

నదియె యోగికమర | నానంద మందఁడా ! ||వి||

2601

చిదానందు డగు యోగి సదానందుడగుతాడు.

ఆ. దొమ్మరింటి నుండి | తొంగిచూచుచు రాఁగ

నెఱిగినట్టి వార | లెదురు పడినఁ

జచ్చు నంతకంటె | నొచ్చి పాటఁగఁజూచు ||వి||

2602

“క. దొమ్మర గుడిసెల దూరిన

ద్రిమ్మరులకు బుద్ధితెచ్చు ? ద్రిమ్మరికి తే ?”

ఆ. దొమ్మరీని లంజె | తోఁ గూడ దోసంబు

పాపజాతి మనసు | పాడుచేయు

వీడు గదలిపోవ | వేఁడెంత యేప్పునో ||వి||

2603

హేమాకాంక్షునకు మోహిని పోవ మార్చవచ్చును.

ఆ. దొరసాని యెవ్వతె ? | దొర కుమారుం డెవడు ?

ధరణి యనఁగ నేమి ? | కరణ మెవడు ?

దీనిభావముఁ దెలిసి | జ్ఞాని కావలెనయా ! ||వి||

2604

(పక్షిత్తరములగా పద్యమువ్రాసి భావప్రకాశవాన్ని గొనమన్నాడు.)

ఆ. దొరసాని సొంపెల్ల । దొర కుమారుం డెరుగు
 దొర కుమారుని సొంపు । ధరణియెరుగు
 ధరణి సొంపెల్లను । కరణంబు యెరుగురా ! ॥వి॥ 2605
 ముక్తపదగ్రస్తమతో బాహుశ్యమునందలి విషయాన్ని
 వివరించాడు.

ఆ. దోపు నిచ్చువాడు । తులకించు నెఱదాత
 దోచుకొన్న వాడు । ద్రోహియ్యె
 ప్రాపుఁ జూపువాడు । పరమ పూజ్యుండయ్యె
 ప్రాపుఁ జెఱచువాడు । పశువువేమ. 2606
 తులకించు = ప్రకాశించు ; నెఱదాత = సరియైనదాత ;
 ప్రాపు = ఆధారము.

ఆ. దోషగుణ మనియెడి । దుర్మతి మాయచే
 మోసపోయి పుట్టి । మునిగిరందు
 దోషగుణము ముందు । దుస్సంగతులు వీడి
 వేషభాష లుడుగ । వెలయువేమ. 2607
 వేషభాషలులేక వెలయవన్నాడు.

ఆ. దోషరాసిఁ బుట్టి । దోషంబుఁ దెలియక
 దూషణములు నేయు । దుష్టజనులు
 నరక కూపమందు । నాటియుండెన రయా ! ॥వి॥ 2608
 దూషణ పరులు, నరకకూపములో దూగుదురు.

ఆ. దోషకారి యైన । దూసరిక్కాడైన
 బగతుడైన వేద । బాహ్యుడైన
 వట్టిలేని వేద । వానికీదగు నీవి
 ధనికునకు నొసంగె । దగదువేమ. 2609
 లేనివానికిచ్చే దానమే నెఱదాత.

ఆ. దోస ముల్లు వంటి । తుర్యమందాత్మను
 జూచి యాసల నటు । స్రుక్కజేసి
 వాసనను దెలిసిన । వాడెపో ! బ్రహ్మంబు ॥వి॥ 2610
 కనీకనుపించని పరబ్రహ్మను పట్టుము.

ఆ. ద్రోహబుద్ధి నింక | దొంగటికమునను
 సటలనైన సాహ | సమున్నైన
 సంప దధికు వలన | సాధించి ధనమును
 బడుగునకు నొసంగ | బాగువేమ. 2611
 దొంగిలించెనా ధనము బీదవారలకు పంచుట దొడ్డతనమే!

ఆ. ద్రోహి యైనవాడు | సాహసంబున నెట్టి
 స్నేహితునికైనైన | జెఱుపు జేయు
 నూహ గలిగియుండు | నోగు బాగు లనక ||వి|| 2612
 ద్రోహికి సర్వవిధముల దూరముండమని మోచించాడు సుజ్ఞాని.

ధ

క. ధన, దారా, పుత్రీషణ
 మనెడిది ఘన లోకవాంఛ | యగుఁ దలపంగం
 దను దాఁ దెలిసిన పుణ్యుడు
 మనుజులతోఁ జేరడెపుడు | మహిలో వేమా! 2613
 యీషణత్రయమును యీసడించి తన్నుతాను తెలుసుకో మన్నాడు.

క. ధనపతి చెలికాడయ్యును
 ఎనయంగా శివుడు భిక్ష | మెత్తగవలసెన్
 తనవార లెందఱున్నను
 తనభాగ్యమెకాని లేదు | తధ్యము వేమా! 2614
 ధనపతి = మజేరుడు; ధనపతి యీశ్వరు మిత్రుడయినా యీశ్వరునకు
 భిక్షుటన తప్పలేదు (పూర్వగాథ)

ఆ. ధన మందంబుచేత | దైవంబు నెఱుంగక
 కుటిల భావమొంది | క్రూరజనులు
 మదము మించినంత | మన్నింప బోరయా! ||వి|| 2615
 ధన మదాంధులు ఎచ్చటా పూజింప బడరు.

ఆ. ధనముఁ గూడఁబెట్టి | ధర్మంబు సేయక
యూరకుండు పాపు | లూహలేక

ధనము వెంటరాదు | ధర్మంబు సేయరో! ||వి|| 2616
పోయేటప్పుడు పుచ్చువక్కయైనా వెంటరాదు.

ఆ. ధనము చాలఁగూర్చి | ఘన దానధర్మమ్ము
హినరుపకయ యిచ్చుఁ | దనయులకును

దేనెఁ గూర్చి యీఁగ | తెరువరులకు నీదె ||వి|| 2617

వేమన సహజోష్టులు నీటుగా హృదయమునకత్తి ఆబాల గోపాలానికి
ఆనందముగానుండును.

ఆ. ధనము లేకయున్న | ధైర్యంబు చిక్కదు

ధైర్య మొదవదేని | ధన మొనరదు

ధనము, ధైర్య మరయఁ | దగు భూమిపతులకు ||వి|| 2618

వేమననాటికి సామ్రాజ్య వాదులకే ధైర్య స్థైర్య ధన మదాంధత

ఉండేది. కాని ఇప్పుడు రాజులు బూజుపట్టి ప్రజాస్థుత్వముగా
సామ్రాజ్యవాదులను సమయించారు.

ఆ. ధనములేని పేద | తండ్రి గర్భంబున

భాగ్యపురుషుఁ డొకఁడు | పరగఁ బుట్టి

బహుళధనముఁ గూర్చి | భద్రమార్గంబునఁ

బరుల కుపకరించి | ప్రబలు వేమ.

2619

పండితపుత్రుఁడు శుంఠగావచ్చును. పరమశుంఠని కుమారుడు
పండితుఁడు గావచ్చు.

ఆ. ధనము లేమి కులముఁ | దక్కువ పడవచ్చు

ధనములేమి కీర్తిఁ | దొలగి పోవు

ధనములేమి శుచినిఁ | దగఁబట్టనియ్యదు

ధనములేమి ఘనత | తప్పు వేమ.

2620

“ధనమాల మిదంజగత్తు” యీజగత్తునకు ధనము ప్రధానము.

ఆ. ధనములేమి గుణము | తక్కువ పడవచ్చు

ధనములేమిఁ గీర్తి | తలఁగి పోవు

ధనము లేమి శుచిని । దగఁ బట్టనియ్యదు

ధనములేమి ఘనత । తప్పు వేమ.

2621

“ధనవాన్ సర్వత్ర పూజయేత్” భాగ్యనంతుఁడు ప్రతిచోట పూజ్యుడే.

ఆ. ధనములేమి యనెడు । దావానలంబది

తన్నుఁ జెఱుచు మీఱి । దాపుఁజెఱుచు

ధనములేమి మదిని । దలపనె పాపంబు ॥వి॥

2622

బీదరికమును దావానలముగాచెప్పెను దావానలము = ఆరనిఅగ్ని.

ఆ. ధనములేమి సుతులు । తప్పుల నిడుదురు

ధనము లేమిఁ బత్ని । తాకరాదు

ధనములే మెవనికిఁ । దాళియే యుండదు ॥వి॥

2623

తాళి = మంగళనూత్రము, నిశ్చలత ; ధనములేమి తన్నెవరూ చూడరు.

కం. ధన మెచ్చిన మద మెచ్చును

మదమెచ్చిన దుర్గుణమును । మానక హెచ్చుం

ధన ముడిగిన మద ముడిగియు

మద ముడుగును దుర్గుణమును । మానును వేమా !

2624

ధనము తోడిదే మదమా దానిని తప్పిస్తే ఏమియూలేదు.

కం. ధనమౌ మూలము జగమున

ధనమౌ మూలంబు సకల । ధర్మంబులకుం

గొనమౌ మూలము సిరులకు

మనమౌ మూలంబు ముక్తి । మహిమకు వేమా !

2625

ముక్తికి ధర్మమునకు సమస్త గుణగణములకు ధనము మూలము.

కం. ధనలక్ష్మినిఁ జేపట్టిన

ధన మార్జింపంగవచ్చు । ధర్మము గానే

ధనహినులకు నొసంగెడు

ధనమే మూలంబు ముక్తి । దారికి వేమా !

2626

బీదవాళ్ళకిచ్చిన దానమే తనముక్తికి నిదానము.

అ. ధన విహీనుడయ్యు | తండ్రి పుణ్యముచేయ
భాగ్యపుగుఱుఁ డొకఁడు | స్త్రీయగుచు
బహుళ ధనముఁ గూర్చి | భగవార్థంబునఁ
బగులకీర్చి కీర్తిఁ | బడియు నేను.

2627

నిను వీర గొప్పమున మోగాఁ బుష్కలించుట ప్రఖ్యాతి భగ్గము.

ఆ. ధర గ్రహములు రాశిఁ | జరియించుచుం నఁగ
మంచి చెడుగుఁ గాను | పించుచున్నఁ
బుగుషయన్న ముచుచు | బొంగుచు గేలరా ! ||వి||

2628

వీర బుద్ధి ను శిశు మనీషాగోకుల పద్ధి బంపవగును.

కం. ధరు గినులు, జరాధు లన్నియుఁ
బరికింపఁగఁ బ్రళయమునెను | భస్మములగు నూ
మరలును, మునులును, జనఁగా
నెరయోధు లిటుండఁ గలగి ? | నేర్పున వేనా !

2629

ప్రళయ కాలమునో ప్రఖ్యాతి బంధి నూ మోహపోషను.

కం. ధర చక్రగర్భ లాగుగు
పరగంఠ రాజు లుద్వీ | పశు లాగురు మే
తెరయోధులు వీరులు గా
చు కథంబసి శోకిసి వెనుకఁ | జూపము వేమా !

2630

పట్టుకొములు పిచ్చాస్కుల పిచ్చులు బుద్ధి శరీర రాగ్యమున కిధి పగులు.

క. ధర ఇక్రవర్తు లాగుగు
పరగ మహారాజు లెన్నఁ | బహుశూలరమా
నెరయోధులు వీరగద
వెరవున మును వెనుకఁజూచి | వెదకర వేమా !

2631

హరిశ్చంద్రాది పట్టుకొవర్తులు ; శిశి మాంథాతాది పిచ్చి మహారాజులనూ మనధూమని పరిహరించి ప్రఖ్యాతిపొందిరి. (పూర్ణవిజయం)

సీ. ధరణిలో జదువెల్లఁ | బరమాత్మలో నాత్మ

కై కృపడని బ్రహ్మ | కైన సాడ్డు

పంచభూత ఘటిత | ప్రకృతిని దలపోసి

నిరు కైఱుంగని వాని | నెత్తి సాడ్డు

పంచవింశతి తత్వ | పద్ధతి యెఱుంగక

వేదాంతి ననువాని | మీఁది సాడ్డు

అంతరంగము లోని | యానుకూల్యము లేక

యోగి నేననువాని | కొక్క సాడ్డు

తాను వానైన తత్వంబు | తగులుగలిగి

వెలిని లోన నదొకటని | తెలివి దెలిసి

బ్రహ్మవేదంబుఁ గనలేని | పామరునకు

వెనుక నొకసాడ్డు గల దిల | వినుము వేమ.

2632

బ్రహ్మ అనువది నాలుగు విద్యలను వేదవిద్యలుగా జేయకపోవుటచే తప్పు; మానవుఁడు మానవత్వ శూన్యమయి పంచభూతములచే పంచింపబడి యుండుటతప్పు; వేదాంతి యనువదియైదు తత్వముల దెలుసుకొనుండుట తప్పు; యోగి హృదయస్థితుడు గామితప్పు; పామరుఁడు బాహ్యంతర భావముల జీవేశ్వరుల సంబంధ మెరుంగక పోవుట తప్పు; మనయోగి నీటినన్నిటిని తెలిసినవాడు

చ. ధర నతి కీర్తిమంతుఁడును | దైవసముం డతిగోప్య డోర్పు మీ

ఱ రహిని గొండవీటి యభి | రామయ నా గురువర్యుఁడతఁడు

స్మృతియుఁ బ్రభుండవీవు నను | మానము లేదిక మీదునామముల్

స్థిరముగ నుండుఁగాకయిది | సిద్ధముచుచ్చుజ గానవేమనా! 2633

“మ. గురువున్ సర్వకళాభిరాము సుగుణున్ సూరీంద్ర భూషన్ మనో

స్థిరనిష్ వేమన నమ్మి సర్వరస సుశ్రీయోగ భాగ్యానుప్రా

ప్రకృత్యంబు గ్రహించి మించి, జనులన్ లోపంబుగావించుచున్

పరతత్వంబును తేటగీతులరన్ పాడెన్ స్థిరంబొప్పుగాన్”

తే. ధరను జాత్తాన వైష్ణవుననంబు

లనెడి నామంబు లుండంగ | నవని జనులు

వేషమని యందు రే యిట । వెట్టితనము

తలచిచూడంగ వలె నయ్య । ధాత్రివేమ !

2634

శైష్టవ సంప్రదాయముల శ్రీశైష్టవులు, సాతానులు, నిత్యశైష్టవులు
అని యుందురు.

చ. ధరను దలారి పొందునను । దప్పక హానియె పొందునంచు దా

మరయగఁ జెప్ప రే బుధుల । టంగన సల్పెడు చేష్ట లట్టులే

పొరలును హానియాఁజెలిమి । బొంకులు గావివి ముందుమీకురా

నెఱుంగుదు రేమిచెప్పనిక । నెప్పుడుఁ బ్రాంతములాను వేమనా !

తలయారివలె వెలయాలి గూడా మాన, ధన. ప్రాణములు హరింపజేయును.

ఆ. ధరను దేవళముల । తగులు వీడిననాఁడు

తనువు గుడిగఁ । జేసి తన్ను నిలిపి

లోకబుద్ధి విడిచి । లోచూపుఁ జూడరా ! ॥వి॥

2636

దేహాన్ని దేవాలయం గా జేసుకోమన్నాడు దివ్యుఁడు.

క. ధరఁ బుట్టి భోగి నయితిని

బరమందిచ్చు నటుమాని । పడఁతులకై నేఁ

దిరిగి యలసితిని ద్రవ్యము

మఱి యార్జించితిని గడకు । మరణమె వేమా !

2637

తన స్వీయచరిత్ర. వీరేశలింగంపంటి వారి కావ్యమైనది.

ఆ. ధర విరక్తి యనెడు । దానివి విడువమిఁ

దనకుఁ దగులునెట్లు । తత్వ మరయఁ ?

దత్వ మరయఁ దాను । దానగు బ్రహ్మాంబు ॥వి॥

2638

విరక్తిలేనిదే తత్వము కుమరము ; తత్వము కుమారక ధన్యత్వమురాదు.

ఆ. ధర్మ కంటకుండు । ధనముచే గర్వించి

సకల సంపదలను । జాలఁ దనిసి

కడకు దాను మేలుఁ । గానక చెడిపోవు ॥వి॥

2639

ధర్మకంటకుండు = ధర్మవినాశకారి ; ధర్మమును పాడుచేసినవాడు

తాను భ్రష్టుడౌతాడు.

తే. ధర్మపరుడైన పరిపూర్ణ | దాతగురుడు
దానమొనరించు నంతట | దత్త మమరు
దాను దానగు మననంబు | దాకగ నగు
దాన సార్థక్య మపుడటు | తనరు వేమ! 2640
గురుదానము విద్య; విద్యచే విభూషుడు కాగలడు.

ఆ. ధర్మబుద్ధిచేత | దైవంబు దెలిసిన
గాలుడేమి సేయ | గలడు? ప్రజల
ధర్మమంటి వెంట | దైవంబు నుండును ||వి|| 2641
కాలుడు = యముడు; ధర్మమే శేవుడు, శేవుడే ధర్మము;

ఆ. ధర్మమన్న వినరు | తనువునమ్మిన నరు
ల్యముని వారువచ్చి | యడల జేసి
చొచ్చికట్ట తమరు | చొరఁబారఁ గలరొకో! ||వి|| 2642
ధర్మానికి మించినది ధాత్రిలో లేదు.

ఆ. ధర్మ మరసి పూని | ధర్మరాజుదులు
నిర్మలంపుఁ బ్రాణి | నిల్వకొనిరి
ధర్మమే నృపులకుఁ | దారక యోగంబు ||వి|| 2643
ధర్మస్వరూపాన్ని వేమన్న సర్వస్వము తెలిసి జనులకు చెవులు
గింగురించ చెప్పెను.

ఆ. ధర్మమార్గములను | దప్పుగాఁ జూచును
గర్జజీవి మేలు | గానఁలేడు
నిర్మల హృదయుండు | నీరూపమున నుండు ||వి|| 2644
నిర్మలహృదయుండు శర్మద మిచ్చి శివుని వశ నుండును,

ఆ. ధర్మమునకుఁ గీడు | దలఁచినవాడు తా
దుష్టమార్గుఁ డగును | ద్రోవనె చెడు
గురువుపత్నిఁ గవయఁ | గోరెడు హీనుండు
మొదలు నెడఁడె ముప్పు | మూడి వేమ. 2645
గురుసతీ సంగమము గోరుట కుంకటి వేరుతో నశించుటకే!

ఆ. ధర్మ సత్యములను | దప్పఁగా చెడఁబుచ్చు
కర్మజీవి మేలుఁ | గానలేడు
నిర్మల హృదయుండు | నీరూపమున నుండు ||వి|| 2646
చక్కని హృదయము సాక్షాత్తు శంకరుఁడే ?

క. ధర్మార్థ కామ మోక్షము
లర్జిలి మదిఁ దెలిసినంత | నామోదంబా !
నిర్మలగతిఁ దాఁ గనవలె
గర్మలకును లేదు ముక్తి | గదరా ! వేమా ! 2647
నిర్మలములేని కర్మలకు శర్మదమెట్లు గలుగును ?

క. ధ్వనిపుట్టిన నాలించుచు
ధ్వని మధ్యమునందుఁజేరి | ధ్వనితానై తాఁ
గనుపించు నంతఁదన హృ
ద్వనజంబున జూడ ముక్తి | వశమగువేమా ! 2648

హృద్వనజము = మనఃపద్మము : ఓంకారమైన ప్రణవనాదాన్నా
లిందులే పరమార్థము.

ఆ. ధాత్రిజనులకెల్లఁ | దగ నెఱింగించెద
నొనర హరు నెఱుంగు | నుపమయొకటి
మనసు చెదరనీక | మహిమతోఁజూచుటే ? ||వి|| 2649

వేమన అష్టసిద్ధుల కధిపతియగు ఆదిశంకరుని వశపరచుకొను
తత్వమును గ్రంథమంతటా వాడెను.

ఆ. ధారదత్తమైన | తామ్రపు పలకలు
లావుయుంగరమున | లంకఁజేసి
యడియమీద ముద్ర | యమరియుండంగను
నదిగో శాసనంబు | యవనివేమా ! 2650

ధారాదత్తము = నీటితోఁచేసిన దానము. శైష్ట్యవతుచిహ్నములు
వర్ణించెను.

ఆ. ధార్మికునకు గాని | ధర్మంబు గనరాదు
కష్టజీవికెట్లు | కానఁబడును ?
నీరుచొరమి లోతు | నిజముగాఁ దెలియదు ||వి|| 2651
సహజోక్తిని ప్రజారంజకముగా ఉల్లేఖించెను.

ఆ. ధ్యానివలెనె యుండు | మానివలెనె యుండు

భోగివలెనెయుండు | రోగివలెనె

సకలమునుదెలిసిన | నర్వజ్ఞుడై యుండు

బరమయోగి యిలను | బరగవేచు !

2652

“గీ. చూపులోననె యొకవింతచూపుజూచు

నడకలోననె యొకవింత నడక నడచు

నవ్వులోననె యొకవింత నవ్వునవ్వు

యాతడబాసనాధ్యండు అరయవేచు” (ఆచారి)

క. ధూమాదుల నావృత్తమై

వ్యోమంబునకెగసి కలియు | నుపమను దనలో

శ్రీమించు శివునిజేరును

కామాదులఁ గలియఁ డతడు | ఘనముగవేచు !

2653

ధూమము - పొగ ; వ్యోమము = ఆకాశము ; మాయను భస్మము
జేయను మాధవులో గలియుము.

ఆ. ధైర్యయుతున కితర | ధనమైన నదురేమి

దాన మిచ్చినపుడె | తనకుదక్కె

నెలమి మించు పనికి | నెవరేమిసేయుదు ?

రడుగు దప్పఁ దప్పఁ బిడుగువేచు !

2754

యేవిధినై నా దానము చేయుట ధర్మము.

న

క. నందన సంవత్సరమునఁ

బొందుగ గార్తికమునందుఁ | బూర్ణిమనాఁడీ

వింధ్యాద్రి సేతువులకును

సందున నొకవీరుఁ డేలు | జాటర వేచు !

2655

వేమనే నందన సంవత్సర కార్తికశుద్ధపూర్ణిమనాడు జన్మించినట్లు
యాపద్య మొప్పు చున్నది.

క. నందనుడు పెటిఁగి పెద్దల

కందటికి విధేయుడైన | నానందమగుం

బొందిక చెడి సత్పురుషుల

నిందనుఁ బడఁ జింతగలుగు | నిక్కము వేమా !

2656

పుత్రోత్సాహము పుత్రునిజన్మవలన గాక వానిగుణగణముల వలన
గలుగును.

తే. నందిదుర్గముపై నుండు | నాతిఁ గూడి

ముందు వెనుకకుఁ దొలఁగక | ముచ్చటాడి

పొందుఁగోరినవాఁడెపో | పూర్ణుఁ డరయ

మందునికి నెట్టులిదిగల్గు | మహిసివేమ !

2657

వేరు శిఖరమునుజూచి మేల్మిని గనమన్నాడు.

ఆ. నందుఁడై న యాతఁ | డిందు నందనకుండు

నన్ని తావులందు | హరునివలెను

తెలియు వారికెల్ల | దేవుఁడై కాన్పించు ||వి||

2658

“అనందో బ్రహ్మ” సదానందమే బ్రహ్మత్వస్థిసాక్షి.

ఆ. నక్కనోటి కండ | నదిలోనిమీనుకై

తిక్కపట్టి విడిచి | మొక్కుచెడఁగ

మక్కువపడి గ్రద్ద | మాంసమెత్తుకపోయె ||వి||

2659

నక్కా మాంసపుముక్కు కథ అక్కజముగా వర్ణించాడు
(శ్రీయూర బాహు చరిత్ర)

ఆ. నక్కపోతెఱుఁగునె | నతగురులింగనిఁ

గుక్కపోతెఱుఁగునె | యొక్కప్రాద్దు

ముక్కిడిది యెఱుఁగునె | మోక్షంబుత్రోవయు ||వి||

2660

నత = ననుస్మరింపఁబడిన ; లింగ = ఈశ్వరుని; దేదెలు దివ్య
లను గనుటెట్లు ?

ఆ. నక్క బొక్కను తోఁక | నాడించికొని విడిచి

* నెండ్రకాయనుఁ బట్టి | నమలి తినును

కుక్క నక్కనుబట్టి | ఘనకాట్రమునఁ బెట్టు ||వి||

2661

* యతిపోయినా గతితప్పకుండా జానపదుల తెలివిని పండితుల
కందించాడు.

ఆ. నక్కవినయంబులు । నయముగాఁజేసెటి

*నీతిదప్పిన నరుల । నమ్మరాదు

కాదని నమ్మినా । కడ కష్టమొచ్చురా ! ॥వి॥

2662

యతిహాసము ; నక్కవినయము = పై మెరుగు లోపల పురుగు ;

ఆ. నక్కవినయములును । నై గారములు పల్కి

కుడువకెల్ల ధనము । గూడఁబెట్టు

కొక్కు బోనువాతఁ । గూడు చల్లినరీతి ॥వి॥

2663

నయగారము = ముఖప్రీతి వచనములు ; ఒబ్బని పందికొక్కులో పోల్చాడు.

క. నగజాతకుఁ దనదేహము

నగపాలుగ నిచ్చువాని । జపమూనుమయా !

పగదీట్టు నేర్చకున్నను

మగవాఁడా మగువఁగాక । మహిలోవేమా !

2664

నగ = సర్వతమ ; జాత = పుట్టిన పార్వతి ; 'అరీ మగల పొల యల్గులు తీర్చలేకున్న ఆడారివాడు.

తే. నచ్చపడు బుద్ధిలోపల । నడవఁబోదు

చొచ్చి నిర్భయవృత్తి లో । సూక్ష్మమెఱిగి

ముచ్చవలె రిచ్చ మైకొన । ముతీయుచుండు

దచ్చనలుగావు యోగి సా । ధనము వేమ.

2665

దచ్చన = దక్షిణ ; (జానుతెనుగు) వేమన అచ్చతెనుగు నుడులు వాడుటలో కూచిమందిని కూడాడు.

ఆ. నచ్చసేయరాదు । నమ్మి నై క్యమునకు

ముచ్చెఱుకను మ్రింగి । ముదము గాంచి

చొచ్చి బయలుచేరి । సొమ్మసిల్లునుయోగి ॥వి॥

2666

ముక్తికాంతాలోలుండ రిక్తితో సంగమించి రక్తిని గోలుపోతాడు.

క. నడజీవులు, స్థావరములు

వడిఁ జనిపోవంగ నెఱిగి । భావములోను

న్విడువక బ్రహ్మముఁ దలఁపరు

వడి చనిపోకుందురేమొ ! వసుధను వేమా !

2667

జంగమ స్థావరములకు చావులేకుండునా !

క. నతిఁజేసి పతినివేడెడు

నతి మర్మము గానవచ్చు ! సర సోక్తులనే !

మతి పోక లడఁచిపట్టిన

నతి దుర్గతి వీడినదగు ! సత్యము వేమా !

2668

నతి = వేడుట ; మతిచాంచల్యములేని సతి మానవతి.

క. నది నుదకంబులు చనుక్రియ

మదిఁ బొడమెడు తత్త్వవిధుల ! మహిమాన్వితులై

పృథివిని గల నరులొడవఁగ

బదపడి సద్గతులు పొంద ! బాగగు వేమా !

2669

వాహినివలె మానసప్రవాహముపొందిన సద్గతులు పొందుదురు. యిది సర్వలక్షు కందము.

క. నది యుదకంబును బ్రయమగు

మది నొడవెడు తత్త్వబుద్ధి ! మగ్నత లెన్నం

దుదపదవి గలియ ఘనమగు

నుదధిఁ బ్రవేశించు గంగ ! యొప్పుగు వేమా !

2670

క. కడలిపడు కడలి పడతుక నడకల వడిదుడుకు లిడుచు నడవడి కడిమిన్
వెడవెడ పడకను నిడు తనకడిది హృదయ మపరపడతికడ నిడు ఘనుడౌ.

ఆ. నదుల నామమువేతె ! నదులెల్ల ఒక్కటే

మత్స్య నామమువేతె ! మత్స్యమొకటే

కప్పనామమువేతె ! కప్పెల్ల ఒక్కటే ॥వి॥

2671

నానుభేదములే గాని జగన్నాధుడొకడే.

తే. ననయుచుండెడి జ్ఞప్తి నం ! టునదికాక

ధ్యానమమరంగఁపెర జ్ఞప్తిఁ ! దాకినంత

స్వానుభవ పూర్ణమై యొప్పు | సజ్జనులకుఁ
గనఁ గలారలు మాత్రమే | కాంత్రు వేమా !

2672

సజ్జనులే సత్పథాన్ని గాంచగలరు.

కం. నభమైన నందవచ్చును

నిభమును బట్టంగ వచ్చు | నిమిడికలోనే

వ్యభిచారి మనసు నిలుపఁగఁ

బ్రభువులకును సాధ్యపడదు | పైకొనువేమా !

2673

వ్యభిచారినిపట్ట వ్యభిచారి గావలయును. నభము = ఆకాశము ;
ఇభము = యేనుగు.

ఆ. “నమనమో” యనవచ్చు | “నారాయణ” నవచ్చు

మేలువారిఁ జూచి | మెచ్చవచ్చుఁ

గొంగు కాసు నడుగ | గొబ్బున నీలేడు ||వి||

2674

లోభివాడు కబురులు చెప్పుటే కానీయాడు.

క. “నమ శివ” యనవచ్చు | “నారాయణ” నవచ్చు

మేలువారి నమ్మి | మెచ్చవచ్చు

కొంగు కాసు విడిచి | గొబ్బున నీరాదు ||వి||

2675

శివపంచాక్షరి, నారాయణబుషాక్షి అవలీలగా పలుకును గాని లోభి
కానీ యాయలేడు.

ఆ. నమ్మినట్టె యుండి | నౌక భూతమనంగఁ

జాపఁ బొరలవేసి | చక్కబోవు

నీతగాడయిన న | తేలఁ బోనిచ్చురా ! ||వి||

2676

నౌక = పడవ ; పడవను దాటించుట యీతగానికే సాధ్యము

ఆ. నయన దృష్టిమీఱి | నడవడి గుఱ్ఱించి

భయములేక నొక్కి | బయలు వడక

స్వయము జ్యోతిసంటి | సౌభాగ్యమందురా ! ||వి||

2677

నయన = కన్ను ; కంటిమాపుచేత మింటిని జూస్తూ ముక్తి వాల్కంటి
నంటి మరియ మన్నాడు.

ఆ. నయముగాను దృక్కు | నాశంబులో నొంచి
భయముమాని పట్టి | భమలఁ ద్రొక్కి
స్వయముగాను బుద్ధి | సాధించి చూడరా ! ||వి|| 2678
నేత్రనాశములో నీలోనీఘ చూడము నారాయణుడు నిల్చియున్నాడు.

ఆ. *నరకమెక్కడిదని | నీతిదప్పిన జనులు
*మాయ సంసారమున | మునిగి నారు
మనసు నిర్మలమైతె | మాయనుంచే మాను ||వి|| 267
* రెండుచుతులు తప్పి నిండుభావం మెండు కొని యున్నది
యీపద్యములో.

కం. నరకులమునఁ దాఁబుట్టియు
నరకులమునఁ బానుఁ బెఱిగి | నరుడయ్యును దా
నరకులమున ఛీ ఛీ యన
హరకులమునఁ దిరుగునేని | హరుడౌ వేమా ! 268
హరుని నిరంతరము చింతించినవాడు హరుడే !

కం. నరజన్మముఁ దానెత్తియు
బరమాత్మనెఱుంగలేక | పాపాత్ముండై
కొఱగాని పను లొనర్చిన
దిరిగి యధోగతికి నేగుఁ | దిరముర వేమా ! 269
కొరగాని = చెడ్డ ; జన్మసాఫల్యమునకై జాడలేరినవాడే జనుడు.

ఆ. నరుడటఁ బరమాత్మ | గురినిఁ జేరినపుడ
హస్తమందు మోక్ష | మపుడె చూపు
విరివి సిరిసంపదలను | విట్టవీరిన జీవి
పరమెఱుంగడు యముని | పాలె వేమ. 2682
గురువును జేరినవాడు పరమును జేరును.

ఆ. నరుడయినను లేక | నారాయణుండైన
దత్తబద్ధుండైన | ధరణి నరయ
మరణ మున్నదనుచు | మది నమ్మవలె సుమ్మి ; ||వి|| 2683
యెట్టివారైన గిట్టుట తప్పదు.

ఆ. నరుడు జాగరమున | నటియించుచుండును
 నరుని కీలను జాగ్ర | తరుదు సుమ్మ
 నరుడు జాగ్రతనుట | ధరణిలో బరమాత్మే ||వి|| 2684
 “ జాగ్రతాభయం నాస్తి ” మేలుకువ గలిగియుండుట మేలుగలుగును.

ఆ. నరుడు నిల్కడగుంటె | నారాయణుం డాయె
 నారాయణుడే గదా | నరుడు ఆయె
 నారాయణుని సిగ్గు | నరుడు పోగొట్టెడా ||వి|| 2685
 నరుడు జాగ్రత్తగా యున్న నారాయణుడు గాడా?

ఆ. నరునికి నాయున్ను | నూరుయేండ్లని బహ్మ
 నొప్ప చట్టమువాసి | సృష్టికంపె
 నిద్ర మోహము వల్ల | సర్ధాయు నాయెరా ! ||వి|| 2686
 పదముల పొందిక కుంటువడినను భావము మాత్రిము బాగుగా నే
 యున్నది.

ఆ. నరుని బిందువునను | నాతి గర్భముగట్టు
 రాతియుప్పుచేత | రసముగట్టు
 బుద్ధి తెలివి యున్న | భువనంబుగట్టదా ||వి|| 2687
 మానవోత్పత్తి క్రమము, వాదరస బంధన ప్రక్రియ, వేదాంతము
 తిశాస్త్ర సంపుటికణము.

ఆ. నరుని సద్గురునను | నమ్మనియ్యకు మాయ
 సమయ భేదముజూచి | మమతనుంచు
 బ్రహ్మదేవుడు జేయు | భ్రష్టత్వ మిదిగదా ! ||వి|| 2688

ఆ. మాయచేత నరుడు మరీ నమ్మగాలేడు
 గురిని వెదకు తెలివి కుంటుబడ

ఆ. నరులు నీపుడమిలో | నిందజేసితె నేమి
 మంచివాడని లెస్స | నెంచితేమి
 గురునికి ఒప్పించి | గురితప్పకుండురా ! ||వి|| 2689

* యతి తప్పు ; మానవ నిందాసుతులతో పనిలేదు.

క. నల్లని సతి నొల్లని పతి

పుల్లాంబుజనేత్రఁ గోరు । బుద్ధిని గుదురై

యల్లది యొప్పినమేలే ?

కల్లరి యైనంత నొల్ల । గలఁడా ! వేమా !

2690

రు ప, నామములజూడక గుణములుగల్గిన సతిని గ్రహించిన వాడే
గణనీయుడు.

ఆ. నల్లబోడితలలు । తెల్లని గొంగళ్ళు

నొడలఁ బూదిపూత । యొంటిరోత

యిట్టివేషములవి । పొట్ట నింపనె సుమీ ॥వి॥

2691

పొట్టను పోషించుకొరకే బూటకపు వేషాలు :

క. నలుగురి దొంగలఁ బట్టుక

తలఁగొట్టఁగ వలయు నొకనిఁ । దగఁమన్నింప

న్వలెరా మువ్వరిదీరిచి

యిల లోపల నెఱుఁగఁఫలమె । యిదియగు వేమా !

2692

యాషణత్రయాన్ని యీసడించి మనస్సును మన్నింప మన్నాడు.

క. నలుగురి దొంగలఁ బట్టుక

తలఁ ద్రుంపకయున్నయట్టి । తామసికేలా

కలుగును జ్ఞానము ధర ని

శ్చలపాలన మాత్మసుఖము । సత్యము వేమా !

2693

ధర, అర్థ, కామ, మోక్షముల నాల్గిటిలో అఖరుది పట్టి మొదటి
మాడు విడువ మన్నాడు.

ఆ. నలుగురు ఒకటై తె । నమ్మనిత్తురు గురుని

నలుగు రొకటనకుంటె । నమ్మనియరు

నలుగురుని నలగొట్టి । నాపు నీవై నాపు ॥వి॥

2694

చతుర్విధ పురుషార్థములు చేపట్టి నీలో నీవు జూచుకొనుము.

క. నలుగురు గలచోటను దాఁ

దలచూపుచు మెలగుఁచుండి । ధన్యతఁ గనఁగాఁ

దలఁచెడి యాతఁడు నిచ్చలుఁ

గల మాటలె పలుకుచుండఁ | గాఁ దగు వేమా ! 2695

నలుగురు నడచునది బాట నలుగురన్నదే మాట.

ఆ. నలుఁ డల దమయంతి | నలరుగఁ జెండ్లాడి

పుష్కరునకు నోడి | భూమి విశీచి

భార్యతోడఁ దానుఁ | బటు పేదఁదనమున

నడవిఁ దిరుగలేదే ! | యపుడు వేమ. 2696

“ కాలకర్మవశముకాకపో ” దనునట్లు నలచరిత్రచెప్పెను (భారతము)

కం. నవ్వును, జదువును బాడును

నొవ్వక తానిట్టె, చెప్పు | నుడువునె మఱచు

న్నివ్వటిలి యుండు ముదిమిని

నివ్విధమునఁ జూడఁ జూడ | నెవ్వఁడు వేమా ! 2697

హావ, భావ. శృంగార వాక్చతుర్వి కార్యములు ముదిమినిగూడ

మోహిను జూపును

ఆ. నాకు నెవరు దిక్కు | నడి నాళములలోను

వేగుచుక్క వంటి | వెలుఁగె దిక్కు

వెలుగుకంటె దిక్కు | వెదకంగ లేదయా ! ||వి|| 2698

బ్రహ్మనాళమందున్న పరంజ్యోతి దిక్కు.

ఆ. నాగుఁబాము గన్న | నంబి బ్రాహ్మణుఁ గన్న

జెవుల పిల్లి గన్నఁ | జేటువచ్చు

గురుఁడినిఁ గనుఁగొన్నఁ | గల కోర్కె లీడెరు ! ||వి|| 2699

* యతి పోయినది. శకున శాస్త్రమును సాకల్యముగ జదివి యుంటాడు వేమన.

తే. నాటి వినవచ్చు బ్రణవంబు | నాకమందు

సూటిఁ దప్పక మదియందు | సూత్రపఱచి

కోట దాటిన నిశ్శబ్ద | కూటమగును

వాట మగుదీనిఁ దెలియంగ | వలయు వేమ.

2700

తొలిపలుకులు చిలుకుటలో జిలివెలి మధురసము లొలయించి

దాంతుల మనము లుఱ్ఱాత లాగించు వేమన కవిత.

కం. నాటుము గురువర మంత్రము

దీటుగ మదియందుఁ జేర్చి | ధీరుడవగుచు

నా టుము నినుఁ గనుచోటికిఁ

గోటికిఁ బడగెత్త నేమి ? | కుదురుర వేమా !

2701

కోటికి పడగెత్తేభ్రాంతివలె నీనోటు నూటి గా తెలుసుకో !

కం. నాడీ చక్రముఁ జూడఁగ

నాడులు పది ముఖ్య మల్ల | నాడుల లోనం

గూడలి నాసిక కుడియెడ

మూడును నిడపింగళాఖ్య | ములఁ దగువేమా !

2702

నాడీ దశకములో యిడ, పింగళ నాడులు గొప్పపన్నాడు.

ఆ. నాడెమైన చెడిప | నయ మెఱింగి విరుగు

విటుని కు స్తరించు | వివర మెఱుంగు

బానిసైన తొత్తుఁ | బాటింప రాదయా ! ||వి||

2703

మంచలంజ విటుని మమ కారమేగాక మంచిగా జూచును.

కు స్తరించు = సంతోషపెట్టుట.

ఆ. నాణ్యమెఱుంగు లంజ | నలుపు మేలెఱుంగును

విటుని కు స్తరించు | విధ మెఱుంగు

దాసితోటి చెలిమి | ధరకొఱఁ గాదయా !

2704

దాసీదాని దాంపత్యాన్ని తగదన్నాడు.

ఆ. నాణెమైన లంజె | నగవు మేలు నెఱుంగు

విటునిఁ గు స్తరించు | వివర మెఱుంగు

బానిసైన దాని | పాటిఁ గోరఁగ రాదు ! ||వి||

2705

మూడుపద్యముల పోడిమిఒక్కటే ? భావము పదమార్పులున్నాయి.

ఆ. నాతి కడుపు నిలుచు | నౌర ! బిందువుచేత

తాతిపువ్వు చేత | రసముఁ గట్టు

భూతలమున మనసు | బుద్ధి నీఁగట్టురా ! ॥వి॥

2706

ఉత్పత్తికమములు యోగి బాగుగా యెరిగినవాడు

ఆ. నాతిపైని ప్రేమ | నానాటికిని రోత

జ్యోతిపైని ప్రేమఁ | జూడఁగాను

మాతపైని ప్రేమ | మర్యాద యానెడ్డు ॥వి॥

2707

ఆటవెలదికి యతులను గలపి ప్రాసగు ప్రాసనియుముల గలపి

భాసుర | ప కాశము జూపేడు మహాకవి.

తే. నాదంబె బ్రహ్మాంబు | నాదంబె విష్ణువు

నాదంబె శివమూర్తి | నాతరించె

నాదంబె ప్రణవంబు | నమ్మిఁచుననున జూడ ॥వి॥

2708

త్రిమూర్తులు గూడా నాదాంతర్గతులే ; నాదము = ధ్వని.

క. నాదంబెఱిగిన యోగి య

భేదము పంచాక్షరముల | బీజము నెఱుఁగు

న్నాదము ముక్తికి మదిలో

సాధకమని జనులకెల్ల | సాటర వేమా !

2709

ప్రణవ నాదము తెలిసిన బ్రహ్మము పట్టుబడును.

ఆ. నాద బిందు కళల | నయమొంది యాత్మయం

దంటి చపలచిత్త | మమర నిల్చి

బ్రహ్మరంధ్రమునను | బ్రబలిన యోగియకా ॥వి॥

2710

బ్రహ్మరంధ్రము జూచినవాడే యోగి.

నా ద ము లు :—

1. జల, 2. భేరి, 3. మృదంగ, 4. ఘంటా, 5. శంఖా, 6. వీణా,
7. వేణు, 8. తాళ, 9. చిణి, 10. చిణిచిణి (ఓంకారము)

1. హాకారము, 2. బిందువు, 3. సకారము. ఇవియే నాదు,
బిందు, కళలు ; ఇవే తమ్ము నమ్మిన వారిని సంసార బుధమున హరించు
నవి గావున “ హంస ” యనఁబడును.

1. నాదము :— “అ” కారము, “త్వం” పదము, జాగ్రతబ్రహ్మ.
2. బిందువు :— “ఉ” కారము, తత్పదము, స్వప్నము, విష్ణువు
3. కళ :— “చు” కారము, అసిపదము. సుమప్తి, శివుడు.

క. నాదము నెఱిగిన యోగియు

మోదంబున జీవునెఱిగి | ముక్తియు దానా!

నాద ముక్తిపద మని

సాదరమున జనులకెల్ల | సాటర వేమా!

2711

నాదజ్ఞానము గ్రహించినవాడే వేదాంతవేది.

క. నాదము బిందువు బిందువు

నాదంబుగఁ జేసి కళను | నాదును బిందు

న్నాదుగఁ చేసియు నీయొక

నాదంబు నెచూడ యోగి | నాధుఁడు వేమా!

2712

నాదు, బిందు కళాతీతుడే యోగిఅనబడు.

ఆ. నాద మలరఁ జేసి | నాదము బొంగించి

భేద మింతలేక | పెనఁగి నపుడు

పాఱు కాల్యవలెను | బాఱురా! యీనాదు ||వి||

2713

నాదజ్ఞానము తెలిసి ప్రోద్బలమున సాగించినవాడే పూర్ణుఁడు

క. నాదముఁ దెలిసిన యోగియె

వేదాంతములోన నున్న | విధిఁ దెలుపు మది

న్నాదంబె ముక్తిపద మని

యాదరమున జనులతోడ | ననరా వేమా!

2714

నాదమును అంతటా చెలిపినవాడే నరఁడు

క. నాదమును బిందుకళలను

గాదనకయె వినియుఁ గనియుఁ | గడుజిత్రముగా

మోదించి దాటకున్నను

భేదము నొందించు నెఱుక | పెంపై వేమా!

2715

“ హంస హంసేతి యోద్రూప్యాత్ హంసోనామ హరిశ్చివః
గురువక్తాత్ లభ్యతే ప్రత్యక్షసర్వతోముఖమ్ (బ్రహ్మవిద్యోప
నిషత్తు) హంస సంఖ్యలను గురుముఖముగా చెలియును.

క. నాదము బ్రహ్మం బనుచును

వేదములను జదువవచ్చు | విని కనినంత

న్నాదంబు లేని బయలున

నాదాంతమె పూర్ణపదవి | నయముగ వేమా!

2716

వేదములలోని నాదమును శెదకి తెలిసికొనుము.

క. నాదము ముక్తికిఁ దెరువగు

బాదును దెలియంగ నగును | బరిపక్వముతో

భేదంబు మాని మదిలో

వేదికపైఁ జేరి వినుము | విడువక వేమా!

2717

నాదమును పరిపూర్ణముగా దెలిసిన ముక్తిగల్గును.

ఆ. నాదమెక్కడఁబుట్టె? | భేదమెక్కడఁబుట్టె?

వాదమెక్కడఁబుట్టె? | వసుధలోన

యోగిజనులకు రాజ | యోగంబు నిదిచూడ ||వి||

2718

నాద. భేద, వాదముల కన్న రాజయోగమే మిన్నయని వేచున్న
కన్నది చెప్పెను.

ఆ. నాది నీదటంచు | ననువుగాఁ బల్కినఁ

గాదు కా దటంచుఁ | నాలద్రొక్కి

పాదుకొనెడి యుక్తిఁ | బడయనివారికిఁ

జేదుపుట్టి ముక్తి | చెడును వేమ.

2719

భేద భావంగలవారు భేదముల బాలగుదురు.

ఆ. నాదు నాదుఁ గూడి | నామరూపం బైన

నాదులోన నాదు | నాటి యుండు

నాదుఁ జేయువారు | మోదింప లేరయా! ||వి||

2720

నాదులోనుంచి నాదమును నాటించినవాడే నయమగు యోగి.

ఆ. నాదు నాదుఁజూడ | నాతుల యందుండు

నిందులేక లోక | నరులె లేరు

భేద ముడిగి దీనిఁ | బ్రయపడి కనుడయ్య ||వి||

2721

స్త్రీల యందుండు భ్రాంతులను, సాదరముగ సమయింపుము

ఆ. నాదు బిందు కళల | నయమొంది యాత్మయం
దంటి చపలచిత్త | మమర నిల్చి
బ్రహ్మరంధ్రమునను | ప్రబలిన యోగిరా ! ||వి|| 2722
కళాపీఠుడే ఆకళంకమూర్తి.

ఆ. నాదుబిందు కళలు | నానా విధాలుగా
నమ్మి జూచినవారి | నెమ్మునంటి
కనుల పండువుగాను | కనుపడును క్షణమందు ||వి|| 2723
నాదలించు కళల నమ్మిన నాశనములేదు.

ఆ. నాదు బిందుగ జేసి | బిందు నాదుగజేసి
నాదు బిందు కళయు | నాదుజేసి
నాదునాదుఁ జూడ | నా నాదు యోగిరా ! ||వి|| 2724

“ సోహం, హంసో ” అనునట్లు అక్షరముల అనులోమ విలోమ
ములుగా జేసినవాడే భాసురమగుయోగి

ఆ. నాధుఁ డున్నయట్టి | నవబోడి యాతని
దేవుఁడనుచు నెంచి | సేవచేయఁ
దగును గాని యొరునిఁ | దానంటవచ్చునా ? ||వి|| 2725
పడతికి పతియే చైవము ?

కం. నా మన సనుకొని మనుజులు
కామినులనుఁ గూడి పూర్వ | కర్మంబునఁ దా
మేమేమి పనులఁ బూనినఁ
బాముల కిరవగుచు నుండు | భద్రము వేమా ! } 2726
గొప్పవాళ్ళమనే భావంతో తిప్పలు బడుచురు

ఆ. నారాయణనవచ్చు | నమశ్శివ యనవచ్చు
మేలువారి నమ్మి | మెచ్చవచ్చుఁ
గొంగు కాసు విడిచి | గొబ్బున నీరాదు ||వి|| 2727
మాటలు లేటగా జెప్పవచ్చు సాటివారికి సాయం జేయలేదు.

ఆ. నాల్గు నాలుగింట | ననువుగఁ దగుఁగాని

నాలవ యిలువాని | నయ మెఱుంగరు

అట్టివాని నరయు | నాతఁడే శివయోగి ||వి||

2728

చతుర్విధ పురుషార్థముల సక్రమముగానుంచి చతుర్థగృహమున
మణిపూర కాధిపతి యగు మహేశుని గాంచవలయును.

కం. నాలుగు వీధుల మధ్యను

మేలుగ బ్రహ్మాంబు నుండు | మెలఁకువతోడం

జాలగ గురు మూలంబున

వీలుగ బొందంగ నగును | వినరా వేమా!

2729

అశ్రమ చతుష్టయమునందుండి అభవుని అర్పించున్నాడు.

సీ. నా వదినెయు నాడు | నవరత్న భూషణ

ములు ధరించిన యంద | మలరఁజూచి

యా భూషణములు నా | రాంగనకే బెట్ట

వలెనని తోచి నా | వదినె కడకుఁ

జనియు నీకున్న భూ | షణము లిమ్మని యన

నడ్డబాసయె | తక్క నన్ని యొసఁగె

ముక్కుభూషణ మది | ముఖ్యమైనది దాని

నీకున్న బ్రాణమ్ము | లేగు నంటి

నట్టులెనను గొనిపోమ్మి | యనుచు నిచ్చి

యల్ల వెలయాలి కీ భూష | ణాదు లిడియుఁ

జీర, అవికయు, విడిపింపఁ | జేసి చూడు

మనియె నటు చేయ రోసె నా | మనసు వేమ.

2730

సిగ్గువీడి ఎగ్గులు పడగల యెవ్వరికైన నిగ్గును నీతివాతమును స్వీయ
చరిత్రతో చిత్రించి చెప్పాడు వేమన.

ఆ. నాసికందు దృష్టి | నయనించు యోగికి

వాసి వెన్నె లేల? | వసుధలోనఁ

గానినాధు డతఁడ | గణుతింపలేరయా! ||వి||

2731

ముక్కుతుదను వీక్షించుటే ముక్కంటిని జూచుట.

ఆ. నాసికంబున దృష్టి | నాల్గు జాములు నిల్పి
గాశీశ్వరునిఁ గోరి | కదలకుంటె
అట్టియోగిని చూచి | చుట్టి మొక్కలవలయు ||వి|| 2732
నాసి కాగ్రము జూస్తున్న నానాటికి కాశీనాథునిలో గలియును.

ఆ. నాసికంబు నడుమ ననుఁ | జూచు యోగికి
వాసివన్నె లేదు | ఎసుధలోనఁ
గాశీనాథుఁడైనఁ | గనగలఁడా ! యోగి ||వి|| 2733
“భూచరీ” యోగంతో నాసి కాగ్రము చూచును.

తే. నాసికాగ్రపుఁ జూపున | నట్టుపడఁగ
బుద్ధి నొక్కుచు గురుశక్తి | పూనినపుడు
ముద్దు గుల్కెడు తనయాత్మ | మూలమగును
దానఁ బరిపూర్ణ తకుఁ దగు | దారి వేచు. 2734
బుద్ధినొక్కి పరిపూర్ణమును జూడుము.

ఆ. నాసికాగ్రమందు | నయముగా గుటి నిల్చి
వాసిగాను జూడ | వశ్యమగును
గాశీకంచులఁ గనఁ | గడగండ్లు పడనేల ? ||వి|| 2735
“ఆ. కాశీక్షేగనేల ? కడగండ్లు పడనేల ?
చుక్కుతుదను జూడు ముక్తిగలదు ?”

ఆ. నాశికాగ్రమందు | నయమునఁ జేర్చక
మూసి మూయక కను | మూల మందుఁ
జూచి చూడ నతఁడె | శుకయోగి యగుఁ దన్నుఁ
బాయకున్న నాఁడె | పరము వేచు. 2736
నిమిలిత నేత్రములతో నిటలతటమును జూడుము.

ఆ. న్యాయశాస్త్ర మరయ | నన్యాయము నదించు
ధర్మశాస్త్ర మొసంగు | దుర్మతంబు
జ్యోతిషము జనముల | నీతులతప్పించు ||వి|| 2737
దీనిలో న్యాయశాస్త్రానికి ప్రాధాన్యత ఇచ్చినాడు.

ఆ. నింగి నెగయువాడు । నెటి లోకమున లేడు

బంగిఁ ద్రాగువాడు । బలియబోడు

కొంగ యోగములను । గోర్కె లడంగునా ! ॥వి॥

2738

నింగి = ఆ కాశము ; బంగి = సారావంతి మత్తుపద్మాము :
యదార్థమును మోమోటములేకుండా విమర్శించెను.

కం. నిండినమతమున వెదకిన

నుండెడి నేవస్తునై న । నుపముఁ దలిర్చ

నండిగ నిండిన పిమ్మట

ఖండించిన వెల్లిగ్రాదు । గదరా ! వేమా !

2739

పరిపూర్ణుడయిన శెనుక తగుగులేను.

ఆ. నిండునదులు పాటు । నిలిచి గంభీరమై

వెట్టివాగు పాటు । విటిగి పొర్లి

యల్పుఁ డాడు రీతి । నధికుఁ డాడఁడు సుమీ ! ॥వి॥

2740

వాగు = నది, లేక యేరు ; గొప్పచార్లకు కొద్దివారికి ఉపమానములుగా వాడబడినవి

ఆ. నిండుసూర్యునిఁ జూస్తె । నేత్రముల్ చెడిపోను

నేత్రముల్ చెడిపోతె । పాత్ర చెడును

పాత్ర లేకను కాళి । యాత్రఁ బొయ్యేదెట్లు ? ॥వి॥

2741

మక్తపదగ్రస్తములో తేజోవంతమయిన సూర్యునిజూచిన నేత్రములకు దోషము గలుగును.

తే. నిక్కమగు జ్ఞాననిష్ఠలో । నేర్పుమీఱ

సొక్కి, సోలియు భ్రమయక । సూక్ష్మమంది

చిక్కు పడకుండువాడెపో । చిన్మయుండు

దక్కువగ వానిఁ గన లేరు ? । ధరను వేమ.

2742

చిన్మయుని సూక్ష్మబుద్ధితో జూడ మన్నాడు.

ఆ. నిక్కమైన మంచి | నీల మొక్కటి చాలు
దలుకు బెలుకు రాలు | తట్టెడేల?
జదువఁ బద్యమరయ | జాలదా ! యొక్కటి ||వి|| 2743
వేమన కవితా ప్రాభవ మిందు జల్లి విరుస్తుంది.

కం. నిఖిలాకారుఁ డనంతఁడు
నిఖిలమునకు సర్వసాక్షి | నిజముగఁ దానై
నిఖిలంబునందు వెలుగును
నిఖిలబై యుండు నతఁడు | నిజముగ వేమా ! 2744
స్వయంజ్యోతి స్వరూపుఁడు సర్వేసర్వత్రా నిండియున్న సచ్చిదా-
నందుని నిర్ణించాడు.

ఆ. నిగురు గప్పినట్లు | నిశ్చల భక్తితో
దగిలియుండు ముక్తి | తానె వచ్చు
జగతి నొప్పుఁ జెప్పు | జాణుండు లేడయా ! ||వి|| 2745
నిపురు గప్పిన నిష్ఠవలె నిశ్చలం గా నిరీక్షించ మన్నాడు.

కం. నిజగురు లక్ష్యం బుంచక
యజ పాదిక్రియల మీటి | యలమట పడకే
నిజ విమలాంతం బందిన
సుజనుని నెన్నంగఁ దరమె ? | సూటిగ వేమా ! 2746
అజప గాయత్రీ మంత్రమువలన నిజమార్గము గోచరించును.

ఆ. నిజ గురూపదేశ | నిశ్చయాత్మ విద్య
రక్షకం బటండు | రాజవీధి
మధ్యదేశమందు | మార్కొని చూడనొ ||వి|| 2747
గురూపదేశమే రాజవీధికి మార్గము.

ఆ. నిజము, కల్ల రెండు | నీలకంఠ డెఱుంగు
నిజములాడ కున్న | నీతిదప్పు
నిజములాడు నపుడు | నీరూప మెనవచ్చు ||వి|| 2748
సత్య స్వరూపుడే పరమాత్మ స్వరూపుడు.

ఆ. నిజము కళల మీఱి | నిత్యుండు కావలె
 పలుకులోని పలుకు | పదిల పఱచి
 వేడుకలర ముక్తి | వెన్నంటి చూడరా ! ||వి|| 2749
 ప్రాణాయామము చేసిన ప్రాణనాయువు వెన్న సహస్రారము చేరి
 వికసింపజేయును.

ఆ. నిజముఁ గల్గినెరిగి | నిత్యుండు గాఢాయె
 పలుకులోన బిందు | పదిలపరచి
 వేడుకైన బిందు | వెదబెట్టకుండదు ? ||వి|| 2750
 బిందువు దాటిన పొందైన మార్గ మేర్పడును.

ఆ. నిజముఁ దెలియనైన | సుజనుఁడా నిజమునె
 పలుక వలయుఁ గాని | పరుర కొఱకు
 దాపఁ గూడదింక | నోప దన్యముఁ బల్కు ||వి|| 2751
 మోమోటము కోసము మోసము చేయరాదు.

ఆ. నిజముఁ దెలిసి యేల | నిత్యుండుఁ గాఢాయె ?
 పలుకులోని పదము | పలికి పలికి
 మనసు నిల్పినేని | మరి యోగియానురా ! ||వి|| 2752
 ప్రణవములోని నాదమును జపించి యోగి కమ్మన్నాడు.

ఆ. నిజము నాడుచాని | నిందించు జగమెల్ల
 నిజము నాడరాదు | నీచుతోడ
 నిజము నాడవలెను | నిజ మహాత్మునిఁగూడి ||వి|| 2754
 నీచులదగ్గర నిజము దాచినను తప్పులేను.

ఆ. నిజము నేల నెఱిగి | నిత్యుండు గాఢాయె ?
 పలుకులోని బిందుఁ | బదిలపఱచి
 వేడుకైన బిందు | వెదఁ బెట్టకుండియు ||వి|| 2755
 నాదమే పలుకు దానిలోనిదే కళ. కళ నతిక్రమించినదే పరిపూర్ణము.

క. నిజముం బలికెడు నరులకు

విజయము గలదెందు వారి | విభవముఁ జూడం

గుజనాళి కోర్కెకన్నమె ?

సుజనుల చుహిమెన్నఁ దరమె । సూటిగ వేమా! 2755
సత్యవాక్పాలన సర్వత్ర పూజనీయము అగును

ఆ. నిజము లాడునతఁడు । నిర్గులుండై యుండు
నిజములాఁడు నతఁడు । నీతిపరుఁడు
నిజముఁ బల్కుకున్న । నీచ చండాలుండు ॥వి॥ 2756
అబద్ధాలాడు వానిని అంత్యజు డందురు.

ఆ. నిజము వరుస నెఱింగి । నిర్గుణ మందెడి
పలుకులోని శబ్ద । పరుడుగాను
పలుకకుండు వాఁడె । పరమాత్ము డందురు ॥వి॥ 2757

“ నాను బిందు కళాతీత నమో నమో నమః ” నాను, బిందు, కళా
తీతునకు నాల్గిమార్లు నమస్కరించు చున్నాను.

ఆ. నిజము వరుసనెఱింగి । నిత్యుండఁ వగుటకుఁ
బలుకులోని పలుకుఁ । బదిలముగను
బలుకువాని నీవు । పరికించి చూడరా! ॥వి॥ 2758
సద్గురుని తెలిసికొన్న సార మబ్బును.

ఆ. నిజము వరుస నెఱింగి । నిర్గుణత్వబంధఁ
బలుకులోని శబ్ద । మలరఁ దెలియఁ
బలుకకుండు వాఁడె । పరమాత్ముఁ డందురు ॥వి॥ 2759
అజ్ఞానాంధకారము దాటినవాడే అసలు గురువు.

ఆ. నిజము వేళలెంగి । నిత్యుండు గావలె
పలుకులోని బిందు । పదిలపఱచి
నేడుకైన పొందు । వెతఁ బెట్టుకొందురే? ॥వి॥ 2760
మంచిమారాన్ని వంచించుకొనరాదు.

తే. నిటల దుర్గములో నున్న । నిజ మెఱింగి
పటు తరంబుగ మదినిల్చి । ప్రబలుయోగి ;

యంటి ముట్టును నిర్గుణం । బట్టై మదిని

గెంటు వడదెపుడు తెలియునీ । కిటుకు వేమ.

2761

కిటుకు = రహస్యము ; సహస్రార చక్రమే నిటలదుర్గము.

ఆ. నిటల దుర్గ మెక్కి । నిక్కి చూడంగనె

కుటిల రూప కళలఁ । గూల్పునెఱుక'

పటుతరంబుగాను । బట్టి సాధింపుడీ ! ॥వి॥

2762

ఎఱుక = తెలిసికొనుట ; కుటిలత = చెడుగు ; సహస్రారమును
సాధించినవాడు మాయాతీతుడగును.

ఆ. నిట్టిదాని పొందు । విడువఁజాలకఁ దుల్య

చచ్చుదాక మోసు । చాప గుడిసె

భాగవతుల పట్టు । పట్టంగ నోపఁడు ॥వి॥

2763

తులుకులు దొడ్డవారిని చేరరు.

కం. నిత్యంబు కాని యొడలికి

నిత్యము దుఃఖంబుఁ బడును । నిరతిని ధరలో

నిత్యా నందపుఁ బదవి క

నిత్యపు దుఃఖంబు పడఁగ । నేరరు ? వేమా ! ॥వి॥

2764

శాశ్వతముగాని శరీరముకొరకు శ్రమలు బడువా పదివేకి.

తే. నిత్య సత్య నిరామయ । నిర్గుణంబు

మృత్యు సమదృష్టిలో నెంచి । మిన్న కుండి

భృత్య భృత్యానురాగుడై । భృకుటి నంటి

నృత్య మానుచు నుండుటే । నియతివేమ.

2765

సత్యమును గురించి వత్సాసములేని ప్రాస యతులతో తత్వాన్ని
బోధించేడు.

తే. నిత్య సత్యవ్రతాచార । నిపుణుడ వయి

పరమ ధర్మార్థముల నెల్లఁ । బట్టి చూచి

సిద్ధి బొందెడు పరిపూర్ణ । చింతఁ బూను

మప్పు డానంద మమితమా । నయ్య ? వేమ.

2766

శాశ్వతానందపదవిని సాధించుటకు సత్యమే ఆధారము.

కం. నిత్యానంద వివేకము

సత్యంబుగఁ దెలియకున్న ! శక్యంబగునా !

ముత్యము సరి గురు మర్మము

భృత్యుడవై మది నెఱుంగఁ । బెంపగు వేమా !

2767

అణిముత్యము వంటిది అసలు గురు రహస్యము.

ఆ. నిద్రజాగరముల । నెలవులఁ దానుండె

గప్పకొన్న మాయఁ । గానలేక

దబ్బర నిజములను । దా బాగుగఁ గనక

గొబ్బునఁ జెడిపోవు । గుణము వేమ !

2768

సత్యాసత్యముల దెలియక జాగ్రద స్వప్నావస్థల చిక్కుకొన్నాడు.

ఆ. నిద్ర మఱచినపుడె । నిష్ఠుండు తానాయె

నిద్రలో పడినపుడె । నిష్టపోయె

నిద్రలో భేదరీ । ముద్ర చూడగవలయు ॥వి॥

2769

భేదరీముద్ర ఆ కాశమును జూచేవిధానము.

ఆ. నిద్ర మేలుఁదెలిసి । నిలుపుఁడి మీలోనఁ

బ్రాణి మేలు తెలిసి । పాయకుండుఁ

బ్రాణి నిదుర నందుఁ । బరమాత్ముఁడెఱుగురా ! ॥వి॥

2770

సుషుప్తిలో సుషుప్తిని గాంచినవాడే సుజ్ఞాని.

ఆ. నిద్రలేనివాఁడు । నెరయోగి యెందైన

భద్రమైన పదవి । పడయలయము

ముద్రవిడువ నతఁడు । ముఖ్యుడౌ సంసార

సక్తిలేనివాఁడు । నముఁడు వేమ ! ॥వి॥

2771

నిద్రా భద్ర ముద్రాసక్తి లేనివాడే నెరయోగి.

ఆ. నిద్రలోన మనసు । నిగురొత్తి లోకముల్

భద్రముగను జూపి । భ్రమయఁ జేసి

పొత్తు విడువకుండుఁ । బాగడుచు నీలోన ॥వి॥

2772

ముక్తి కాంతను నీలో శక్తితో నుంచుకొమ్మన్నాడు.

- ఆ. నిద్రలోని నిద్ర । నిర్జర సంఘంబు
తామసంబు నిద్ర । తలగి పోవు
సతిప తేకమైన । సమయంబు నిద్దుర ॥వి॥ 2773
“యోజాగర్తి కుషుప్తస్తు చుశ్య జాగ్రన్నవిద్యతే యశ్య నిర్వాసనా
బోధ సజీవ స్మృక్త యుచ్ఛతే ”
మాయకు లోనుగానివాడు బ్రహ్మవిద్యావేత్త.
- ఆ. నిద్రలోని నిద్ర । నిర్జర సంఘంబు
తామసంపు । నిద్ర తలగద్రోచు
నిద్రలోని నిద్ర । నిర్భీతి నుదయించు ॥వి॥ 2774
నిద్రలో నిద్ర జూచినవాడు నిర్జగులతో సమానము.
- ఆ. నిద్రలోని నిద్ర । నిజముగాఁ దెలిసిన
భద్రమగును మిగుల । బ్రహ్మవిద్య
నిద్ర తెలియువాడు । నిర్గులయోగిరా! ॥వి॥ 2775
“స్థానత్రయ యతీతశ్చ పునర్జన్మ నవిధ్యతే ”
నిద్రరకు జయించిన జన్మరాహిత్య మగును.
- ఆ. నిద్రలోని నిద్ర । నిర్జరతా ప్తికా
తామసంపు నిద్ర । తలగద్రోయు
నిద్రలోని నిద్ర । నిర్భీతి నుదయించు ॥వి॥ 2776
నిద్రలోనున్న భావానికి నిగిడిమాడ మన్నాడు.
- ఆ. నిద్రలోని నిద్ర । నిర్జర విదిశంబు
తామసంపునిద్ర । తలగి పోవ
సతిపతు లొగిఁ గూడ । సమయంబు నిద్దురా! ॥వి॥ 2777
సతియు పతియు గలసి నిద్రించిన నిద్ర చక్కనివిద్రగా
చిత్రించాడు.
- ఆ. నిద్రలోని నిద్ర । నిర్భేద్య మనందగుఁ
దామసంపు నిద్రఁ । దలగద్రోచి
సతత మదియె పూన । సర్వదా! యోగియా ॥వి॥ 2778
నిర్భేద్యము = భేదింపరానిది ; మచకారపు నిద్ర పామరులను
జేయును.

ఆ. నిద్రలోని మనసు | నిలుపుచు లోకము

ల్భద్రముగను జూపి | భ్రమయఁజేసి

పొత్తు విడువకుండుఁ | బొసగఁగ నీలోన ||వి||

2779

అన్యోన్యత విడువకుండా ఆపరబ్రహ్మను ఆరాధించుచున్నాడు.

తే. నిద్రలో వచ్చుసంపద | నిజముగాదు

భద్రమైనది పరిపూర్ణ | భావపరము

ముద్రలో భద్రమైనది | మూలవిద్య

చిద్రహస్యము లెఱుగఁగఁ | జెల్లువేమ.

2780

పంచముద్రా భావము పట్టిచూడనున్నాడు.

క. నిను నీవెఱుగఁగ నెంచిన

మనమున సంకల్పములను | మానఁగవలె కా!

యనుమాన రహితమగు గుఱి

వినయంబున గుఱినిబట్టి | వెదకుము వేమా!

2781

అనుమానము లేకుండా వినయవివేకపై గురుని సేవించుము.

ఆ. నిన్నుఁ జూచుచుండ | నిండును దత్త్వంబు

తన్నుఁ జూచుచుండ | తగులు మాయ

నిన్ను నెఱిగి నపుడే | తన్నుఁ దా నెఱుఁగును ||వి||

2782

మాయను గడచి మనోస్థితమగు మహేశ్వరుని గాంచుము.

ఆ. నిన్నుఁ జూచెనేనిఁ | దన్నుఁ దా మఱిచును

దన్నుఁ జూచెనేని | నిన్ను మఱిచు

నేవిధమున మనుజుఁ | డెఱుఁగు నిన్నును దన్ను ||వి||

2783

జీవుని జీవేశ్వరుని గూడు జూచు సూక్ష్మతములు సూటి నెరుగ మన్నాడు.

ఆ. నిబిడమైన తమము | నిక్కి చాటఁగలేక

గుబురు బట్ట బయలు | కూడుటెట్లు ?

ప్రబలుచున్న మదిని | బాలించి చూడరా ! ||వి||

2784

నిబిడమైన తమము = చిట్టచీకటి. (అజ్ఞానము);

బట్టబయలుగుబురు = పరిపూర్వమందిన ముక్త.

ఆ. నిమ్మబంకు పుట్టె | నిజమైన రసముండె

హేమమునకు నేడ్చు | రేలఁ బ్రజలు ?

సత్తు పొత్తుఁ జేసి | సాధింప లేరకో ! ||వి||

2785

నిమ్మపంకు రసముతో పాదరసమును గుళికచేసి అగుళిక సహాయమున ఖండసత్తును బంగారముగా జేయుదురు.

తే. నిమిషమైనను మదినిల్చి | నిర్మలముగ

లింగ జీవేశులను గాంచి | భంగపడక

పూజ మదియందుఁ జేయుట | పూర్ణపదవి

పరముఁ గోరిన నిదిచేయ | బాగువేమ.

2786

మానసిక పూజ మహత్తరమని మహాకవి నాక్కు.

ఆ. నియతి వృత్తిమీటి | నిటలదుర్గముఁ జేరి

భయములేక యుండు | బ్రహ్మవేత్త

జయము గల్గ ముక్తిఁ | జివిజూచు చుండురా ! ||వి||

2787

సహస్రారమును జ్ఞానవేత్త జూచి సంతోషించును.

సీ. నియమాది సంగుండై | నిలిచినఁ దత్త్వంబు

తామసంబగు నిద్రఁ | దలఁగఁ జేయు ;

నిద్ర తాఁ దలఁగిన | నిర్భీతి నొందించు

శమమున నానంద | సమితి పుట్టు ;

నానందమున విశ్వ | మంతయుఁ దానగుఁ

దాను విశ్వంబై నఁ | దత్వమగును ;

దత్వ మింద్రియ పంచ | కత్వంబునను నిల్చు

దత్వంబు నిలచినఁ దాన యగును ;

రాజయోగీంద్రుఁ డాత్మండై | తేజరిల్లు

వెలయ జగముల విహరించు | విశ్రుతముగ

బాలు విధమున వృద్ధుని | పగిది సోకు

కరణి వెంగలిక్రియఁ జూడ | ఘనత వేమ.

2788

మనసు, వాయువు, దృష్టి, ముహూనకోనలొ ముప్పిడి యగుటచేత

శబ్దము పుట్టుచున్నది. దానిని తెలిసికొనిన వాడే రాజయోగి.

ఆ. నియమితాసనమున | నిలిచిన చిత్తంబు

తామసంపు నిద్ర తలఁగఁ | ద్రోయు

నిద్ర తొలఁగినంత | నిర్భీతి యుదయించు ||వి||

2789

నియమితాసనము = తనకు తగిన యాసనము ; తామసపు నిద్ర తగదన్నాడు.

కం. నిరతం బెడతేగకుండం

బరిపూర్ణ బ్రహ్మ మాత్మ | పదమున నుండు

న్నిరవద్వమైన నడవిని

జరియించును జగమెఱుంగ | సత్యము వేమా !

2790

సూక్ష్మానము వలన చొరరాని అడవినిగూడ చొరవచ్చును.

ఆ. నిరతమాత్మ చిదానంద | నిలయమందు

సరవితోడుత పరిపూర్ణ | సౌఖ్యమంది

యరనియగు బయల్ జేసుట | యనుభవంబు

విమలగుణరాజ ! యోగీంద్ర | వేమనార్య !

2791

అసాధ్యమగు పరిపూర్ణమును అవలీలగా అందుటకు అచంచల హృదయ మాధారం.

తే. నిరతమాత్మ చిదానంద | నిలయమందు

సరవితోడుతఁ బరిపూర్ణ | సౌఖ్యమెఱింగి

యరిదియగు బయలేర్పడుట | యనుభవంబు

గురుని ప్రాప్తున్నఁ గూడెడి | గుఱుతు వేమ.

2792

గురుకీలకముచేత అరిదియగు బ్రహ్మానంద మంగవచ్చునని అనుభవ వేద్యుని వచనము.

తే. నిరల్పజ్ఞాని పరిపూర్ణ | నిష్ఠయందు

కర్మసన్యాస యోగియై | కసి మసంగి

మర్మ మెఱుంగుచు నుండుటే | మానమయ్య !

ధర్మ మింతియె బోధించు | ధరణివేమ.

2793

కర్మసన్యాసయోగ క్రమమును వివరించాడు వేమన మహాకవి.

కం. నిర్మల సమాధిఁ బూనియు

కర్మలఁ దొలగించి మించి । కాంక్షించి కొన

నిర్మోహమైన గుణముగు

ధర్మము పరిపూర్ణమగుచు । దాకుము వేమా !

2794

సమతతో సమాధిలో నుండుటయే సచ్చిదానందుని సందర్శనకు
మూలము.

ఆ. నిర్మలాశ్శ విద్య । నిత్య సత్య జ్ఞాన

నిరతుఁ డైనవాఁడు । నేర్పుమీఱ

ననుభవింపఁ గోర । నలనట బొందునా ? ॥వి॥

2795

ఆత్మ విద్యావేత్త కలసట లేదు

క. నిర్వాతకళిక సామ్యపు

సర్వాత్మని మదిని జూడ । సారముగాన

న్ని ర్వేదన మగు దుర్గతి

గర్వముచెడి పరముగల్గుఁ । గదరా ! వేమా !

2796

నిర్వాతకళిక = గాలితేని దీపము (కదలికలేని) సాగుడైన పర
మాత్మను జూడమన్నాడు వేమన.

క. నిఱువేదల రక్షించెడి

సరసుఁడు నెఱదాత గాక । సంపన్నులఁ దా

భరియించువాఁడు దాతయె ?

మెఱమెచ్చుల దాత యతఁడు । మేదిని వేమా !

2797

భద్రభూపాలుని పద్యము యందులో భద్రముగా పేర్చారు
మేక్షుడ్ర రచయితలో తెలియదు.

ఆ. నివురు గప్పినట్లు । నిశ్చల భక్తితో

దగిలియుండు ముక్తి । దానె వచ్చు

జగతి గొప్పఁజెప్ప । జాణుఁడు లేడయా ! ॥వి॥

2798

ప్రకృతి మర్మమును చెలిసికొన్నవాడే పరమహంస.

తే. నిర్గుణాంశము మది నెన్ని । నేర్పు మీఱ

స్వర్గమని యెంచుచుండిన । శాశ్వతంబు

భగ్గుడే వచ్చి భ్రమలను । బాపునయ్య

దుర్గుణ భ్రమలను బాయు । దొంగగు వేమ.

2799

తేటగీతిలో ద్విప్రాసపెట్టి వేదాంతాన్ని*తేట తెల్లముగా తెలియ
జేకాడు తెలుగు కవిరాజు.

తే. నిష్ఠయందును నృథమైన । దృష్టిఁ బూని

కష్టయోగంబులను మించి । కాంక్షదీక్ష

వ్యష్టి పగిపూర్ణ మంచుట । వదలకున్న

స్వప్న మపుడొను సంతోష । సరణివేమ.

2800

నిష్ఠ = దీక్ష ; వ్యష్టి = ఏ కాంతము; ఏ కాంతనేవయే యేకేశ్వరో
పాసనము.

ఆ. నిష్ఠ ముఱచిన నిద్ర । నిద్రనే కాదురా !

భజనచేసే భక్తి । భక్తిగాదు

పూజచేసే పూజ । పూజనే కాదురా ! ||వి||

2801

నియమము తప్పకుండా నిర్గుణబ్రహ్మమును స్వయముగా చూడ
మన్నాడు.

కీ వ. వాక్యము :- నిసలంబు లింగముఁ జేసి, భువనమెల్లను
లింగదేహ మరసి, అతనిఁగూర్చి ధాన్య మానందముగ నిలిపి, తను
మరచి, తత్పథము మరచి, సమస్తమైన భూత, భువనాంతరము మరచి,
ప్రణవముతో గూర్చి ప్రాణిభోగగూడి పలుకుచును నందు వుండును.

బోధాత్మ తత్త్వంబును, దీని మర్మము తెలియవలయు, కొండ
మేఘంబువలెనే నుండు మేఘకాంతిలోనే వెలుంగుచుండును. అందు
మెరుపులు బుట్టును. ఆ మెరుపులోనే భూరి, భేరి నాదమాను. అందు
ప్రణవంబు పలుకుచుండును. గాలి గెర గెరాలుగా భేరినాదము
తోడ చల్లని గాలి వినరును. గడగడా యని, బడబడా యని, పఠ
పఠా యని ప్రళయ రభసము గానపడును, సూర్య చంద్రుల ఛాయ
చూడచూడమెరుపు తథుకు బయలు, బరగుచుండు. పొంజువలె రవము
లు, పంచదారలవంటి పంచరత్నముల వెలుగుగానబడును. పరమదివ

జ్ఞాన నిధులైన అందులో గాన బడుదురు. కారుణ్యశాంతి కారుగల్గిన
రీతి, ధూపంబు పొగలు నురుముచుండు. అగ్ని మంటలు రవలు.
ఆనందముగ రాలు. అందులో వెలిపొంజు వలెనే వెలుంగుచుండును.
ఆ పొంజు దధిచేత పదివోట్ల దీపంబులు వెలుంగుచుండు. మెరుపుచేత
జరుపుచుండు. దేహంబు దహించు. దాహంబు గొనుచు దప్పి దీప్తి
జతరాగ్ని లేచు అగ్నిమంటలు, రవలు, ఆనందముగ రాలు. అగ్ని
లోపలనుండు అతिसూక్ష్మమైనది. అతని ఛాయచేతనే జనియించు
చుండు. కారుణ్యరస ముక్తికాంతర మూర్తికారుడు విశ్వదాభిరామ
వినురవేమ॥ 2802

విశ్వాకారుని విశ్వరూప దర్శనమునకు వేదాంతులుచేయు విశ్వ
ప్రయత్నములు వీక్షణము దోచు విశ్వదంతలు విశ్వవిజ్ఞానవేత్త
వేమన యీవాక్యములో విశదీకరించాడు.

ఆ. నిహతి పుట్టువులకు | నెలనిహమందురు

కుహర లోకమందు | గుతుక మేది ?

దహరమందు జూడఁ | దలఁగును దత్వంబు ॥వి॥

2803

నిహతి = చాపు, మరణము ; కుహరలోకము = పాతాళలోకము,
దహరమందు జూచిన తత్వము బోధపడును.

క. నీచ కులీనుని వ్యాసుని

జూచిరె నారాయణాంశ | శోభిల్లె ? భువి ?

గోచులకెల్లను మేటిగ

వాచాలత నొందెనార ! | వస్తుధను వేమా !

2804

“వ్యాసో నారాయణో హరీ”

గోచులు = సన్యాసులు ;

జాలారి పడుచు కొడుకు వ్యాసుడు గొప్పవాడని వేమన వాడెను.

ఆ. నీచగుణములెల్ల | నిర్మూలమై పోవు

కొదవలేదు సుజన | గోష్ఠి వలన

గంధ మలద మేని | కంపడఁగిన యట్లు ॥వి॥

2805

కులమున కాక గుణమున సర్వమును గలదన్నాడు మనయోగి.

కం. నీచుల వినుతులు సేయుచు

యాచకమునఁ దిరిగి తీరిగి, | యలయుట కంటె

న్నేచిన యింద్రియ పశువులఁ

గాచెడి వా డిందు నందు | ఘనుడగు వేచూ !

2806

యేచిన = విజృంభించిన ; నీచులను స్థుతించుట కన్న నీలో నింద్రియముల నరికట్టుము.

ఆ. నీటిలోని చాత | నిలువక యున్నట్లు

పాటి జగతిలేదు | పరము లేదు

మాట మాటకెల్ల | మనసు గోరుచు నుండు ||వి||

2807

బూటకపు మనసుల మాట నీటిలోని వ్రాతకుసాటి

ఆ. నీతి జ్యోతిలేక | నిర్మలంబగు నేది?

యెట్లుకల్లుగు బరమ | దెంతయైన

ధనము గలిగియున్న | దైవంబు రాదయా ! ||వి||

2808

ధనమున్న మాత్రమున దైవమును చూడలేడు.

ఆ. నీతిఁ దెలియజెప్ప | నిజముగ వేమన

పాతకముల నెల్లఁ | బాఱఁబట్టి

లోతు తత్వమరసి | లోకులకును జెప్పె ||వి||

2809

పాపహరణమునకు పరమార్థమును చేకొమ్మన్నాడు.

కం. నీతియు, భక్తియు, జ్ఞానము

రీతుల వర్తించు మదిని | శేవెలుఁగగుచున్

జ్యోతిగఁ దగునా బ్రహ్మము

భూతాత్ముడు, నిన్నుఁబొందుఁ | బొడఁగను వేమా !

2810

శేవెలుఁగు = చంద్రుఁడు ; పూచంద్రునివలె ప్రకాశించు జ్యోతిని గనుగొమ్మన్నాడు.

తే. నేతి వై రాగ్య సద్భక్త్య | వేతులకును

ఘాతకులుగాని సుజ్ఞాన | కలితులకును

వ్రాలకందని పద్య | లేవలసంఖ్య
లుగను జెప్పంగనయ్యరా | జగతి వేమ.

2811

వేమన దేశసంచారముచేస్తూ అంగండు అడిగిన ప్రశ్నలకు జవాబు
లుగా వేలాది పద్యములు చెప్పేవాడు అని చాటువులు.

ఆ. నీతిలేనివాడు | కోతి కంటెను బాడు
నీతి దెలిసినవాడు | నిర్మలాత్మ
నీతి ప్రఖ్యాతిగా | నిండియుండగవలయు ||వి||
నీతి గలిగినవాడు ఖ్యాతినార్జించును.

2812

ఆ. నీతివై రాగ్య భక్తి పు | నీతులకును
ఘాతకులుగాని జ్ఞానసం | కలితులకును
వ్రాలకందని పద్యముల్ | వేలసంఖ్య
చేతనంబుగ వేమన | జెప్పె భువిని ||వి||

2813

భక్తి, జ్ఞాన, చైరాగ్యములుట్టిపడు భావముతో వేలాది పద్యములు
చెప్పినట్లు రుజువుగానున్న దీపద్యము.

కం. నీమము పెట్టుక ద్రవ్యము

కామంబునఁ గొనుచు భువిని | గల్లరికూత

లేచుముగ బలుకుచుండినఁ

గోమటులొక కొందులుండ్రు | కుంభిని వేమా !

2814

కుంభిని = భూమి; ధనాపేక్షలగు వర్తకులకు అబద్ధము లాడుట
అలవాటు.

ఆ. నీరు కారమాయె | గారంబు నీరాయె

వారి నిర్వికార | వస్తువాయె

నీటిలోన నుండు | నిఖిల బ్రహ్మాండంబు ||వి||

2815

యాపద్యములో రసవాదము, వేదాంతార్థము ఉన్నదని కొంద
రూహిస్తున్నారు.

ఆ. నీరు కారమాను | నిరుకొని కారంబు

వానివద్ద నిద్ర | బోవ వచ్చు

నీటిలోనె నుండు | నిఖిల బ్రహ్మాండముల్ ||వి||

2816

కూటవేదాంతమునఁ గూర్చి గూర్చి చెప్పేడు.

ఆ. నీరు కారమాయె । కారంబు నీరాయె

కారమయిన నీరు । కారమాయె

కారమందు నీరు । కడు రన్యమై యుండు ॥వి॥

2817

గోప్యాధములను గూర్చి వేదాంతకోవిదులచే వెతికించుట వేమన కలవాటు.

క. నీరునఁ బుట్టిన యుప్పే

క్షారము నీరాయె నీరు । క్షారము నొకటే

యారీతి శివుని జీవుని

చారక మది నెఱుగనాను । వసుధను వేమా!

2818

నీరూ ఉప్పు, అభేదమునలే జీవేశ్వరులకు అభేదాగమ్యవసాయ మున్నదని చెప్పెను.

ఆ. నీరు పయినఁబడ్డ । నిప్పులు బొగ్గుతొ

నిప్పుమీఁద కుండ । నీరుపెట్టఁ

గళపెళనుచు గాగు ? గడుఁజోద్య మిదికదా! ॥వి॥

2819

నీరు నిప్పు, కుండసామ్యముల గురు, శిష్య దేవులకు గల్పించాడు.

ఆ. నీరు పెదవిఁగొట్టి । నీమంబుతోడుత

నాచమాన మనుచు । నతఁడు చేసె

నాచమాన మానొ? । యల్పాచమానమో! ॥వి॥

2820

మంత్రోపదేశమనే తాంత్రికులకు హేళనగా యీపద్యమువ్రాశాడు.

ఆ. నీరు మొదలఁబెట్ట । నీరమే మొలకయ్యె

మొలక విశ్వమగుచు । మొనయుచుండు

నీరు విశ్వమగుట । నేర్పుతోఁ దెలియరో! ॥వి॥

2821

నీరును విశ్వము లో జూచినవాడే నేర్పరి.

క. నీలియు? దగరము జిల్లెడు

ఫాలాక్షుని రసముచేత । భస్మంబులుగా

నేలం గలిమికి వగవగఁ

గాళాసుర హరునియాజ్ఞ । కావలె వేమా!

2822

ఒంగారుచేయు విధము.

క. నీలోని యెఱుక యనునది

నీలోననె పెరిగి పెరిగి | నీలో నడగు

న్నీలోని చిత్ర మడచిన

నాలోచన బ్రహ్మ బయలు | నందగు వేచా !

2823

నీలోని బ్రహ్మమును జూడుము.

ఆ. నీశ్వమీందఁ జూడు | నెరయ నోడల పర్వ

బయలుమీందఁ జూడు | పక్షి పర్వ

ఆడువారి గమన | మాలాగె యుండురా ! ||వి||

2824

స్త్రీలు స్వేచ్ఛావిహారులని చిత్రించాడీ యుపమానమలతో.

ఆ. నీశ్వమీందఁ జూడు | నెరయ నోడల బల్లి .

బట్టబయలఁ జూడు | బండి బలిమి

ఆడుదాని బలిమి | యాడనే చూడరా ! ||వి||

2825

తనకు సరియైన దారి లభించిన పెరవారి సాయమక్కరలేదు.

ఆ. నీశ్వమీంద నోడ | నిగిడి తిన్నగఁ బ్రాకు

బైట మూరెడైనఁ | బ్రాకలేదు

నెలపు దప్పుచోట | నేర్పరి కొఱగాడు ||వి||

2826

స్థానమును బట్టి మానవుని స్థితిగతులు మారును.

ఆ. నీశ్వమీంద బుగ్గ | నిలిచినయప్పుడు

తళ్ళు వేగవచ్చి | తాకుఁగాడె

విడెడు కుండకింత | విభ్రాంతి పడుదురు ! ||వి||

2827

శరీరము నీటిబుడగ వంటిదని నేర్చుకో.

ఆ. నీశ్వమీంద వ్రాత | నిలువకయున్నట్లు

పాటి జగతిలేదు | పరము లేదు

మాట మాటకెల్ల | మనసు గోరుచునుండు ||వి||

2828

మానవులకున్న మతిచాంచల్యమును మనకవి చెప్పెను.

ఆ. నీశ్వ మునుగనేల ? | నిధుల మెట్టఁగనేల ?

మొనసి వేల్పులకును | మొక్కనేల ?

గపట కల్మషములు | కడుపులో నుండగా ! ||వి||

2829

కపటాత్ములు కాశికి తెళ్ళుట గూడ లోక వంచనకేనా ?

ఆ. నీళ్ళ మునుగువాఁడు । నిర్మలాత్ముఁడు గాఁడు

పూర్ణమైన ముక్తిఁ । బొందజేఁడు

నీరుకోడి యెప్పుడు । నీళ్లను మునుగదా ? ॥వి॥

2830

కుటిలాత్ముఁడు ఎన్ని తీర్థ యాత్రలకల్పిన యేమిలాభంలేదు.

“ ఎక్కడకు వెళ్ళినా తెడ్డేగాడే ” (సామెత)

ఆ. నీళ్ళలోన మొసలి । నిగిడి యేనుగుబట్టు

బైటఁ గుక్కచేత । భంగపడును

స్నానబలిమి కాని । తనబల్మి కాదయా ! ॥వి॥

2831

లోకనీతులు వాకొని అభ్యుదయ కవులకు ఆధార భూతుడ య్యాడు వేమన.

ఆ. నీళ్ళలోని చేప । నెఱిచూంస చూశకు

గాలమందుఁ జిక్కి । కూలినట్లు

ఆశపుట్టు మనుజుఁ । డారీతి జెడిపోవు ॥వి॥

2832

ఎఱి = మట్టిపాము. ఆత్మాశచేత మనుజుడంతమగును.

ఆ. నీళ్ళలోని మీను । నిగిడి దూరము పాటు

బయట మూరైడైనఁ । బాటలేదు

స్నాన బలిమి కాని । తన బలిమి కాదయా ॥వి॥

2833

చక్కని చిక్కని ఉపమానములు మిక్కుటముగా గ్రుక్కిస్తాడు తన రచనలలో వేమన.

ఆ. నీళ్ళు త్రాగేటపుడు । నవ్వి తే పొరయెక్కి

నాసికంబువంక । దూసిపోను

దూసి పోయిననీరు । కాళి గంగలోఁ గలుసు ॥వి॥

2834

* యతిపోయినది ; అసలు భావము గొప్పదే అతికినవారు మతిలేని వారుగా నున్నారు.

ఆ. నీళ్ళుబోసి కడిగి । నిత్యంబు శోధించి

కూడుఁబెట్టి పైన । కోకఁ గట్టి

యేమి పాటు పడుదు । రీ దేహగంధికి ॥వి॥

2835

కోక = బట్ట ; మలమూత్రముల కొంపకు మహాసాసగు లెందుకు ?

ఆ. నీళ్ళువోసి కడిగి | నిత్యంబు శోధించి

కూడువెట్టి మీఁద | గోకఁగట్టి

యేమి పాట్లా పడుదు | రీ దేహమున కిల! ||వి||

2836

అస్థిరమైన శరీరమునకు అందచందాలకోసం కుండడమెందుకూ ?

కం. నీలోని యెఱుక జాలము

నీలోన పెరిగి పెరిగి | నీలో నణగున్

నీలోని చిత్ర మణచిన

నీలోచన బ్రహ్మ బయలు | నీవగు వేమా !

2837

నీలో నీవు చూచి సఖలేశుని దర్శింపుము.

కం. నీ వనినను నే ననినను

భావమ్మున నెఱుక యొక్క | పద్ధతి యగునా !

భావంబుదెలిసి మది ని

ర్భావముగా నిన్నుఁగనుట | పరమగు వేమా ! ||వి||

2838

భావ మభావ మగుటయే పరమార్థ దర్శనము.

కం. నీ వాడిన నే నాడుదు .

నీవుండిన నేచునుందు | నిర్విణ్ణుఁడనై

నీవుఁ దలంచినఁ దలఁపుదు

నీవు నగిన నేనునగుదు | నిజముగ వేమా !

2839

“ నను స్తమైన కర్మలకు సర్వేశ్వరుడే కర్త ” అనే సూత్రము యందు పొందుపరచాడు.

ఆ. నీవు గలుగునట్టి | నెలపు దెలియు వాఁడు

వసుధయందుఁ ద్రోవ | వదలఁడెందుఁ

కాలు గదలనీక | గ్రక్కునఁ జేరురా ! ||వి||

2840

బ్రహ్మమున్న చోటును తెలిసినవాడు బ్రహ్మమును బంధించును.

ఆ. నీవు నిలిచియుండు | నిఖిలంబు నిలువదు

నిలిచియుండు | నెండ నీరు వలెను

నీవు నిశ్చయంబు | నిఖిలంబు మాయమా ||వి||

2841

లోకాలోకము లలోకములైనను లోకేశ్వరుడు యే కాగ్రతతో నేయుండును.

తే. నీవు నెఱిగిన లోకంబు | నీకుఁ బోవు
 నీవు మరిగిన తోడ్తోడ | నెందుఁ బోయె
 న నెడి యెఱుకను విడనాడు | నయ్యయోగి
 దానఁ బరమార్థ మెఱుగంగ నాను | వేమ ! 2842
 యోగి యెరుక మర్మమును యుక్తముగా నెరుగును.

ఆ. నీవు పలుకుచున్న | నిత్యపూజితుఁడౌను
 నీవు పలుకకున్న | నిదురవోవు
 నీవు పలుకు పలుకు | నిర్మలుం డెఱుగురా ! ||వి|| 2843
 ఆత్మప్రబోధాన్ని సరించి అంతు వర్తించెదరు.

ఆ. నీవు వినఁగనొకటి | నిలిచియుండఁగ లేదు
 నిలువ నెండమావు | లలరు నట్టై
 నీవు నన్నెఱుగుట | నిశ్చయం బాయెరా ! ||వి|| 2844
 బ్రాంతులడిన బ్రహ్మమే గాన్పించును.

ఉ. నీవె సమ స్తలోకములు | నిందుచుఁ బృథ్వి నిటోల లాడుచు
 న్నివె చరించుచున్నదుల | నీటను, నగ్గినిఁ దేజమొప్పుచో
 నీవె చరించు నెల్లెడల | నిండిన గాలి, సభంబు నందును
 న్నివె కదా ! చెలంగునది | నీ వెవరండురె ? వెఱ్ఱివేమనా ! 2845
 మ. కలవంబోధిఁ గలంకు గాలిఁగలడా శంబునన్ గుంభిని
 స్పృహన్విశలన్

బాగవత పద్యమును బోలియున్నది.

ఆ. నూతనిమిది గల్గె | నోయు పుణ్యము తెల్లఁ
 గలవె ? జీవులకును | గన్న యపుడె
 చెడిన నీళ్లు నదిని | జేతి మీఁదై నట్లు ||వి|| 2846

అష్టోత్తర శతగాయత్రీ జపము వలననూ తదితర వ్రతములవలననూ
 లాభములేదు. మానవు డెప్పటికైనా మాధవుఁడే.

ఆ. నూరు పలుకవచ్చు | నుడి వ్రాయఁగా రాచు
 వ్రాతకన్న సాక్షి | వలన దెన్నఁ

బరగ వ్రాతలేని | పక్షమున నవుడు

బలిమి సాక్ష్యముననె | ఫలము వేమ.

2847

వాతాం:— పరగ లేని వ్రాత భంగ వాటును దెచ్చు

సరియైన సాక్ష్య మా ధారము.

క. న్యూనముగల తనభార్యను

గాననమునఁ జూపవచ్చుఁ | గడుఁజిత్రముగా !

దానెఱుక మ్రింగు రీతిని

మానము గాపాడు కొనెడి | మహాతుఁడు వేమా!

2848

న్యూనము = తక్కువ ; గాననము = అడవి ; మాయను అమాం
తింగా మాయము జేసినవాడే మానవుఁడు.

ఆ. నెత్తి బ్రహ్మజ్ఞాని | నేమంబు నొనకూడు

షోడశోపచార | ముడుంగ కిలనుఁ

జేసి శివుని నెపుడు | నేవించు వాడయ్యా ! ||౧||

2849

షోడశోపచారములు చేసినవాడు బ్రహ్మజ్ఞాని యగును.

షోడశోపచారములు = 16 విధముల పూజలు :

1. అవాహనము, 2. అసనము, 3. పాద్యము, 4. అర్ఘ్యము,
 5. ఆచమనీయము, 6. స్నానము, 7. వస్త్రము, 8. యజ్ఞోపవీతము,
 9. గంధము, 10. పుష్పము, 11. దేవతార్చనము, 12. ధూపము,
 13. దీపము, 14. నైవేద్యము. 15. తాంబూలము, 16. నమస్కారము.
- ఇవి షోడశోపచారములు దేవతార్చనలో యీ క్రమమును పాటించుదురు.

షోడశకర్మలు = 16 పనులు :

1. గర్భాదానము, 2. పుంసవనము, 3. నీమంతము, 4. జాత
 - కర్మము, 5. నామకరణము, 6 అన్న పాసనము, 7. చాలము, 8. ఉప
 - నయనము, 9. ప్రజాపత్యము, 10. సౌమ్యము, 11. ఆగ్నేయము,
 12. వైశ్వదేవము, 13. గోదానము, 14. సమావర్తనము, 15. వివాహము,
 16. అంత్యకర్మము. ఇవి పిండోత్పత్తి మొదలు నిర్యాణమువరకు మనిషికి
- తగు కర్మలు సక్రమముగా వివరింపబడెను.

షోడశ మహాదానములు = 16. దానములు :

1. గోవు, 2. గజము, 3. హయము, 4. చాగము, 5. మహిషము,
6. రథము, 7. గృహము, 8. శయ్య, 9. భూమి, 10. విద్య, 11. కన్య,

12. దాసి, 13. సువర్ణము, 14. తిలలు, 15. అగ్రహారము, 16. రత్నములు. యాదానములు పాత్రత గల్గిన వారికిచ్చిన బడయనగును పరము.

పోడశహేయ గుణములు = 16 చెడుగులు:

1. కామము, 2. క్రోధము, 3. లోభము 4. మోహము, 5. మదము, 6. మత్సరము, 7. దంభము, 8. మానము, 9. అతిమానము, 10. పారవ్యము, 11. అజ్ఞానము, 12. అహంకారము, 13. మమకారము, 14. ప్రమాదము. 15. ఈర్ష్య, 16. అనూయ యీపదునారు చెడుగుణములలో యేఒక్క టొక్కటున్న మానవునికి ప్రమాదము కల్పించును.

మానసిక పోడష పూజా పుష్పములు

1. మనస్సు, 2. బుద్ధి, 3. వాక్కు. 4. శమము, 5. ఆక్రోధము, 6. మానము, 7. నిరాహారము, 8. నిద్రాత్యాగము, 9. భూతదయ, 10. ఆభినివేశము, 11. సైర్మల్యము, 12. అచాంచల్యము, 13. వేదాంత విచారము, 14. బ్రహ్మజ్ఞానము, 15. దమము, 16. ఆనందము. యివి మానసిక పూజలు.

పోడశ కామ కళా స్థానములు.

1. బొటనవ్రేలుకొన, 2. ఆరికాలుమడమ, 3. మోకాటిచిప్ప, 4. భగము, 5. బొడ్డు, 6. రొమ్ము, 7. చన్ను, 8. చంక, 9. కంఠము, 10. చెక్కు, 11. పెదవి, 12. చెప్ప, 13. నుదురు, 14. తల, 15. పిక్క, 16. తొడ. ఈకళాస్థానములలో ఒక్కొక్క తిథినాడు ఒక్కొక్క స్థానానికి కామమువస్తుందని స్త్రీకి వాత్యాయన కామశాస్త్రములలో చెప్పబడినది.

ఆ. నెత్తి వేదవేత్త | నేమంబు నొనగూడు

పోడశోపచార | సూక్తు లిలను

జేసి శివుని నెపుడు | నేవించు వాడయ్యా

బ్రాహ్మణుం డతఁ డని | పలుకు వేమ.

2850

పోడశోపచారములు జేసినవాడే బ్రాహ్మణుండు.

ఆ. నెనరు గలుగ గురుండు | నిటల దుర్గముఁ జూపుఁ

గనుల చూడ్కి మఱుంగు | గవయఁ జూపు

జెనకి యాత్మరూపుఁ | జేఁ జేతఁ జూపురా! ||వి||

2851

బ్రహవేత్తయగు గురువు పరమును ఆరచేత జూపించును.

ఆ. నెయ్యిలేని కూడు నీయాన | కనువది

కూరలేని తిండి | కుక్క-తిండి

(ప్రియములేని కూడు | పిండపుకూడురా! ||వి||

2852

కనువు = గడ్డి; అది మధ్యాంతములులేని తిండి కుక్క తిండి.

ఆ. నెలకు నొక్కసారి | నెత్తురు గారును

ఉష్ణమెత్తినపుడు | నుబుకు చీము

ఉత్తకాలమందు | నుచ్చు గారుచునుండు ||వి||

2853

ప్రీతి శరీర పరిణామమును చిత్రించాడు.

క. నే జచ్చినతోడనే మఱి

తా జచ్చును నపుడే పంచ | తత్వము లొకటా;

రాజత్వరూప మందును

దా జిత్తుడై నిలిచియుండు | దధ్యము వేమా!

2854

తనలోనున్న పంచభూతములు తన మరణించిన ఎక్కడ వక్కడకు జేరును.

తే. నేత్రముల చూపు కవ్వలి | నేర్పుబూని

సూత్ర గమనము చెదరని | చూడ్కినంటి

గాత్ర మలయక పొందుటే | గగనవిద్య ||ః||

2855

గగన విద్యను సగుణంగా గనమన్నాడు.

తే. నేత్రముల చూపు దాటెడి | నేర్పుబూని

సూత్రగమనము చెదరని | చూడ్కినంటి

గాత్ర సంసర్గమొందుటే | గగనవిద్య

పాత్రత గలానికది యబ్బు | బరగు వేమ!

2856

పాత్రత గల్గినవాడు గగన విద్యను బడలు గలడు.

క. నే ననగ మేను గాదని

మానసమున నెఱుంగకున్న | మనుజులకెల్లన్

స్వానుభవసిద్ధి దొరకదు

తానగు పరమాత్మ నెఱుంగ | దరమా! వేమా!

2857

నేను మేనుల ద్వయముల చెలసినవాడే నిపుణుడు

ఆ. నేనను వచనంబు | నీ వనఁగావచ్చు
నీవు నే ననఁబడు | నిష్ఠఁదెలియ
నేను నీవె నీవె | నే ననవచ్చురా ! ॥వి॥

2858

అనలువిషయము ఆకళించుకొన్నవానికి అత్మా పరమాత్మ
ఒక్కటియే.

ఆ. నేను నీ వనియెడి | నెత్తంపు చూటలు
మానియుండు వాఁడె | మానవిధుండు
తాను నే ననియెడి | తమకంబు చూనరో ! ॥వి॥

2859

నెత్తంపు చూటలు = జిత్తులమారిమాటలు; నేను నీవను భేదము
విడచి నిర్లయనికి రండి.

తే. నేను నీవను భావంబు | నిగ్రహించి
నిర్వికల్ప సమాధిలో | నేర్చుగాను
నిబిడమకా పూర్ణమందుట | నిత్యసుఖము ॥వి॥
చంచలములేని మనసుతో నుండుటే సత్త్వనందము.

2860

తే. నేను నీవను భావంబు | నిగ్రహించి
నిర్వికల్ప సమాధిలో | నేర్చుగాను
నిబిడమకా పూర్ణమందుట | నిత్యసుఖము
నిర్గుణబ్రహ్మ మెఱిగి తా | నెగడువేమ.
నిర్గుణ బ్రహ్మను దెలియాలంటే నిత్యసుఖము గావాలి

2861

క. నే నెవఁడను ? దలపెట్టిన
మానసమునఁ దలపకుండ | మనుజున కకటా !
కానఁబడునెడ జనుండును

మానుగఁ గనుఁగొనఁగ వలయు | మహిలో వేమా.

2862

“నే నెవడ” నని తనలో తాను తర్కించుకొన్న తత్వము
బోధింపడును.

కం. నే నెవ్వఁడ నని తలఁపడు
మానసమునఁ బుడమిలోని | మనుజుం డకటా !

కానఁడు తా సకలంబును

మానుగఁ గనుఁగొనుట యెట్లు ? | మహిలో వేమా ! 2863

తానెవఁడో బోధపడనప్పుడు తత్వమెట్లు బోధవడును ?

సీ. నేమముననె యుండ | నిల్చును జిత్తంబు

తామనమున నుండ | తలఁగిపోవు

నెలవున్న చిత్తంబు | నిర్భీతి నొందించు

నిర్భీతి సౌఖ్యంబు | నీరసించు

సౌఖ్యదూరగుణంబు | శమమును బొందించు

శమగుణమును జూడ | శమత వుట్టు

నట్టిశమత విశ్వ | మంతయుఁ దానగుఁ

దానె విశ్వంబగు | తత్త్వమగును

దత్వ మింద్రియముల | దరిఁజూచి గెలుచును

దత్వవేత్త యయినఁ | దానె మిగిలి

రాజయోగి యగుచు | తేజంబు చేతను

వేలసి యుండు జగతి | వినరవేమ.

2864

మానవుఁడు రాజయోగి యగుటకు పై విషయములు బాగుగా వివరించాడు.

ఆ. నేయి వెన్నకాచి | నీడనే యుంచినఁ

బేరు గట్టి పడును | బెరుగు రీతిఁ

పోరి పోరి మదిని | పోనీక పట్టుము ||వి||

2865

మనోచాంచల్యాన్ని కుదురుపరుచుట మేలన్నాడు వేమనయోగి.

ఆ. నేరనన్నవాఁడు | నెరజాణ మదిలోన

నేర్తు నన్నవాఁడు | నార్తకాడు

నూరకన్నవాఁడె | యుత్తమ యోగిరా ! ||వి||

2866

కార్యాధి కబురులు చెప్పక కార్యమలను సాధించును.

నార్తకాడు = మాటలుప్రోగు.

ఆ. నేర సన్న వాఁడు | నెరజాణ మహిలోన
నేర్తునన్న వాఁడు | వార్త కాఁడు
ఊరకున్న వాఁడె | యుత్తమోత్తముఁడెందు ||వి|| 2867

మానము ఉత్తమయోగి లక్షణము.

ఆ. నేరని జనులకును | నేర్పు నేరములెల్ల
జక్కఁ జేయుదు రల | సాధు జనము
ఒప్పుదుర్జనములు | తప్పుగ నెఱురు ||వి|| 2868
సాధుబోధ సజ్జనులే గ్రహింతురు.

కం. నేరము లెంచెడు ప్రభువును
జేరఁగ రాదయ నెపముఁ | జెచ్చెరఁ దెచ్చు
న్వారాశి దాటి నను శని
మారకుండై పట్టి చంపు | మహిలో వేమా ! 2869

వారాశి = సముద్రము ; మారకుఁడు = చంపేవాడు ; గ్రహ. చారి ఫలితము ప్రస్తావించాడు.

ఆ. నేర్చి నడతునన్న | నేరము తా వచ్చు
నోర్చి నడతునన్న | నోర్పు రాదు
కూర్చి నడతునన్నఁ | గూడంగ నీయదు ||వి|| 2870
మాయ మనుజుని తికమకలు పెట్టును.

ఆ. నేర్పు గలుగువారు | నెఱిఁతనము గలవారు
విద్యచేత విజ్ఞ | వీఁగువారు
పసిడి గలుగు వారి | బానిస కొడుకులు ||వి|| 2871
విద్య గలిగి విజ్ఞువీరినవారు భాగ్యవంతుల బానిసలే గారా !

ఆ. నేర్పు గలుగువారు | నెఱయోధు లగువారు
విద్యచేత విజ్ఞ | వీఁగువారు
పసిడి గల్గవాని | బానిస కొడుకులు ||వి|| 2872
యోధుని యోధులుకూడా డబ్బున్నవారికి దాసులే ?

ఆ. నొసటవ్రాయుఁవాని । నొసట కొంచెము చేయ
 నొసటికంటె వాని । నొసలు వ్రాత
 నొసటిమీఁది వ్రాత । నులిమిన బోవునా ? ॥వి॥ 2873
 బ్రహ్మవ్రాత తప్పించుటకు బ్రహ్మకుగూడా శక్యము గాదు.

ఆ. నొసలు భక్తుడయ్యె । నోరు తోడేలయ్యె
 మనసు భూతము వలె । మలయఁగాను
 శివునిఁ గనియెనన్న । సిగ్గెట్లు గాదకో ! ॥వి॥ 2874
 నక్కవినయములు లంఘింపకులకే యుండును.

ఆ. నోటి పుప్పికెల్ల । నొప్పి లేకుండఁగా
 నాకు పోక సున్న । మాషధముగఁ
 బెట్టకుండ నేనిఁ । బెనురోత వేయురా ! ॥వి॥ 2875
 తాంబూలము నోటికి ఆరోగ్యము నిచ్చును.

కం. నోరెఱిగి తాప మేమియు
 నేరని జంతువులఁ జంపి । నెమ్మదిఁ దిను నా
 క్రూరపు సంకర జాతుల
 మారణ మేమందు ? నింక । మహిలోవేమా ! 2876
 జీవహింస చేయకూడదన్నాడు.

ప

అ. పంకజాక్షిఁగన్న । బంగారు పొడఁ గన్న
 దిమ్మఁ బట్టియుండు । తెలివి యొప్పు
 మనుజులకును దశ్వ । మహిమెట్లు కల్గురా ? ॥వి॥ 2877
 పసిడి మీద పడతి మీద భ్రాంతి లేనివా డెవడు ?

ఆ. పంకజాక్షులఁ గన । బంగారు పొడఁగన
 రిమ్మఁ బట్టుయోగి । నమ్మరాదు
 మనసు నిలుపువాడె । మహిమొప్పు యోగిరా ! ॥వి॥ 2878
 వివక్షతలేని విజ్ఞానియే విరాగి

ఆ. పంచ ఋషులు భువిని । బరమ పవిత్రులు

మించిలోకమునకు । మేలుకొఱకు

సంచితార్థములను । సమసింపఁ జేయలే ? ॥వి॥

2889

సప్తఋషులు = కశ్యప, ఆత్రి, భరద్వాజుఁడు, విశ్వామిత్ర, గౌతమ, వశిష్ఠ, వాలఖ్యులు ; వీరిలో ఎవ్వరితో వేమన యద్దరని దిగమింగాడు.

క పంచగు నక్షయ బిందువుఁ

బంచాక్షురి నాద మండ్రు । పరమ మునీంద్రుల్

ప్రాంచితముగ నది తెలిసిన

మంచిగనన్ మొక్కునతఁడు । మహిలో ! వేమా ! 2880

“ఓం నమశ్శివాయ ” అను పంతురిని తెలియుట ప్రాజ్ఞతకొరకు.

ఆ. పంచతత్వఫలముఁ । భావించి కడమించి

కొంచెమైన మదిని । గోలుపోక

యెంచి మించు వాఁడు । యేర్పడ్డ యోగిరా ! ॥వి॥ 2881

పంచేంద్రియ ప్రాభవాన్ని వంచించినవాడే పరమయోగి.

ఆ. పంచ తత్వములకు । బ్రహ్మలకొక సొడ్డు

వారితండ్రి నెత్తి । వైతు సొడ్డు

నంతరంగ మెల్ల । నాదిశక్తి యెఱుంగు ॥వి॥ 2882

ఆదిశక్తియే అధికమన్నాడు.

తే. పంచతత్వాది నిర్ణయ । ఫక్కిమాని

మించి రేచక, పూరక । మిత మెఱింగి

యంచితంబుగఁ గుంభించి । యందుమయ్య

మంచి దనఁదగు యశాగిక । మహిమ వేమ. 2883

కుంభక విధానాన్ని తెలియుటయే కోవిదుని లక్షణము.

ఆ. పంచభూతములను । నెంచుచు మదిలోన

మించి యందవలెను । మిత్తిగొంగ

నంచుఁ దెలియువాఁడే । యఖిలజ్ఞుఁ డగుయోగి ॥వి॥ 2884

మిత్తిగొంగ = పృథ్వీవును జయించినవాడు (శివుఁడు), అఖిలజ్ఞుడు = అన్నియు తెలిసిన వాడు;

ఆ. పంచభూతములను | బరగి యుండినవాఁడు

పంచలింగములను | బ్రబలి యుండు

బంచబీజమునను | భావింప దానయా ! ||వి|| 2885

పంచ జ్యోతి లింగములు = భీమేశలింగము, విశ్వేశలింగము
విరూపాక్షలింగము, మల్లికార్జున లింగము, రామేశ్వరలింగము.

ఆ. పంచభూతములను | బరగ వలను బట్టి

సంచరింప కుండు | శక్తిదెలిసి

వేటలాడు బెస్త | నాటంబు నెఱుంగరా ! ||వి|| 2886

పంచభూతోత్సాదమును పరిమార్చు మన్నాడు.

ఆ. పంచభూతములను | బరగ నింద్రియముల

సంచరించినపుడు | జగము కలుగు

సంచరింపకున్న | జగమెట్టు ? కలుగురా ! ||వి|| 2887

పంచభూతములు పంచేంద్రియములు నడిపించిన ప్రపంచము గలదు.

ఆ. పంచ మతములకును | బ్రాహ్మణులకు సొడ్డు

వారితొడి నెత్తి | వైతు సొడ్డు

నంతరంగమెల్ల | నాదిశక్తి యెఱుంగు ||వి|| 2888

పంచమతములను బ్రాహ్మణత్వమును పాటించలేదు వేమన

ఆ. పంచమ నిగమంబు | భారతం బగునని

పొగడికేల జనులు ? | బుద్ధిమూలి

హింసకార్యము తను | కిష్ట మెట్లాయెరా ! ||వి|| 2889

హింసచేసిన గ్రంథము అగమ మెట్లగును ?

క. పంచ మాహాభూతములై

పంచ శరీరములుఁ గలిగి | బ్రహ్మాండబై

పంచావస్థలు దాటి న

టించుటఁ బరిపూర్తిఁ జెందుఁ | టెంకిని వేమా ! 2890

టెంకి = ముక్తిపొందుట

పంచావస్థలకు చిక్కనివాడే పరిపూర్ణుఁడు.

ఆ. పంచముఖములందుఁ | బంచాక్షరి జనించె.

బంచ వర్ణములను | బ్రబలె జగము

పంచముఖుని మీరు | ప్రస్తుతి జేయుచే వి॥ 2891

పంచముఖుడు = ఈశ్వరుడు

పంచముఖములనుండి పంచాక్షరములు పుట్టుట వలన వాటికి తండ్రి శివుడు వానిని భజించి మోక్షమందును.

ఆ. పంచవర్ణ మెఱుంగఁ | బరము నెఱుంగును

బరము నెఱుగ నిచ్చ | ప్రజ్వరిల్లు

ప్రజ్వరిల్లువాడు | పరము తానానయా ! వి॥ 2892

ముక్తపదగ్రస్తము పంచాక్షరీ మంత్రము లో తత్వ మెరిగినవాడే పరమడు.

ఆ. పంచశత్రుల నెఱిగి | పంచబాణుని గెల్చి

పంచవర్ణములను | పఠనజేసి

పంచముఖముఁ గల్గు | భవసంక్షయ గలవాని

పంచ జేరువాడు | బ్రహ్మవేమ ! 2893

పంచశత్రువులు = పంచేంద్రియములు ;

పంచబాణుడు = మన్మథుడు; పంచవర్ణములు = నమశ్శివాయ;

పంచముఖుడు = యీశ్వరుడు

ఆ. పంచశత్రువులను | బంచబాణుని గెల్చి

పంచవర్ణములను | పఠన జేసి

పంచముఖములందుఁ | బ్రతిఫలించెడు వాని

పంచ జేరువాడు | పరుడు వేమ. 2894

పంచేంద్రియములను జయించి పంచాక్షరీపఠన జేయువాడు పరమడు

క. పంచాక్షరి జప మందిన

సంచిత కర్మములు వాయు | సాకల్యముగా

మించును బరమజ్ఞానము

ద్రుంచును దుర్భముల మదిని | రూఢిగ వేచూ ! 2895

సాకల్యముగా = పూర్తిగా, సంచితకర్మము = పూర్వపుపని;

దుర్భములు = చెడ్డభ్రాంతులు.

క. పంచాక్షరి బీజంబుల

నంచితముగ నెఱుంగునాతఁ | డఖిలజ్ఞుండై

వంచన యెఱుంగక కువలయ

సంచారము నేయు నతఁడె | శంభుడు వేచూ!

2896

కువలయము = భూమి, కలువ;

పంచాక్షరినెరిగి ప్రపంచానుభవము పొందుము.

ఆ. పండుకొందామన్న | పండుకో నియ్యదు

నిదురఁ బోదామన్న | నిదురరాదు

లేచిపోదామన్న | లేచిపోనియ్యదు ||వి||

2897

ఆశ మానవుని గాసిపెట్టును

ఆ. పండుకొఱికితె గదా | పొచ్చు చక్కిలిగిలై

చెలియనిపై మెచ్చి | చేరవచ్చు

చేతగానివార్ల | చేరునా ఆచెలియ ? ||వి||

2898

హెత్తుము గురించి ముక్తసరిగా చెప్పెను

ఆ. పండువలనఁ బుట్టె | బరగు ప్రపంచంబు

పండువలనఁ బుట్టె | బర మిహములు

పండు కాసపడిరి | బ్రహ్మాది సురలెల్ల ||వి||

2899

హెత్తుఫలమునకాశించి ముల్లోకములు తఱించుచున్నవి,

ఆ. పండువలనఁ బుట్టె | బరగు ప్రపంచంబు

పండువలనఁ బుట్టె | బరము, నిహము

పండు మేలెఱింగె | బ్రహ్మాదు డిలలోన ||వి||

2900

బ్రహ్మాదులు గూడా హెత్తుఫలమునకే పరిభ్రమితురు.

ఆ. పండ్లు విత్తుఁ బోయి | పరము దెలిసినవాడె

పురుగు చేరిన రీతి | పుణ్యమూర్తి

కొంచెమాత్రంల కెల్ల | కలుగునా యాపదలు ||వి||

2901

పద్యపెల్లా పరిభ్రమిం నవాని మనసువలె నున్నది.

క. పంతము విడకయె నెమ్మది

చింతనమాన గుఱ్ఱుడెలిసి | చిన్మయమంద

న్విత లడంగును మానస

మింతింతని చెప్పరాది । దెఱుగుము వేమా !

2903

పంతము = పట్టుదల; మానవుని పట్టుదల

(బ్రహ్మమును సాధించుటకే.

ఆ. పంద నధికుఁ జేసి । బవరంబునకుఁ బంపఁ

బాటిపోవు గార్య । భంగ మవును

బాఱువాఁడు బంటు । పనికిఁగాఁ డెందును ॥వి॥

2904

బవరము = యుద్ధము; పనికిమాలినవాడు బంటు కాడు;

(నీతిపద్యము)

ఆ. పందనధిపుఁ జేసి । బవరానికంపిన

వాఁడువాఱు మూక । వలెను దెలియఁ

బాఱునట్టి బంటు । పనికిరాఁడెన్నడు ॥వి॥

2904

భీరుని వీరునిగా చేయుట బెట్టుకొట్టి గొట్టుమీద వేసుకొన్నట్టు.

ఆ. పందిపిల్ల లీను । బదియు నైదింటిని

గుంజరం బదీరుఁ । గొదమ నొకటి

నుత్తమ పురుషుఁడ । టొక్కఁడు చాలఁడా ! ॥వి॥

2905

గుంజరము = ఏనుగు; చెత్త నూటికన్న ఉత్తమ మొక్కటి చాలదా ?

ఆ. పంది యేమెఱుంగు । పన్నీరు వాసన

గాడై యేమెఱుంగు । గురుని బోధ

మదగజం బేమెఱుగు । మంచిది కానిది ॥వి॥

2906

“ విరజాజి పూదంప విధవకేల ? ” (నృసింహ శతకము)

ఆ. పక్షిజాతిఁ బట్టి । పరగ హింసలఁబెట్టి

గూళ్ళుగట్టి యందుఁ । గుదురఁ బెట్టి

యుంచు వారికట్టి । వంచన రాదొకో ! ॥వి॥

2907

లోకుల వారిని లొంగదీయుట మనము లొంగుటకే.

ఆ. పక్షిజాతిఁ బట్టి । పరగ హింసలఁబెట్టి

కుక్షినిండ కూడు । కూరుటకునె

పండి తినెడువాఁడు । వసుధ జండాలుండు ॥వి॥

2908

చండాలుడు పక్షులను వండుకు తిన్నవాడే.

క. పగ యుడుగఁ గోప ముడుగును

పగ తెగ కోపంబు లడఁగుఁ ! బదలును కోర్కె

లెగఁ గోర్కె భేద ముడుగును

ద్రిగుణము లుడుగంగ ముక్తి ! స్థిరమగు వేమా ! 2909

వేమన ఒడుదొడుకులు లేని తడబడని శబ్దములతో చక్కని భావము
జూపించా డిచ్చట.

క. పగ యుడుగఁ గోప ముడుగును

బగ యుడుగం గోర్కు లుడుగుఁ ! బరజన్మంబు

ల్తగు లుడుగు భేద ముడిగినఁ

ద్రిగుణంబులు నుడుగు ముక్తి ! స్థిరమగు వేమా ! 2910

పగ యుడిగిన ప్రపంచాతీతు డగును.

కం. పగ లుడుగఁ గోప ముడుగును

బగ తెగి కోపంబు లుడుగ ! వదలును కోర్కె

ల్పగ కోర్కెలుడిగి భేదము

తెగఁ ద్రిగుణము లుడుగు ముక్తి ! తెరువుగ వేమా ! 2911

పగ చేత కోపము దానిచేత కోర్కెలు దానిచేత భేదము దీన త్రిగు
ణములు చెగి ముక్తి వచ్చును.

కం. పగ లుడుగ నాశ లుడుగును

వగ పుడుగం గోర్కె లుడుగు ! వడి జన్మంబు

ల్తగు లుడుగు భోగ ముడిగిన

ద్రిగుణంబులు నుడుగు ముక్తి ! తెరువుగ వేమా ! 2912

పగను విడువుమని పలుమారు మనభవ్యుడు చెప్పాడున్నాడు.

ఆ. పగలు రేయు మఱచి ! భావంబు మఱచియు

తాను నే ననియెడి ! తలఁపు మఱచి

యుండువాని నెంచ ! నుత్తమ యోగిరా ! ॥వి॥ 2913

మయమరచిన వాడు మహాయోగి.

ఆ. పచ్చఁ జూచువారు | పచ్చ మెచ్చెడు వారు
పచ్చఁగొడ వాంఛ | పడిన వారు
పచ్చ విడుచువానిఁ | బ్రభువుగాఁ జూతురు ||వి|| 2914
పచ్చ = ధనము ; ధనవాంఛ విడచినవాడు ధన్యుడు.

ఆ. పచ్చదనముఁ జూచి | యిచ్చును గాముకు
ల్పిచ్చులోఁ బడుదురు | క్షీతితలమున
నిచ్చ గలుగఁజేయు మోచ్చుగా | మోహంబు ||వి|| 2915
స్త్రీల అందమును జూచి చిత్తభ్రాంతులు అమేవారు చిచ్చులో
బడుదురు.

ఆ. పచ్చవిల్తుచేతఁ | గ్రచ్చఱ జనులెల్ల
దచ్చనాడనైరి | ధరణి లోనఁ
గులజాఁ డెవ్వడిందు | గులహీనుఁ డెవ్వడు? ||వి|| 2916
మారి వికారములకు కాలములేదు సలములేదు.

ఆ. పచ్చి పాలును నిమ్మ | పులుసు విడిచియుఁ గాచ
తేటగా నై పోయి | తీపు విడుచు
మనసు చపలంబై తె | మార్గంబు చెడునురా ! ||వి|| 2917
* యతిపోయినది ; వస్తుగుణ తత్వము అవ్యారిగా తెలుసు వేమనకు.

ఆ. పచ్చిబియ్యము పప్పు | పరచుందు నుండంగ
కూడు వండుక తినెడు | కష్టమేల
కడుపు నిండే కొఱకు | కష్టపడకుంటెట్లు? ||వి|| 2918
ఈపద్యము అయోమయ భావంతో అర్థంగా లేదు.

ఆ. పచ్చిమలముఁ దినుచు | బండుటాకు నమలి
యచ్చ దప్పిదీట్టి | యుడుకు కోర్చి
కచ్చను బిగియింపఁ | గలుగునా తత్వంబు? ||వి|| 2919
అడవిలోనున్న బడుగులు చేయు విధానములివి.

ఆ. పట్టకుండి యధిక | భాగ్యంబు పట్టెనా !
దొడ్డవారిఁ దిట్టి | త్రుళ్ళి పడును
అల్పజాతి కుక్క | యధికుల నెఱుంగునా ? ||వి|| 2920
అల్పనికి అధికారము వచ్చిన అందరనూ కాదంటాడు.

ఆ. పట్టనేర్పు పాము | పడగ యోరగఁ జేయ
జెఱుపఁ జూచువాఁడు | చెలిమిఁ జేయుఁ
జంపఁదలఁచు రాజు | చనువిచ్చు చుండురా ! ||వి|| 2921
[ప్రపంచ సాతకాలలో గల భవ్య విజ్ఞానాన్ని వివరించాడు వేమన.

ఆ. పట్టరాని పట్టు | పట్టి యుండిన వాఁడు
పుడమిలోనఁ గీర్తి | బొందలేడు
సుగుణలక్షణమున | సుజ్ఞాని యానయా ! ||వి|| 2922
పట్టరానిపట్టు = తగని పట్టుదల ; మంచితలక్షణాలున్న మాని అగును.

ఆ. పట్నమేలే రాజు | ప్రజల రక్షించును
నీతి మఱచిన ప్రభువు | నేరబోతు
దొంగగురువులఁ జేరు | దోసుల గతి యింతె ||వి|| 2923
వివిధ విషయాలను వివరించాడు

ఆ. పట్టిన గురుభక్తి | పట్టు విడువకయుంటె
శారదాంబగ పల్కు | సాంబశివుండు
యెచ్చోటఁ జూచిన | నచ్చోట కనఁబడు ||వి|| 2924
దీక్షాయుక్తుడై యున్నవానికి దివ్యదర్శన మగును.

ఆ. పటిమ మీఱ మనసుఁ | బాటించి చూడక
కిటుకుఁ దెలియరాదు | కెరలుటకును
జటిల వేషమేల | జైత్రుడై సాధింప ||వి|| 2925
విజృంభించి విషయాలను సాధింపమన్నాడు.

ఆ. పట్టి విడువరాదు | పదిలక్షలకు నైనఁ
బెట్టి చెప్పరాదు | పేక్షకైన
వెట్టి గొలువరాదు | విభుఁ డెట్టిఘనుడైన ||వి|| 2926
ప్రవక్తవలె ధర్మశాస్త్రాలను భాషించుట మనవేమనకు పరిపాటి.

క. పటు కవిముఖ్యుల సొమ్ములు
దటుకునఁ దానపహరించి | దండనఁ జేసే

మటుమాయ వాని చేష్టలు

పటు రయముచర | గుక్క వంటి | ప్రాణము వేమా ! 2927

విద్యాంసులసాము అపహరించుట కుక్క-బుద్ధి.

తే. పటుతరంబుగఁ దనయాత్మ | భావమంది

నిటల దుర్గమ్ముపై నున్న | నియతి మీఱి

ఘటము మఱచినవాఁడెవో | ఘనుఁడు సుమ్మి

కుటిల కర్మల కిది యెట్టి | కూడువేమ ! 2928

కుటిలకర్మలకు గోప్యము తెలియదు.

ఆ. పటువుగాను బుద్ధి | పలికించి నొక్కుచుఁ

గుటిలగుణము లన్ని | కూలద్రొక్కి

పటుతరంపు మోహ | పటలంబు వీడరా ! ||వి|| 2929

పటలము — తెర ; మోహభ్రాంతిలేక మోక్షాన్ని సాధించమన్నాడు.

ఆ. పట్టుఁగొమ్మ లేక | బలు పాట్లు పడువారు

పెట్టి పొయ్యిలేక | తిట్టువారు

ముట్టి శివునిపూజ | మొదలె చేయఁగలేరు ! ||వి|| 2930

మార్గము శివపూజ యేమీ చేయలేరని వేమనభాష్యం.

ఆ. పట్టుఁగొమ్మ వదిలి | పలవింప నేటికి ?

నిట్టె గురుని వేడి | గుట్టు నెఱిగి

నిట్టనిలువుఁ గాంచి | నిర్గుణమందరా ! ||వి|| 2931

ఆధారము విడచిన నీ చాకెమవుతుంది ?

ఆ. పట్టుచీరఁ గట్టి | పట్టెనామము లిడు

సృష్టివైష్ణవంబు | శిఖలు మించు

చిన్నలెన్ని చేసి | చేచు వైష్ణవమిట్లు ! ||వి|| 2932

వీరశైష్ణవ వేషాన్ని విపులీకరించాడు మనమహాకవి.

ఆ. పట్టు పట్టబోఁడు | పట్టిన విడబోఁడు

నెట్టి గుణవికార | నియతి నడచి

మిట్టిపడక లోన | మిన్నంది విజ్ఞుఁడు ! ||వి|| 2933

విజ్ఞుడు. విశ్వాన్ని తెలుసుకొనేవరకు విడువడని మననాడయని

నుడువు.

ఆ. పట్టు పట్టరాదు | పట్టిన విడరాదు

నెట్టి గుణవికార | నిహతి నణచి

మిట్టిపడక లోని | మిన్నంది యుండరా ! ||వి||

2934

పొగరుబోతువు గాక పూర్ణాన్ని పొందుము.

ఆ. పట్టు పట్టరాదు | పట్టి విడువరాదు

పట్టెనేని బిగియఁ | బట్టవలయుఁ

బట్టు విడుటకన్నఁ | బడిచచ్చుటయె మేలు ! ||వి||

2935

తెలిసి పట్టుము, పట్టివిడువకుమని కవిశేఖరుల నూక్తి.

ఆ. పట్టు పట్టిన తఱి | బరవాదము లవేల

నెట్టుకొన్న తలఁపు | నిలుపవలయు

నట్టి పలుకులు విడ | నవనిలో నగుదురు ! ||వి||

2936

సీవు దీక్షాదక్షుడవైన దివ్యత్వము పొందుదువు. విడచిన శాకిలి వగుదువు.

ఆ. పట్టుచాగఁ జుట్టి | పట్టుదోవతిఁ గట్టి

మిట్టదై వతంబు | మిట్టిపడును

చిన్నె లింతెకాని | శ్రీవైష్ణవ మతంబు ||వి||

2937

మధ్యవైష్ణవుల మటుమాయలు వివరించేడు విశ్వకవిచంద్రుడు.

ఆ. పట్టుబట్ట గట్టి | పట్టెనామముఁ బెట్టి

వట్టిభాంతిఁ జెంది | వైష్ణవుఁ డయి

లాట్టి దాగినతఁడు | లోకుల చెఱచురా ! ||వి||

2938

పెరుమాళ్ళు తీర్థమను పేరుతో కల్లునుద్రాగి గొల్లశెట్టు మధ్యమ వైష్ణవుల మమకారమిట నూచించెను.

ఆ. పట్టువస్త్రములను | బరగు భూషణములు

కుదువలిడుట లెల్ల | గొధవ పద్దు

లనుభవింపఁ గూడ | దతఁ డెంతవాఁడైన

ననుభవింపఁ గొంత | హానివేమ.

2939

తాకట్టువస్త్రువుల తాననుభవించిన తనకే ముష్ట.

ఆ. పట్టువిడక రేయి | పగలు బక్కటిగాను
పట్టు పట్టినవాడు | పరమశివుడు
(పూవ మెఱుంగకపోతే | పట్టెట్టు చిక్కురా ! ||వి|| 2940
పణవాన్ని సాధించుటకే పట్టుబట్టుము.

ఆ. పట్టు విడక లోని | గుట్టును గమనించి
ముట్టుటదియె యెఱుక | మూలమగును
బట్టబయలు నందు | పాటింప నెఱుకేది ! ||వి|| 2941
లోనున్న పరమాత్ముని తెలియుట యెఱుక.

ఆ. పట్టు విడుపు లధిక | భాగ్యంబుఁ గూర్చిన
దొడ్లవారివై ప | దూలనాడు
నల్పజాతి దుష్టుఁ | డధికుల నెఱుఁగునా ? ||వి|| 2942
అధము డధికుల నదలించును.

ఆ. పట్టుశాల్వఁ జాట్టి | పట్టుదోవతిఁ గట్టి
జగతి వైష్ణవంబు | శాశ్వతంబె ?
చిన్నెలిన్ని నేటి | శ్రీవైష్ణవంబులో ||వి|| 2943
నేటి శ్రీవైష్ణవుల నిష్ఠలను నియతిగా చెప్పెను.

ఆ. పట్టెనామ మొప్పుఁ | బరమవైష్ణవుఁ డని
వట్టిమాయ చేయుఁ | బొట్టకొఱకుఁ
బలుగురాల మణులు | పాటింపవచ్చునా ! ||వి|| 2944
పలుగురాళ్ళు = బండలు ; రాళ్ళు రత్నాలు కావు ; తిరుమణిధరించిన శ్రీవైష్ణవుడుకాడు.

ఆ. పడక నేర్పు లంజె | బంగార మానించు
మాటలకు నబుచుట | మహిమగాదె ?
కొఱక నేర్చినదియు | గోకితే చెప్పనా ? ||వి|| 2945
బంగార మానించి మానత్యాగముచేయు మానిసుల దూషించాడు.

ఆ. పడఁతిఁ జూచునపుడె | పాలిండ్లపై యాస
నుడగలేక మనుజుఁ | డుపచరించి
యిడుమ లంది పొంది | యిలఁ బట్టి చచ్చరా ! ||వి|| 2946
శ్రీభ్రాంతి క్రమేణా క్షీణింప జేయును.

ఆ. పడఁతిముఖము సొగసు | పాటించి చూచినఁ

గోటిపూజలెల్లఁ | గొల్లపోవు

సెగకు చెంతనున్నఁ | జెడునటే తాపంబు ? ||వి||

2947

ఆడదాన్ని అగ్నితో పోల్చెను.

ఆ. పడఁతి మోసె నొకఁడు | పడఁతి మేసె నొకఁడు

పడఁతి నురముజేర్చ | బ్రతికెనొకఁడు

పడతికొఱకె పెక్కు | పాట్లనుఁ బడిరయా ! ||వి||

2948

ఈశ్వరుఁడు సామేన పార్వతినీ, విష్ణువు వక్షమున లక్ష్మీనీ, బ్రహ్మ
నోటిలో సరస్వతినీ ఉంచుకున్నారు. గాని అహల్యకై యింద్రుడు మా
పాట్లుపడెను.

ఆ. పడఁతియోని పడుపు | పాటించి చూచిన

గోటి పూజలెల్ల | కొల్లపోవు

సెగకు చెంతనున్న | చెడనట్టి తాపంబు ||వి||

2949

స్త్రీయోని కాసించి చిత్తములు తత్తరపకును.

కం. పడయఁగ రానిది పూర్ణము

తడబడకల మననమందు | దలపడినంతం

జడిముడి లేకటు నిల్చిన

విడనాడఁగ బట్టబయలె | వెలయును వేమా !

2950

తడబడకుండా పరిపూర్ణాన్ని తడుచుకొమ్మనెను వేమన.

కం. పడి పడి మ్రొక్కగ నేటికి

గుడిలోపల కతినశీలల | గుణములు చెడునా !

గుడి దేహ మాత్మ దేవుఁడు

చెడురాళ్ళకు వట్టిపూజ | సేయకు వేమా !

2951

విగ్రహారాధనను విమర్శించెను.

ఆ. పడుచు నిచ్చునతని | పద్య మిచ్చినవానిఁ

గడుపు చల్లఁజేసి | ఘనత నిడఁగ

నడవ నేర నతఁడు | నాలిముచ్చేగదా ! ||వి||

2952

నాలిముచ్చు = పిల్లి ; మామగారిని కవిని మన్నించనివాడు పిల్లితో
సమానము.

ఆ. పడుచు నూరకేల | బారఁ జూచెదరొక్కొ
యెంత వారలైన | భ్రాంతిఁ జెంది
లోన మీఱు కాము | లొంగఁజేయఁగలేక ||వి|| 2953

మన్మథుని కట్టినవానికి మానినిపై మమకార ముండదు.

ఆ. పడుచు నొసఁగువాని | పద్య మొసఁగువాని
గడుపు చల్లఁజేసి | గౌరవమున
నడపలేనివాడు | నాలంజె కొడుకురా ! ||వి|| 2954

లంజకొడుకు మామగారిని కవిని అదరించనివాడు గాడా.

ఆ. పడుచు పక్వమెన్నఁ | బసివాఁడెఱుంగునా?
సరవి దివ్యయోగి | యెఱుంగుగాక
మోహగుణ మెఱింగి | మోహంబు విడనాడు ||వి|| 2955

[పౌడ కాంతాదరాయ త్తము ను త్తమయోగి చిత్తమెరుగును.

ఆ. పడుచు పక్వమెన్న | పసివాఁడెఱుంగునా?
యెఱుక దివ్యయోగి | యెరుగు గాక
లోక గుణ మెఱింగి | మోహంబు విడనాడు ||వి|| 2956

పసివానికి పస తెలియదు.

ఆ. పడుచుమాట లాడి | పరితపింపఁగనేల
వెడఁగు చర్య లడఁచి | వేడి గురుని
యడుగులంటి మ్రొక్కి | యాసను విడఁదొక్కు ||వి|| 2957

పడుచుమాటలు = బింకపు మాటలు ; బింకాలు పలికి లంకలు పడకుము.

ఆ. పడుపు మరుగు లంజె | పై నాసపడుఁగాక
యుత్తమాటల కది | యొప్పు దెప్పుడు
కుడితి మరుగు బట్టె | విడిసీరు త్రాగునా? ||వి|| 2958

జెలయాలు పలుకులకు కులుకుతుందా ?

ఆ. పతకమందు నొప్పు | బలురత్నముల సొంపు
బంగరందుఁ గూర్చు | బరువు గనును
గాని యితరలోహ | మైన హీనము గాదె ? ||వి|| 2959

దేనికి తగిన స్థానము దానికే యాయవలయును.

- ఆ. పతగ మితరజంతు | వితతి యంతకుమేటి
యగునె ? రెక్కలుండి | యెగయఁ గలుగ ;
వట్టియోగి యిట్టి | వైఖరి వాఁ డయా ! ||వి|| 2960
రెక్కలున్న రెక్కకురాదు ; యోగి వేషమున యోగత్వమందడు.
- ఆ. పతన మందునట్టి | పక్వఫలంబును
బట్టి తినఁగలాఁడు | పచ్చికాయ
కానపడఁడు యోగి | కై హికమిట్టిదే ||వి|| 2961
పతనమందు = పడిపోవు ; యోగి యిహసౌఖ్యముల నొల్లఁడు.
- ఆ. పత్తనమునఁ గలరు | ప్రౌఢాంగనలు వారు
పల్లెలందు నిలిచి | బ్రదుకఁగలరె ?
సుఖలు పరముబారి | శోభింప లేరయా ! ||వి|| 2962
పట్టణవాసులు పల్లెజీవనము పట్టలేరు.
- ఆ. పత్తనమ్మలందుఁ | బతులకు సతులకు
మోహమెచ్చు దాని | యూహ లెచ్చు
ముక్తిమార్గమునకు | యుక్తియే తెలియదు ||వి|| 2963
పట్టణపు పడతులకు వేషభావలమీద మోజు.
- ఆ. పతికు నాదుబల్కు | పడతియే శునకంబు
మీరు సతిని గవయ | మిగుల పతియు
పంది పందికూడి | పడదొడ్ రొంపిలో ||వి|| 2964
వ్యభిచరించిన వారిని బురదలోని పండులుగా పోల్చుడు.
- ఆ. పతికి మాటువల్కు | పడతి శునక మగు
మీటిన సతితోడ | మెలఁగ రోత
పందిఁ బందికూడి | పడుఁ గదా రొంపిలో ||వి|| 2965
రొంపి = బురద ; భర్తకు ప్రతిమాట లాడరాదు.
- ఆ. పతిని దిట్టరాదు | పదివేలకై నను
బెట్టి చెప్పరాదు | పెద్దతోను
బతిని మీఱనగునె ? | సతి మానవతి యైన ||వి|| 2966
మానవతియైన సతి పతిని మీరదు.

ఆ. పతిని నిండఁజేసి | పాటించి యెంచని
సతులకెల్ల ముక్తి | సాధకంబు
ఎట్లుగల్గు? నియతి | యెంచంగలేరయా ! ||వి|| 2967

పతిని దూషించిన సతికి సద్గతులెట్లు కల్గును ?

ఆ. పతిని భావమందుఁ | బరమాత్మగా నెంచు
పడఁతి కమరు గతిని | బరమటండ్రు;
పతిని దూఱునట్టి | పడఁతికి దుర్గతి
విడని బాధకలుగు | వినర వేమ. 2968

పతివా క్యానుసారిణికే పరముగల్గు.

ఆ. పతిని విడువరాదు | పదివేలకై నను
బెట్టి చెప్పరాదు | పెద్దకై నఁ
బతిని దిట్టరాదు | సతి రూపవతియైన ||వి|| 2969

అందఁచందాలు గలిగిన అడఁదైనా అత్మేశు ననాదరణ చేయరాదు.

క. పతియొప్పిన సతియొప్పును
బతిసతు లొక్కటైనఁ బరమ | పావనమగురా !
సతిపతి విధమదె మోక్షం
బతులిత పరమాత్మ నైక్య | మగురా ! వేచూ! 2970

చతురస్రానుకూలముగా చక్కని చిక్కని మిక్కుటముగు భావో
ద్రేకంతో రచించాడు.

క. పతి సుతు లిద్దరుఁ గూడియు
సతి కిరుగడ పవ్వళింప | సంతత దృష్టిన్
బతిఁజూచు మాంసపిండము
సుతు లందలి పాల ప్రేమఁ | జూతురు వేచూ! 2971

భర్తృ, పుత్రుల భావము చిత్రించాడు.

క. పతిసుతు లిద్దఱు గూడుక
సతియొద్దనే పవ్వళింతు | స్తనయుగళంబున్

- సుతుడంటినఁ బాలుబ్బును
బలియంటిన నల్లతావు । పదనగువేచూ! 2972
మనోభావములను బట్టి మానసిక పరిణామమగును.
- ఆ. పద్మాసనముగల । ప్రణవనాదము లేసి
దశవిధ వాద్యముల్ । దెలియవలయు
అష్టాంగ యోగముల్ । అది వేరుగాదయా! ॥వి॥ 2973
యతి చెడినది: పద్మాసనాద్యాసనములు శాంభవ్యాది ముద్రలు
తెలుసుకొనుటకే!
- ఆ. పదవి గలుగ లంజె । పైఁ దానె పడుఁగాక
పేదవాని మాట । ప్రియము లేదు
కుడితి మరుగు బట్టె । కూసినఁ జేపుచా! ॥వి॥ 2974
పెద్దలంజ పేదవానికెట్లు దొరుకును?
- ఆ. పదవినున్న లంజె । పై దానె పడుఁగాక
పేదవానిమాట । ప్రియముగొనదు
ముద్దరాలి మగఁడు । మునుసలి మెచ్చుచా! ॥వి॥ 2975
పడుచుదానిని బడుగుమగడు భళిభళి యనుచా!
- ఆ. పది యసంగతములు । పదిసార్లు చేసినఁ
దప్పుదారి ద్రోక్క । దార్థ్యమొదవుఁ
గూడదేలనట్టి । కుదిరిక మంచికి ॥వి॥ 2976
తప్పులు చేసినట్టు ఒప్పులెందుకు చేయవు?
- ఆ. పదిమంది యొకటయి । పడుచు బిడ్డను గూర్చి
మేళ తాళములతో । మెరయఁజేసి
పెండ్లంటు చేతురు । పేరెళవు యిదియేమొ? ॥వి॥ 2977
వీరణము = పెండ్లిబాజా; వివాహాన్ని వివరించాడు.
- ఆ. పదిల పడఁగ మనసు । పట్ట నేరనివాఁడు
కదియబోఁడు పూర్ణ । కలితుఁ డగును
గుదురుకొనెడి వాఁడు కోవిదుఁ డగునయా! ॥వి॥ 2978
మనసు కుడిరిన మర్మము కదురును.

ఆ. పదుగురాడు చూట | చాటియై ధరజెల్లు

నొక్కఱాడు చూట | యొక్కదెందు

నూరకుండు నాని | కూరెల్ల నోపదు ||వి||

2979

పదిమందన్నదే మాట ! పదిమంది నడచినదే చాట !

ఆ. పదుచు గలుగు చూచు | పచ్చనై యుండును

ఈవిగలుగు లంజె | యుట నుండు :

దలఁపు గలుగ హరియుఁ | దనయొద్దనే యుండు ||వి||

2980

మనసు గలిగిన వారికి చుహేతుడు మరెవ్వరు యుండును.

ఆ. పనస తొనలకన్నఁ | బంచదారలకన్న

జుంటితేనె కన్న | జున్ను కన్నఁ

జెఱుకు రసము కన్నఁ | జెలిమాట తీపిరా ! ||వి||

2981

ఇదిఅతిశయైవ అవసరికెలిసిన అవసరమైన అనందమిచ్చిన భావము.

ఇటువంటి పద్యములే కేమనసు మహాకవిగా జేశాయి.

ఆ. పని తొడవులు వేఱు | బంగార మొక్కటి

పలు ఘటములు వేఱు | ప్రాణ మొకటి

యరయఁ దిండ్లు వేఱు | టాకలి యొక్కటి ||వి||

2982

తొడవులు = నగలు, ఘటము = కుండ; అసలువస్తువు అన్ని

టికీ ఒక్కటే.

కం. పనుపడి నిర్గుణ మనునది

తనకెద్దియుఁ దోపఁబోదు | తత్వమెఱుంగకే

మన నాంతరంగ మందును

వినయంబగు బయలు చేరి | వెలయుము వేమా !

2983

మనస్సు మననము చేసిన చుహేతుని దర్శనమగును.

ఆ. పప్పు, పరమాన్నంబు | పాయసంబు, వడలు

పోలీలుఁ మెత్తని | పూర్ణ కుడుము

నాలుక విఱాసించు | నెయ్యితొడను యిన్ని ||వి||

2984

యతితప్పు; జిహ్వ పలురుచుల నాసించును.

ఆ. పప్పులేనికూడు | పరుల కసహ్యమా

నప్పులేనివాడె | యధికబలుడు

ముప్పులేనివాడు మొనటిసుజ్ఞానిరా! ||వి||

2985

కా. “లోలోల్లాచవిలాసచారి సుహృత్తోకుండు మావేచునా సాకల్యంబగు
భావమున్జొనిపి ప్రోత్సహంబుగా వ్రాయుటన్ ||

ఆ. పయిరు నిడినవాని | ఫలమేమి చెప్పుదుఁ

బయిరు నిడనివాని | ఫలముపాడు

పయిరు నిడినవాడు | పరలోక ధాముడౌ ||వి||

2986

తైతు రాచరికాన్ని రమ్యముగా పోల్చుడు “నావిష్ణుః పృథివీపతిః.”

క. పరకాంతకు సోదరుడై

పరుధనముల కానపడక | పరులకు హితుడై

పరు లలిగినఁ దా నలుగక

పరులెన్నగ బ్రతుకునతడె | ప్రాజ్ఞుడఁ వేమా!

2987

సుమతీశతకపద్యమును నూటిగా చోరకవి మార్చి చేర్చాడెవ్వఁ.

క. పరకాంతలందు భ్రాంతియు

నరకంబని తెలిసియైర | నమ్ముట బహుదు

స్తరమగు నెంతటివారికి

గురుకృప గలుగంగఁగాని | కుదురదు వేమా!

2988

పరకాంతా సంగమము పాపము.

క. పరకాంతా సోదరుడై

పరుధనములపైన భ్రాంతి | పడకుండి తనం

బారిగొను కోపముతోడను

బరులలిగిన నవ్వువాడె | బ్రహ్మము వేమా!

2989

భద్ర భూపాలుని భావాన్ని సుకురించినట్లు తోస్తుంది పద్యము.

ఆ. పరగ గడ్డిదినెడు | పశువుల విశసించి

మనుజులు దిని భువిని | మాలలైరి

యందరి పియ దినెడు | పండుల కోళ్ళను
దినిన కుల మదేటి | దిలను వేమ?

2990

పండులను. కోళ్ళను దిను వారు పరమ ధిండాలురు.

ఆ. పరగఁ జెట్టఁబట్టి | పాలింపలేకున్న
వెలుగుదాటి వీమ | వెళ్ళబాఱు
నాడు వారిచిత్త | మటువలె నుండురా! ||వి||
అడవారి చిత్తప్రవృత్తులు అడుగడుగున కడ్డునవారే?

2991

ఆ. పరగ జలకమాడి | పట్టెనామము దీర్చి
నీరుకావి పంచె | నెరయఁ గట్టి
వారకాతఁ జాడ | వ్రత మెల్ల మఱచురా! ||వి||
నీరుకావి ధోవతులు వార కాంతల వలపులకే!

2992

ఆ. పరగఁ దా నొసగఁడు | పరులు చెప్పినదైన
నియ్యజాలక విధి | నెనఁగువాఁడు
పొట్టు దినెడి లంజ | బువ్వలు పెట్టునా? ||వి||
“పెద్దపులి పేరంటము పెట్టునా!”

2993

ఆ. పరగఁ దా నొసగక | పరులు చెప్పినదైన
నియ్య జాలక విధి | నెంచువాఁడు
పొట్టు దినెడు కాకి | బువ్వెట్లు పెట్టురా ||వి||
నూటియైన మాటలతో నూత్నాంశాన్ని నీటుగా చెబుతాడు.

2994

ఆ. పరగ నింతదనుక | పడినచా తెరుగఁడో!
ఘనత నొప్పు మనుజుఁ | డనఁగఁ బుట్టి
కీమ మి లెఱుంగక | క్రిందగు జిత్రము ||వి||
మానవత్వముగల మనుజుఁడు మమ కారముల బడుట మహాచిత్రమే!

2995

ఆ. పరగఁ దేవుఁజేసి | ప్రజలను మ్రొక్కించి
త్రొక్కు భూమికెల్ల | దొరను జేసి
మనుజవరుల కొగిని | మాంగల్యమును జేసి
యాజ్ఞ చేసి యేలె | నతఁడు వేమ.

2996

వేమన తన గురువగు అభిరామయ్యనో! లంబి కాశివయోగినో అతి
మాత్ర తేజోమూర్తిగా అభినందించుకొన్నాడు.

తే. పరగ నట్టిల్లువిడక నా | భాగ్య మనిన
దై వమెట్టులు కొనితెచ్చు | తనకు నిచ్చు
జేయదగిన ప్రయత్నము | లేయఁ జేయ
వలయు నటమీదఁ దనభాగ్య | వశమువేమ.

2997

“ప్రయత్నేన సాధ్యతే సర్వమ్” ప్రయత్నముచేస్తే కార్యసాధన
మగును.

ఆ. పరగ నింతవరకు | బడిన పాటెఱుంగఁడే
ఘనత నొప్పు మనుజుఁ | డనఁగఁ బుట్టి
కీడు మే లెఱుంగక | క్రిందాయెఁ జూడరా! ||వి||
మనుజుఁడు తన ఘనత మానకుండా తెలుకొనవలెను.

2998

ఆ. పరగ ప్రతిమలకును | ప్రాణప్రతిష్ఠలో
ప్రాణ మొసఁగ ప్రతిమ | పలుకఁ గలదె?
మొదటివాని సృష్టి | మూర్తివంతంబై ||వి||
బ్రహ్మ ముడిపదార్థము చేసిన విశ్వబ్రహ్మ విగ్రహము చేశాడు.

2999

ఆ. పరగ నిలను ముందు | బ్రతుకు రీతెఱుంగక
సకల సంపదలును | సతము లనుచు
దూరదృష్టి లేక | మీఱుచు వర్తించు
హీనుఁ డందకున్నె | యెగు వేమ.

3000

దూరదృష్టిలేని వారికిఁ గుఱుమే. మూలపదార్థముంతా ఒక్కటే
ఆకారములు వేరువేరు.

ఆ. పరగ బొందులు పది | ప్రాణం బదొక్కటి
పుష్పజాతులు పది | పూజ యొకిటి
పసుల వన్నెలు పది | పాలన్ని యొక్కటి ||వి||
ఉత్పత్తి స్వరూపాలు వేరుగాని వస్తువొక్కటే.

3001

ఆ. పరగ బొమ్మ గుడ్డుఁ | బరికించి చూచినఁ
గులములన్ని యందె | కూడి పుట్టె

నంద ఊకటఁ గలియ | నన్నదమ్ములె కదా! ||వి||

3002

[పంచాతీతుడయి బయలనునిల్చి వేమన చెప్పిన మహోత్సాహ

భావమిది.

ఆ. పరగ భూమియందు | బ్రాణ ప్రతిష్ఠాయె
బ్రాణ మొనగఁ బ్రతిమ | పలుకవలదె ?
మొదటివాని దృష్టి | మూర్తివంతంబైన ||వి||
విగ్రహాలకు ప్రాణపతిష్ఠ జేసిన పలుకునా !

3003

ఆ. పరగ ముందట తమ | బ్రతుకు తెర్వెఱుంగక
నకల సంపదలును | నతము లనుచు
జలముఁబాయు చేప | చంద మేర్పడి తుద
గతియు వేరె లేక | గలుగు వేమ !

3004

ఆగతానాగతముల స్థితుల నెరుగనివాడు పతితుడే ?

ఆ. పరగ రాజకులులు | పాతిన ధనమెల్ల
భటుల పాలొ, కవుల | పాలొ తలఁప
నొనర హీనజనుని | ధనము దాయాదుల
పాలొ జారకాంత | పాలొ వేమ.
దాచిన ధనము ధర్మానికో కర్మానికో.

3005

ఆ. పరగ రాతిగుండు | పగులఁగొట్టఁగవచ్చు
గొండలన్ని పిండి | కొట్టవచ్చు
గతినచిత్తు మనసుఁ | గఱగింపఁగారాదు ||వి||
పాపాణ్మూదయుని పరమమార్గానికి తీసుకురాలేము.

3006

ఆ. పరగ రాయనమంత్రి | బాచన్న ధనమెల్ల
భట, కవి, యాచక | పరులు పాలు
సరగ శ్రీనాథుడు | సంతరించిన ధనము
వార జార స్త్రీల | పాలు వేమ.

3007

శ్రీనాథకవి స్త్రీలను : మంత్రిభాస్కరుడు కవి, నట, భట,
యాచకులను అనందపరచారు.

ఆ. పరగ గాయని కుల | బాచని ధనమెల్ల
భటులపాలు కవుల | పాలు తలఁప

ఒనర హీనజనుని । ధనము దాయాదుల

పాలు జారకాంత । పాలు వేమ.

3008

“క. చేకొని రామునిబాసడు కాకాలు గుణించు పిన్నకాలమునాడే
లాకేత్వమీయ నేరడు దాసును కొమ్మియ్య డిట్టి దాతలు గలరే”

ఆ. పరగఁబుష్పములు భువిని । పరమ పవిత్రులై

మించి లోకమునకు । మేలుఁ జేయ

సంచితార్థములను । సమయింప జేయరే! ॥వి॥

3009

పూర్వజన్మపాపములే సంచితార్థములు. ఋషిప్రోక్తములు వీటిని
పోగొట్టును.

ఆ. పరగ లేమిచేత । బంధువు ల్పగ వారు

పరగ లేమిచేత । బరము తప్పుఁ

బరగలేమిచేతఁ । బరపతియును దప్పు ॥వి॥

3010

ధనము లేమిని ధరణిపై పనికిరాడు.

ఆ. పరగాలి యోగికి । పక్కతోడై యుండు

పరగాలిపై నాశ । పట్ట బోఁడు

కప్ప మంటిని నమ్మి । యప్పును విడుచునా! ॥వి॥

3011

అప్పు = నీరు ; యోగి యిరుగుపొరుగులు వీక్షింపక తడేకధ్యాన
మతో యుండును.

క. పరగిన గాలి సభంబున

నెరయంగా భూమియందు । నీరుండుఁ గదా

దరిదాపుల వేటొక్కటి

యిరువుకొనుం దేజమిట్టై । యెల్లెడ వేమా!

3012

మిన్నునున్న మేఘం మన్నుపై నీరు.

ఆ. పరదళములఁ జూచి । ప్రాణంపుఁ బ్రీతిచే

నురుకుఁ బిఱికివాడ । టూరిదాక

యముఁడు వచ్చినప్పు । డడ్డంబికెవ్వఁడో! ॥వి॥

3013

పిరికితనము బేలను జేయును.

తే. పరదేశ్యై వెనుక | ప్రజలు యేమంటేమి ?

వారినోటికి చేటు | వచ్చుగాక

కొండచంద్రునిఁ జూచి | కుక్క-మొరిగిన రీతి ||వి||

3014

పరమ పాపనులను పరిహసించుట పాట్లుబడుటకే !

ఆ. పర ధనంబునకును | బారుగా జేజూచి

సత్యమింత లేని | చట్టు ద్విజులు

ద్విజులమంచు నెంత | తేజమించుకలేదు ||వి||

3015

చేజూచి = యాచించి (నుడి కారము) యాచన బ్రాహ్మణాధీనము.

ఆ. పరధనములకుఁ జేయి | పట్టెను మిక్కిలి

సత్యమింతలేక | జారుడయ్యె

ద్విజుఁ డనుకొను తాను | దేజమింతయు లేక ||వి||

3016

చంద్రుడు తారనాసించి తరుగు పెరుగులు గల వాడాయెను.

(తారాళకాంక్షము)

కం. పరినారీ దూరగుండై

పరధనముల కానపడని | పరమోత్తముండై

పరు లులికినఁ దా నులుకక

పరులెన్నఁగ బ్రతుకువాడు | ప్రాజ్ఞుడు వేమా !

3017

కావ్య కమలాసనుని కందపద్యమును కాపీగొట్టెడవడో !

ఆ. పరపురుషునిమీఁదఁ | బ్రాణంబుఁ బెట్టుక

మగువ సేయుఁ దనదు | మంచి తనము

అట్టిభంగి యోగి | యాత్మ భావించును ||వి||

3018

లలనామణుల చిత్తమలు లతల వంటివి.

ఆ. పరబలంబుఁ జూచి | ప్రాణరక్షణమున

కుటికి పాటిపోవుఁ | బిటికి నరుడు

యముఁడు-కుపితుండైన | నడ్డమపైవ్వడో ||వి||

3019

మరణాన్ని పిరికితనము మాన్పుతుందా !

ఆ. పరభృతఃస్మృ కాక । పాలిత మైనట్టు

దారిఁ జూపవలయు । దజ్జఁడొకఁడు

తొంటి జన్మఫలము । తుదకెట్లు బొప్పిన ॥వి॥

3020

పరభృతము = పరులచేత బ్రతికినది (కోకిల)

తే. పరమగురుఁ డభి రామయ । పాదములగుఁ

జేతులను జూచి మ్రొక్కితి । శిరముఁజేర్చి

తప్పువినియును క్షమించె । నొప్పిదముగఁ

దలపఁడేనందఁ దనపాటు । ఫలమువేమ.

3021

స్వీయచరిత్రను సిగ్గుపడిచి చెప్పుకొన్నాడు వేరుననేమపీదురఁధరుడే!

ధృవకోకిల. పరమగురువను మంత్రసిద్ధిని । బట్టి నీలో నుచరా

యరములో గురు బయలుఁ దాకెడి । నూని నొక్కినతోడనే

కరతలామలకంబు బ్రహ్మము । గ్రాలుచుండెడిఁ బ్రజ్ఞలోఁ

దిరము వేమనచేరు పదవిని । దెంపుగా మదినుంచరా! 3022

అసలైన కోకిలారవములో తన కవితాకన్యారామములో అందంగా

అలాపించాడువేమన.

ఆ. పరమ నిర్గుణంబుఁ । బట్టి జూపఁగలేరు

గురుతరంబుగాను । గోప్య మెఱిఁగి

చెలగుచుండు యోగి । చిట్టాడిచుట్టురా! ॥వి॥

3023

పరిపూర్ణాన్ని పరమయోగిపట్టి పహనంద మందగలడు.

తే. పరమ నిర్గుణ విద్యలో । భావముంచి

మానసజ్ఞాన పరిపూర్ణ । మననమండు

నేకరూపము మది నెంచు । నిచ్చఁగనుము

శాశ్వతానంద సంసిద్ధి । జరుగువేమ.

3024

నిర్గుణబ్రహ్మమును నిటల తటమున పటుతరమున వీక్షించునున్నాడు.

ఆ. పరమపదవిఁ గోరు । భక్తుండు నిత్యము

రాజు గోరుచుండు । రణ జయంబు

మూర్ఖుఁ డెప్పుడుఁ గోరు । ముదితలతోఁ బొందె ॥వి॥

3025

ఎవరికి తగినకోరికలు వారు కోరుచుండుట సహజము.

- ఆ. పరమ పావనతను | బ్రాహ్మణోత్తరుఁడగు
విశ్వకర్మ వంశ | విదిత యశుడు
మానసుఁడు గురుఁడు | తా నభిరామయ
నన్ను గురునిఁ జేర్చి | నాఁడు వేమ. 3026
వేమన తన గురుభక్తిని వివరించుకొన్నాడు.
- ఆ. పరమ భాగవతులు | ప్రజలు సంతోషించు
నాటపాట నేర్చి | నీటుగాను
గోట్లగొలదిఁ దెచ్చి | కూటికి లేకుండు ||వి|| 3027
నటీ నటకుల కంత్యములో బాటాబాటి భోజనము.
- ఆ. పరమయోగుల మని | పరముఁ జేరగలేని
మాయజనుల కెట్లు ? మంచికల్లు
వేసములను విడిచి | విహరించుటే ముక్తి ||వి|| 3028
వేషభాషలు విశ్వేశునికి దూరములే.
- ఆ. పరమసిద్ధాంత మగునట్టి | బయలుజేరి
పట్టు విడుపులు వదలి తాఁ | బ్రాకి నిలిచి
వట్టిదని లోకపాశంబు | వదల నగును
పిదపఁ గననగు నానంద | వదవి వేమ . 3029
లోకపాశం విడచి బయలుకు ప్రాకి పరము నందినవాడే పరముడు.
- ఆ. పరమ సిద్ధిగొఱకు | బాపల నిగుడించి
శ్రవణ, మనన, వృత్తి | సంగ్రహించి
యెఱుక మఱచువాఁడే | యేకాగ్రచిత్తుఁడౌ ||వి|| 3030
నిమిలితనయ నారవిందుడై నిలచినవాడే నిశ్చలుఁడు.
- ఆ. పరమహంస యనుచుఁ | బరువుచేయుఁగ భూమిఁ
బరధనముల కాన | పడెడువాఁడు
పరమహంస కాఁడు | పరహింసకుం డంద్రు ||వి|| 3031
పరమహంస = తాను తరింపి యితరుల తరింపజేయువాడు ; బూట
కపు పరమహంసలకు బుద్ధిచెప్పేడు.

ఆ. పరమాత్మ యనగను । ప్రణవ స్వరూపంబు

జీవాత్మ యనగను । జ్యోతిమయము

నంతరాత్మనగను । ఆకాశ స్థలమురా ! ॥వి॥

3032

* యతిశిష్యుః ; ప్రణవ, జ్యోతి, ఆకాశస్థలముల నంటిననాడే నూటి నెఱిగిన మేటి.

తే. పరమాత్మలో వుండి । పల్కు పల్కెదెవఁడు ?

జీవాత్మ యనుటేమి । జీరుటేమి ?

నంతరాత్మనుటేమి ? । ఆడుటదేమిరా ? ॥వి॥

3033

జీరుట = పిలచుట ; పరమాత్మ = బ్రహ్మ ; జీవాత్మ = జీవుఁడు ;
అంతరాత్మ = మానసాంతరము ;

క. పరమాత్ముని చింతనలోఁ

దఱచుగ నుండుటయె తగును । ధర నాకటికిం

దిరిపమునెత్తి భుజించుచు

దొరవలె గృహ వేదికండు । దొంగుము వేమా !

3034

తిరిపము = విక్షయము ; గృహ వేది = గృహస్థు ; వేదిక = ఆరుగు, తిన్నె ;

క. పరమాత్ముని వివరింపఁగ

నరుఁ డా యణు రేణువందు । నతిసూక్ష్మ గతిం

బరికింప నన్నిరూపుల

గురుఁడై తా వెలుగుచుండు । గుఱుతుగ వేమా !

3035

పిఠీలి కాది బ్రహ్మపర్యంతము ప్రకాశించిన పరమును ప్రసంగించెను.

ఆ. పరముఁ గోరినట్టి । పామర జనులకు

స్థిరముగాదు బుద్ధి । చిక్కబోదు

తరముగాని పరముఁ । దలపోతయగు రోత ॥వి॥

3036

తరముగాని = అసాద్యమగు ; చంచలహృదయులకు బ్రహ్మసంగం
మంటదు.

ఆ. ఇహమున సుఖయింప । హేమతారకవిద్య

పరమున సుఖయింప । బ్రహ్మవిద్య

కడమ విద్యలెల్లఁ । గల్ల మూఁఢులకెరా ! ॥వి॥

3037

యిహమునకు బంగారము, పరమునకు భక్తి ప్రధానములు.

ఆ. పరము పర మటంచు | బలుకుదు రందఱుఁ

బరమునందు నేమి | బ్రబలముండుఁ ?

బరమునందు నిందుఁ | బరిపూర్ణుడే కదా ! ||వి||

3038

యిహ పరములరెంట యిందుకిరణములు పొందుగా ఉన్నవి.

ఆ. పరయువ తీతరంబు | పాటించి కోరిన

కోటి పూజలెల్లఁ | గొల్లబోవు

సెగకుఁ చెంతవెన్న | చెడదె తాపముచేత ? ||వి||

3039

స్త్రీ హేహగ్నికి పూరుషచిత్తసవనీతములు కరుగకుండునా ?

ఆ. పరసతీ గమనంబు | ప్రత్యక్ష నరకంబ

దరయ నిందల కిల | నాలయంబు

పురుషుండు దిన జంపు | భూపతి నొప్పించు ||వి||

3040

మానము ధన, ప్రాణ, హరణ కారణము.

ఆ. పరుస మినుము సోక | బంగార మైనట్లు

కప్పురంబు జ్యోతిఁ | గలిసినట్లు

పుష్పమందుఁ దావి | పొనగినట్లగు ముక్తి ||వి||

3041

పరుసవేది = యినుమును బంగారముగా మార్చునది; యిది వ్యాస భారతములో దుర్యోధనునొద్దను, పెదకోమటి వేమారెడ్డి దగ్గరను (చరిత్ర) యున్నదందుకు.

కం. పరిపక్వ మొప్ప శిష్యుని

యురమందలి బయలుచూపి | యుద్ధాటముగాఁ

బరిపూర్ణ మందఁజేసెడు

గురుండు పరబ్రహ్మమైన | గుణనిధి వేమా !

3042

హృదయమందున్న సదమలబ్రహ్మమును శిష్యునకు జూపినవాడేగురువు.

కం. పరిశీలించిన జ్ఞప్తిని

గుఱినిల్చెడు భక్తిచేత | గోర్కె లడగెడిన్

స్థిరరూపమంది పొందెడు

పరిపూర్ణ సమాగమంబు | బడయుము వేమా !

3043

గురిని నిల్పిన పరిపూర్ణ సమాగమము ప్రాప్తించును.

ఆ. పరుల కుపకరించి | పరుసొమ్ము పరునకు

బరగ నిచ్చేనేని | బరము కల్గు

బరముకన్న నేమి ? | పావన మా సొమ్ము ||వి||

3044

కాకులను గొట్టి గ్రద్దలకు నేయుటను వాడెను.

ఆ. పరుల కుపకరింప | బాప క్షయంబగు

బరుల కుపకరింప | బట్టుగొమ్ము

పరుల కుపకరింప | సరలోక సాధన

పరుల కుపకరింప | బలిమివేమ .

3045

అంతరముల నెరిగి అవసరముల కడ్డుపడినవాడే అమోఘ మైనవాడు.

ఆ. పరుల దత్త మొప్పి | పాలన జేసిన

నిల స్వదత్తమునకు | నినుమడి యగు

నవని పరుల దత్త | మపహరించిన స్వద

త్తంబు నిచ్చులంబు | ధరణి వేమ.

3046

దత్తము = యిచ్చుట ; యిచ్చుడించుట = రెట్టింపగుట ; ధర్మ
నూత్రము తత్వపు సతికిగట్టెను

ఆ. పరుల దిట్టినంత | బాప కర్మంబబ్బు

విడువ దెన్నటికిని | విశ్వమందు

బరుడు పరుడు గాడు | పరమాత్మ యానయా !||వి||

3047

సర్వమానవ సౌభ్రాతృత్వమును చాటిచెప్పేడు మనసరసుడు.

పరుల నిందజేయ | బరులు నాచారన

స్థిరము, సస్థిరమును | దెలియ కుంటె

పరగ మిన్నచేత | బట్టుక పెట్టిన

బెట్టుగాదు కట్టి | పెట్టువేమ.

3048

మిన్ను = అకాశము ; తాజేసిన మంచి తాను చెప్పుకొనుట తన
భ్రష్టత్వమునకే.

కం. పరులను నీవని తలచెడు

పరమబుద్ధిని మీఱకీవు | పదరక యున్నన్

స్థిరవేత్తతందుఁ దోఁచెడు

పరిపూర్ణమే బట్టబయలు | బాగుగ వేమా !

3049

పదరుట = పదరుబోతుతనము ; వేత్తత్వము = సరస్వత్తులు ;

పరులను తనవలె జూచుకొనిన తానేబ్రహ్మము.

ఆ. పరుల మేలుఁజూచి | పలుగాకివలె నెపుడు

వట్టి మాట లాడు | వాఁ డధముఁడు

అట్టివాఁడు బ్రదుకు | టదియేల ? మంటికి ||వి||

3050

ఓర్వలేనితనము తనఉన్నతికి భంగపాటు.

ఆ. పరుల మోసపుచ్చి | పరధన మార్జించి

కడుపు నించుకొనుట | కాని పద్దు

బుణము నేయు మనుజుఁ | డెక్కువ కెక్కునా ! ||వి||

3051

అప్పుచేయుట హానికరము.

ఆ. పరుల విత్తమందు | భ్రాంతి మానినయట్టి

పురుషుఁ డవనిలోనఁ | బుణ్యమూర్తి

పరుల విత్త మరయఁ | బాప సంఛితమాను ||వి||

3052

విత్తము = డబ్బు ; పాపసంఛితము = పాపపుమాట ; పరధనము

విషప్రాయముగా భావించినవాడు పరముడు.

ఆ. పరులు చదువఁజూచి | నిరసనబుద్ధితో

వట్టి మాటలాడు | వాఁడు గండు

అట్టివాని బ్రతుకు | టదియేల మంటికి? ||వి||

3053

గండు = చెడ్డవాడు ; (వేమనసొంతమాట) చదివినవారిని జూచి

చక్కట్లాడినవాడు చపట.

ఆ. పలగ నీపరుకును | పడిన పాటెఱుంగక

నరుఁడుగాక మనుజుఁ | డ నగఁబుట్టి

కీడు మేలెరుగక | క్రిందాయె చూడరా ! ||వి||

3054

యాపద్యము అయోమయముగా అష్టమశ్శనివలె వ్రాసి యిందులో

చేర్చాడే యనామధేయుడో.

ఆ. పల్లటిల్లు మదిని | బట్టి బంధింపమి
 నుల్ల మంగును శివుఁ | డుండబోడు
 జల్లిమూట విడిచి | పొల్లు మఱవ ముక్తి ||వి|| 3055
 పనికిమాలినదాన్ని విడచి పరమను పట్టమన్నాడు.

ఆ. పలికి బొంక నేల | భళ్ళాణరాజపుడు
 పడఁతఁ గూర్చి యిచ్చె | బరునకరయఁ
 బాభిమీఱఁ దుదకు | బాలుడై యుండెరా ! ||వి|| 3056
 భార్యను శివునకిచ్చిన భళ్ళాణుని చరిత్ర వాకొన్నాడు.

ఆ. పలుక నేర్చినపుడు | బంగార మాసిండు
 మాటలకు వలచుట | మహిమఁగాదె ?
 కొఱక నేర్చినదియు | గోకినఁ జెప్పునా ! ||వి|| 3057
 కొరకడాని కలవాటుపడినది గోకితే చెప్పునా !

క. పలుకాంత లెందరైనను
 కులకాంతకు సాటియకానె ? | కుంభిని లోనన్
 పలువిద్య లెన్ని నేర్చిన
 కులవిద్యకు సాటిరాదు | కుదురుగ నేమా ! 3058
 గుప్తలచెన్నుని కుదించి గూళ్ళువిరచి యేమహానుభావుడో
 యందు చేర్చాడు.

తే. పలుకుచుండెడి ప్రణవంబు | పట్టువిడక
 వినికి నిశ్శబ్దమై యుండు | విధముఁ బూనఁ
 దలఁపు సర్వత్ర బ్రహ్మమై | తనరవలెను
 జెలఁగు నప్పుడు తత్వ సం | సిద్ధి వేమ. 3059
 ప్రణవాన్ని పట్టి విడువకున్నవాడే ప్రజ్ఞానిధి.

ఆ. పలుకుచున్న నేల | పలుకకయున్నావు ?
 పలుకు నన్నఁజూచి | ప్రబలముగను
 బలుకుమయ్య నీదు | పలుకు నేనెఱిగెద ! ||వి|| 3060
 వేమనలోగల స్థాణు సేద్యేసింది చెప్పినదీపద్యము.

ఆ. పలుకులోని పలుకుఁ | బరగంగఁ జూచినఁ
బలకులందు బ్రహ్మ | పదము గలుగుఁ
బలుకుఁ గానలేక | పరువు దప్పిరి జనుల్ ||వి||
ప్రణవ నాదాన్నాలకించలేక పాడయ్యారు భూప్రజలు.

3061

ఆ. పలుకులోని బిందు | వలరంగఁ గావలెఁ
బలుకులోని దానిఁ | బదిలపఱచి
వేడుకై న నద్ది | వెతఁ బెట్టకుందురు ||వి||

3062

“ సమాధి స్సమతావస్థ జీవాత్మా పరమాత్మనోః ”; జీవాత్మా
పరమాత్మల సంధానము చేసిన యోగంబువచ్చును.

ఆ. పలుగురాళ్ళు దెచ్చి | పరగ గుడులు గట్టి
చెలగి శిలలనేవఁ | జేయనేల ?
శిలల నేవఁజేయ | ఫలమేమిగల్గురా ? ||వి||
మానవ నిర్మితములు మాయాజాలములు గావా !

3063

ఆ. పలుగువానికేటి | పద సమృద్ధి తలంప ?
బలుగువరుసవాని | బలువు దప్పు
చలమువానికేటి | సాత్త్విక ధర్మంబు ||వి||

3064

పలుగు = నోటికివచ్చినట్లు మాట్లాడువాడు : భవ్యమార్గములు
పామరుల కెందుకు ?

ఆ. పలుగువానికేటి ? | పదసమృద్ధి తలంప
పలుగువరుస వాని | బలువు దప్పు
చలమువాని చేతి | సాత్త్విక ధర్మంబు

3065

యేమియొకటి ఘనము | యిలను వేమ.
పదములపొండిక పలుగాకికేల ?

ఆ. పలుగువానికేల ? | పరసమృద్ధి తలంపఁ
బలుగువానికేల | భక్తిపథము

పలుగువానికేల | పరమార్థ తత్త్వంబు ? ||వి||

3066

పాపికి పరమార్థచింతన యనావశ్యకముకాదా ?

ఆ. పలుతెఱంగులఁ బగ | వెలయుచుండెడి చోటఁ

జటుకుమననె ప్రియముఁ | జెప్పవలయుఁ

గాల్పదగిన కట్టె | కడకతో మోగదా! వి॥

3067

పలువిధ పగ లుద్భవిల్లిన ఒకేనాత్రము చెప్పి దాని నాపినవాడే
ధన్యుడు.

ఆ. పలుమఱుఁ బిలిచినను | పలుకకయున్నావు

పలుకరాదె నాదు | భ్రమల దీఱఁ

బలుకకున్న నిన్నుఁ | బరులు దూషింతురు ॥వి॥

3068

భక్త్యావేశ పూరితుడై భవ్యహృదయమాతో భగవంతునిపైగల
స్వాతంత్ర్యచ్ఛను వేమన ప్రకటించెను.

క. పలుమాట లేల నీ కిఁకఁ

గలవంటరి మాయజగముఁ | గనవలె సుమ్మి!

చలనంబు నందుఁ జేరక

పులి బోనునఁ జిక్కినట్టు | పూనుము వేమా!

3069

క్రూరజంతువు బోనులో నుండి కృంగినట్లు నీ మానస విరోధులను
కృశింపజేయుము.

ఆ. పవలు రేయుఁ జూడ | భావంబులోపలఁ

దాను నే నటనెడు | తలఁపు మఱచి

యున్నయట్టి యతఁడె | యుత్తమ యోగిరా! వి॥

3070

దివానక్రమల దీక్షతో దివ్య నారాధింపుము.

ఆ. పశువు దూడను యీని | పాలుపిండే టపుడు

కసవు చక్కఁగ వేసు | కాపువాఁడు

పొదుగు తడుకై నెనుక | పక్షంబు విడుచురా! ॥వి॥

3071

పశువులకు పాలుకోసమే గడ్డివేయుదురు. అంతేగాని పరమార్థం
కోసము గాదు

ఆ. పసరంబుతో నమము | ప్రజలెన్నటికిఁ గాదు

పసర మాసిందేది | కసవు నొకటె

ప్రజలు యాసిందేది | పలువిధ తిండ్లురా! వి॥

3072

ప్రజలు పశువులకన్న పదిరెట్లు తక్కువ.

క. పసరపునంజుడు మెక్కియు

మసలక సురద్రాగ ముసలి । మానులఁ గూర్చెం

గుసుమాంగి కధర మాంసము

గుసుమాస్తునిఁ బెట్టి చెఱిచె । గుజనుల వేమా !

3073

నియమము లేని నీచులు చేయుచున్న చిత్రాలను నూటిగా చెప్పెను.

క. పసరపు నంజుడు మెక్కియు

మసలక సురద్రాగు మహిమ । మఖవంతులకు

ప్రసికత రంభాభోగముఁ

గుసుమాస్తునిఁ బెట్టిచెఱిచె । గుంభిని వేమా !

3074

యజ్ఞయాగాదులను చేసే సోమయాజులు రంభారంభోరు సంభోగము నాసించి యుందు రన్నాడు.

క. పసరపు మాంసముఁ బెట్టియు

మసలక సులతాను ముసలి । మానులఁ జేసెన్

శశిముఖుల యధరమాంసము

కుసుమాస్తుడు పెట్టి చెఱిచె । కులములు వేమా !

3075

పూర్వము మహమ్మదీయులు మతాభివృద్ధికి హైందవ సుందరీమణులను ముస్లిముకాంతలగా చేసిన విధానమిది.

ఆ. పసిడి సొగసుబొమ్మఁ । బరగఁ జూచెడివాఁడు

చిన్న చనులమోముఁ । జేర్చువాఁడు

నతివ లనదఁజేయు । నపుడె పో ముక్తుండు ॥వి॥

3076

బంగారమువంటి అశ్వశృంగ అందచందాల నాకర్షించి విడచిన వాడే విజ్ఞాని.

ఆ. పసిబిడ్డయే జ్ఞాని । పకపక వోంకార

నాదంబులో నిల్చి । నవ్వుచుండు

నరుండు యుర్విని నవ్వు । పరమందు నవ్వునా ? ॥వి॥

3078

పసిబిడ్డల పలుకులు పరమార్థాన్ని నూచిస్తాయి.

ఆ. పసుల వన్నె వేటు | పాలెల్ల నొక్కటి

పుష్పజాతి వేటు | పూజ యొక్కటి

దర్శనంబు వేటు | దైవంబ దొక్కటి ||వి||

3078

దైవమును దర్శించే దారులు ఫలుమార్లు తడుపుతున్నాడు
వేమనయోగి.

ఆ. ప్రజ యొనర్పు చెడుగు | ప్రభునకు వచ్చును

ప్రభువు మంచి యందు | ప్రజకు సగము

ప్రభు వొనర్పు చెడుగు | ప్రజలకు రాదురా ! ||వి||

3079

“రాజారాష్ట్రం కృతం పాపం” రాజుజీసినపాపము రాజ్యానిజే.

ఆ. ప్రజలెటుంగ బ్రదుకుఁ | బట్టభద్రుఁడు గాఁడు

వైఁ గిరీట ముండు | బ్రహ్మగాఁడు

నోగుఁ దెలిసి పలుకు | యోగీశ్వరుఁడు గాఁడు

అట్టివానిఁ దెలియ | నగును వేమ.

3080

విచిత్ర విడికథగా విజ్ఞానభాస్కరుని వివరించాడు మనయోగి.

ఆ. ప్రజ్ఞలేని వాఁడు | బ్రతికి యుండిననేమి ?

పోయె నేమి వాని | పొందదేల ?

జీవితంబు నీకు | సిద్ధంబు యోగాన ||వి||

3081

యోగమువలన జీవితము సార్థక మగును.

ఆ. ప్రణవంబె జగమెల్లఁ | బ్రజ్వరిల్లుచు నుండి

ప్రణవంబె జీవిగా | బల్కుచుండి

ప్రణవ మహిమనుఁ దెలియ | ప్రజల కేమెరుకరా ! ||వి|| 3082

“ఏవం ప్రకారేణ వ్యాసస్మాతే కథితం

తస్మాద్విహ్య విచారః కర్తవ్యః”

వ్యాససూత్రముల వలన బ్రహ్మము గనుము.

ఆ. ప్రణవమంత్ర మహిమ | భావింప లింగంబె

మూడుమూర్తులందు | మొనసొ యుండు

న్యూనతెఱిగి కొలువ | నన్యుల శక్యమా ? ||వి||

3083

* నుతి పోయినది. త్రిమూర్తులందు దీపించే దివ్యజ్యోతే ప్రణవము.

ఆ. ప్రణవమంత్ర మొకటి । భావింప నపు నగ్ని
వక్రకర్మ సేయ । వంతఁ గూర్పు
వెలుగుచుండు యోగి । విజ్ఞాన దీపమై ॥వి॥ 3084
అగ్నివలె ప్రణవాక్షర మహిమ అంతటా నిండి యున్నది.

ఆ. ప్రణవ మరయలేడు । భక్తుఁడుఁ గాలేడు
జ్యోతి నరయలేక । చూడబోడు
నిత్యమరయలేక । నిర్వాణి గాఁడయా ! ॥వి॥ 3085
ప్రణవాన్ని, జ్యోతినిఁ చూచినవాడే ప్రజ్ఞశాలి.

ఆ. ప్రణవ మిట్టగఁ జేసి । రణరంగమున నిల్చి
పోటు పొడిచినవాఁడె । పుణ్యయోగి
పోటు పొడవని వాఁడు । పిరికిబంటుతో నమము ॥వి॥ 3086
* యతులుపోయినా గతిమాత్రము సద్గతులకు మార్గముగానే
యున్నది.

ఆ. ప్రణవ మెఱుంగ నతఁడు । భక్తుండు తాఁ గాఁడు
జ్యోతిఁ జూడనతఁడు । జోగిగాఁడు
నిత్య మెఱుంగనతఁడు । నిర్వాణికాఁడయా ! ॥వి॥ 3087
“ సాకారంచ నిరాకారం నిర్గుణంచ గుణాత్మకం
తత్త్వం తత్త్వరం బ్రహ్మ మితి వేదాంతశిండిమః ”
బ్రహ్మము ఆకార నిరాకారము కలవాడు.”

ఆ. ప్రణవ మెఱుంగలేమి । భక్తుఁ డెప్పుడు గాఁడు
జ్యోతి నెఱుంగలేమిఁ । చూడఁబోడు
నిత్యమెఱుంగలేమి । నిర్వాణి గాఁడయా ! ॥వి॥ 3088
నిర్వాణి = మోక్షము పొందినవాడు ; ప్రణవాన్ని జ్యోతిని
పట్టి విడువవద్ద న్నాడు;

కం. ప్రత్యక్షమగు మిశివమని
నిత్యము మదిలోనఁ దలఁచి । నిలిచిన యపుడే
సత్యముగ జ్యోతి కనఁబడు
నిత్యములోఁ దృప్తిఁజెంది । నెరయుము వేమా ! 3089
శాశ్వతమగు శివమను నిత్యము నీలో నిల్చుకొనుము.

కం. ప్రత్యక్షము భూదేవిఁకఁ

బ్రత్యక్షము వాయు, నగ్ని, । ప్రాణేంద్రియముల్

ప్రత్యక్షము రవి, చంద్రులు

ప్రత్యక్షమెకాన వేరె । పదరా వేమా !

3090

పంచభూతములు, నూర్య, చంద్రులు మనకు ప్రత్యక్షముగానే
యున్నవి.

కం. ప్రత్యక్షము రవి చంద్రులు

ప్రత్యక్షము వాయు వగ్ని । పానీయంబుల్

ప్రత్యక్షము భూదేవత

ప్రత్యక్షము విశ్వమెల్లఁ । బరగెడి వేమా !

3091

మానవుల కివి సాక్షీభూతములు.

కం. ప్రతిదినమున నుదయమ్మున

మితకాలము లెక్కఁగొనక । మీటి పనికిరాఁ

గతమేమి యనుచు రామయ

వ్రత మరయఁగఁ గంటి నిట్టి । వాసిని వేమా !

3092

వేమన తనగురువు గారిని నిత్యము పూజించే భావ మిట పొందుపరచాడు.

క. ప్రథమమున మాత దేవత

పదపడి జనకుం డటగును । బరికింప నికం

గుదిరిన నదమల గురుండే

తుద్దిదైవము పెరలు లేరు । దొరలెట వేమా !

3093

తల్లిదండ్రులు పిదప గురుఁడు ప్రత్యక్ష దైవములు.

ఆ. ప్రభున కిచ్చినట్లు । రహిఁ బేదలకు నీరు

వనిత కిచ్చినట్లు । వటున కీరు

సురకు నిచ్చినట్లు । సుమతుల కియ్యరు

మనసు పదిలపడమి । మహినివేమ.

3094

వటుఁడు = బ్రహ్మచారి; విశ్వమానవ హృదయ వింతలు వివరిం
చాడు విశ్వకవి.

ఆ. ప్రభుల కిచ్చినట్లు | పండితులకునీరు

వనిత కిచ్చినట్లు | పరులకీరు

సురకు నిచ్చినట్లు | సుధకును నీయరే ? ||వి||

3095

ఉపమానములు నాడి ఆబాల గోపాలమున కందిచ్చు భాషలో చెప్ప
నేర్పు వేమనకే గలదు

ఆ. ప్రభువు కోరియైనఁ | బ్రగడలు పండులు

సైనికుండు పక్కి - సేన పశులు

నేన్గు నశ్వచయము | లేలుకలుఁ బిల్లులు ||వి||

3096

దుష్ట రాచరికపు దుంగుడుకు సమూహములయ పొందికగా పోల్చాడు.

ఆ. ప్రళయకాలమందుఁ | బ్రమధుల చేతనే

నష్టమైరి గాదె ? | నాటిజనులు

తెలియ నేరరైరి | దేవుని ద్విజాలేమొ ||వి||

3097

ప్రళయకాల రుద్రస్వత్వాన్ని బాగుగా చిత్రించెను. (పౌరాణిక
వజ్రానము)

ఆ. ప్రవర యున్నఁ బేరు | పరిథవిల్లినదేమి ?

దానియందు నేపు | తగిలె మీకు

నిజముఁ దెలియ మీరు | నిత్యపూజితులరై

యుండఁ గండ్లు జగతి | నొనరవేమ.

3098

ప్రవర = కులము, పేరు ; కులతత్వవాదుల కుతకబుద్ధులను కూర్చి
చెప్పెను.

ఆ. ప్రస్తుతంపువేళఁ | బద్ధంబుఁ జదువుచోఁ

దప్పు గలిగియున్న | నొప్పియుండు

వెలది సురతవేళ | బిత్తలై యుండదా ! ||వి||

3099

సురతంలోనున్న శ్రీవలె స్తోత్రపద్యాలు వినే కూరుని పోల్చాడు.

ఆ. పాకనాటి రెడ్డి | పరగ మూటారెడ్డి

యెసంగు తోటపెద్ద | యెట్టరెడ్డి

మొఱకు లందరు భువి | హరువొప్ప మిన్నంటి
ప్రతిభకెక్కి రిట్టై | పరగవేమ.

3100

పడ్లలోని తెగలు రెడ్లలోని తెగలు వర్ణింప వీలులేదు. (చరిత్రాను
భవం) అనాటిరెడ్లను నూచించేడు

ఆ. పాగ, పచ్చడంబు, | పైకంబు, సొమ్ములు,
పోగు, లుంగరాలు | బొజ్జకడుపు
చూచి గారవింతు; | చూడరు లోగుట్టు ||వి||
వేమన నాటి గ్రామ పెద్దల వేషాలను విశదీకరించాడు.

3101

ఆ. పాగ పచ్చడంబు | పైకి గూసంబును
బోగు లుంగరములు | బొజ్జ కడుపు
గలిగి నట్టివాని | గందురు చుట్టాలు ||వి||

3102

ఆ. పాడిగాదు జగతి | బంచాంగములు చెప్పి
కొంచమైన బుద్ధి | నెంచలేక
బ్రహ్మ మెఱుంగ కిట్లు | పౌరోహితము చేసి
యవని బ్రాహ్మణుల | మటంద్రు వేమ!

3103

ఆ. పాడు బావిలో నీళ్ళు | పాప త్రాగగఁబోయి
జరిగి జవ్వని నడుము | విరిగి పడెను
విరిగిపడినది మొదలు | పరుషమిడనే లేదు ||వి||

3104

క. పాతక సంసారార్ణవ

మే తెఱఁగున దాటెదీవు? | హెచ్చరికమెయిం
జేతనమూర్తిని మదిలో
బ్యాతిగ నెన్నంగఁదగును | ఘనమతి వేమా!

3105

“అత్మాతీతం కేవలాత్మా జేహో నాస్తి కథాచన |
అస్తి నాస్తి తికో వేదా నిర్ణయా నాస్తి సర్వదా!”
అత్మాతీతు డగువాడే గొప్పవాడు.

ఆ. పాతబెల్లములోను | పసిడి బెల్లము గూర్చి
కోమటోడు అమ్ము | కోర్కెదీఱ
అజ్ఞానులను గూడి | సుజ్ఞానులను చేయు ||వి||
పర్తకుల కర్తవ్యాలను వాసిమీర వర్ణించాడు

3106

కం. చాదమున నడుచు నరుడట

వేదనగా భూమిఁగిరుగు | తెస్సగఁ దనకే

యేదైన హాని వచ్చిన

సాధనమగు పదము నడవ | జగుగను వేమా!

3107

మానవమాతృ డేమియూ చేయలేడు.

వాక్యము:- పాదాంగుష్ఠ రేఖలు మొదలుకొని హృదయ కమల- షట్పక్రంబులమీదను, సహస్రాంతర- కులిమితిత్తులు రెండును గలవు. యెనిమిది ఉత్తరజానెలు, ఆరుకంకణాల యిల్లు, అందొకటి మధ్యనాడి, ముక్కంటి అందులకు దశ, షోడశసహస్రంబుల యొక్క అక్కడ ఆ నాడి వుండును. ఆనాళికంబు వినయముతో- భూమధ్య మందు యీడా, పింగళనాడులు రెండును భేదించి - సుషుమ్నరసము సం గ్రోలి- మహానాడి నడుమ దూరి, సహస్రారమున కెగసి అందు వుండును. ఆకాశంబు గనును. చంద్రసూర్యుల గనును. నక్షత్రంబుల గనును. దేవీభూత పరశివలింగంబులం గనుపించును. దిక్కులు జంతు జాలంబులాదిగా గనును. అందు కారుణ్యగురు డుండును. అందు పిత పితా యచి ప్రణవభేరి ఓంకార, ఝంకార నాదంబులువినును. అందు “ఓంనమశ్శివాయ, యని మంత్రదృశ్యంబు చుక్కల జ్యోతివలెనే కనుపించును. అందు నవరత్న మండపంబు వుండును. ఆ మండ పంబు మీద ముక్తికాంత వుండును. ఆ ముక్తికాంతను జూచి నపుడే కరుగును. యింద్రియంబులు జరుగును విహరణంబులు అగ్ని మంటలచేత మనంబు దహించును. అందు వెలి జ్యోతివలెనే వెలుంగు చుండును. ఆపో జ్యోతి చేత పదికోట్ల దీపంబులు వెలుంగుచుండును. అక్కడ తన మరణ ధారణమెల్ల దెలిసి, అది పరం జ్యోతి శివుడు తానాను. యీరీతి జీవాత్మ పరమాత్మ యందు నణగి పెనగి నిద్ర సమాధి యనిపించుకొనును. విశ్వదాభి రామ వినర వేమ !

3108

శరీర యావద్విషాయాలను సాకల్యంగా విజానదృష్టితో వివరించాడు.

ఆ. పాదపాయువులను | బరగ దేహము మోయు

దేహి జీవములను | దెలియ మోయు

ధరణి వీనిరెంటి | దానేల మోయునో ? వి॥

3109

ఇది ప్రకృతి ధర్మముగా చెప్పెను.

* ఆ. పాదరసముఁ దెచ్చి | పెంకులోపల నుంచి

వేచి వేచియు దాని | విరగ గొట్టి

వెండిగరిగించితే | వన్నెగల్గు నటంచు ॥వి॥

3110

* యతిపోయినది ; రసవాదమనే భ్రాంతితో తెలియనివాడు వ్రాసిన పద్యమిది. పాదరసము నిష్ప్రమాదకండదు.

క. పాదుకొన గురు రహస్యము

రేదొర వెలుగంది గుఱిగ | రేచించుడు నా

సాధన పూరక, కుంభక

వేదికయం దాత్మ బయలు | వెలుగుర వేమా !

3111

ఉచ్చాస్యస నిశ్వాసముల ద్వారా హృదయములోనున్న పరమను పాటింపును.

క. పాదుకొని హృదయ మందును

సాధారణ వృత్తు లడచి | నన్ను తింగను “జీ

వాధారచక్ర మందును ”

మోదంబున విఘ్నపతిని | మ్రొక్కుము వేమ్మా !

3112

గుదస్థానమందున్న గణపతి గురుతును తెలిసిన కోవిదు డగును.

ఆ. పాపజాతి నరుడు | పరసతిఁ గోరుట

చేప జిహ్వారుచికిఁ | జిక్కుపడుటె ?

తీపునంటి యీగ | తెగువతో నీల్గుటఁ

జూచి విడువ రిట్టి | జోలి వేమ.

3113

ఉపమానద్యయముతో యుద్వివారు తెలిసికోదగ్గ ఉపమేయాన్ని చెప్పాడు ఉత్తముడు.

ఆ. పాపపుణ్యములను | పసిగా పెఱుంగునా !

ధరను బరమ యోగి | యెఱుంగు గాక

లోని పొందకఁ గని | లోహముల్కూల్పరా ! వి॥

3114

వాచకాశ్రమయొక్క వాటాలు తెలుసుకొమ్మన్నాడు.

ఆ. పాపమనఁగ వేఱె | పర దేశమునలేదు

తనదుకర్మములనుఁ | దగిలియుండుఁ

గర్మతంత్రిగాక | కనుఁగొనియుంటొప్పు ॥వి॥

3115

“క॥ క ర్మ కారణభూతము

మర్మంబుల కెల్లజూడ మహిలో వేమా.”

ఆ. పాపమనఁగ వేఱె | పర దేశమునలేదు

తానుజేయుపనులఁ | దగిలియుండుఁ

గర్మజనుఁడు గాక | కనుగలిగినయెడఁ

చావు భయములేదు | జగతివేమ.

3116

కనుగలిగిన = తెలిసిచూచుట; (నుడి కారము) తెలిసికొని కర్మ

జేసిన పాప మేల కలుగును ?

ఆ. పాప మెక్కడఁబుట్టె ? | పుణ్య మెక్కడఁబుట్టె ?

* కోపమెక్కడఁబుట్టె ? | తనువునందు

ప్రణామమెక్కడఁబుట్టె ? | పరికించిచూడరా ? ॥వి॥

3117

* యతి తప్పు; సర్వమునకు శరీరమే యాధారము.

౨. పాపరాశిఁ బుట్టి | పాపంబుఁ దెలియక

పాపశుద్ధిచేతఁ | బరగి యుండు

భక్తి గలిగియున్నఁ | బాపంబులేదయా ! ॥వి॥

3118

భక్తియున్న పాపము పటాపంచలగును.

ఆ. పాముకన్న లేదు | పాపిష్టిదగు జీవి

యట్టిపాముఁ జెప్పి | నట్టు వినును.

ఇలను మోహిఁదెల్పి | నెవ్వరివశమయా ! ॥వి॥

3119

శ్రీలోలుని చిత్తము నతీతుకు లొంగునా !

ఆ. పాముచేపలోను | బరగు కప్పను జూచి

వరుసదీసి యగ్ని | వండి దించి

రాగి కఱగివేయ | రమణ హోమంబాను ||వి||

3120

యిది బంగారముచేయు వాదము. యిది తెలిసినచో మనమిట్లుండుమా !

కం. పాయవె బ్రహ్మకృతిలో

మాయలు బ్రహ్మాదిసురల | మనుగడజాడన్

జ్ఞేయంబన మదిదోచెడు

న్యాయంబునఁ దోచ బోవు | నట నిట ! వేమా ! 3121

ఎక్కడ కక్కడ మహేశుడు గలడని మహాకవి చాటిచెప్పచున్నాడు.

కం. పాయువనంగ నపానము

మాయగ నా దారియందు | మలవర్జ్యముఁ దాఁ

జేయకయుండెడి నెప్పుడు

నేయముతోఁ జూడుమయ్య | నేర్పుఁగ వేమా ! 3122

అథాఁ చక్రాన్న సుసరించినవారికే దారి.

ఆ. పాలఁగలియు నీరు | పాలెయై రాజిల్లు

నదియు సాంబయోగ్య | మైన యట్లు

సాధుసజ్జనముల | సాంగత్యములచేత

మూఢజనుండు ముక్తి | మొనయువేమ . 3123

“ సాధుసంగంబు సకలార్థ సాధనంబు ”

ఆ. పాల నీడిగింటఁ | గ్రోలుచు నుండిన

మనుజులెల్లఁ జూచి | మధ్యమండ్రు

నిలువఁదగనిచోట | నిలువ నిండలు వచ్చు ||వి|| 3124

[కోలుట = త్రాగుట ; మధ్యము = కల్లు ; మానావమానములు

స్థానాన్ని బట్టి యుండును.

ఆ. పాలనీరు కలిమి | పరగ హంస యెఱుంగు

నీరుపాలక్రమము | నెమలి కేల ?

అజ్ఞుడైన హీనుఁ | డల శివు నెఱుంగునా ? ||వి|| 3125

ఒక్కొక్కరికి ఒక్కొక్క విజ్ఞాన ముండుట సహజము.

ఆ. పాలపక్షి శకున | ఫలమిచ్చు నందురు
పాలపక్షి కేమి? | ఫలముఁ దెలియు
దనదు మేలు కీళ్ళు | తనతోడ నుండంగ ||వి|| 3126
శకునశాస్త్రమును సతమతము చేశాడు.

ఆ. పాల ప్రియము చేత | బరగ నేడ్చెడి బిడ్డ
క్షుత్తు దప్పుల కిల | శోక పడంగ
దల్లి పనులు దీర్చి | తనయుని ముద్దాడు ||వి|| 3127
పుత్రవాంఛ మాతకు సహజము.

ఆ. పాలరాళ్ళు దెచ్చి | పరగంగ గుడిగట్టి
చెలంగి శిలల పూజ | నేయనేల?
శిలల నేవ చేయ | ఫల మేమి కద్దురా! ||వి|| 3128
శిలల పూజించిన శిష్టాచార్యులకు శ్రేష్ఠత్వము లేదన్నాడు.

ఆ. పాలలోనఁ బులుసు | లీలతోఁ గలిసిన
విఱిగి తునక లగును | విరివిగాను
దెలివి, మనము లోన | దివ్యతత్వము తేట ||వి|| 3129
ఉపమాన మనుపమానంగానే యున్నది. ఉపమేయం బొప్పలేదు.

ఆ. పాలసాగరమునఁ | బవ్వళించిన హరి
గొల్ల పల్లె పాలుఁ | గోరనేల?
నెదుటి వారిద్రవ్య | మెల్ల వారికిఁ దీపి ||వి|| 3130
పర ద్రవ్యాపేక్ష ప్రతివాని కున్నదే!

ఆ. పాలు దాగిన బిడ్డ | పారాఁడు నడువఁడు
నిలువనేర్చిన బిడ్డ | నేల బడఁడు
యేడ్వనేర్చిన బిడ్డ | యేడ్వకుం దుండునా! ||వి|| 3131
పసిపాపల పద్ధతులే యివి.

ఆ. పాలు ద్రాగినపుడు | ప్రాణంబు రక్షించు
పాలు ద్రాగ కున్న | బడలి కౌను

బాల వలన ముక్తి । ఫల మందఁగా లేక

చాల రోగపడును । జగతి వేమ.

3132

పాలు దేహదారుఢ్యమునకే. నిర్మల బుద్ధిని నిలుపనీయును.

ఆ. పాలు బంచకార । పాపర పండ్లలో

జాలఁబోసి వండఁ । జవికి రావు

కుటిల చూనవులకు । గుణమేల కలుగురా ! ॥వి॥

3133

కుటిలకు నిటల గృప్తి ఎటు సిల్పును ?

ఆ. పాలు పెరుగు నేయి । పరగు నన్నముఁ దిని

స్త్రీలఁ గనని వాఁడు । శీలవంతుఁ

దొక్కడైన వాఁడె । యుత్తమ శివుఁడయ్యా ! ॥వి॥

3134

రుచ్య భక్త్యములు లోలాక్షుల దస్సుటకే !

ఆ. పాలు, పెరుగు, నేయి । పాయసంబును జల్ల

పాలలో నె కల్లుఁ । బ్రబలముగను

బాలు పాళ్లు గలిసి । పంచామృతం బాయె ! ॥వి॥

3135

పంచామృతములు = పాలు, పెరుగు, నేయి, తేనె నీరు.

ఆ. పాలు పెరుగు వెన్న । పాయసాన్నము నేయి

జన్ను లెన్ని యైనఁ । జూడ పాలె

పాలవంటి కులము । బ్రహ్మాంబుఁ గానరో ! ॥వి॥

3136

కల్మషరాహిత్యముపైన కళాస్థానమే । బ్రహ్మము.

ఆ. పాలుపోసి వండ । బరగెడి తగరంబు

వేళయెరిగి దింప । వెండి యగును

గల్లగాదు నిజమె । కఱకంత ! నీయాన ॥వి॥

3137

తగరమును వెండిచేయు విధానము.

ఆ. పాశబంధుచేత । బంధువర్గములెల్లఁ

జిక్క జాతు రరయ । జీవము చన

నొక్కడైన నేగఁ । డుసురు మాత్రమె కాని ॥వి॥

3138

శా॥ మాయామేయ జగంబె నిత్యమని సంభావించి మోహమనన్

‘నాయిల్లా’లని ‘నాకుమారుడని ప్రాణంబుండు నందాక యెం

తో యల్లాడిన యీశరీర మిట నిండున్ కట్టెలం గాల్చున్
నాయిల్లాటను రాదు పుత్రుడును తోడైరాడు రక్షింపగాన్ !

(హరిశ్చంద్ర.)

ఆ. పాశమునను జూడఁ | బరగ దేహమునకు

హానివచ్చుఁగాన | నదియుఁ జూచి

జ్ఞాన దీపకళికఁ | గడకొత్త వలెనయా ! ||వి||

3138

జ్ఞాన బాస్కరుని ఉద్దిపింపజేసుకో.

ఆ. పాశమైన యాశ | పడఁద్రోయునట్టి సం

సారమనెడి యంధ | కార మందు

జాన దీపముననె | కానఁగావలె ముక్తి ||వి||

3139

సంసారపు చీకటికి జ్ఞానదీప మవసరము.

ఆ. పాపాణములు దిబ్బ | పరగంగ గుడికట్టి

వేరె శిలలనుఁ జెక్కి | విగ్రహమని

పూజ సేయగానె | పుణ్యంబుఁ గల్గునా ? ||వి||

3140

పాపాణము = తాయి; తోళ్ళకు మొక్కుట మోక్ష రాజ్యానికి మార్గముగాదు.

ఆ. ప్రాకటముగ నింత | లోకమందును గంటిఁ

బల్లె ముత్తఁ డెన్నఁ | బరమ గుణుఁడు

అన్న దానమునను, | హరిపూజ చేతను

హరుని లోనఁ గలిమి | కతఁడె వేమ.

3142

గుంటుపల్లి ముత్తయ్య వేమన కాలమునాటివాడు. ఈయన మహా నాథయు భక్తుడునని వేమన చెప్పుచున్నాడు.

ఆ. ప్రాకు వెట్టిన వర్తన | లృదటఁ గలిపి

క్రొత్త వర్తన మొనరింతు | కోడెకాండ్రు

కన్నతల్లిని విడనాడి | కష్టపెట్టి

యన్యకాంతల పోషించు | నట్లువేమ.

3143

“పెళ్ళమంటే బెల్లం, తల్లంటే విషం” అనే అర్యోక్తున్నదేగా !

ఆ. ప్రాణ ప్రతిష్ఠన | ప్రపంచమే గాని

వేరులేదు భువిని | వెదకిచూడ

ప్రాణప్రతిష్ఠచే | ప్రతిమలుఁ బల్కునా? ||వి||

3144

విగ్రహాలకు ప్రాణప్రతిష్ఠ చేయుట పరిహసించాడు వేమన.

ఆ. ప్రాణబంధములను | బంటకా పెఱుగునా!

యెఱుంగఁ గలుగు జ్ఞాని | యెఱుంగుఁ గాని

మోస పాఁపెఱుంగక | మోహమున ఘటింతు ||వి||

3145

ప్రాణబంధము = ప్రాణాయామము; ప్రాణాయామము పరమ యోగులకే సాధ్యము.

ఆ. ప్రాణమగును గాలి | బ్రహ్మాండ మగు మేను

మిత్ర, చంద్ర, శిఖలు | నేత్ర చయము

మఱియు దేవు నెఱుంగ | మహి మీఁద నెవరయ్యా? ||వి||

3146

దేవుని విశ్వరూపాన్ని క్లుప్తంగా జెప్పేడు

ఆ. ప్రాణమందు శివుని | భావించి నేఱక

ముద్ర లనుచుఁ బడెడు | మూఢు లార

ముద్రలందు లేదు | మూల మందే కాక! ||వి||

3147

పంచ ముద్రలని భ్రమయక అదిలోనున్న యభవుని గుర్తింప మన్నాడు.

ఆ. ప్రాణ మాత్మ మున్న | ప్రాణి జీవిత మెన్న

జీవి ప్రాణ మాత్మ | చేరి యొకటె

కర్మబంధనమునఁ | గట్టఁబడినవంచు.

దేహ గంధి కిప్పుడు | తెలుపు వేమ.

3148

కర్మచేత దేహములో ప్రాణము, అత్మ ఒంధింపబడి యున్నవి.

ఆ. ప్రాణమిలను లేక | పరమందఁ గా రాదు

ప్రాణ ముండఁ గానె | పరముఁ గద్దు

ప్రాణి పరముఁ గనుటె | భావింప నేరరే? ||వి||

3149

ప్రాణమున్నప్పుడే భక్తిభావము.

ఆ. ప్రాణ రక్షణ కిలఁ | బరమ శివుని మీఁద
ధ్యాన మొనర లేమిఁ | దగిలి నరుడు
పుట్టి చచ్చుచుండుఁ | బుడమిలోపలఁ బుట్టు
చెదలు గాను వాఁడు | చెడును వేమ.

3150

జన్మ సార్థకత సాధించుమని మన సాధువాదము.

ఆ. ప్రాణలింగ మంచుఁ | బ్రార్థించి కీర్తింతు
కట్టి వేయ నేమి | చట్టఁ జేసె
నఖిల శనుల కెల్ల | నానందమే సాక్షి ||వి||
ప్రాణ లింగమే ఆనందము.

3151

ఆ. ప్రాణ వాయువు గాలి | పటముగా యెరిగించి
బుట్టను గూసేటి | బిట్ట యొక్క
వేడ్క చూచినవాఁడె | విస్తార హతయోగి ||వి||
హతయోగ సంప్రదాయున్ని హత్తించా డిందులో.

3152

ఆ. ప్రాణి చేరు నాఁడు | పరగ దేహమునకు
హాని లేక యుండు | నరయ నంట
ప్రాణి పోయినపుడు | పనికిరా దీ దేహ
మనుచుఁ బలుకుదు రిల | జనులు వేమ.
బొందిలో చిలు కున్నంత నేపే బొందియొక్క పాలుపు.

3153

ఆ. ప్రాణి పోయిన ఘటము | పాతి పెట్టితె నేమి ?
కుక్కనక్కలు యీడ్చి | కొరికి తేమి
యేల నొకరిని కొట్ట | యెదిరంచి కొట్టరా ! ||వి||
వేమన పద్యాలను కంఠ స్తమజేసి కలగాపులగా చేయుటచేత కవి
హృదయము తెలియదు.

3154

ఆ. ప్రాణులందు శివుని | భావింప నేరక
యోగమందు కేల ? | నోగులార
యోగమందుఁ గలదె ? | భోగమందున్నట్లు ||వి||
భోగ లాలసులను పొగిడెను మన పూజ్యుఁడు.

3155

ఆ. ప్రాప్తి గల్గుచోట | ఫలమిచ్చు దైవంబు
 ప్రాప్తి లేనిచోట | ఫలములేదు
 ప్రాప్తిలేదు తనకుఁ | బరమాత్ముఁ డెట్లిచ్చు ||వి|| 3156
 ఆదృష్టమున్న అన్నియుఁగలవు.

కం. పిండంబై యుదరంబున
 నుండును గొన్నాళ్లు | పిదప నుర్వీ స్థలిపై
 బిండంబై జనియించును
 బిండంబాఁ బ్రాణరక్ష | పృథివిని వేమా! 3157
 పిండమే మిండడై మేలందు తున్నాడు.

ఆ. పిండ మగుచుఁ దల్లి | పెనుగర్భమున నుండి
 పూర్వ కర్మమెంచి | పొరలి యేడ్చు
 ధరణిఁ బుట్టి యద్ది | మఱచి వర్తించురా! ||వి|| 3158
 పిండములో నున్న దివ్యజ్ఞానము భూపతనమయిన మాయచే అది
 పోగొట్టుకుంటాడు.

ఆ. పిండ మండమందుఁ | బెనుగుచు నున్నట్టి
 తండ్రి బిందు నాదుఁ | దనరఁ గూడి
 యండమై నిలిచిన | యపుడు గర్భ మటందు
 రవని జనము లప్పు | డరయ వేమ. 3159
 శుక్ల శోణిత కలయిక యే పిండము.

ఆ. పిండ మండము నడి | బిందు వాత్స జ్యోతి
 యర్కు జ్యోతి సరసి | జాండ మందు
 నాదు బిందువులకు | నడుమ నద్భుత జ్యోతి ||వి|| 3160

౧. అండ పిండ బ్రహ్మాండములు

1. అండండుము = భూచక్రము
2. పిండండుము = పర్వతములు, నదులు, జీవజంతువులు
3. బ్రహ్మాండము = అకాశము.

౨. అంతర అండ పిండ బ్రహ్మాండములు

1. అండాండము = కనుగుడ్డు
2. పిండాండము = బిందువు (పాప)
3. బ్రహ్మాండము = పాప నడ్డును శైలుగు కళ.

౩. త్రి వేణు లు

1. నల్ల గుడ్డు = గంగ
2. నీల మనెడి కుండలి = యమున
3. పాప నడుమ శైలుగు కళ = సరస్వతి. ఇదే విద్యుల్లేఖ, ఇదే నీవార శూకము, ఇదే ఆహోబోధి, ఇదే విరాడ్రూపము, ఇదే స్వరూడ్రూపము, ఇదే ముక్తి కాంత, ఇదే గురుస్వరూపము, ఇదే తానైన పరబ్రహ్మ స్వరూపము.

౪. త్రిమూర్త్యాదులు

1. ఎఱుపు = బ్రహ్మ, “అ” కారము
2. తెఱుపు = విష్ణువు “ఉ” కారము
3. నలుపు = రుద్రుడు “మ” కారము. నలుపులోని సునీలమే ఓంకార సునాదము. ఆ ఓంకారమునకుపరమైన నిశ్శబ్ద నిష్కలయే తానైన పరబ్రహ్మము. ఇదే హృదయకమలము. ఆ ఓంకారమునకు యిచ్చటనే నిద్రాసంగము కలుగును.

ఆ. పిండ మనగ జనుడు | పృథివి లోపలఁ జూడ

నండ మనగ బ్రహ్మ | మలరు లోన

నవ్విధంబె మనుజు | లందఱు దేలియుడి! వి॥

3161

అండ పిండాంతర్గతమే మనుజు జన్మ.

క. పిండము పృథివిని బడగా

నండనె తగు మంత్రసాని | యది దెల్పునుగా

మెండుగ మగవార డంచును

దండిగ నీజనము తెఱుగ | ధరలో వేమా!

3162

లోక సహజమే.

ఆ. పిండములను జేసి | పితరుల దలపోసి

కాకులకును బెట్టు | గాడ్డెలార

పియ్య దినెడు కాకి | పితరు డెట్లాయెరా! ॥వి॥

3164

పిండప్రదానాన్ని పేలవంగా జూసి పెట్టవద్దన్నాడు.

ఆ. పిండివంటలు పప్పు | వండి తినుటకు నీరు

పెద్దవాఁ డాసించ | రాదు గాని

కాసు దుడ్డు లేక | దొరకునె యెట్లయిన? ||వి||

3165

గాసరబీరమువలె యూపద్యము యితరులు కలపినది.

ఆ. పికము వనములోన | విలసిల్ల బలికిన

భంగి ప్రాజ్ఞ జనుల | పలుకు లలరుఁ

గాకి కూతఁ బోలు | కర్మబంధుల కూత ||వి||

3165

కర్మబంధుల కూత కఠిన మగును.

ఆ. పిచ్చి బలిసిన వెనుక | పిత్తంబు బలుసును

పిత్తంబు బలిసితే | వెరవు తెలుసు

వెరవు దెలిసిన వెనుక | గురుశిష్యుఁ డొకఁడాయె ||వి||

3166

పిచ్చు = మనోవికారము; పిత్తము = పైత్యము; వెరవు = నేర్పరితనము.

ఆ. పిచ్చివానికై న | పేదవానికై నఁ

గుప్తురోగికై నఁ | గుంటికై న

భామ కానుపింప | బాములఁ బెట్టురా! ||వి||

3167

యెంత నికృష్టుడైనా యింతిని జూచిన గంతులు వేయును.

ఆ. పిడుగును నరచేత | బిగఁబట్టి యందులో

గల్మషంబు లెల్లఁ | గడకుఁ దీసి

కడమ కరము చేతఁ | గలి జనములఁ బ్రోచు

కర్మ కర్త నెఱుంగ | గదర వేమ.

3168

కాలక్షానాన్ని మేళవించి చెప్పేడు.

ఆ. పిడుగు బడిన తావు | దడ దడగా నుండు

పిడుగు బడిన కొంప | నడికిఁ గూలు

పిడుగు పడిన వాని | ప్రీతి మేమనవచ్చు? ||వి||

3169

పిడుగు పడిన సర్వముడుగును.

ఆ. పితృపతికిని జిక్కి | పెనుత్రోవ గానక
వెతలఁ జెందు వాఁడు | వెట్టివాఁడు
నతుల వలల జిక్కి | సంతాప పడనేల ? ||వి|| 3170

నాయనమ్మను యెక్కేవాడు దిక్కులు తెలియనివాడు.

ఆ. పిన్న నాండ్ర స్వేచ్ఛ | మన్ననఁ జెఱచును
ఆడవాండ్ర స్వేచ్ఛ | గో డొనర్చు
బురుషవరుని స్వేచ్ఛ | భూతిని గూర్చురా ! ||వి|| 3171
స్వేచ్ఛాంతర్వలను శ్రేష్ఠంగా విశదీకరించాడు వేమన

క. పిఱిగొను హంసను మదిలో
బిఱ బిఱఁ గుంభించి పట్టి | బిత్తఱి వోకా
సీరభావ సిద్ధిగైకొని
పరిపూర్ణ సమాగమమును | బడయుము వేమా ! 3172
హంసను చెర్చరసీయక అనువగు మార్గమున నడించినవాడే అభి
వందనీయుడు.

చ. పిలిచినఁ బల్కుకుండు మఱి | పెచ్చన నేమన కూరకుండెడిం
దలచిన నెవ్వరేమనినఁ | దన్నును గాదని నవ్వుచుండు నా
త్మలరంగ నెంచుచుండు బర | తత్వము నిత్యము దానయై నదా
తెలిసిన యోగి వేమన గ | తిన్నివరూపుడి పెల్ల తావులన్ 3173
మంచియోగి నానమేతప్ప అన్య మెరుగనివాడు.

కం. పిలిచినఁ బలుకును దేవుడు
పలుకుననే నిండియున్న | ప్రభువై యుండు
నైలుఁగున వెలుంగై మించెడు
వెలుంగే పరమాత్మ బయలు | విడకది వేమా ! 3174
అంతటా నిండియుండిన బ్రహ్మ “ఓ” అనిపిలచిన “ఆ” అని
పలుకును భక్తులకు.

ఆ. పిల్లి యెలుకఁ బట్టు | ప్రియమున నుండఁగ
నదియె కోడిఁ బట్టు | ననుగమించు
మమత విడువకున్న | మానునా మోహంబు ? ||వి|| 3175
“ఘన విషయాన్ని గోరడి జగంబిది”

ఆ. విసిని వాని యింటఁ | బీనుగు వేడలిన

గట్టె కోలలకును | గాసు లిచ్చి

వెచ్చమాయె నంచు | వెక్కి వెక్కి మత్తేప్పు ||వి||

3176

లోభి ప్రాణిపోయిననూ లోపము గుర్తించక కర్చుకు కట్టలకే
ఏడ్చును.

ఆ. ప్రియములేని విందు | పిండివంటల చేటు

• భక్తిలేని పూజ | పత్రిచేటు

ప్రాతమ్రాముగ నీని | బంగరు చేతెరా ! ||వి||

3177

సహజ విజ్ఞానాన్ని సమత్వముతో మేళవించి చక్కగా చెప్పేడు
వేమన.

ఆ. ప్రియములేని విందు | పిండివంటల చేటు

బత్తి మాలు పూజ | పత్రిచేటు

ఓజమాలు నాలి | ఓలి నాశ్శకుఁ జేటుఁ ||వి||

3178

ఓలిమాడలు = పూర్వులు పెండ్లికొడుకువారలు పెండ్లిమాతుగు
వారికి యిచ్చే కన్యాశుల్కము.

ఆ. వీతిలోపల కాసు | పడియుండఁ జూచితే

కడిగియెత్తక విడఁడు | కప్పజేవి

కాసు లాసల వల్ల | కడతేరు టరుదురా ! ||వి||

3179

రోతను గూడ రోయనివాడు లోభివాడు.

ఆ. పుక్కిటి సతివాని | బూషింప దోషంబు

ఉరవు సుదతి వాని | యూహలెస్స

నెత్తి యువిదవాని | బత్తియే పరమిచ్చు ||వి||

3180

పుక్కిటసతి = బ్రహ్మవదనమున నున్న సరస్వతి; ఉరవుసుదతి =
విష్ణు యురమున నున్న లక్ష్మి; నెత్తియువిద = శివుని నీరస్సున నున్న
కంగ.

ఆ. పుట్టమీఁది మన్నుఁ | జెట్టు నందలి కాయ

పుట్టలోని దానఁ | బుట్టులొడుగు

గట్టి యీవచనము | కాంచనంబగునయా ! ||వి||

3181

బంగారు యోగమును బాగుగా వర్ణిస్తున్నాడు.

ఆ. పుట్టలోను దేనె | పుట్టిన రీతిని
గట్టుమీఁద మణియుఁ | బుట్టు నట్లు
కట్టెలోన నగ్ని | పుట్టిన విధమునఁ
బుట్టి మెట్టవలెను | భువిని వేమ. 3182
విజ్ఞాన విశేషాలను విశదీకరించెను వేమనార్యుఁడు.

ఆ. పుట్టి చచ్చు నరుఁడు | పూర్వ మే మెఱుంగక
బట్టబయలు నుండి | భ్రమసి యయినఁ
దెలివి విడిచి భూమిఁ | దిరుగంగ నేటికి ||వి|| 3183
బ్రహ్మని చెలియక తిరుగుట నిరర్థకము.

ఆ. పుట్టిన జనులెల్ల | భూమిని మనియున్న
బట్టనే జగములు | పట్ట వెపుడు
యముని లెక్క రీతి | నరిగి తగ్గుచు నుండు ||వి|| 3184
పౌరాణిక విజ్ఞానాన్ని భాషించెడు.

ఆ. పుట్టినదియు మొదలు | పురుషుఁ డేకాలంబుఁ
బాపమెఱింగి శుద్ధ | పశువు గాక
ముదిసి యోగి కరణి | ముద మొప్పుఁ గావలె ||వి|| 3185
బ్రహ్మచర్య, గార్హస్థ్య, వానప్రస్థ, సన్యాసములు మనుజున కవసర
మన్నాడు.

ఆ. పుట్టినదియు మొదలు | పురుషుఁ డేర్పడు దాఁక
మంత్రసాని గూడు | మరిగి యంత
పోయిరావె యనుచు | పుత్తురు సెలవిచ్చి ||వి|| 3186
అవసర మున్నంత వర కాదరించి అటుపైని అంటినయరు.

ఆ. పుట్టినపుడు లేదు | పురిటింటిలో లేదు
తల్లి మెడకు లేదు | తనకు నేల?
తల్లి శూద్రురాలు | తాను బ్రాహ్మణుఁడట ||వి|| 3187
యజ్ఞోపవీతము ప్రజ్ఞాశాలి కేల ?

ఆ. పుట్టినపుడె బొడ్డు | పట్టి కోయుచు నుండ

నప్పుడు గురు ముద్ర | లానతి పడె

ముద్రలేని వారు | ముజ్జగంబుల లేరు ||వి||

3188

బొడ్డు కోయగానే జడ్డగు మాయలో చిక్కును ప్రాణి.

గీ. పుట్టినప్పుడు తెచ్చెనే | పుడమి విడిచి

గిట్టు నప్పుడుఁ గొనునొకో | యట్టి ధనము

నడుమ నీయాజ్ఞ వచ్చెఁ ద్రి | నాధ యనుచు

నర్థికిని నీయఁ డేమందు | వ్యర్థి వేమ.

3189

పుట్టినప్పుడు గిట్టినప్పుడు లేదు మధ్యనొచ్చిన మాయ ద్రవ్యానికి
మమకారం మడడం దేనికి ?

ఆ. పుట్టి పుట్ట లేదె? | పుడమిని జనులెల్ల

పుట్టి గిట్టలేదె? | పూర్వు లెవరుఁ

బుట్టి గిట్టు తెల్ల | వట్టి భ్రాంతులు సుమ్మి ||వి||

3190

దేహానికే గాని దేహికి పుట్టుటా చచ్చుటా లేదు.

ఆ. పుట్టి పెరిగి చచ్చి | భూమిలో పడనేల ?

పుట్టు చావులు లేని | పూజ్య గొల్చి

గట్టిగా కై వల్య | కాంతను చేరరా ! వి||

3191

కై వల్య కాంతను చేరాలంటే కలకాల మున్నవానిని గాంచుము.

ఆ. పుట్టుటకును ముదము | గిట్టుటకును వెత

యంద రెఱిగి నట్టి | దై న విదై

చచ్చువాడె పుట్టఁ | జప్పన నేడ్వరే ||వి||

3192

చావుపుట్టుకలు చక్రాకారముగా తిరుగును.

ఆ. పుట్టుదుఃఖమునను | బొరలు దుఃఖమునను

గిట్టు దుఃఖమునను | గ్రిందఁ బడును

మనుజు దుఃఖమువలె | మఱిలేదు దుఃఖంబు ||వి||

3193

మనుజు డానందమందుట మహాఖిష్టంగానే యున్నది.

ఆ. పుట్టు ఫలములేని । పురుషాధములు భువి

పుట్ట నేమి లేక । గిట్ట నేమి ?

పుట్టలోన చెదలు । పుట్టదా ! గిట్టదా ! ॥వి॥

3194

జన్మమును సార్థకము చేయలేనివాని జన్మ నిరర్థకము.

ఆ. పుట్టు బ్రహ్మలైదు । పుడమిని నడవఁగా

జేతబ్రహ్మలే ? । శ్రేష్ఠమగును

ఏల విగ్రహములు । మూల విరాటెచ్చు ॥వి॥

3195

పుట్టు భ్రమలు = పంచభూతములు. మూల విరాట్టున్న ముక్తికి
కొదవగునా !

ఆ. పుట్టు బిత్తలివలె । బోవు బిత్తలివలె

దిరుగు బిత్తలివలె । దేహి ధరణి

నున్న నాటికైన । నుపకారి గారేడు ॥వి॥

3196

బిత్తలి = ఎగిరి నడచేవారు ; అహంభావముతో అన్యులను ఆద-
రించ లేదు.

ఆ. పుట్టు ముగ్ధ తిరిగి । పోయెడి యా ముగ్ధ

తేర ముగ్ధ తాను । దెలియలేడు

ఉన్న నాటికయిన । నుపకారి కారేడు ॥వి॥

3197

ముగ్ధ = స్త్రీ ; తేరముగ్ధ = ముక్తికాంత ; ఉన్నప్పుడు ఉపకారి
గానివాడు ఓగే ?

ఆ. పుట్టువార లెవరు ? । పుట్టకుందు రెవరు ?

పుట్టి పుట్టనట్టి । పురుషు లెవరు ?

పుట్టి పుట్ట నట్టు । బోధించి చూడరా ! ॥వి॥

3198

జన్మరాహిత్యముకోసం సాధన అవసరము.

ఆ పుట్టు వెఱుంగి గనని । పురుషాధములు భూమిఁ

బుట్టనేమి వారు । గిట్టనేమి ?

పుట్టలోనిఁ జెదలు । పుట్టదా ! గిట్టదా ! ॥వి॥

3199

దానములు చేయని వాని జన్మ దండుగలకే !

ఆ. పుట్టుశక్తులైదు । పుడమి నటింపంగ
విప్రులెల్ల వేద । వేత్త లండు
శక్తి పుత్తు కులము । జగతిలో నెఱుంగరో ! ॥వి॥ 3200
పంచభూతాలు ప్రాణి కాధారము.

ఆ. పుట్టెడు చెరగంగ । బుక్కెడై నను చిక్కు
పొల్లు విత్తులందు । భూమి లోన
నాడి తప్పు మాట । యంతకు స్వల్పమా ॥వి॥ 3201
చెరిగినపొల్లు లోనైన గింజ కాన్పించునుగాని అబద్ధమాడువాని మాటలో
అంతా లోపమే.

ఆ. పుట్టెడు చెరిగిన । బుట్టెడు చిక్కదు
పొల్లు విత్తులందు । భూమి యందు
నాడి తప్పుమాట । యంత కన్నను గీడు ॥వి॥ 3202
అడితప్పినవాడిని అసహ్యంగా చూపించేడు.

ఆ. పుట్టెడు తావునే । మోహము నాపించి
దుడుకు తనమున మనసు । దుముక సాగు
దుముక సాగుట యెఱిగి । యముడు బ్రహ్మకుదెల్పు ॥వి॥ 3203
ఉద్భవించిన తావుకే ఉజ్జూత లాగనెల ? అని వేమన మాట.
ఇది సాధ్యమగునా !

కం. పుడకను బెజ్జము పుచ్చుక
పుడకను తరుగంగ నగ్ని । పుట్టిన భంగిన్
విడువక పడతుల కూరిమి
తొడరిన విరహగ్ని బుట్టు । తోడనె వేమా ! 3204
పుడక = కట్టపుల్ల; బలుసుగర్ర, నిల్లుగర్ర ; కంది, స్రుత్తి కర్రలు;
రావి జువ్వి; కర్రలు, వీటి అశోకనృ రాపిడికి అగ్ని పుట్టును.

కం. పుడకను బీజము పుచ్చుక
పుడకను దరుగంగ నగ్ని । పొడమిన భంగిన్
విడువక పడతుల కూటమి
మడపంగా వలయునండు । మహిలో వేమా ! 3205
విరహగ్ని ఉద్భవించే విధానమునకు ఉపమాన మిచ్చేడు.

ఆ. పుడమి గర్భ వశత । బురుకుత్సుడను మేటి
ధర్మ మనుసరించి । ధాత్రినేలి
తనకు గానివేళ । దాఁ బడెఁ గష్టముల్ ॥వి॥

3206

పట్నక్రవర్తలలో నొకడైన బురుకుత్సుడు మహానుభావుడైనా
మహాకష్టముల నంజెను. నియమమున్న నెగడును కష్టములు.

ఆ. పుడమిఁ దిరుగఁ బడయుఁ । బుణ్యంబు లెల్లను
గలుగు సాధుజనులఁ । గన్న యపుడే
వడినినీరు నదిని । గడుదేటయై యుండు ॥వి॥

3207

ముమ్మారు భూప్రదక్షిణచేయు ఫలము మనిపుంగవు దర్శన
మాత్రన లభించును.

కం. పుడమినిగల నడజీవులు
బడబాగ్నియు దీవులకును । భానుని యెడల
న్లడమును గూడిన యప్పుడే
వెడలని ప్రళయంబునకును । విధమది వేమా!

3208

ప్రాణుల యందలి ప్రాణలేజము, నూర్యుని యందలి వేడిజలము
నందలి జడము, బడబాగ్నియు ఇవి యేకమయినచో ప్రళయముఁ
గలుగును.

ఆ. పుడమి యుప్పురంబుఁ । బురికొనె జగముల
రక్ష సేయఁగల్గు । రాజులెవరు ?
మహిపతి యను పేరు । మనుజున కేడదో ! ॥వి॥
భూపాలుడు లోక పాలుడెట్లును ?

3209

ఆ. పుడమిలోన నరులు । పుత్రులఁ గనఁగోరి
యడలుచుందు రనుప । మాశచేతఁ
గొడుకు గలిగినంతఁ । గుల ముద్ధరించునా ! ॥వి॥

3210

“అపుత్రశ్య గతిర్నాస్తి” అను సూత్ర మబద్ధముగా వేమన
తెల్పుచున్నాడు.

ఆ. పుణ్యపురుషు వీపు | పుండైన సంతలో

వసుధలోన చాల | వార్త కెక్కు

పేదవారి యింట | పెండైన నెరుగరు ||వి||

3211

“ భాగ్యవంతుని కావడి భగవానుడు మోస్తాడు ” అను ఆర్యోక్తికి యిది సాటి.

ఆ. పుణ్యమంత కూడి | పురుషుడై జన్మించె

బాపమంతగూడి | పరగునె సతి !

కష్టపు సతియన్ను | గనువారు లేరయా ! ||వి||

3212

“ పుణ్యము పురుషుడైతే

పాపము పడతి అవుతుందా ! ”

ఆ. పుత్రుడి గలవాని | పుండు గాధయు గూడ

వసుధలోన జాల | వార్త కెక్కు

పేదవానియింట | బెండైన నెఱుగరు ||వి||

3213

పుత్రుడి = బంగారము (ధనము) ధనమున్నవాడు చెడ్డవాడైనా ధరణిలో పేరున్నవాడే.

ఆ. పుత్రసంతు లేక | పుత్రుండు జగతిలో

పుణ్యలోక మెట్లు ? | పొందగలడు

పుత్రహీనునకును | బుణ్యంబు గలదెట్లు ? ||వి||

3214

వేమనను జేశాటనలో అక్కడక్కడ డిగిన ప్రశ్నలకు జవాబులివి,

ఆ. పునుగు బిల్లియేల ? | బుట్టించువాసన

దాని మహిమ లేమి ? | ధరణి లోన

బ్రహ్మ చేతల్లెల | బలుగాకి చేతలో ! ||వి||

3215

కస్తూరి పిల్లియొక్క ఘనతను వర్ణించాడు (జంతుకాస్త్ర విజ్ఞానము)

క. పురములు నాటిటిపై నొక

పురమందును మూల శక్తి | పూనిక గనుగా !

యరమున గుడిగని సంతట

బరిపూర్ణ సమాగమంబు | బయలగు వేమా !

3216

షడ్భక్రముల సంచారభావములను చెప్పుతూ సహస్రాన్ని ప్రశంసించాడు.

ఆ. పురహరునకు నేత | పురువు తా నేసిన

స్థిరము కల్లు జ్ఞాన | జీవమయ్యె?

నేత కేమివచ్చె? | నిజభక్తి హేతువు ||వి||

3217

కాశహస్తిలో ఈశ్వరునకు వస్త్రము నేయుటచేత సాలెపురువునకు
సహస్రారస్థానాధిష్ఠత వచ్చెను.

ఆ. పురుగు చేరిన చెట్టు | పురడించగాబోదు

నడుము విరిగిన కుక్క | నడచి రాదు

కీర్తి కేడ్చిన యోగి | మూర్తిని గనలేడు ||వి||

3218

చిద్రముబట్టిన వారు తుద్రులే.

ఆ. పురుష చిహ్నం జూడఁ | బుట్టె స్త్రీలకు భ్రమ

పురుషుఁ డేహ్య మనుచుఁ | బుట్టరాదె?

శివుఁడు పురుషుఁడైన | స్త్రీలకుఁ జిక్కునా? ||వి||

3219

లింగాన్నిజూచి పులకరించే అంగనలు అంగజఘంగుని లింగాన్ని
జూచి అట్లెందుకు కారు?

ఆ. పురుషుఁ డెన్ని గతులఁ | బుట్టువు మొదలుగఁ

బాప చింతఁ జేయుఁ | బామరతను

మహినిఁ గుంటి కుక్క | మాంసముఁ దిన్నట్లు ||వి||

3220

స్వతస్సిద్ధమగు గుణములు యేసమయములోను పోవు.

ఆ. పురుషు డెఱుంగఁ జంపు | భూపతి వినఁజేటు

అఖిల నిందలకును | నాలయంబు

పర పురుష గమనము | ప్రత్యక్ష నరకంబు ||వి||

3221

అన్యపురుషవాంఛ అవస్థాకరము గాదా!

ఆ. పురుషుభాగ్యమున నె | పుణ్యవతి లభించు

బుణ్యవతికి నట్లె | పురుషు డబ్బు

నిరువు రనుభవింప | హితులును, బుత్రులు

నప్తభోగములును | నమరు వేమ!

3222

అదృష్టం గల దంపతులకు అన్యోన్యనందము గలుగును.

ఆ. పురుషులరసి కొన్ని । పుణ్య భూము లటండ్రు

బుద్ధిలేదో ? యదియు । భూమిగాదో ?

పుణ్యతీర్థమునకు । బోయి వచ్చితి మందు

రేమనందు నయ్య । యింకను వేమ !

3223

ప్రకృతిలో పవిత్రము గలదేది !

ఆ. పులియడెట్టి దన్న । భూలోక మృగరాజు ;

కలియడెట్టి దన్న । గానరాదు,

పులిక బులివి యెంత । భువిని నాకవి యెచ్చు ॥వి॥

3224

భావము అగాధం గానే యున్నది.

ఆ. పులుపు మామిడి కాయ । బలుపక్వ గతియ

పండు తీపేనని । ప్రజల కెఱుగు

జ్ఞాన పురుషు గొల్వ । జ్ఞానంబు తీపెరుక ॥వి॥

3225

పరిపక్వదశలో అన్నియు ఫలవంతములే !

ఆ. పువ్వు చనుగలిగిన । భూమెల్ల వెలసేయు

గొదమ చన్నులు గన । గోటి సేయు

దడక చన్నులు గన । దయ్యాలు నొల్లవు ॥వి॥

3226

శలకాంత కులుకు మువ్విధములుగా విభజించి శలకట్టాడు వేమన.

కం. పుష్పములలోన నుత్తమ

పుష్పము విరజాజిపూవు । పురుషుల లోనన్

నిష్పక్షపాతి శ్రేష్ఠుడు

నిష్ప్రాపంచికుడె యోగి । నిజముగ వేమా !

3227

అసాధారణోపజ్ఞాధురీణుడగు వేమన విజ్ఞానాన్ని విశ్వవీధుల జాటుతుం దీపద్యము.

ఆ. పుస్తకములు, జడలు, బులితోలు, బెత్తంబు

గక్షపాలలు, బది । లక్షలైన

మోతచేటె కాని । మోక్షంబు లేదయా ! ॥వి॥

3228

యోగులమని భోగ పువేషములు వేయు జోగులను నూత్రికరించెను.

ఆ. పూజకన్న నెంచ | బుద్ధి నిదానంబు
మాటకన్న నెంచ | మనసె దృఢము
కులము కన్న మిగుల | గుణమె ప్రధానంబు ||వి|| 3229
మానవావశ్యకములగు హిత సూక్తులు చెప్పెను.

ఆ. పూజ చక్కజేసి | పుణ్య మార్జించిన
పూజ్యుడైన గురువు | భూమిలోన
తేజ మెల్లను గాంచి | తిరుగుచుండును సదా! ||వి|| 3230
“ విద్వాన్ సర్వత్ర పూజయేత్ ”

ఆ. పూజ విడక చేసి | పుణ్యంబు నార్జించు
పూజ్యమతియె ననదు | పూజవలనఁ ;
దేజమంతఁ దెలిసి | తిరుగు నెన్నిటికైన ||వి|| 3231
నిత్యపూజ నిర్మలత్వము నాపాదించును.

ఆ. పూజ సేయఁ జేయఁ | బూజారి తానాయె
పూజ్యవస్తువెన్న | భునిని దానె
యేడఁ బూజసేయ | నెల్లదిక్కులఁ దానె
తాను నేను, నేను | దానె వేమ. 3232
అంతటా నిండియున్న వాని నడుగ నేల !

ఆ. పూతగడ్డికేలఁ | బుట్టించె వాసన
కనకము తనకేమి | కల్లఁజేసి
బ్రహ్మ చేతలెల్ల | బాడైన చేతలు ||వి|| 3233
చమత్కారభావముతో సృష్టికర్తను దిట్టెను.

తే. పూని సుఖదుఃఖములు మీటి | లోనఁ జేరి
తాను దానగు తత్వంబుఁ | దాకి తాకి
పోరి పరిపూర్తి పొందుటే | పుణ్యమయ్య
యిట్టుకాకున్నఁ గడతేలు | టెట్టు వేను ? 3234
పరతత్వాన్ని పరిపరివిధముల సాధించి పట్టమన్నాడు యోగి.

ఆ. పూపజనుల నాఁడు | భూమెల్లఁ జేయును

గొదమచనుల నాఁడు | కోటిచేయుఁ

దటుకుచనుల నాఁడు | దారంబునేయదు ||వి||

3235

కాముకుల దృష్టికి కాంతలు పలువిద ఖరీదులు చేయుదురు.

క. పూరకమున యోగీంద్ర వి

హారునిఁ గుంభించి పట్టి | హటము దలిర్పం

గా! రేచక, పూరకముల

పోరున గుంభించి యందఁ | బురికొను వేమా!

3236

యోగీంద్ర మానస విహారుని యొప్పుగా పట్టుటకు త్రిపుటిని దివ్య
|కమములో నడిపించుమన్నాడు.

క. పూర్ణమగు యుక్తి, యోగికి

బూర్ణము! సాధనము సపరి | పూర్ణము సంసా

రార్ణవ తారకగోచర

పూర్ణము! పరిపూర్తిచెందఁ | బూనుము వేమా!

3237

సంసార సాగరము దాటుటకు పూర్ణమును సాధించే ముక్తి అను
నాన ఆనందము.

ఆ. పూర్ణమైన తనదు | భుజబల్మిఁ జూడక

భువిని జెడుగుతోడఁ | బోరరాదు

పాలకుండరాయి | పగిలించుడగిలిన ||వి||

3238

అంతర్యమెరుగక అడుకోరాదు.

ఆ. పూర్ణంబుగా గురుని | పూజ్యపాదంబులు

నిర్మలంబైన లో | నేత్రములను

గురునిగా పరికించి | నరసుండె యోగిరా! ||వి||

3239

మనస్సులో గురుని మహిమ మననము చేయుము.

వాక్యము :- పూర్ణసమాధిలో రేచించి, కుంభించి, పూరించి,
పెద్ద గాలివలెనే బరగుచుండు. యేడుకోట్ల వెట్టినాదంబులు గాన
బడును. మేను చల్లనిగాలి వినరును, గాలిలోపలనుండు గంధర్వ

నాదంబు, గానపడు వినువాటిలో చుండు, ఎంతైన నడువీధి. నాడు
చుండు, నాభికినడుమ వెలుగు. నాభి చక్కగా నడియింట భయలొను,
బయటనుండు బ్రహ్మ బయలొను. వేదాంత వేద్యులు వెరగుపడి
మరుగుచుందురు. దానికెగువనె యుండు రాజన, కళ్యాణమూర్తి, దాని
కెగువనెయుండు తామస కళ్యాణమూర్తి. దానికెగువనెయుండు నడి
యింట త్రోవ, ఆడ వుండును దశేంద్రియాల అవతార రూపు ఒకటి,
దానికెగువనెయుండు చుక్కలవలెనె కొంత చంద్రసూర్యుల ప్రభా
కరము వెలుగు, దానికెగువనెయుండు సవరత్నపు దేహి, దాని
కెగువనెయుండు తటాకంబు, దానికెగువనెయుండు పున్నమ బయలు,
దాని కెగువనెయుండు సవరంధ్రముల త్రోవ, తొమ్మిది చాయ
లతో యేకాంత మెఱుపు, దానికెగువనె యుండు సప్త ద్వీపం
బులు, దివ్యమణి తేజంబు, తేజంబులో నుండి తేజ వర్ణ చ్ఛాయ
వెలుగుచుండు, దానికెగువనె యుండు దివ్యకాంతి రత్నభూరి మంట
పంబు, దానికెగువనెయుండు పగడంపుచాయ. దానికెగువనె యుండు
దీపకళికా దీపంబు వెలుగు, ఆణిముత్యపు సరులు ఆడనుండి గురిసె.
అమృతంపుసోన అపుడెగురిసె, మంచుధారలువంటి సరులు దిగును,
చుట్టు బట్టబయలు, నట్టి నడుమ కపాలపురై ఆడ వుండును పంచ
వంటి మేను కడువ కడుపులో కారణతనూజ విశ్వదాభి రామ
వినురవేమ ||

3240

పూర్ణసమాధిలోనున్న యోగి పూర్తిగా గమనించి విశేషమరివి.

ఆ. పూర్వ జన్మమందుఁ | బుణ్యంబుఁ జేయని

పాపి తాఁ ధనాశఁ | బడుట యెల్ల

విత్తు మఱచికోయ | వెదకిన చందంబె ||వి||

3241

“కందిగుడ్డిలో మరచి పప్పుబానలో దేవేడట”

ఆ. పూర్వవాసనగల | పుణ్యాత్ముని కలిమి

యాటచెలమ రీతి | నూరునెపుడు

నెందఱికి నొనఁగిన | నెప్పటి యట్లుండు ||వి||

3242

ఉచితజ్ఞుని దాతృత్వము ఊరించేది ?

ఆ. పూసపోగు, బసిడి | పుట్టంబు, విద్యయుఁ

గాయపుష్టి చాలఁ గలిగెనేని,

గాని కులజుడైన | ఘనుడంచు రమ్మండ్రు ||వి||

3243

విగ్రహపుష్టికంటేచాలు, నేవేద్యం నష్టి అయినా పరివాలేదు.

ఆ. పూసపోగులై న | పుట్టంబు విడియంబు

కాయపుష్టి మిగుల | గలిగియున్న

హీనజాతినైన | నిందు రమ్మందురు ||వి||

3244

అందచందాలజూచి అదరిస్తారు.

ఆ. పూసపోగు పసిడి | పుష్పంబు మొదలైన

సంపదఁగలవాడు | జగతిలోన

హీనకులజుడైన | నెట్టివాడైనను

రండు రండటండ్రు | రహిని వేమ.

3245

నిండైన దండిచేమలు జూచి “రండీ రండీ” అని పిలుచుట ప్రజల కలవాటు.

ఆ. పూసపోగుఁబెట్టి | పురుషుని భుజమెక్కి

కన్నులార్ప వార | కాంత చేరి

తనకు లొంగువానిఁ | దడయకచంపురా !

3246

వార కాంతకు లొంగినవాడు వటిధ్రుఁడు

ఆ. పృథివి కుదక మేగె | పృథివిపై మొలకెత్తె

మొలక పృథివికేగె | మొగడె సుతుఁడు

ధరణి జనులకెల్ల | తల్లియ పెండ్లాము ||వి||

3247

విజ్ఞానవేత్తలను విమర్శించుని యీ విలువగలపద్యాన్ని శెలయించాడు వేమన.

ఆ. పృథివి బుట్టే మొలక | పృథివిలోఁ గలిసెను

మరల నదియె పుట్టు | మగడె సుతుఁడు

ధరణి జనులకెల్లఁ | దల్లియే పెండ్లాము ||వి||

3248

వేమనకు కొంటె కోణంగుల వేయు ప్రశ్నలకు జవాబుగా యిలాంటి పద్యములు చెప్పట పరిపాటి.

ఆ. పృథివి మీఁదఁ బుట్టి | పెరిగిన హంసల

వివారణం బెఱింగి | విడువక మదిఁ

దిరుగ నేర్చువాఁడు | ధీర్ఘుడై యుండురా ! ||వి||

3249

ఆధారచక్రమున పుట్టినహంసలను పెంపొందించినవాడే బ్రహ్మవేత్త.

ఆ. పృథివి యప్పునందు | పుట్టెను గానుడి

అప్పు బుట్టె నగ్ని | నమరిజూడ

నగ్ని వాయువందు | వాయు వాకసమున

గల్గి వెలసెఁగాదె ? | క్రమము వేమ !

3250

పంచభూతోత్పత్తి ఆనగా భూమియందు నీరు, నీటియందు దగ్ని, దానియందు గాలి. దానియందు వాతాశము వెలసినవని వేమనవాక్కు.

ఆ. పృథివి యప్పు వహ్ని | పునరుద్భవంబున

వాయువాకసంబు | వనరగూడి

పంచభూతములటు | పరగి లోకములాయె ||వి||

3251

పంచభూతములు ప్రభావమున బ్రహ్మాండ ముద్భవిల్లినదని యోగినూక్తి.

ఆ. పృథివివారికెల్లఁ | బెట్టును నొక గిన్నె

పోతు కుడిచి కులముఁ | బొలయఁ జేయఁ

దలను జేయిపెట్టి | తగనమ్మఁ జెప్పఁదా

వారకాంత నమ్మ | వలదు వేమ.

3252

జగమునందలి జనులందరు ఒకటిగా శావించి ఏకముచేసినవాడు మహాత్ముడు.

ఆ. పెంటిమేళమునకుఁ | బెద్దలై వత్తురు

పోతుమేళమునకుఁ | పోరె యెవరుఁ

బుండున ముసరెడిది | పూవుపై వ్రాలునా ? ||వి||

3253

పెంటి = స్త్రీ; చెడుగువారు చెడుగునకే చేరుదురు.

ఆ. పెక్కు చదువు లేలఁ ? | జిక్కు వాదము లేల ?

నొక్క మనసు తోడ | నూరకున్న

సర్వసిద్ధుఁ డగును | సర్వంబుఁ దానగు ||వి||

3254

వాద భేదములులేనివాడే వాసిగల యోగి.

ఆ. పెక్కు జనులఁ గొట్టి | పేదల వధియించి
 డొక్క కొఱకు నూళ్ళు | దొంగిలించి
 యొక్కడి కరిగినను | నెఱిగి యముఁడు చంపు ||వి|| 3255
 ఆన్యాయములు చేసినవారిని అలసట పెట్టును యముడు.

క. పెట్టగవలె బీదలకును
 నెట్టగవలె దుర్మతముల | నెనరున నెపుడున్
 పట్టగవలె పరమ పదము
 దిట్టముగా నీవిధమున | దివురును వేమా ! 3256
 ఉన్నటికి మార్గముల నొప్పుగా చెప్పెను.

ఆ. పెట్ట పుంజుఁ గూడి | పెనఁగిన యప్పుడు
 గ్రుడ్డు వెట్టి తాను | గులముఁ జేయుఁ
 బుంజు లేని పెట్ట | పుడమిఁ గుప్పల నుండి
 తోలుగుడ్డు వెట్టుఁ | దొడరి వేమ. 3257
 జనబాహుళ్యముగల శాస్త్రాన్ని చెప్పేడు వేమన

ఆ. పెట్టి నంత ఫలము | పెక్కండ్ర కుహపతిఁ
 జేయకున్నఁ దాను | జెఱుపకున్నఁ
 బెండ్లి నేయు నట్టి | పెద్ద ఫలంబురా ! ||వి|| 3258
 తాను పెట్టకపోయిన పెట్టేవారిని చూపించుట పెద్దతనము.

ఆ. పెట్టి పోయ నొక్క | పెద్దడు సౌఖ్యంబు
 యాలు చచ్చిన గతి | యదియుఁ గాక
 నుండు నా శివుండు | యొగిహాని యందున ||వి|| 3259
 పెట్టుపోతలు గలిగిన పుణ్యాల హృదయములో సాంబుడు అంబను వీడి ఉంటాడు.

ఆ. పెట్టి పోయలేని | వట్టి దేబెలు భూమిఁ
 బుట్టనేమి వారు | గిట్టిరేమి ?
 పుట్టలోనఁ జెదలు | పుట్టదే గిట్టదే ||వి|| 3260
 దానధర్మము లేనివాడు తరలిపోయిననూ దండుగులేడు.

ఆ. పెట్టి పోయువాడు | కట్టడి గల దాత
తిట్టిపోయువాడు | తుట్టె పురువు
రట్టు నేయువాడు | రాణింపునకు రాడు ||వి|| 3261
రట్టు చేయక. తిట్టక పెట్టేవాడే దిట్ట.

ఆ. పెట్టువార లెవరు? | పెట్టకుండు రెవ్వరు?
పెట్టి పెట్ట నట్టి | దిట్ట లెవరు?
పట్టు దప్పకుండ | బావించి చూడరా! ||వి|| 3262
విజ్ఞానాన్ని వెతకమని హితోపదేశం జేశాడు వేమన.

ఆ. పెట్టువారి తల్లి | ముట్టుకోకలు మోసె
వారి తండ్రి కూలి | వడ్లు మోసె
గాడిదెల కొడుకుల | ఘనమేటి ఘనమురా? ||వి|| 3263
వేమన వినన. కనిన, విషయములు వివరిస్తుంటాడు పద్యాలలో.

ఆ. పెట్టెడు పటియింట | బెట్టని లోభున్న
దిట్టి తిట్టి తిరుగ | గొట్టు దెలియ
బండినట్టి చేన | బల్లెరు గతినొప్పు ||వి|| 3264
దాతదగ్గర కాదనే దూతలు ఉంటారు.

ఆ. పెతరు లన్నమనుచు | బ్రీతితో బిలిపించి
కాకులకును బెట్టు | కర్కులార!
కాకులందు నేమి? | ఘనులకు బెట్టుడి ||వి|| 3265
పితృకర్మను విడువమని వేమన హితోక్తి.

ఆ. పెదవి గొఱుకుదు రిల | నధరామృతం బంచు
జొంగ కడుపు లోన | జొచ్చునటుల
మలము తిత్తిమీద | మనసెట్లు పుట్టురా! ||వి|| 3266

మ. మలభూయిష్టపు తోలుబొమ్మకయి మీమర్యాదలన్నీడినా
తులకున్నిక్కుట న్యాయమేన!

ఆ. పెద్దల నటనములు | ప్రేమతో వినియుఁ దా

నటుల నడవఁ గనఁగ | ననువు పడదు

పులినిఁజూచి నక్క పూతఁ | బూసిన యట్లు ||వి||

3267

“పులిని జూచి నక్క వాతవేసుకొనునట్లు” అనుసామెత నను
సరించిం దీపద్యము.

ఆ. పెద్దలమని కాళ్ళ | బడిపించికొని నరుల

* కుపదేశములఁ జేసి | కాసు లడిగి

పరమయోగుల రీతి పరమందు వుందురు ||వి||

3268

* యతులు పోయినవి. పాదపూజలని పైసాలులాగే పగుల పగిహ
సిఁ చేడువేమన.

ఆ. పెద్దల వచనములు | ప్రేమతో జూచి తా

నటుల నడువబోవ | ననువు పడదు

వ్యాఘ్రముఁగని నక్క | వాతనుఁ బడ్డట్లు ||వి||

3269

పెద్దవారి వేపాలు పిన్నవారికి తగవు.

ఆ. పెద్దలు గడియించి | పెట్టిపూడ్చిన ధనము

ఎచ్చోట నున్నదో | యెవ్వ డెరుగు?

భూతాంజనము లేక | భూదేవీ చెప్పనా? వి||

3270

* గణభంగము; అంజనాద్యక్ష సిద్ధలలో వేమన కనుభవమున్న దేమో!

ఆ. పెరటిఁ జెట్టు వెట్టి | పరికింప కుండిన

వెలుగు దాటి తీఁగ | వెడలఁ బొరు

నాడుదాని గుణము | నటవలె నుండురా! వి||

3271

లతలూ, లలనలూ అచంచలముగానే యుందురు.

ఆ. వేడు ముట్టై వాని | వినయంబు లధికంబు

చెడ్డముండ మునుఁగు | చెలఁగి పెట్టుఁ

జెడిపె కొడుకు మిగులఁ | జేయునా భాగ్యంబు ||వి||

3272

వేడిమాతివాడు మోసగాడు.

ఆ. పేమ ముదురు కాయ పెనుబొమ్మ కుబుసంబుఁ

జోడుగూర్చి రసము | సోకఁ జేసి

యొక్కయేడు తినఁగ | నుర్వి హేమము తానె? ||వి|| 3273

ఇది కాయకల్ప చికిత్సను గూర్చివేమన శాస్త్రజ్ఞునాన్ని వివరించాడు.

క. వేదకుఁ గన్యాదాసము

బూదిఁ దలిర్పంగఁ జేయు పురుషుఁడు తుదిఁ డా

సాధించుఁ బుణ్య లోకము

వేదాంతరహస్యమద్ది | వినురా వేమా! 3274

బీకవారి నాదరించి నాడే పెద్దవాడు.

క. వేదజీకమంత దోషం

బేదో యీజగతి లోన | నీశ్వరుఁ డెఱుగుం

బేదను బాడఁగను వాఁ డది

కాదను శవ మనుచుఁ జూచుఁ | గదరా వేమా! 3275

యిది లోకాన్నాకల్పింపు చేసుకొని తెలుసుకొన్న విజ్ఞానము.

ఆ. వేదవాడని నిన్ను | ఆదరించెద నంటె

నీయదృష్టంబున | నిల్తు ననవు

బద్దిదుగొ చూడరా | వద్దనే యుందిరా! ||వి|| 3276

అదృష్టహీనున కైవర్య మెట్లబ్బును?

ఆ. వేదవాని బాధ | పెనుభూతమై యుండుఁ

జూడలేని బాధఁ | జూడ వశమే?

కలుగువాని బాధఁ | గనులఁ జూడగ లేమి

కేమి చెప్పవచ్చు | నింక వేమ. 3277

లేనివాడు లేదని, ఉన్నవా డాశతోను బాధలు పడుతారు.

ఆ. వేరి పోయిన పెరుగు | పా లెన్నటికి గాదు

*పాలు పక్వముఁ జేయ | పెరుగు అవును

నలుపు తెలుపును నేయ | అల్పుఁ డేమెఱుగురా? ||వి|| 3278

* యతిపోయెను; తగరాన్ని వెండిచేయు విధానము యిందులో

చెప్పేదేమో!

ఆ. పేరు సోమయాజి | పెనుసింహ బలుడాయె

మేక పోతుఁ బట్టి | మెడను విటువఁ

గాక క్రతువు వలన | గలుగునా మోక్షంబు ? ||వి||

3279

సోమయాజి = యజ్ఞము చేసినవాడు. మేక మెడలు విరుచుటకే
గాని యజ్ఞయాగాదులు మోక్షము నివ్వవు.

ఆ. ప్రేత యన్నమచుచు | బ్రీతితో బిలిపించి

కాకులకును బెట్టు | కర్ములార !

కాకులు పెతరులయి | కలిగింతె మోక్షంబు ? ||వి||

3280

బ్రతికున్నప్పుడు బన్నములు వెట్టి చచ్చినవెనుక క్రాధాలు చేస్తారు.

ఆ. ప్రేమలేని వాని | వినయంబు లధికంబు

చెడ్డ ముండ ముసుఁగు | చెలఁగి పెట్టుఁ

జెడిపె కొడుకు మిగులఁ | జెప్పు నిచ్చకములు ||వి||

3281

చెడిపె కొడుకు చెప్పేమాటలు భూమ్యాకాశాలు పట్టవు.

తే. వైగుడ్లు క్రిందికి | కీగుడ్లు మీదికి

పొయ్యెలాగునఁ జేసి | పొట్ట నుంచి

జనులు కాశికి పోయి | జ్యోతేలకానరో ! ||వి||

3282

కళ్ళు తేలవేసి కాళ్ళుసాచి కాశికి పోవవలె !

ఆ. వైరు నిడినవాని | ఫలమే సఫలమగు

వైరు నిడని వాడు | ఫలముఁ గనునె ?

వైరు నిడిన వాడు | బహు సౌఖ్యవంతుడౌ ||వి||

3283

రైతు ప్రజాకోటికి బహువిధ భక్ష్యములనిచ్చి ప్రాణాలను నిల
బెట్టిన మహాదాత.

ఆ. పాంకముగను మనసుఁ | బోసక సర్వేశు

వంక నిలుపు వాడు | వంశ పరుడు

వంక నిల్పకున్న | వచ్చునా పడవులు ? ||వి||

3284

సర్వేశ్వరు నారాధించక పోయిన వంశప్రతిష్ఠ లేదు.

ఆ. పొందుగ ధరలోన | మును బురూరవరాజు

ధర్మమే జయమని | తనరి యుండి

తనదు కాలగతిని | దా నెఱుంగఁగ లేక

మదనుచేతఁ జిక్కి | మరిగె వేమ.

3285

పట్టుకవర్తులలో పురూరవుఁడు కడుపూజ్యుడు. కామాన్నించి కడగండ్లు బడ్డాడు.

కం. పొందుము హృది గుఱిఁ దగునా

నందము నదనద్వివేక | నాదము పై గా

నిందించు భ్రమల నెల్లను

సందియ్యని బయలు చేరు | సాక్షిగ వేమా !

3286

నందులేని బయలును గనుటే సర్వేశ్వరుని గనుట.

ఆ. పొట్లకాయరాయి | పొదిగి త్రాఁటను గట్ట

లీలతోడ వంక | లేక పెరుగు

గుక్కతోకఁ గట్ట | గుదురుచా చక్కగా ? ||వి||

3287

మాలిన్యముకల వానికి మహా నీతు లేంచేస్తాయి.

ఆ. పొట్టివాఁడు కీడు | పొడల పురుగు కీడు

వట్టి యాశ కీడు | పరుఁడు కీడు

పొట్టి చేయి కాలుఁ | బొసఁగుట కీడురా ! ||వి||

3288

అంగ సాముద్రక శాస్త్రమును అవలీలగా తెలిసికొన్నవాడు వేమన.

ఆ. పొడుగుఁ గల్గు జడలు | పులితోలు, భూతియు

కక్ష పాలలు పది | లక్షలైన

మోత చేతుఁ గాని | మోక్షంబు లేదయా ! ||వి||

3289

కపట యోగుల వేషములను కండ్లారజూచి కనీదీర చెప్పచుంటాడు

ఆ. పొత్తుఁ గుడువవచ్చు | పుత్తుఁడే నయమైన

దొత్తు కొడుకు నెంగి | లెత్తు కొండ్ర

కానివానిజోలిఁ | గానరీ రీతిగా ! ||వి||

3290

కానివాని జోలి మానుటే మానవ ధర్మము.

ఆ. పొద్దు పొద్దున లేచి । సద్దు చేయక శివుని

* పట్ట లేక పోయిరి । పెద్ద లెల్ల

పిరికి జీవుల కెల్ల । దొరుకునా యీ శివుడు ? ॥వి॥ 3291

* యతితప్ప; శివ సాముద్యము పొందాలంటే చిత్తస్థైర్యము గావలయును.

ఆ. ప్రొద్దు పొడుచు చోటుఁ । బ్రొద్దు నిలుచు చోటుఁ

బ్రొద్దు గ్రుంకు చోటుఁ । బొసగఁ జూచి

ప్రొద్దెఱిగిన వాఁడు । పోలుపైన యోగిరా ! ॥వి॥ 3292

కాలక్షానతత్వాన్ని కూలంకషముగా తెలిసికొని చెప్పనవల్యము లివి.

ఆ. ప్రొద్దు పొడుచుటెఱిగి । ప్రొద్దు నడయెఱింగి

ప్రొద్దు గ్రుంకునట్టి । పోలికెఱిగి

ప్రొద్దుఁ దెలియు నతఁడె । పొలుపొందు బ్రహ్మంబు ॥వి॥ 3293

“యోగస్థః కురు కర్మాణి సంకంత్వత్వా ధనంజయ
సిద్ధసిద్ధ్యో సమాధూత్వా సమత్వంయోగ ఉచ్యతే ”
బ్రహ్మము సర్వసమ్మతమున కుదురును. (శంకరభాష్యం)

ఆ. పోక లింగములను । బొరలించి పూజింపఁ

గట్టివేయు వారి । కర్మమేమొ ?

కడిగి త్రాగ వారి । కడుపేమి నిండురా ! ॥వి॥ 3294

శైవమత సంప్రదాయము.

ఆ. పోనిఁజూచి తెలివి । పూర్వా పరంబుల

దడుపు గుడుపు పడుపు । తత్త్వమెఱిగి

నడవ నేర్చినట్టి । నగుఁడె గృహస్థుండు ॥వి॥ 3295

గృహస్థాశ్రమ ధర్మాన్ని కూలంకషముగా చెప్పెడు.

ఆ. పోవనీయకుండు । పొరలిగ్రతు లింగంబు

గట్టివేసి యేమి । కల్లఁ జేసె ?

నఖిల కర్మములకు । నాకారమే సాక్షి ॥వి॥ 3296

లింగమును బంధించిన బెంగుల జెర్రిని వివరించాడు.

ఫ

ఆ. ఫక్కిదెలిసి పలుకు | నొక్కచాక్యమె చాలు
పెక్కులేల ? వట్టి | ప్రేలుటకడ
దిక్కుకలుగ | మొక్క | దేవుడొక్కడె చాలు ||వి|| 3297
పద్ధతి తెలిసిన మాటయు వరమిచ్చే దేవుడు ఫలప్రసములు.

ఆ. ఫణికి గోరలుండ | భయమొందునట్టులె
వెరతురయ్య దుష్టు | విభవమునకుఁ
గోఱ లూడఁ ద్రాచు | మీఱదు దుష్టుఁడు
విభుత పోను బెట్టు | వెతలు వేమ. 3298
దుష్టులు ఎట్టిపరిస్థితులలో నై నా దూరముగా నుండువలసినవారే !

ఆ. ఫణితిదెలిసి మాటు | పట్కుటే యుక్తము
గణనకెక్కునట్టి | ఘనుడె యెపుడు
గుణములేకయున్న | గుదురునే యాహాలు ? ||వి|| 3299
యుక్తాయుక్తములు తెలిసి యుక్తసరిగా మాట్లాడుము.

ఆ. ఫలక మెడమచేతఁ | బట్టి ఖడ్గంబున
బంటు తనము రాదు | ప్రతిభ లేమి
వీధిలోను దిరుగ | వెలఁది పురుషుండొనె ||వి|| 3300
డాలు ఖడ్గము బట్టు వీలుచెలిసిన మాత్రమున నీరుడు గానేరడు.

ఫలకము = డాలు ;

తే. ఫలము నిహమందు బరమందుఁ | బడయఁ గనని
యట్టి భూభారమగు వార | లెట్లు సృష్టి
చేయఁబడి రయ్య ? బ్రహ్మచే | జెన్నుమీఱ
వరిపొలంబునఁ గనవుండు | వరుస వేమ. 3301
నిరర్థకతీవులు సృష్టిలో బరువుచేటు.

ఆ. ఫలములేని కార్య | ములు సేయనొల్లరు
కలజనంబులెల్ల | నిల నిజంబు
ఫలము మంచిదైన | బరువందు ముదమందు ||వి|| 3302
ఫలప్రదములైన కార్యములు పనిబూని ఆచరింపవలయును.

ఆ. ఫాలనేత్రుడైన | భావింప లేడయా
 ఆలిమిఁ బెట్టి | యాది మరవ
 గోల యనుచు నమ్మఁ | గూడదు వెట్టియై ||వి|| 3303
 అసలువిషయాన్ని అడదాని భ్రమచేత అందఱూ మఱుగు

ఆ. ఫాలభాగము నందు | పారాదుచున్నట్టి
 ముక్తికాంతనుఁ బట్టి | మూలచేర్చి
 నిండు పౌర్ణిమ నాడు | నెలకొని చూడరా! ||వి|| 3304
 ఫాలభాగమునందున్న పరంజ్యోతిని పరికించ మన్నాడు

ఆ. ఫాలమునకుఁ బొట్టు | పడతికిఁ జాట్టును
 కాపురమున గుట్టు | కలిసి కట్టు
 ఉన్నఁ జూడులేక | యున్నచు బాడురా! ||వి|| 3305
 అందచందాలు పొందుగా చెప్పటలో అంకవేసిన చేయి.

బి

ఆ. బంగరు పొడఁ గన్న | భామలఁ బొడఁగన్నఁ
 జిత్తమునను | చింత నేయఁ డేని
 వాడె పరమ యోగి | వర్ణింప జగమందు ||వి|| 3306
 కాంతా కనకముల కాతరు లేనివాడే ఘనమైన యోగి.

ఆ. బంగి త్రాగి తిరిగి | బకము చాడ్చున నుండ
 సంగ్రహింపరాదు | చంద్ర కళలు
 *బ్రుంగు మదిని బోరి | మిన్నంది యుండరా! ||వి|| 3307
 * యతిలేదు; మత్తువలన సత్తును సాధించలేడు.

ఆ. బంగి త్రాగువాఁడు | భావము నందఁడు
 నింగి కెగయు కైపు | నిల్పినీడు
 లింగ మమర బంగి | లీలను జెందురా! ||వి|| 3308
 మనసు భంగపడని సంగతితో లింగైక్యమును పొందుము.

ఆ. బంటుతనము కాదు | బలముతోఁ గట్టగా

వెంటనుండి మనసు | వెతలఁబఱచు

నింటఁ గెల్చి రచ్చ | నిలఁ గెల్వవలె నయా ! వి॥ 3309

నూత్తులను సరసోత్తుల చే గలపి పద్యముగా ప్రజల కందించుట
అంచేసినచేయి వేమనాహ్వనిది.

ఆ. బంటువలెనె లేచుఁ | బండితమ్మన్యఁడు

సాధు పండితుండు | శాంతముగను

కుక్క కూయ నేమి | గుఱ్ఱమునకు లెక్క ? ॥వి॥ 3310

పండితమ్మన్యఁడు = పాండిత్యము లేక పండితుడనిపించుకొన్నవాడు.

ఆ. బండకుక్క కేల ? | బంగారు సంకెళ్లు

విధవరాలికేల ? | వెండిగొలుసు

ముచ్చముండ కేల ? | ముంజేతి కడియాలు వి॥ 3311

జాను తెనుగు చవిని తేనెసోన లూరినట్లు రచిస్తాడువేమన.

ఆ. బండదానికేల ? బంగారు మొలత్రాడు

విధవరాలికేల ? | వెండిగొలుసు

ముచ్చముండ కెల | ముంజేతి కడియాలు ॥వి॥ 3312

అయోగ్యులకు యోగ్యవస్తువులే ! అని యోగి వాక్కు.

ఆ. బండబూతు లాడు | పరమ సీచుండెన్న

దండివారి మేల్మీఁ | దానెఱుగునె ?

చందనంపు ఘనత | పంది యేమెఱుఁగును ? ॥వి॥ 3313

నీతులు పూతలతో నేతులలో యుంచి ఖ్యాతిగల కవనము చెప్పే
పరిపాటు వేమనకే గలదు.

ఆ. బండమీఁద చెలమ | పాటించి త్రవ్విన

నలవికెక్కుడౌ జ | లాశ లేదు

గుంటపట్టి చెలమ | గుణ ముద్ధరించురా ॥వి॥ 3314

నిరర్థకమైన పనులవలన నీకొచ్చినదేమి ?

ఆ. బండమీఁద నున్న | దొంగబంటును చూచి

* పాము తిందామని | పారివచ్చె

పారివచ్చిన పాము | పండు జూచియు నిలచె ||వి||

3315

* యతిపోయెను : శిష్యు పాములో నున్న మజ్జయే జ్ఞానము.

ఆ. బందెత్రాళ్ళు తెచ్చి | బంధించి కట్టంగ

లింగడేమి దొంగి | లించి నాఁడా ?

ఆత్మలింగమునకు | నర్పింప నేరరో ||వి||

3316

వీరశైవుల లింగధారణను వెక్కిరించెను.

ఆ. బంధ ముక్తుల రెంటిని | బదిలముగను

గోరరాకయ మదియందుఁ | గోర్కె లడచి

చేయు పనులెల్ల బయటను | జెనకి మించు

వలయునది కూడు సీకె యా | వలనువేమ.

3317

పలిత మాశించకుండా పనులు చేయుట పరమధర్మం.

ఆ. బంధుకోటిఁ బాసి | బయలును దెలియక

సింధుపుత్రి మాయఁ | జిక్కెఁ గాదె !

శార్దూ యంతవాఁడె | జనులకు శక్యమా ! ||వి||

3318

సింధుపుత్రి = లక్ష్మి ; శార్దూ = విష్ణువు. విష్ణువే లక్ష్మీలోఁగలయిన యితరుల నడగనేల ?

ఆ. బట్టత్రాళ్ళతోను | బంధించి కట్టఁగా

లింగ మెవరిసామ్ము | దొంగిలింప

నాత్మలోని లింగ | మటువలె నుండు నే ? ||వి||

3319

ఆత్మలింగా న్నర్పించమన్నాడు.

క. బట్టబయలందు శ్వాసను

ముట్టుచు నెగరోజి పట్టి | మూలమునందే

నెట్టుచు విడుచుచు నించిన

గుట్టు పరబ్రహ్మమంచు | గూడుము వేమా!

3320

ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసములు ఉన్నతస్థాయిలో నడిపి యుత్తముఁడ వగుము.

ఆ. బట్టబయలు చేసి | భావము వెలిజేసి
గుట్టు తెలియజేసి | క్రూర మడచి
పట్టనగలు చేయ | భావంబు తానయా ! ||వి|| 3321
తేటతెల్లముగా దివ్యతత్వమును నూటిగా జూడమన్నాడు కవి.

ఆ. బట్టబయలైన తత్వమే | బ్రహ్మమనఁగ
నిట్టనిలువున మదిజేర్చి | నెగడవలెను
దట్టఁ గట్టిన జయమున్నె | జెట్టివలెను
గుట్టులో గుట్టు పరమంబుఁ | గూఢు వేము. 3322
దప్పలు గొట్టిన జెట్టిలు గుట్టు తెలియక మట్టిపాశాతారు.

క. బట్ట బయలైన బ్రహ్మము
గుట్టును మదినెంచి లోన | గుణముపడినచో
దిట్టముగ జగము గిట్టును
దిట్టరివై యెఱుక మఱచి | తిరుగుము వేమా! 3323
ప్రపంచాన్ని మరచి బ్రహ్మమును పట్టుకొనుటకు ప్రయత్నించుము.

ఆ. బట్టిపెట్టి నాల్గు | బాసల చమురుతో
వండి శుద్ధిజేయ | దండియగునె ?
పుట్టువందె కలుగుఁ | బూర్వపుణ్యంబున్న ||వి|| 3324
ఆయాసం పడినా ఆనందము చిక్కదు.

ఆ. బటువుగాను బుద్ధి | పరికించి నొక్కుచు
కుటిల గుణము లన్ని | కూలఁద్రొక్కి
పటుతరంబుగాను | బలపడఁ జూడరా ! ||వి|| 3325
కుటిలగుణముల విడచి మోక్షకొమ్మకు విటుడవుగమ్ము.

ఆ. బడుగు నెఱుగలేని | ప్రాభవం బది యేల ?
ప్రోది యిడని బంధు | భూతియేల ?
వ్యాధిఁ దెలియలేని | వైద్యుఁ డేరికినేల ? ||వి|| 3326
పనికిమాలిన ప్రజ్ఞలు ప్రాణహాని.

ఆ. బడుగు బాపనయ్య ! వడి నేర్పే మంత్రంబు
 లెచ్చు మే మె యండ్రు | హీన జనులు
 కడుగుఁ ద్రాగు కాకి | కజ్జని కూయదా ! ||వి|| 3327
 మంత్రము చెప్పినమాత్రమున మహాత్ముఁ డెల్లగును ?

ఆ. బత్తిలేక లండె | పలుమారు పిలిచిన
 బత్తిగాదు లయపు | మిత్తిగాని
 మిత్తి చొరగనిల్లు | మింగక పోవునా ! ||వి|| 3328
 లంజతోటి పాత్తు గింజుకు చావడానికే !

ఆ. బన్న పడక గుఱిని | బట్టులోఁ బట్టుగాఁ
 జిన్న బలముఁ జేర్చి | చింత విడిచి
 యున్నవాఁడె ముక్తిఁ | గన్నవాడౌ సుమ్ము ||వి|| 3329
 బన్నము = బాధలు ; ఆయాసపడక ఆత్మారాము నర్పింపుము.

క. బయలందె పుట్టు సర్వము
 బయలందే లీనములగు | బ్రహ్మాండంబుల్
 బయలని మదిలోఁ దెలిసిన
 బయలందే ముక్తి బట్ట | బయలగు వేమా ! 3330
 బట్టబయలన బ్రహ్మాండ మంతయూ నెట్టుకొనియున్నది.

ఆ. బయల నిల్లుగట్టి | పరికింపనేరక
 భ్రమసి తిరుగువాఁడె | హమరుండు
 బయలుపడిన యతఁడు | బ్రహ్మాంబు తానగు ||వి|| 3331
 బట్టబయలుయొక్క ప్రాభవాన్ని పలువిధముల వర్ణిస్తున్నాడు.

క. బయ లనుచు బయలుపొడ గన
 బయలునఁ దన మనసు నిలచి | బాగుగఁ దనరున్
 బయలని తలఁచెడు భ్రాంతియె
 బయలై తనుఁ దానె కాంచు | బ్రహ్మము వేమా ! 3332
 బయలును పొలుపుగా తెలుసుకొని నీవు బ్రహ్మము గమ్యున్నాడు.

ఆ. బయలుకాని బయలు | బయలని తెలియక

బైటపడిరి బట్ట | బైటివారు

బయలులోని బయలు | పరికింపఁ దత్వమా ||వి||

3333

మామా ప్రపంచాన్ని మరచినవారే మహాయోగులు.

క. బయలున బంధము కప్పను

బయలునఁ బరమాత్మనకును | బంధము తొలఁగున్

బయలున బంధము లుండిన

నయవర్తన ముక్తిఁగాంచు | నరుఁడట వేమా!

3334

బంధవిముక్తికి బయలే పరమ సోపానము.

క. బయలున బంధము బుట్టును

కెయలునఁ బరమాత్మనకును | బంధము గలుగున్

బయలున బంధము తుది పెను

బయలున బయలయ్యెడి నిదె | పరమర వేమా!

3335

బయలు చెలిసిన బ్రహ్మము చెలియుము.

క. బయలునఁ బుట్టిన బంధము

బయలునఁ గలుపంగవలయు | బరమాత్మనకున్

బయలునఁ బుట్టెడి సంపద

బయలునఁ గలుపంగ ముక్తి | బయలగు వేమా!

3336

మాయాప్రపంచమున బుట్టిన మాయను మడియింపజేయవచ్చును.

ఆ. బయలు నరసిచూచి | భావించి యాబెఱ్ఱు

బెఱ్ఱుకువోకజూడు | బీరువోక

బీరువోక జూడ | ధీరుఁడై నిలుచురా ! ||వి||

3337

ధీరుఁడు ధైర్య స్థైర్యములతో బయలును పరికిస్తాడు.

క. బయలున సర్వము బుట్టును

బయలందే లీనమగును | బ్రహ్మంబనఁగా

బయలని మదిలోఁ దెలిసిన

బయలందే ముక్తి బట్ట | బయలగువేమా!

3338

ముముక్షుపేక్షులు మాలాన్ని గుర్తిస్తారు.

- ఆ. బయలు బయలుగాను | పరికింపఁజాలక
 బయలులోనివారు | బయటఁబడిరి
 బయలులోని జాలఁ | పరికింపఁ దత్వమా ||వి|| 3339
 తత్వజ్ఞులు బయలుయొక్క తత్వాన్ని తెలిసికొందురు.
- ఆ. బయలు బయలుగాను | బలపడినప్పుడే
 నయముతోడ నైశ్య | మగును మదిని
 జ్ఞప్తియందు నెఱుకఁ | గనుటయే లేదురా ! ||వి|| 3340
 తెలిసికొని బ్రహ్మైక్య సంఘానుడవు గమ్ము.
- ఆ. బయలు బ్రహ్మ మనుచుఁ | పరికింపుచుందురు
 బయలదేల ? దాను | బ్రహ్మ మవును
 బ్రహ్మమైన బయలు | పరికింపఁ దత్వమా ! ||వి|| 3341
 బ్రహ్మమైన బయలును జూచినవాడే తత్వజ్ఞుని.
- ఆ. బయలు బ్రహ్మ మనుచు | భాసింపుచుందురు
 బయలదేమిటికిని | బ్రహ్మమగును ?
 బ్రహ్మమైన బయలు | భావమందుంచుమో ! ||వి|| 3342
 భావములో భ్రహ్మమను పదిలపరచుటయే బయలును గుర్తించుట.
- ఆ. బయలు రూపు తనకు | బయలుగా జేసి యా
 బయలురూపు సంతి | భ్రమయకుండి
 బయలులోని బయలె | భావింపఁ బరమాత్మ ||వి|| 3343
 మాయాతత్వాన్ని మరుగుపరచవద్దానన్నడు.
- ఆ. బయలు రూపు రూపు | బయలుగాఁ జేసియు
 నింటి రూపు బయట | నేరుపఱచి
 బయలుకాని బయలు | పరికింపఁ దత్వంబు ||వి|| 3344
 తాను బ్రహ్మం కావాలంటే బయలునే తెలిసికోవాలి.
- ఆ. బయలు రూపు రూపు | బయలుగాఁ దెలిసియు
 బయలు రూపు బట్ట | బయలు చేయ
 బయలులోని బయలు | పరమాత్మ తత్వమా ||వి|| 3345
 బయలుని బట్టబయలుజేస్తే పరబ్రహ్మ చతుష్కున కనపడుతాడు.

ఆ. బయలురూపు రూపు | బయలునుఁగాజేసి
 బయలు రూపు బట్ట | బయలుఁజేసి
 బయలులోని దాని | భావింపఁ దత్వంబు ||వి|| 3346
 బ్రహ్మకేతలు బట్టబయలును జూస్తారు.

ఆ. బయలు రూపు లేని | భావంబులో నెంచి
 బయలు రూపు బట్ట | బయలు చేసి
 బయలు బ్రహ్మమనుచు | భావింపఁదత్వమా ||వి|| 3347
 నామ, రూప, క్రియా రహితుడే బట్టబయలు బ్రహ్మ.

ఆ. బయలులోని బయలు | పరికింపఁగాలేక
 బయలురూపుఁ జూచి | భ్రమయనేల ?
 బయలురూపు లెల్ల | బరికింప వలదయో ! ||వి|| 3348
 బయలురూపములు పరికించుటయే బ్రహ్మత్వము.

ఆ. బయలులోని బయలు | పరికింపఁ జూడక
 బయలురూపుఁ జూచి | వలచు నార !
 మురికి దేహమందు | మోహంబు విడదయో ! ||వి|| 3349
 దేహము మురికిదై నా మోహము విడువలేడు మూఁడు.

ఆ. బయలులోని బయలు | పరికింప నేరక
 బయటఁబడిరి పట్ట | పగటంగాను
 బయలులోని బయలు | భావింపఁగా ముక్తి ||వి|| 3350
 లోనిబయలు చూచినవాడే లోకజ్ఞుడు.

ఆ. బయలులోనఁ బుట్టి | బయలులోనె పెరిగి
 బయలుఁ దెలియకయుంటె | నయము గాదు
 వినుము నాకొడుకంచు | వీనులఁ జెప్పరా ! ||వి|| 3351
 “మోక్ష కారణ సామగ్రియం భక్తిరేవ గరిమసీ
 స్వ స్వరూపాను సంధానం భక్తిరిత్యభి ధీయతే”
 మోక్షమును సాధించుటకు బయలే ముఖ్యము.

ఆ. బయలులోనె పెనఁగి | బయలులో మునిగియు

బయలుఁ దెలియలేఁడె? | బంధకుండు

బయలు బ్రహ్మమనుచు | భావించి చూడరా | ||వి|| 3352

[పపంచ్యమంతయూ బయలునం దున్నదని తెలిసినవాడు పరమందును.

కం. బయలే చూడఁగ సర్వము

బయలున లీనమయి చూడ | బ్రహ్మాండంబుల్

బయలని తోఁచెడి మదిలో

బయలందిన ముక్తి బట్ట | బయలగు వేమా |

3353

“అకాశోహ్యవకాశశ్చ అకాశ వ్యాపితం చయత్

అకాశశ్చ గుణశ్చబ్దో నిశ్శబ్దో బ్రహ్మ ఉచ్యతే”

శూన్యవస్తునే బ్రహ్మమని తెలియుము.

క. బయ లయినది యెంతెంతయు

బయలున బ్రహ్మాండమునకుఁ | బట్టది యెంతో

రయమున రవి తా నెంతో

భయపడుదురు దానిఁ జూడ | బయలని వేమా!

3354

“శూన్యభావిత భావాత్మా! పుణ్యపాపై ప్రముచ్యతే”

శూన్యమనంద్వేషాత్కము సిద్ధించును.

ఆ. బట్టె లట్టు లరవఁ | ఫలమేమి? కద్దురా!

అందు సార్థకంబుఁ | జెందకున్న

విన్నవారు వారి | వెఱ్ఱులుగా నెంత్రు ||వి||

3355

వేదఘోషచేసి వెదుకలేదు బ్రహ్మన్ని.

ఆ బలముకొనఁగ గాలిఁ | బట్టి రేచించుచుఁ

గలియఁ బూరకంబు | కడలు కొనఁగ

విలయ కుంభకంబు | విధ మంది చూడరా!

3356

రేచక, పూరక, కుంభకములను క్రమముతో నడిపించినవాడే ఘనుఁడు.

ఆ. బలము జూపుతేల ? | బలవంతముగ గాదు

కులము జూచి మెచ్చు ! గుదురఁ బోదు

తలముఁ ద్రొక్కి యట్లు | తలకొని విడరాదు ||వి||

3357

బలముతోగాక చలముతో సాదించ మన్నాడు మన కవి

ఆ. బల్లిపలుకులు విని | ప్రజ తమపనులెల్ల

సఫలములగు ననుచు | సంతసించి

కానిపనులకుఁ దమ | కర్మ మటందురు ||వి||

3358

బల్లి శాస్త్రము ఫలవంతమని భ్రాంతి పడకద్దని కవిహెచ్చరిక

ఆ. బహుళ కావ్యములను | బరికింపఁగా వచ్చు

బహుళ శబ్ద చయము | పలుక వచ్చు

సహన మొక్కటబ్బుఁ | జాల కష్టంబురా ! ||వి||

3359

ఎన్నిచదివి ఎన్నిచేసినను సహన మబ్బుట చాలాకష్టము.

ఆ. బహుళ పాపియైన | బ్రహ్మఘ్నుఁడైనను

నిర్దయాత్ముడైన | నీచుడైన

మరణకాలమందు | మమత లన్నియు మాని

హరుని దలప ముక్తుఁ | డౌను వేమ.

3360

అంతవరకూ తెలియకపోయినా అఖరున చెలసినవాడు అనందము

పొందగలడు.

క. బహువిధ వస్తువులందును

మహిఁగలిగెడు నెల్లజాతి | మనుజుల యందున్

రహిమించు బ్రహ్మమని మది

గ్రహియింపఁగ బాహ్యశబ్ద | కథితము వేమా !

3361

సానారూపములతో నున్న నారాయణుని నమ్ముమన్నాడు.

ఆ. బ్రణవ మరయలేక | పరుఁడును గాలేడు

జ్యోతి నరయలేక | చొప్ప లేడు

నిత్య మరయలేక | నిర్వాణి గాఁడయా ! ||వి||

3362

ఓంకార నాదమే శంకరు సాన్నిధ్యమును చేర్చగలడు.

ఆ. బ్రతుకుఁ దెరువులేని | బడుగు లందఱు పెద్ద

యోగివరుల మనుచు | సాగిరాఁగ

బండవాండ్రు ముందు | దండంబు లిడుదురు ||వి||

3363

పొట్టకోసము కట్టడి వేపలువేయు యోగులు బండవాళ్ళ కాళ్ళ
బడుదురు.

ఆ. బ్రతుకులన్ని మాయ | భవబంధములు మాయ

తెలివి మాయ తన్ను | దెలియ మాయ

మాయఁ దెలియు నతఁడు | మర్కజ్ఞుఁ డగు యోగి ||వి|| 3364

అన్నీ మాయ యని తెలిసి భ్రమయనివాడే బ్రహ్మజ్ఞుని.

ఆ. బ్రతుకు నిత్యమనుచు | బగరుచు వగమీఱ

విట్ట వీగువాడు | వెట్టివాఁడు

ప్రాణులెల్ల యముని | బాటికి గొట్టెల్లే ||వి||

3365

“క్షణం చిత్తం క్షణం విత్తం క్షణం జీవితమాయో

యమశ్చ కరుణా నాస్తి ధర్మశ్చ త్వరితగతిః”

జీవితము, విత్తము క్షణికములు.

ఆ. బ్రతుకు లస్థిరమని | భావింపఁగా లేక

విట్ట వీగుచుండు | వెట్టివాఁడు

ప్రాణులెల్ల యముని | బారి గొట్టెలు సుమీ ! ||వి||

3366

దేహకాంతకు దేవులాడువాడు యమునిబారి గొట్టిగాడా !

ఆ. బ్రదుకు వార లెవరు ? | బ్రదుక కుందు రెవరు ?

బ్రతికి బ్రతుకలేని | ప్రాణులెవరు ?

క్షీణిని శోధఁజేసి | స్థిరముగఁ జూడరా ! ||వి||

3367

బ్రతుకునుదెలిసి బ్రతికినవాడే బ్రహ్మజ్ఞుని.

ఆ. బ్రహ్మాంబు ప్రబలమై | బయలుగా నుండఁగ

చూచిఁ జూడఁగ లేరు | జార నరులు

నరక ప్రాప్తులనెల్ల | నమ్మనియ్యఁడు బ్రహ్మ ||వి||

3368

“కాయ మనిత్యము నైలివి గానక మంత లయది యోగసో

పాయములై న సిద్ధులను బాయకయే దలపోసి మాధులై

మాయల నందువారు నడుమంత్రపు యోగులుగాని ముక్తికిన్
దాయగలేరు వీరలకు డంభమే మోక్ష మదెంచి చూడగన్ ॥

(శ్రీరామ సప్తరాజము)

తే. బ్రహ్మకర్త నొసట । వ్రాసెను కొరకుండు

పరగగ దనశిరము । భవునిపాణి

నంట వ్రాసికొనెనా? । యా కమల భవుండు ॥వి॥

3369

బ్రహ్మ ప్రాణులకు కర్తయే యైన తన శిరము శివుడు దృంచునని
వ్రాసుకొన్నాడా!

తే. బ్రహ్మకులజుడవౌ నభి । రామ యార్య!

మోస మొనరించి మీ కైతి । దాసుడ నటు

తప్పు సైరించి బ్రోవగఁ । దలపవలయు

నభయ మొందక విడనంటి । సంఘి వేమ!

3370

యోగి తత్వోపదేశానంతరము వేమన తన గురువగు అభిరామయ్య
య్యని పదములబడి ప్రార్థించిన విషయ మిందు ద్యోతకము.

ఆ. బ్రహ్మ గుడ్డుమేను । ప్రాణ మనఁగ గాలి

కనులు చంద్రసూర్య । కళలె తెలియ

*కంతకంటె బ్రహ్మ । మెక్కడ నున్నది ॥వి॥

3371

*యతి తప్పు; పృథివ్యాప్తేజో వాయు రాకాశములే ప్రపంచ
కారణములు.

ఆ. బ్రహ్మ గుడ్డు యనెడు । పట్టణంబు లోపల

బ్రహ్మ మెఱుంగ లేని । బాప డేల?

తన మనంబుఁ దెలియఁ । దానెవో బ్రహ్మంబు ॥వి॥

3372

తన మనము దెలిసికొన్నవాడే తత్వజ్ఞుని.

ఆ. బ్రహ్మ గుఱ్ఱమాయె । భవుండు పల్లం బాయె

నాది విష్ణు వెన్న । నంక మాయె

నందు మీఁద నుండు । నాడుదో? మగవాడో? ॥వి॥

3373

బ్రహ్మ గుఱ్ఱమాయెను, శివుడా గుఱ్ఱమునకు పల్లమయ్యెను. విష్ణువు
ఆ పల్లమునకు అంక మాయెను. అపై నెక్కినది శ్రీయో పురుషుడో
(ప్రకృతి) గుర్తించు.

ఆ. బ్రహ్మ ఘటము మేను | బ్రాణంబు దగ్గర
మిత్ర చంద్ర శిఖలు | నేత్ర చయము
మఱియు బ్రహ్మ మనఁగ | మహిమిఁద లేదయా! ||వి|| 3374
మనుష్యుడే బ్రహ్మ యయియుండగా మరి వెదుకనేల ?

తే. బ్రహ్మ చర్య మహింస నాఁ | బరగు పరమ
ధర్మములు రెండు సువ్వె యు | త్రమ తపములు
వానిఁ గలవాఁడు నిర్మల | జ్ఞాన యోగ
వంతుడై చూడనేర్చు న | ర్వంబు వేమ! 3375
బ్రహ్మచర్య తపోనుష్ఠానములు తాను తరించుట కాధారములు.

ఆ. బ్రహ్మచే శివుఁడాయె | భావంబులోఁ జూడ
శివుఁడే బ్రహ్మం బాయె | యవని లోన
బ్రహ్మ శివుఁడై నది | జిహ్వకేఁ దెలుసురా! వి|| 3376
రజోగుణము బ్రహ్మ. సత్త్వగుణము విష్ణువు, తమోగుణము శివుఁడు,
త్రిగుణరహితుడే యోగి.

ఆ. బ్రహ్మఁ జంపి విష్ణు | భాగంబున గలిపి
విష్ణు జంపి శివుని | వీటఁ గలిపి
శివుని జంపి తాను | శివయోగి కావలె ||వి|| 3377
త్రిగుణముల కలిపేగుణమును చెలిసికొమ్మన్నాడు.

తే. బ్రహ్మ తన్మయ చింత న | భవహరంబు
బ్రహ్మ మాత్మావలోకన | ప్రముదితంబు
బ్రహ్మ మందై క్యమగు నాత్మ | పరవశంబు
విమల మతినెంచు నపు డిదే | విధము వేమ! 3378
బ్రహ్మచింతను జేసిన బ్రహ్మజ్ఞుని కాగలఁడు.

ఆ. బ్రహ్మ తలనుఁ జిదుమ | బ్రహ్మ వాత్మ యటండ్రు
బ్రహ్మ వైశ్యుఁ డెన్న | బాపఁ డగునె?
బ్రహ్మ జచ్చిన కద | బ్రహ్మఘ్నుఁ డగు శూలి ||వి|| 3379
బ్రహ్మవాత్మాదోష పరిహారము కొరకు శివుఁడు భిక్షు మెత్తుతున్నాడు.

ఆ. బ్రహ్మతలను గొట్టె । పారవేసిన చోట
నడ్డ మెవ్వరైరి । యఖిల సురులు
శివుని కరుణలేని । చెనటి కెవ్వరు దిక్కు? ॥వి॥
శివుని మహిమయే సృష్టి కారము.

3380

ఆ. బ్రహ్మను దిలగొట్టి । పారవైచిన యప్పు
డడ్డపడంగ నోప । రయిరి సురులు
శివుని కరుణ లేమి । జెడిపోదు మందురు ॥వి॥

3381

దక్షయజ్ఞము ద్వంస మొనరించినప్పుడు వీరభద్రుడు ఎదిరించినవారిని
చిదుకగొట్టెను. (వీరభద్ర విజయము)

ఆ. బ్రహ్మ దూరము లేదు । జిహ్వాయందునఁ జూడ
కుమ్మరి పురుగు వలె । కలిసి మెలిసి
బొమ్మరింటనుఁ జేరి । బడి పార్లుచున్నాఁడు ॥వి॥

3382

* యతులుపోయినను యతిశ్రేష్ఠులవలె హితమునే బోధిస్తుంది.

ఆ. బ్రహ్మ, నృపతి, వైశ్య పతులును, శూద్రులు
బ్రహ్మ, విష్ణు, హరుడు । పశువు లెన్న
బ్రహ్మము దెలియక । బహు రూపు లెరిట్లు ॥వి॥
బ్రహ్మను దెలియక బ్రహ్మాదులు తికమక పడ్డారు.

3383

ఆ. బ్రహ్మ పరువు చెడును । బ్రాహ్మణులూ దొడ్డ
బ్రహ్మవలనఁ బుట్టి । పరగి రనఁగ ;
బ్రహ్మవేత్త యగును । బ్రాహ్మణుండేయైన ? ॥వి॥

3384

బ్రహ్మవేత్త కానివారలు బ్రాహ్మణులమని చెప్పుకొన్న బ్రహ్మదేవునికే తలవంపు.

ఆ. బ్రహ్మ బ్రహ్మ యంద్రు । బ్రహ్మం బడెట్టిదో!
వలసి తెలిసి చూడ । వద్దనుండు

ముద్రలోన నుండు । ముద్రకే కానరే! ॥వి॥

3385

బ్రహ్మ మనుచు పరితపించుటకంటె ముద్రలోనున్న చిద్రూపుని
దెలియుటయే మేలు.

ఆ. బ్రహ్మ మనఁగ నేటనొ | పరదేశమున లేడు
 బ్రహ్మ మనఁగఁ దానె | బట్ట బయలు
 తన్నుఁ దా నెఱిగినఁ | దానెపో బ్రహ్మంబు ||వి|| 3386
 తన్ను తాను చెలిసికొన్నవాడే బ్రహ్మ.

తే. బ్రహ్మ మయమగు విశ్వంబు | ప్రబలగాంచి
 లయము నొందఁగ మది నెంచు | లక్ష్మ్యమూని
 చింత విడనాడి యుండుటే | చిన్మయంబు
 నిత్య సంతోష నిలయంబు | నిజము వేమ ! 3387
 చిన్మయ బ్రహ్మమును చిత్తమనందు హత్తించుటే శ్రేష్ఠము.

ఆ. బ్రహ్మమవల నున్నఁ | బ్రళయ కాలంబైన
 నదియుబ్రహ్మ చేత | నందవచ్చు
 బ్రహ్మ మమగు జ్ఞప్తి | పట్టులో పట్టుగా! ||వి|| 3388
 ప్రళయ కాలంతమైన బ్రహ్మమును హృదయ పీఠమున పదిల
 పరుప మన్నాడు వేమన

ఆ. బ్రహ్మముఁ దెలియు నగు | భావ మందును నిల్చి
 తనువు గుడిని జేసి | తన్ను నిలిపి
 లోకమందు నిలిచి | లోఁజూపుఁ జూడరా ! ||వి|| 3389
 శరీరమును దేశభావమునెత్తి అత్మలింగాన్ని అర్చించమన్నాడు.

ఆ. బ్రహ్మమున్నచోటు | పరగంగ దెలియక
 యెందొ వదక బ్రహ్మ | మేలఁ గలుగు ?
 నంజనంబు లేక | యానామ్ము దొరకదు ||వి|| 3390
 భావమందున్న బ్రహ్మము కోసము పరితపించనేల ?

ఆ. బ్రహ్మమును గనుగొను | భావమందెడు యోగి
 తనువు గురిగఁ జేసి | తనువు నిలిపి
 లోకబుద్ధి విడిచి | లోఁ జూపు జూచురా ! ||వి|| 3391
 లోజూపు జూచినవాడే లోకాధీశుఁడు.

తే. బ్రహ్మమెఱుంగని వారెట్లు | పారులైరొ ?
 జహ్వరుచులకు దోషదే | జీవులార !

గహ్వరంబైన మదియందు | గనుడి మీరు
బ్రహ్మకులమైన బయలులో | బరగు వేమ ! 3392
బ్రహ్మమును దెలియక బ్రాహ్మణు లెట్లయిరి.

ఆ. బ్రహ్మమెఱుంగు జ్ఞప్తి | పదిలంబు గావించి
తనువు మఱచి వేగఁ | దన్నుఁ దలఁచి
లోక బుద్ధి మఱచి | లోచూపుఁ జూడరా ! ||వి|| 3393
తనువును తన్మయపరచిన వాడే తత్వజ్ఞుడు

ఆ. బ్రహ్మమేడ ననుచుఁ | బలుమారు నాడేరు
వెట్టి మూర్ఖ జనుల | విధము చూడ
బ్రహ్మమన్నిట దగుఁ | బరిపూర్ణమై యెట్లు ||వి|| 3394
అందూ యిందూ సంసు లేక యున్న బ్రహ్మమును జెసుకవేల ?

ఆ. బ్రహ్మమేడననుచు | పలుమారు పల్కినా
దేవతలకు నైన | తెలుప వశమె ?
బ్రహ్మమన్ని యెడల | పరిపూర్ణమై యుండు ||వి|| 3395
దేవతలైనా దీక్ష లేక బ్రహ్మాన్ని తెలియంగలేరు.

ఆ. బ్రహ్మ యండమనెడి | పట్టణమందున
బ్రహ్మ మెఱుంగలేని | బాపండేల ?
తన మనంబు తెలియ | దానెపో బ్రహ్మంబు ||వి|| 3396
తన శరీరమే బ్రహ్మపురము. శరీరమును తెలియని జ్ఞానమేల ?

ఆ. బ్రహ్మ యెవనికొడుకు ? | పరికింపఁగా భువి
విష్ణువెవని కొడుకు ? | వెలయఁ జూడ
శివుఁడెవరికి కొడుకు ? | సిగ్గెఱుగరు జనుల్ ||వి|| 3397
త్రిమూర్తుల తల్లి అది శక్తి (శక్తి పురాణము)

ఆ. బ్రహ్మ, రాజ, వైశ్య | పటు శూద్రులును మఱి
బ్రహ్మ విష్ణు, నృపతి | పశువులన్ని
బ్రహ్మమును దెలియక | బహురూపులెట్లైరి ||వి|| 3398
బ్రహ్మను దెలియక బ్రాహ్మణుని జాతు లెట్లయిరి ?

ఆ. బ్రహ్మవంశ భవులు | ప్రబలులై యుండఁగా

నితర జాతులకును | గతులు గలవె?

వనములోని కోతి | వసుమతి నడుపునా? ||వి||

3399

కోతి రాజ్యము చేయలేను. అట్లే నీతిలేనివారు గూడా ఖ్యాతికక్కలేరు.

ఆ. బ్రహ్మవాదు లెల్ల | బ్రహ్మం బనంగను

వలసిదేలిసి చూడ | వద్ద నుండు

ముందునున్న యట్టి | ముద్రిక గానరో ||వి||

3400

బ్రహ్మవేత్తలు ముద్రికను దెలిసి ముక్తి పొందుదు రని మన
మునుకుంపు వాక్కు.

ఆ. బ్రహ్మవ్రాత కెదురు | పల్కిన వాడును

ఆదివిష్ణు సూత్ర | మడచు వాడు

మూడు కనుల వాని | మొనసి నిల్చినవాడు

కానబడరు నీవు | కాని వేమ.

3401

త్రిమూర్తులను ధిక్కరించిన వాడు త్రిలోకములో లేడు.

ఆ. బ్రహ్మ, విష్ణువులకు | బరగంగ రుద్రుండు

సిగయ యటనెఱిగి | సృష్టి జనులు

రుద్ర నిందఁ జేసి | రూఢి తప్పిరిగాదె? ||వి||

3402

బ్రహ్మ విష్ణువులకు శివుఁడు సిగపంటివాడు. అట్టి శివదూషణ జేసిన
భక్తపతితు లగుదురని హెచ్చరించాడు.

ఆ. బ్రహ్మ విష్ణువు శివుల | భాగంబులను నిల్చి

పరమ యోగి యైన | బ్రహ్మమాను

బ్రహ్మమైన వాని | భావింప శక్యమా! ||వి||

3403

సత్వ రజ స్తమో గుణాలను సమన్వయ పరచినవాడే జ్ఞాని.

ఆ. బ్రహ్మ వేత్తలమని | పౌరుష మాడేరు

బ్రహ్మ మనంగ దాని | భావ మేమి?

తెలుపా, నలుపా, యెరుపా | తెలిసినఁ బలుకుండి ||వి|| 3404

బ్రహ్మస్వరూపము. తెలియక బ్రహ్మవేత్తలమనేవారిని పరిహ
సించెను.

ఆ. బ్రహ్మ సంతతియన | భక్తులై వెలసిరి
ఋషుల జాతులెన్నో ? | రీతులయ్యె ?
రోత కెక్కువారి | రోయక పిలుతురా ! ||వి||
నీచులన నీచంగానే చూస్తాను. యిది లోకపరిపాటి.

3405

తే. బ్రహ్మ సుఖతత్వ విజ్ఞాన | పరముఁ గోరి
గురుకళాజాల నిలయమా | గుప్తమందు
యోగ నిర్మూల రూపుడై | యుండ నయిన
పరమ శివుడన భాసిల్లు | ధరణివేమ.
హృదయకోశమున పదమల బ్రహ్మమును పదిలపరచువాడే జ్ఞాని.

3406

ఆ. బ్రహ్మహత్య సేయ | బహురోగములు గల్లు
బ్రహ్మహత్యచేత | పదవి చెడును
బ్రహ్మహత్య వలన | పాపమ్ము సమకూటు ||వి||
“బ్రహ్మహత్యా మహాదోషః”
బ్రహ్మహత్య చేయువాడు మహాపాపి.

3407

సీ. బ్రహ్మాండ మందున | భాసిల్లు చుండెడి
కొండ వీడాఖ్యచే | గొమరు మిగిలి
దేవ ఘాతంబుల | దేవాలయంబుల
దేవతల్ తపసులు | దేజ రిల్ల
జిన్నయ లంబికా | శివయోగ వరునకు
సచ్చిష్యుడగు రామ | భాత్ర వరుడు
అరుణోదయ స్నాన | మైన పిమ్మటఁ దాను
పుష్పముల్లోని చని | పూజ కిచ్చు
సతత మిటు చేయ సిద్ధుడు | సంత సించు
నిట్లు గురు సేవ చిరకాల | మొనసే చేయ
ఫలము లభించు కాలంబు | ప్రాప్తమయ్యు
దప్పె బూర్వకృతంబేమి | చెప్ప వేమ.

3408

తను మంత్రోపదేశము పొందిన చరిత్ర యిది.

ఆ. బాగుగాను ముక్తిఁ | బడయుంగ ముందుగా,

యోగిగాక గురుని | కేగి మ్రొక్కి-

వేగబుద్ధి నొక్కి | విలయ మందుటతగు ||వి||

3409

బుద్ధిని నొక్కి విలయమందుటే విజ్ఞాన మార్గము.

ఆ. బాట చక్కఁగఁజేసి | భక్తి నేయక నరుఁడు

ముండ్లదారిని బోయి | ముందు గనని

అడవెథవల కెల్ల | యబ్బునా యాదారి? ||వి||

3410

వివేకములేక విఱివీగినవాడే వెధవ.

ఆ. బాటఁ దెలియకున్న | బహుదూరమై తోచు

చోటుఁ దెలియకున్న | జూపొనరదు

కోట కొమ్మ మీఁదఁ | గుదురుగఁ భూడుమీ! ||వి||

3411

ముక్తి మార్గమును శక్తికొలది సాధించమన్నాడు.

ఆ. బాపడనఁగనేమి? | భక్తు డనఁగనేమి?

జోగి యనఁగ నేమి? | సొంపు లేక

ఇన్ని పేరు లేల? | నినజాఁడు పనిదీర్చు ||వి||

3412

ఇనజాఁడు = సూర్యకుమారుడైన యముఁడు; ఈ పద్యములో
జ్ఞానము లేదు.

ఆ. బాపఁ డారగింప | బరగె నేకాహంబు

పేదపనుల నొడవఁ | బెండ్లిముగిసె

గులము మొదలె చెడ్డఁ | గూలిపో మానంబు ||వి||

3413

పద్యచరణములు హృద్యంగా లేక భావ మగోచరముగా యుంది.
మహాకవిచంద్రుని పోకడిందులో లేదు.

ఆ. బాపఁడెముక కూడు | భక్తింప సాగెను.

పోవుఁ బేరటంబు | బొచ్చు ముండ

కులము మానము డగఁ | గోర్కులు మెండాయె ||వి||

3414

దేశసంచారములో వేమన కచ్చటచ్చట కనుపించిన వింతలను
నిర్మోగమాటంగా చెప్పాడు.

ఆ. బాపలన్న దొడ్డ | పరువునఁ జూతురు
కానిపనులు నేయ | హీను లండ్లు
కులము లెక్కయేమి ? | గుణమే ప్రభావంబు ||వి|| 3415

గుణాన్ని బట్టి గొప్పవాడౌతాడు.

ఆ. బారడేసి జడలు | భస్మంబు పూతలు
మరుని బోడ నూరు | మలయ గలరు
ముంజకోక లెల్ల | లంజకోకల కాయె ||వి|| 3416

కన్నులు బిగించి కాంతిలను జూచి విప్పేవారే లంజకోకల
బిల్వ యోగులని మనయోగి పుంగవుని నూటివాక్కు

ఆ. బారడేసి జడలు | భస్మంబు పూతలు
వనితలకును బోధ | వరుస కుదుర
గంజి గోచులమరె | లంజె వేషము మీతె ||వి|| 3417

జడధారులమనే చానలకు లోబడే చచ్చు వారినిగూర్చి వేమన
స్పృహచాడు

ఆ. బారడేసి జడలు | భస్మాంగ లేపనల్
మదన ముదముతోడ | మాటు మలయ
కోక లుడిగి యంగ | రేకులు బలిసెరా ! ||వి|| 3418
మదన జ్వరమున సుదతీ సంగమము గోరే శుష్కవేదాంతులను
పటముగా నిండించాడు యోగి.

౪. బాలను నెత్తుకొనినయపుడు
చాలంగా జలకమార్చు | సహజము గాగన్
బాల్చిని మంత్రపు సానియు
నీలోకులు మెచ్చగాను | నిలపై వేమా ! 3419
యతి తప్పు ; పుట్టిన యప్పుడే పసిబిడ్డను మంత్రసాని జేయు ఉప
మేమే !

౫. కాలకు నెత్తుచు నప్పుడే
చాలంగా జలకమార్చి | సంతోషముతో

బాళిని మంతర సానియె

జోలలు వాడెడిని గదర | సాంపుగ వేమా ||

3420

బాలలకు మంత్రసానే మొదట తలికంటే. ముందుగా బాడును.

ఆ. బాల చనుల పూల | బంతులు వోల్తురు

పాలు మాలినట్టి | భ్రాంతు లవని

మాంస ఖండమందు | మఱియేమి యున్నది ? ||వి||

3421

స్థనములు మాంసఖండములు. వాటిని చిత్రముగా వర్ణింతురు కవులు.

క. బాలెత తనకున్నప్పుడు

బాలురతోఁ గూడి నటుల | భాషింపంగా

నేలకొ ? శివునకు నప్పుడు

మాలిమిగల జాలితగులు | మహిలో వేమా !

3422

బాలెత = బాలింతరాలు ; పసిబిడ్డతో గూడిన బాలెంతరాలంటే

పరమ శివునకు ప్రేమ.

గీ. బాల ప్రాయంబునను | ముక్తిఁ బడయరాదు

వయసునందును గామంబు | వదలబోదు

ముదిమి యందును జింతలో | ముక్తి లేదు

చచ్చిసాధింపనొ నేమొ ? | జగతి వేమ.

3423

మానవావస్థలు నాలుగున్ను అనగా బాల్య, యౌవన, కౌమార, వార్ధక్యములలో ప్రతిబంధకములు కలవు భవుని తెలియుటయెట్లు ?

ఆ. బాల పాయమందె | భ్రమల నడంపక

మేలు పొంద రెపుడు | మేది నందు

కీలుఁ దెలిసి మదిని | గీడ్పడ కుండుమీ ! ||వి||

3424

“మొక్కపు డొంగనిది మ్రానపు డొంగునా”, అను ఆర్యోక్తి నిట ప్రస్తావించెను.

ఆ. బాల ప్రాయమునను | బహువిధములఁ బట్టి

చప్పరించి నట్టి | స్తనములకు నె

మోహ మింతయేల ? | మూఢాత్మ తెలియరా ! ||వి||

3425

స్తనములందు పాలుత్రావి పెరిగి తిరిగి అట్టి స్థనములకే బ్రాంతి పడుట బ్రవృత్తమన్నాడు మన భాష్య కారుడు.

ఆ. బాలప్రాయము నాడు | బహు విధంబులఁబట్టి
చప్పరించిన స్త్రీస్య | మిప్పు నేల ?
యిప్పుడు గల్గిన మో . | మపుడేల ? లేదురా ! ||వి|| 3426
ఈపద్యము తాలూకు భావం ప్రకృతికే విరుద్ధం.

తే. బాల్యచేష్టల పాల్పడి | భ్రమను దగిలి
తిరిగి మదిలోన దేవుని | దెలియలేక
యిహ సుఖంబుల విడలేక | యీల్లు నరుడు
నరక బాధకు నడలుచు | నెఱుంగు వేమ. 3427
బాల్యపు చేష్టలు బంధింప చేస్తాయి.

ఆ. బాల్యమందు నెపుడు | పాలపై ప్రేమచే
దల్లి నెఱిగి చూచి | తనయుఁ డేడ్చు
తల్లి పనులు దీర్చి | తనయుని ముద్దాడు ||వి|| 3428
శిశువులకు మాతృదేవిని పసిగట్టుట ప్రకృతి సిద్ధము.

ఆ. బాల్యమందు శివుని | బరికింపఁగాలేరు
యావనంబు నందు | నరయలేగు
ముదిమి యందుఁ గూడ | మోసమే కండ్ల రో ! ||వి|| 3429
మాననా వస్థలలో నుండే మమకారము మహేశుని జూడనీయదు.

ఆ. బాల్యమందు స్వామి | భక్తి లేకుండును
యావనమున హరుని | సేవ గనరు
వార్ధకంబునందు | వర్ణింప లేరేమే ||వి|| 3430
నాల్గవస్థలలో నరుడు నా నాయతవలను పడతాడు.

క. బాల్యము తనకున్నప్పుడు
బాలురతోఁ గూడినటుల | భాషింపంగా
నేలకొ శివునకు నప్పుడు
మాలిమితో నునురు తగులు | మహిలో వేమా ! 3431
పసివారలు ఆస్నేము పుస్నేము ఎరుగక పరమాత్ముని వంటి
వారుగా నుందురు.

క. బాలుఁడవై యున్నప్పుడు

చాలవు యౌవనము నందు । సంపద హాపుల్

మేళనమకా ముదిమియె యే

వేళను గడతేర్పు శివుని । వెదకర వేమా !

3432

యెప్పుడో ఒకప్పుడు చావు తప్పుదు. ఇప్పుడే ఈశుని భజింపుము.

క. బాలుఁడు గానీ బోగ

స్త్రీలోలుఁడుగాని విషయ । శీలుఁడు గానీ

మేలైన బోధ గలిగిన

చాలును ముక్తియునుఁ గల్గు । సన్నత వేమా !

3433

మంచిబోధ ఎటువంటివారికైనా మార్చివేయును.

ఆ. బ్రాహ్మణునకు మొక్క । బహుదీవన లాసంగు

నాత్మ శుద్ధి గల్గు । నాతఁడైన

గలుగునన్ని ; కామిఁ । గంతశోషయె సుమీ ! ॥వి॥

3434

జ్ఞాని దీవన ఫలప్రదము.

ఆ. బ్రాహ్మణులకుఁ బెట్టి । ఫలము కద్దందురు

కుక్కలకును పెట్టి । గొడవ యేమి ?

ఇందునందుఁ శివుఁడె । యేకమై యుండురా ! ॥వి॥

3435

సర్వే సర్వత్రా సర్వేశ్వరుడుండిన హెచ్చుతగు లే ?

ఆ. బ్రాహ్మణులకు సకల । భాగ్యంబు లీవచ్చు

గౌర వింపవచ్చుఁ । గోర వారు

జ్ఞానమొసఁగి జనుల । కడతేర్పుఁ గలిగిన ॥వి॥

3436

జనులను చక్కబరచినవాడే బ్రాహ్మణుడు.

ఆ. బ్రాహ్మణ మనుచును । బ్రహ్మత్వమది లేని

బ్రాహ్మణమది యేల ? । బ్రాహ్మణుడట ?

బొమ్మ వలెను దాను । దిమ్మపై గూర్చుండ ॥వి॥

3437

గడ్డపై సున్న పెద్దగునా !

ఆ బిందు నాదుఁ జేసి | ప్రియమొప్పుఁ గానల్ల
నాదు బిందుఁ జేసి | నయముగాను

బిందు, నాదు, సందు | భేదించి చూడరా ! ||వి||

3438

నాదు, బిందు కళలను నయముగా చూడమన్నాడు.

ఆ. బిందు నాదు నాదు | బిందునుగాఁ జేసి

నాదు బిందులాది | నాదుఁ జేసి

బిందులోని నాదు | భేదించి చూడరా ! ||వి||

3439

ఆసులోమ విలోమము గా నాదుబిందు కళలను నడిపించ మన్నాడు

తే. బిందు బీజముల నడుమ | భేద పడక

నంది నిర్గుణ తాండవ | నటనుఁ డగుచు

పొంది పరిపూర్తిఁ జెందును | బూరితముగ

నందలంబగు బయలెక్కి | యందువేమ !

3440

నాదు బిందు, కళలలో తబ్బిబ్బులు పడక నిబ్బరముగా వీక్షించ మన్నాడు.

ఆ. బిందు మీఁద నిలిచి | ప్రియముగా నాదంబు

గళను గూర్చకున్న | ఘనఁడు గాఁడు ;

ఎన్ని పాట్లు పడిన | నెట్లబ్బు ? మోక్షంబు ||వి||

3441

మోక్షం గావాలన్న బిందు తత్వాన్ని పొందుగా చెలుసుకోవాలి

ఆ. బిందు రక్తము, చీము, | బొందెలో నుండంగ

నాదంబు చేయను | నరుఁడు వెరచు

వూరు, వూరదిరిగి | పూడి తా చచ్చురా ! ||వి||

3442

జ్వర, స్వప్నము, సుఖశ్రులను తెలియనివాడు మట్టిపా లగును.

ఆ. బిందు రక్తముఁ గలిసి | బిడ్డ పుట్టగ గదా

బిడ్డ నెత్తుక ముద్దు | బెట్టనాయె

బిందు బిందుగ నుంటె | బిడ్డెట్లు పుట్టురా ? ||వి||

3443

శుక్ల, శోణితముల సమ్మేళనమే బిడ్డ.

ఆ. బిందు రక్తములను | బెరిసిన దేహము
చంద మెఱుంగక ద్విజ | శబ్ద మిడుక
నడచినను విడుచునో | నరకంబు మృత్యువు ||వి|| 3444
శరీర తత్వము చెలియనివాడు బ్రాహ్మణుడు గాడు.

ఆ. బిందు రసముగఁ జేసి | బిగువనే పసరుతో
మాపు రేపును విడక | మర్దించివుంచి
పాత్ర పిడకలు జేర్చి | పుటముంచి చూడరా ! ||వి|| 3445

బిందువు=శివుని వీగ్యము. ఆనగా పాదరసము. పద్యము తప్పు ;
ంగార యోగము గాబట్టి బంగారముగానే యున్నది.

ఆ. బిందు వందుఁ బుట్టె | బెంపైన నాదంబు
నాదమందుఁ బుట్టె | నాది శివుఁడు
శివుని మధ్యమందుఁ | జెలగును సూక్ష్మంబు ||వి|| 3446
సూక్ష్మ బ్రహ్మ యొక్క సృష్టిని పుష్టిగా వివరించాడు

ఆ. బిందువనఁగ మాయె | బీజంబు శివుఁ డాయె
నందుఁ గనక మాయె | నప్పు లాయె
సంధివెలయు జగము | సర్వము నాత్మాయె ||వి|| 3447
ఆంతామాయ ; ఆత్మ నిత్యము.

ఆ. బిందు విడిచిన వెనుకబొంది | బలహీనమై పోవు
యెఱుక లేక నరుఁడు | పరుగు లాడు
గుణ హీనునకు సూత్ర | గణితంబు దెలుసునా ! ||వి|| 3448
గణితములలో, అంకగణితము, క్షేత్ర గణితము, సూక్ష్మగణితము అను
పేరులుగలవు. మఱేన గణితమున గణనకెక్కను గాబోలు.

ఆ. బిందువెక్కడఁ బుట్టె | బీజ మెక్కడఁబుట్టె
మోహమెక్కడఁ బుట్టె | మనసు నందె
శక్తి యెక్కడఁ బుట్టె | శకునంబుఁ జూడరా ! ||వి|| 3449
మనసే అన్నిటికి ఆధారము

“మనయేన మనుష్యాణాం కారణం బంధ మాక్షయః”

వే మ న ప ద్య ము లు

ఆ. బిందు నేవకుండు | బీజంబె యైయుండు
 తీర్థ నేవకుండు | దేవుఁ డగును
 నాదు నేవకుండు | తాదొడ్డ శివుఁడయా ! ||వి|| 3450
 మోక్ష నాదు నారాధింపుము.

ఆ. బిందు నేవకుండు | బీజమై యుండును
 సాధు నేవకుండు | సర్వ హితుఁడు
 తీర్థ నేవకుండు | తిరుగు చుండెడిఁగదా ! ||వి|| 3451
 తీర్థయాత్రలు కాళ్ళ దిట్టతనముకే.

ఆ. బింబ ఫలములుండ | బిగువైన రసముండ
 బసిడి కొఱకుఁ దిరిగి | పాట్లు వడిరె
 సత్తు వెచ్చు చేసి | సాధింప లేరొకో ||వి|| 3452
 బంగారము చేయు విధానము ; బింబఫలము = దొండపండు :
 కృష్ణ దొండ దీని కుపయోగమట.

ఆ. బిగియు దృష్టి యెఱుఁడు | బింబ మందుంచిన
 మనన మందు నెఱుక | మగ్నమగును
 లగ్న చిత్తమమర | రక్షించు చుండురా ! ||వి|| 3453
 లగ్నచిత్తము గలవాడే లక్ష్యమును సాధించినవాడు.

ఆ. బిడ్డ లందు వేమ | ప్రియమైన చుట్టాల
 సంపదయును గలిగి | సఖియఁ గూడి
 ముందు చే టెఱుంగక | మురియుటఁ జూచిన
 భంగురంబు మాయ | బలిమి వేమ. 3454
 సంసార తాపత్రయ మంతా క్షణభంగురమే గదా !

ఆ. బిడ్డలను, సతులను | పేరెక్కు చుట్టాల
 సంపదలఁ, దనువులఁ | జాల నమ్మి
 సంతసిల్లు చుండు | క్షణభంగురములని
 తెలియలే రదేమి ? | తెల్ప వేమ. 3455

“క్షణం విత్తం క్షణంచిత్తం క్షణం జీవితమావయోః
 యమశ్చ కరుణానాస్తి ధర్మస్య త్వరితాగతిః”
 ధర్మమార్జించినచో యముడు దరికిరాడు.

వేమ న ప ద్య ము లు

బి | బడి సాగి మొక్కితే

'లుకు బిడ్డ | గలుగఁ బోదు ?

బి హీనుని వద్ద | ధనముండి నట్లురా ! ||వి||
పిల్లు లేరని గుళ్ళలోకి వెళితే పిల్లలు గలుగుతారా !

3456

ఆ. బిడియ మింతలేక | పెద్దను నేనంచు

పాంకములను బలుకు | సంకురునికి

ఎచ్చు కలుగ దీడఁ | చచ్చిన రాదాడ ||వి||

జాతి సంకరులను ఖ్యాతి వచ్చుటెట్లు ?

3457

ఆ. బిడుగును యరచేత | బిగఁబట్టి యందులో

కల్పమంబు నెల్ల | కడను దీసి

కడను కరముచేత | కలియుగమును బ్రోచు

కర్మ కర్త నెఱుఁగు | గదర ! వేమ !

3458

“ మత్స్య, కూర్మ, వరాహశ్చ, నారసింహశ్చ, వామనః
రామారామ రామశ్చ బౌద్ధ కే కల్కి కేవల ”

కడపటి కల్క్యవతారము.

ఆ. బీరువోవు కులము | బిరుదు మ్రింగుకులము

ఎల్లజీవు లనుభ | వించు కులము

ఇట్టికులము వార | లిహపరంబుల యందు

బట్టు గలుగు వారు | పరగవేమ.

3459

వంశ ప్రతిష్ఠను నిల్వినాడే వరపుత్రుడు

ఆ. బుద్ధి యుతునికేల ? బొసంగని సఖ్యంబు

కార్యవాదికేలఁ ? | గడు చలంబు

కుతితునక నేల ? | గురుదేవ తాభక్తి ||వి||

3460

కుతితుడు = చెడ్డనాకు; పనికిరానివాళ్ళకు ప్రతిజ్ఞ లెందుకు ?

ఆ. బూటకంబు జేసి | బొందిన దిక చాలు

బొంకు బొంకుట కన్నఁ | బొడవఁ బోయి

వ్యాఘ్రంబు చేఁజిక్కి | వణకి చచ్చిన భటుడు ||వి||

3461

పూర్వము జరిగిన గాథేహా !

కం. బూటకపుఁ బూర్వ కథలకు

వాటము గాదయ్య పరము । వరియించెడునా

కూటముఁ జేరక పూర్ణము

సాటింపగ నెవరి వశము । సత్యము వేమా !

346

కట్టు కథలు తెలిసి మిట్టిపడక గట్టిమార్గమును చేపట్టుము.

ఆ. బూటకంబు చేత । పుడమిలో నొక కొన్ని

నాటకంబులాడి । నయముఁ జూపి

దీటు లేక తాము । తిరుగుచు నుందురు ॥వి॥

346:

బూటకపు నాటకాలాడే వాళ్ళకు బుద్ధి చెప్పేడు.

కం. బూటకమీ బ్రదుకును గన

నాటకమగు లోకమునను । నై జముఁజూడన్

వాటపడు గురుముఖంబున

దీటుగఁ బరిపూర్ణమందుఁ । దెగఁబడు వేమా !

3464

గురుముఖముగా గుర్తు తెలిసికొని గుణవంతుడవు గమ్మన్నాడు.

తే. బూటకము పుట్టి చచ్చుట । భూమి యందు

నాటకంబగు బ్రదుకుల । నాణెములును

చోటు గుర్తింప గుఱిఁజేరి । చూడవలెను

మాటువిడరా పర తత్వ । మందు వేమ .

3465

జనన మరణాలు సహజములు.

ఆ. బూతి దేహమందు । పూసితె నాయెనా

నిష్ఠ శివుని యందె । నిలుప వలయు

భస్మమందు గాడ్డి । బడి పొర్లదా జూడ ॥వి॥

3466

విశ్వేశు నర్పించని విభూతి పూత లేల ?

ఆ. బూతులేని లంజ । భూతంబు కూతురు

ప్రీతిలేని పాటు । చేత చేటు

దాత లేనియూరు । దయ్యాల పేటరా ! ॥వి॥

3467

చదివేవారిని విసేవారిని సరసోక్తులచే ఆనంద సాగరములో తేల

జేయగల శక్తి వేమనకే గలదు.

మ న ప ద్య ము లు

త త్తెన్న । భుజముల పొంకాలు

లంగములును । వరుస మతము

గడ దగుగాక । యక్కడఁ దగునెట్లు ॥వి॥

3468

బాటకపు వేషాలు భూప్రజలకే.

తే. బెదరించి సంతోహో । చెదరిన కళలతో

ఆధారమున నిల్చి । ఆడుచుంది

మహిని దానిపేరు । మాముక్తి కాంతరా ! ॥వి॥

3469

ముక్తి కాంత కళావిరాజ మానమైనది

ఆ. బేసికంటి వానిఁ । బెంపార మదిఁజేర్చి

పూజ చేయవలెను । బుద్ధి నిలిపి

ఆత్మపూజకంటె । నదనంబు లేదయా ॥వి॥

3470

బేసికంటి = ఈశ్వరుడు; ఈశ్వరుని పూజచేయలేని యీ తనువేల ?

క. బైలందె పుట్టు సర్వము

బైలందే లీనమయ్యె । బ్రహ్మాండంబుల్

బైలున బంధము పుడిపిన

గైలాసముఁ బాసి ముక్తిఁ । గలుగుర వేమా!

3471

బంధ విముక్తునకు బయలే ఆధారము

క. బైలున బంధము కలుగక

వ్రాలెను పరమాత్మునకును । వాంఛిత మొప్పన్

బైలున బంధము గలిపినఁ

గైలాసముఁ జేరి ముక్తిఁ । గాంచుర వేమా!

3472

బంధ విముక్తునికే కైవల్య ప్రాప్తి

క. బైలున బంధము పుట్టెను

బైలున బంధమ్ము గలిసెఁ । బరికింపంగా

బైలున బంధము గలిపినఁ

గైలాసముఁ బాసి ముక్తిఁ । గాంతుర వేమా!

3473

బయలు సరికే పరమాత్మ గోచరమగును.

బైలున బంధము పుట్టెను

బైలున బంధంబుఁ గలిసెఁ | బరికింపంగా

బైలున బంధముఁ గలిసిన

బైలందే ముక్తి బట్ట బయలుర వేమా!

3474

బయలులోనే బంధము లీనమగును.

బైలు బ్రహ్మమనుచు | భాషింపు చుందురు

బైలుఁ జూడ తాను | బ్రహ్మ మగును

బ్రహ్మమైన బయలు ! భావమందుంచురా! ||వి||

3475

బ్రహ్మమైన బయలు లోనే భావాన్ని చూడమన్నాడు.

బైలు బైలు గాను | పరికింపఁ జాలక

బైలులోని వారు | బయటఁ బడిరి

బైలులోని చాలఁ | బరికింప తత్వమా ||వి||

3476

బయలును పరికించిన వానికి పరమాత్మ సాక్షాత్కరించును.

బైలురూపు రూపు | బైలునుగాఁ జేసి

బైలు రూపు బట్ట | బయలుఁ జేసి

బైలులోని బయలు | భావింపఁ దత్వంబు ||వి||

3477

తానే బ్రహ్మ మయిన బయలుతో ప్రయోజన మేమి?

బైలు రూపుతనకు | బయలుగాఁ జేసియు

బైలురూపు నంటి | భ్రమయ కుండి

బైలులోని బయలు | భావింపఁ బరమాత్మ ||వి||

3478

బ్రహ్మ స్వరూపమగు బయలును తెలియుట తత్వము.

బైలులోని బయలు | భావింప నేరక

బైలు రూపుఁ జూచి | భ్రమయనేల?

మురికియందు మదిని | మోహంబు విడదాయె ||వి||

3479

మోహముతో చచ్చిన వానికి ముక్తినిచ్చు బయలెందుకు?

బొంది నమ్మి మిగులఁ | బోషించి పలుమాలు

ప్రాణివిడుచు తెల్ల | సాతకంబె

తనదు లోన భక్తి | తనరుటే మోక్షంబు ||వి||

3480

మానసికమైన భక్తి మానవున కావశ్యకమే.

ఆ. బొంది యెవరి సొమ్ము? | పోషింపఁ బలుమాటు
 ప్రాణ మెవరిసొమ్ము? | భక్తి సేయ
 ధనమ దెవరి సొమ్ము? | ధర్మంబు చేయగా ||వి|| 3481
 “అన్నీ నావని” అనుకొనుట అవివేకము.

ఆ. బొంది వేటుకాని | భవి ప్రాణ మొక్కటి
 అన్నము లిల వేతె | యాక లొకటి
 పుష్పము లికవేటు | పూజ యొక్కటిసుమ్ము ||వి|| 3482
 స్వరూపములు వేరైననూ జాడలన్ని యొక్కటే

ఆ. బొందివేటు నిజము | భవి ప్రాణమొక్కటే
 అన్నములును వేతె | యాక లొకటే
 దర్శనంబు వేటు | దైవంబదొక్కటే ||వి|| 3483
 “దహ్య దేహః శిర్యతే శరీరః
 కాలృ బడునది దేహము, నశించిపోవునది శరీరము.

ఆ. బొచ్చునగ్నియు గాల్వ | బొగ్గులు కాబోదు
 ఎన్నినీళ్ళు దరువ | వెన్న రాదు
 ఉప్పు కలపిన పప్పు | ఉడకనే రాదురా! ||వి|| 3484
 లోకజ్ఞానం అకళింపు జేసుకొన్నవాడే వేమన

ఆ. బొట్టు గట్టిన మగఁడు | కొట్టి సంతలోనె
 దిట్టసాగెను పాడ | గట్ట యనుచు
 జార పురుషుఁడుఁ గొట్ట | యూరక యుండురా! ||వి|| 3485
 “ఇంటిమొగనికి ఈతకల్లు రంకు మగనికి తాటికల్లు
 మధ్య మధ్యను తిరుగువానికి లంకలో కొయిదాడికల్లు|| ధూళి ధూళి||”

ఆ. బొమల నడుమ గుఱ్ఱు | పొందింపఁ జాలక
 విమల దృష్టి మదిని | వెలుగఁ బోదు
 తమము దీక్షినంతఁ | దత్తంబు తానగు ||వి|| 3486
 బొమల మధ్యను విమలంగా జూడ మన్నాడు

ఆ. బొమ్మ లాట వాడు | బొమ్మల నాడించు
భువిని జనులు సూడఁ | బొలుపు మీఱ
తా నుఱిగియుండి | దైవ మాట్లాడించు ||వి|| 3487
సోధించిఁ జూచిన వేధయే అన్నిట కర్త.

ఆ. బొల్లిమాట లాడు వాడు | భోగము సానితో
డొల్లి డుల్ల నిల్లు | గుల్లఁజేసి
యెల్లి రమ్మటంచు | నీడ్చురా బయటికి ||వి|| 3488
సాని సంపర్కమును గోరే చవటలకు చక్కని హెచ్చరిక జేశాడు.

ఆ. బోటి యొకతె బ్రహ్మ | నోటిమీఁదనె తన్నె
కొమ్మ యొకతె విష్ణు | రొమ్ముఁ దన్నె
సఖయ యొకతె శివుని | సగముగా జేసెను ||వి|| 3489
అడవారి మహిమలు అంతాయితని చెప్పక త్రిదేవులను తీర్చిదిద్దాడు

ఆ. బోడితలల జడల | బూడిదె పూతల
భాషణాసనముల | వేషములను
యోగు లైరె? లోన | బాగు గాకుండిన ! ||వి|| 3490
“పైసపటారం లోన లాటారము”

ఆ. బోడితలల మీఁద | బూడిదె పూతలు
నాసనముల వేష | మమరఁ దాల్ప
జోగి జంగమగుట | బాగుగా దదిచూడ ||వి|| 3491
దొంగ వేషాలు వేయు జోగి జంగమెట్లగును ?

ఆ. బోడితలల వెల్ల | బూడిద పూతలు
నాసనముల మారు | తాసనముల
యోగిగాఁడు లోను | బాగు గాకుండిన ||వి|| 3492
అసనాలు, వేషాలు అనవసరములు.

ఆ. బోనులోని యెలుక | పోజూచు నట్టులు
జ్ఞానమంద నెఱుక | చనును మీఁదఁ
గాన మేను మఱచి | ఘన తత్వమందరా ||వి|| 3493
శరీరాన్ని మరచి సద్గుణులు సాధించమన్నాడు.

వే మ న ప ప ద్య ము లు

స పాప బొమ్మ | బొంకుల కుంచము
 నిరేలేని లంజె | చిక్కుబంతి
 చేరి దీని మహిమ | చెప్పనేరి వశంబు ||వి|| 3494
 విచిత్ర విడికథ, ఆంతరార్థము వేదాంతమే.

ఆ. బౌద్ధమతము వారు | బుద్ధి దైవంబని
 యెచ్చు దక్కువాడఁ | దుచ్చు మతిని
 గాడిదెల గుమియటు | గ్రక్కునఁ బడుదురు ||వి|| 3495
 బౌద్ధుల సుద్దులను నిబద్ధంగా తెప్పేడు.

క. భక్తికి మూలము జ్ఞానము
 రక్తిగ గురు చెంతఁజేరి | రక్కొని సంతన్
 యుక్తిగ నెఱుకై తోచునా
 ముక్తికి నిలయమగు దారి | మునుకొని వేమా ! 3496
 భక్తికి జ్ఞానమే మూలము.

ఆ. భక్తిగలుగు లంజె | పలుమారు పిలిచిన
 బత్తిగాదు లయపు | మిత్తి గాని
 మిత్తి చొరఁగ నిల్లు | మ్రింగక పోవునా ? ||వి|| 3497
 మోహినీ గృహములో చొచ్చుట మృత్యుకేహమున జొచ్చుటే.

ఆ. భక్తిదగుల ముక్తిఁ | బడయుట సులభంబు
 యుక్తిచెదరె నేని | నూహఁ జెరుచు
 శక్తి కొలది భక్తి | సాధింపఁ బరమబుద్ధి ||వి|| 3498
 భక్తి, యుక్తి, శక్తులను బూనుటయే పరమ పదము.

ఆ. భక్తినామము వేఱె | భక్తెల్ల ఒక్కటే
 వైవనామము వేఱె | వైవమొకటే
 వేద శాస్త్రము వేఱె | వేదంబులొక్కటే ||వి|| 3499
 మానవ కల్పితముల వల్ల మార్పులేగాని సముని దృష్టి సమానమే.

ఆ. భక్తి ముక్తి గలుగు | భాగ్యంబు గలుగును
చిత్త మెఱుంగు పడఁతి | చెంతఁ బఱికి
జిత్త మెరుంగని సతిఁ | జేరంగ రాదయా! ||వి|| 3500
భర్త యొక్క చిత్తా న్న సుసంఘి భార్య వర్తించాలి. ఆమెయే
పతివ్రత.

ఆ. భక్తి యున్న చోటఁ | బరమేశ్వరుండు
భక్తి లేని చోటఁ | బాపముండు
భక్తి గలుగు వాఁడు | పరమాత్మ తానయా! ||వి|| 3501
భక్తి గలుగువాడే బ్రహ్మవేత్త.

ఆ. భగము గోరువారె | పలువురు గాన్పింతు
భగముఁ గోరకున్కి | జగతి లేదు
భగము గల్గువాఁడు | పరమాత్మ తానయా! ||వి|| 3502
భగము = సృష్టికి హేతుభూతమైనది.

కం. భగవంతుడైన దేవుడు
జగములఁ దనలోనఁ బెంచి | జాలము జూపుం
దగురీతిని దా నన్నిట
నగణితుడై వెలయుచుండు | ననువుగవేమా! 3503
భగవంతుడు ప్రకృతిని పుట్టించి పెంచి లయింపజేసేవాడు.

కం. భగవంతుని ప్రతి బింబం
బగు నీశుండొరసి మాఱు | నగు లోకమునం
దగ భోజ్యము నగు జీవుం
డొగి భోక్తయ విద్యఁ గూడి | యొప్పుగ వేమా! 3504
అదిశక్తికి ప్రతినిధిగా శివుడు సకలబలమునకు కర్తయ్యాడు.

ఆ. భద్రమైన మనసు | బలపడి నంతట
వదలదగును పరము | వశము గాను
నిద్రలోని నిద్ర | నిలుపు కొనుచుఁ జూడు ||వి|| 3505
నిద్రలోని నిద్ర జూచినవాడే నిపుణుడు.

కం. భయ, కామాదులు, సిగ్గును

జయ మారకు భూతమందు । జను భూతములై

నయమున నాభియుఁ । గంత హృ

దయ మూర్ధములుండఁ । దవిలి తథ్యము వేమా !

3506

నానాగుణము నానా అంగములలో నుండును.

కం. భయమంతయు దేహమునకె

భయ ముడిగిన నిశ్చయంబు । పరమార్థునిదే !

లయమంతయు జీవికేగద

జయ మగునని లోకమందుఁ । జాటర వేమ.

3507

నిర్భయమున నిర్భయానందుడ వగుదువు.

కం. భయము సుమీ యజ్ఞానము

భయముడిగిన నిశ్చయంబు । పరమార్థంజా

లయము సుమీ యీ దేహము

జయము సుమీ జీవుఁడనుచు । జాటర వేమా !

3508

భయము అజ్ఞానము; నిర్భయమే పరమార్థము.

కం. భయమెంతటి యజ్ఞానమొ

భయముడిగిన యట్టి తెలివి । పరమార్థమా

లయమగును సుమ్మి దేహము

జయమగు జీవంబున కని । చాటర వేమా !

3509

భయ ముడిగినవాడు ప్రాజ్ఞుఁడు.

కం. భయమేమి లేదు మదిలో

జయపథమగు పూర్ణమందుఁ । జంద్రికవెలియా

బయలంది పొంది నిండిన

నయనంబగు నాత్మపదవి । యందును వేమా !

3510

పూర్ణమునంది పొందుటయే బ్రహ్మానందం.

కం. భల్లుకములట్లు ప్రాజ్ఞులె

యిల్లోకములందు గురుని । నెఱుంగరు ; తమలో

ముల్లోకము తెరిగినటుల

గొల్లునఁ బొగడుకొను చుండ్రు | గొనకొని వేమా ! 3511

భల్లూకము = ఎలుగుగొడ్డు; ప్రాజ్ఞులగువారుఁ గూడా ఆత్మసుతి
పరనిండలకుఁ బొల్పడుదురు.

కం. భవదూరుఁడు శరభాంకుఁడు

శివశీలుఁడు వేయుగోటి | సిద్ధేశ్వరుఁడున్

శివ భృత్యుఁడు వటమూలుఁడు

శివమయ చిన్మయుఁడు సోమ | శేఖరగురుఁడున్ ||వి|| 3512

సోమశేఖరుఁడు బమ్మెరపోతరాజుగారికి మనవేమనకు పేరుకెచ్చిన
గురువు.

ఆ. భవము సాగరంబు | భార్యయా మకరము

చేప జెలగలగును | శిశువు లెల్ల

భవహరుని దలపక | పారమండలేడు ||వి|| 3513

సంసార సంద్రముగురించి చక్కగా చెప్పేడు.

ఆ. భవము పూర్వకర్మ | ఫలము లనుభవింపఁ

గలిగెననుచు మదిని | గట్టి పఱచి

కష్టసుఖములేవి | కలిగినఁ దలంపకు ||వి|| 3514

కష్టసుఖములకు కారణము పుట్టుకయే.

ఆ. భవుఁడు గుఱ్ఱమాయె | బ్రహ్మ పల్లంబాయె

కల్లదేహమాయె | గ్రమము తోడి

నందుమీఁది దెలుగ | నాడుదో మగవాడొ ||వి|| 3515

విచిత్ర విడికధగా ఆదికక్తిని గూర్చి చెప్పెను.

ఆ. భవుఁడు చిత్రముగను | భార్యాల మోయును

అట్లు మోయఁగలుగు | దిట్ట యైన

అతని వలెనె బూది | యలఁదిన మేఱుఁగది ||వి|| 3516

ఆరనాశీశ్వరుని సిద్ధాంతాన్ని చెప్పేడు.

గీ. భస్మధారిఁ జూడ | పాపమందురు జనుల్
 నామధారిఁ జూడ | నయ మటండు
 భస్మ నామములకు | పరమాత్మ యెవ్వఁడు ||వి|| 3517
 జైష్ణవులు జైవులను నిందిస్తారు. అది కూడదు.

ఆ. భస్మదూషకులట | భస్మంబు పాలైరి
 మంటి దూషకులును | మంటి పాలు
 దూషణ ఫలమెల్లఁ | దోడనే చూపెరా ||వి|| 3518
 మంటి = నామము; భస్మ దూషకులు మంటి దూషకులు అనగా
 పులు, జైష్ణవులు పుష్కర దూషణములు చేసికొందురు.

ఆ. భాగవతుల మనుచుఁ | బరగంగ నెవ్వరు
 వారి నెరుగలేక | వరుస తోడ
 అడి పాడు వార | లరయ భాగవతుల ||వి|| 3519
 భాగవతానము చేసినవారే భాగవతులు.

ఆ. భాగ్యవంతురాలు | పరుల యాకలి దప్పిఁ
 దెలిసి పెట్ట నేర్పుఁ | దీర్ప నేర్పుఁ
 దనదు దుష్ట భార్య | తన యాకలినె కాని
 పరుల యాకలెఱుగ | దరయ వేమ. 3520
 ఉత్తమ స్త్రీ లక్షణాలను చిత్తమునకు హత్తేలాగు చెప్పెడు.

ఆ. భాగ్యహీనునకును | బరసవేది దొరక
 నదియు నిల్వదపుడె | వదలుఁ కాక
 వానతోడ వచ్చు | వడగండ్లు నిల్చునా ||వి|| ? 3521
 పరుసవేది = ఇసుమును ఒంగారు చేయు ద్రవ్యము; అమూల్యమైన
 ఉపమానము వాడేడు మనయోగి.

ఆ. భాను, సోమ, వహ్ని | భవ్యలోచను మదిఁ
 దలఁపకున్న ఫలము | గలుగఁ బోదు
 ఇహ పరములకును మ | హేశ్వరుఁ డతఁడౌట ||వి|| 3522
 భాను = సూర్యుడు; సోమ = చంద్రుడు; వహ్ని = అగ్ని;
 మూడు నేత్రములవా డీశుడు.

ఆ. భారతమునఁ బలుకు | పలుధర్మముల యందు
సత్య నిష్ఠ మేటి | సత్యమే కద
వసుధ దాన గలుగు | వన్నియ మిన్నయా ||వి|| 3523
“సత్యాలాపి యొకండె నిత్యుడు ప్రపంచస్థాయి సత్యంబగున్”
(హరిశ్చంద్ర)

ఆ. భారతమునఁ బలుకు | పలుజాతి విప్రులు
కొత్త కురియలేని | కూడ జాతి
గోరి పబాడొనె ? | గోసంగి యల్లుడు ||వి|| 3524
గోసంగి = మాతంగీ కులస్థుల యాచించేవారు. మతంగ మహర్షి
కూతు రనుభవించి వశిష్ఠుడు వినాహమాడెను. భారతము పంచమ పేదము.

తే. భార్యయె తనయొడలి | పాలిటి సంకిళ్లు
చిన్న బిడ్డలెల్ల | చీలగును
సంస్కృతి యనెడి చెఱసాల | కొట్టము సుమ్ము ||వి|| 3525
సంస్కారము చెఱసాల.

ఆ. భార్య తనదుపాలి | భారవు సంకెళ్లు
చిన్నచిన్న శిశువులు | జింజీరీలు
అరయగఁ జెరసాల | యగును సంసారము ||వి|| 3526
సంసారమును కారాగారముగా వర్ణించెను.

ఆ. భార్య మీఁదనాశ | పరగుఁ బురుషునకు
మగని మీఁద నాశ | మగువ కుండు
శివుని మీఁద నాశ | సిద్ధున కుండురా ! ||వి|| 3527
భార్య భర్తల అన్యోన్యప్రేమ వాకొన్నాడు.

తే. భావననుఁ దలంప | బ్రహ్మరంద్రము లోన
కర్తయగుచు నిలుచు | కర్తయొక్కడు
నేవనేయ నిచ్చు | శివుఁడు ముక్తియు భుక్తి ||వి|| 3528
భావములో భవుని నమ్మిన భుక్తి ముక్తియు గలుగను.

తే. భావ మమరెడు పూర్ణమా | ప్రజ్ఞాబూని
నిర్వికారుడవై యుండు | నిత్య ముగను

బడయు మెప్పుడు భావము । పట్టు విడక
సుకర పదవికి మార్గద । ర్భకము వేమ .

3529

భావాల్ని ప్రకంపించాడు

ఆ. భావమనగ వేరె । పరదేశమున లేదు

వారు జేయు పనుల । వరలి యుండు

భావమందు శివుని । భావించి యుండుము ॥వి॥

3530

భవుని బంధించుటకు శావామీప్రధానము.

ఆ. భావ మరయ వేఱె । పరదేశమున లేదు

తానుజేయు పనుల । దగిలియుండు

భావమందు శివుని । బరికింపు చుండిన

పాప భయములేక । పరగు వేమ .

3531

పాప భయములు పరమేశ్వరు సేవలన పోవును.

ఆ. భావ మరసి తన్ను । భార్య నేవించిన

నింటికైన నగును । నీశ్వరుండు

అదియులేక బ్రదుకు । టధమము భువిలోన ॥వి॥

3532

భార్యమీద ప్రేమ గలుగుట భర్తకు ప్రధానము.

కం. భావాభావములంటక

సేవించెడు బట్టబయలు । స్థిరమతి లోనం

గేవలము శివధ్యానము

తావరమును గన్న చాడె । ధన్యుడు వేమా !

3533

శివధ్యానమే షరణు శ్రేష్ఠమగును.

కం. భావించి చూచు చుండిన

సేవంతట నిండియున్న । నిలుకడలోనే

యీవంత జగముఁదోచును

రావంబు గణించి మించి । రాజులు వేమా !

3534

బ్రహ్మజ్ఞానముతో నీవు పరికించినబ్రహ్మ పుత్రావు.

క. భావింప లింగముండగ

భావింపగ లోకమందు । బ్రహ్మంబునుశా

గావించు విధముఁ దెలియక

యీవిధమున నరులుచెడుదు | రిలలో వేమా !

3535

భావ నిర్మలతో శివుని పూజింపనితో భ్రష్టులగుదురు

ఆ. భావలాడకున్నఁ | బతులు మెచ్చరు గాన

భావలాడవలయు | పరువుఁ జూచి

భావ పరువు తెరగు | పరచూత్తుఁ డెఱుగురా ! ||వి||

3536

భావ = మాట్లాడుట ; సమ కూసుకూల వచన రచన చేసినవాడే చతురుడు.

ఆ. భావలాడ నేర్చి | పరగ ప్రియముఁబల్కి

గ్రాస వాసములకు | గడనఁ జేసి

వాసనఁ దెలిసినను వాఁడెవో ముక్తుండు ||వి||

3537

దేహవాసన దెలిసినవాడే దివ్యుడు

ఆ. భావలాడ నేర్చి | పలు మోసములు చేసి

గ్రాసమునకు వేష | గాడ నయితి

దోస కారుల కిల | దొరకునా మోక్షంబు ||వి||

3538

దోస కారులు తన్నుకు చచ్చినా మోక్షము తేవు.

తే. భావలెన్నిటిలో నైన | భావమొకటె

వేషములలోనఁ జిక్కని | విధ మెఱుంగు

పోషకుండని తలఁచుట | పొందుగాదు

దోషమున్న నెఱుంగుము | తొలుత వేమ.

3539

పోషించిననానికై నా తప్పుకు కష్టగూడదు.

తే. భాసురంబైన ప్రజ్ఞాన | భావమొందు

మరిగియుండుము నిత్యమా | మార్గమదియె

సత్య మానంద పరిపూర్ణ | శ్రత్యగాత్మ

నిర్గుణ బ్రహ్మ వేత్తనై | నెగడు వేమ.

3540

బ్రహ్మవేత్తవు గావాలంటే నిర్గుణు నారాధింపుము.

ఆ. భ్రాంతి చేతను మర్చ్యులు | భక్తి విధువ

భయదమకా పుట్టు చూపులు | ప్రాప్తమయ్యె

నిట్టి పరులకు కష్టంబు | లెట్లు తీరు

గురుని సన్నిధి తీర్చునా | కొఱతవేమ !

3541

అజ్ఞాన సందేహాన్ని అసలు గురువు గూడా తీర్చలేడు.

ఆ. భిక్షమెత్తగ వచ్చి | భిక్షకానిని పిలిచి

భిక్ష పెట్టినవాడె | మోక్ష వరుడు

వాడి పొట్టుకు తింటె | వాడెట్లు భక్తుండు ||వి||

3542

భిక్ష = అన్నమపెట్టుట; ఆకొన్నవారి కన్నమిడినవాడు ఆభివంద
నీయుండు.

కం. భుక్తికి మిక్కిలి విషయా

సత్తత తాఁ దిరుగుచుండు | సత్రములందున్

భుక్తిని ముక్తి లభింపదు

భక్తి నె జీవునకు ముక్తి | భద్రము వేమా !

3543

భుక్తి వలన గాక భక్త్యాసక్తులవలన ముక్తి లభించును.

కం. భవనా కారుని మదిలోఁ

బ్రవిమల శుభమూర్తిగాను | బరికించినచో

భవనాశమగును బూర్ణుడు

శివదేవుండు చిన్మయుండు | స్థిరుడగు వేమా !

3544

చిన్మయబ్రహ్మమే స్థిరమైనవాడు.

తే. భువికి సూత్రమందు | పరగలింగము గట్టి

భవిని గాల్చి భూతిఁ | బరగఁబెట్టి

భవుని శివునిగాను | భావింప నెరుగుండే ||వి||

3545

* యతి తప్ప; భవుని రూపము తెలిసి శివుని చిత్తమందు నిల్చుము.

కం. భవి నరకులమునఁ బుట్టియు

భవి నరకులముననుఁ బెరిగి | భవి నరకులమున్

సవరళము చీ చీ యని

శివకులమునఁ దిరుగునతడె | సిద్ధుండు వేమా !

3546

తైవాన్ని ఘనము గా చెప్పెను.

క. భువి నొకకులమునఁ బుట్టియు

భువి సురకులముననుఁ జెరిగి । భువి సురకులమున

ద విరళముగ ఛీఛీయుని

శివకులమున దిరుగువాఁడు । సిద్ధుఁడు వేమా !

3547

దేవతలకన్నా కైపులు । శేఘ్రులన్నాడు.

క. భువి రాజతారకంబులు

ప్రవిమలతర హంసయోగ । భావంబులకున్

వివరంబులు గావించెద

శివయోగ మహత్వ మిదియె । సిద్ధమువేమా !

3548

శివయోగము రాజ సాంఖ్య యోగములు తెలిసినవారికే తెలియు.

క. భువి రాజయోగ ముఖ్య

ప్రవిమలతర సాంఖ్యయోగ । భావజ్ఞులకున్

వివరంబులుగా దెలియును

శివయోగ మహత్వ మెల్ల । సిద్ధము వేమా !

3549

రాజ సాంఖ్యయోగములు తెలిసినవారే శివయోగులు.

క. భూ గగనంబుల లోపల

దాగిన చందంబుగాను । తగులుకొని తగు

స్వేగమె మదిలోఁ గాంచిన

నీగక తా నిండియుండు । నెన్నిక వేమా !

3550

బ్రహ్మాండ మంతయు నిండిన బ్రహ్మమును జూడుము

క. భూతలంబున నై దిలు ని

రీ తంబగు సురలయందు । రీ పెల్లినులం

దాతతమగు లోకంబుల

నూతంబగు ప్రకృతిబ్రహ్మ । నూచ్యము వేమా !

3551

పంచభూతముల, సూర్య, చంద్రాగ్నిలలో పరబ్రహ్మ ప్రకాశించుచున్నాడు.

క. భూతలమున పైఁగనుమీఁక

ఖ్యాతిగ నొక మూలశక్తి । కంధరవుందున్

జ్యోతికి లో వెలి తానై

సూత్రించును జగములెల్ల । నూటిగ వేమా !

3552

పరంజ్యోతి ప్రపంచమందంతటను వ్యాపించి యున్నది.

క. భూతము లైదుండగనే

ఖ్యాతిగఁ దానొక్క దేహి । కల్గిన భువిలో

లోపైన తత్వమెఱుంగక

నూతను బడుచుందరపుడు । నోమక వేమా !

3553

అంతరారమును తెలియక అంధ కాఁకూటములో అణియుండురు.

ఆ. భూతి దేహమందు । బూసినె నయ్యెనే ?

నిష్ట శివునియందు । నిలుప వలయుఁ

గాక భస్మమందు । గాడిదె పొర్లదా ? ॥వి॥

3554

శివనిష్టలేని భస్మచారులు ఖరిములతో సమానము.

ఆ. భూతి పూజలెన్న । భుజముల పోకల

వ్రాలు లింగములును । వరుస మతము

ఎక్కడిఁ దగుఁగాక । యక్కడఁ దగదెల్లు ? ॥వి॥

3555

వీర శైవవేషములు యీసడించెను.

ఆ. భూతి పూసి నీవు । ప్రాత భూతంబుల

వెడల గొట్టఁ బోవ । వెట్టి వనుచు

నిన్నె కాంచి భీతి । నిలువక పారదో ! ॥వి॥

3556

దయ్యాల దేవరలను తన్నెను.

ఆ. భూతిలేని లంజె । భూతంబు కూతురు

రీతి లేనిపోటు । రాతి చేటు

దాతలేనియూరు । దయ్యాల కొంపరా ! ॥వి॥

3557

కవన చాతురి కమ్మగానే యుంది.

క. భూదేవి యనఁగ మృత్తైక

భూదేవత పుట్టువిధము । భూ జన మెఱుంగున్

భూదేవి భారమందిన

నాదేవత కాదరువెవ । రందురు వేమా !

3558

ప్రాణికోట్లకు భూదేవి ఆధారము. ఆమెకు అదిశక్తి ఆధారము.

క. భూదేవి యనఁగ మృత్యే

భూదేవతలై న వరునఁ | బుట్టిన వెన్నో

యా దేవతలకె తెలిసెడి

నాదిని నే నరుల నెఱుఁగ | రందురువేమా !

3559

భూమి యుత్పత్తి ఎట్లు జరిగినదో ఎవరికి తెలుసు ?

ఆ. భూపతి కృపనమ్మి | భూమిఁ జెఱుచువాఁడు

ప్రజల యుసురు దాకి | పడును బిదప

నెగురవేయు బంతి | యెంచాక నిల్చురా ! ||వి||

3560

చక్కని నీతులతో జాలువారుతుందీ పద్యము.

ఆ. భూమి నాదియన్న | భూమి పక్కున నవ్వు

దానహీనుఁ జూచి | ధనము నవ్వు

కదనభీతుఁ జూచి | కాలుండు నవ్వురా ! ||వి||

3561

ఎత్తు కెత్తు రత్నాల విలువజేసే పద్యమిది.

ఆ. భూమి పేరు వల్ల | పుణ్యస్థలంబాయె

వెలయ రాళ్ళవల్ల | వేల్పులాయె

నీళ్ల పేరువల్ల | నిఱుబ తీర్థము లాయె || వి||

3562

పుణ్యక్షేత్ర, విగ్రహారాధన, నిధి మహత్వములు మంటిలో గలిపా

డీపద్యములో వేమన.

ఆ. భూమి మీఁదఁ బుణ్య | పురుషులు లేకున్న

జగము లేల వెలుఁగు ? | బగలు రాత్రి

అంత బయలు గాదె | యాడ కాడకుఁ జూడ ||వి||

3563

పుణ్యపురుషుల వలననే భూమి ప్రసిద్ధికెక్కను.

ఆ. భూమియనగ నేమి ? | పుడమి యనఁగ నేమి ?

ధరణి యనఁగ నేమి ? | పురుషు లార

యిన్ని ఒకటై యుండ | యికమీఁద మతమేల ? ||వి||

3564

పర్యాయ పదములతో భావమొక్కటిగా చిత్రించాడు.

ఆ. భూమిలోనఁ బుణ్య | పురుషులు లేకున్న
జగము లేల నిల్చు? | బొగులుఁ గాక
అంత తఱచు దొరక | విడనాడనుగాని ||వి||

3565

పొగులు = చెడిపోవు : “ నూటికొకపురుషుడు, కోటికొక
ఇల్లాలు ”.

ఆ. భూమిలోనఁ బుట్టు | భూసార మెల్లను
తనువులోనఁ బుట్టు | దత్తమెల్ల
స్వయముగానే పుట్టు | నర్పంబు తనయందు ||వి||

3566

అందమగు పద్యాలకు పొందికైన భావము పొదుగుటలో మొదటి
వాడు వేమన.

తే. భూరి నిగమార్థ సారంబు | బొంది పరమ
యోగ పరిపూర్ణ నిష్ఠలో | నుండఁ గోరు
నతని కరచేతి దైయుండు | నాత్మవిషయ
కాక వాదంబు లాడినఁ | గలదె? వేమ.

3567

వాదములాడిన భేదమేగాని వేదవిద్య పాదుకొనదు.

ఆ. భూలోక మాయను | బుద్ధిచే కనిపెట్టి
పరలోకమునఁ జేరు | పరమ యోగి
వాంఛ లుడుగక పోతె | వాఁడెట్లు జేరురా? ||వి||

3568

[భమగొను మమ కారమును మట్టుపెట్టిచే భ్రహ్మమును పట్టుట
సాధ్యముగాదు.

కం. భృకుటి స్థల మధ్యస్థ
ప్రకట ద్విదళాబ్ధ శిఖర | భ్రమ దుద్విద్య
న్నికట సుదేహ జగత్త్రయ
వికసిత రూప ప్రతాప | వీరుడు వేమా!

3569

గీ|| నిటల తటమును జూచిన నేర్పుతోడ
భూ నభోంతరాళముల ప్రపూర్ణ మగుచు
తెల్ల నాతని ధ్యానింప వేడ్కఁగలుగు

కం. భూమధ్య దేశమందును

నేమరకయ చూడ నిర్గుణేశమృగు నా

నేమము మదిలో నెంచఁగ

సామీప్యానంద మొదవు । సరగున వేమా !

3570

కనుబొమల మధ్య గనుగొనఁగలిగిన సామీప్యమబ్బును.

ఆ. భేదమైన దానిఁ ? నాదిని విడనాడ

మూలవస్తు వెట్టు । కేల బట్టు ?

దాని నూన గలుగు । దార్ఢ్యము లేకున్న ॥వి॥

3571

కేల = చేయి; దార్ఢ్యము = దృఢత్వము; ఆదిశక్తిని హృదయమున పదిల పరుప లేనిచో అనందము లేదన్నాడు.

కం. భేదా భేదంబులకును

వాదంబై జగము చూడ । వర్తించెడి నా

భేదా భేదము లుడిగిన

వేదాంత ధ్యాని యగుచు । వెలుగుర వేమా !

3572

భేదములేని ధ్యానపరుడే తత్వవేత్త.

తే. భోగ పరవశమా జ్ఞప్తి । పూరితముగ

నిరత మాత్మ చిదానంద । నిలయ మూని

మాన నిజకేళి గూడుటే । మన్మయంబు ॥వి॥

3573

భోగములను త్యాగము చేసిన విరాగియే పూర్ణుడు.

తే. భోగ పరవశమా జ్ఞప్తి । పూరితముగ

నిరత మాత్మ చిదానంద । నిలయ మూని

మాని నిజకేళి గూడుటే । మన్మయంబు

సాధకంబున సమకూఱు । జగతి వేమ.

3574

సాధకముచేత బాధకాలన్నీ పోతాయి

కం. భోగంబుల కాశింపక

రాగద్వేషంబు లుడిగి । రంగుగఁ దనలో

వేగమె మోక్ష పదమ్ము ను

రాఁగను నాతండు యోగి । రాయఁడు వేమా !

3575

రాగద్వేషరహితుడే యోగిరాయఁడు.

తే. భోగ భాగ్యాది సుఖముల | బొందవచ్చు
రాగవైషమ్యముల నెల్లఁ | దీగెఁ దెంచి
వేగ మదియందు గురుభక్తి | సాగనిమ్ము
యోగి వరులకు దీటుగా | నుండువేమ.

3576

రాగ భేషాని లతావిశానమును ప్రతాళించినవాడే ప్రజ్ఞాశాలి.

ఆ. భోగవాంఛ చేతఁ | బొలువేదో యెఱుంగక
ద్రోహ బుద్ధి నొరుల | దూఱుచుండు
సాహసి యగువాఁడు | సర్వదా చెడుఁగదా ! ||వి||
నిరంకుశత్వం నిర్మలమును నీరుగా జేయును.

35773

ఆ. భోగి యెన్నటికైన | యోగి కానేరఁడు
యోగి యెన్నటికైన | భోగికాఁడు
మూఢుఁడెన్నటి కైన | మోక్షుండు కాఁడయీ ! ||వి||
భోగ లాలసుడు యోగీశ్వరు డెట్లుగును ?

3578

మ

ఆ. మంచి గంధము గన | మనసు రంజిల్లును
ఎంతో వాసననుచు | నెన్నుచుండు
తామెఱుంగ లేరు | తమ పూర్వవాసన ||వి||

3579

గంధపు వాసన జూచి కుతూహలముపడతారు గాని పూర్వవాసన బుద్ధికి రానివ్వరు.

ఆ. మంచినీరు వోయ | మల్లె పూచునుగాని
ఫలిత మొనరుటెట్లు ? | పనిఁ జొరమిని
వంట చేయకెట్లు ? వంటక మురురా ? ||వి||

35808

యీపద్యములో రెండవ పాదము వేమనగారిది కాదు. కుకపు లెవరో కూర్చారు.

ఆ. మంచినీళ్ళ బావి | మనసులో నుండంగ

ఉప్పు నీళ్ళనుఁ ద్రాగు | దెప్పరీడు

కసపున్న చోటెఱిగి | పసరంబు మేసురా ! ||వి||

3581

దెప్పరీడు = ఓగు, చెడ్డనాడు ; అత్యామృతమును విడచి అన్యత్రా ప్రయత్నము చేయువారు అసమర్థులు.

ఆ. మంచి మాట చేత | మనసు రంజిల్లును
గొంచె మనుచు నెనరు | గోరఁ బోరు
వంచనోక్తుల నన | వైభవం బందునా! ||వి|| 3582
జనరంజక వాక్చతుర్యము సర్వత్రా పూజనీయము.

ఆ. మంచి రుచులఁ గోరు | మంచిస్త్రీలనుఁ గోరు
మనుజుఁ డెంతచెడ్డ | మనసొఁ జూడ
ఇంచు కంతయైన | నేలని విడువఁడు ||వి|| 3583
కూశలకు కోరికలీరిక తెత్తుతుంటాయి.

ఆ. మంచివారు లేరు | మహిమిఁద వెదకినఁ
గప్తులెందరైనఁ | గలరు భవిని
పసిడి లేదుకాని | పద డెంతలేదయా! ||వి|| 3584
పదడు=బూడిద, భస్మము; గొప్పకస్తువులు కొద్దిగనే ఉంటాయి.

ఆ. మంచి శకునములనె | యెంచి పెండిలిసేయ
వారలొకరు లేరు | వసుధ లోన
జనుల కర్కములను | శకునముల్ నిల్పునా! ||వి|| 3585
“బుద్ధిః కర్మానుసారిణి” మతివలనే గతి.

ఆ. మంటబుట్టు సొమ్ము | మంటిలోపల దాచి
మంటికుండ లోన | మరల వండ
మంటికుండ కింత | మరుగేల వచ్చెరా! ||వి|| 3586
శరీరమును కుంతో పోల్చి నిండైన వేదాంత భావాన్ని విశదీకరించాడు,

ఆ. మంట మింటనంది | మన్నవా రందరి
నెన్నగాను దరమె? | యేరికైన
నున్నవారు చావ | నున్న వారేసుమీ! ||వి|| 3587
చావు ఎప్పటికైనా తప్పదు.

ఆ. మంట లోహమందు | మ్రాకుల శీలలందుఁ
బటము గోడలందుఁ | బ్రతిమలందుఁ
దన్నుఁ దెలియు కొఱకుఁ | దగులదా పరమాత్మ? ||వి|| 3589
రెండు చరణములు పొడుపుడు కథగా నున్నవి.

ఆ. మంట లోహములను | మ్రాను చీలయందుఁ

బటము గోడలందుఁ | బరగ నినుక

బెట్ట నంటునట్ల | పెనగు దేహము జీవి ||వి||

3589

దేహమునకు దేహధారణకు సంబంధము లేదని ఉపమానములు చెప్పెను.

ఆ. మంటికుండ వంటి | మాయ శరీరంబు

చచ్చు నెన్నఁడైనఁ | జావ దాత్మ

ఘటము లెన్నియైన | గగనంబ దేకమే ||వి||

3590

నిర్మలాకాశమే నిశ్చలమైనది.

ఆ. మంటితోడ గొన్ని | మ్రానితోడను గొన్ని

రాతితోడఁ గొన్ని | రాగిఁ గొన్ని

ప్రతిమలెన్నో చేసి | భగవంతుఁ డని మ్రొక్క

ముక్తి యెట్లు లిచ్చు? | మొనసి వేమ! ||వి||

3591

విగ్రహములను చేయు ముడిపదార్థములు ముక్తసరిగా వర్ణించెను.

ఆ. మంటి, మింటి, సంది | మన్నవా రెందతో

ఎన్నగాను దరమే? | యేరికైన

నున్నవారు చావ | నున్నవారే సుమీ! ||వి||

3592

భూమ్యాకాశమలనడుమ నున్న ప్రాణి చావక తప్పదు.

ఆ. మంటిలెల్ల కల్ల | మనసెల్ల దొంగకే!

నేటి వ్రాణమింక? | నేటి బ్రతుకు?

మాట సత్యమైతె | మరి శతాయుష్యంబు ||వి||

3593

సత్యం లేనిదే గత్యంతరము లేదు.

ఆ. మంటిలోనఁ బుట్టి | మంటిలోనఁ బెరిగి

మన్నుఁ జూచి నరులు | మగ్గు లైరి

మన్ను, మన్నుఁ జేర | మదినిల్పలేరయీ! ||వి||

3594

మానవ శరీరము మన్నే? దాని వాశించినవాడు మిన్నెట్లగును?

ఆ. మంటిలోనఁ బుట్టె | మంటిలోనె పెరిగి
మంటిలోనె తిరిగి | మనుజుఁ డాయె
మన్ను మంటిఁ గలుప | మనుజుఁడే తవ్వంబు ||వి|| 3595
మానవ శరీరము మంటిలోఁగలియునాడు తర్వాత మిగిలేది తత్వమే!

ఆ. మంటిలోనె పుట్టి | మంటిలోనె పెరిగి
మంటి మింటి సందు | మరుగుఁ దెలిసి
మింటెలోన సుఖమె | మితిమీఱఁ గనవలె ||వి|| 3596
ఎక్కడ పుట్టి ఎన్ని చేసినా అకాశ తత్వాన్ని అదుకొనుటే అధిక్యము.

ఆ. మంటిలోనె పుట్టి | మంటిలోనె పెరిగి
మంటివెడలి నతఁడు | మింటి కెగసె
మింటిలోని సుఖము | మంటను లేదురా! ||వి||
భూలోక సౌఖ్యముకన్న పరలోక సౌఖ్యమే భక్తులను కోర
మన్నాడు.

ఆ. మంటిలో బుట్టిన | మాయ శరీరాన్ని
చక్కదనమున పెంచి | చచ్చి నెనుకవచ్చి
కట్టి బెట్టే వేళ | కాటి కంపుదు రయా! ||వి|| 3600
మరికి కొంపకు ముచ్చట్లెందుకు ?

ఆ. మండలంబుఁ దిన్న | మహిమీఁద జరచారు
మండలంబు దిన్న | మహిమ వెలయు
మండల నవకంబు | మరితిన్న సిద్ధుఁడౌ ||వి|| 3601
మండలము = నలువది రోజులు (చైత్ర్య పరీభాష) మండల నవక
మనే మందు నేపించినవారు సిద్ధులు (ఇది చైత్ర్యశాస్త్ర విజ్ఞానము)

ఆ. మండలములు మూడు | మఱి చూడఁజూడఁగా
చంద్ర, సూర్యు, వహ్నిఁ | జెంది పిదప
దండి వెలుగుగాను | ధరణికి దైవంబు
గానునుండు మిగుల | ఘనతవేమ! 3602
మండల త్రయములో కుండలిని సాధించమన్నాడు.

తే. మంత్ర తంత్రాది యుక్తులు । మరిగి రావు

వేద విద్యాదిఘనయోగ । విధము గాదు

పాదుఁగని లోన పూర్ణుడై । పరిణమించు

సాధువై ననె పరమందు । జగతివేమ.

3603

మంత్ర, తంత్ర, యంత్రాది విద్యలు మాయాపులకే. పరమగు సాధించలేవు.

క. మంత్రము సద్గురు చింతన

మంత్రార్థంబతఁడు సూపు । మన్మయ మగునా

మంత్రాధిక మగు సద్గురు

మంత్రముచే గన్న బయలు । మఱవకు వేమా !

3603

గురు మంత్రము పరమను దరిజూపును.

ఆ. మంత్రమెల్ల మఱచి । మధురాధరముఁ గోర

నేవిధమున భక్తుఁ డెఱుగు నిన్ను ?

ఉవిదఁ జూచి పరమ । యోగంబు మఱచురా ! ॥వి॥

3605

ఆతివల అధరుసుధాపేక్షుడు ఆధికు నెరుంగఁడు.

ఆ. మంత్ర మొకటిచెప్పి । మఱి దేవతార్చనఁ

జేసి కరుణ తమకుఁ । జెందిన దని

వేదపఠనఁ జేసి । వెఱులై చెడుదురు ॥వి॥

3606

మానశిక శక్తి లేని మంత్రములు మాసిపోవుటకే !

ఆ. మంత్రయోగుల కెల్ల । మనసు దూరము నుండు

రాజయోగుల కెల్ల । రమ్య మగును

తారక యోగుల । తలపడే యుండురా ! ॥వి॥

3607

తారక యోగులు తత్త్విముతో తన్మయులగుదురు.

ఆ. మంత్ర విద్య లెల్ల । మాయల కొఱకిల

సృష్టియందు బ్రహ్మ । సృష్టేజేసి

మత్తుడైన వాఁడు । మది నిల్పులేడయా ! ॥వి॥

3608

మదోన్మత్తులకు చిత్తము పరమనందుఁ హత్తుకొనదు.

ఆ. మందబుద్ధియు వల్ల | మనుజు సంఘము లందు

తర్కవాదము లాడి | దారి తప్పి

మాటలాడుట కంటె | మానంబు బహుమేలు ||వి||

3609

తర్కవాదము తన్ను ప్రభునిజేయును.

క. మందుఁదినఁ బోటు మానును

మందుఁ దినఁగజేయఁ బొలఁతి | మహిలో వలచున్

మందుఁ దిన గుదురు రోగము

మందుఁదినం గలదు పుష్టి | మహిలో వేచూ !

3610

మందులలో అనేకరకములు గలవు.

క. మందు దినువఱకు పథ్యము

పొందుగఁ జేయంగ వలయు | పుడమి తలమునన్

మందుఁదిని పథ్యముడిగిన

నెందున నావ్యాధి కుదర | దిలపై వేచూ !

3611

పథ్యములేని మందు పనిచేయదని శై ద్యానుభవముతో చెప్పెను.

ఆ. మందుఁబెట్టి మగని | మఱపించి విఱుఁజేరు

సుందరాంగి పాడు | సుదతిసుమ్ము

పంది బురద మెచ్చు | బన్నీరుమెచ్చునా ! ||వి||

3612

మాడవపాదము “ఓగునోగు” పద్యములోనిది. అల్పజ్ఞాని

అక్కడ దానిని యిక్కడఁజెప్పెను.

ఆ. మకరంబు అడవిలో | మేయుచుండగ రెండు

కాళ్ళులేనియు | కాప ముసలివాఁడు

రెట్ట తుపాకితో | కొట్టి కాల్చేసెరా ||వి||

3613

యిది కూటవేదాంతము.

ఆ. మక్కకేగనేల ? | మఱితిరుగఁగనేల ?

ఏకమైన కర్త | యెందులేడు ?

అన్నిట బరిపూర్ణఁ | డల్లా మహాత్ముండు ||వి||

3614

మహాత్ముడీయ ప్రపక్త మక్కాను పుణ్యక్షేత్రముగా మార్చాడు;

‘అల్లా’ అంటే వారి దేవుడు.

ఆ. మగఁడు తప్పులేక | మనసిచ్చి యున్నను

సహజగుణము విడదు | జారకాంత

పిండిఁదిన్న కుక్క | పీతి కాసింపదా? ||వి||

3615

దుర్మార్గులు దుష్టగుణములు విడువలేరు.

ఆ. మగఁడు మదనుఁడైన | మంచి కాపురమైన

సహజమేల మాను? | జారకాంత

పాలు ద్రావు కుక్క | బటివిడి పోవదా! ||వి||

3616

జారకాంత సహజ స్వభావాన్ని స్వానుభవముగా చెప్పెను.

ఆ. మగని కాలమందు | మగువ కష్టించిన

సుతుల కాలమందు | సుఖముఁ బొందు

కలిమి లేమిరెండుఁ | గల వెంతవారికి

బలిమి పుత్రబలిమె | బలిమి వేమ!

3617

సత్తువ గలనాడు శ్రమపడి సంపాదించుకొమ్మన్నాడు.

ఆ. మగని బలిమి కలిమి | మగువకును బలము

బలములేని మగఁడు | పనికిరాఁడు

పనికిరాని మగని | పాటించి చూడరు ||వి||

3618

గడనలేని మగడు నడపేనుగని నాతులంటారు.

తే. మగని మాటకు మించని | మగువఁ జూడ

జగములోపల నెన్నంగఁ | జాల రెవరు?

ముగితి యరచేతిపై యుండు | ముదిత కెపుడు

భర్తృ విశ్వాస మొక్కటి | పరగవేమ!

3619

భర్తృ విశ్వాసమును పొందు పడతిఁ ఆరచేతిలో వైకుంఠము.

ఆ. మగని మీఁదభక్తి | మానకుంఁగిన కాంత

మూడు లోకములను | ముక్తి గనును

మగువ లందఱికిని | మగల దేవతలయా ||వి||

3620

పతివ్రతల ధర్మాన్ని ప్రకటించాడు.

క. మగవాఁడై యాడుదీయై

వగఁదెగి పోరానివాని | వరుసల వాఁడై

యుగయుగముల నటియించును

సుగుణి నిటువంటి వస్తు | చూడర వేమా !

3621

బ్రహ్మమునకు లింగ భేదము లేదు. దాన్ని తెలుసుకొన్నవాడే తత్వజ్ఞుడు.

ఆ. మఘవృక్షై న నేమి ? | మర్యాద యెఱుంగని

వారలేలఁ ? దెలిసి | గౌర వింతు

ఉరిమి మొరుగు కుక్క | యోగినేమెఱుంగరా ? ||వి||

3622

అల్పబుద్ధులు అధికులను గమనించలేరు.

ఆ. మట్టి కుండఁజేసి | మహిమిఁదఁ బ్రతికెడి

భ్రష్ట కుమ్మరియును | బ్రహ్మ మనఁగ

నెట్టుగా నిలుచునె | నీతియే ధరణిలో ||వి||

3623

కుండలను జేసే కుమ్మరి, మానవుల జేసే బ్రహ్మ యిద్దరూసమానులే!

ఆ. మట్టు వెట్టి కోర్కె | మదినిల్చి చూచిన

గుట్టు మిగుల దాని | గుణము దొరకు

నట్టునిట్టు చెడర | నమరదు దత్వంబు ||వి||

3624

నిలుకడ లేని వానికి నిశ్చల తత్వములేదు.

ఆ. మఠములోన నున్న | మఠములన్నియు గోసి

దిటవుచేసి మనసు | తేట పఱచి

ఘనము నిల్పువాఁడు | ఘన తత్వయోగిరా ! ||వి||

3625

గొప్పతనము నిల్పినవాడే కోవిదుడు.

ఆ. మఠములోని యోగి | మాయలన్నియుఁ గోసి

ఘటములోన నున్న | ఘనుని దెలిసి

మాటమాటకు గురు | మరువక తెలుపురా ! ||వి||

3626

సద్గురువు సదానందుని జూపును.

ఆ. మఠములోని వాని | మహిమ లన్నియుఁదెలిసె

కుటిల మతిని బట్టి | కూల వేసి

ఘటము నిల్పువాఁడు | ఘనతర యోగిరా ! ||వి||

3627

సమాధిని సాధించిన యోగి శిష్యులకు దారిజూపును.

ఆ. మడియువాఁ డెవండు ? ! మడియని దెవ్వండు ?

పాటుఁజేసి చూడ | బట్టబైలు

సొరది జలఘటమున | సూర్యుని చందంబు ||వి||

3628

నీటి కుండలో నూయని నీడవలె నీలో నున్న నిశ్చలుని జూడుము.

ఆ. మణియు పూరచక్ర | మహిమంబు గనుఁగొని

వ్యాస వాయువునను | వనరుచున్న

మనసు చెడకయున్న | మర్కంబు తెలియదు ||వి||

3629

మణి, పూరక చక్రమహత్తును చెలిసినవాడే మహ్మతుఁడు

ఆ. మతపు వేషఁధార్లు | మహిలోనఁ బదివేలు

మూఢజనులుఁ గలుప | మూగు చుండు

కొంగలు గుమికూడి | కొఱకవా బోడెలు ||వి||

3630

దొంగ గురువులందరూ కొంగవంటి వారని మన కోవిదుని వాక్కు

ఆ. మతము దారిమఱచు | మధురాధరముఁ జూచి

మగువ రూపుఁజూచి | మనసు మఱచు

ఉరముఁ జూచినర్వ | యోగంబు మఱచురా ! ||వి||

3631

స్త్రీ సర్వావయవములు పురుషులకు మతి భ్రాంతులను గల్గించినవే !

ఆ. మతము భేదముగల | మాయ సంసారియై

దారిఁ దెలియలేడు | తమక మంది

దారిఁ దెలియఁనతఁడు | ధన్యుండు గాఁడయా ! ||వి||

3632

దారిచెలిసిన వాడే ధన్యుఁడు.

ఆ. మతము మనుతఁ జిక్కి | మఱి దేహమున్నది

పంచభూతములును | ప్రజల బొందె

బొందికే బరమైన | భూతేశుఁ డెఱుఁగురా ! ||వి||

3633

భవనకర్తకే బొందుల యొక్క తత్వము పొందికఁగా చెలియును.

ఆ. మతము లెన్నియైన | సతముగా నుండదు

సతముగానె యుండు | జగతి యొకటి

అన్ని మతములు విడ | నరయ నొక్కఁడులేడు ||వి||

3634

మతమంటే కట్టు బాటుగా భావించి మనకవి చెప్పి యుంటాడు.

ఆ మత్త చిత్తులు కల | మర్కంబుఁ దెలియక
చిత్తచలన మంది | చెడిరి భవినిఁ
జిద్దా మచటలేక | చిక్కునా పరమాత్మ ||వి||
అక్షయములేని చిత్తం లాభము చేకూర్చుకోడు.

3635

ఆ. మత్సరంబు మదము | మమకార మనియెడి
వ్యసనములను దగిలి | మసలఁబోక
పరుల కుపకరించి | పరము నమ్మికనుండి
యొనరుచుండు రాజ | యోగి వేమ.

3636

యోగములలో రాజయోగము పూజనీయ మగును. యాపద్యములో
రాజయోగ పద్ధతులను నిరూపించాడు.

ఆ. మత్త పుపొగఁ దగిలి | మూతి వాపై పోయె
బాణాన్ని తాఁదాకి | ప్రాణి పోయె
ప్రాణవాయువుతోడ | ప్రాణవాయువు గలిసె ||వి||
ఇది సీసపద్య పోకడలో నున్నది.

3637

ఆ. మతిని గానలేరు | మతి బ్రహ్మమూర్తి ని
మదిని గన్న వారు | మహిని లేరు
వెదకి తనువులోన | వేడ్కతో నెఱిగిన
యతఁడె యోగి వర్జు | డండ్రు వేమ.
మనస్సుంచి ఘనమును దెలిసి కొన్నవాడే యోగి

3638

తే. మతిహితంబున నిర్గుణ | మర్క మెఱిగి
సతత మభ్యాస యుక్తిలో | సంచరించి
యతులి తానంద సంపూర్ణ | మమర నుండు
పరశివుండని భావించు | రెఱిగి వేమ.
అనవరత మభ్యాసము చేయువారికి అనంద మబ్బుతుంది.

3639

ఆ. మత్తు చిత్తులు కల | మర్కంబుఁ దెలియక
చిత్తచలన మంది | చెడిరి భవిని
బత్తిలేని వాఁడు | పరమాత్ము నెఱుంగునా! ||వి||

3640

“అత్మానాత్మ వివేకేన పునస్సంసార నివృత్తిః
తద్వివా జన్మ కోట్యాపి బంధచ్ఛేదో నసిద్ధ్యతి”
అత్మానాత్మ వివేకమున్న అంతా తెగుతుంది.

ఆ. మదముచేత లోక । మాయలుఁ దెలియఁడు

మదముచేతఁ దన్ను । మఱచునెపుడు

బుద్ధిలేని పసుల । పోలికఁ జెడుదురు ॥వి॥

3641

మదము తన్ను మట్టిపాలు చేయును.

ఆ. మదము వలనఁగలుగు । మాటలఁబలె పల్కి

ముచ్చు సుద్దుల నొగి । మోసపుచ్చి

కాసురాఁబెనఁగెడు । కష్టండు గురుఁడౌనె ? ॥వి॥

3642

గురు దక్షిణలను గొనే కుమతులు గురువర్యు లగుదురా !

ఆ. మదము విఱిఁగేకొఱకు । మందువేటొకటుంది

మనసు నంపితె లోన । మేసి వచ్చు

మేసి వచ్చిన వెనుక । మెడబట్టి యీడ్చెను ॥వి॥

3643

యతితప్ప ; సుజ్ఞానముమేక, అజ్ఞానము వనమూలిక.

ఆ. మధ్య మాంస రుచిని । మాదిగదై వాల

యెంగిలిఁ దినఁగానె । నింగిగలదె ?

భక్తి హరునిఁ గొల్చి భవ్యులు గండయా ! ॥వి॥

3644

ఆ. మధ్య మాంసరుచిని । మాదిగదై వాల

యెంగిలిదినువారి । దెట్టి కులము ?

భక్తిని హరుగొల్చి । భవ్యులుగండయా ! ॥వి॥

3644 A

మధ్య మాంసాలను దినే నీచదైవము నిన్ను రక్షించలేవు. పరమే
స్వరుని నేవించి పవితృడవు కమ్ము.

ఆ. మదిగలిగిన పూజ । మదనారి మెచ్చును

మనసు నిల్పినంత । మహితుఁ డగును

మనసు లేనిపూజ । మట్టి సమానము ॥వి॥

3645

మదనారి = ఈశ్వరుడు ; మనోసుద్ధితో జేసిన పూజలకు మహే
శుడు మక్కువ పడతాడు.

ఆ. మదిని గానలేరు । మఱి బ్రహ్మమూర్తిని

మదిని గన్నవారు । మహిని లేరు

వెదకి తనువులోన | వేడ్కతో నెరిగిన
యతఁడె యోగివరుఁడు | యండ్లు వేమ.

3646

శరీరములో సదాబ్రహ్మమును నిదానముగా జూచినవాడు నిర్మ
లండు.

ఆ. మదిని గానవచ్చు | మఱి బ్రహ్మ మూర్తిని
మదిని గన్న యపుడె | మహితుఁ డగును
వెదకి తనువులోన | వేడ్కతో నరసిన
యతఁడె యోగి వరుఁడ | టండ్లు వేమ.

3647

తనువులో వెదకి తత్వాన్ని తెలిసినవాడే యోగి

ఆ. మదిని నొక్క చోట | నూనక నిల్పియు
బోధలుడిగియున్న | పొందుఁగల్గు
నిశ్చలంబు గాను | నెఱినిల్పుట సమాధి ||వి||
చలనము లేకుండా యుండుటయే సమాధి యోగము.

3648

ఆ. మది నెఱిగిన వాని | మహిమ గానమెందును
మది నెఱుంగు నరుడె | మహి మనుజుఁడు
వెదకి తనువులోన | వేడ్కతో నినుజూచు ||వి||
కుదురుగా మదిలో నున్న గోప్యము

3649

ఆ. మధురసంబుఁ గోలి | మక్షికంబులు చేరి
చొచ్చి వెడల లేక | చొక్కినట్లు
మునిగి విడువ లేడు | మోహంబు రాశిలో ||వి||
మధురము = తేనె; మక్షికము = ఈగ రుచుల కాసించి లోల
త్వములో చిక్కుతారు.

3650

ఆ. మధుర సారమొప్పు | మహిత ఫలంబుల
కంటె రుచ్యమగును | గలికి పలుకు
అట్టి దెదుటనున్న | నన్ని యోగము లూడు ||వి||
పలురసములకన్న పడతి పలుకులుమిన

3651

వేమన షడ్యములు

ఎననవృత్తి బూని । మాన సమాధిలో
దనదు జ్ఞప్తి మఱచి । తాల్కితోడ
బెంపుఁజెందువాఁడు । ప్రియ భక్తుఁడగుయోగి ॥వి॥ 3652
అవిశ్మయమైన భక్తిభావనతో నున్నవాడు అసలైన యోగి

ఆ. మననవృత్తి లోన । మహిమ నెఱుంగుచు
మనసు నందెప్పుడు । మహితముగను
మానకుండు వాఁడె । మర్మజ్ఞుఁడగు యోగి ॥వి॥ 3653
“నిమిషం నిమిషార్థవా ప్రాణి నా విష్ణు చింతనం
క్రతుకోటి సహస్రాణాం ధ్యాన మేకం విశిష్టతే”
తృటికాలమైనా విష్ణువు వారాధించిన జిష్టుడు. (పాండవగీత)

ఆ. మనముఁ జూచి గెల్చి । మనములో సుఖయింప
గడకు మోక్షపదముఁ । గను నచటనె
చెట్టుఁ బెట్టు ఫలము । చేకూఱదేదాన ॥వి॥ 3654
“ప్రమత్నైవ సాద్యతే సర్వము” ప్రమత్తము చేత అన్నియూ
గును

ఉ. మనమునఁ జేసిన । మైనపు జిడ్డి
వ్రణతమునై దగు । రావుల దొడ్డి
యనువుగఁ జేసెను । నందఱ నొడ్డి
వితతము గాఁగను । వేమన రెడ్డి. 3655

వాదాభిలాషులకు బోధార్థయోగ మిది.

తే. మనముమెచ్చిన బావి । మంచినీళ్ళను ముంచి
మనము తాగితెగదా । మమత బుట్టు
తేరకాళ్ళకు నెల్ల । తమకంబుఁ బుట్టునా ! ॥వి॥ 3656
“అనుభూతిం వినామూఢో వృథా బ్రాహ్మణి మోదతే
ప్రతిబింబిత కాఖ్యాగ ఫలాస్వాదనమోదవత్”
ఛాయను తినినట్లుగ శాస్త్రజ్ఞానము వచ్చుననుట (శృతి)

ఆ. మనములోనఁ బుట్టు | మది కోర్కులన్నియుఁ
గోర్కులందు ముక్తి | కుదురు పడదు
మనము బ్రహ్మమనుచు | మది నెఱుంగఁగలేరు ||వి|| 3657
మనస్సు అన్నిటికి మూలము.

క. మనసన్న బాలపాయము
మనసే యావరణమందు | మలయుచుఁదిరుగ
స్థనసునకు మనసె సాక్షియ
మనసునకును ముగములేదు | మహిలో వేమా 3658
మానసానందము చెందినవాడే మంచియోగి.

ఆ. మనస రక్షణముతో | మక్కా, మధీనా శ్రా
కంచి, తిరుపతి, మధుర | కాశీపురము
చప్పన్న స్థలములు | చెప్పెచ్చు నిద్రలు ||వి|| 3659
సర్వ మతసుల పుణ్యక్షేత్రాలనూ పుణికిలగా జేశాడు.

ఆ. మనసు కోర్కెలంటి | మఱి చిక్కు పడియుండు
కోర్కె లడఁచు యుక్తి | గుత్తెఱింగి
గుఱుతు నంటిచూడ | గుణమగు దత్వంబు ||వి|| 3660
గుఱిగా మనస్సును గుర్తెరిగిఁ జూడమన్నాడు యోగి.

ఆ. మనసుగలుగు వాడు | మహనీయ తేజుండు
అజునకైన వాని | నరయఁ గాదు
బైలుఁగానఁ బడునె? | పాపాణములఁ గన్న ||వి|| 3661
బండలలో బ్రహ్మమున్నదన్న వాండ్రు పాపండులే !

ఆ. మనసు గుప్తపఱచి | మరిగిన శివయోగి
తఱచు పలుకకున్న | ధర్మమండ్రు
తఱచు మాటచేతఁ | దత్వంబు చెడిపోవు ||వి|| 3662
వదరుబోతుకు బ్రహ్మపదములు దొరుకువు.

ఆ. మనసుగుఱ్ఱముఁ జేసి | మాయను యెక్కించి
మోసపుచ్చును బ్రహ్మ | మూర్ఖ జనుల
బ్రహ్మనడతలుఁ దెలియ | బ్రహ్మజ్ఞానికిఁదెలుసు ||వి|| 3663
బ్రహ్మనడతలు తెలియాలంటే బ్రహ్మజ్ఞానిఁ గావాలి.

ఆ. మనసుగెలిచి పూని | మన్న సుజ్ఞానులు
గడక మోక్షపథము | గనుచు నుండు
చెట్టు బెట్ట ఫలము | చేకూర కుండునా ! ||వి|| 3664
చేసినపని ఫలము సింఘటకే !

ఆ. మనసు చారవీడి | మనసుదా మగుడించి
మనసులోన గలుగు | మర్మమెఱిగి
మనసు దానునిల్చి | మరియుదా బ్రహ్మాంబు ||వి|| 3665
ఏ కాగ్రచిత్తులగువారే లో కాతీతులలో లెక్క

ఆ. మనసుదెలిసి యొకని | మాటకుఁ బ్రతిచెప్ప
సంతసించు నతఁడు | చాలమెచ్చు
మనసుదెలియ కాడ | గనియుచు ననునేదో ||వి|| 3666
మంచిదెచ్చినా ! చెడ్డతెచ్చినా మాటేగా !

ఆ. మనసున గృహలేని | చూలల కొడుకుల
వద్ద జేరినట్టి | వారలెల్ల
పనస కొడుకుచెంచు | పడుచుల చందమా ||వి|| 3667
మనసులోని కృపలేనివాడే మాల. వాని దాపుజేరినవాడు పెను
మాల.

ఆ. మనసు నంటి గెలిచి | మనసున సుఖయింప
గడకు మోక్షపథము | గనక పోడు
చెట్టు బెట్ట ఫలము | చేకూర కుండునా ? ||వి|| 3668
సాధకునకు సత్ఫలము సత్వరముగా లభించును.

ఆ. మనసున దయలేని | మాలకొడుకు నొద్దఁ
జేరియున్న ప్రజకు | జేటు నిజము
పెద్దతనము లెంచఁ | జెంకెల చందమా ||వి|| 3669
కనిన చిత్తులదగ్గరకు చేరినవారు ఘనము బొందుదురా !

ఆ. మనసునందు ముక్తి | మఱి యెఱుంగఁగలేక
మనసుచేతఁ దగిలి | మాయమైరి
మనసు తాను యయిన | మర్మజ్ఞుడే యోగి ||వి|| 3670
మనసులోనున్న ముక్తిమర్మము చెలిసినవాడే మహాత్ముడగు యోగి

అ. మనసునందు ముక్తి | మలయుచు నుండంగ
మనసు నెఱుంగ లేని | మనుజులెల్ల
మనసు నంటలేక | మాయమై పోదురు ||వి|| 3671
మనసుతిత్వము తెలియనివారు మానవులేగారు.

క. మనసున నెఱుకను మఱిపును
గనివిని చూడంగలేరు ! కనిసిన విదవం
బెనఁగొని పట్టెదమన్నను
మనచోటనుమాయ మాయె | మహిలో వేమా ! 3672
మానసిక జ్ఞానమే మహానందము.

క. మనసున బుద్ధియు దోచును
మనసు నహంకారమాను | మనసున చిత్తం
బెనయంగ నాలుగు విధముల
గని మని తన తనువు తెలియ | గానరు వేమా ! 3673
మనోబుద్ధి వా క్షాయ కర్మలు మానవుని వున్నతి బెంచును.

అ. మనసు నిర్మలుండైతె | మంచి నీతులుదెలిసి
భయము లెల్లనుదీర్చి | భద్ర మగును
తావు జేర్చినవాడె | తారకబ్రహ్మాంబు ||వి|| 3674
నిర్మలమైన మనస్సుగల్గిన నీతికోవిదుడే !

అ. మనసు నిల్కడజేసి | మగువనుసాధింప
మాయఁజేటికిఁ జిక్కు | మర్ది యించ
పెక్కుమాటల వల్ల | జిక్కునా యా మాయ ? ||వి|| 3675
మాయను మటుమాయము చేయుటకు మనస్సును చిక్కుబటుము.

అ. మనసు నిల్పలేని | మాయ విరక్తులు
మనసు పడుదురొక్క | మగువమోద
ఇంత వ్యర్థ జన్మ | మీ బ్రతుకేటికి ? ||వి|| 3676
మాయ విరక్తులకు మనసు కుదుటపడదు.

ఆ. మనసు నిల్పినట్టి | మర్కజ్జు లగువారె

గరిమ మోక్ష పథము | గన్నవారు

చెట్టు చెట్టు ఫలము | చేసొనరా తాము ||వి||

3677

ప్రయత్నముచేత ఫలము పొందవచ్చు ననే సంవర్ధములో “చెట్టు చెట్టు” అను వాక్యమే వాడుతున్నాడు వేమన.

ఆ. బుద్ధినిల్పిన | వెనుక మోక్ష చింతనయేల ?

మనసుఁ దెలిసిన వెనుక | బంధమేల

గతియులేని వాళ్లు | బతిమాలనేలరా ? ||వి||

3678

అతిగతి లేనివాళ్ళను బ్రతిమాలడము మతిలేనితనమని అన్నాడు.

సీ. మనసు నిల్పినతండు | మఱి సర్వ సమమందు

ననుభవంబును గోరి | యచలుఁ డగును

నిగమాంత వేద్యమై | నిత్యప్రకాశమా

పరమ పూర్ణముఁగోరు | పట్టు విడఁడు

అరయంగ రానిది | యల పరబ్రహ్మంబు

తానని తెలిసియుఁ | దలపు విడఁడు

నిరత మాత్మ నుతించి | నిర్గుణంబును జెంది

నిశ్చల బ్రహ్మమా | నియతి విడఁడు

సగుణ మెప్పుడు తాఁ గాక | సత్యమనెడు

నిర్గుణ బ్రహ్మమే యని | నిశ్చయించి

తాను దనలోనఁ బూర్ణుడై | తలఁగ కుండు

నవతరించిన శివుడందు | రతని వేమ !

3679

“శా|| వేదాంతాధిక విద్య నేర్చి బుధసంప్రీతైక చేతస్కుండై
భేదాభేదము నెంచి సర్వమత ప్రావీణ్యంబు దల్పొత్తగా
మోదానంద కళా రహస్యచణ్డుడై పూర్ణంబు సాధించి మా
శ్రీమండైతగు వేమనార్యుడు ధరన్ సృష్టిగెచె మాధుర్యమున్.”

కం. మనసును, ననలము రెంటును

ఘనమును గొంచెంబుఁ దెలియఁ | గావతె సుమ్మి

కనుమూసి తెరచు నంతనె

ఘనమై విహరించు మనసు | గానరు వేమా !

3680

అనలము = అగ్ని ; వివక్షత తెలిసినవారికే క్షణములో విజ్ఞానము
గోచరిస్తుంది.

క మనసును బుద్ధియు మఱియును

ఘనమగు సహమును గనంగఁ | గడు పడిగానే

తనరెడు నంతఃకరణం

బనఁగా ముఖ్యంబు దీని | నరయుము వేమా !

3681

అంతఃకరణముల ఆకళింపు చేసుకొనినవాడే అమరజీవి.

ఆ. మనసు పాఱివిడిచి | మనసుఁ దా మగుడించి

మనసులోనఁ గలుగు | మనసు నాని

మనసు తానె నిల్పు | మఱియుఁ దా బ్రహ్మంబు ||వి||

3682

మనసులోన మనసు నిల్పినవాడే మానసియుఁడు

ఆ. మనసుఁ బూని గెలిచి | మనసులో సుఖించి

కడకు మోక్షపథముఁ | గనును వాఁడు

చెట్టుఁ బెట్టిఫలము | చేసొన కుండునా ! ||వి||

3683

మనో సాధనమే మహనీయత నిచ్చును.

ఆ. మనసు మాయనంటి | మఱిరూపులై తోచు

తరముగాదు నిలుపుఁ | ధలఁపు లపుడు

స్థిరము గాను నిలిపి | చిన్మయ మందరా ! ||వి||

3684

చిన్మయ బ్రహ్మమును చింతించుటయే శివయోగికి లక్షణము.

ఆ. మనసు ముక్తియనుచు | మది నెఱుంగఁగలేరు

మనసుచేతఁ దగిలి | మాయమైరి

మనసు తానయైన | మర్మజ్ఞుఁడగు యోగి ||వి||

3685

మనోతత్వము చెలిసినవాడే మర్మజ్ఞుఁడు.

ఆ. మనసులేని తావు | మరిగిన శూన్యము

శూన్యమనఁగ రాదు | సూటిగాను

బయలు లోన రవము | ప్రకటన గాలేదు ||వి||

3686

బట్ట బయలు దట్టమైన వెన్నెలను గాంచినవాడు దిట్ట.

ఆ. మనసులో గుట్టు గనినట్టి | మాన్యుఁ డరయ
తనివి తీరఁగఁ బరిపూర్ణ | తత్వమంది
తన్నైరుంగక తనలోనె | తలపు నిలుపు ||వి|| 3687
తనివి తీరని తత్వవేత్త తనలో అనంద మనుభవిస్తాడు.

ఆ. మనసులోన దెలిసి | మనసులోనే కలిసి
మనసులోని వాని | మరల దిగిచి
మనసు నిల్పువాఁడు | మర్మజ్ఞుఁడగుయోగి ||వి|| 3688
మనసుగోసివాని మర్మము దెలిసినవాడేసత్యమైన యో

ఆ. మనసులోన నున్న | మతము లొక్కటియైన
మనసులోన నున్న | మహిమ నెఱుఁగు
మహిమ నెఱుఁగు | నతఁడు మరణంబునెంచునా ! ||వి|| 3689
మతము = ఉద్దేశ్యము; సద్బద్దేశ్యముఁ గలవానికి చావేది ?

ఆ. మనసులో నున్న | మమతలన్నియుఁ గోసి
దృఢముచేసి మనసుఁ | దేట పఱచి
ఘటము నిల్పువాఁడు | ఘనతర యోగిరా ! ||వి|| 3690
ఉద్దేశ్యములను ఉద్దీపింప జేసి యొప్పారినవాడే యోగి.

ఆ. మనసులోన నున్న | మర్మమంత యెఱింగి
స్థిరముఁజేసి యాత్మ | తేట పఱచి
ఘటము నిల్పవలయు | ఘనమైన నేటికి ||వి|| 3691
దివ్యకళలను తేటపరచుటకే దేహపోషణ.

ఆ. మనసులోన బుట్టు | మరిగోర్కె లన్నియుఁ
గోర్కెలందు ముక్తి | కుదురు పడదు
మనసు బ్రహ్మమనుచు |మది నెఱుంగగలేరు ||వి|| 3692
గోర్కెలతోడ మనసును కుదించక బ్రహ్మముజైపు పొరించ
మన్నాడు.

ఆ. మనసులోన శివుని | మానక నిలిపిన
యోగి యగునతండ | యుద్వి లోన
శివునిఁ దలఁపలేని | చిత్తంబదేలనో ! ||వి|| 3693
శివచింతన లేని చిత్తము చిత్తమే గాదు.

ఆ. మనసులోని ముక్తి | మఱియొక్కచోటను
వెదక బోవువాడు | వెఱివాడు
గొఱ్ఱ జంకఁబెట్టి | గొల్లవెదకురీతి ||వి|| 3694

“క॥ వేమన కవితారీతులు కోమల మయివెలయుచుండు భూపలయమందున్
సోముడు, భానుడు తారలు భూమిని విలసిల్లు వరకుపోలుపొందు గదా!”

ఆ. మనసులోని వాని | మనసులోనె కలిసి
మనసులోని వాని | మగ్న మంది
మనసుఁ దెలియువాడు | మర్మజ్ఞుడైయుండు ||వి|| 3695
మనసులో మగ్నమైన మహత్తత్వాన్ని మరక వద్దన్నాడు.

ఆ. మనసులోని వాని | మానుగాఁ దెలిసిన
సుర్వి జనులువాని | యోగి యుండు
నీవు నిన్నెఱుంగ | నీవెవో శివుఁడవు ||వి|| 3696
తనను తానెరిగిన వాడే తత్వజ్ఞుడు.

ఆ. మనసులోనె పుట్టె | మాయ సంసారంబు
మనసు విఱిగెనేని | మాయ తొలఁగు
మనసు నిల్పలేని | మహిఁ దానె బ్రహ్మంబు ||వి|| 3697
మమకారమును మాయంపఁజేసిన మాకుమారుఁడు గాడా!

ఆ. మనసు, వాక్కు, కర్మ | మఱియేమి లేకయే
రాక పోకలేని | రాజవీధి
పరగ హాని కలదె? | పరతత్వ యోగికి ||వి|| 3698
పరతత్వ యోగికి వాక్కాయి కర్మాలు పరిమలు గావా?

ఆ. మనసు, వాక్కు, కర్మ | మార్గంబు లంటక
రాకపోక లణచి | రాజవీధి
మఱిగి యున్నవాడు | మఱితత్వ వేదిరా! ||వి|| 3699
త్రికరణములు దివ్యముగా నేర్పగలిగినవాడే ఒప్పైవయోగి

ఆ. మనసు శివుని మీద । మఱితాళి తాళియాఁ

గుక్క, పంది శివునిఁ । గొలువఁ జేయ

కుక్కవంటి పాప । గుణమబ్బుఁ దెలియరో ! ॥వి॥

3700

నీచులు నిలకడగా నుండక నిశ్చయాన్ని జెలియలేరు.

ఆ. మనసుసూచి గెలిచి । మనసులో సుఖయించి

కడకు మోక్ష పదము । గనును వాఁడు

చెట్టుఁ బెట్ట ఫలము । చేకూరకుండునా ! ॥వి॥

3701

మనస్సును క్రమములో ఉంచగల్గినవాడు మహితఫలము బొందును.

వ. మనసునకు విజ్ఞానమును విజ్ఞానమునకు ప్రకృతీయును కారణములై ఆపకృతీయందు పరబ్రహ్మము లీనమై తాండవమాడుచుండును ॥వి॥

3702

విజ్ఞానము పరబ్రహ్మమును జెదుకుటకు సాధనము.

క. మనసే మాయామృగమా

మనసేమిటి పైకఁగాని । మఱి పోనీకా

మనసున మనసును జఁపిన

మనసందే ముక్తిగలదు మహిలోవేమ

3703

మనోధైర్యము వలన మాయను మడిగించి ముక్తినిసాధించుట యుక్తమన్నాడు వేమన.

క. మనసే యెలపాయము దా

మనసే మఱి జీవనంబు । మనుజుల కెల్లన్

మనసునకు మనసె నాక్షియు

మనసునకును ముదిమిలేదు । మహిలోవేమా !

3704

మహానీయుడగు వేమన మనస్సుయొక్క మహిమను మహత్తరముగా వర్ణించెను.

క. మనసే లోకాలోకము

మనసే చూపించి మెచ్చు । మాయలసుమ్మి !

మననగు ముక్తికి భుక్తికి

మనసును విడనాడమేలు । మరుగునువేమా

3705

మానవుని సంజేయనది మనస్సే.

క. మనియుండెడు జగమెల్లను

జనిపోయిన వారిపుణ్య । సత్కథలెలమి

న్వినవలె, గనవలె, మనవలె

ననిమిషులకు నైన దెలియ । దంత్యమువేమా !

3706

పూర్వుల చరిత్రలు పుణికిపుచ్చుకొని చదువుట పుణ్యప్రదము

ఆ. మనుజులందఱి నిల । మంగలిచే గిన్నె

పొత్తుఁగుడిపి కలము । బోడిఁజేయఁ

దలను జేయిపెట్టి । తగనమ్మఁ జెప్పఁదా ! ॥వి॥

3707

సనుస్తజనములు సమానముగా ఉండాలని భావానికి యీ యుప
మానము చెప్పెను.

ఆ. మనుజులెంతటి వారు । మాయను కనిపెట్ట

మాయకు నడ్డంబు । మనుజు లెంత ?

వెట్టి నక్కను కుక్క । వెరపించి నట్లురా ! ॥వి॥

3708

మనస్సును మాయ యేవిధమైన కీడును గల్గించలేదు.

ఆ. మనుట లెల్ల కల్ల । మనసెల్ల దొంగ యిం

కేటి ప్రాణమింక । నేటి బ్రదుకు

మాట సత్యమైన । మఱి శతాయుష్యంబు ॥వి॥

3709

“ సత్యమేవ జయతే ” సత్యమే జయము.

ఆ. మన్ను కుప్పజేసి । మంటిలో గోరాడి

మంటి నంటకుండ । మరిగి తిరిగి

మన్ను మింటఁగలియ । మఱి యెందుఁబోవునో ! ॥వి॥

3710

దేశాన్ని మంటి స్వరూపముతో జూస్తే ఆద్యంతములజే.

ఆ. మన్ను దినుమటన్న । మండిరే జనులార

మంటిలోని మేలు । మఱవనేల ?

నీళ్ళలోని మేలు । నిఖిలమై యుండురా ! ॥వి॥

3711

ఈ భావము అందీపొందక ఆంధరాని పండువలె మున్నది.

ఆ. మన్ను, నీరు, నగ్ని । మనసందుఁదెలిసితె

వాయువుల్ క్షణమందు । వంచవచ్చు

ధన మదాంధులకెల్లఁ । తట్టునా ! యాక్రమము ? ॥వి॥ 3712

భూతత్వల మూటిని నూటిగా వనచుటో నాటిన వాయువును
వంచవచ్చును. అప్పుడా కాశ తత్వము తానే !

ఆ. మన్ను, నీరు, నగ్ని । మఱి గాలితోఁగూడి

మిన్నుతోడఁ గలిసి । మెలఁగి చేరి

కన్ను గానకుండఁ । గలిగిన దేహంబు ॥వి॥ 3713

పంచభూతములతో బరఁగినదే యీదేహము.

ఆ. మన్ను పాయితేని । మహిమిఁద నొకకోట

కొమ్మఁ గలిగియుండు । కొనలు సాగి

దివ్వెలేని వెలుగు । దీపించి యుండురా ! వి॥ 3714

కూట వేదాంతాన్ని వాటచుగు బోటితో నూటిగా జెప్పాడు
మహాయోగి.

ఆ. మన్ను పాటఁ బెట్టి । మనకేమి లాభము ?

ధాన్య మట్టు చేయఁ । దలగుఁ దూలు

ఘనుని లోప మెన్నఁ । గనువిహమేలాను ॥వి॥ 3715

ఏకు మేకైనట్టుగా మానవుని లోపాలు పోయిన మరిలాంగుతాడా !

ఆ. మన్ను మన్నునఁ గలుసు । మతభేదములుయేల ?

నీరు నీరునఁ గలుసు । నిష్ఠయేల ?

అగ్ని నగ్నినిఁ గలుసు । నానందపడనేల ? వి॥ 3716

పంచభూతముల పంచీకరణ ప్రాజ్ఞులకే వివరించాడు.

ఆ మన్ను మిన్ను నంటి । మహిమిఁద నొకకోట

కొమ్మ లమరియుండుఁ । గొనలు సాగి

దివ్వెలేని వెలుగు । దేజరిల్లుచు నుండ ॥వి॥ 3717

వేదాంత వీధులలో విజ్ఞానవేత్తలను వివరించమని చెప్పేడు

౧. మన్ను మెత్తి కడిగి | మఱి రూపు గావించి
గుంటనిండఁ బూడ్చి | గుఱుతు నిల్చి
మనుజులెల్లఁ గూడి | మఱి దేవుఁడందురు ||వి|| 3718
మట్టి బొమ్మను చేపట్టి పూజించేవారికి వట్టిదన్నాడు.

౨. మన్నురాయి లేదు | మహిమిఁద నొకకోట
కొమ్మగలిగి యుండి | కొనలు సాగు
దివ్వెలేని యిల్లు | దీపించియుండునా ! ||వి|| 3719
అతీతానాగత మార్గా న్నాలోచించి ఆ పరంజ్యోతిని తెలుసు
కొన్నాడు.

౩. మమత లుడిగే కొఱకు | మహి ముద్రలను నేర్చి
ముక్కు, కంఠు, చెవులు | మూసినోరు
యేక చిత్తముఁగోడ | యెవరేమి కన్నారు ||వి|| 3720
పంచ ముద్రల వలన భావముచేడుటేగాని ఫలముకూన్యము

౪. మయినమొత్తి లిఖువు | మఱిరూపు గావించి
తామము కరగించి | దానఁబోసి
మనుజులెల్లఁ గూడి | మన దేవుఁ డందురు ||వి|| 3721
మూసలుగట్టి సిగ్గహములను నిర్మించుకొని ముక్తి బొందుదు మను
మూర్ఖుఁడగుట !

౫. మయిల కోకతోడ | మాసిన తలతోడ
నొడలి ముఱికి తోడ | నుండెనేని
అధిక కులజునైన | నట్టిట్లు పిలువరు ||వి|| 3722
శరీర శుభ్రత, శుభ్రమగు బట్టలులేనిచే యెవరాదరించరు.

౬. మరణ కాలమునను | మదినిల్పు నజ్ఞాని
పరముఁగోరి తాను | బట్టు విడక
వెనుకఁ గోర్కెలకును | విలపించు నజ్ఞాని ||వి|| 3723
మరణ కాలమందైనా మమతలు విడువనివాడు పరమ మూర్ఖుడు.

ఆ. మరణమన్న వెఱచి | మదిఁ గలగఁగ నేల ?

నిరుడు, ముందరేకు | నిన్న, మొన్న

తనవు విడిచినతఁడు | తనకన్నఁ దక్కువా ? ||వి||

3724

“క॥ మరణమునకు వెరవకుమీ

ధరబుట్టిన వ్రాణి తథ్యమె సచున్

నెరమై నిచ్చును యశమది

నిరుపేదల కరుణఁబ్రోచి నెరవందుచు నూ !”

కం. మరణము దాపగుచున్నది

స్థిరబుద్ధిని బరముగన్నఁ | జిక్కును మోక్షం

బరయుచు గుఱిలో మించిన

బరమార్థమె బట్ట బయలు | ప్రాకుము వేమా !

3725

స్థిరబుద్ధి గలవాఁకి పరిపూర్ణము బట్టబయలుగా ముందును.

ఆ. మఱియు నేమొ యుచు | మదిఁ నెప్పుడు దలచుచు

నెవరొనర్చు యేల | దెంతదైన

మఱుమేలుఁ జేసి | మర్యాద నిల్పికో ! ||వి||

3726

అపదలో ఆదుకొన్న వారిని అహరహము ఆత్మలో ధ్యానించుము

ఆ. మఱిపు తెరపి చేత | మానవదేహంబు

నెత్తవలసెఁ గాని | యిహమునందు

మఱిపు లేక యున్న | మరణ మెక్కడిదన్న ||వి||

3727

మహత్తర సందేశములచేత మనీషులకు మహదాశ్చర్యము పొందించు

మహత్తు వేమనకే గలదు.

కం. మఱిపులు సెప్పిన విధములు

మఱివక మనసందె యున్న | సుతముల వారా

అరుదయిన వస్తు వప్పుడ

యెఱుగంగా వలయుఁగానె | యిచ్చును వేమా !

3728

పంచి మతగురువులకు మనసార నమ్మితే మార్గములు జూపింతురు.

కం. మఱివవలెఁ బాప సంగతి

మఱివంగా వలెను దురము | మఱి విశ్వములో

మఱవవలెఁ బరల నేరము

మఱవంగా వలదు మేలు । మహిలోవేనూ !

3729

బద్దె భూపాలుని పద్దెమును ఒడ్డికగా ఉంచి మకుటము మాత్రం
మాచ్చేడు యేమహనీయుఁడో !

ఆ. మర్మ మంత్రఁగొనక । మన్మసైక్యమందక

పరమ గూడుమింత । బయలు పడదు

పడిన మాత్రమెన్న । బయలుపడిన యంతె ॥వి॥

3730

అందీపాంకని చందముగల యిందుముఖిగా అందీపద్యము.

ఆ. మర్మ మెఱుంగలేక । మతములు గల్పించి

యర్వి దుఃఖులగుదు । రొకరి కొకరు

గాదె యింటఁగుక్క । కళ్ళవళ్ళ పడురీతి ॥వి॥

3731

మతములు కల్పించి కలవరములతో కలహము లాడువారిని మక్క-
లతో లెక్కించాడు.

ఆ. మర్మ మెఱుంగలేని । మనుజు లెల్లరు నిట్లు

మాల దానరులకు । మడుపులిచ్చి

మహిని గాచునట్టి ! మనుకులంబెఱుంగరు

3732

మనుకులం బెలియాలంటే యివంశజుల చరిత్ర చదవాలి

(రఘువంశము)

క. మర్మమున నర్చకులమని

మర్మముతము దెలియలేక । మనమున దిరుగన్

మూర్ఖులమెరుగు । తెలివి యో

గూర్మ్యుత్తమ పదము । నిజము గోరికవేనూ !

3733

ఆ. మరిగి తిరిగి నగుఁడు । మరలుకొన్నను గాక

అందువల్లనేమి । యాశఁ గలుగు ?

నంతరాత్మ నిలుప । నతఁడెవో తానగు ॥వి॥

3734

అంతరాత్మను నిల్పిన వాడే అసలైన యోగి.

ఆ. మర్మవిదుఁడు గాని । మర్మంబుఁదెలియఁడు

కర్మజీవి మేలు । కానలేఁడు

నీరుచొరక లోతు । నీరూన తెలియదు ॥వి॥

3735

పసిడితునకలవంటి పదములు తేనె సోనలూరు తీయని నుడికారము
వేమన కవిశిలో కానవచ్చును.

ఆ. మఱియు దధిని ఘృతము । మ్రానులం దనలము

సౌమ్య సుమములందు । సౌరభంబు.

తీలలఁ దైలముట్ల । తేజరిల్లుఁ జివాత్మ ॥వి॥

3736

వివిధ విజ్ఞాన శేత్ర వేమననుటకు యీపద్యమే సాక్షి

ఆ. మరుగుజేరి గురుని । మర్మంబుఁదెలియక

యెఱుక మించరాద । దేర్చికై న

నెఱుకమఱిపు సందు । నెంచుటే తత్త్వంబు ॥వి॥

3737

శిశ్రూషఁజేసి గురుని దణ పొందిన వారికే పరమ గోచరించును.

ఆ. మరుగు పడ్డవాఁడు । పరగ దాసావళి

యాడిగంపుఁ బనుల । కొప్పచుండు;

బిరుదు బంటుజ్ఞాని । పరమాత్మఁ జొరబాటు ॥వి॥

3738

అజ్ఞాని అందరికీ దాసత్వముజేస్తాడు. ప్రజ్ఞాశాలి పరములనే
సేవించును.

క. మరువ వలెన్ పాపమునకు

వెరువ వలెన్ ; మరణమునకు । విశ్వము లోనన్

వెరువ వలె నసంగమముల

మరి మరువగవలదు మేలు । మహిలోవేమా !

3739

చెడ్డచింతనములు చెందగ నాడి ఉపకారము చేయుట కుపక్రమించు
టయే ఉత్తమధర్మము

ఆ. మలచమెంత భువిని । గలిగిన నికనేమి ?

విశరణమ్ము లేక । వెలయదెందు

ఆరగింపులోన । నాజ్యంబు లేనట్లు ॥వి॥

3740

అజ్యము = నెయి ; నేయిలేని భోజనము నీచము

ఆ. మలము జారవిడుచు | మఱిపాయు పథమున
మలము విడువ బలము | మనుజునకును
మలము బిగిసెనేని | మఱి ప్రాణహానియా ||వి|| 3741

“మలజానీ రోగ హరీ”

మలముపోయిన రోగములెట్లుగల్గు ?

ఆ. మలము మూత్రములకు | మధ్యమునను బుట్టి
మలమురోయ వాడు | మనునె జగతి
మలము మూత్రములను | మానుట మూలంబు ||వి|| 3742
ప్రాణులకు మలమూత్ర విసర్జన ప్రతినిత్యము జరుగవలసినదే

ఆ. మలము మూత్ర రక్త | ములు మాంసమునుగల
ముట్టుకుండ నీళ్ళ | ముంచ నేల ?
పై ముఱికియె పొవు | లోమఱికియె పోదు ||వి|| 3743

జ్ఞానులు దేహాన్ని మురికి భాండముగా పోల్చెదగు. దీనికి మచ్చ తెందుకో !

కం. మల మూత్రాదుల నిలిపియు,
దలపెంచుచు యోగులమని | ధారుణి దిరుగన్
ఫలమేమి ? కలుగు భృకుటీ
స్థలమందుం దన్నుగనుటె | ధర్మము వేమా ! 3744
అడ్డము మీసములు పెంచుట అడ్డాదిడ్డపు జీవితమునకే !

కం. మశకము ఝమ్మని కూయుచు
పసగల దేహమునవ్రాలి | బలుతీక్ష్ణచ్ఛా
కొసగల ముక్కునఁ బొడుచుచు
వెనగ్రోలును నెత్తురిలను | వినరావేమా ! 3745
ఈగలు చేయువిధానములే యిచ్చలు చెప్పెను.

ఆ. మసిగుడ్డ లోపల | మాణిక్యమును ముడిచి
బురదలోపల గుచ్చి | పూడ్చునేమి ?
కాంతికి భేదంబుఁ | గలుగునా భువియందు ? ||వి|| 3746
పరమజ్ఞానిని బంధించిననూ వాని ప్రాభవ మెట్లుపోవును ?

అ. మహిని నింతిబొక్క | మందుల బుట్టరో

పాడఁ జదువ నేర్పుఁ | జూడఁజూడ

ఇంతకంటె జేటె | దింక నేమి జ్ఞానమో ||వి||

3747

“విశ్వామిత్ర పరాశర ప్రభృతయో వాతాంబు పర్ణాశ నాస్తేతి
స్త్రీముఖ పంకజం సులవితం దృష్ట్వైవమోహం గతాః శాల్యాన్నం
సఘృతం పయోదధియుతం యేభ్యః తే మానవాస్తేషా నింద్రియ
నిగ్రహో యదిభవే ద్వావిద్యః ప్లవేశ్సగరాః”

అ. మహిమఁ దెలియలేక | మూయచేతను జిక్కి

జొచ్చి చూడలేని | సూక్ష్మరూపు

మహిమఁ దెలిసి నంత | మర్కంబు లేదయా! ||వి||

3748

సూక్ష్మమైన బ్రహ్మమును తెలిసికొన్నచో ఆమీద తెలియదగిన
దేవియులేదు.

సీ. మహిలోన నొకయీగ | మఱి కేకలిశుచును

మంచంబు మ్రింగిన | మహిమయేమి ?

మానుషవంతుడై | మహిమీంద బాలుండు

మ్రాను నమలినట్టి | మఱప దేమి ?

తోడరి దోమలు గిరి | నొడిసి పట్టియుఁ దాము

పరగ గతించిన | బలమదేమి ?

పంచవన్నెల చిల్క | పరగ నైదును గూడి

పర్వతంబును దిన్న | బలమదేమి ?

గొట్టె దొడ్డిని బడి చెట్టు | బిట్టఁ జూచి

విరులుపూచిన యట్టి యా | విధమదేమి ?

అరయనేర్చిన సర్వజ్ఞ | లైనవారు

వివరముగఁ బ్రశ్నినట్లయిన | వినరవేమ.

3749

వేదవేదాంగములు కూలంకషముగా తెలిసి తద్వాధునములు
జీర్ణించుకొని శిష్యపశిష్యులకు సూటిగా గురు కీలకము చెలియజెప్పిన
విద్యాపారంగతులకు యీపద్యభావము విష్వకొని గొప్పవారు గమ్మని
మన వేమనయోగి సవాలుజేసెను.

ఆ. మాంస మన్నమునకు | మాటుఁ జేసికొనియు

మాంసము దినునట్టి | మాయజీవి

మాంసము చెడిపోవ | మాటెట్టులాడురా ! ||వి||

3750

మాటు = పొడుగుట; మాంసముదినువారు నోటిరుచికి అన్నముతో కలిపి తిందురు.

ఆ. మాంసము దనలోన | మాటొనర్చుక యుండి

మాంసము దిని యండ్రు | మాటలెల్ల

మాంసము విడుపైన | మాటెట్లు పోవురా !

3751

“మత్స్య మాంసం మతిభ్రష్టః” మాంసము తినిన మత్తుగలుగును.

క. మాకున ననలముఁ బుట్టును

మాకెఱుంగునె ననల మునికి ? | మనుజుల లోనన్

మాకున ననలంబుక్రియన్

లోకులలో యోగి వెలయు | లోలత వేమా !

3752

మాకు = కఱ్ఱ; అనలము=అగ్ని ; దాసువునం దగ్ని, తనువునందు తత్వము ఉద్భవిల్లుట సహజము.

ఆ. మాచకమ్మని యెలక | మగవాఁడు చేరి తే

భుజములు చూపించు | బోర్లబడును

బోర్లబడి నంతట | బవిశాంపో నయూ ||వి||

3753

మాచకమ్మ = రజస్వల కానిది, పయసు పెద్దదయ్యును రజస్వల కానిదే మాచకమ్మ.

ఆ. మాటకేడ్చు నాలు | మగనికి యమదూత

తఱచి చూడ విటునిఁ | దలచియేడ్చు

అట్టియాలి విడిచి | యడిది నుండుటెమేలు ||వి||

3754

“ నామృతం నవిషం కించి దే కాం ముక్త్యా నితంబిసీం శైవామృత లతారక్తా విరక్తా విషవల్లరీ ”

స్త్రీనివిడచిన అమృతములేదు విషంలేదు (భర్తృహరి)

ఆ. మాటచెరువు మాట | మర్మమే కర్మము

ఆశలు కడగండు | లప్పు ముప్పు

పాపకారణములు | పలుకులు ములుకులు

లేశమైన తెలియ | లేరువేమ.

3755

యమక నియమ చక్రవర్తియైన పోతన గారి సహాధ్యాయత్వ మచ్చు
టచ్చట జూపించి తానుగూడ ధ్వనింప జేసుకొన్నాడు.

ఆ. మాట జెప్ప వినని | మనుజుండు మూర్ఖుడు

మాటవిన్న నరుడు | మాన్యుడౌను

మాటవినగ జెప్ప | మానుట కూడదు ||వి||

3756

ఎవరు విన్నా వినకపోయినా మంచిని చెప్పుట మానవ ధర్మము

ఆ. మాట దిద్దవచ్చు | మఱి యెగ్గులేకుండ

దిద్దవచ్చురాయి | తిన్న సగసు

మనసు దిద్దరాదు | మహి నెంతవారికి ||వి||

3757

మనసుని దిద్దుటకు మరణమే గావలయును.

ఆ. మాట నిలుప లేని | మనుజుండు చండాలుఁ

డాజ్జలేని నాథుఁ | డాడు ముండ

మహిమలేని వేల్పు | మంటజేసిన పులి ||వి||

3758

లో కానుభవమును ప్రాకటముగా చెప్పేడు వేమన.

ఆ. మాట మరుగు సిగ్గు | మనుజు లోకం బెల్ల

చీరె మరుగు సిగ్గు | చెప్పవేల ?

బైట నింటి సిగ్గు | బండసంసారంబు ||వి||

3759

తెలిసినట్లున్నదిగాని తెలియజెప్పుట కేమీ లేదు.

ఆ. మాటమిగులు నాలు | మగనికి యమదూత

యోర పడగ పాము | నుద్ది యగును

తనకుఁ గాని యాలు | దానవురాలురా ! ||వి||

3760

యీ పద్యములో కవి శిల్పి యనే శాస్త్రానికి వేమన లక్ష్యము
జూపించాడు.

కం. మాటల మాటలు వచ్చును

మాటలనే కలుగుచుండు | మణి మంతంబుల్

మాటల పొందికఁ దెలిసిన

మాటలనే ముక్తికలుగు । మహిలోవేమఁ !

3761

మాటలే మానవుని మంచి చెడుగులకు బాటలు.

ఆ. మాటలాడఁ గలుగు । మర్కము తెరిగిన

పిన్న పెద్దతనము । లెన్నవలదు

పిన్నచేతి దివ్యై । పెద్దగా వెలుంగదా ! ॥వి॥

3762

నయసునగాక ప్రాజ్ఞతగలవాడే పెద్ద.

ఆ. మాటలాడఁగవచ్చు । పాటపాడఁగ వచ్చు

పామునుఁ బట్టితా । వంచవచ్చు

మాయ లంజనుఁ బట్టి । మర్దించు టరుదురా ! ॥వి॥

3763

మాయ స్త్రీని బట్టి మర్దించుట. మనుజులకు సాధ్యము గాదు

ఆ. మాటలాడ నేర్చి । మనసు కరఁగకున్న

పరగు ప్రియముఁజెప్పి । పడయ కుండ

నొకరిచేతి సొమ్ము । దూరకవచ్చునా ! ॥వి॥

3764

తమాషల వల్ల ధనాన్ని గుంజుకొనే డాంబికుల తంత్రములను వాడెను.

ఆ. మాటలాడ నేర్చి । మనసుఁ గరఁగఁజేసి

పరగ ప్రియము పుట్టిఁ । బలుకకున్న

నొకరి చేతి సొమ్ము । లూరక వచ్చునా ? ॥వి॥

3765

ఏమాటా చెప్పనిదే ఎవరూ యేమీ ఇయ్యరు.

ఆ. మాట లాడవచ్చు । మనసు నిల్పఁగలేడు

తెలుపవచ్చుఁ దన్నుఁ । దెలియలేడు

సురియఁ బట్టవచ్చు । శూరుఁడు గాలేడు ॥వి॥

3766

సురియ = ఖడ్గము ; ఖడ్గమును ధరించిన మాత్రాన గండడు గాలేడు.

ఆ. మాటలాడ వేతె । మనసు కొలఁదివేతె

యెడలి గుణము వేతె । యోజ వేతె

యెట్లు కల్గముక్తి । యేలాగు తనలాగు ॥వి॥

3767

తలొక దారిపోయిన తత్వము కుదరదు.

ఆ. మాట లాడుటొకటి | మనసులో నొక్కటి
యొడలి గుణమదొకటి | నడత యొకటి
యెట్లు కలుగు ముక్తి | యీలాగు తానుండ ||వి|| 3768
చెప్పినదొకటి, చేసినదొకటి యిది ధ్ధింకదేమి?

ఆ. మాట లుడుగకున్న | మంత్రంబు దొరకదు
మంత్ర ముడుగకున్న | మది కుదురదు
మనసు నిలుపకున్న | మఱి ముక్తిలేదయా ! ||వి|| 3769
మక్తపక్షస్తమలో ముక్తికాంత సాధమునకు సోపానములు
జూపించేడు.

ఆ. మాటలెల్లఁ గల్గ | మనసెల్ల దొంగయా
నేటి ప్రాణమింక | నేటి బ్రతుకు ?
మాట సత్యమైన | మఱి శతాయుష్యంబు ||వి|| 3770
సత్యవాక్యపాలనే సర్వోత్కృష్టమని చాటాడు.

ఆ. మాటలోని వాని | మహిమ తాఁదెలియక
మాటఁ దెలియలేక | మచుత జిక్కి
మాటఁ దెలిసినేని | మహితాత్మ యోగిరా ! ||వి|| 3771
మాటల మర్మము తెలిసిన వాడే వాటమగు యోగి.

ఆ. మాటవినని యాలు | మగనికి బందాలు
దానిఁ జేరఁ బ్రాణ | మానహాని
అట్టి యాలి విడిచి | యడవి నుండుటమేలు ||వి|| 3772
అనుకూలపతియైన అటు చతుర్విధ పురుషార్థ సాధనసోపానము ;

ఆ. మాట వినని యాలు | మగనికి మృత్యువు
నోర పడగ సర్ప | మొంటి గ్రహము
తనకుఁ గాని యాలు | దానవు రాలయా ! ||వి|| 3773
రాశిచక్రములో ఒంటిగ్రహముంటే మానవునికింటా వంటా
తంటారే ! (జ్యోతిష శాస్త్రము)

కం. మాటికి సైగలు చూపెడి
బూటకులను నమ్మరాదు | పూర్తిగ మదిలోఁ

జోతుటెగి పూజ చేసినఁ

గోటీశ్వర కేజ మదియె । గుటింగను వేమా !

3774

గోటీశ్వర లేజము బాహుముగా భావమును గుర్తించినవాడే
పరముడు.

ఆ. మాటికేపు లెల్ల । మనసులో బెట్టుక

మాదిగలను దెగడు । మాదిగెపుడు

మంచిగుణము లేక । మర్యాదయెట్లుబ్బు ? ॥వి॥

3775

“గుణవాన్ స్వతః పూజయేత్” సద్గుణములు గలవా డంతటా
పూజ్యుడే !

క. మాతంగమునికి మనుమలు

భూతలమున బ్రాహ్మణులుగఁ । బాలుపగు నానా

జాతులఁ బుట్టిరి వీరలె

ఖ్యాతిగ నీధరణిఁజెడియ । కదరా వేమా !

3776

మతంగముని అల్లుడు వశిష్ఠుఁడు. అతని వంశమువారెవరు ?

ఆ. మాదిగ చెయువులను । మనసులో బెట్టుక

మాదిగలను దెగడు । మాదిగెపుడు

మంచిగుణము లేక । మఱి ద్విజుఁడెట్లుగు ? ॥వి॥

3777

మాదిగ చేష్టలు మనసులో బెట్టి మాదిగలను దూషిస్తుంటాడు.

ఆ. మాదిగ యనవద్దు । మఱి గుణమొనరిన

మాదిగని వసిష్ఠ । మగువఁ దేడె ?

మాదిగ గుణమున్న । మహి ద్విజుఁ డగునటే ? ॥వి॥

3778

గుణము ప్రధానముగాని కులము కాదు.

ఆ. మాదిగ యనవలదు । మఱి వసిష్ఠనకును

మాదిగ చెలియెట్లు । మగువ యయ్యె ?

మాదిగ గుణమున్న । మహి ద్విజుఁడెట్లాను ? ॥వి॥

3779

వశిష్ఠుని భార్య అనుభతి పతివ్రతాశోమణి అధర్మముతోనే
అంతరిక్షములో నుండి పూజింపబడుతుంది.

వే మ న ప ద్య ము లు

-దిగ యనఁగానె । మఱి తక్కువందురు

మాదిగ యిల సురల । మామగాదె

మాదిగకును బిడ్డ । మన యరుంధతిగదా ! ॥వి॥

3780

మరింగ మహర్షి మహాజ్ఞాని దేవతలంగరికి మామ.

ఆ. మానధనము విడుచు । మఱి పుణ్యవత్సయైన

బూని పతికి భక్తి । పొనఁగఁ జేయు

లోన మెచ్చుచుండు । లో గుట్టుఁ గనవలె ॥వి॥

3781

పత్రితయైన భామ భర్తను సదా ఆత్మలో పూజిస్తుంటుంది.

ఆ. మానసంబు మంచి । మరి పువుచవికె

బాళితోడఁ జేసి । పట్టుగాను

భోగి నయ్యెద నన । బోయె పోకాలంబు ॥వి॥

3782

పువుచవికె = పూల పాస్సు ; పూల వాస్సుమీద కయనించు భోగి
పవిత్ర కాలమును పాడుచేసుకొంటాడు.

ఆ. మానసపు విరక్తి । మసలక యాత్మలో

బోడితలల సొంపు । పొల్పుమీఱ

కడుపు కొఱకు దిరుగు । కష్టంపు మదితోడ ॥వి॥

3783

పొట్టకూటికి బోడితలలతో బూడిదల రాసుకొని తిరిగే బూట
కపు సన్యాసుల చేమలను వణించాడు.

ఆ. మానసమున మంచి । మల్లిపూల చవికె

బావితోటఁ జేసి । బాలఁ గూడి

భోగి నయ్యెద ననఁ । బోయెఁ బోకాలంబు ॥వి॥

3784

మానస పూ పాస్సుపై ముక్తికాంతతో విహరించెద నని కాలము
వృధాపూర్వక వానిజీవితము వృధాకదా !

ఆ. మానిని మనోజ । మందిరా నందైక

లోలుఁడొల్లఁడూర్ధ్వ । లోకసుఖము

మాలవాడ కుక్క । మఱి యన్న మెఱుగునా ! ॥వి॥

3785

కాంతా భ్రాంతులతో కట్టుబడినవాడు కావలసిన పుణ్యానికి
పూనుకుంటాడా !

వాక్యము :- మానువొక్కటి, దానిపరిబీజ మొక్కటి, దాని మహిమలు శాఖలింతని చెప్పగూడదు. వేట్కు విశద, మనోజ్ఞాన, విస్ఫుట, విపరీత మెంతని జెప్పవచ్చు? తప్పక తనదృష్టి, తారక లక్ష్మముమీద తగుల వేసి, పటుతర జప, ముక్తి మార్గముల దెలిసి, మూడుయేరులనందు మూలఁబుదెలిసి గంగ, యమునా నడుమను, భంగశిరమువంటి యొక్క బాలిక వున్నది. దాని శృంగార మహిమలు జెప్పను శ్రీహరికై న, అజనికై న వొప్పదది వొప్పించును. తప్పలు బట్టదు. యెవరికై న నొప్పును, మాయ లకు మొదలై యుగయుగములు నడిపించుటకు సగుణము తానై, వాని వర్తన నడిపించుటకు, ఆయత తనయందు ఆయతముగను అది తల్లియో పెండ్లామొ కూతురో చెల్లెలో ఆవల మేనత్తనో, తన చెలికత్తెనో, యేవిధమున జెప్పవచ్చు? రామాకృతి సామాన్యము గాదు, దాని సరసోక్తులకు బ్రహ్మజ్ఞానులకు విటులకు పది పదునాల్గు భువన, మప్త దిక్పాల కామర గంధర్వ సిద్ధ సాధ్యవ్యాస పరాశరులకు, నారద దత్తాత్రేయ సమర పుంగవాదులకు, దీని మూల కుతారంబు నే నెరుంగుదు. యీవేళ యీలీల వెట్టివేముడనగా యెఱుగరా త్రి మూర్తులవారి అంతరంబందు, అతి రహస్యమొకటున్నది. యింత జెప్పగనేల! విన్న వారికి తెలివి, అనుకూలమాయెనా! యనుభవము సిద్ధించు, వేమన్నకు అగ్రజండు, అతని తమ్ముడు తారతమ్యముల తెఱగెఱుంగును. మూడు మూరలవలెను ముప్పిరి గొన్నట్లు, అది రాజ్యము చేయ నాదినాధుడండ్రు. అదిరాజ్యము కాదు, మోక్ష రాజ్యంబున మాననినవారము మోస మెన్నడులేదు. మావంక యమునికైన గరిమ కింకరులకైన భావంబు విష్ణుమాయ, శివుని తేజంబు బ్రహ్మకుతారంబు, ప్రపంచమంతయు నే నెఱుంగుదు, కమ్మవిల్తుని రూపు ఘనమంతయు నే నెఱుంగుదు. యేమనిచెప్పుదు దీనివేట, ఆది మూలమందు అంబికా శివయోగి మూలగుగుఁడు మాకు ముక్తిజాపె, అతని శిష్యుడైన వేమన్న అనుకొందురు. వెట్టివేముడనగ వెలుగించె నాగురువు. వుపదేశమున నొక్క వుపముచేత, తపశాంతకుండైన తమతండ్రి రెడ్డన్న, అతని కోడలెన్న మహి కీర్తివెలయు మల్లమ్మ,

మాతల్లి. తల్లి గాదది, మాకు తగిన వదినె. యివిగో మల్లిఖార్జున
వరము మాయింట వెలసెను, యిదిగో పట్టపగలు, మబ్బుగాదు,
తెరలుబుట్టదు, యెఱుక చెడదు, మెరుపుదేగదు. నిగ్రహించిన ఫలము.
నిజగురు శ్రీదయా వెట్టివేముడనగ యెఱుగరా యా నరులు
విశ్వదాభిరామ వినురవేమా ! 3786

యా వాక్యములో ముక్తికాంతను ఆమూలాగ్రముగా తెలియగోరు
వారికి వివిధ విషయములను కూలంకషముగా వివరించినాడు వేమన.

ఆ. మామ కూతురితోడ | మెత్తగా మాటాడి

కన్నునైగలుఁ జేసి | కలయ దలచి

యేకచిత్తముతోడ నెరుకిచ్చి చూడరా ! ||వి||

3787

ముక్తికాంతను వశవర్తినిగా చేసుకొమ్మను వాక్కు యిది.

కం. మాయకులోనై జీవుఁడు

కాయములను బొంది తన్నుఁ | గ నెడి యుపాయం

బేయెడఁ దెలియక బహువిధ

మాయలె తానగుచుఁ దానె | మరుగును వేమ.

3788

మాయలోఁడి మత్తుడగుచున్నాఁడు మానవుఁడు.

ఆ. మాయజగ మటంచు | మనుజుఁడెఱుంగలేక

మాయలోనఁ దాను | మగ్నుఁ డయ్యె

మాయ దెలియు నరుని | మర్మజ్ఞుఁడందురు ||వి||

3789

మాయ చెలిసికొన్నవాడే మర్మజ్ఞుఁడు.

ఆ. మాయజగ మటంచు | మఱి పల్కుచుందురు

మాయగాదు బ్రహ్మ | మయముఁగాని

మాయయైన జగము | మఱియెద నున్నదో ! ||వి||

3790

మాయ జగమంటారు గాని మనలోనే యున్నది.

ఆ. మాయ జగములందు | మఱి పల్కుచుందురు

మాయ గాదు బ్రహ్మ | మయము గాని

మాయయైన బరము | మఱి యెందు నున్నదో ! ||వి|| 3791

“ఇంద్రోమాయాభిః పురుషాపయాయతే”

పరిబ్రహ్మ ఆ నేకమాయలు గలవాడు.

ఆ. మాయజగములోని | మమకార వృత్తిచే
 మాయఁ దగిలి మంకు | మనసు విడక
 మదముచేత గురుని | మహి నెట్లుకందురు ? ||వి||
 మదముచేత గురు మహిమ మానవులు కనలేరు.

3792

సీ. మాయ ద్రోక్కెడు దారి | మర్కంబులివి యని
 తెలియఁజెప్ప వినరు | తేటగాను
 జనులందఱును బుద్ధి | చాంచల్యమును మాని
 జాగులేక వినరు | జగతిలాను
 విన్నమాత్రము లోనె | విజ్ఞాన మమరును
 బాపాత్ములు వినరు | పట్టుగాను
 కామ్య కర్మంబులు | గడుఁ జేయుదురు కాని
 కరుణించి వినరుగా | కలియుగమున

గాన నీగోప్య మెఱుంగని | కలుష మతులు
 బ్రహ్మమేనని భావింపఁ | బ్రాలుమాలి
 నరకకూపము గందురు | నయముగాను
 బోధ విన్న నె యమరెడి | బుద్ధి వేమ.

3793

“ఇదంప్రపంచం నాన్యద్వానోత్పన్నం నోస్థితం తథామాయా
 కార్యాదికం నాస్తి మాయానాస్తి భియంనహి పంధ్యాకుమార
 వచనే భీతిశ్చైత్ అస్తిదం జగత్ (తేజోబిందోపనిషత్తు)
 గొడ్రాలి బిడ్డ ఎలా చంపలేడో అలాగే మాయా జగత్తు నిత్యము

గాదు.

“ అది మధ్యావసానేషు మా - యా - సా = మాయా ”.(శృతి)
 అది మధ్యాంతములు లేనిదే మాయ.

ఆ. మాయ సరకమనుచు | మాయ రోయక సాటి
 సమముఁ గనగు దేవ | సభల యందు
 నందఱు ఘనులైన | హరునకుఁ దావేది ? ||వి||
 యంతమంది ఘనులదగ్గర ఈశ్వరునకు తా జెక్కడ.

3794

యను చెఱసాల । మనసను గొలుసును

మనెడు బొండ । బెరసి యుండ

ఇట్టి బద్ధజీవి । కన్నడు మోక్షంబు ॥వి॥

3795

“మాయ” నే చెరసాలలో ముగ్ధినివానికి మోక్షానికి మార్గమేది ?

ఆ. మాయ నెఱుగఁక నరుఁడు । జ్ఞానంబు తెలియక

మాటలందున నెట్లు । మర్మమెఱుఁగు ?

మర్మంబుఁ దెలియక । కర్మంబు విడుచునా ? ॥వి॥

3796

మర్మము తెలియకపోతే కర్మము తెలియదు.

ఆ. మాయ నేనుగుఁ జేసి । మనసుచే పట్టించి

దిగువ దింపక దాన్ని । బిగువుతోడ

పదుగురనెక్కించి । కుదురుగా దోలరా ! ॥వి॥

3797

దశేంద్రియములతో మాయా మత్తగజాన్ని నీవళము జేసావా !

ఆ. మాయపోవు విధము । మనుజుండు దలచిన

మంచి మార్గ మున్ను । మానవులకు

మాయ దాటలేని । మనుజుండు వ్యర్థుండు ॥వి॥

3798

మాయను దాటుటకు మనుష్యుండు ప్రయత్నము చేయవలయును అదే మానుషధర్మము.

ఆ. మాయ భయములేని । మనుజుండే మనుజుండు

మాయలో మునుంగ । మనుజుండగునె ?

కాయ ముడుగునపుడే । మాయయు నుడుగును ॥వి॥

3799

కాయముతోనే పోవును మాయ.

తే. మాయమగు లోకభ్రమలెల్ల । మట్టుపరచి

సర్వదృష్టిలో నెంచి । సాక్షిగాను

నిర్వహించుట ముక్తికి । నిజ పథంబు ॥వి॥

3800

సమదృష్టి గలిగినవాడే మాయను సమయజేస్తాడు.

తే. మాయమగు జగద్భ్రమలెల్ల । మట్టు పఱచి

సర్వసమ దృష్టిలో నెంచి । సాక్షిగాను

నిర్వహించుట ముక్తికి | నిజ పథంబు
గర్వము వహింపనేదైన | గలదె? వేమ.
గర్వము సర్వము జెరచును. 3801

ఆ. మాయ మనసెయ్యయ్య | మనసు మాయయెగదా
మాయ దెలిసినతఁడు | మహిమ గనును
మాయలోని మాయ | మఱి పరంజ్యోతయా! ||వి|| 3802
“ఓం కారధ్యని నాదేన వాయుసంహార నాత్మకం
నిరాలంబ సముద్ధిస్య తత్రనాదో లయం గతః” (శృతి)
హానము వహింపక ప్రణవము సిద్ధింపదు.

గీ. మాయ మమకారమును ద్రుంచి | మరిగి నంత
గర్భ కడగండ్లు చెప్పను | కాలుఁ డెఱుంగు
దీనిగని మెలఁగెడువాఁడె | ధీ జితుండు
మాయఁ గనకున్న గతులెల్ల | మాయ వేమ. 3803
మాయను మడియించిన కాలుఁడు కడగా యుండవలసినవాడే?

గీ. మాయ మమకారమును ద్రుంచి | మరిగినంత
గర్భ కడగండ్లు చెప్పను | కాలుఁ డెఱుంగు
దీనిగని మెలఁగెడువాఁడు | ధీజితుండు
నాయతుల్ లేనిచో గతుల్ | మాయ వేమ. 3804
యమదర్శనము కాకుండా ఉండాలంటే మాయను సమయించుటే
మారము.

ఆ. మాయ మాయు నపుడు | మదినిల్చి జ్ఞప్తిలోఁ
గాయమనెడు దానిఁ | గానఁబోడు
న్యాయముగను జ్ఞప్తి | నంటునుదత్వంబు ||వి|| 3805
“మాయాంతు ప్రకృతిం విద్యా మాయినంతు మహేశ్వరం
తశ్చావయవ భూతైస్తు వ్యాస్తం సర్వమిదం జగత్”
మృత్యుంజయుడగు శివుఁడే మాయాతీతుఁడు

ఆ. మాయ యని రోసి | మమతల మాసిన
జేయు క్రియలెల్ల బయలున | జెందగోరి
స్వస్వరూపము గనువాఁడె | సజ్జనుండు ||వి|| 3806
సకల మాయలకు చిక్కనివాడే సజ్జనుడు

ఆ. మాయయె చెరసాల | మనసె యోజింపఁగ

బెద్ద శృంఖలంబు | భేద మిలను

ఇట్టి బద్ధపదవి | కెన్నడుమోక్షంబు ? |వి||

3807

బంధిఖాసలో ఖైదీవలె మాయావరణములో బడి మసలువాడు
మనుజుఁడు.

ఆ. మాయరూపు రూపు | మాయగాఁజేసియు

మాయరూపును బెను | మాయఁ జేయ

మాయలోని మాయ | మఱి పరంజ్యోతయా ||వి||

3808

పరంజ్యోతిని పట్టుకోవాలన్న మహమ్మాజీయైన మాయను గిట్ట
చేయుము.

క. మాయలకిరవై కొందఱు

మాయలు చూపించి మదిని | మరలింతురు గా

మాయకు వెలియగు చిత్తముఁ

బాయక గురునిష్ఠ బూన | బలపడువేమా !

3809

మాయాత్మకుడైన గురుచుంత్రమే కైవల్యాన్ని చేకూర్చే మహా
సాధనము.

క. మాయల సంసారముకై

మాయలనే తిరుగుచుండు | మనుజుఁడులోనై

మాయలఁ దెలిసిన యంతట

మాయలనే ముక్తి కలుగు | మహిలోవేమా !

3810

మాయలలో మసలి మాయను తెలిసినవాడే మహాత్ముఁడు. మనమహా
కవి యట్టివాడే !

ఆ. మాయ లోకమన్న | మర్కంబుఁ దెలియక

మాయఁజిక్కి యెంతో | మాయఁ బడిరి

మాయఁ దెలియ దివ్య | మాయ తా జన్మంబె ||వి||

3811

మాయను జించి మనసును పెంచి మించిన వాడే ఎంచదగినవాడు

ఆ. మాయలోనఁ బుట్టి | మాయచేఁ జిక్కియు

మాయచేతఁ బూర్వ | మఱిని మఱచి

మాయలోన నరుడు | మఱి యాకలికిగాను

ఏడ్చినపుడు సరుల | కెఱుక వేమ?

3812

మాయాపంక మగుడుగు నరుడు జేయగల దానిని చేయలేడు.

ఆ. మాయలోన బుట్టి | మాయలోన బెరిగి

మాయ దెలియలేని | మనుజుడేల?

మాయ దెలియువాడె | మహిమీంద ధన్యుండు ||వి|| 3813

ధన్యత్వం పొంగాలంటే మాయను తగులబెట్టుటయే దారి

ఆ. మాయలోని మాయ | మర్మంబు దెలియరా!

మనసులో తీరగె | మలయు చుండు

తీరగెలోని వ్రేళ్లు | త్రిపురతాండవ మాడ ||వి|| 3814

మనోఘోషంమీద మాయాతీతమైన శక్తిని పరికించ మన్నాడు.

ఆ. మాయ లోను బుట్టి | మాయలోను బెరిగి

మాయ విడువలేక | మగునైరి

తొల్లి చేయు కర్మ | తొలగి పోవగనీదు ||వి|| 3815

పూర్వకర్మ పోవాలంటే మాయను మాపుజేయాలి

క. మాయా విద్యల జూడకె

మాయల కిరవైన యెఱుక | మర్మము గనకే

మాయా విద్యల జాలము

బాయయె జీవేశ్వరులకు | జాతము వేమా. 3816

“తీర్త్వా మోహర్ణవంహత్వా రాగద్వేషాది రాక్షసాన్
యోగీ శ్చాంత సమాయుక్తో హ్యత్మారామో విరాజతే”

అత్మ సాక్షాత్కారముపొందేయోగి మోహమును మరచును (అత్మబోధ)

క. మాయావిద్యలె తోడగు

న్యాయములో గుఱుతుందెలిసి | నాకముగనినన్

మాయా విద్య లడంగియు

బాయక బ్రహ్మైక్యమగును | బసుపడివేమా. 3817

అజకర్ణ, గోకర్ణ, గజకర్ణ, టక్కు, టమారవిద్యలే మాయావిద్యలు,

వే మ న ప ద్య ము లు

• యిల్లని మా పొలమని

కాయము తన సొమ్మటంచుఁ | గామాతురుండై
మాయని పదవినిగోరక

దాయాదుల పాలుచేయఁ | దగదుర వేమా.

3818

“ నాది, నాది ” యనే జేదీలేడు.

ఆ. మాల కన్నియలకు | మంచి రూపంబున్న

ముట్టెనే త్రిశంకు | పట్టి నాడు

కానిపనులు సేయ | ఘను లాస పడుదురా ! ||వి||

3819

నీచమయినది ఎంతనేర్పుగా కానబడిన మనీషులు చేరనీయరు (హరిశ్చంద్ర).

ఆ. మాలదాని యింట | మంచి నీళ్లనుబోవు

తురకదాని యింటి | త్రుళ్లిపోవు

ముచ్చవాని యింట | చచ్చినపోవునా ! ||వి||

3820

పరిశుభ్రతను గురించి బాగుగా చెప్పేడు.

ఆ. మాల ద్రిప్పుచుండి | మంత్రంబు సనుగుచు

మది నిఁకేమొ తలప | మహిమ మున్నె ?

బుద్ధి నిలుకడున్నఁ | బున్నెంబు సేకూరు ||వి||

3821

జపమాల త్రిప్పి జాగరముచేసిన సన్నాసులకు జ్ఞాన మబ్బుతుందా !

ఆ. మాల మాంసము దిను | మహిమింద జనులెల్ల

కొవ్వుతిండు రొక్క | కులము గాదె

కులములెల్లఁ బాసి | కులముగాఁ జూడుఁడీ ||వి||

3822

ఆందరూ మాంసపు భక్షులే ! పాలు పశువులలోనుంచి వచ్చినవే !

ఆ. మాల మారిదిగాఁడు | మహిమింద నే ప్రాద్దు

మాట తిరుగువాఁడె | మాల గాక

వాని మాలయన్న | వాఁడె పో పెనుమాల ||వి||

3823

మాట తప్పిననే మాలతనము వస్తుంది.

ఆ. మాలమేలు గుణము | మంచిది కలిగిన
మాలకూడు గుడుచు | మనుజు కంటె
గుణమే మేలుకాని | కులమేమి మేలురా ! ||వి|| 3824
గుణమే ప్రధానముగాని కులముగాదు.

ఆ. మాల యంటనుచును | మఱి నీళ్లమునిగిరి
మాల కర్మచేత | మాలఁ డాయె
ఏల దెలియలేరా ? | యీ నరపశువులు ||వి|| 3825
తన పనిచేత కులము వచ్చింది.

ఆ. మాలవా డంటి తే | నీలలో మునుగును
కాటి కేగిన వెనుక | కాల్పు మాల
అప్పుడంటిన అంటు | యిప్పుడెందేగెనో ! 3826
అత్పృశ్యతాభావము అణచుని చెప్పేడు.

ఆ. మాల వాడయినను | మఱి యాత్మమీఁదను
మనసు నిల్పనేని | మాలగాఁడు
మనసు నిల్పకున్న | మహిమీఁద మాలఁడే ||వి|| 3827
మమకారములో మణిగినవాడే మాల.

ఆ. మాలవాని జూచి | యేల నిందింపంగ
పాటిలేని మాట | పలుకుటె గద
వానిలోన బల్కు | వాని కులంబేది ||వి|| 3828
మహాత్మ్యగాంధీ యిందుకే వీళ్ళను హరిజనులన్నాడు.

ఆ. మాలవానిఁ జూచి | యేల నిందింతురు
తూలు మాట పలుక | దొమ్మయేమొ
ఆకుఁజూచి పలుకు | నతని కులంబేమి ? ||వి|| 3829
ఆకు = బ్రహ్మవ్రాత; దేవు డందరినీ ఒక్కలాగే పుట్టించాడు.
ఇందు తారతమ్యమేదీ ?

ఆ. మాలవాని నంటి | మఱి నీళ్లమునిగిరే ?
మనుజు కర్మచేత | మాలఁడయిన
నేలఁ దెలియలేరా | యీ నరపశువులు ||వి|| 3830
ముట్టుకొని అంటునుకొని మురికినీళ్ళలో మునిగిన మీ ముట్టు పోవునా?

ఆ. మాలవాని నేల | మరి మరి నిందింప ?

తోలు మాంసములను | తుదకు తినక

కొవ్వతినెడి వారిఁ | గులముగా జూడండి ||వి||

3831

పశువుల కొవ్వతో సిగరై న నెయ్యిచేసి తింటున్నారు కాదా !
మాంససారమే !

ఆ. మాల వానినేల ? | మహిమీంద నిందింప

నొడల రక్తమాంస | మొకటి కాదె

వానిలోన మెలఁగు | వాని కులంబేది ||వి||

3832

సర్వత్ర వ్యాపించిన సర్వేశునికి కులమేదీ ?

ఆ. మాలవాని నై న | మరి యాత్మమీదను

మనసు నిలిపెనేని | మాలగాఁడు

మనసు నిలుపకున్న | మహిమీద మాలండే ||వి||

3833

మహేశుని పూజింపని మంకువాడే మాలఁడు.

ఆ. మాలవాని యంటు | మంచినీళ్ళనుఁ బోవు

తురక వాని యంటు | త్రుళ్ళిపోవు

(ముచ్చురాలి యంటు | చచ్చినఁ బోదు రా ! ||వి||

3834

కులమత దోషాన్ని కూల ద్రోసి దుర్గుణాలను దూరంగా జేయ
మన్నాడు మన విజ్ఞాన సాగరుఁడు.

ఆ. మాళ్ళు వెంటరావు | మణులు వెంటనురావు

ఆలు, బిడ్డలు హితు | లరయ రారు

తాను నిచ్చు నీవి | తనవెంట వచ్చురా ! ||వి||

3835

తనజేసిన ధర్మము తక్క తదితిరమేదియూ తనవెంటరాదు.

ఆ. మ్రాఁకు కాలవేసి | మహి మీంద నొకజాణ

పూని తిరుగుచుండె | బొందుగాను

కాల్చినట్టి మ్రాను | కడురమ్యమై యుండె ||వి||

3836

విచిత్రవిడికధ వేదాంత విజ్ఞానము యీపద్యములో నిమిడ్చి వేమన
చెప్పాడు.

కం. ప్రాచున ననలంబుండును

ప్రాచున నా యనలమువలె | మనుజుల లోనన్

డీకొని తా రంజిల్లును

నేకంబగు బ్రహ్మముండు | నేర్పడ వేమా !

3837

దారువు నందగ్నివలె, మానవులతో మహేశు డిమిడి ఉన్నాడు.

కం. ప్రాచున ననలము పుట్టును

ప్రాచుకెఱుంగునె ? యనలమునికి | మనుజుల లోనన్

ప్రాచున ననలము క్రియ-జీ

కాకుడిగిన యోగి నెవరు | గానరు వేమా !

3838

శరీరములోనున్న సర్వేశ్వరుని తెలియుటకు జ్ఞానవేత్తకర్త

ఆ. ప్రాచులోన నగ్ని | మఱి యుండఁగావచ్చు

నగ్నిలోన ప్రాచి | కలవి గాదు

ప్రాచులోన నగ్ని | మర్యాద సంసారి ||వి||

3839

సంసారిలో మర్యాద చక్కగా యిమిడియుండును.

ఆ. ప్రాచు తగినదైన | మహితమా వస్తువు

గా నొనర్తునట్లు | కాక యున్న

కాల్తురల్లె కాదె | కాపురుషుల పాట్లు ||వి||

3840

కాపురుషులు = నీచులు ; పనికిరాని ప్రాచువంటి వారే నీచులు

ఆ. ప్రాచు దిద్దవచ్చు | మఱి వంకలేకుండ

దిద్ద వచ్చు రాయి | తిన్న గాను

మనసు దిద్దరాదు | మహిమీంద నెవరికి ||వి||

3841

మానవ భావములు పూనికగా వెలికి వెలికి తీసి విజ్ఞానుల కందించు

నేర్పు వేమనకే గలదు.

ఆ. మింటనంటి యున్న | మినుకు చూడఁగఁ బూని

అంటలేక కొంద | అవిసి పడిరి

కంటి నంటు జ్యోతి | కానంగ లేరయా ! వి||

3842

అవిసి = నిరుత్సాహపడి ; కంటి నంటియున్న జ్యోతిని కానలేక కొందరు కళవళముపడుదురు.

క. మితములు చెల్లిన నాటికి

మృతిబొందిన నిలువరాదు | మేటులకైనన్

85

వేటికి భయపడుదురు

అనూజీవంబుఁ జూడఁ | జయ్యన వేమా !
యూర్దాయము నిర్ణయించుట యెప్పటికీ అలవిగాదు

3843

క. మితములు సద్భాషణములు

హితములుగాఁ బలుకు వాని | నెల్లరుఁ గడు స
న్నతు లొనరించుచు మొక్కుదు

రితరాలాపములు వినఁగ | నేవగువేమా !

3844

సరసోక్తులు చిలికే వాని ముఖము దిద్దని అలంకారము.

ఆ. మిరపగింజఁ జూడ | మీఁదనల్లగ నుండు

కొరికి చూడ లోనఁ | జరుకు మనును

సజ్జనులగు వారి | సార మిట్టుల నుండు ||వి||

3845

సజ్జనుల సామర్థ్యము విజ్ఞానుల కొజ్జబంతి.

సీ. మీకు మారుఁగఁ బోవఁ | జేకొని పుష్పముల్

గుహలోన నున్నట్టి | గురునిఁ గాంచి

అయ్య వచ్చితి నని | చయ్యనఁ బూలిచ్చి

సాష్టాంగ పడఁగ నా | సద్గురుండు

నామోముఁ జూచుచు | నేమి వచ్చితి వన

నభిరామ శిష్యుండ | నంపి రంటి

అంతటఁ దలయూచి | “యహహా” యనుచువారు

కానిమ్ము రమ్మని | కరుణతోడఁ

జేసె నుపదేశమయ్యది | చెందె నాకు

సూక్ష్మకాలంబులో సిద్ధ | సూరినైతి

గురువు, వదినెయె కాక నా | గురుండ వీవు

నాత్మగురుడయ్యె శివయోగి | యంటి వేమ.

3847

సూరి = పండితుఁడు ; ఆత్మగురువు = ఉపదేశమువారు; గురువు = మార్గదర్శకుఁడు; మహాకవి తన స్వీయచరిత్రలోని మంత్రోపసిద్ధి ఘట్టమును పట్టుగా చెప్పికొని లంబికా శివయోగిని, అభిరామయ్యనూ, వదినెగారిని తరతమ భేదగురువులుగా తలచుకొని గురుభక్తిని జెలయించుకొన్నాడు.

ఆ. మీటరక్క సందు | బైట నగ్గి నడుమ

మేటి రాగిఁ దెచ్చి | మెఱయ కరగి

కూటమెఱుగు వాఁడు | కోటికిఁబడగెత్తు ||వి||

3848

రాగిని బంగారముగా చేయు యోగమిందున్నది. విధానము తెలిస్తే
మన మీవిధముగా ఉంటామా !

ఆ. మీఁది యీకెదీసి | మిగులఁ బెద్దలమని

కానరాక తిరుగు | కర్మజనులు

బైలుఁ కోరి నట్లు | భావంబుఁ గోరరు ||వి||

3849

తల గొరిగించుకొనుటయే ముండనము అని శార్దూల పరిభాష.
తలలు బోడుపైన తలపులు బోడులు ?

ఆ. మీసముండి నంత | మేటి మగ్గండిని

మోహంబు లంజెల | మోహ పడుచు

మాంసంబు దిను పెద్ద | గాడిద చందాన ||వి||

3750

యీపద్యము ఆతుకుల బొంతగా అయోమయ కవులతికి వేమన
కంటగట్టారు.

ఆ. ముండగోష్ఠి చేత | మునుగుచు తేలుచు

నుండ వలయు మోహ | ముండు దాక

అండ బాసి నపుడు | ఆసింప బనిలేదు ||వి||

3851

ఆదారము లేకున్న నిరాధారమే.

ఆ. ముండఁజూచి నంత | మొగమోటమిని గంధు

ముండ కూడుఁదినక | ముక్తిలేదు

ముండకూటి కల్ల | మూలంబై కాదయా ! ||వి||

3852

ముండ = చామండేశ్వరి; యాయమయే ధాన్యాధిపతి. యీమెను
(గూర్చియే “కేదేశ్వర” వ్రతముచేయుదును. (సంప్రదాయ కవి
జ్ఞానము).

ఆ. ముండను బొడఁగన్న | మోహంబు పడుదురు

ముండకూడు దినక | ముక్తిలేదు

ముండమోషి వల్ల | మూలంబుగాధకు ||వి||

3853

ముండ = భార్య కాక ఉంపుడుకత్తె; “ఉండతిన్న వాడు ముండను
మరగినవాడు” సాధారణంగా విడువడు.

ముండ మునుగుఁబెట్టు । మూడు ముడులువేసె

ముండ జూడ కున్న ముక్తి లేదె ?

కాంతకు గళవచ్చె । గ్రమమున నెట్లకో ! ॥వి॥

3854

భర్తచనిన ముండకు పలు పుకలుగునని మనసారి నన్యాయము. ముక్తి
ముండను బట్టినవాడు తేజోమండను డవుతాడు.

ఆ. ముండమోపి కేల ? । ముత్యాల సాపట

వన్నె లెల్ల బుణ్య । వలికిఁగాక

కుక్కయేపి కేలఁ ? । గుచ్చుల పల్లంబు ॥వి॥

3855

పల్లంబు = పల్లకీ; ముండమోపి = మొగుడు చనిన కాంత; జన
సమదాయములో నున్న మాటలూ అనుభవాలు, పొదిగి హృదయాలలో
హత్తి నెట్లు చెప్పే నేర్పు వేమనకే గలదు.

ఆ. ముండ మోపితోడ । మునుగుచు దేలుచు

నుండగానె మోహ । ముండఁగాక

అండఁబాయు వెనుక । నాయాశ లేలేవు ॥వి॥

3856

కలిమి బలిమి యున్నంతసేపే ముండమోజు

ఆ. ముండ మోపినల్ల । ముగ్గురు జన్మింప

బండజగము లోన । భ్రమయనేల ?

ముండమోపి జంపి । మొదటి ముగ్గురిజంపి

నిండుమగనిఁ దెలిసి । నిలువువేమ.

3857

ముండమోపి = ఆదికక్తి; త్రిమూర్తుల జన్మకు కారణమైన దివ్య
శక్తిని వర్ణించాడు

(శక్తి పురాణం)

ఆ. ముండల దగుగోష్ఠి । మునుగుచు దేలుచు

విడువలేరు సుమ్మి । వెట్టి నరులు.

అండఁబాయు వెనుక । నన్నియు బోవురా ! ॥వి॥

3858

మోహందులు ముండల వలపులలో జిక్కి మురియుటయేగాని
ముందువచ్చిన గతి తెలియలేరు.

క. ముందరి పోటులు మాన్యను

మందెందైనను గలుగుగాని । మహిలోపల నా

నిందల మాటలు మాన్పెడు

మందెందై నను గలుగునొక్కొక్క | మహిలో వేమా ! 3859

పోట్ల గొడ్డు పోట్లు మార్చుటకు నూటియున్నదిగాని దుష్టప్రచార
కుల సరికట్టుటకు త్రోవలేదు.

ఆ. ముందు గోపిని జూడ | మొదట నమ్మగవచ్చు

మర్మ గోపిని నమ్మ | కర్మమొచ్చు

అధిక గోపిని నమ్మ | ఆత్మకే మొచ్చురా ! ||వి||

3860

[పథమగోపి ఉపకారియే!]

ఆ. ముందు జ్ఞాన మెల్ల | మోసమై శిశువులు

కర్మ బంధనమునఁ | గానలేక

జనన మగణములకు | సాదృశమైవచ్చి

యిహము నందుఁబుట్టు | తెఱుఁగు ! వేమ.

3861

జనన మరణములు చక్రమువలె పరిభ్రమిస్తుంటాయి. వాటి సరికట్టిన
వాడే ఆధ్యాత్మ

ఆ. ముక్తిఁగాన లేని | మూర్ఖ జనుల కెల్ల

బట్టబయలు చేసి | పరమ పదము

దారిఁ జూపి నతఁడు | దైవంబుతానయా ! ||వి||

3862

మూర్ఖులకు ముక్తిఁజూపిన వాడే ముఖ్యమైన దేవుడు.

ఆ. ముక్తి మార్గ మునకు | మూలమై తగునట్టి

గ్రంథముంత జనులు | వ్రాసి చదువ

విన్నవారి కెల్ల | విభవంబు కలదయా ! ||వి||

3863

వేచునపద్యములు విన్ననూ. వ్రాసిననూ, చదివిననూ భోగభాగ్యములు
పూర్తిగా కలుగునని మా పూజ్యుని ఉపశ్మతి.

ఆ. ముక్తి యెవరి సొమ్ము ? | ముక్కు మీఁదుగఁజూడ

భక్తి యెవరి సొమ్ము ? | భజనసేయ

శక్తియెవరి సొమ్ము | యుక్తిచే సాధింప ||వి||

3864

ముక్తి, భక్తి, శక్తి మూటను పంచ ప్రాసములు చేర్చి ఆటవెలదిని
గూర్చి అమృతోపమానమైన మాటలచే రసికుల కానక్తి జూపించాడు
మీరసి కావతంసుడు

తే. ముక్కు, కన్నులు, చెవులంటి | మూయనేల ?

తెలివి తెరగంటి లోపల | దేటపఱచి

తిరుగ నేర్చిన వాడెవో | ధీజితుండు

ఊరకయ మూయ డంబంబు | లొరవేమ.

3865

మూర్ఖత్వముగా ముదలు వేయుట కంటే లోనూక్తిని అంటిన
బ్రహ్మమును విలోకించుటయే విజ్ఞాన విశేషము.

ఆ. ముక్కుగ గోపములును | మోహలోభంబులు

నక్కజంపు గ్రూర | మధికమయ్యె

గక్కసంబుచేత | గాలుని వలనను

మొక్కవోదురుతుది | మొనసివేమ.

3866

“క॥ కాలుని దంపన పడుచును వాలాయము ధర్మకర్మ
వర్ణమిడిచే వేళలదలచుచు మూర్ఖులు
జాలింబడి దూలి యేడ్వజరిగెడిదేమో?”

తే. ముక్కు, గోరును, సద్గంధ | ములను నల్లై

చెవులు, జర్గంబు, గన్నులు | జిహ్వమొదలు

ఇన్నియును గోరునటువంటి | యిల్లురోసి

తన్నుగనుగొని సుఖియింప | దగునువేమ.

3867

కాశీరకాంగములు ఆభిలషించే ఆభిరుచులు విడచి మానశి కాభిరుచి
రోతమమగు సత్తును హత్తియుండమన్నాడు.

ఆ. ముక్కుజేయు పుణ్య | ములను చేయగలేరు

ముక్కు యెన్నటికిని | ముందునిలిచి

మోక్షసాధనకొఱకు | మూలమైయున్నది ||వి||

3868

ముక్కుతుద దృక్కునీల్పుటయే ముముక్షుపేతులకు ముఖ్యము

ఆ. ముక్కుత్రాళ్ళగుచ్చి | ముఱికి పోవగదోమి

కచ్చ నీరునించి | కడిగి కడిగి

దొక్కతోమినంత | దొరుకునా మోక్షంబు ||వి||

3869

దేహశుద్ధివలన దివ్యత్వము రాదు.

ఆ. ముక్కు తుదను దృష్టి | ముదముతోడుత నిల్చి
హృదయమందుఁజూడ | నెనఁగుముక్తి
పదవి మెఱుఁగుఁగన్నఁ | బరమాత్మ యోగియా ||వి|| 3870
భూచరీయోగమున ముక్కుతుదను దృక్కునిల్పుదురు.

ఆ. ముక్కు తుదను దృష్టి | మురువుగా నిల్చి తా
నరసి నరుడుఁజూడ | పరముఁగల్గు
పరముఁ దెలియువాఁడు | బంధంబు దెగఁగోయు ||వి|| 3871
రెండు చూపులను ఏక చూపుగా జేసిన పరము గల్గును.

ఆ. ముక్కుపట్టి యీడ్చు | ముండను జేపట్టి
తిక్కయెత్తి నరుడు | తిరుగుఁగాక
యొక్కడి తలిదండ్రు | లేమియు దనకేల ! ||వి|| 3872
భర్తను లొంగ తీసే భార్యతో కాపురము పలు పాట్లకు
ఆస్థానము.

ఆ. ముక్కుమీఁద దృష్టి | మురువుగా నిల్చిన
నురము మీదఁ జూడ | నుండుఁ బరము
పరము దెనకు నుండుఁ | బరమాత్ముఁడాయోగి ||వి|| 3873
హృదయ పీఠములో నున్న జ్యోతిని సదమలగతితో జూచుటయే
సుగతికి మూలము.

ఆ. ముక్కుశ్వాసమునను | మ్రోయుచుండును గాలి
ముక్కు వాసనలకు | మొనయుచుండు
తిక్కవిడిచి చూడఁ | దీఱును భ్రమలెల్ల ||వి|| 3874
స్వరమును సక్రమ మార్గములో నడుపుటయే మహిమని లక్షణం.

తే. ముక్కులకు నేలఁ బెట్టడు | మూఢజనుఁడు
దూదిమూటఁ బోలిన తన | దొడ్డ కడుపు
నించుచుండును సతమని | నిత్యముగను
కడుపు తన్నుద్ధరించునె ? | కడకు వేమ. 3875
కడుపు కక్కుర్తి వారు కానిపనులు చేయుదురుగాని ఘనులను
జూడలేరు.

ముక్కోణ శిఖరమున గుటిఁ
దక్కఁగఁ బరిపూర్తిఁజెంది । ధైర్యము విడకే
సాక్షియు, సోలక, యుండిన
నిక్కపుచ్చైవల్య మదియె । నిజముగ వేమా ! 3876
(భూకుటిని ఏకబుద్ధితో నిల్పిన కైవల్యపాస్తి కరతలామలకము.

ఆ. ముఖముఁ జూచినంత । మోహంబు ఘనమకాను
దిన మొలను గనంగ । దీటునద్ది
కూడిన నలుపెల్ల । గుస్తరింపఁగ రాదె ॥వి॥ 3877
నలుపు = కుమము ; చూపుల, చేష్టలమాత్రముచే కామాతురులు సంతుష్టి
చెందుదురు.

ఆ. ముగురిలోన నెచ్చు । ముందుగానఁగ లేక
నరకమునకుఁబోవు । నరులు గలరు
ముగురి కందనట్టి । మూలమూర్తి యొకండు ॥వి॥ 3878
త్రిమూర్తులకు అందరాని దివ్యఫలమే పరంజ్యోతి.

ఆ. ముగురు మూర్తులున్న । మూలభావమెఱింగి
మూలవానితోడ । ముచ్చటాడి
సత్తు చిత్తులోని । సారంబుఁ దెలియరా ! ॥వి॥ 3879
త్రిమూర్త్యాత్మకమైన “సత్తు చిత్తుల” మధ్యగునుచిత్త మనుహత్తించుము.

ఆ. ముగ్గు రధికులనుచు । ముందు గానఁగ లేరు
కానలేరు నరులు । కానలేరు
ముగురుఁగూడి యొప్పు । మూలమొక్కటి సుమీ ! ॥వి॥ 3880
ముగ్గుర మూలము హెహిని యగు అదిశక్తి

ఆ. ముగురి నెఱుంగునట్టి । మూలంబు నెఱింగియు
ముగురిమీఁద నొకటి । మునుపు తెలిసి
పరఁగ జిహ్వాచేత । బ్రస్తుతి చేయరా ! ॥వి॥ 3881
అదిశక్తిని యధాశక్తి గా అరాధించమన్నాడు మన అధికుఁడు.

ఆ. ముగురి లోన హెచ్చు | ముందు గానగలేక

నరకమునకుఁ బోవు | నరులు గలరు

ముగురి కందని | మూలమూర్తి నొకండు ||వి||

3882

తర్కవాదులు త్రిమూర్తుల హెచ్చుతగ్గులకై తికమకలు పడుటజూచి
వీళ్లకంటె ఆతీతముగలదని చెప్పెను.

ఆ. ముగురుండునట్టి | మూల మెఱింగియు

ముగురిని నొకటిగ | మొదటఁ దెలిసి

పరగు జిహ్వతోడఁ | బ్రస్తుతి జేయరా ! ||వి||

3883

ముగ్గురియొక్క మూల మాది శక్తి. ముగ్గురిని భావించి మూలశక్తిని
పట్టమన్నాడు.

ఆ. ముగురెఱుంగనట్టి | మూల మెఱింగియు

ముగురిమీఁద నొకటి | ముందెఱెలిసి

పరగ జిహ్వతోడఁ | బ్రస్తుతి చేయరా ! ||వి||

3884

జిహ్వను శ్రీపదంజ్యోతిని ప్రస్తుతించి సాక్షకము జేసుకో

ఆ. ముజ్జగంబులఁ జూచి | మూడు గుణంబుల

మూల వస్తువులను మట్టఁజేసి

మూటిలోన నున్న | ముక్తినిఁ గనవచ్చు ||వి||

3885

త్రిమూర్తుల మూలమే ముక్తి

ఆ ముజ్జగముల దశలు | మూడయ్యె శోధింప

మూఁటనొకటై కలుగ | మూటరోసి

మూటిలోన నుండు | ముక్తిని గంటిరా ? ||వి||

3886

సృష్టి, స్థితి, లయములలోనున్న మాత్మన్నీ గుర్తించుటయే హెత్తుము.

ఆ. ముజ్జగములు వెదక | మూడువస్తువు లన్న

మూఁటిలోన నున్న | ముక్తిఁదెలిసి

ముక్తిలోని ముక్తి | ముందుగాఁ బొడగను ||వి||

3887

“ సముక్తో సర్వలోకేషు వేదవేదాంత నిశ్చితం

మహత్వా సర్వశాస్త్రాణి పార్వత్యాచక్ర తిష్ఠితం ”

బ్రహ్మాండ మంతయు పార్వతిచే సృష్టించబడినది.

ఆ. ముట్టి మనసు గుట్టు | మూలమందుట భక్తి

పట్టుపడని ముక్తి | పరమునాక

నిట్టనిలువుగాను | నిలఁద్రొక్కిచూడరా ! ||వి||

3888

“ చిదాత్మా సర్వదేశేషు వ్యాప్తతే జ్యోతిరూపకం

తజ్యోతి చక్షురగ్రేచ గురునైతేచ పశ్యతి. ”

గురు విష్ణు నేత్రమతో జగజ్యోతిని పరికింపుము.

ఆ. ముట్టు చాకలికిని | మును చుంగలికి నంటు

కురులుమోపి దేవి | గుడికిఁ జేరు

మ్రొక్కులన్నిచేరు | మ్రొగి విశ్వకర్మకు ||వి||

3889

ఒక్కొక్క మాధనమ్మ కానికి ఒక్కొక్క మ్రొక్కు చెల్లిస్తారుమార్లు.

ఆ. ముట్టు ముట్టుటన్న | మూలదాగుదులేల ?

ముట్టులోనె పుట్టె | మూఢజనుఁడు

ముట్ట గుట్టుఁ దెలిసి | ముని మానమునుదాల్చె ||వి||

3890

యోని సంభవులు మోచనతెలియక అంటు ముట్టులని అంతటా

వాదిస్తారు.

ఆ. ముట్టు ముట్టునుచును | ముట్ట రాచందురు

ముట్టున కుదరేమి ? | మూలమేమి ?

నవ బిలముల ముఱికి | నరులకందఱకును

పుట్టగానె పుట్టా | ముట్టువేమ !

3891

నవద్వారములనుండి నానారకముల ద్రవము స్రవించినదానికి

మర్మస్థాన మలమగురించి యింత చుంపపట్టెమి ? మని కవి వాక్కు.

ఆ. ముట్టులోనె పుట్ట | ముగ్గురు మూర్తులు

ముట్టు రక్తమాయె | మొదట ప్రకృతి

ముట్టులోని గుట్టు | మొనసి గురుండెఱుగు ||వి||

3892

త్రిమూర్తులు గూడా ప్రకృతియోనిసంభవులే !

ఆ. ముట్టులోనె పుట్టి | ముట్టుంటునకు రోసి

వట్టి తీర్థమాడు | వారుగాక

ముట్టుకుండ నీళ్ళ | ముంచిన శుచియానె ? ||వి||

3893

శరీరమే ముట్టుకుండ. దీనిని మార్లు ముట్టుంటా రెండుకూ ?

ఆ. ముట్టులోనె పుట్టి | ముట్టులోనె పెరిగి
వట్టి ధీరమాడు | వారలెల్ల
ముట్టెనీళ్ళలోన | ముంచినఁ బోవునా ? ||వి||
పుట్టి పెరుగుటకు మట్టే మాలము.

3894

ఆ. ముట్టు సాకిచేరు | మోడు కుమ్మరి చేరు
నెంగిలెల్లఁజూడ | మంగలికిని
మొక్కులెల్లఁ జేరు | మను విశ్వకర్మకు ||వి||
సాకి = చాకలి; ఎవరికి చేరవలసిన ముడుపులు వారివే !

3895

ఆ. ముణిగి బ్రాహ్మణుండు | ముందు గానకపోయె
తిరిగి తిరిగి జోగి | ద్రిమ్మరాయె
కూసి కూసి నాది | కుక్కయైపోయెరా ! ||వి||
బ్రాహ్మణుండు, జోగి, అతివాదులు అసలు తెలియక అయో
మయంలో నుంటారని మన అనుభవవేద్యునివాచ.

3896

ఆ. ముద్ర చేతఁబట్టి | మొదటిఁ దెలియలేక
విశ్వకర్మఁబట్టి | విడువలేక
విశ్వకర్మఁదిట్టు | వెట్టులు వడుదురో ! వి||
ముద్రా భావముల బోని మూలముల వీక్షించి ముక్తిని పొందమన్నాడు.

3897

ఆ. ముద్రలన్న నేమొ ? | మురిసెద రయ్యయో !
భద్రముగను మనసు | పరగకున్న
వెట్టి చేష్టలగును | వివరింప ముద్రలు ||వి||

3898

మద్రాభావముల మూలము భద్రముగా తెలియలేకపోయిన వెట్టి
చేష్టలు గావా !

క. ముద్రాభ్యాసత నగు గుటి

భద్రమతిం జూడఁగానె | భ్రమ లడిగించున్
సద్రూప కళల మించిన
చిద్రూపమె నిర్గుణపుఁ | జింతనవేమా !

3899

“యథోక్తా ద్విదళా కారం చక్షుర్నా మేతి కథ్యతే
తస్మిన్మే సర్వసారం చ దర్శయిత్వా ముద్రభావనః”
యథోక్తముగా ముద్రాభావముల చిద్రూపుని పట్టుము.

౯. ముదిత నడవి నుంచి । మును లేడి వెన్నంటె

రామచంద్రు కన్న । రసికుడేడి !

పాలుపు తొలగు । వేళ బుద్ధులట్లుండురా ! ॥వి॥

3900

“ వివాశకాలే విపరీతబుద్ధిః ” (రామాయణం) చెడు కాలములో
తప్పు బుద్ధులు పట్టును.

౧౦. ముదితవలపుజూడ । మోహింతు చారల

చెంత జేరగానె । చెడును మనసు

విత్రభమ గుణంబు । కాంత జూచినజాలు ॥వి॥

3901

కాంతలను జూచి యినుప కచ్చడాలే కదులుతా యన్నార
మహాత్ములు.

౧౧. ముద్దుగుమ్మకేల ? । ముసలి మగఁడు మది

వశముగాక విటుని । వలను జిక్కు

వెట్టి ముద్దునకును । వేదశాస్త్రములేల ? ॥వి॥

3902

వియ్యముగాని, కయ్యముగాని, నెయ్యముగాని సమానమయితేనేరాణింపు,

౧౨. ముద్దులాడనిచ్చు । మూతికొరకఁగ నిచ్చు

చుల్ల బొక్కనుఁ బెట్టి । బాడవనిచ్చు

మునులకు రుచిదెలక । వనగుహల నుందురు ॥వి॥

3903

యిహ కాంతల నొల్లక పర కాంతల స్పృహకొరకే పరమ మునుల
తపస్సేమ !

౧౩. మునిగి బ్రాహ్మణుండు । ముందు గానకపోయె

తిరిగి తిరిగి జోగి । దిమ్మరాయె

కూసి కూసి మాల । కుక్కయైపోయెరా ! ॥వి॥

3904

మాలము చెలియక బేలగువారి లీలలు వర్ణించాడు.

౧౪. మునిగి, మునిగి, మునిగి । ముద్దయై, ముద్దయై

వనరి, వనరి, వనరి, । వక్కి, వక్కి

తిరిగి, తిరిగి, తిరిగి, । దిమ్మరై యుండురా ! ॥వి॥

3905

“ అతి సర్వత్ర వర్జయేత్ ”

అతిగా ఎర్తి సుతారాము అంటుదు.

ఆ. ముని జనములు కలుగ | మునిగి వెళ్ళినబావి

[బహుకుర దలలెత్త | రానిబావి

మొలల బంటిగాను | ముంచు నెవ్వరినైన ||వి||

3906

అందరికీ తెలిసేవిషయాన్నే సుందరమైన భావనాక్రమంతో మంద
మతులనుగూడా ఆనందపరచే శక్తి వేమనదే!

క. మును దావలచినఁ జిక్కును

దన వలపదిలేక తన్నుఁ | దాఁ గానఁ డిలం

దనదు పటా టోపంబులు

దనమాయలు బనికిరావు | ధరలోవేమా !

3907

జారిజి తనంతటతానే వలచి రావాలిగాని తాను వలచుట తన్నులుదినుటకే.

ఆ. మును దెలిసినవారు | మొగి నప్తమై రిల

తిరిగి చెప్పితనుచుఁ | దిట్టవలదు

తెలియఁజెప్పిన నిఁకఁ | దెలిసికో లేరయా ! ||వి||

3908

“ యదార్థవాదీ లోక విరోధీ ”

ఆ. మున్ను నిన్నుగన్న | ముఖ్య లెవరో ? వారి

సన్నుతింపువయ్య | సంతతమును

జ్ఞాన దాన మొసఁగు | ఘనుఁడు సంతటివాఁడె ||వి||

3909

తల్లిదండ్రుల, గురువును పై వముల గా భావించమని పంచాడు.

క. ముప్పదిరెండక్షరముల

ముప్పిరి గొన్నట్టి మూల | ముం దెలిసినచో

దెప్పనఁ గడతేరఁగ నగుఁ

జెప్పితికద మహిమ నీకుఁ | జెల్లును వేమా !

3910

“ రాజరాజరాజేశ్వరీయోగం శేషమార్గం ప్రశశ్యతే
యఃపఠేత్సతతం భక్త్యాః సమక్తోనార్త) సంశయః ”

రాజ రాజేశ్వరీయోగం సతతము పఠించినవారికి ముక్తిగలుగును.

ఆ. ముమ్మారు దినువాఁడు | భువిని గార్దభజీవి

యిరుమారు దినువాఁడు | యింటి జీవి

ఒకమారు దినువాఁడు | వరయోగ జీవిరా ! ||వి||

3911

“ యిగుప్రొద్దు గుడుడుచు యెడనెడ గుడువక నుండు నాతండు
సదోపవాసి ” (భారతము) యిదే శ్రేష్ఠమగునది.

ఆ. ముఱికి కొంపలోన | నిఱికించి జీవుని

గర్జపాశములను | గట్టివేసె

నిట్టి కర్మజీవి | కెట్లకో ? మోక్షంబు ||వి||

3912

మలమాత్రముల కొంపలో కళపెళలాడే కర్మజీవికి కైవల్య
మెట్లబ్బును ?

ఆ. ముఱికితోలు కంత | మూలంబె మది చింత

నరక మబ్బుజెంత | నలుగు డెంత

పరముఁగోరినంత | బయలగు వింతరా ! ||వి||

3913

అంత్యనియమాలంకారముతో అదర్శము జూపిన సహజ కవి
సార్వభౌమని సహాధ్యాయుడనిపించుకొన్నాడు.

ఆ. ముఱికి నవబిలముల | మొనసి కారంగాను

బరమపావన మని | పలుకు టెట్లు ?

తోలుబొమ్మలాట | కీలుఁ దెలియలేరు ! వి||

3914

నవరంధ్రములు గల నానావికార తోలుత్తిని కాదనుట నాయ
నమ్మమాటలు గావా !

ఆ. ముఱికిలోనె పుట్టి | ముఱికిలోనే పెరిగి

ముఱికి తనువునకునె | మురిపెమేల ?

ముఱి కెరిగినవాఁడు | ముఱికిలోఁ బుట్టునా ! ||వి||

3915

పుట్టి పెరిగే గుట్టు తెలిసినవా డిక పుట్టడు.

ఆ. ముఱిగి తిరిగి నరుఁడు | మరలుకొన్నను గాక

అందువలన నేమి | యాశలేదు !

అంతరాత్మ నిలుప | నతఁడె పోతానాట ||వి||

3916

అంతరాత్మ నిల్చినవాడే అసలుయోగి.

ఆ. మురియువా డెవఁడో ? | మురియని దెవ్వఁడో ?

వాఁడుజేసి చూడ | బట్టబయలు

సొరిది జలఘటమున | సూర్యుని చందంబు ||వి||

3917

చాయాపురుష లక్షణములు చచ్చించాడు.

ఆ. ముష్టి వేపచెట్టు | మొదలుగాఁ బ్రజలకుఁ
బరగ మూలికలకుఁ | బనికివచ్చు
నిర్దయాత్మకుండు | నీచుఁ డెందులకును
బనికిరాఁడు గదర | పరగవేమ.
నిర్దయాత్మఁడు స్పర్థలు పెంచుటకే

3918

ఆ. మొసలి కంటి నుండి | ముదుసలి నీళ్ళాడె
భూతవరులు చేరి | పురుడుఁ బుచ్చ
భూతవరులు వచ్చి | పురుడేమి పుచ్చిరో ? వి||
పెట్టవేదాంతులకు యిట్టి పట్టులు గుట్టులుగా ఉండును

3919

ఆ. ముసలిముండను బట్టి | ముక్కు మొనటికిగోచె
కండ్లురెంటికిరెండు | ముండ్లు బొడిచి
పాడుబావిని ద్రోసి | పై ని బండెయ్యరా ! వి||
దురాశను పరాశు లేకుండా నాశము చేయమన్నాడు.

3920

ఆ. మ్రుచ్చుగుడికిఁబోయి | ముడి విప్పు నేకాని
పొసఁగస్వామిఁ జూడఁ | బోడతండు
కుక్కయిల్లుసొచ్చి | కుండలువెతకదా ! వి||

3921

మ్రుచ్చు = దొంగ ; ధీరులు సహితులు తెలుసుకొని మారులగుటకు
చేమన మాక్తులు యుక్తముగా నుంటాయి

ఆ. మ్రుచ్చుయాత్రకేగి | ముల్లె విడుచు గాని
మొక్కబ్రాద్దులేదు | మొనసియెపుడు
కుక్కయిల్లు సొచ్చి | కుండలు మోయునా ! వి||
వ్యర్థముగా వ్యయము చేయుట గాని సిద్ధించే దేదీ ?

3922

ఆ. మూఁటను విడిపించి | మూఁటను గ్రహించియు
మూఁట, మూఁట, మూఁట | మొనలఁ గోసి

మూఁట, మూఁట, మూఁట | మొనసిన దత్వంబు వి||

3923

త్రివేణుల, మండలత్రయము, సచ్చితానందాదులు, దానాదులు,
నాడుల త్రిమూర్తులను తెలియుటయే తత్వము.

క. మూటికి మూలంబైనది

ధాటిగ గుట్టించి మించు | ధావళ్యమునకున్

సూటిగ మించిన తత్వముఁ

జాటింతురె? యచల మనుచు | సరసతవేమా! 3924

మూటికి మూలమయినదే ముక్తి కాంత

ఆ. మూటి నాగ్రహించి | మూటి విసర్జించి

మూట మూట మూట | మొదల రోసి

మూట మూట మూట | మొనయగాఁ దత్వంబు ||వి||

“అకార, ఉకార, మకారములను దెలిసి కళబిందు, నిష్కళల
నెరిగి ఇడా పింగళ సుఖమ్నుల గుర్తించి ఆగ్ని, చంద్ర, సూర్యమండల
లమల తరచి తత్వ దత్వంపద అసిపదములందుటయే తత్వము.

ఆ. మూటి నీషణముల | మొదటికిఁ జెరపక

చిత్తమేల నిలుచు | స్థిరముగాను

చిత్తశుద్ధి లేక | శివుఁడు కాన్పించునా? ||వి|| 3926

చిత్తశుద్ధిగలవానికే శివసాయుధ్యము గల్గును.

ఆ. మూటి నీషణముల | పోడిమిఁ జెడుపక

చిత్తమేల? నిలుచు | మొత్తముగను

చిత్తత్రయము గాక | ముక్తి యెట్లుగలుగు? ||వి|| 3927

యాషణత్రయములు నీసడించి చిత్తభ్రాంతులనడచి ఉత్తమయోగివికమ్ము.

ఆ. మూడు గుణములంటి | మూలంబుఁ గనవలె

వీలుగాను త్రిపుటి | వెలయనొక్కి

త్రాడు ద్రొక్కి పాముఁ | దలచిన చందమా ||వి|| 3928

“సర్వరజ్జాభ్రాంతి పడుట సమముటకే! సర్వరజ్జా భ్రాంతి =
త్రాడును జూచి పామను భ్రాంతితో భయపడుట.

ఆ. మూడుగుణములందు | ముఖ్య గుణంబును

దెలియలేనిపాడు | దెలయు నెట్లు?

భ్రమల బడినవాడు | బలువెట్టి యగుధర ||వి|| 3929

వెట్టిభ్రమల జెందక విజ్ఞానవేత్తవు కమ్ము

అ. మూడు గుణములన్ని | మొనసి యొక్కటిచేసి
యారుచక్రముల న | టంటఁ గూర్చి
స్థిరముగాఁగ నుండ | శివతత్వ మందును ||వి|| 3930
గుణముల నడచి షడాధారములతో శంఖు నర్చింపుము

అ. మూడు గుణము లరయ | ముఖ్యమై యుండును
మూడుగుణములకును | మూల మొకటి
మూడుగుణములెపుడో | ముంచు నెవ్వరినై న ||వి|| 3931
త్రిగుణా లెప్పుడైనా తెంపరితనముతో మంపక మానవు

అ. మూడుగుణములొకట | మొదలనే యుండఁగాఁ
గలిపి మూలఁబెట్టి | తెలియలేక
భ్రమల బడ్డవాఁడు | బలు వెట్టివాడో! వి|| 3992
గుణత్రయములకు గ్రుంగినవాడే కర్మసంగుడు.

తే. మూడుమూలల కందని | మొదట నిలిచి
వేడి యష్టాక్షరంబుల | జాడలెఱిగి
యాడికూడెడి కై వల్య | మందవలెను
గూడ నానంద మమితమై | కుదురు వేమ. 3933
ఆష్టాక్షరీ మహామంత్రము నానందముతో జపించినవాడే ఆ మోక్షమైనవాడు

అ. మూడు లోకములను | మొనసి యొక్కటిచేసి
యారు తావరముల | నంటఁగూర్చి
స్థిరముగానె యుండు | శివమూర్తి గురువయ్యా! ||వి|| 3934

అ. మూడు విడిచిపెట్టి | మూడు మ్రिशముఁజేసి
మూటి మూటి మూటి | మునుఁగఁ జేయ
మూట మూట మూట | మొనయును దత్వంబు ||వి|| 3935
గుణములను విడచి నాడులను నయమార్గమున నడిపించి ఆత్మ పర

మాత్రే ఆనందము ననుభవింపుము.

అ. మూడువేళలందు | ముదముతో శివునాత్మ
పూజనేయువాఁడు | పుణ్యమూర్తి
పూజలేక మోక్ష | భోగంబు దొరకునా! వి|| 3936
మహాద్వంద్వము ముకుందుని పూజించి మోక్షము పొందుము.

ఆ. మూఢ జనులకెల్ల | మూలమై తగుయోగి

తారకంబుగాను | దైవరూపు

బట్టబైలుచేసి | పరమాత్ముఁ జూపఁడో! వి॥

3937

తారకమునకు దారి చెలుసుకొని ధన్యుడవు గమ్మని మన వేదాంతి విజ్ఞాపన.

ఆ. మూఢభక్తిచేత | ముక్కంటిఁ బూజించి

మొన్నబోయి నరుండు | ముక్తుఁడాయె?

పూజకేమివచ్చె | బుద్ధి ప్రధానంబు ॥వి॥

3938

సరియైన బుద్ధితో సలిపిన భక్తి సత్ఫలమే యిస్తుంది. తిన్నడు గాధ విన్నారగా!

కం. మూఢాత్ములైన మనుజులు

గూఢంబును దెలియలేక | గుఱిఁగనలేరా!

గాఢాంధకార దూరుని

రూఢిగ జేరంగఁగలుగు | రూఢము వేమా!

3939

[పాఢ పదములను రూఢముగా నిగూఢమైన భక్తి ప్రబోధము గాఢంగా చెప్పాడు మన సుకవి.

ఆ. మూలచక్రమట్టె | మొనసఁగి గట్టిగఁబట్టి

శోధచేసి శక్తి | చొరవఁ దెలిసి

భేదపఱచి మనసు | భేదింప ముక్తుఁడౌ

సాధకుఁడగుయోగి | సరణివేమ.

3940

మూలాధార చక్రమును కీలుఁచెలసి బంధించిన లీలావిలాసుడు లో ఓలలాడుచుండును.

ఆ. మూల చేరితె గఁదా | ముక్తి చండ్లనుచేత

ముద్దులాడుచు బట్టి | మొత్తవచ్చు

మూల చేరగఁబోతే | ముద్దు లాడేదెల్లు? ॥వి॥

3941

ముక్తికాంతను రక్తి చేపట్టి ఆసక్తితో అనుభవించిన ఆనందమునకు మేరలేదు.

తే. మూలబ్రహ్మమునకు | ముగ్గురు మూర్తులు

బుట్టికాలమెల్లఁ | బ్రోచిగడిపి

చచ్చిపుట్టుచుండ్రు | జగములోమాయచే! ॥వి॥

3942

విగాల్పస్వరూపునందు విష్ణు యీశ్వర బ్రహ్మలు జలసి విశ్వాత్మీతులయిరి.

క. మూలముఁ దెలియక కొందఱు

చాలగ యోగంబులెల్ల । సాధింతుగదా !

జాలచునక యీ విద్యల

మూలము నూహింపఁగలుగు । మోక్షము వేమా ! 3943

మూలబ్రహ్మనుఁ తాలాకు మొదటి పట్టు తెలిసి గుట్టుగా మని
ముఖ్యుఁడవు కమ్ము

ఆ. మూలమెవ్వరనుచు । ముగ్గురిలోఁగల

మూలమెఱుంగ లేరు । మూఢ జనులు

మూలము ముగ్గురికిని । ముఖ్యమైయుండఁగా ॥వి॥ 3944

ఆదిశక్తి స్వరూపమే ఆధారభూతమయినది.

ఆ. మూలవిద్యయందు । ముఖ్య తేజములోన

మెలఁగు జిత్రరుండు । మిహిరు పగిది

గాలకర్మములకు । గాలుఁడే సాక్షిరా ! ॥వి॥ 3945

మిహిరుండు = సూర్యుండు : మోహంధ కారమును మొత్తాలన్న
బాలసూర్య కాంతులే ప్రబలాలి.

కం మూలాధారములోపల

జాలగ బంధించి గాలి । సాధనఁగనరా !

యేలనో ధారణ సేయుట

మూలము మదిఁ దెలియుటెల్ల । ముఖ్యము వేమా ! 3946

స్వరసంపత్తి ఉత్తమ దాంపత్యమువలె హత్తించి సంచారము
జేస్తే చిత్తానికి ఉత్తలపాటుండదు.

ఆ. మృగ మదమ్ము చూడ । మీఁదనల్లగనుండు

బరిధవిల్లు దాని । పరిమళంబు

గురువులై నవారి । గుణము లీలాగురా ! ॥వి॥ 3947

మృగమదము = కస్తూరి; ప్రజ్ఞావంతులు బాహ్యమాలో నిరాడంబ
రులుగా నుంటారు.

ఆ. మృగము మృగములనుచు । మృగముల దూషింతు

మృగముకన్నఁజెడుగు । మూర్ఖుఁడౌను

మృగమునకగు గుణము । మూర్ఖునకును లేదు ॥వి॥ 3948

మృగము = ఆవు; పశువునకున్న గుణములు పాపిష్టివానికుండవు.

ఆ. మృగములకు నరులకు । మేలుగాఁ బశువులు

తినగ దున్నఁబాలు । కొనఁగఁబుట్టె

కష్టపడునువాని । కర్మమిడేదే ॥వి॥

3949

పశువులకు గూడ కర్మ యేర్పడి బాధించుచున్నది.

క. మృగములు మృగముల నడుగవు

తగనడుగవు పక్షిజాతి । తనసరివానిన్

మగ వాడడిగిన నీయమి

మగవాడా! మగువగాక । మహిలోవేమా!

3950

ఒరులపై యాధారపడినవాడొక మానవుడా!

క. మృత్తికయే తన తనువట

మృత్తిక దళమెత్తి నిలుప । మేటివనతియా

మృత్తికయున్నది మూఁటికి

నెత్తెరువుల ధరణిమహిమ । నెఱుంగరు వేమా!

3951

మృత్తిక = మన్ను, నెత్తుట = పూయుట; వసతి = నివాసస్థలము.

క. మృదుమధుర వాక్యములతో

విదితంబుగఁ దెలుపఁగోర । వివరించెద నేఁ

దుదిమొదలు గుఱుతులేనిది

మదిదోచెడి బయలె యనుచు । మరుగుము వేమా!

3952

తీయనిమాటలు తేటతెల్ల భావములు వాటచుగు రసములో గలపి

మానవాళికి కందములద్వారా జీవనము లందించాడు వేమన.

కందము = మేఘము, సద్యము; జీవనము = నీరు, ప్రాణము.

తే. మెక్కజేసేడువాడును । మేయిమరప

నిద్రఁబోజేయువాడును । నిఖిలగతులఁ

జూపి యిల బద్ధులనుజేయు । సూక్ష్మరూపుఁ

డా మహదేవుఁడేకదా! । యవని వేమ.

3953

సర్వమునకు సర్వేశ్వరుఁడే కర్త.

ఆ. మెఱపు మెఱయగాను | మేఘమునకుబల్చి

కదిసి వానగలుగు | గణుతిగాను

మెఱపుమెఱయకున్న | మఱివానలొసున్న ||వి||

3954

అన్ని శాస్త్రాలతోపాటు ఖగోళ శాస్త్ర విజ్ఞానం గూడ కంఠ స్తమ
జేసి తన కవిత్వములో అచ్చటచ్చట కలిపేడు వేమన.

ఆ. మెఱుగుముద్ర జూడ | మేలొను కీడొను

మెఱుగుముద్రలోని | మేలిమరసి

మేలి మనుభవించి | మేటియై దనరుము ! ||వి||

3955

మేటివి కావాలంటే మెఱుగు ముద్రనే జూడుము.

ఆ. మెలగి జ్ఞానమయుండు | మితి మీఱుచుండడు

ఉనికి విడక తాను | నుపము నొందు

తనువు మఱచి మించి | తత్వజ్ఞుడుండును ||వి||

3956

జ్ఞానమయ తత్వజ్ఞుల తారతమ్యాన్ని పారము ముట్టిసట్టు జెప్పేడు.

ఆ. మెలగి మన్మయుండు | మితిమీఱుచుండెడి

యునికి విడక తాను | నుపమునందు

తనువు మఱచి మించి | తత్వజ్ఞుడగునయా ! ||వి||

3957

మన్మయుడు = మనసులో బ్రహ్మమును జూచి తన్మయమయేవాడు.

ఆ. మెలత నడవినుంచి | మృగము వెంటనెపోయె

రామ చంద్రుకన్న | రసిగుడేడి ?

చేటు కాలమునకు | చెడుబుద్ధి పుట్టును ||వి||

3958

గతుల ననుసరించి మతులు పోవునచటకు యీపద్యమే సాక్షి

(రామాయణము)

తే. మెలతుకల మిన్న పతిభక్తి | మీఱదెపుడు

పతిని మదిలోనఁ బూజించు | బరముగోరి

యుతమునద్గతిఁ గోరుటే | యువిడకగును

వన్యమృగమట్టు లొరుఁ గన | వలయువేమా !

3959

భర్తయందు భక్తి, పరపురుషుల యందు విరక్తి, గురుసేవలయందు ఆసక్తి, ఉత్తమోత్తమ గుణసాధనములందు యుక్తి, సంసార నిర్వాహణ యందు శక్తి పతివ్రతకుండును.

ఆ. మేక గుదియ గట్టి | మెడచన్న గుడిపిన
నాకలేల మాను | నాశగాక

లోభివాని నమగ | లాభంబు కలుగునా ! ||వి||

3956

లోభివాని నాసించుట మేక మెడ చంటిపాలు పితుకుట వంటిది.

ఆ. మేక చంకఁబెట్టి | మెలగుచు మందలో

భ్రమసి తిరుగు గొల్ల | పగిదిగాను

దేవు నెఱుంగక పెర | దేవతలఁ దలంచు ||వి||

3961

తెలివి తక్కువ దద్దప్పుల తిరుగుళ్లను తెలియజేసాడు.

కం. మేకలు మూకలు ననినను

బ్రాకటముగ నొక్క కోతి | పర్ణంబెక్కెన్

ఆ కపులు నూఱుచనినను

కోకోయని కొంకనక్క | కూసెరవేమా !

3962

మేక = ఆజ = బ్రహ్మ; కోతి = హరి = విష్ణువు; కొంకనక్క = శుభకరమైనది = శివుడు; యుగప్రళయములో ముగ్గురు మూర్తులు చేయు ముఖ్యమగు విషయములు చెప్పెడు.

(వేదవేదాంగముల సారము)

ఆ. మేఘ మడ్డమైన | మిహిరుని జెఱుచును

చిత్త మడ్డమైన | శిరము జెఱుచు

మరపులడ్డమైన | మహిమను జెరుచురా ! ||వి||

3963

ప్రజ్ఞా విజ్ఞానము లాపించిన భవ్యులకైనా మందత కలిగించు మాయ తెర యొకటికద్దు.

ఆ. మేఘమడ్డమైన | మిహిరుని జెఱుచును

జిత్త మడ్డమైన | స్థిరతఁ జెఱుచు

మఱపు లడ్డమైన | మఱి ముక్తిఁ జెరుచురా ! ||వి||

3964

ఎంతటి అధిభ్యుతకైనా అడ్డుండుట సహజము.

కం. మేఘుని యాడంబరమును

నేఱుములో నుఱుము మెఱుము | మెఱవడి విడుగున్

మేఘుని నానెడి భావము

మేఘాడంబరముఁ దెలియు । మేదిని వేమా !

3965

“ఘ” కారప్రాసము కవులకు కకవికలు చేయును. యిట్టి దుష్కర ప్రాసలవాడే దొడ్డకవి యయ్యాడు. మేఘమాల, వర్షపణి, అనురెండు గంధాంతరభావము చెప్పెను.

కం. మేఘోద్భవ వివరంబును

మేఘములో నుఱుము మెఱుము । మెండుగ బిడుగుల్

మేఘం బనియెడి భావము

మేఘాంధము బైలుఁ దెలియ । మెప్పగువేమా !

3966

హృదయాకాశంలో నుద్భవించిన మేఘనాదాన్ని మిన్నగా తెలుసుకొనమన్నాడు.

ఆ. మేడిపండుఁ జూడ । మేలిమై యుండును

బొట్ట విచ్చిచూడ । బురుగు లుండు

బెరుకువాని మదిని । బింక మీలాగురా ! ॥వి॥

3967

తొలిపలుకుల సాగాన్ని తెలుగు నుడికారములతో గుడిగూర్చి భావాన్ని పేర్చి ప్రఖ్యాతించిన వాడు వేమన.

ఉ. మేదినిలేని వాదములు । మిక్కుటమైన బలంబులేదులే

నాదుగ గాలి లేనియెడ । నవ్యము మేఘము గప్పదంతగా

బోధయు లేక నద్గరుని । పుత్రుడవౌదెని దాననృశ్యమా

వాదులఁబోక యుండుమిఁక ! వచ్చునదెల్ల నెఱుంగు వేమనా ?

వాదోపవాదములు ప్రజ్ఞావంతులకై నా భేదము నిచ్చును.

ఆ. మేషముఖుని దక్షు । మిగులు వారలఁ గన్న

శివుని దూషకులకు । సిగ్గులేదె ?

రంకుబడవఁ గనియు । రంకాడ నేర్తురే ? ॥వి॥

3969

దక్షాధ్వర ధ్వంసపు కథ యిచ్చుట ద్యోతకము జేకాడు.

ఆ. మైథునమునఁ బుట్టు । మానవు లందరు

తిరుగుచుందు రంతె । తెరువు లేక

యెందుఁ బుట్టువారి । కందేగతి గదర ! ॥వి॥

3970

బుద్ధి హీనులు పుట్టినచోటునకే నానాపరాకులు పడతారు.

ఆ. మైన మొత్తి లిఖువు | మరి రూపుఁగాఁ జేసి

తామ్రము గరిగించి | దానఁబోసి

మనుజులెల్లఁ గూడి | మఱి దేవుఁడందురు ||వి||

3971

రాగి పతిమలు, రాళ్లబొమ్మలు రాముండని ఘోషంపని సోమా
లమ్మని రాట్టడిబడి నెట్టుకొని పూజించే నిర్భాగ్యుల నియమాల వర్ణించాడు.

ఆ. మైల కోక తోడ | మాసిన తలతోడ

బడలు బడలి జడలు | నుండేనేని

అధిక కులజునైన | నట్లట్లు పొమ్మండ్రు ||వి||

3972

శరీర శుభ్రత లేనివారిని చేరనివ్యు రెవరున్నా.

ఆ. మైల మై లటంచు | మఱి నీట మునిగిరే ?

మైలలోనే తనువు | మహిని బుట్టె

మైల నిలుచుచోటె | మనుజుని పుట్టుక ||వి||

3973

మానవులు పుట్టుచోటు మాటిమాటికి ప్రస్తావిస్తున్నాడు మహత్తేమిగలదో !

ఆ. మొండిమాట లాడి | మొనసియుండు విరక్తి

యముని గెల్వ నచట | నలవిగాదు

కలియుగపు విరక్తి | కలు ద్రాగు చందము ||వి||

3974

తప్ప త్రాగినవాడు తప్పుడు పనులు చేసి తెప్పరిల్లి దండాలు పెడతాడు.

ఆ. మొండివాని కేల ? | ముంజేలి కడియాలు

తొట్టివాని కేల ? | గట్టపండ్లు

గాడిదెలకు నేల ? | గడ్డముల్ ||వి||

3975

అనాదిలో మనవారు పండ్లుపోయినవారికి మృగదంతములు అనగా
దుప్పికొమ్మలు మొదలగునవి పండ్లుగా తియ్యచెసి అతిశయము. అందుకే
గట్టపండ్లని వాకొన్నాడు.

ఆ. మొగముఁ జూడఁగానే | మోహంబు ఘనమాను

ధనముఁ జూచినపుడె | తగులు మనసు

కూలి నష్టమైన | గోరునే కొఱగామి ||వి||

3976

కరచరణములు తెగిన క రామొండికి కల్పితములు అంటించినట్లున్నదీపద్యం.

- క. మొదట తనమతము వదలక
తుద నెవ్వరిమతమునైన | దూషింపకయున్
పదిలుడయి కోర్కె గోరక
ముదమునఁ జరియించువాడె | ముఖ్యుడు వేమా ! 3977
సర్వసమృత మతసారాన్ని చక్కగా మనసాధు చెప్పెడు.
- ఆ. మొదట నతఁడు జ్ఞాన | ముద్రాంకితుఁడు గాక
యాదివిధము దెలియ | నజ్ఞుఁ డగును
నడుమ జ్ఞాన మొదవ | నగుబాటె కాదయా ! ||వి|| 3978
అదిమధ్యాంతములు అహోకిందుట అందరూ అలవర్చుకోవాలి.
- ఆ. మొదలు నాసఁబెట్టి | తుది లేదుపొమ్మను
పరమలోభులైన | పాపులకును
వారి యుసురుదాకి | వగచెడి పోవరా ||వి|| 3979
యిచ్చెదమని యూరించి యాయకపోవుట గొప్పతప్పు
- ఆ. మొదటఁ బడ్డ నీరు | మొదటిదనుక నెక్కి
మొదటికుఱికి వేగ | మొలకలెత్తి
మొగి పృథివిని బడ | మగకొడు కందురు ||వి|| 3980
వీర్యము స్త్రీగర్భగోళములొపడి పెండరూపమయి భూపతనమగుట చెప్పెను.
- ఆ. మొదటబోయు నీరు | మొగి బీజములకెక్కి
మొదటికుఱుక వేగ | మొలకలెత్తు
మొలక పృథివి 'బెరిగి | నైలయును వృక్షంబు ||వి|| 3981
ఉత్పత్తి విధాన మిట ఊహిస్తే అస్తివిధాల తెలియును.
- ఆ. మొదట బోయు నీరు | మొగి లిదనుక నెక్కి
వృక్షమెల్ల నిండి | విస్తరించు
ఆవిధమున జీవ | మంతట నిలుచును ||వి|| 3982
జ్ఞానము సర్వాంగముల వ్యాపించి సజీవమై యుండును.

ఆ. మొదట బ్రహ్మ, మనువు | మొనయ రెండు మయుండు

మూఁట త్వష్ట శిల్పి | మొనయ నాల్గు

విశ్వకర్మ నెగడె | విశ్వజ్ఞుఁ డైదింట ||వి||

3983

“మను, మయ, త్వష్ట, శిల్పి, విశ్వేశ బంచభూతములవలె ప్రపంచ
మన అధికు లయ్యారు (నాగరఖండము)

ఆ. మొదట మంచుకులము | పిదప నానాజాతి

యట్టి జాతికన్న | నెచ్చులేదు

కంసలికిని మించు | ఘనజాతి లేదయా ! ||వి||

3984

వేమన సర్వమతి సమృత్తుఁడు అటువంటివాడు ఒక జాతిగురించి
అందు ముఖ్య గురువంశము గురించి చెబుతాడా !

ఆ. మొదట స్వమతమును | వదలక

తుది నెవ్వరిమతమునైన | దూషింపకయుం

బదపడి కోర్కెలుఁ గోరక

ముదమున నటియించువాఁడె | ముఖ్యుఁడువేమా ! ||వి|| 3985

సర్వమత సహనమే యుత్తమ జనులకెల్ల సుండాని యుద్వేధించాడు

ఆ. మొదటి తరువునందు | మూఁడుకొమ్మలు పుట్టె

అనలు కొనలు తీగ | లాకు లమరె

పువ్వు పిందె పండ్లు | భువనముల్నిండెరా ! ||వి||

3986

అదిశక్తియందు త్రిమూర్తులు, వ రియందు జంగమ, స్థావర, భువనంబు
నిన్నయు గలిగెను.

ఆ. మొదలక్రియను దప్పి | మోసంబుఁ జేసియు

పొట్టకొఱకు మనసుఁ | బొందుపఱచి

బీదకర్కరీతి బెరుగును మనుజుండు ||వి||

3987

బక్కచిక్కిన మనుజుఁడు బహుఫలాపేక్షను పొందాలనికుందుట
జెప్పాడిందులో.

ఆ. మొదల మ్రానె యగును | దుదఁ బక్షియును గాదు

నోరులేదు పండు | లాఱు గలవు

జీవమొకటిలేదు | జీవులఁ జంపుగా ! ||వి||

3988

పొడుపుడుకథ వేదాంతవిజ్ఞానములో కలపి వివరించాడు వేమన.

కం. మొదలి తన మతము వదలక

తుద నెవ్వరిమతమునైన | దూషింపకయుం

బదిలుడయి | కోర్కె గోరక

ముదమునఁ జరియించువాడె | ముఖ్యుడె వేమా ! 3989

చక్కని భావముతో చక్కలిగింతలు పెట్టి నెక్కొనిన ప్రేమ
భావము మిక్కుటముగా స్త్రీ బలెపద్యాలను సృష్టిస్తాడు వేమన.

ఆ. మొదలు చూచి చూచి | తుదఁ జూడకుండినఁ

జాపు తప్పినపుడె | జరుగ వలెను

సారగకున్న వాని | జలకగాఁ జూతురు ||వి|| 3990

బ్రహ్మాన్ని పట్టి ప్రాణావసాన కాలమందుగూడా విడువవద్దన్నాడు.

ఆ. మొదలు మగఁడు చూడ | మొనసి యీశ్వరుఁ డగు

వెనుక నాలు చూడ | విష్ణు వగును

ఆలు మగఁడు నెవరొ | యాదిని దెలియుడీ ||వి|| 3991

ప్రకృతి యోని, విష్ణువు బీజము, శివుడు పీరిద్దర సంయోగ మేబ్రహ్మాండము.

సీ. మొదలు మీఁదికిగాను | దుద మొదలుగ నున్న

వృక్షంబు మొలచిన | చింతయేమి ?

మహి మింటి మీఁదను | మద గజం బొక్కటి

విహరించు చున్నట్టి | వివరమేమి ?

చిదిమిఁపెట్టిన బంటు | విధమున నేనుంగు

జీమ మ్రింగిన యా వి | చిత్రమేమి ?

పులిచింత మీదను | దలమీఁద నొక చింత

హ్రాసుగట్టిన యట్టి | మరు గదేమి ?

చింతవృక్షము మీఁద జే | మంతి పూలు

చెలగి పూచిన యట్టి వి | చిత్రమేమి ?

అరయ నేర్చిన సర్వజ్ఞు | లైనవారు

వివరముగఁ బల్కినట్లైన | వినర వేమ !

3992

వేదాంత విజ్ఞానాన్ని తెలికమని కూటవేదాంత గురువులకు పోటీగా
యీపద్యాన్ని మాటుమాటలతో నూటిగా జెప్పేడు.

సీ. మొదలు మూలాధార । మొదవ విఘ్నేశ్వరుం

డచ్చోట దేవాళి । యధిపుఁ డుండు

అందుమీఁదటను రెం । డంగుళము మేర

స్వాధిష్ఠ చక్రంబు । వరలు బ్రహ్మ

దీనికి నెనిమిది । దేహంగుళములందు

మణిపూర్వచక్రంబు । మలయును హరి

అంత దశంగుళ । మవల ననాహత

మొప్పు రుద్రుండట । నొనరియుండు

పదియు రెండంగుళములకుఁ । బై విశుద్ధ

మందు జీవుండు పొందుగా । నలరుచుండు

వెలయఁ బరమాత్ముఁ డగ్నియై । వెలుగుచుండు

నిట్టి జాడలు తెలియుట । యెఱుక వేమ.

3993.

యెరుక నెరుగదగినవారు యిట్టి ఘట్టములు పసికట్టి గుట్టు తెలియకలెను.

ఆ. మొదలు సౌఖ్య దుఃఖ । మూలము వివరింపఁ

బుణ్య పాప కలిత । పూర్వకర్మ

పరగఁ గాలువోయి పడగను బడ్డట్లు ॥వి॥

3994

దశదిశలు లేసప్పుడు ఐశమైనచైన ససిగా యుండవు.

ఆ. మొనయ సత్యమునను । మును హరిశ్చంద్రుండు

నిత్యమైన కీర్తి । నిలుపుకొనెను

సత్యము నృపులకు । సర్వదా యోగ్యంబు ॥వి॥

3995

శా॥ సత్యంచే సకలార్థసాధక మగున్ సత్యస్థిరం జొందు నా

న్నత్యం బెల్లెడలందు సత్యమునకన్న స్థిరమయో ధర్మముల్

స్తుత్యంబుల్ మరిలేవు సత్యమె ఫలించున్నాటికిన్ నేటికిన్

సత్యాలాపి యొకండై నిత్యుడు ప్రపంచస్థాయి సత్యంబగున్

(సత్యహరిశ్చంద్రీయము).

ఆ. మొనసి యింద్రియముల । మొదట నిల్పంగలేక

సమసిపోవువేళ । సన్యసింతు

ఆత్మశుద్ధిలేక । యంటునా మోక్షంబు ? ॥వి॥

3996

మనుసిద్ధి లేనిచో మహత్వము సిద్ధించదు.

ఆ. మొలక చనులుంగనగ | మోహంబుఁ బుట్టును

గుబ్బిచనులుంగన | కోర్కెదీరు

తడకచనులుంగన | దయ్యలు నొల్లవు ||వి||

3997

కామాతుఁడతను కోమలమగు కాంతా కచకుచములను కొనియాడే భావమిది.

ఆ. మొలక చనులనాఁడు | మూఁడు కోటులుచేయు

కులుకు చనులనాఁడు | కోటిసేయు

తటుకు చనులనాఁడు | దమ్మిడిసేయదో ! ||వి||

3998

విటులు కుటిల కాంతాకు వక్షోరుహములను వీక్షించి వెలగట్టే విధానమేమో !

ఆ. మొలమీఁదఁ గొట్టితే | మోహంబుఁదనరును

గుండెపైఁ గొట్టితే | పిండనుదురు

తలమీఁద గొట్టితే | తారకంబదురురా ! ||వి||

3999

కళాశాస్త్ర విజ్ఞానకళలను ప్రజ్ఞాశాలి గాబట్టి కంటతొట్టేడు.

ఆ. మోదమునను గురుని | ముఖ్య కరుణచేత

దొమ్మిది స్థలముల | దొడ్డు వాయ

సర్వజీవుఁడాయె | సర్వంబు తానాయె ||వి||

4000

నవద్వారముల కొంప నాణ్య మెరిగినవాడే ముక్తికి నాధుఁడు.

క. మోసము సేయుచు భవితో

దాసులమని భూతిఁబూసి | ధరణిఁదిరుగు నా

మోసపు శివవంచకులను

దూషించెద రవని జనులు | దురితము వేచూ !

4001

వంచకుల కొంచపు బుద్ధులను మోహింపకుంచక ఎంచాడు వేమన

ఆ. మోసమునను దనకు | మొదటిముఖ్యత హాని

మోసమునను దనదు | మురువుఁదప్పు

మోసమునను దనదు | మోక్షము దప్పురా ! ||వి||

4002

మోసమువలన మూడువిధములు ముక్కలై పోవునని నిక్కచ్చిగా చెప్పెను.

ఆ. మోహజలధిలోన | మునిగిచచ్చుటెకాని
హరిపరాయణత్వ | మమరబోదు
ముట్టి గురునిధ్యాన | మూలమందుట ముక్తి ||వి|| 4003
ముక్తి గావలసినివాడు గురుకరుణవశమగువాడు.

తే. మోహ భవబంధముల నెల్ల | మూలద్రోక్కి
సాహసంబున గురుభక్తి | సలిపిలోన
జపము చేయుట ముక్తికి | సక్తియగును
నిబ్బరముబట్టి ఫలమొప్పు | నిజము వేమ ! 4004
మానసిక శక్తితో జ్ఞానాన్ని సాధించుట ముత్తముల లక్షణం.

ఆ. మోహమనెడు బుద్ధి | మూలంబు నెఱిగి తా
మోహరించి గురుని | మోముజూచి
మోహమందు ముక్తి | ముక్కొనుఫలగామి ||వి|| 4005
ముముక్షు పేక్షలు మోహములో నుండి తీసి మోక్ష సామ్రాజ్యాన్ని ఏలుదురు.

కం. మోహము దీక్షకయుండిన
దాహంబె దేహమెల్ల | దల్లడపడును
గేహములోఁ బోరాడక
దేహము నందున్న శివుని | దెలియర వేమా ! 4006
మోహంబు కారమన మనగక ముక్తికిరవైన సుజ్ఞాన సూర్యుని
జూడమని వేమన నూచిన.

ఆ. మోహిని తనయందు | ముక్తికాంతై పైన
వాలలాడుచు నున్న | వీలు దెలక
ముక్తితో భాషిస్తే | మోస బుచ్చెదనరులు ||వి|| 4007
పద్యభావము సద్యోజాతముగా లేదు.

తే. మోక్షమార్గ మెఱుంగక | మూర్ఖజనులు
కుక్షినించెడు వేషముల్ | గోరివేసి
నిర్గుణాత్ములమని చెప్ప | నీతిగాదు ;
వారి కిహ పరములు సున్న | తొర ! వేమ. 4008
మోక్ష సామ్రాజ్య పేక్షలు కుక్షింబరులై తిరుగరాదు.

ఆ. మానముద్రఁ బూని | మఱి తత్వమందుట
స్వానుభవము సిద్ధి | సాధ్య పడును
తాను తత్వమందు | దనరుటే యోగంబు ||వి|| 4009
తన తత్వము తానెరిగి మానముద్ర వహించినవాడే మోని.

ఆ. మానవృత్తి నరుండు | మనలచు నుండెనా!
మమత విడిచిపోవు | మానవులకు
'మానం కలహంనా స్తి' | మంచి మార్గముదోచు ||వి|| 4010
“ ఊరకున్నవాడు యుత్తమయోగియే ”.

ఆ. మాని నిజకేళిలోపల | మమతద్రవ్యక్తి
పూనినంతటఁ బరిపూర్తి | పొందుగలుగు
వానిభక్తికి సాటిది | వసుధగలదె
డాంబికములైన నడుమ న | డంగువేమ. 4011
మనిని మించిన ఘనుఁడు కనుగొనగా జనములలో కొరరాడు.

ఆ. మాని నిద్రఁబూని | మఱి తత్వమందుట
స్వానుభవము సిద్ధి | సాధ్యమగును
దాను తత్వమందుఁ | దనరుటే యోగంబు ||వి|| 4012
“ తత్వనర్హనం యోగపూర్ణం ”

య

తే. యంత్ర తంత్రపు విద్యల | యాచకులను
మంత్రవిద్యలు మరిగిరా | మహిమయేది ?
పండువెన్నల బయలున | ప్రాకనగును
నిండుమదిఁ గానగలిగిన | నియతివేమ. 4013
యంత్ర తంత్ర విజ్ఞులు తంత్రగొట్టులకే! గురుమంత్రం చెలిసిన కోవిదులకే ?

తే. యజ్ఞకర్తలకేర్పడు | నధిక తేమొ
సంజ్ఞ మదియందుఁ బూనుట | సాధువృత్తి
మనసు మగ్నమునొందుట | మనన వృత్తి
తుదకు గురుసేనయెనను | దొడ్డవేమ. 4014
ఒక్కొక్కవర్గానిక ఒక్కొక్క పరిభాష; పరిభాషాకోవిదుఁడు వేమన.

ఆ. యజ్ఞక్రతువులను | యెన్నిచేసినఁగాని
 బ్రహ్మమెచ్చుడు హీన | బండ జనుల
 ప్రజచేతనుచేయు | ప్రజ నడతలు గదా ! 4015
 ప్రజయే బ్రహ్మను సాధించెడి.

క. యజ్ఞములు చేయుచుండిన
 సుజ్ఞానులు రంభరతులఁ | జొక్కుదు రనుటే
 యజ్ఞాన మనుచుఁ దెలిసిన
 సుజ్ఞానియెవండు చేయఁ | జూచుర ? వేమా ! 4016
 సోమయాజుల నూక్తులను తూర్పార గాబట్టేడు మనస్సేరి వేమన.

ఆ. యజ్ఞయూగము లని | యెన్నిచేసినఁ గాని
 ఆత్మయజ్ఞమగునె ? యంటిచూడ
 క్రతువు చేయువారు | కానంగ లేరయ్యా ! ||వి|| 4017
 యజ్ఞ యాగాదులు యాగపశు వధిలకే.

తే. యజ్ఞసూత్రముఁ గట్టిన | విజ్ఞ యగునె
 మగ్నచిత్తములోనైన | మహిమఁగాంచు
 బ్రహ్మమయుడైనవాడె పో | బ్రాహ్మణుండు
 నామమాత్రముటలే | తాము వేమ. 4018
 పేరుపెట్టుకొనిన మాత్రాన పెద్దవాడెతాడా ?

ఆ. యతియుతానై వెనుక | యేతిరు నుంటెమి ?
 మూర్ఖులెల్లను తలలు | మొట్టితేమి ?
 వార్లచేతికి నొప్పి | వాడికేముందిరా ! ||వి|| 4019

“క|| కదలక, మెదలక సదమల

హృదయంబున నున్నవాడు యిహపర సౌఖ్యాల్
 పదిలముగ జూరగొను ఆ
 పదలను తాబోందకుండ పరగుర గురువై ”

ఆ. యదుకులమునఁ బుట్టి | యీ పసులను గాయఁ
 గృష్ణునకును గొప్ప | కీర్తిరాదె ?
 గుణములెక్కఁగాని | కులమేమిలెక్కరా ? ||వి|| 4020
 భాగవతభావ ప్రకటనమును భావజ్ఞుల కందించాడు. (భాగవతము)

క. యమ నియమ యోగవృత్తుల

గ్రమమున గమనించి మించి । కడుచిత్రముగా

శ్రమలెల్లఁ దీటు సుమనః

ప్రముదిత పరిపూర్ణమందు । బరగుము వేమా !

4021

యమము పదివిధములు :- 1 సత్యము, 2 దయ, 3 క్షమ, 4 ధృతి, 5 మితాహారము, 6 ఆర్జవము, 7 బ్రహ్మచర్యము, 8 అస్తేయము, 9 అహింస, 10 శౌచము.

క. యమలక్షణములు పదియగు

క్రమముగ సత్యంబు దయయు । క్షమయున్ ధృతియున్

విమల మితభోజనము శుచి

సమతయు నస్తేయ మిలను । సత్కృతి వేమా !

4022

పై పదింటికి, 1 సత్యము = అబద్ధమాడకుండుట, 2 దయ = పరుల యార్థి కోర్వకుండుట, 3 క్షమ = ఇతరుల తప్పు పై రించుట, 4 ధృతి = ధన, బంధువియోగాదులకు చిత్తము చెదరకుండుట, 5 మితాహారము = సన్యాసికి 8 కబళములు, వనవాసికి పదియారు కబళములూ, గృహస్థునకు ముప్పది రెండు కబళములు, ఇతరులకు మితభోజనము గైకొనుట; 6 ఆర్జవము = విహిత కర్మలొనర్చు నపుడునూ, నిషిద్ధకర్మలు మానునపుడును చేయు వాఙ్మనః కాయ కర్మ ప్రవర్తనము; 7 బ్రహ్మచర్యము = సన్యాసి కిని బ్రహ్మచారికిని వైష్ణికుండున వనసునకును స్త్రీ సంగము త్తికరణము లందును కూడదు. అట్లు చేయుకుండుట వారలకు బ్రహ్మచర్యమనియూ, గృహస్థునకు బుతు కాలమున స్వభార్యా సంగమమును, అన్య స్త్రీతో విహరింపకుండుటయూ గృహస్థ బ్రహ్మచర్య మనబడును; 8 అస్తేయము = ఎందునూ చోరకృత్య మెరుంగకుండుట; 9 అహింస = ఎప్పుడూ ఏ జంతువునకూ ఎగ్గినర్పకుండుట; 10 శౌచము, రెండువిధములు (ఎ) బాహ్య శౌచము, (బి) మృత్తువలననూ జలము వలననూ నాచరింపబడు శరీర శుచి భూతమగు కార్యము. రెండవది అంతఃశౌచము. ధర్మముతో అధ్యాత్మ విద్యచేత చేయబడు శుద్ధి.

సీ. యమువాజ్ఞచేతను । నిధికుఁ డనబడియుఁ

జండ్రకాంతముఁ జేరి । సరగమరలి

మేఘంబుతోవచ్చి । యోగంబుతోవృష్టి

బిందువుచేతను । బృధివి గురియు.

సస్యాదులకు వచ్చి | సారంబు తిని సోకి

యింద్రియంబుల చేత | నెచ్చి మిగుల

నెలఱుతువై యన్న | నెలత యోనిం జేరి

ముద్దగట్టుచు మాంస ! మునకును గూడి

ప్రాణి యారీతి నెలనెలఁ | ప్రబలుఁ డగుచు

మాత్రమలములఁ గొన్నాళ్లు | మునిగి యుండి

వెడలి సంసారమునఁగల | వెతలఁ బొందు

జననమరణములెంచంగఁ | జనునె ? వేమ.

4023

శిశులక్షణము :— స్త్రీరక్తము హెచ్చిన ఎరువు, పురుషశుక్లము హెచ్చిన నలుపువర్ణము కలుగును. స్త్రీరక్తము ముందుగా గూడిన పుట్టపాపి యగును రెండూ సమమైన శ్యామల వర్ణమగును. బుతు మతియైన దినములలో ప్రథమ దినమున కూటమున నిల్చిన అల్పాయువగును. రెండవదినమున నిల్చిన మధ్యములతో మునిగి తేలును. మూట దొంగ, నాల్గిట పాపి, ఐదిట దయాపరుఁడు, ఎనిమిదిట దరిద్రుఁడు, తొమ్మిది ధనాద్యుఁడు, పదిట కామాంధ కారుఁడు, పదకొండు వంచనాపరుఁడు. పన్నెండు బలాధ్యుఁడు, పదమూడు పండితుఁడు, పదునాలుగు కార్య వేది, పదునైదిట మహాత్ముఁడగును.

ఆరు సామాన్యపుత్రుఁడు; ఏడు సంతాన వంతుఁడు; పదునారు సర్వవిద్యాసంపన్నుడు.

బుతుమతియైన తరువాత సరిసంఖ్యదినములు పురుషులు, బేసి సంఖ్య అడపిల్లలు గలుగుదురు.

*ఆ. యమునికి రశీదు | యోగియొద్దనె యుంది

యోగివద్దకు నెపుడు | యముఁడు రాడు

యోగికి భయపడి యముఁడు | చెప్పకపోవు ||వి||

4024

యతి తప్ప; పద్యము తారుమా రవుటవల్ల అసలు భావము అందడంలేదు.

ఆ. యముని బాధ తీటి | నప్పుడేవెడలియుఁ

బరగు చంద్రకళను | సరగజీవి

క్రమముగానుఁ జేరి | కాలమేఘము నుండి

చినుకుగాను వ్రాలు | క్షీతిని వేమ.

4025

ప్రాణి తన కర్మక్షయ మయినవెనుక తిరిగి పునర్జన్మ ఎత్తును.

క. యవ్వనమనగా నేమియో ?

యవ్వన కౌమార మనంగ | నదియును నెట్లో ?

దవ్వగు వార్ధక్యములో

చివ్వగ నీమదిని జింత | చేయుర ! వేమా !

4026

బాల్యయావనకౌమార వార్ధక్య పరిణామ చతుష్టయములు ప్రస్తావించాడు.

క. యాగముచేసిన విఘ్నండు

భోగించును రంభతోడఁ | బుత్రుండు మరలన్

యాగంబు చేయఁ దల్లిని

భోగించుటెగాదె ? యజ్ఞ | పుణ్యము వేమా !

4027

“నీ|| జనకుండు సుతుడును జన్మంబుజేసిన

వనిత ! వారేమిగావలయు నీకు ?

అన్నదమ్ములు సోమయాజులై జలసిన

వనిత ! వారేమిగావలయు నీకు ?

భావయు మరదయు బవరానఁ గూలిన

వనిత ! వారేమిగావలయు నీకు !

నల్లుండు మామయు నని ప్రేమివచ్చిన

వనిత ! వారేమిగావలయు నీకు ?

వావి వరుసలు గణింప వచ్చితేని

వనిత ' మాతోడ మాటాడ వశమె ? నీకు

బాలునిక నేలరమ్మని కేలువట్టి

బాలఁ గొనిపోయి చెంగల్యపాన్పుజేరి ” (కంకంటి పాపరాజు

ఉత్తరరామాయణము ఆ. 4-216 ప.)

పురాణేతిహాస విజ్ఞానాన్ని, ధర్మశాస్త్ర సారాన్ని తరచి వేమన యిందరించాడు. చూడండి సద్యము. ధర్మశాస్త్రరీత్యా యుద్ధమున చనినవాడు, యాగముచేసినవాడు, కలసి సర్వమున రంభా రంభోరు సంభోగము చేయుదురని యున్నది. కాని, తండ్రి కొడుకులు, అన్నదమ్ములు, బావమరుసులు, అల్లుడు మామలు యీజంటలు సోమయాజులయి, బవరమున గూలి రంభనుగూడిన వావివరుస లెట్లుండును ? యీ విజ్ఞానము నువిమర్శనా ప్రజ్ఞాచతులకుఁగాని, ధర్మ తత్వజ్ఞులకుగాని బోధపడును. తదితరులకు అగమ్యమే ? మనయోగిచంద్రుండు యీ యుభయవర్గ సంఘటి కరణమే.

తే. యాత్రలందలి ఫలమొంది | యాగములను
సూత్ర సమముగఁజేసియు | సూక్ష్మమొంది
పరమ హంసను గీలించి | బ్రబలుచుండు
పరముఁగోరెడు ప్రాజ్ఞుఁడి | ధరను వేమ.

4028

మార్పులు యాత్రలని యజ్ఞములని తిరిగి, చేసి అలజడిపడు క్షేగాని
యానందమనుభవింపలేరు.

ఆ. యాత్రవోయి నాతఁ | డెన్నాళ్ళు తిరిగియుఁ
బాదమైన ముక్తి | పదవి గనకు
మనసు నిలిపినతఁడు | మహనీయమూర్తిరా ! ||వి||
“అయోధ్యా, మథురా, మాయా, కాశీ, కాంచీ, యవం
తికాపురీ ద్వారావతీతైవ సప్తతేమాక్షదాయః”
పై యేడును మాక్షదాయకములు (బ్రహ్మపురాణం)

4029

తే. యాత్రలందున ఫలమేది | యాగములను
సూత్రసమముగఁ జేసిన | సూక్ష్మమేది ?
పరమ హంసను గీలించి | ప్రబలవలెను
పర్యముఁగోరెడు మనుజుండు ధరణి వేమ !

4030

యాగ యాత్రాదిపుణ్య తీర్థముల యాధిక్యతేమని సమంజసమైన
ప్రశ్న వేకాడు ?

ఆ. యించుకై న యోని | కేగెడు జనములు
కంచముకడ పిల్లి | గాచినట్లు
పంచబాణు నింట | బానిస కొడుకులు ||వి||

4031

స్త్రీయొక్క యోని కాసించిన అయోమయవర్తనుల పిల్లితో
బోల్చెను.

ఆ. యింతి దనదుపేరు | నెల్లకాలంబును
ప్రజలు దలచునట్టి | ప్రతిభగాంచె ?
నింతిపతికి భవికి | నెంతనవచ్చును ? ||వి||

4032

యింతిలు మతిమంతములు నింతిలు గానుండుటా యని స్థాపంతులకు
చెప్పతాడు.

ఆ. యిట్టిజాడగానె | నెందరై నను నేమి ?

పట్టుగాల శివుని | పట్టగలర ?

పొట్ట నీవుబాసి | పోయి దా నుబ్బునా ! ||వి||

4033

పొట్టను కట్టిపెట్టి దిట్టను పట్టుకోవడమే గట్టిమాట

ఆ. యిరుగు పొరుగువారి | కెనయ సంపదఁ జూచి

తనకు లేదటన్న | ధర్మమేమి ?

ధర్మమున్న తొల్లి | దన్నుక జచ్చిరి ||వి||

4034

ధర్మము కోసము మనవారు సుకర్మల నాచరించిరి.

ఆ. యిహమునందు బాధ | లెన్నెనఁ బడవచ్చు

యముని బాధలేక | నమరవలెను

పరుల బాధలేక | బ్రతుకుఁడీ నరులార ! ||వి||

4035

పరులను బాధించకుండా బ్రతుకుటయే పరమార్థము

ఆ. యిహమునందు నేమి | యిహముల బడినను

పరమసాధు నార్హ | పదవిగాధు

పరులగారు యెట్టి | వెరవునఁజూచిన ||వి||

4036

ఇహపర సౌఖ్యముల నందినగాడే యెన్నికైన యోగి

తే. యీసూటి గురుకృపను | యీదనేర్చినవాడు

యీషణత్రయములను | యెగరవిడుచు

యెగర విడిచిన యపుడే | యోగీశ్వరుండాయె ||వి||

4037

యీషణత్రయముల యీసడించి భాసురజ్యోతిని పట్టమన్నాడు.

తే. యుక్తమైనది బయలని | యూహజేసి

రక్తిఁ దన్మయమనియెడి | ముక్తి నెఱిగి

భుక్తిశక్తులు మఱచుట | పూర్ణపదవి

సక్తి పరమాత్మయందుంచ | జగతి వేమ.

4038

దత్తపదిగా లేటిగీతికను ప్రకృతి ఆమనిలో పం మస్వరముగా

వేమన కేకి కేక వేశాడు.

తే. యుగములన్నియు నీ కలి | యుగమునందె

తిరిగి వచ్చుచున్నట్టి | తెఱఁగెఱుంగు

కృతముఁ దేతము జరుగఁగా | గీడొడవదు

ద్వాపరము కొద్ది కలినెచ్చు | ధరకు వేమ.

4039

“కృతయుగే బలిర్దాతా త్రేతాయాం రఘునందనః

ద్వాపరే సూర్య పుత్రస్సు కలే రాయని భాస్కరః

కృతయుగమున బలి, త్రేతాయుగమున రాముడు, ద్వాపరమున
కర్ణుడు, కలియుగమున రాయనభాస్కరమంత్రి దాతలు

కం. యుగములు నల్లగఁజూచుచు

తగులక యుగయుగములందుఁ | దపసులకై నన్

వగవగసేనక యుండిన

నిగనిగ మను కాంతి మదిని | నిలుచుర వేమా!

4040

యుగములకొలది తపస్సుజేసి వేదవిజ్ఞానాన్ని చూరగొనుట
తపసుల కలవాటు

కం. యూరులు, పల్లెలు, మానుక

వారక యడవిం జరించు | వాఁ డరుదెంచున్

పెరుగులు, కూరలు, మెసవెడు

వీరట కసిమోక్షపదవి | వినరావేమా!

4041

మెసవెడు = తినెడు : కసి = ససిగాని; నోటిరుచి కానించే
వారికి ముక్తిబోటి ఎట్లబ్బు?

ఆ. యెండ వేళ జీవ | లేకమై యున్నట్లు

నిండుకుండ నీరు నిలిచినట్లు

దండిగ బరచూత్మ | తత్త్వంబుఁ దెలియరో! ||వి||

4042

చిత్రేకాగ్రతతో పరమసతి పొత్తుచు హత్తించుకొన్నవాడే పరమ
పూజ్యుడు.

కం. యెండిన మానొకటడివిని

యుండిన నందగ్ని పుట్టి | యూహును చెట్లన్

దండిగల వంశ మెల్లను

చండాలుండొకఁడు పుట్టి | చెఱుపును వేమా!

4043

అపాలగోపాలానికి అందిన భావములతో అసలైన లోకనీతులు
పొదిగించుటలో అసమాన ప్రజ్ఞాధురీణుఁడు వేమన

ఆ. యెంత చదువు చదివి | యెన్నివిన్నసు గాని

హీనుఁ డవగుణంబు | మానలేడు

బొగ్గు పాలఁగడుఁగఁ | బోవునా! మలినంబు? ||వి||

4044

“క. తెలియని మనుజుని సుఖముగ

దెలుపందగు. సుఖతరముగ దెలుపుగవచ్చున్

దెలిసిన మనుజుని, దెలిసీ

దెలియని నరుదెల్పఁ బ్రహ్మఁదేవునివశమే?

(భర్తృహరి)

ఆ. యెంతకష్టముండు | నంత పాపపు చింత

చింతచేత మిగులఁ | జివుకు మనసు

చింతలేకయున్న | చెడని సంపదఁ జూచు ||వి||

4045

“ చింత విడిచినవాడు సిసలైనయోగి. సంతోషంతో స్వలాభం

విడచి వర్తించినవాడే భోగి

ఆ. యెట్టిరూపు జూడ | నీ రూపు గనిపించు

నీదు రూపు జూడ | నెచ్చుదెలివి

యెచ్చుతెలివియన్న | నీశ్వరుండై తోచు ||వి||

4046

తెలివి గలిగినవాడే ధీరుఁడు. చలముఁ బలము గలిగినవాడే శూరుఁడు

ఆ. యెట్టిస్త్రీల గనిన | నింతంత యనరాదు

కాలవహ్ని లక్క | గరగినట్లు

యిట్టి గాఢమోహ | మెంతైన జేయురా! ||వి||

4047

సీ. అణుమధ్య! నీమధ్య “మణిమంబు” వహించు

మహికటి! నీకటి “మహిమ” గాంచు

గిరికుచ! నీకుచ గిరులొందు “గిరిమంబు”

నలినాక్షి! నీరెప్పు లలఘు “లఘిమ”

ఘనవేణి! నీవేణి మనుఘన శ్రీ “ప్రాప్తి”

నతివ! నీమెయి “ప్రకామ్యత”కు నెక్కు

నంగన! నీభర్త “యథలేక” తకుఁ దగు

దెలి నీకు “వశ” జెరకువిల్లు

డిన్నితైభవములు గల్గి యిగురుబోడి!

దేలతనమున నీతం దేల? చేయఁ

గొడవ యొడవినదిది యంచు మృదులఫణితి

జెవులకీయడ బండువుఁ జేయమనిన”

(కం. పా. ఉత్తరరామాయణం తృతీ. 107 ప.)

కామకులు కన్ను లగుంపించనిమోహాంధ కారములలో మునిగియుండ
కామిని తటిల్లతవలె కన్నులకు గనుపడగా అప్పసిద్ధులను అంగాలగా
బోల్చి ఆసత్తిచ్చుకొనిన సాదృశమే యీపద్యము.

ఆ. యెడమ శుద్ధిగఁజేసి | యిల్లుకట్టితెఁ గదా

యెండ తగలక మునుపె | యుండవచ్చు

జన్మము స్థిరమని | జలధి నిల్ గట్టరా! ||వి||

4048

నీటి బుడగవంటి శరీరానిక నీయ లెందుకు ?

ఆ. యెదటి తనబలంబు | నెంచుకో నేరక

డీకొని చలమున | నెదిర్చినేని

యెలుగు పందిసేత | కేర్పడు చందంబు ||వి||

4049

మూర్ఖు పట్టుదల మొదటికే చెటు

ఆ. యెద్దఁదెలుపవచ్చు | నేడాదికై నను

మాని దెలుపవచ్చు | మాసమందు

మొప్పె దెలుపరాదు | ముప్ప దేండ్లకునైన ||వి||

4050

“గీ. తివిరి యాసుమమున దైలంబుఁదీయవచ్చు

దవిలి మృగతృష్ణలో నీకుఁ ద్రానవచ్చు

తిరిగి కుండేటికొమ్మ సాధింప వచ్చు

చేరి మూర్ఖుల మనసు రజింపరాదు”

(భర్తృహరి)

క. యెన్నాళ్ళకు దానుండును

యెన్నాళ్ళను దాననేర్చి | యెన్నిట వెలయున్

కొన్నాళ్ళకు దా జన్నను

“మన్నా ” యను విద్యలెల్ల | మహిలో వేచూ! ||వి||

4051

ఎన్నాళ్లు బ్రతికినా యిన్ని విద్యలునున్నే !

తే. యెన్నాళ్ళు బ్రతికినా | యేమి కొంచుకపోము

యనుచు నీతినిబల్క | జనులకెఱుక

బంధజాలము విడిచి | బ్రహ్మంబు గనలేదు ||వి||

4052

బ్రహ్మ పట్టుటకు బంధాన్నిఁ ద్రెంచాలి

- ఆ. యెన్నితనువులైన | మృతికి యడముగావు
మృతిని గొలువలేని ? | యెఱుకలేక
దొంగరీతిగాక | దొరకునో ! మోక్షంబు ||వి|| 4053
మృతిని గెలుచుటకు అమృతమయుడు గావాలి.
- ఆ. యెన్ని మతములైన | నేమంత్రమైనను
సత్యమింత లేకఁ | జూడఁ దగదు
సత్యము గలిగిన | జగతిలో ద్విజుండయ్యె ||వి|| 4054
సత్యనిష్ఠులవారే సద్బ్రాహ్మణులు
- ఆ. యెన్నియెన్ని పూజ | లెన్నిఁ జేసిననేమి ?
భక్తిలేనిపూజ | ఫలములేదు ?
భక్తిగల్గు పూజ | బహుకాలముండురా ! ||వి|| 4055
“భక్తిలేని పూజ పత్తి చేటు” (ఆశ్వాత్థి)
- ఆ. యెఱ్ఱ నాడుదాన్ని | నేవారఁ జూచిన
వేకి మట్టి చాల | వెఱ్ఱిబుట్టు
పల్లందెరచి నవ్వు | తృల్లింత విడునురా ! 4056
అందమగు అడవాన్నిజూచి చిందులు ద్రొక్కిన వాడు మందబుద్ధికాడా !
- ఆ. యెరిగిన శివపూజ | యెన్నడు చెడిపోదు
మొదల పట్టు పట్టు | వదలరాదు
మొదల విడిచి గోడ | తుదిబెట్ట నిల్చునా ! ||వి|| 4057
అదిని తెలియక ఆరాధించుట వాస్తవ వాలుకేగా !
- ఆ. యెరుక నెరుగలేని | కెరుక యేదియు నడుచు ?
యెరుకలేనివాడు | బెరుగలేడు;
యెరుకలోని యెరుక | నెరుగుట తత్వంబు ||వి|| 4058
యెరుకలోని యెరుక తెలుసుకొన్న వాడే నేదాంతవేది.
- ఆ. యెరుకగు బ్రహ్మంబు | యేకమై జనులెల్ల
నిండి నిర్మలముగ | నిలిచియుండు
నిండియున్న శ్రమము | నీతిమంతుల కెరుక ||వి|| 4059
బ్రహ్మాండమంతా నిండియున్న బ్రహ్మమును తెలిసికొన్న వారే నీతిమంతులు.

క. యెరుగకఁ బుట్టును తనువులు

మరికిని మునిగెన్ని తనువు ! మోసుటగాదా !

యెరుకగల తనువునొందిన

మరియును జన్మించుటెట్లు ? మహిలో వేమా !

4060

ఎరుక తెలిసిన వాడిహమునందు జన్మించుటెట్లు ?

ఆ. యెరుకమాలిన జీవి ! యెందు నుండిననేమి ?

యెరుక మరచినజీవి ! యెగిరిపడును;

పట్టు చిక్కిన వెనుక ! పరమాత్ముఁ డతఁడురా ! ||వి||

4061

ముక్తి మాలస్థా నాన్ని పట్టినవాడే బ్రహ్మ వేత్త.

ఆ. యెరుక చూలు జీవి ! యెంతకాలంబుండి

చచ్చి పుట్టుచుండు ! సహజముగను

యెరుక మరుచుచోట ! నెరుగుట బ్రహ్మంబు ||వి||

4062

బ్రహ్మన్న యెరుంగుటకు యెరుక తెలిసికొనుటయే మార్గము.

ఆ. యెరుక లేక దొరల ! నెన్నాళ్ళు కొలిచిన

బ్రతుకు లేదు వట్టి ! భ్రాంతిగాని

గొడ్డుబావుచాలు ! గోరితే చేపునా ! ||వి||

4063

లేనివానికై పూనిన యత్నములు నిరర్థక లే !

ఆ. యెరుపు వర్ణములోన ! యేకాక్షిరిని గూడి

తెలుపు వర్ణము లోన ! తేజరిల్లు

నలుపు వర్ణము వలన ! నటియించి చూడరా ! ||వి||

4064

“ఆ” కారము ఎరుపు, “ఉ” కారము తెలుపు, “మ” కారము

నలుపు; యిది కరుసగా బ్రహ్మ విష్ణు, మహేశ్వరులకు వర్తించును. నలుపు లోని సుశీలమే “ఓం” కార సునాదం. ఆనాదమునకు పరమైన నిశ్శబ్ద నిష్కళయే తానైన పరబ్రహ్మము. ఇదే హృదయ కమలము. యిచ్చుటనే నిద్రాసంగమము మొదలగునవి జరుగుచున్నవి.

తే. యెవరికెవరి కెట్లెట్లు ! యేర్పరచెనో బ్రహ్మ

అట్లెట్లై నడచును ! యవనిలొన

బ్రహ్మవ్రాతకు బదులు ! పలికెడు వారెవరు ? ||వి||

4065

“విధి విధానము తప్పింప వేధవశమే ?”

ఆ. యెల్లికల పడుకొని | వ్యసనపడితే నేమి ?

శిరసువంచుక నేడ్వ | సాగి తేమి

చేతికందని ఫలము | జెందదు సిద్ధంబు ||వి||

4066

హఠము వేసి శకులగుటకన్న చిత్తమును శుద్ధిజేసుకొని శ్రీశుని భజింపుము.

ఆ. యెల్లి, శేపు నేడ | నేలాగునైనను

మనసు నిల్పువాడు | మంచివాడు

శివుడు భర్త కర్త చింతింప నేలరా ! ||వి||

4067

“ పుట్టించినాడు పూరి మేపునా ! ”

ఆ. యెలుకతోలు దెచ్చి | యెందాక నుతికిన

నలుపుగాక నేల | తెలుపు గలుగు ?

కొమ్మబొమ్మ తెచ్చి | కొట్టితే గుణియానె ||వి||

4068

సహజ స్వరూపమును మార్చుటకు శఙ్ఖము గాడేరికిని.

ఆ. యెవరే మెరుంగును | మేలై న వస్తువు

దేహమే మెరుంగు | దివ్యబోధ

విధముదెలిసి మీరు | వేదాంత మెరుగుడీ ! ||వి||

4069

దేహమునూ దివ్యపదమునూ తెలిసికొమ్మని మనదివ్యుని ఉపదేశము

ఆ. యేకాక్షరే బ్రహ్మ | యేకాక్షరే విష్ణు

యేకాక్షరే శివుడు | యెంచినూడ

యేకాక్షిరికి మించి | యెక్కడేమియులేదు ||వి||

4070

ఏకాక్షరి అనగా ఒకే ఆక్షరము “ఓం” కారము.

ఆ. యేమి గొంచువచ్చె | యేమి దాఁ గొనిపోవు ?

బుట్టువేళ నరుడు | గిట్టువేళ ;

ధనము లెచటి కేగు ? | దానేగు నెచటికి ? ||వి||

4071

పుట్టినప్పుడు తెచ్చేదీలేదు? చచ్చినప్పుడు గొనిపోయేదీలేదు? దీనికి

మిట్టి పాక్షల ?

ఆ. యేరుదాటి మిట్ట | కేగిన పురుషుండు

పుట్టి సరకుఁగొనక | పోయినట్లు

యోగపుగుఱుడేల ? యొడలుఁ బాటించురా ! ||వి||

4072

పుటి = పడవ; అవసరము తీరినతరువాత ఆధార మెందుకూ ?

ఆ. యెసగువేత్త యనుచు | యెరుగరు యీ నరు
 లేయు మార్గములను | వేలుపజాడు
 యవని సృష్టి కర్త | యంతయు గురుడెన్న
 నతనికి తలయేది | యరయ వేమ.
 సృష్టికర్తకు శిరస్సూ లేదు, సిరికిపాదాలూ లేవు.

4073

తే. యోగమచురిన చిత్తంబు | బాగు పఱచి
 రోగ వైరాదులను బట్టి | రంగరించి
 భోగమందిన వాడెవో | పుణ్యుడగు మ
 రే గతినిగాని తరియింపఁ | డిట్టివేమ.

4074

విరాగియై సరాగముతో యోగము సాధించినవాడు యున్న తుండు.

క. యోగము కష్టంబైనను

రాగద్వేషముల మించి | రంగుల మది నొ
 భోగముచందఁగ నొప్పును

రోగపు సంసార మెపుడు | రోయుము వేమా!

4075

రాగద్వేషముల సార దోలి రాజయోగము సాధింపఁచున్నాడు.

క. యోగము ముద్రలు లక్ష్యము

లాగతమునఁ దెలివి లక్ష్య | మయి తా బయలౌ

రాగద్వేషక బంధము

వేగ మె పొలియించి మించు | విడకయ వేమా!

4076

రాగద్వేషాలను విడచి యోగాన్ని సాధించుము.

పంచముద్రల భావన

1. ఖేచరీ ముద్ర :—కన్నులు మూసిగాని మూయకగాని చూపును
 త్రిప్పి కనుబొమలమధ్య నిలిపి పైదిక్కునందుండు చిదాకాశముఁ జూచు
 టయే ఖేచరీ ముద్ర.

2. షణ్మూలీ ముద్ర :—చెవులూ, కన్నులూ, ముక్కులూ మూసి
 బహిర్ముఖమైన దృష్టిని మనస్సును అంతర్ముఖము చేసి కనుబొమల నడుమ
 నిల్చి నాడు బిందుకళలనుఁ జూచుట షణ్మూలీ ముద్ర.

3. శాంభవీ ముద్ర :- ప్రాణాది దశనాయువులునూ, మనస్సు మొదలు పదునాలుగు యింద్రియములను జయించి కన్నులుచెరచికొని చూపును చిదా కాశమందుంచి జూచుట శాంభవీ ముద్ర యనబడును.

4. భూచరీ ముద్ర :- కన్నులు గదలింపక తన ముక్కుకొనను చక్కగా జూచుటయే భూచరీ ముద్ర.

5. మధ్య ముద్ర :- కన్నులు సగము మూసి ముక్కు నడుమను జూపునిలిపి పైగా నుండు నొసలును జూచుట మధ్య ముద్ర.

గీ. యోగసిద్ధికి ముఖ్యము | రోగములకు

దూరమైన సుఖమొందు శ | రరమునకు

రేచకాదులు నేర్పుతో | సూచకముగ

తెలియువాడే మహాత్ముండు | తెలియువేమా !

4077

స్వరవిజ్ఞానముచేత సత్తు చిత్తును సాధించున్నాడు.

యో గ ము లు

1. సాంఖ్యయోగము :- పంచవింశతి తత్వముల (25) లక్షణముల చక్కగా తెలిసికొని ప్రధాన తత్వమున పరబ్రహ్మను సదా ధ్యానము చేయుటయే సాంఖ్యయోగము.

2. అమనస్కము :- శుచిర్భూతుడై ఏకాంతమున గూర్చుండి మనస్సును చలింపనీయక తనకునూ పరమాత్మకునూ అభేదమని భావించి నడచే అమనస్కము.

3. తారకయోగము :- మనస్సును పరిశుద్ధముగా చేయునట్టి దియూ. తరింపజేయునట్టిదియూ అగుటచే దీనిని తారకయోగమంటారు.

4. రాజయోగము :- దీనిని జ్ఞానయోగమందురు. సదా పరమాత్మను ధ్యానించుటయే దీని నియమము. సాంఖ్య, అమనస్క, తారక యోగములు యిందులో అంతర్భాగములే !

5. లయ యోగము :- అనాహత చక్రమునందు మోగు దశవిధ ప్రణవ నాధములనెరిగి దశమనాద మెచ్చట లీనమగుచున్నదో అచ్చట చిత్తశౌదర్భనము చేసి యానందించుటయే లయయోగము.

6. హతయోగము :- పుణ్యస్థలమునందు తనకు బాధగలుగనిచోట మతము గట్టుకొని సద్గురువు సమీపము నందుచుకొని భోజన మజ్జనాదుల నియతిని జేయుచు దేశమునందలి కల్మషములను జలముచేతను ఔషధముచేతను బోగొట్టుకొనుచూ మితాహారితై అన్ని విషయములందునూ పరిశుద్ధుడై ప్రాణాయామమును చేయుచూ, ఆజీమాద్యష్ట సిద్ధులను పొందుటకు తగినట్లు ప్రవర్తించుకొనుటయే హతయోగము.

* ఆ. యోగికి కాదంటె యోపుణ్యశాలైన

శివుని యాజ్ఞవల్ల | సకలమునకు

ముల్లోకములనున్న | ముందుగా నడిపించు ||వే||

4078

యతులు పోయినవి; శివునియాజ్ఞావుంటే ముల్లోకమాలూమా కావల
సినవి సిద్ధించును.

ఆ. యోగిజనులకు బుద్ధి | యేకోభమైయుండు

భోగిజనులకు బుద్ధి | బడలుచుండు

మూగిజనులకు బుద్ధి | మనసందె యుండురా ! ||వి||

4079

లక్షణ విరుద్ధంగా నున్న ఒకపక్షంలో భాషను బాగుంది.

ఆ. యోగిననుచుఁ గొంత | యోగముఁ గూర్చుక

జగములోనివానిఁ | జంపి తినుచు

ధనముకొఱకు మిగులుఁ | దగవొడుచుండిన

యోగిగొడు వాడె ? | యోగువేమా !

4080

ఒగు = పనికిమాలినవాడు; జీవహింసకేసి పరుల నపేక్షించినవాడు
పనికిమాలినవాడు.

ఆ. యోగిని యెవరైన | యాసించినట్లయితే

యోగి యా మనుజున | కాస తోడ

తనకు గలిగినయట్టి | తత్వంబు నేర్పించు ||వి||

4081

అక్రితుల అభిలాషలు నెరవేర్చుటయే యోగుల లక్షణం.

ఆ. యోగి యోగియనఁగ | యోగమేమి యొనర్చు ?

త్యాగబుద్ధి యున్న | నమరుడైన

దన్నుఁ దాదెలిసిన | దైవంబు తానాయె ||వి||

4082

చైతన్యము బొందుటకు తనతత్వము తాను చెలిసికొనుట కావలయును.

ఆ. యోగుల నడచినా | యోగమార్గము లెల్ల

*వేదంబు గాపాడి | వేసినారు

దానిగట్టుక నేడ్చు | దొరుకునా మోక్షంబు? ||వి||

4083

యతి పోయినది; వేదాంత తత్వపు పాటలు గుమిగూడి పాడిన
మాత్రన కోవిదు డాతాడా?

క. యోగులమనుచును గొండలు

వాగుట యది లెస్సయగునె ? | వాగ్వాదమగున్

బాగుగమదిలో మర్మము

తాఁ గననికఁ దమకపడఁడు | తజ్ఞుఁడువేమా !

4084

యోగులమనే వానినవారు యోగాన్ని గనలేరు

ఆ. యోగై న తరువాత | వోగై న మాటేల ?

మూగై న గురిఁ దెలిసి | ముక్తిఁజేరి

బైగై న యమృతంబు | భక్షించి చూడరా ! ||వి||

4085

హానప్రతుని ఆశ్రయించినయోగి ముక్తిపొందగలడు.

ఆ. యోనికడిగి నేయి | యుపముతోఁ ద్రాగుచు

నిలను శ్రేష్ఠులమని | సలుకనేల ?

సిగ్గులేదుగాక | సీనులో ద్విజులకు ||వి||

4086

సీమ=నాడు : కాముకులు చేసే కంఠాళి పనులను గట్టిగా తిట్టెను.

ఆ. యోని గలుగు నీటి | నొనరంగఁద్రాగిన

బ్రహ్మమత మటంచు | బలుకుటెట్లు ?

బ్రహ్మ నిష్ఠవలన | బ్రాహ్మణు ల్లావలె ||వి||

4087

బ్రహ్మ నిష్ఠగరిష్ఠులు పగమసహ్యపు పనులు చేస్తారేమో !

ఆ. యోనిబంధుఁ డనుచు | నొనరజన్మము నొంది

హానివృద్ధిచేత | నలసుఁడౌను

కాని దానిమాయ | కడమొదలైలిసిన

పూని బ్రహ్మమందుఁ | బొందువేమ.

4088

శ్రీమహామే షరహార్థమని కాలము పాడుచేయక ముక్తికోసము

ఆసక్తి జూపుము.

ఆ. యోని బోసుజేసి | యొడలు డుంబుగఁ జేసి

నాల్గు నిడుపుగట్టి | నమలు నంచు

వివరమెఱుంగకేచ్చు | విటుడే ద్విపాదుండు ||వి||

4089

అరువది నాల్గు బంధనములలో యిదియొక బంధనమేమో !

ఆ. యోనియందె పుట్టి | యోనికి రుచిజేయు
 చన్నుగూడిచి పెరిగి | చన్నుబట్టు
 సృష్టిలోని ప్రాణి | సిగ్గేల నెఱుంగదో ! ||వి|| 4090
 విజ్ఞానముతో మసలుమన్నాడు.

ఆ. యోని లింగమందు | నుద్భవమైనట్టి
 వాదమేల? దనకు | భేదమేల?
 అది హరియె తల్లి | యా రుద్రుడే తండ్రి ||వి|| 4091
 హరి హరులు ప్రపంచానికి తల్లితండ్రులు అదే యాపద్యములో జెప్పాడు.

ఆ. యోని లింగములకు | నుద్భవించినవాడు
 వాదమేల? దైవ | భేదమేల?
 తల్లి విష్ణువగును | దండ్రు యీశ్వరుడురా ! వి|| 4092
 బ్రహ్మాండ భారమునకు హరిహరులే యాధారము

ఆ. యోనిలోనఁ బుట్టు | యుత్తమకులజాలై
 బ్రహ్మకులమునందు | బ్రతుకువారు
 బ్రహ్మనెఱుంగ లేక | పడి చత్తురిదె వింత ? వి|| 4093
 బ్రహ్మ పెరుగని బ్రాహ్మణత్వమెందుకు ?

ఆ. యోనిలోనిఁ బుట్టి | యోనిలోనె పెరిగి
 యోనిలోని తెరువుఁ | గానలేమి
 యోనిఁజూచి పరమ | యోగంబు మఱచురా ! ||వి|| 4094
 శ్రీయొక్క మహత్వము అందు యిందు ఎందుజూచినా వింతగా
 చెప్పచున్నాడు.

క. యోవనంబునందు | నాలిఁ గౌమారము
 నందు బిడ్డల తతి | నాదరింతు
 ముదిమి వచ్చినంత | మూలుచు నుందువో ! ||వి|| 4095
 ఏకాల మప్పుడాకాలపు పనిజేసి అందే లీనమగుట జన్మసార్థకముగాదు.

ఆ. యశావనమునఁ జూడ | నదియెఱుకేలేదు
 యశావనంబు నెంతు | రధికతనుచు
 యశావనంబు తనకు | నందకముంచును ||వి||
 యశావనములో తన వాంఛా పరిపూర్తికై పనిచేయునుగాని పర
 మార్థచింతనుండదు.

4096

ఆ. యశావనమున నీశు | ధ్యానమునను మది
 నిలుప నపుడు ముందు | నెగ్గఁ గర్మ
 చేయకున్న తనికి | క్షితిసాఖ్యమేదయా ! ||వి||
 యశావనము లో అన్నియు సాధించిన వాడే ధన్యుడు.

4097

ర.

తే. రక్కసులఁ బట్టి చంపెడు | రాజుగాను
 దశరథా ధీశు పట్టియై | ధరణినేల
 జగతి బొగడఁగ శ్రీరామ | జనవిభుండు
 జానకీదేవి జీవితే | శ్వరుఁడువేమ
 శ్రీరామచంద్రుని సీతాసమేతంగా చెప్పెడు.

4098

ఉ. రక్తిగనున్న పాలుయని | రమ్యముతోడుత వ్రాసినన్ వినన్
 శక్తి కొలంది నీప్రజలు | నర్పద శ్రద్ధగగూడి పాడినన్
 ముక్తియనంగ జెల్వొనరు | మోక్షము దారియు నీకు జేకురున్
 భక్తిగ చిన్మయంబునను | పాదు గనుంగొనుచుండు వేమనా! 4099
 చిన్మయబ్రహ్మాన్ని జూస్తూ ఆయన శక్తిని అసక్తితో ప్రస్తుతించు
 టయే భవ్యనకు మార్గము.

ఆ. రక్తి నెఱుఁగువాఁడు | రమణుల వాంఛను
 దగిలి దిరుగుచుండు | ధరణి లోనఁ
 దగరువెంట నక్క | దగిలిన చందమా ||వి||
 దగరు = గొట్టె ; ఎర కాసించి వెనుకబడుట సహజము.

4100

తే. రక్తి మించిన భక్తిలో | రంగుఁ దెలిసి
 యందు చుండెడి పరిపూర్ణ | మఱల వృత్తి

చిందఁగానీక నొందుటే । చిన్మయంబు

ఎవని కిది యబ్బు నాతండే । శివుఁడు వేమ.

4101

భక్తియందు తన్మయుడై భజించేవాడు భవసమానుఁడు.

ఆ. రక్తిలేని పనులు । రమ్యమైయుండునా !

రక్తిగలిగె నేని । రాజు మెచ్చు

రాజు రక్తి సందు । రమణులు మెత్తురు ॥వి॥

4102

“రాజును చూచిన కళ్ళతో మొగుట్టిజూచి మొత్తా” లన్నది సామెతకు యీ పద్యము.

కం. రచ్చకు నిచ్చకమాడెడు

కుచ్చితచూ లోకనిండ । కోవిదునకు నీ

తుచ్చపు గుణమును నీచపు

మచ్చరమును నున్నఁ జెఱచు । మహిలోవేమా !

4103

సభలో పక్షపాతముగా నుండుట తుచ్చముగాఁదా !

ఆ. రజ్జులాడరాదు । రణభూమి లోపల

బుజ్జింప రాదు । బొంకువాని

నొజ్జితోడ వాదు । లొనరంగ మానరా ! ॥వి॥

4104

రజ్జు = ప్రేలుట; అబద్ధములాడిన వాడిని ఆదరించగూడదు.

తే. రజ్జు నహిగాను దోచు వి । రక్తి కలుగ

స్థాణువు నరుడఁగా దోచు । సంగతెరిగి

లోని యెఱుకను జయమందఁ । బూనవలెను

భ్రాంతిమాయదె పరికించి । సంతవేమ.

4105

భ్రాంతిగలుగువానికి ప్రపంచమంతా భ్రాంతియే.

ఆ. రజ్జు సర్పంబుగా దోచు । రక్తిగాను

స్థాణువురుముండుగాదోచు । సందు నెరిగి

లోన నెరుకను జయమందఁ । బూనవలెను ॥వి॥

4106

స్థాణువు = మొద్దు; వైత్యరోగికి ప్రపంచమంతా పచ్చగా గనపడును. (ఆర్యోక్తి)

కం. రజ్జువు శుక్తులు గని భ్రమ

ముజ్జగముల లోని జనులు | మూఢులు గారే ?

నజ్జనులు రజితమందురె ?

గజ్జెలకును రజితమగును | ఘనముగ వేమా !

4107

గజ్జెలు = పనికిచాలువారు ; డంభము మెచ్చువారు డాంభికులే.

ఆ. రటనమైన ప్రణవ | రావము వినిసాక్కి

నటన మాడువాడు | నైష్ఠికుండు

చటుల చిత్కళలంది | చర్చించి మీఱుతే

కటికి బ్రహ్మమయము | గదర వేమ.

4108

ఆటవెలదికి రటన, నటన, చటుల మగు చమత్కార పదముల పొదిగి పొలుపారజేశాడు వేమన.

ఆ. రతియొనర్చుబూని | సతిని వేడినయట్టి

మతినివేడి పరము | మరుగుదెలిసి

గతిని గోరుచుండు | ఘనయోగు లిలలోన ||వి||

4109

ముక్తికాంతా సంగమాసక్తులై శక్తి ప్రపత్తులతో నుందురు

క. రతిలేక ముదియు నంగన

రతి కలిగిన ముదియు నశ్వ | రత్నము ధరలో

సతతము భ్రాంతిని జెందెడు

తతరతిచే ముదియు నరుడు | తద్యమువేమా !

4110

విజ్ఞానవేత్త వేమన యీవిషయము చెప్పాడు.

ఆ. రద్దిమాని మనసు | రాపాడి ధ్వనిఁ జూపి

ముద్దుగులుకు నాత్మ | మూలమంది

సద్దసేయకున్న | సంసారియోగియే ? ||వి||

4111

రద్ది = ఎక్కువ; గృహస్థధర్మాన్ని కోవిదభావంగా సరిపుచ్చిన సంసారియే యోగి

ఆ. రద్దిలేక మదిని | రాజిల్లఁ జేసిన

నొద్దిదగును పరము | యుతముగాను

ముద్దుగుల్కునాత్మ | మూలమె పరమాత్మ ||వి||

4112

ముద్దులు గుల్కిన మూలస్వరూపమే ముముక్షువేత్తులకు ముకురము.

క. రథమునకు నైదు చీలలు

నధికుం డమరించినపుడె | యగుగు రథమిమ్మా

రథతనువు చీల లయిదే

విదితంబుగ నడుపువాని | వెదకరవేమా !

4113

పంచభూత వినిర్మాణమైన శరీరమును రథముతోబోల్చెడు.

ఆ. రమణి నగుచునుండు | రమణుండు నేడ్పును

రమణినేయుచుండు | అంకు మీటి

అంకు చూడఁగాను | రమ్యచూ తత్వంబె ||వి||

4114

మక్తికాంతా పేక్షలు చేయు ముఖ్య ఘట్టము వర్ణించెను.

ఆ. రమ్యమైన మనసు | రాజని యెంచుచు

గమ్యముగను దానిఁ | గట్టుటెఱిగి

మరిగి పూర్ణపదవి | మహిలోను గానరా ! ||వి||

4115

రాజితమగు మనసును గట్టి రాజయోగివిగమ్యు.

క. రవి కననిది కవియెఱుగును

కవి యెఱుంగనిచోటు రవియుఁ | గానఁడు ధరలో

రవికన్న మిగుల నెక్కుడు

కవియై విలసిల్లు నీవు | గానవే వేమా !

4116

క. “రవి, దివి, భువి గాననివో

కవిగాంచును జ్ఞానదృష్టిగా నిరతంబున్

కవియనగ కవి యె ధరసుర

గవియై మనవలయు సకలకర్మలచేతన్”

క. రవిచంద్ర గతులు మాతెడి

యవగతమును మీటి మదిని | నలకువ లేకా

వివరమెఱింగిన పిమ్మట

భవహరమై తోచుచుండు | బాగుగ వేమా !

4117

సిద్ధాంత శాస్త్రములో వేమన సిద్ధహస్తుడే !

క. రవి చంద్రగతులు మీఱిన

భవహరమగు నాత్మతేజ | భాగ్యము కలుగున్

శివ సాయుజ్యము బ్రహ్మము

గవయుట పరిపూర్ణ పదవి | గలుగును వేమా!

4118

స్వరగతులను సమతతోడ తెలిసి దీటుగా నడిపినవాడు దివ్యుడు.

తే. రవి, శంశాంకులు, దారలు | రమ్యముగను

వెలుగునంతకు సత్కిర్తి | వెలయఁ గోర

ధర్మవర్తనఁ దానొప్పి | ధరణి జనుల

కుపకరించినట్లగు | చుండు వేమ.

4119

రవి = నూర్యుడు; శశాంకుడు = చంద్రుడు; తారలు = చుక్కలు, ఆ చంద్రతారార్కము పరుల కుపకరించిన పనులు చేయువాడే పరమ పాపనుడు.

ఆ. రాకపోకలడఁచు | రాజమార్గము బూని

నాకమనెడు గుర్తు | నీక నెఱిగి

సోకి మించ బయలు | సూత్రంబు గాదొకో! ||వి||

4120

రేచక పూరక కుంభక గతులు తెలిసి నడిపించినవాడే ముక్తి నాథుడు.

ఆ. రాకపోకలేని | రాజమార్గము లోన

నేకరూపుఁ దలచి | యెన్నుటరుదు

సోకిసోకిమాయ | సోక్కించి యడఁచురా! ||వి||

4121

ఉచ్చాస్వస నిశ్వాసములు బిగించి పూర్ణసమాధియై మాయను జయించును.

ఆ. రాక్షస హరణంబు | రామాయణము జూడ

బంధునాశము గద | భారతంబు

పాప హరణమయ్యె | బసవ పురాణంబు ||వి||

4122

“రామాయణము రంకు; భారతము బొంకు” అను నానుడి పరిపాటు

క. రాగము గల్గినవేళ వి

రాగము సమకూడదెప్పుడు | రయమున మదిలో

రాగము విడిచిన యపుడే

యోగము సిద్ధించు మోక్ష | యుక్తిగ వేమా!

4123

కోరిక తారుచుండిన వారు సార బ్రహ్మన్ని తెలియగలరా!

ఆ. రాగికాసుల వల్ల | రాజత్వమున్నది
 రాజత్వముండగా | రాజ్యమంది
 రాజ్యముండగ జీవ | రాసులున్నారయా ! వి|| 4124
 ధనమున్న అన్ని ఘనములు కలుగును గదా !

ఆ. రాజయోగమునను | రాజత్వమును బొంది
 రాజరాజు దొడ్డ | రాజనంగ
 రాజయోగముననే | రాజశ్రేఖరుడాయె ! ||వి|| 4125
 ఈశ్వర కుబేరు లిద్దరు రాజయోగము తెలిసిన వారే !

ఆ. రాజయోగ మూని | తేజమందుట ముక్తి
 తేజ మందకున్న | దేబెలరయ
 మర్మరహిత గురుని | మహిఁ జేరవలెనయా ! వి|| 4126
 “సమద్భిష్టమతాఽవస్థ జీవాత్మ పరామాత్మనోః
 రాజయోగికి సమాధియే యవసాము.

ఆ. రాజయోగి మహిమ | రాజయోగికిఁ గాక
 యిశ్వర జనులకెల్ల | నేమి తెలియుఁ
 దాను దేవుడైన | దైవమే కొలుచురా ! వి|| 4127

“క. శ్రీరాజయోగవిద్యా
 పారీణున కబ్బుగాక పరమసుకంఠీ
 ధారుణీ హతలయ మంతవి
 చారులకది దొరుకదన్న సంపగిమన్నా !

ఆ. రాజయోగీంద్రుఁ డాత్ముడై | తేజరిల్లు
 వెలయ జగముల విహరించు | విశ్రుతముగ
 బాలువిధమున వృద్ధుని | పగిది సోకు
 కరణివెంగలి క్రియజూడ | ఘనత వేమ. 4128

“తారకం మనస్సుద్ధికారకం” తారకమే రాజయోగం, రాజ
 యోగమే రమ్యమగునది.

ఆ. రాజవరులకెప్పుడు | రణరంగముల చింత
 పరమ మునులకెల్ల | బరము చింత
 అల్పనరులకెల్ల | నతివలపై చింత ||వి|| 4129
 మూడురకాల చింతలు పోడిమిగా చెప్పేడు.

ఆ. రాజసంబుగోరి | రాజ్యభారింబందు

నోర్పులేని యాతఁ | దుభయతఁ జెడు

సీటిపై న గుండు | నిలుచునా మునుగక? ||వి||

4130

శాంతము లేనివాడు స్వాంతము నెట్లు చక్క-బరచుకుంటాడు?

ఆ. రాజసంబుజెంది | రమణుల పొందాన

పడెడువాఁడు గురుని | ప్రాపెరుగునె ?

విటుల మరుగు యువతి | విభుభక్తి యెఱుగునా ! ||వి|| 4131

విటులతో తటపట పడే కుటిలకుంతలి నిటలములో దృష్టినిలిపి నిఖిలేశుని గనలేదు.

తే. రాజసంబును మదినుంచి | రక్తిమీఱఁ

దామసంబును గుర్తించి | తగులఁబెట్టి

సాత్వికాంశము బూనుటే | సమ్మతంబు

అప్పుడే గుణము కుదిరిన | దనట వేమ.

4132

త్రిగుణాలను క్రమ పద్ధతిని కట్టివేసి కైవల్యమును పొందమన్నాడు.

ఆ. రాజసంబునెగడు | రాజమాటలరీతి

తిన్నఁదనము గుదుర | దివ్యమాను

అట్టి తిన్నఁదనము | నందగా జనులకుఁ

బెట్టి పుట్టవలయు | బృధివివేమ.

4133

సత్ప్రవర్తన జన్మాంతరపుణ్యము వలననే గలుగును.

ఆ. రాజమాటఁ బట్టి | రాజిలు ననురీతి

తిన్నఁదనము కనఁగ | దివ్యమాను

అట్టి తిన్నఁదనము | నందగా జనులకుఁ

బెట్టిపుట్టవలయు | బృధివివేమ.

4134

పుట్టు బుద్ధులే పూజనీయములు. పెట్టుబుద్ధులు రట్టుకేగా !

ఆ. రాజ మాటవలెనె | రసికుఁ డాడఁగవలె

నెంతప్రనికి యుబికి | యెగరరాదు

కదిసి యెగిరెనేని । గ్రహసమానము కాదె

దొడ్డకొంచెమేల ? । దొరకు వేమ.

4135

గుట్టు తెలిసి పట్టుపట్టి ప్రాజ్ఞుడవు గమ్ము.

ఆ. రాతిప్రతిమ దెచ్చి । రాజసంబుగ నుంచి

పూజనేయు నరుడు । బుద్ధిమాలి

భావమందుఁ బరముఁ । భావింపనేరడో ॥వి॥

4136

రాతిప్రతిమలను పూజించుట రిండా మొండితనముగాదా !

ఆ. రాతిబసవనిఁ గని । రంగుగా మ్రొక్కుచు

రూఢిబసవనిఁ గని । గ్రద్దుచుండు

బసవ భక్తులెల్లఁ । బాపులు తలపోయ ॥వి॥

4137

విగ్రహారాధకులు విశేషము తెలుసుకోలేరని విశ్వకవి వినతి.

ఆ. రాతిబొమ్మకేల ? । రంగై న వలువలు

గుట్లు గోపురములుఁ । గుంభములును

కూడు గుడ్డ తాను । గోరునా ! దేవుడు ॥వి॥

4138

కూడూగుడ్డ కోరేవారు మానవులు. వారికియక గుళ్లలోను గోపురములలోను మ్రొక్కులు చెల్లిస్తారు.

ఆ. రాతిలింగమునకు । రాజులు మొదలుగా

పూజనేయుదుఁ రిల । బూలతోడ

ఆత్మలింగమునను । నానందపడలేక ॥వి॥

4139

ఆత్మలింగాన్నరయక రాతి లింగముపై రాగమంచేవారు విరాసూలా ! సరాసూలా !

ఆ. రాతిలోని కప్ప । రమ్యమై యుండునే ?

నీరు నన్న మచట । నేరిడిరయ !

పుట్టఁజేసి స్యామి । పూరియే మేపునా ! ॥వి॥

4140

ప్రకృతి ప్రపంచజీవులకెల్ల నాధారము

క. రానిది కోరినరాదది

రానున్నది కోరకున్న । రానే వచ్చుం

దానంత చింతపడినను

గానున్నది గాకపోదు । గదరా ! వేమా !

4142

రావలసినది రాకపోసు పోవలసినది పోకిపోదు. అయితే జ్యోతిష
మెందుకో !

ఆ. రామ నామపఠన । చే మహివాల్మీకి

పాపి బోయ్యుడయ్యె । బాపడయ్యె

గులము ఘనముగాదు । గుణమే ఘనంబురా ! ॥వి॥

4143

“రా” ద్వారము; “ను” తలుపు యీ రెండు కలసి పాతకముల
రానీక బంధించును.

ఆ. రామ భక్తులమని రాతీ । బొమ్మగు మొక్క

భజననేయనేల ? । భక్తిలేక

భక్తి నిల్పనతఁడు । భజనము నేయునా ! ॥వి॥

4144

భక్తిలేని భజనలు చేశేవారు పనికిమాలినవారే !

ఆ. రామమంత్ర మెఱుగ । రహియని తెలిసిన

భావముఁ దలపోయె । బ్రబలుడైన

నామ రూప రహిత । మేమహి వెలసిన

రామ యనఁగ నొప్పు । రమణవేమ.

4145

క॥ సత్య జ్ఞానానందః

ప్రత్యగభిన్నాత్మనందు బ్రహ్మాది మునుల్

నిత్యము రమించుచుండఁ

కాత్యాయ నిరామపదము గలిగించుగాదా ! ”

ఆ. రామరామ యనుచు । రంజిల మదివేడి

రహిత పడఁకమది నె । రవళి వినుచు

మనసు నంటియున్న । మహనీయుఁ డపుడగు ॥వి॥

4146

“ రామ ” అను రెండక్షరములలో, “ రా ” అనగా తత్త్వదము,
“ మా ” అనగా త్వంపదము; తత్త్వదమనగా పరమాత్మ; త్వంపదమనగా
ప్రత్యగాత్మ; యీరెండై క్యము “ తత్త్వమసి ” లేక “ రామ ” అను
గూడార్థము.

వేమన పద్యములు

- మ విభుండుపుట్టి | రఘుకులం బలరించె
 ఏరు విభుండు పుట్టి | కులముఁ జెఱిచె
 నెవరి మంచిచెడ్డలెంచి | చూచినదీటె ||వి|| 4147
 రామాయణ, భారతకథానాయకులను విమర్శించెను.
- ఆ. రామ సచ్చరిత్ర | రాక్షస హరణంబు
 బంధు నాశనంబు | భారతంబు
 అగు బసవపురాణ | మది ముక్తికిఁ గుదురు ||వి|| 4148
 బసవ పురాణము పవిత్రమని మన ప్రాజ్ఞుని నమ్మకము.
- ఆ. రాముఁ డొకఁడు పుట్టి | రవికులం బీడేర్చె
 కురుపతియును బుట్టి | కులముఁ జెఱిచె
 నిల నధర్మ ధర్మ | ములరీతి యిట్టిది ||వి|| 4149
 ధర్మాత్ములు వంశాన్ముద్ధరిస్తారు, అధర్మపరులు వంశాన్ని అధఃపతనము చేస్తారు.
- ఆ. తాతి ప్రతిమఁజేసి | రాజసంబునఁ బెట్టి
 పూజ నేతురిలను | బుద్ధిమాలి
 ప్రాణియందె శివుఁడు | పాటించియున్నాడు ||వి|| 4150
 శివ స్వరూపము ప్రతి ప్రాణియందుండగా శిలల నేలపూజించుట?
- ఆ. తాయి తాయిఁగూర్చి | రాయఁగా రాయంగ
 నున్ననైన యట్టు | లన్ని పనులు
 పాటుచేసినంత | పరిపాటి యగునయా! ||వి|| 4151
 అలవాటుచేత అన్నియూ సాధింపవచ్చును
- ఆ. తాయి రూపుఁజేసి | రాజుల మ్రొక్కింప
 వన్నె కెక్కువాని | వైభవంబు
 కర్తయెవ్వఁడగునో? | కానరు వసుధలో ||వి|| 4152
 జగత్కర్తను తెలియక జడమలను పూజించి జడులగుచున్నారు.
- ఆ. తాలు దెచ్చి జనులు | రమణతో గుడికట్టు
 తివిరి మరొకరాయి | దేవుడనుచు
 శిలకు నేవచేయ | ఫలమేమి? కద్దయా? ||వి|| 4153
 మూఢనమ్మకములను వీడి భువనాకాశని పూజించుటయే పుణ్యుల విధి.

ఆ. తాలు దెచ్చి జనులు | రమ్యమా గుడిగట్టి
 రాతి ప్రతిమఁజేసి | ఖ్యాతిమీర
 దేవుడనుచు మ్రొక్కు | దేబల నేమందు ? ||వి|| 4154
 పుడమి సర్వస్వమా నిండిన పురాణపురుషునకు గుడులూ గోపురములే ?

ఆ. రాయి యగు నహల్య | రాముపాదము సోకి
 యాడుదయ్యె ననెద | రవని జనులు
 శిల్పి పదము సోక | శిలలెట్లు దేవతల్ ||వి|| 4155
 శిల్పి పాదమునద్రొక్కి చిత్రించిన రాయి శివలింగ మెట్లగును ?

ఆ. రాయి యాయె దైవ | రాయఁడు భువిలోన
 భక్తి మ్రొక్కువారు | బండలె కద
 దేవు నంతవారు | భావింప భక్తులు ||వి|| 4156
 శ్రీవిష్ణువు బృందశాస్త్రమువలన గండకీనదిలో బండరాయి అయ్య
 డని పురాణ ప్రసిద్ధి.

ఆ. రారపోర యుద్ధు | రమణులు కాంతలఁ
 బొందు గూడునట్టి | సందడులను
 అట్లు లనుట ప్రేమ | నగుట దోసముకాదు ||వి|| 4157
 వలచిన స్త్రీ వలపు తీర్చుట వన్నె కాని చిన్నేలేమా !

ఆ. రాళ్ళు దెచ్చి జనులు | రమ్యమా గుడిగట్టి
 రాతి ప్రతిమఁజేసి | ఖ్యాతిమీర
 దేవుడనుచు మ్రొక్కు | దీవించి పల్కునా ! ||వి|| 4158
 రాతి బొమ్మలు బూతులు తీర్చడానికేగాని ఖ్యాతినిస్తాయా !

ఆ. రాళ్ళు నమ్మియున్న | రాజాధిరాజులు
 కూటి కెడలి భువిని | కూలి చనిరి
 రాళ్ళు పగులఁగొట్టి | రాక్షస పుత్రులు
 మళ్ళు నూళ్లు గలిగి | మనిరి వేమ. 4159
 సుల్తానులు పూర్వము గుళ్లు గోపురాలు బ్రద్దలుకొట్టి గొప్ప
 రాజ్యాలు సాపించారు.

ఆ. రాళ్లుపూజచేసి | రాజ్యమెల్లఁదిరిగి
కానలేరు ముక్తి | కాంతనెపుడు
తానయుండు చోటు | దైవంబు నుండదా ! ||వి|| 4160
తిరుగుట దివ్యురితనమునకేగాని పరము పట్టుపడదు.

ఆ. రుద్రహపుఁ దాల్చి | రుద్రుని నిందించి
భ్రష్టుఁడొకఁ దిరుగు | భ్రష్టజనులు
అంకునకు దిరిగెడు | రమణులవలె నుండు ||వి|| 4161
మదపిచ్చుచే మానిసులట్లు మతోన్మాదులు మైమరసి తిరుగుదురని.
మన మనీషివాక్కు—

ఆ. రూఢిగాను భక్తి | రూపించి చెప్పిన
వాఁడె పరమగురుఁడు | వసుధలోన
వేడి పరముఁ గనుటె | వేదాంత వేద్యమా ||వి|| 4162
విమలమైన విద్యాబోధ సాకల్యంగా నేర్పినవాడే వేదాంతగురుఁడు

ఆ. రూఢి నుదిని మించి | రొద వినఁజాలక
కాఁటిఁజేగనేల ? | ఘనమటంచు
వీఁటిలోని రవము | విన్నంత వినుచుండు ||వి|| 4163
దశఃప నాదముల ధ్వనిని తనలో మననము చేసిన వాడేఘనుఁడు.

ఆ. రూపమడగ జీవ | రూపంబు గనరాదు
అట్టిరూప మడప | నలవిగాదు
బ్రహ్మ మడఁగకున్న | బ్రహ్మంబు గనరాదు ||వి|| 4164
చిజిచిజినాదము. ఘంటా, శంఖా, వీణా, తాళ, వేణు భేరి.
గ్రదంగ, మేఘనాదములు.

ఆ. రూపవంతులల్లె | రూపులు ముగ్గురు
వారివారి నెఱిగి | గౌరవింప
మొదలె తానెయున్న | మోక్షంబు గల్గురా ! ||వి|| 4165
త్రిమూర్తులు స్వరూపము నెరిగి పూజించిన వారికే పూర్ణమబ్బును.

ఆ. రూపవంతులు గురు | రూపవంతులఁ జూడ

వారి వారినేల ? | గారవింప

మొదలెఱుంగకున్న | మోక్షంబు గల్గునా ! ||వి||

4166

మూలశక్తిని వీలుఁజెలసి వేడుకొనుటయే మోక్షమార్గము.

ఆ. రూపికిఁదగు జీవ | రూపంబు గనరాదు

అట్టి రూప మడంగ | ననువు గాదు

బ్రహ్మ మడంగకున్న | బ్రహ్మంబు గనరాదు ||వి||

4167

రజోగుణాన్ని త్యజించక పోయిన బ్రహ్మత్వము సిద్ధించదు.

ఆ. రూపు జూచి మెచ్చి | రూపింపనేరక

వేదశాస్త్రములను | వెదకు లేల ?

దాపుగానె యున్న | దర్పణ మట్టుల

శివుఁడు భావమందు | జెలగు వేచు.

4168

దర్పణములోని రూపమువలె హృదయములో నున్న సదమలు ని సమీక్షించు కొమ్ము.

ఆ. రూపు నడఁకజూడఁ | దాపంబు బుట్టిన

భ్రాంతు లంకురించు | సంతలోనె

బుద్ధి మరలకున్న | రద్దికి నెక్కురా !

4169

ఒద్దికతో బుద్ధిని నిల్పకున్న పెద్ద యేలాగగును ?

గీ. రూపువేరు రెండు | రూఢితో గలిగిన

వేరురూపు క్రియను | పెనఁగియుండు

నామరూపములను | నాశమొందుట మేలు ||వి||

4170

నామ రూప, క్రియారహితుని కోమలమగు మనసుతో వేడుకొనుట విధి.

ఆ. రూపు మాపు చూపు | రూఢియై వెలుగొందు

కాపులేనితనువు | కల్పతరువు

చూపుఁ గుంగఁద్రోసి | చూచుటే సుఖమురా ! ||వి||

4171

చూపులోనున్న శుద్ధబ్రహ్మమును చూపు చెదరకుండ జూచుటే

సుజ్ఞాని లక్షణం

ఆ. రూపు మాయ చూచు | రూఢియై వెలుగొందు

కాపులేని ప్రాసు | కల్పతరువు

రూపు దృఢముచేసి | రూఢిగఁ జూడరా ! ||వి||

4172

కల్పతరువు = కోరిన కోరిక లిచ్చే చెట్టు; మనోభీష్టమును దీర్చునది
మహత్త్వమేగదా !

ఆ. రూపులేని వనిత | రూఢి పతివ్రత

నీటులేనివాడు | పోటుబంటు

తెవులుబడిన యతఁడు | దేవర బంటురా ! ||వి||

4173

వేమన సహజముగా మహనీయుడనుట కిటువంటి పద్యములేసాక్షి.

ఆ. రూపువంక పేరు | రూఢిగా నిలుచును

పేరువంక క్రియలు | పెనయు నుండు

నాశమాను దుదకు | నామరూపక్రియల్ ||వి||

4174

సాధకుఁడు తాను లక్ష్యము సాధించుటకు సోపానములు నూత్నముగా జెప్పెను.

ఆ. రూపు వివర మొకట | రూఢిగాఁ దాఁగన్న

దలఁచు నప్పుడెల్ల | మెలఁగు మదిని

అట్లుమెలిగి కోర | యా గురురూపమే ||వి||

4175

మనసులో నెంచిన రూపమును మరల మరల మననముచేయుట భక్తుని లక్షణం

ఆ. రూపు పేరు రెండు | రూఢితో కలిగిన

వేరు రూపు క్రియను | బెనఁగియుండు

నామరూపములు | నాశమొందుటమేలు ||వి||

4176

రూప, నామ, క్రియలను ముందుపయోగించి పిదప వదలటయే
జై రాగ్యుల లక్షణము

ఆ. రెండు దినములు వుండి | డిందు పొయ్యే మాయ

రోతకాలమునకు | రోషమేల ?

రోషంబు రోగి వి | రోధంబటనుఁ దెలియ ||వి||

4177

విడిచిపెట్టేమాయ విధాయక మెట్లగును ?

ఆ. రెండు రెండుగానె | యుండిన విధముల

దండి దనుసరింప | నుండు సుఖము

కండ కావరమునఁ | గడమదిఁ బూనిన

జెండుఁగాలుఁ డట్టి | చెట్టవేమ.

4378

జ్ఞానా జానములు తర్కించి అజ్ఞానాన్ని అంతరింపజేసిన యముని భయమేలా!

ఆ. రెండురెండురెండు | రెండును రెండును

రెంటి మీఁదలెక్క | కంటియున్న

గొండమీఁద నెక్క | గుఱు తెఱుంగ వశంబె ||వి||

4179

దశేంద్రియ తత్వాధ్యమును తెలిసిన వాడే తత్వాజ్ఞాని

ఆ. రెండు రెండు రెండు | రెండు రెండునువీడి

రెంటిమీఁద నున్న | యెంటిలెక్క

కుండలోనఁ జూచి | గుణి సుఖంబున నుండు ||వి||

4180

దశవిధనాదములను తత్వజ్ఞానముతో తెలిసికొన్నవాడే విజ్ఞాని.

క. రెప్పలు మూసియు మూయక

తప్పక తనమనమునందుఁ | దత్వమొనరఁగా

నెప్పడుఁ జూచెడువానికి

చొప్పడు నచ్చటనె ముక్తి | సులభము వేమా!

4181

నిమిలిత నయనారవిందునకు నిశ్చలతత్వ మబ్బుతుంది.

ఆ. రేగుపుచ్చకాయ | రేయెల్లఁ దన్నిన

ముఱగదంత కంతఁ | బెరుగుఁగాక

ఒరులు భీయనంగ | నోగు సిగ్గెఱుఁగునా! ||వి||

4182

కాలికి తగిలితే పెరిగేది పుచ్చకాయ. మరిగేది గుమ్మడికాయ "

(రైతు వాక్యానుభవము)

క. రేచక పూరక కుంభక

సూచకముల రాజయోగ | సుస్థిర మతివై

లోచూపుఁ జూడకొల్లక

వాచా బ్రహ్మంబు పలుక | వలదుర! వేమా!

4183

వాచాబ్రహ్మమును జూచుటకు స్వరవిజ్ఞానాన్ని సాధించువన్నాడు.

తే. రేచకములోన సూక్ష్మంబుఁ | జూచి మిగిలి

పూరకంబున గమనించి | పుడమి సొచ్చి

కుంభకంబున శివునంటి | కూడుకొనర

సుస్థిరత బ్రహ్మమును | గాంతు సొరిది వేమ.

4184

రేచక పూరకాత్మకమగు హంస మంత్రమును రాత్రింబవళ్ళు
ధ్యానింప బుద్ధి అంతర్భాష్యములను కదలకయుండును.

ఆ. రేయుఁ బగలుఁజేసి | రేచకంబున మించి

దేహమందిరమున | దేవుఁడుండు

దేవుఁడొకఁడే కాని | దేహంబు లేదయా ! ||వి||

4185

“ఓం” కార నాద మాలించి ఘంటాశ్వునిని విన్న స్వయం
ప్రకాశము కనగను.

ఆ. రోగి నరసి నట్టి | లోకోపకారులు

భోగభాగ్యములను | బొంది తుదను

పూర్వవాసన తెగ | బురహరుతావున

మ్రోగుచుండు రట్టె | మొనసి వేమ.

4186

పురహరుడు = శివుడు ప్రవిమల జ్ఞానము చేత శివసాయుధ్యము సిద్ధించును.

ఆ. రోగియైనవాఁడే | రోగి నెఱుంగును

రోగి నరసి చూచి | యాధిగాను

రోగికిడిన వాని | రాగి బంగారాను ||వి||

4187

పాత్రత పరికించి పరులకుపకారముచేస్తే బహుఫలము గలుగును.

తే. రోతపుట్టెను మగువపై | ప్రీతిఁదొలఁగె

నాటినుండియు నాకేమి | పాటులేమి

కాలమును బుచ్చనా కర్మ | శాలయందు

గూరుచుండఁగ గూడె నీ | గురుఁడు వేమ.

4188

పదినెగారి ఉపదేశముచేత వారకాంత పడువు జూచి వైరాగ్యము
పొంది తన చరిత్ర తాను చెప్పేడు.

ఆ. రోయవచ్చు బరము | రూఢిగాఁ దెలిసిన

గననె వచ్చు గుడ్డు | కదలకున్న

రెప్పలార్పకున్న | రెంటిసందున నుండు ||వి||

4189

జ్ఞానేంద్రియ కర్మేంద్రియములు జయించి పంచ వాయువుల స్వాధీన
పరచుకొని శరీర వికారముల నణచి మానమాని కామక్రోధాలు నశింప
జేసి శాంతియుతుడై గురూపదేశమును లక్ష్యముగా బెట్టుకొనిన నిష్ఠుఁ
గలుగుటయే యోగాభ్యాసము.

ల

ఆ. లంకపోవు నాడు | లంకాధిపతి రాజ్య

మంత్రకీశసేన | లాక్రమించె

చేటుకాలమైన | జెఱుపనల్పుడె చాలు ||వి||

4190

కీశ = కోతి; దశదినములు సువిగాలేనప్పుడు పసివారైనా భంగపుచ్చుతారు

ఆ. లంజకాని చూచి | లజ్జించి తిట్టేరు

లంజముండకొడుకు | లై నవారు

లంజనంబువంటి | యాత్మను దెలియక ||వి||

4191

మిండలు ముండకొడుకులను రండా మొండిగా తిడుతుంటారుగాని
జ్ఞానమువలన ఆత్మను దెలియలేరు.

ఆ. లంజకొరకు మేక | నంజుడు తిన సాగి

యజ్ఞ మేలాగొను | యజ్ఞమాయె?

మొదట సోమయాజి | తుడికామయాజిరా! ||వి||

4192

నంజుడు = మాంసము; యజ్ఞాలను చేస్తామని అజసోతులను చంపి
భుజించే కామయాజులు గురించి వాక్యాడు.

ఆ. లంజదానియక్క | లాలించి ముద్దాడు

మిండఁడరయ లంజె | మీద నెప్పుడు

నాడుదానివంక నందఱు చుట్టాలె ||వి||

4193

అడుదాని ప్రక్కవచ్చిన చుట్టాలను ఆదరింస్తారు.

ఆ. లంజ లంజకాని | లాగెల్ల కొనియాడు

లంజతల్లి వాని | లజ్జగడుగు

తల్లి గలుగులంజ | దగులుట చీకాకె ||వి||

4194

తల్లిగలిగిన లంజన్నేహము నల్లల మంచము వలెనుండును.

ఆ. లంజలంజలెల్ల | తాకిక ధర్మాన

లంజగానిదెవతె? | రాజ్యమందు

లంజకొడుకు బ్రహ్మ | వ్రాలెట్లు వ్రాసెరా! ||వి||

4195

లంజకొడుకు = బ్రహ్మ; లం=నీరు; జ=పుట్టినది (తామర పద్మము)

లక్ష్మీ; కొడుకే బ్రహ్మ;

ఆ. లంజలంజయంద్రు | తాకికమందును

లంజగానిదెవతె? | లాగరయగ

మగని లంజకాని | మగువయు భువినున్నె? ||వి||

4196

అలోచించి జూస్తే అందరూ లంజరే!

ఆ. లంజ విటుని గుణము | లాలించి పొగడంగ

దానితల్లియెపుడు | వానిఁదిట్టు

తల్లిగలుగులంజ | తరముఁగానిది సుమా! ||వి||

4197

విటులను శెలయాలులు లాలిస్తే వాళ్లతల్లులు బ్రహ్మరాక్షసులు వరే
పైబడి పైకము చెప్పని పీక్కు తింటారు.

తే. లగ్నచిత్తములోనైన | లఘువుఁ దెలిసి

నిలయమగు నిచ్చలోపలి | విధముఁబూని

యున్నవాడగు ముక్తుడే | యుర్విలోన

పాటు పడలేమి? నెట్లబ్బు | ఫలమువేమ.

4198

మనస్సు లగ్నముచేసి లోనున్న బ్రహ్మమును పరికించమన్నాడు.

తే. లగువు బిగువును మదిలోన | లలితములుగ

జగతిఁ బవనునిబట్టెడు | జాణఁడగుచు

విగత జీవునివలెనుండు | విడకమదిని

సుగతి యంతంత నొడఁగూడు | సుమ్మివేమ ||

4199

పురక, రేచక, కుంభకములను బంధించినవాడు బాహ్యన్ని మరచి
స్థానినిపోలి నుండును.

ఆ. లజ్జ లజ్జయనుచు | లలనల మీఁదికి
 లజ్జవిడిచి తిరుగు | లావరియి
 లజ్జఁ దెలిసెనేని | లలనలఁ రాకునా! ||వి|| 4200
 సిగ్గు స్త్రీలకు చూరము

తే. లయము నొందెడు శివజీవ | లఘువుదెలిసి
 ప్రియము తోడను మదిలోన | పిరిగొనంగ
 భయదపటు పాపనాశంబు | ప్రతిఘటించు
 నయము లభియించుఁ బరమందు | నడకు వేమ. 4201
 శివుని యందు చిత్త మైక్యము చేయుటయే సిద్ధిల లక్షణం

క. లలిత శివతత్వ పథమున
 గలిసిన శివయోగియేలఁ | గలియును జనులన్ ?
 జలబిందువు ము త్రియమై
 కలియునె తొల్లింటిసీటఁ | గనరా వేమా! 4202
 శివతత్వసార మెరిగిన సిద్ధుఁడు మానవ గణములలోనికి చేరఁడు.

ఆ. లలినెనుబదినాల్గు | లక్షల జీవులు
 బ్రహ్మకొడుకు లనుచుఁ | బ్రకటితమగు
 జ్ఞానము కలిగినను | గలుగును మోక్షంబు ||వి|| 4203
 ప్రాణులన్నియు జీవునిబిడ్డలే!

ఆ. లవణమెంత ? దాని | లాభము గననెంత ?
 కొద్దీదనుచు నెన్నఁ | గూడునయ్య
 భోగమేఁటికి నుప | యోగంబె లెక్కగు ||వి|| 4204
 ఉన్నతి కన్న ఉపయోగమే మిన్న !

ఆ. లక్ష్మిపోవునాడు | లంకేశురాజ్యమం
 దంతట గపిసేన | లాక్రమించె
 జేటుకాలమైనఁ | జెటుప నెవ్వరొయేల ? ||వి|| 4205
 చేటుకాలానికి అల్పులచే అధిపులు లొంగుదురు.

ఆ. లక్ష్మియేలినట్టి | లంకాధిపతిపురి

పిల్లకోతిపాజు | కొల్లబెట్టె

కలిసివచ్చువేళ | ఘనులొదురల్పులే? ||వి||

4206

పాజు=దండు ; కాల చునుకూలించి నపుడు కానిచారే ఘనులొతారు.

ఆ. లాగివిడిచిగాలి | లక్ష్మించి మదిలోన

వేగనిలిపి నిలిపి | వెలయనొక్క

సాగదోలి గుఱిని | సాధించి చూడరా! ||వి||

4207

స్వరకాస్త్ర విజ్ఞానము స్వరచింతామణిలో గలదు. విస్తరభీతి వివరించలేదు.

ఆ. లాఘవంబుగాను | లాగివిడిచినగాలి

బాగుగాను నిలుపు | పరవశతను

యోగముఁగనినంత | భోగమబ్బుచునుండు ||వి||

4208

యోగాభ్యాసము బాగుగా తెలిసిన భోగలభు వెతుకనేల !

క. లాలన నేయక మనసును

జాలములోఁ దగులరాదు | చపలముతోడై

కాలుని తోడ్కొని తెచ్చును

వీలుగ మనంబునందు | నెలయుము వేమా !

4209

రాగ ద్వేషాధికముల జిక్కిన యునుని బారి బడును.

ఆ. లింగజీవులకును | లీలలు పదివేలు

భంగ మమరఁజూచి | పట్టువిడక

నింగికొగయువాఁడు | నిర్మలయోగిరా ! ||వి||

4210

వాయుస్థంభన విద్య తెలిసిన ఆ కాశమార్గమున కవలీలగా పోవచ్చును.

ఆ. లింగజీవుల రెంటిని | భంగపెట్టి

యంగమందును లింగంబు | ననువు పఱచి

సంగమేర్పడఁజూచుటే | సత్యమగును

లింగధారణమిదే వేతె | లేదువేమ ||

4211

ఆత్మలింగాన్ని హత్తించి ఆనందించుటయే బ్రహ్మానందము.

ఆ. లింగమంగమునను | లీలఁదెలియు వెన్న
మనసు లింగమందు | మరలు కొనును
మనసునిల్చ నంద | మఱి లింగముండురా ! ||వి|| 4212
అత్మలో పరమాత్మను హత్తించినవాడే ఆసలు లింగధారి.

ఆ. లింగమందుఁ జూడ | లీయమై యుండును
లింగమందుఁ జూడ | నమరియుండు
లింగలింగభంగ | మననేకమైయుండు ! వే|| 4213
లింగలింగ భంగాల తెరంగులు తరంగములు గల సంద్రమువంటి
గంభీరత గలిగినవాడే ఘనుఁడు.

ఆ. లింగమందుఁ జూడ | లీనమై యుండిన
నంగమందుఁ జూడ | నమరియుండు
లింగభావమెఱింగి | లీయమై యుండరు ||వే|| 4214
లీలాబ్రహ్మము లింగలింగాలలో లీనమై యుంటాడు.

ఆ. లింగ మతములోన | దొంగలుగాఁ బుట్టి
యొకరినొకరు నింద | నొనరఁజేసి
తురక జాతిచేత | ధూళియై పోదురు ||వి|| 4215
బుద్ధిలేని పీఠశైవులు ముస్లిములచేతిలో ముక్కలయ్యారు (నాటి దేశచరిత్ర)

ఆ. లింగమున్నిఁగాన | లేకయె వెలువడి
పర్వతముల కరుగుఁ | బామరుండు
ముక్తి లేకతుదను | మూర్ఖుఁడై చెడిపోవు ||వి|| 4216
ఆసలు లింగ మాత్మలోనుండగా అడవులవెంబడి దిరుగువాడు బడుగువాడు.

ఆ. లింగము పరమశివుఁడు | లీలతో జూచిన
నంగమందెఱుఁతఁ | డమరియుండు
పరగు మనుజులెల్ల | నరయ లింగములేక
పుట్టనేర రయ్య | భువినివేమ. 4217
దేహములో ప్రతివానికి దివ్యలింగము తేజరిల్లుచునే యున్నది.

ఆ. లింగమె భవ్వుడైన | నంగంబు జీవుండు

జీవి స్వచ్ఛమైన | జేరు శివుని

గురుని దెఱుగుల నుండు | గురుతగు బ్రహ్మంబె ||వి|| 4218

గురువు, గురుతబ్రహ్మము ఒకేస్వరూపములు.

క. లీలానంద వినోదము

జాలింబడరాదు బుద్ధి | జాడ్యముచేతం

గాలాకాలము నందును

మెలుగ శివునంట ముక్తి | మెలంగుర వేమా! 4219

శివునంటియున్న నానికి లీలావినోదము వాలాయకుగా వచ్చును.

ఆ. లెక్కలేనియాశ | లీయమై యుండఁగాఁ

దిక్కయె త్తినరుడు | తిరుంగుఁ గాక

కుక్కవంటి మనసు | కూర్చుండనిచ్చునా ! ||వి|| 4220

నీచమగు బుద్ధికి నిలుకడ యుండునా !

ఆ. లేడు లేడనినను | లేడులేనే లేడు

కాఁడు కాఁడటన్నఁ | గానెకాఁడు

తోడు తోడనినను | దోడనే తోడొను ||వి|| 4221

యేవిధంగా భావించితే ఆవిధంగానే భగవంతు డుంటాడు.

ఆ. లేదు జగతినుంచు | వాదుసేయగవచ్చు

సోదిచెప్పరాదు | సూక్ష్మమెఱిగి

వాదుకొల్పిబుద్ధి | పరికించి చూడరా ? ||వి|| 4222

బుద్ధిని వాదుకొల్పిచూస్తే బరబ్రహ్మము బట్టబయలే !

ఆ. లేదు జగమటంచు | వాదుచేయగవచ్చు

సోది చెప్పరాదు | సూక్ష్మమెఱిగి

వాదు క్రొవ్విబుద్ధి | బరికించి చూడరా ! ||వి|| 4223

సోది=సమయోచితాన్ని బట్టి క్రమాన్ని అక్రమబాటగా చెప్పుట.

ఆ. లేదు లేదటన్న । లేదు లేనేలేదు

కాదు కాదటన్నఁ । గానెకాదు

తోడు తోడటన్నఁ । దోడనే తోడొను ॥వి॥

4224

యే భావన గలిగిన వారికి ఆభావన గానే బ్రహ్మ యుంటాడు.

ఆ. లేనికాలమునకు । లేని మనమునొందు

ఈనిన పులిరీతి । నెఱుంగకుండు

కతింబుద్ధికిట్లు । కలిమేమి కల్గురా ! వి॥

4225

యీనిన పులి శరీరము మరచి అతిచిత్త చాంచల్యముతో మత్స్యప్రేమ మూర్ఛిభవించి యుండును.

ఆ. లేమికాలమప్పు । డేమేమి చేసినఁ

గలిసి రాదు ఫలము । కాసుకూడ

కలిమివేళ నన్ని । తులఁదూగు చుండును ॥వి॥

4226

ఉన్నప్పుడే అన్నీకలసి వస్తాయి. “దరిద్రుడు తల గడిగిన వెంటనే వడగండ్లువాన”

ఆ. లేవు సర్వమునను । లీయమై యున్నాఁడ

వున్న నీయునికియే । యొదవఁడు దిన

ఇటులఁగాని నీవి । కెటు పరబ్రహ్మంబొ? ॥వి॥

4227

లేవు=నీవు; నిన్నునీవు తెలియలేవు. మిన్ను నెట్లు తెలిసికంటావు

తే. లోకభావంబులో జూడ । లోకమగును

ఏకరూపుని మది నెఁచ । నేకమగును

తాకనేర్చిన మదినిల్చ । తత్వమగును

వీక్షనెది భావమద్దియే । వెలయువేమ.

4228

“ప్రయత్నేన సాధ్యతే సర్వం

నీవేమిచేసిన అదియే యగును

ఆ. లోకమందు నరులు । లోవెలిఁ దెలియక

ఆశచేత కాసు । లరసించెర్చి

పెట్టి గిట్టుచుండు । పెనుభూతముల నలె ॥వి॥

4229

బ్రహ్మమును పరామర్శింపక పైసాకొరకు చస్తారు.

ఆ. లోకమందుఁ బుట్టి | లోకమందే పెరిగి

లోక విభవమోర్వి | లేక జనుఁడు

లోకమందుఁ జివికి | లోఁబడి చెడిపోవు ||వి||

4230

నోటిరుచులను జూచి లోకవాసనలో చిక్కి లోచన బ్రహ్మమును
తెలియక నిర్దయ జీవియ్యూడు.

ఆ. లోకమాత లక్ష్మి | లోలుఁడు కృష్ణుఁడు

మోకరించి దుమికి | మొనసెననికి

పాకవైరిపట్టిఁ | లాలించువేడుక ||వి||

4231

కృష్ణుఁడు ప్రతినబట్టి యుద్ధములో ప్రవర్తించాడు (భారత యుద్ధ గాథ)

క. లోకము తను ఛీయన నా

యాకీడు లొనర్చు చుండు | నధముఁడు ధర్మం

బేకొలదియొ తా నెఱుంగునె ?

కాకులు మడివస్తూ వెఱుంగ | గలవా వేమా !

4232

లోకులు “ఛీ” యనిననూ ప్రాకృతుఁడు తనపనిని మానఁడు.

క. లోకము మాయని మదిలో

లోకంబునఁ గలియకుండు | లోనను వెలియం.

దాకుమ్మరి పురుగట్టుల

లోకంబునఁ గలియ డోగ | లోలుఁడు వేమా !

4233

కుమ్మరపుర్వ బురదలో తిరిగి నా బురద మంటనీయును అట్లే విజ్ఞాని.
సంసారములో తగిలీ తగల నట్టుంటాడు

ఆ. లోకములకు గురువు | లోకులకు గురు

వదియుఁ దెలిసిమోక్ష | మందఁగోరి

గురినిఁ గనక నరక | కూపముఁ బొందిరే ! వి||

4234

గురువును తెలియలేక కుంభినిలో కూలేరు కొందరు.

ఆ. లోకములకు గురువు | లోహాదుల గురువు

ఆది విశ్వకర్మ | యతఁడు గురువు

గురువుఁ గానలేక | కూపమునఁ బడిరి ||వి||

4235

అసలు గురువు విశ్వకర్మ

తే. లోకములనుందు వెలియెన | లోతుఁదెలియ

బూని వర్తించి పరిపూర్తిఁ | బొందువాఁడు

ఉన్నవాఁడొను ముక్తుఁడై | యుద్విలోనఁ

4236

బరమ సంతోష నిలయుఁడై | పరగు వేమ.

లోకవిజ్ఞాని ఆకళిండుకొన్న ఆసలు రాహస్యము గల్గినవాడు

మ ధు. ర తి ర గ డ

లోకాలోకము లేకానున్నది | నాకము శబ్దము లేకానున్నది

రాకపోకలు నేకానున్నది | డాకను జిక్కను దక్కఁగనున్నది

ఏకమనేకములేనే యున్నది | సోకిన మదినే దాకేదన్నది

పాకముఁడప్పుక పట్టుమటన్నది | వేకువజామున విశదమటన్నది

సాకులేలనిక సత్యమటన్నది | పోకల్లోకయ పూనుమటన్నది

ఆకారములకు నాదియటన్నది | సాకారమునకు సాక్షియటన్నది

నిత్యానందము నిర్మలమన్నది | సత్యముబయలని సంధిలు

మన్నది

సాహసి వేమనసరస నెయున్నది | సోహభావముసాకుమటన్నది

నిత్యము సత్యము నిరుపమానము | స్తుత్యము బ్రహ్మము

సూక్తి కలాపము 4237

వేద వేదాంత సారమును విజ్ఞానమును వివరముగా విశ్వ విపంచి
పఠే వీనులకు విందయి డెందములకు పొందై మందులకు మందై అందరీ,
అందుబాటుగా ఉన్నదీపద్యము.

కం. లోకోపకార ఫలముగ

నేకారకు మహిమలెల్ల | నెవరొ విశదమా

నాకారములను దెలిపిరి

యాకాశము లోని దద్ద | సంతము వేమా !

4238

అనంతము, అప్రమేయ మగు ఆకాశస్థానమును దెలిసినవాడే అనుభవజ్ఞుఁడు.

ఆ. లోతుఁజూడ నూతి | లోపలఁ గూడమ

లోతుఁ జూడఁబోవ | లోని కడఁగు

లోతదీతకెన్న | లోకువగా నుండు ||వి||

4239

“ ఈతగాడికి లోతెంత ? ”

ఆ. లోతు నెఱుంగవలదు | లోక వార్ధుల లోన
జాతి విడఁగవలదు | జగము లోన
రోతయైన మనసు | రోయదే మోహంబు ||వి|| 4240
రోతలను రోయనదే భ్యాతిగల మోహము.

ఆ. లోతు నెఱుంగవచ్చు | లోక వార్ధులలోన
జాతి విడఁగవచ్చు | జగములోన
రోతయైన మనసు | రోయదు మోహంబు ||వి|| 4241
మోహానికి ముంగాళ్ళు లేవు.

ఆ. లోనఁ బదిలఁ పఱచి | లో వికారంబెల్లఁ
దరుగ కున్న వాఁడు | తపసి గాఁడు
వెలి వికారమెల్ల | విధిపాలి కోర్కెలే||వి|| 4242
బాహ్యకోరికలు పనికిరానివే !

ఆ. లోనఁబయలు జేసి | లోకంబుఁ దెగటార్చి
కులము గాలఁబెట్టి | గుణము వదలి
చింతలోని చింతఁ | జేరినయోగిరా ! ||వి|| 4243
చింతలోని అనంతమైన సంతోషమును మంతన మందుంచినవాడే
మహనీయుఁడు.

ఆ. లోనఁ బదిలపఱచి | లోని వికారముల
తలచి మెట్టువారు | తెలియువారు
ఆకసము వేడ్క | నరయంగ నుందురు ||వి|| 4244
పై అంతస్తువారు క్రిందికి వస్తారా !

ఆ. లోను జూచినతఁడు | లోకంబులెఱుంగును
బయలు చూచి నశిఁడు | షరమయోగి
తన్నుఁజూచినతఁడు | తానొను సర్వంబు ||వి|| 4245
తనను తత్వములో జూచినవాడే తత్వజ్ఞుని.

ఆ. లోను జూడఁ జూడ | లోకాభి రామంబు
బయలు చూడఁ జూడ | బంధనంబు
తన్నుఁజూడఁ జూడ | దారకబ్రహ్మంబు ||వి|| 4246
తారకబ్రహ్మవేత్త తనువులో తత్వాన్ని అనువుగా చూస్తాడు.

ఆ. లోభమోహములను | బ్రాభవములుఁ దప్ప
తలఁచిన బనులెల్లఁ | దప్పించును
తా మొక్కటి దలఁచిన | దైవ మొండు దలంచు ||వి|| 4247
షడ్వికారముల వలన సత్ఫలము సమకూడదు.

ఆ. లోభి దాతయైన | లోకంబు లోపలఁ
బరుల నడుగఁబోఁడు | పాలుమాలి
ఒకని కీనివాఁడె | యోచింపఁ బెను లోభి ||వి|| 4248
యెంతవున్నా సుంతైనా పంతానికైనా ఒరలకీయని వాడు పరమలోభి

ఆ. లోభివాని కర్మ | లోలత నాసించి
బడుగువాఁడు | తిరుగుఁ బరిణమించు
తగదు వెంట నక్క - దగిలిన చందాన ||వి|| 4249
లోభివానిని యాచించినవాడు పరమదేశే ;

ఆ. లోభివానిఁ జంప | లోకంబు లోపల
మందువలదు వేఱు | మతము గలదు
పైకమడుగఁజాల | భగ్గునఁ బడిచచ్చు ||వి|| 4250
డబ్బుకూ ప్రాణానికీ లంక లోభి వానికి.

వ

క. వంచన చేసెడి యెఱుకను
మించిన పరతత్వ మమరు | మేలిమిగా నా
సందున గన్గొని యుండిన
సంచారము లేని బయలె | సతముర వేమా ! 4251
మాయను వుంచినదే పరతత్వము. పరతత్వము బయలులో ప్రకాశించును.

క. వంచన మదిగల వారికి
సంచిత కర్మములు విడని | సందేహులకుం
బంచేంద్రియ లోలురకును
బ్రాంచితముగ నాత్మ విద్య | యందదు వేమా ! 4252
పూర్వకర్మమును సంచితమంటారు.

- ఆ. వంట దప్పు నపుడు | వంటకము నిమంబు
కంటఁ జూడఁ గానె | కంట గించు
కంటకమును దిన్నె | గడుగండమై వచ్చు ||వి|| 4253
అయిష్టమైన ఆహారము హానికరము.
- ఆ. వంట వచ్చునపుడు | వంటక మమృతంబు
కంటి కింపుగాను | గానుపించు
మెడలఁదిన్న తిండి | వడిమించి కడతేరు ||వి|| 4254
ఆకలి యైనప్పుడు అమృతము. కడుపునిండిన కంటగింపు గలుగును.
- ఆ. వంటవారియింట | వండు వంటకమును
యంటి దినిన యపుడె | యొకటి వచ్చు
వచ్చునట్లు గాదు | వరుస నుభయులకు
గంటకమగు వంట | కమునువేమ. 4255
పూటకూటి యింటిదగ్గర తినుట పుష్టిజేయను.
- ఆ. వండితెచ్చునపుడు | వంటక మమృతంబు
కంటి కింపుగాను | గానుపించు
వడలఁదినిన తిండి | వడిమించగను దోచు ||వి|| 4256
తిన్న తిండి దేహమునకు పుష్టి
- కం. వంతుకు లింగముఁ గట్టుక
సంతతమును బూతిఁ బూని | శంభునిఁగననే
సంతకుఁ బుట్టిన బిడ్డలొ
యెంతయుఁ దమతండ్రి గుఱుతు | లెఱుంగరె వేమా! 4257
పంతముకోసము లింగం గట్టుకోవడము పనికిమాలినము.
- ఆ. వంతు లింగముగను | వరుస బూడిదఁబూసె
అంతరంగ మెఱుంగ | సంత్య జాతి
సంత బసివి కొడుకు | జంగము దేవరా! ||వి|| 4258
విభూతి పూతలు లింగ ధారణము వెలికిగా పూయుట శక్తిలిచ్ఛలే!

ఆ. వంపు కర్రఁగాచి । వంపు దీర్పఁగ వచ్చుఁ

గొండలన్ని పిండి । గొట్టవచ్చు

కఠినచిత్తు మనసు । కరగింపఁగా రాదు ॥౬॥

4259

చెడ్డవానియొక్క మన న కరిగించుట కష్టము.

మనకవి జానపద విజ్ఞానము గలవాడు.

ఆ. వక్షమందు గురుని । వర్ణించి చూడరా !

రక్షకత్వమునకు । రాచబాట

అక్షమాల జపమె । యవని దొంగలరీతి ॥౭॥

4260

డాంబికములు మాని హృదయములోనున్న గురునిసమీక్షించుకో మన్నాడు.

కం. వచ్చునది పోవునది మఱి

వచ్చెడిదియుఁ గానలేరు । వరుసయె యనుచున్

విచ్చుల విడిగాఁ దిరుగుచుఁ

జిచ్చునఁబడు మిడుతవలెనె । క్షితిలో వేమా !

4261

భవిష్యత్తులో వచ్చు పాట్లు తెలియక ప్రాజ్ఞులమని మురస్తారు.

ఆ. వట్టి మమతఁజిక్కి । వావివరున లంచు

దిక్కపట్టి నరుఁడు । తిరుగుఁగాని

యెక్కడి తలదండ్రు । లేమియుఁ దనకేల

4262

నావారని మమకారము తప్ప. ఎవరికెప్పురూ లేరు.

ఆ. వడ్డికిచ్చు వాని । వాకిటఁ బడుదురు

బడ్డుచిక్కి వెనుక । భాదసడిన

దుడ్డు కాసె కాని । దొడ్డ యీవియ్యరు ॥౮॥

4263

“ వడ్డికానపడి అప్పలిస్తారు. మొదలుపోతే మొత్తుకుంటారు.

ఆ. వడుగు ద్విజులకెల్ల । గడు ముఖ్యమందురు

వడుగుఁ జేసెదమని । వదరు కొనుచుఁ

గడుగుఁ ద్రావి కాకి । కట్టు కట్టన్నట్లు ॥౯॥

4264

వడుగు చేసుకొన్న నాడు కడుగుదాగి కాకి అరచినట్టుగే.

కం. వడుగులు సేసిన ద్విజవరు

లడుగడుగున వడుగుమంత్ర । మలవడి చదువం

గడు బ్రౌరభములను విడి

దడబెడఁ గడ తేరలేడు । దనరఁగ వేమా !

4265

“ మంత్రాలకు చింత కాయలు రాలునా ”

ఆ. వదరి, వదరి, వదరి, । వాడు రండాయెను

తిరిగి, తిరిగి, తిరిగి, । దిమ్మ రాయె

మునిగి, మునిగి, మునిగి, । ముండయై పోయెరా ! ॥వి॥ 4266

“ అతి సర్వత్ర వర్జయేత్ ” అయోమయ వర్తనులు అతిగా ప్రవర్తిస్తారు.

ఆ. వద్దనంగఁ బోదు । వలెననఁగా రాదు

తాను జేసినట్టి । దానఫలము

ఉల్లమందు వగవ । కుండుతే ! యోగంబు ॥వి॥

4267

సుఖ దుఃఖములు లాభనష్టములకు మతిచెదరనివాడు మాన్యుడు.

ఆ. వనము నామము వేరె । వలమెల్ల నొక్కతే

గిరియు నామమువేరె । గిరియు నొక్కతే

మృగము నామము వేరె । మృగమెల్ల నొక్కతే ॥వి॥ 4268

ఆవులు అనేక రకములయినా పాలన్నీ ఒక్కతే.

ఆ. వనము బిలములందు । వరయోగి తానుండు

పనియె యందునిందు । పాక పడఁగ

తనివిఁ దీర మదిని । దలకొని చూడరా ! ॥వి॥

4269

కొండలలో గుహలలో నుండుటకన్న తలపునిలిపి తనయింటనుండుటమేలు.

ఆ. వనములోనఁ దిరుగు । వరమాను లై నను

మనసు కుదరకున్న । మమతచేతఁ

జెడుదురన్న నూరఁ । జెడుతేమి లెక్కరా ! ॥వి॥

4270

మనశ్శరలే మనసు నిలుపలేనిచో మొప్పెలగుదురు.

ఆ. వనములోనఁ బుట్టి । ఘనకోర్కెలన్నియు

కోర్కెలందు ముక్తి । కుదురు పడదు

మనము బ్రహ్మమనుచు । మది నెఱుంగలేరు ! ॥వి॥

4271

అడవిలోనున్నా ఆత్మస్థిరము లేకున్న అన్నియునున్న

క. వరదేశిక చరణంబుల

నురమున ధరియించి మిగుల । నుత్సాహముతో

గురువరుని వేడికొన్నను

బరిపూర్ణము నొక్కిచూపు । పనుపడవేమా !

4272

వరదేశికుడు=నిజమగు గురువు. నిజమగు గురూపదేశం నిజతత్వమును జూపించును.

ఆ. వరలు రత్నసమితి । వలె గూర్చు ధాన్యంబు

జక్కదంచి వండి । మిక్కుటముగ

సుష్మ భోజనములఁ । జూరగా నిడువాడు

చెప్పనేల నతఁడె । శివుడు వేమ.

4273

“అభ్యాగతః స్వయంవిష్ణు”

అభ్యాగతులకు తృప్తిగా పెట్టినవాడే దివ్యుడు.

ఆ. వర్ణ మాశ్రమముల । వదరుదురు గురుగ

మరణ మెఱుంగనట్టి । మాలయయ్యె

గురువనుచునుజొచ్చి । గుటివెన్కఁ దానాయె ॥వి॥

4274

వర్ణాశ్రమ ధర్మములు చెప్పేవారు పర్ణములు దిని తపసు చేసినా పనికిరానివారే !

ఆ. వరషము భూమిపై । గురియుచుంటే గదా

ప్రజలు బ్రతికే కొఱకు । పంట పండు

ఉదకము లేకుంటే । యుర్విపై బ్రతుకేది? ॥వి॥

4275

మేఘనాథుని కరుణలేనిదే మేదినిపై బ్రతుకులేదు

ఆ. వరుడు చక్కనైన । వజ్రాల గనియైన

దళుకు మెఱుపువంటి । తత్వమున్న

నన్య పురుషవాంఛ । యాడుదానికి నుండు ॥వి॥

4276

స్త్రీకి తన మగనిని విడి పరులను జూచు భావము సాధారణంగా కలుగునని మన సాధుమూర్తి వాదన.

ఆ. వలపుఁ గలిగెనేని । వనజాక్షి యధరంబు

పంచదారకుప్ప । పాలకోవ

చూతఫలరసంబు । జంటి సమానమా ॥వి॥

4277

వనజాక్షి యధరము = కలువపూలపంటి వికాలమైన నేత్రముల
 (స్త్రీ) పెదవి; చూతఫలరసము = మామిడిపండు రసము; జంటి = తేనె;

ఆ. వలపుఁజూపి మదిని । వర్ణించి కానక

వెతలఁ జిక్కువాఁడు । వెట్టివాఁడు

కులముఁ గోరువాఁడు । గుణహీనుఁ డగునయా ! ॥వి॥

4278

వలపు వాసిని తగ్గించును. కులము గోమును తగ్గించును.

ఆ. వలపుఁజూపి సతిని । వలలొడ్డిపట్టెడు

గతిని రాజమనసు । గడఁగనగునె ?

లోనగుట్టుఁ దెలిసి । లోలతనుండరా ! ॥వి॥

4279

వలచినవారు లలనలకొరకు అనేక మాయలు పన్నుచురు.

ఆ. వలపుదీరెనేని । వనజాక్షి యధరంబు

ములకపంటి జిగురు । ముప్పిరసము

చింతలేనివేళ । జీడి సమానమా ! ॥వి॥

4280

కామము కడలేరనవెనుక కాంత చింతల ముంచిన బొంత.

ఆ. వలయునన్న రాదు । వద్దన్నబోదది

తానుజేసియున్న । ధర్మఫలము

ఉల్లమందుఁ దలఁప । కుండుటే యోగము ॥వి॥

4281

“ కానున్నది కాకపోదు కమలజుకై నన్ ”

ఆ. వలలుపన్ని దుష్ట । వన్యమృగంబుల

బట్టవచ్చుఁ గాని । పాడుమనసు

గురునిబోధలేక । కుదిరికకే రాదు ॥వి॥

4282

గురుని బోధలేనిదే మనసు కూలంకషముగా కుదురదు.

ఆ. వల్ల కాళ్లు దున్ను । వాగు లడ్డమురాఁగఁ

దుమ్మకంపఁడుచ్చి । త్రోవఁగట్టు

దండుగై నఁ బెట్టు । ధర్మానికోర్వఁడు ॥వి॥

4283

వ్యవసాయదారుని సేద్యవిధానము వర్ణించాడు.

- ఆ. వల్లనన్నఁ బోదు । వోగి కోరిననురాదు
తొల్లిజేసినట్టి । ధూర్తఫలము
ఉల్లమందు వగవ । కుండుటే ! యోగ్యంబు ॥వి॥ 4284
- “క. తొలి జేయు కర్మఫలములు
కలుగంగా నేల యేడ్వ కాగలదున్నే ?
తలపున బ్రహ్మము నిలిపిన
కలుగునె కైవల్య పదవి కాగలనదియే ! ”
- ఆ. వల్లభునికి నిష్ట । వస్తువు లందించి
యతనిమానసమున । కతికియున్న
నట్టి వనిత చుంచి । కట్టడికలదగు ॥వి॥ 4285
భర్తాసుసరణమే భార్యకు కర్తవ్యము.
- ఆ. వల్లవైపు లేక । వాగ్దత్తమటుజేసి
యదిగొ యిదిగొ యనుచు । నానఁబెట్టి
గడువు పెట్టి రేపు । గడియ గానిమ్మని
గడియలోనె పడియె । గదర వేమ. 4286
వాగ్దానముచేసి తరువాత నావల్ల గాదనుట పరమనీచము.
- ఆ. వశముగాని యాలి । వైర మేమనవచ్చు
యశము జెఱచుగాని । యనువుపడదు
కొసరు తెల్ల దాని । కోరికనేతీర్చు ॥వి॥ 4287
యిష్టములేని యాలిని విడువక దానిష్టానుసారంగా వర్తించివవాడు కష్టజ్ఞ !
- ఆ. వసుధనొడ్డకేల ? । వైద్యకావ్యంబులు
గ్రుడ్డిదానికేల । గునుకు పరుగు
బుడ్డవానికేల । బో కుప్పిగంతులు ? ॥వి॥ 4288
వారికి నప్పని విషయాలు నప్పించుకొనుట ముష్కత !
- ఆ. వసుధలో మాయాది । వేడుకార్థముఁజూచి
పొంగిపడుదురు జనులు । పొలయుఁదెలక .
తనలోనె వేడుకల్ । మొనసఁజూడఁగరాదు ॥వి॥ 4289
* యతి తప్పు ; మోసగాళ్ళను నమ్మి ముప్పులు పాలౌతారు.

ఆ. వ్రతములూచరింప | వట్టికష్టమెకాని
 బ్రతుకుమీఁద నాశ | పడుటయేల ?
 వ్రతముచేత గురుని | వెదకంగలేరయా ! ॥వి॥ 4290

వ్రతములు = సత్యనారాయణ మొదలగు వ్రతములు ; వ్రతము =
 దీక్ష : గురితో గురుని వెదకుటయే వ్రతఫలము.

ఆ. వ్రతములుండేదెవఁడు ? | వ్రతము చేసేదెవఁడు ?
 వరమునిచ్చేదెవఁడు ? | వసుధలోన
 ఇంతకైన తెలివి | యిదియేమి యున్నది ॥వి॥ 4291
 అన్నిటికీ ఆదిపురుషుడే కర్త.

ఆ. వ్రతములెన్నియైన | వట్టిచిక్కులెకాని
 యాత్మచిక్కుగాన | నలవికాదు
 ఆత్మచిక్కుబాపు | నతఁడెవో ఘనయోగి ॥వి॥ 4292
 ఆత్మచిక్కు విడదీసినవాడే అసలైన యోగి.

ఆ. వ్యాధిభృషదిమూసి | వాయునాదము తలచి
 పాపమనెటివాణ్ణి | పండఁబెట్టి
 నీతిమార్గముతోటి | నిలిచి తొక్కించరా ! ॥వి॥ 4293
 దశేంద్రియ బంధనమొనర్చి మాయను మడియించి మహాత్ముడవుకమ్మన్నాడు.

సీ. వాక్కు గోరును మంచి | వాగేంద్రియమ్మును
 వచనక్రమంబులు | వరలఁబలుకు
 చేతులు గోరును | జెలఁగుదానంబుల
 నియ్యఁ బుచ్చుకొనఁగ | నిరవెఱుంగు
 పదములు గోరును | బరగునంచారంబు
 బహుదూరమైనను | ప్రజ్వరిల్లు
 మలవిసర్జనములు | మహిగుడ మొగిగోరు
 బదిలంబుగానిట్టి పద్ధతగును

ఆ. వాగులడ్డుగట్టి | వల్లకాడులు దున్ని
మును నడిచెడిత్రోవ | ముండ్లుగొట్టి
పైరు పెట్టునట్టి | పాపులుగలరొకో! ||వి|| 4301
రైతులు చేయు కృషికార్యములు చలోక్తిగా చిత్రించాడు.

తే. వాచకాదుల వర్ణింప | వశముగాదు
సూచనాగ్రపు శిఖరంబు | జూడఁగోర
గోచరించెడు దానిలో | గుత్తుఁజేరు
మాచరాచరగమ్య ము | దందు వేమా! 4302
జంఘసావరమైన భువనములు జగదీశునిలో యిమిడియే యున్నవి.

ఆ. వాచవికినిమొగము | వాచిన యట్టుల
నదియు, నదియుఁ, దినఁగ | మొదలుపెట్టు
మరలదింక బుద్ధి | మర్యాదపోయిన ||వి|| 4303
వాచవి = స్త్రీబుద్ధి; పర స్త్రీలోలత మాన ధన ప్రాణములు
మంటగలసిననూ మానినిమీద మమకారము మానలేడు మోహితుఁడు.

ఆ. వాడకుటికి తిట్టు | వలదన్న మొఱివెట్టు
మగనినెత్తిఁగొట్టు | మందుఁబెట్టు
యిట్టియాలి తోడ | నెట్టువేగెదరొకో! ||వి|| 4304
గయ్యాశిగంపల కలగాబులగ గమ్మత్తులు కండ్లతో జూచి వ్రాశాడు.

ఆ. వాడకుటికి తిట్టు | వలదన్న మొఱివెట్టు
ముందు మగనిఁదిట్టు | ముసుగుఁబెట్టు
గడుసుగాలి మగని | గంపతో నమ్మురా! ||వి|| 4305
గడతేరిన అడవి మగని గంపతో నమ్మును.

ఆ. వాడకులములేక | వనరు మనుష్యుండు
ఈనిన పులిబోలు | నెఱుక నుండు
లేనివానివలెనే | దీన వాక్యములాడు ||వి|| 4306
ఆనలు పద్యములో భావం సమంజసముగా లేదు.

ఆ. వాడవదినె కేల ? | వావి వర్తనములు
చాడిగాని కేల ? | జారబుద్ధి
మూఢ మతులకేల ? | ముదముతో జ్ఞానంబు ||వి|| 4307
శెట్టివాని భార్య వాడకెల్ల వదినె.

ఆ. వాడసత్వమెల్ల | నడిసముద్రము లోన
బండిసత్వమెల్ల | బట్టబైట
ఆడుదాని సత్వ | మాడనే చెల్లురా ! ||వి|| 4308
సహజమును స్వచ్ఛముగా చెప్పేడు.

ఆ. వాడు వాడనంగ | వానికేమిర లోటు
వాడటనరె దేవ | వర్కుబొగడ
వాడుకాక యదియె | వాడనఁ దప్పేమి ? ||వి|| 4309
“వాడు” అనేపిలుపు పోడిమి తప్పేదిగాదు.

ఆ. వాడు, వాడు, వాడు | వాని లోపలనుండు
వాడె వాడు వాడు | వాడు గాడు
వాడువానిఁ గూర్పు | వాడెపో బ్రహ్మంబు ||వి|| 4310
అక్కడా, యక్కడా, అందూ, యిందూ. అప్పుడూ యిప్పుడూ,
ఏలాగైనా యీశ్వరుడే!

ఆ. వాత గుణవచేత | వలపైన మగవాడు
లొట్టెకనుల చెలికి | లోపడియును
పుట్టి జగతినిలుచు | పునరుద్భవంబున ||వి|| 4311
అదిశక్తి పుట్టి ప్రపంచమంతా సృష్టించాడు శివుడు.

ఆ. వాతనాకు మేయు | వలపలి మెడవాడు
ఒంటికాలి యాతఁ | డొప్పుచుండు
రాజసభలయందు | రంజిల్ల మాట్లా
రాజసభలలో వ్రాయసకాడు. యిది పొడుపుడు పద్యము. 4312

సీ. వాతపైత్య శ్లేష్మ | రీతు లొక్కటిగాఁగ
శాత్రవ మిత్రులు | సమముగాఁగ
సరవితో నన్నమావ | ధము లొక్కటిగాఁగ
స్వర లోష్ఠంబులు | సమముగాఁగ

జాతి భేదంబులు | సరణి నొక్కటిగాఁగ
 కర్మధర్మంబు లొ | క్కటియుగాఁగ
 ఘనసుఖ, దుఃఖంబు | లెనయ నొక్కటిగాఁగ
 కన దివారాత్రు | లొక్కటియుగాఁగ
 దెలిసి యాత్మలోన | దేదీప్యమానమా
 తేజమందు శివునిఁ | దేటపఱచి
 మనసు శివునిఁజూడ | మగ్నత్వ మొనరించు
 వాడె పరమయోగి | వసుధ వేమ.
 ద్వంద్వాతీతులను నిస్తంద్రముగా చెప్పెను.

4313

ఆ. వాతబుద్ధిచేత | వాదంబులాడఁగా
 బూనియుందురయ్య | పుడమిలోనఁ
 గర్మ మార్గమునను | గడ తేరలేరయా ! ॥వి॥
 వాగ్వాసులతో కాల మెల్లబుచ్చేవారు వట్టి దద్దమ్మలేగా !

4314

ఆ. వాతమయము మేను | బాల్యమునందును
 యౌవనంబున బైత్య | మావరించు
 వృద్ధి శ్లేష్మమునకు | వృద్ధత్వముననగు ॥వి॥
 వైద్యశాస్త్ర విజ్ఞానము.

4315

ఆ. వాతయోని వాని | వర్ణింప దోషంబు
 హృదయ యోనివాని | నెన్ననల్లే
 మకుట యోని వాని | మరియెన్న బాపంబు ॥వి॥

4316

త్రిమూర్తుల త్రిదేవులను ధరించిన స్థానములను చెప్పి చమత్కరించాడు.

ఆ. వాద మాడఁడెపుడు | వరుస నెవ్వరితోడ
 జేరరాడుతాను | జేటుతేడు

జ్ఞానియగుచు బుధుఁడు | ఘనతనొందగఁ జూచు ॥వి॥ 4317
 “పండిత స్సమదర్శనిహిః” సమత్వముతో జూచినవాడే చక్కనిపండితుడు.

ఆ. వాదమాడి తిట్టు | వరుస నెవ్వరినైనఁ
 జేరరాదటన్నఁ | జేటుఁదెచ్చు
 గడుసురాలు తెలియ | వడిశిలఁ బోలురా ! ॥వి॥

4318

గండుకెక్కిన ఆడవి యిరుగు పొరుగులకు వడిశిల రాయివంటిది.

క. వాదమున నడచు నరుడట

లేదనఁగా భూమిఁ దిరుగు | తెస్సగఁ దనకే

యేదైన హానివచ్చిన

సాధనపాదంబు నడవ | జరగదు వేమా !

4319

జరుగుచున్నప్పుడు, పరులను గణింపక ఆపదలో వాపును జూచు
కొనుట మూర్ఖుల లక్షణం.

ఆ. వాన కురువకున్న | వచ్చును ఔమంబు

వాన కురిసెనేని | వరద వారు

వరద కఱవురెండు | వరుసతో నెఱుంగుడీ ||వి||

4320

ఔమము=కరువు; మంచి చెడుగులు మరువకుండా ఉండండి;

ఆ. వాన, గాలి, నెండ | వరుసతో సమమని

మాన ముఖ్యములను | మరియు మాని

దీనతను వసింప | ధీరుండు యోగిరా ! ||వి||

తపోనిష్ఠుండు ఏపరిశీతులకూ తల్లడిల్లడు.

క. వానను దడియని వారును

బూనిక వేమన్నబోధఁ | బొరయని వారున్

నానాదిక్కుల వెదకినఁ

గానంబడఁగలేరు తెలియఁ | గదరా వేమా !

4321

కవిచాడప్పా వేమన ఒక త్రాటిమీద నడచినవారే !

ఆ. వానభయము చేత | వడి దూరెదరు లోన

నెండకెంతకైన | మొండి చరతు

రేల? లోకజనులు | మేలోర్వకుందురో ! ||వి||

4322

“కొండం తెండకు ఉండగలము చినుమంత చినుకు కుంఠలేము”

ఆ. వానరాకడ మఱి | ప్రాణంబు పోకడ

కానఁబడదు ఘనుల | కైనఁగాని

కానఁబడిన మీఁదఁ | గలి యిట్లు నడచునా ! ||వి||

4324

మేఘమూ రోగమూ ఎప్పుడొస్తాయో ఎవ్వరికి తెలుసు ?

ఆ. వానిఁ గననివాఁడు | వాఁడు కానేకాఁడు

వానిలోని వాఁడె | వాఁడు సుమ్ము

వానిఁగన్నయట్టి | వాఁడు తాయోగిరా ! ||వి||

4325

బ్రహ్మమును గననివాడు ప్రాజ్ఞుడే గాడు.

ఆ. వామపాద మందు | వడిగుహ్యమొత్తుచు

గుహ్యమజ పదంబు | గుదియ దిగిచి

మనము గుహ్యమందు | మరగించి వీక్షింపు ||వి||

4326

ఎడమ కానిమడమ మూలాధారమందునూ కుడి కాలి మడమ లింగస్థాన మందుంచి కిరస్సు, కంఠము, భుజములు చక్కగా నిక్షింపించి భ్రూమధ్య మును జూచుట సిదాసనము.

ఆ. వాయుతోడుత ప్రాణ | వాయు గూడితె గదా

వయ్యని ప్రణవంబు | వాగురుండు

రెండు నొకటై వెనుక | దండకు బాజారి ||వి||

4327

ప్రాణవాయువు ధనంజయ వాయువు యేకంచేసే పోకడ తెలిసిన వాడే ప్రణవము తెలిసిన ప్రజ్ఞానిధి.

ఆ. వాయువందె పుట్టి | వాయువందె పెరిగి

వాయువందుఁ గీలు | వరుసఁ దెలియ

వాయువందుఁ బ్రాణ | వాయువే తత్త్వంబు ||వి||

4328

వాయువులో ప్రాణవాయువు జూచినడేవా పరమజ్ఞాని.

కం. వాయువు బయలున బుట్టెను

వాయువె బయలందు నడగి | వచ్చుచునుండున్

వాయువును బట్టి కుంభక

వాయువులోఁ గలియువాఁడె | వశ్యుఁడువేమా !

4329

వాయువును కుంభించి దాని గుర్తు తెలిసినవాడు ధన్యుఁడు.

ఆ. వాయువే మనసాయె | వాక్క వేదములాయె

మనసె వాయువాయె | మాటలేల !

*వాయుబుట్టిన క్రమము | వేదాంతాలకు బయలు ||వి||

4330

యతి తప్ప; వాయువు షట్చక్రములలో పుట్టి తిరిగే విధానము తెలిసినవాడే దిట్టయగు యోగి.

ఆ. వారకాంతలెల్ల వలచి | యేతెంతురా !

పొందుజేసి ధనము | పుచ్చుకొనక

మారకమ్మ చొచ్చి | మఱియిల్లు వెడలునా ! ||వి||

4331

మహమ్మారి మనుజులను చంపకుండా వెడలి పోతుందా !

ఆ. వారకాంతలెల్ల | వలపించి వత్తురు

బుద్ధులెల్ల దొలగ | పుచ్చుకొనకు

మాట రూఢిగాగ | మగలెల్ల వత్తురు ||వి||

4332

వారస్త్రీ వలపు మగవారిని గుల్లచేయుటకే !

ఆ. వారణాసి విష్ణు | వహ్ని నేత్రుల మీద

*జీవహింస గురుని | తానసించి

తలను నున్నవాడు | తానైన మోక్షమా ||వి||

4333

*యతీతప్ప ;

“కాశీపురో నివాసస్థో విశ్వనాథో జగద్గురుః

దేహంతే చోపదిశ్చేతు తక్షణే కర్ణసంపుటే”

కాశీపుర స్థిరడగు విశ్వేశుని కర్ణరంధ్రముల గాలిలో వెతుకుము.

ఆ. వార్తయందు జగము | వర్తించు చున్నది

అదియు లేనినాడె | యవని పతులు

అంత్యకాల మగున్ | లగుచు నుందురుగాన.

వార్త నిర్వహింప | వలయువేళు.

4334

దేవుని ఆజ్ఞప్రకారం భువి, భూపతులు నడచు కొంటున్నారు.

ఆ. వార్తలోని వార్త | వసుమతీశుని జేర్చు

వార్తలోని వార్త | వశ్యుడగును

వార్తలోని వార్త | పరకవి యగునయా ! ||వి||

4335

వార్తలోని వార్త జెలిసిన వాడే పరమిడు.

ఆ. వార్తలోనివార్త | వైభవ మరయక

మిట్టిపడుదు రిలను | మిడతరీతి

గట్టిజేసి నిలుపు | ఘనుడెవో ! శివయోగి ||వి||

4336

ఉపదేశమంది ఉపము తెలిసినవాడే ఉమాపతి భక్తుడు.

- ఆ. వారి గాననోడు | వాడు కానేకాడు
వానిలోని వాడు | వాడు సుమ్మి
వాని గన్న వాడు | వాడురా! యోగిరా! ||వి|| 4337
తనను తెలియనివాడు మనుజుడుగాడు, తెలిసి కొనినవాడు జ్ఞాని.
- ఆ. వారిలోనఁ బుట్టి | వారిలోనే పెరిగి
వారిఁ బాసి యాడు | వారిఁ జేరి
కర్మమంటియున్న | కారణమేమయా! ||వి|| 4338
అత్మ బంధుల విడచి అలితో బోయినవాడు అజ్ఞాని.
- ఆ. వారి వీరి నడుగ | వశముఁ గాకుండును
పోరి గురుని నడుగఁ | బొందుపడును
దారిలోన నెఱుక | తార్కొనుచుండురా! ||వి|| 4339
గురువు నడిగి తెలిసికొన్నచో దారిలో కళ్లకు తగులు కొంటుంది ముక్తి
- ఆ. వార్ధియందుఁ బుట్టి | వశముగా రావచ్చు
పూర్ణదృష్టియందుఁ | బూనరాదు
పూని యెఱుక మించి | పొడమిన బ్రహ్మంబు ||వి|| 4340
యెరుకను దాటినచో మరుగు తిరుగులేని మార్గం దొరకును.
- ఆ. వావి వర్తనలును | వరుసను మర్యాదఁ
దప్పి నడచెనేని | దగులుఁ గీడు
వదలదపుడు దాకు | నది తప్పినం దుది
ముసలి ముప్పునైన | మునుఁగు వేమ! 4341
వావి వరుసలు, తప్పి పర్తించే వానికి ముసలిప్పుడైనా ముప్పు తప్పదు.
- ఉ. వాననలేని పువ్వు; బుధ | వర్గములేని పురంబు; చాలవి
శ్వాసములేని భార్య; గుణ | వంతుడుగాని కుమారుడున్ సద
భ్యాసములేని విద్య; పరి | హాసప్రసంగము లేని వాక్యమున్
గ్రాసములేని ప్రాపు కొర | గాదయభూమిని వెట్టివేమనా!
పెమ్మయ సింగధీమణి పద్యము దిమ్మెక్కిన పండితమ్మనైనాడు
నిమ్మలంగా దూర్చుడిందులో; పండితమ్మనైనాడు = పండిత్యము లేక
పండితుడనని చెప్పుకొనువాడు.

ఆ. వ్యాధికలిగెనేని | వైద్యుని చేతను
మందుఁ దినకకాని | మానదెందు
జెంత దీపమిడక | జీకటి పాయునా ! ||వి|| 4343

అజ్ఞాన హరణమునకు సుజ్ఞానోపదేశం అనసరం గాదా !

ఆ. వ్యాధి వీడితంబు | వ్యసన సంతాపంబు
దుఃఖ సంభవమున | దొడరు భయము
లేని వారలుండ | రేనాటి కైనను ||వి|| 4344
సర్వసాధారణంగా జనులకు ఏకోఒక్క బాధ యుండును.

ఆ. వ్యాధి వచ్చినపుడు | వైద్యునిచే మందు
తీసి తినకకాని | తీయదెందు
మందువంటి మనసు | మనుజుండు కనవలె ||వి|| 4345
వ్యాధిబోషధయవలె అజ్ఞానమునకు యుపదేశముండా లన్నాడు వేమన.

ఆ. వ్యాధేఱుఁగని వాని | వైద్యంబదేలనో !
కొదవఁ దెలియలేని | కోర్కెలేల ?
మనసుఁ దెలియలేని | మరిజ్ఞానమేలరా ! ||వి|| 4346
తెలియని విషయముల కొరకు యత్నించుట జేతనమే

క. వ్యాపించియున్న లోకము
బ్రాహ్మింపక గురునివేడి | బహుతంత్రములం
దీపించు మనసు నిల్పుము
రూపంబగు బట్టబయలు | రూఢిరవేమా ! 4347
గురూపదేశం చేత పరమును పట్టుకో !

ఆ. వ్యాస, దక్షముఖుల | వ్యాపారములు చూడ
శివుని దూషకులకు | సిగ్గులేదె ?
కుంకబోడి జూచి | అంకాడనేర్తురే ! ||వి|| 4348

వ్యాసుడు ఒక్క పూటాశనమునకై శివుని దూషించి శిక్ష
యనుభవించెను. (కాశీఖండము) దక్షుడు శివుని తిట్టి వీరభద్రుని
యాత్ర వీక్షణములచే అధ్వర ధ్వంసము శిరచ్ఛేదము చేయించు కొన్నాడు
(వీరభద్రవిజయము)

ఆ. వ్రాత వెంటగాని । వరమూడై వంబె
 సీతకొలదిగాని । వ్రాతగాదు
 వ్రాతకజుడు కర్త । సీతికి దా గర్త ॥వి॥ 4349
 సీతియున్నవానికి బ్రహ్మవ్రాత పనిచేయుదు ?

ఆ. వ్రాత వెంటగాని । వరమూడు దైవంబు
 చేతకొలదిగాని । వ్రాతగాదు
 వ్రాతకజుడు కర్త । చేతకు దా గర్త ॥వి॥ 4350
 బ్రహ్మ అదృష్టకర్త తాను మోక్షకర్త

గీ. వ్రాయనేర్చిన జదివిన । వశముగాదు
 చేయవలె బుద్ధినొక్కడు । చేష్టమీటి
 మాయద్రొక్కిన వాడెపో । మహితుడరయ
 కాయపోషణ మొనరింప । గనడువేమ. 4351
 మాయ నణచినవాడే శ్రీయుతుడు

ఆ. వింత చదువు చదువ । వివరింపగా లేని
 హీనుడవగుణంబు । మానలేడు
 బొగ్గు పాల గడుగఁ । బోవునా మలినంబు ॥వి॥ 4352
 సహజగుణములు సపర్యలవల్ల సమయము.

తే. వింత లుడుగని మదిలోన । జింతగలుగు
 సంతరంగపు గుడిలోన । నంకురించి
 మంతనంబున జేరుటే । మానవృత్తి
 సంతనంబందుఁ జింతలు । సమయువేమ. 4353
 సంతాపము లేనివానికి చింతలునశించి యశ్రాంతము మూర్తి మంతము
 చెంతనుండును.

క. వికటంబు మాని భృకుటీ
 నికటంబున ముక్తికాంత । నేత్రైయిడి తా
 నొక్కటై సమరతి యుపరతి
 ప్రకటంబుగఁ జేయునట్టి । ప్రభుగనువేమా ! 4355
 ముక్తికాంత సంగమమునకు సమరతి యుపరతి, తెలిసికొని
 వర్తించిన వాడే జ్ఞాని.

క. వికలత్వమేమి లేకయ

భృకుటికిఁ బై చూపు నిలిపి । బిత్తరపోకే

యకలంక రూపమందిన

నికరంబగు మోక్షమిదియె । విజముగ వేమా !

4355

నిటల తటమున పటు సమరతతో నిటలేక్షణుని వీక్షించుటే
విముక్తికి మార్గము

క. వికలసుఖ దుఃఖములఁ దాఁ

బ్రకటితముగ నెంచిచూచి । ప్రజ్ఞానిధివై

కకవికలు లేక మెలగిన

నికరంబగు బట్టబయలు । నిలుచురవేమా.

4356

సుకర ప్రాసను సొంపుగా జెప్పమా నూత్ను బ్రహ్మ సొంపుజూచే
మార్గం చెప్పేడు కవి చంద్రుడు.

ఆ. విఘ్నముల కాదికర్తయౌ । విఘ్నపతిని

విశ్వసాక్షిగ నెంచుట । వినతియగును

శుద్ధ చిన్మాత్రుడనిఁ యెంచి । సొక్కవలయు

మానసారాధనమె యొక్క । డౌనువేమ.

4357

మనము విఘ్నేశ్వరుని అదిలోపూజించుట అలవాటు. విఘ్నేశ్వరుడే ఆధారము.

ఆ. విజయుఁడైన నరుఁడు । విల్లంది నప్పుడె

కుజనులైనవారు । కూలిరిగద

భజనచేయు ఘనుఁడు । పాలింపకుండునా ! ॥వి॥

4358

అర్జునుఁడు కురువంశ నిర్మూలన కధచెప్పెను.

క. విజ్ఞాన దృష్టిలోనను

సుజ్ఞాన తపంబుఁ బూని । సూక్ష్మము నీవై

యజ్ఞాన మడచి నిండిన

బ్రజ్ఞానము బ్రహ్మపదవి । ప్రబలును వేమా!

4359

అజ్ఞానము అణచే ప్రజ్ఞానము బ్రహ్మ పదవికి బాట

సీ . విజ్ఞాన దృష్టిచే । విశ్వమంతయు సేకు
 పరమాణువని తోచు । ప్రాభవముగ
 అజ్ఞాన దృష్టిచే । నన్నియు నిజమని
 కాన్పించుచుండును । క్రమముగాను
 సుజ్ఞాన దృష్టిచే । సుఖతరంబైనట్టి
 సకలంబు తా నని । ప్రకటమగును
 ఇన్నిమార్గంబుల । నేకరీతిగఁ జూచు
 యోగికి శూన్యమై । యొగినిఁ దోచు
 విమలబోధంబుచే రెంటి । సమత గలుగు

కుమదవాదంబు నసియించి । కుదురుపడు
 చిత్తశుద్ధామనస్కమై । చెలగుచుండు
 తత్పదార్థ మహిమచేత । ధర్మ వేమ !

4360

ధృక్కులు ఒక్కొక్క ఫక్కిని ప్రవర్తిల్లుచుండును. అన్నిటిని
 సమీకరించి ఆనందము పొందే ధృక్కునే అవలంబించు.

ఆ. విటుడు డాగుఁజేసి । విడిచిపెట్టిన లంజె

పేద పెనిమిటి పడి । బ్రయమునేయు

కుప్పలోని చెప్పు । కుక్కతిన్నట్లయ్యా ! వి॥

4361

డాగు = మచ్చ; నీచబుద్ధి గల కుక్క రోతలోపడిన చెప్పును
 గూడా విడువకుండును.

ఆ. విటుడు తిరిగిరోసి । విడిచిపెట్టిన లంజె

బీదవిటునిఁ జేరి । బ్రయమునేయు

బండ్లువడ్డ కుక్క । పసరంబుఁ గరవదా ! వి॥

4362

విటుల చే విడిచిపెట్టబడి, కక్కుర్తివానిని జేరి టక్కులు చేయును.

ఆ. విటుడు పట్టి రోసి । విడిచిన లంజెకు

బిదప నొకఁడు నేరె । బ్రయముతోను

గుడిచివేయువులై । కుక్కలు నాకవా ! వి॥

4363

ఎందరితోనో చిందులుదొక్కిన మదవతిని మరగిన విటుడు మందమతిగాడా

ఆ. విటుఁడు స్త్రీని రోసిఁ | విడిచిపెట్టెడువేళ

నేడనున్న సిగ్గు | నెంచనేలఁ ?

గుడిచివేయు పుల్లె | గోతుల దొర్లదా ! వి॥

4364

వ్యభిచారిముండలు మా నాభిమానము లుగిడచి మసలుతుంటారు.

ఆ. విటునిఁ గన్నవలపు | విశదమైయుండును

బోటి చూపునకును | సాటిగలదె ?

కంటిలోన పాప | కుంటెనగాఁడయా ! వి॥

4365

కుంటెనగాడు = తార్చేవాడు; వలపు కాని తిలకించిన శెలయాలికి

మై పులకరిస్తుంది.

ఆ. విటునిఁ జేరఁగోరి | వీధిలో మదినుంచు

పడతి రీతిఁ బరముఁ | బ్రాకనగును

గుఱములన్ని మఱచి | గుర్తించి చూడరా ! వి॥

4366

కాంక్షించిన దానికై దీక్షాదత్తులై యుండుట సహజము.

ఆ. విటుల కనుల చెంత | విభ్రమమై తోఁచు

సాటిలేని పొలతిఁ | చక్కఁదనము

కంటిలోని పాప | కుంటెనగాఁడయా ! వి॥

4367

చాలతి కులుకు కనుచూపులు విటులకు వింతచేయువా !

ఆ. విటులకన్నయెంత | విశదమై యుండునుఁ

బోటిజూపు కట్టి | పాటిగలదె ?

కంటిలోని పాప | కన నెంతవాఁడురా ! వి॥

4368

కన్నె అన్నింటికి ఆధారము.

ఆ. విటులఁ జూడగానె | మటుమాయఁ జేయును

కిటికియందు జేరి | కేకరించు

బటిమ మీఱు స్త్రీల | బరికింపలేరయా ! వి॥

4369

వలపు కాని తిలకించలేకపోతే వన్నెలాడి నిలువలేదు.

క. విడుదలలేకయుఁ జూచిన

నెడతెగకయు నెఱుక మఱపు | లెంచక తనలోఁ

బుడమిని మఱచెడు రిచ్చను

తడబడకయుఁ దత్వమంది । తలగకువేమా!

4270

అతిశయించిన మతితో నారాధించి అనంద మనుభవింపుము.

క. విడువని మాయా తమమును

గడవఁగలేరైరి జనులు । కడుజిత్రముగా!

సుడివడి పుట్టుచుఁ జచ్చుచు

గడ తేరుటఁ గానరైరి । ఖలులై వేమా!

4371

మాయామోహ జగము శాశ్వతమని మూర్ఖులు తలతురు.

ఆ. విడువ ముడువలేక । కుడువఁ గట్టఁగలేక

వెఱపులేక విద్య । నొరయలేక

వెడలలేనివాని । నడపీను గందురు ॥వి॥

4372

ఎందుకూ పనికిమాలిన మందమతిని నడపీనుగని సతులే అంటారు.

ఆ. విడువవలయు నూరు । విశ్రాంతి గాకున్న

విడువవలయు నాలి । విధము చెడిన

విడువవలయురాజు । వితరణి గాకున్న ॥వి॥

4373

పనికిమాలిన వారిని పట్టున విడువ వలయును.

ఆ. వితరణంపుఁ జూడ్కి । విశ్వరూపముఁ జూచి

మతిని గడకు ద్రొక్కి । మానమూని

సతతమెన్న వాడు । సరసుఁడే యిలలోన ॥వి॥

4374

ప్రఖ్యాతిగా దానము చేయువాడే వితరణశాలి.

ఆ. వితరణుండుతానె । విజ్ఞాన తపమూని

మతికి గతియటంచు । మరిగి తిరుగ

సతత మాత్మ్యయందె । సందేహములురోయు ॥వి॥

4375

ప్రఖ్యాతి నార్జించిన వారికి భావములోనున్న సంశయాలు సమయును.

ఆ. విత్తనంబు గురువు । విశ్వంబు లోపలఁ

బ్రణవమంత్ర మరయ । బరమగురువు

కర్మగురువు తనకుఁ । గారణమాబుద్ధి ॥వి॥

4376

బీజము వంటివాడు గురువు.

ఆ. విత్తమొకరికిచ్చు । వితరణ గుణమును
జిత్తమొకరికిచ్చు । చెన్నపటచు
బ్రహ్మచేతలన్ని । పాడై సచేతలు ॥వి॥ 4377
విరించి మంచిగుణముల నన్నింటిని యెంచి యొక్కరి కీడు

క. విత్తవను మరయు దలలో
బొత్తున జనియించి పొట్ట । పోయిన భంగిన్
దత్వజ్ఞానికి కర్కం
బత్తెరుగున విడిచిపోవు । ననువున వేమా ! ॥ 4378
విత్తనము మొక్క రెమ్మలు విడిపోయి మహావృక్షచుగుసు.

ఆ. విత్తహీనమైన । వేళయందును దల్లి
తనయు, లాలు, సుహృ । దులనెడు లోకు
లెల్ల శత్రువులగుదు । రెందున జెడదవు ॥వి॥ 4379
డబ్బులేనివారికి దగ్గరవారూ దూర మాతారు.

క. విత్తును నుముకయుఁ దమలోఁ
బొత్తునఁ బుట్టఁగను బొట్టు । పోయిన భంగి
న్వేత్తగు నాతనిఁ గర్కం
బత్తెరుగున విడిచిపోవు । ననువుగ వేమా ! 4380
వడ్లగింజ ఊకా తవుడు విడి బియ్యమగుసు.

ఆ. విత్తు ముగ్ధనేని । వృద్ధికానేరదు
విత్తు ముగ్ధకున్న । వృద్ధియగును
వితై విశ్వకర్మ । వివరించి చూడరా ! వి॥ 4381
పరువు దప్పిన ఫలకారి కాదు.

ఆ. విత్తు మొదటిగురువు । విశ్వంబునకు నెల్ల
ప్రణవమంత్రమొకట । పరమగురువు
కర్మగురువు సుమ్మి । గాయత్రి మంత్రంబు ॥వి॥ 4382
గాయత్రి మహామంత్రమే కైవల్యమిచ్చునది.

ఆ. విత్తులేని యట్టి । వృక్షమొక్కటి పుట్టె
ఫలము పువ్వురెమ్మ । పత్రిలేదు

స్వాదులేదు చూడ | సాపాటునకు లెస్స

దీనిభావమేమి | తెలుపు వేమ.

4383

తిరుమలేశుని తరిని పరముకు పనికిరచ్చునట్లు వేమన్న దీనిని
ప్రజల కందిచాడు.

ఆ. విత్తు విశ్వకర్మ | విశ్వంబులోపలఁ

బ్రాణియనెడి చెట్టు | పరగుచుండు

నోలిఁజెట్టు చచ్చు | మూలంబు చావదు ||వి||

4384

దేహము నశించును. దేహినశించదు (భగవద్గీత)

ఆ. విద్య గలిగియుండి | వినయము లేకున్న

నైదువలకు మేలి | మైన మణుల

సొమ్ములుండి కంత | సూత్రంబులేనట్లు ||వి||

4385

వివిధ భూషణములు ధరించిన వెధవరాలి వలె, విద్యయుండి
వివేకములేకపోవుట ;

ఆ. విద్యగలిగియుండి | వితరణఁ గాకున్న

నయిదువులకు మేలి | మైన మణుల

సొమ్ములుండి కంత | సూత్రంబులేనట్లు ||వి||

4386

అయిదువులు=మత్తైదువులు; అన్నీవుండీ అసలది లేకుంటే అయిదవ తనమేదీ!

క. విద్యల లోపల నీతియు

వాద్యంబులలోన వీణ | వర రసికులకున్

హృద్యంబై విలసిల్లిన

విద్యలలో బ్రహ్మవిద్య | విద్యర ! వేమా !

4387

శ్రేష్ఠమైన వాటిని చెప్పాడు.

ఆ. విద్యలేకయున్న | విత్తము లేకున్న

మూఢుడైన దుదకు | మూగయైన

నిష్ఠబంధువునకు | నీయడు గన్యను ||వి||

4388

విద్యావిత్తములే వియ్యానికి నెయ్యము జూపును.

ఆ. విద్యలేనివాడు | విద్యాంశుల కడల
నుండఁగానె పండి | తుండు గాడు
కొలని హంసల కడఁ | గొక్కెరలున్నట్లు ||వి|| 4389
పండితులలోనున్న పనికిమాలినవాడు హంసలలో కొంకే

క. విదితంబగు ఘటమవసిన
మదితంబగు నాకసంబు | నుప్పర మొకటా
నదె విధము విదేహంబను
సదమల కై వల్య సరణి | సంపద వేమా! 4390
శరీరము విడచిన జీవి వాయువులో లీనమగును.

ఆ. విధవ పొందుగూడ | విధి కడ్డమైయుండు
బ్రతుకు వాంఛలెల్ల | భ్రమకుఁజోటు
బ్రదుకు చావులెల్ల | మెదుకులకాయెరా! వి|| 4391
ప్రాణి బ్రతుకుటకు చచ్చుటకూ అన్నమే ఆధారము.

క. విధి కృతమందురె యన్నియు
విధికిని విధి లెస్సయ్యె | విష్ణు నుతింపన్
విధి యెవ్వఁడందురావల
విధి బ్రహ్మము తలఁపఁ | దలఁప వెలయుర వేమా! 4392
కర్మ ప్రాప్తికి బ్రహ్మ కారణమందురు. బ్రహ్మ కర్మకు ఎవరు కర్తలు?

క. విధి కృతమ యందురందరు
విధి విధికిని లెస్సయ్యె | విష్ణు నుతింపన్
విధియందె దివ్యరాసులు
విధి బ్రహ్మము దెలియ దెలియ | వెలయదు వేమా! 4393
విధి కృతులు = బ్రహ్మ నిర్ణయము; బ్రహ్మ నిర్ణయమా! భావనిర్ణయమా!

కం. విధి కృతములందు రన్నియు
విధికిని విధిలెస్స యయ్యె | విష్ణుని జంపెన్
విధి యభవు రూపమందెను
విధి బ్రహ్మము సుమ్ము తలఁప | వినరా వేమా! 4394
మనము చేయునదే మనకువచ్చునుగాని వనజాసను డేమిజేయును?

కం. విదిలేక జరుగదనుచును

మదిలో నే వస్తువై న | మనసునఁ గూడుం

బొదలుచు విడువఁగ జాలని

యదియే సంసార బీజ | మనఁబడు వేమా !

4395

సంసార బీజమే జనులను సమయజేయును.

తే. వినతినేయుచు నద్గురు | వేడిభక్తి

మును భ్రమరకీటక న్యాయ | మునను దగునే ?

వాని నెన్నంగ దరమె యీ | వసుధలోన

సాధుసన్మార్గ మదె యగు | సతము వేమా !

4396

భ్రమర కీటన్యాయముగా గురువు నాశ్రయించి గురువు కావాలి.

ఆ. వినర నరకమెల్ల | వెలిద్రోసి వాయువుల్

మనలోనగూర్చి | మర్మమెఱిగి

ఆత్మలింగపూజ | నంటిన ముక్తి రా ! ||వి||

4397

ఆత్మలింగని జూచి యానందించుట ఆఖరు కోరిక.

క. వినవలె దశవిధ నాదము

గనవలె నిచ్చేదపదము | గాంచిన పైపై

గనవలె “సోహం” భావము

మనవలె బరిపూర్ణ మూని | మదిలో వేమా !

4398

దశవిధ నాదములలో “ సోఽహం ” భావము వినినవాడే ధన్యాత్ముడు.

కం. వినవలె నాదము తనలోఁ

గనవలె బ్రహ్మాంబు విడక | కౌతుక మొప్పుం

గనవలె “సోహం” భావము

తనుద్దానై “పరము” నందు | దగులక వేమా !

4399

తనకుతాను “ సోఽహం ” భావము వినుట తత్వజ్ఞునకు ధర్మము.

కం. వినవలె నెవ్వరు సెప్పిన

వినినంతనె తమకపడక | వివరింపవలె

న్విని కని వివరముఁ దెలిసిన
మనుజుఁడెవో నీతి పరుఁడు । మహిలో వేమా ! 4400
సుమతీశతక పద్యమును జూచి జూడనట్టుగా యిందు జేర్చారు.

తే. విన్నదన్నది కన్నది । వింతలగును
నిన్న మొన్నను గన్నది । నేడు లేడు
అన్నిటను నిండియున్నది । యందవలెను
హృన్నభినమందె తానుండు । నెపుడువేమ. 4401
హృన్నభినమ = హృదయ పద్యము ; విన్నదీ, కన్నదీ, మన్నదీ,
తిన్ననైన మార్గమును ఎన్నకో !

ఆ. విన్నవాఁ డెవండో ? । కన్నవాఁడెవ్వఁడో ?
విన్న, కన్నవాఁడు । వెలయు నొకఁడె
అరసి చూడవలయు । నంబుధి నైనను ॥వి॥ 4402
సర్వమునకు కర్త శంకరుడే !

ఆ. విన్నవానిఁ కన్న । గన్నవాఁ డధికుండు
కన్న వానికన్న । గలియువాఁడు
ఉన్నతోన్నతుండయి । యుర్విలోపలనుండు ॥వి॥ 4403
మక్తికాంతా రక్తికాంతలను ఆయత్తపరచి చిత్తమునకత్తే
మార్గాన్ని పొత్తుపరచుకో !

ఆ. విన్నసుద్ది కొంత । వినని సుద్దులు కొన్ని
వింత సుద్దులెన్నో । వినఁగఁ దెలియు
దానుగన్న యట్టె । ధరలోనఁగందురా ! ॥వి॥ 4404
తానుజూచిన భావంగానే యితరులు చూస్తారని ఎట్లు చెప్పట.

కం. విని కని పెద్దల పలుకులు
మనవలెఁ బరిపూర్తిఁజెంది । మనలక లోనే
పనుపడఁ గోరుచు నుండిన
మనుజుఁడె పరిపూర్ణుడగును । మహిలో వేమా ! 4405
పెద్దల వాక్యములు విని భేద ప్రఖ్యాతులు సంపాదించుకో.

కం. విని కలయుకలను బాయును

కని కలిసిన కాంతః గూడి | కలయుం బాయుం

గని కలియఁబ్రేమ పోవునుఁ

కని కొనఁగాఁ బ్రేమ యెదియొ | కనరా! వేమా! 4406

ఉపమ పలన యుపదేశము పలన యొక్కరకముండునా!

కం. వినియుండెడి. జనమెల్లను

చనిపోయిన వారి పుణ్య | సత్కథవెలమిన్

వినవలె, కనవలె, ననవలె

ననిమిషునకు నైన దెలియ | దంత్యము వేనూ! 4407

పూర్వగాథలను పుక్కిట నుంచుకొని పూజ్యుడవు గావలయును.

ఆ. వినియు వినకయుండు | వెట్టివాడై యుండు

కనియు కనక యుండు | కడఁగియోగి

మనుజు వరులచేత | మఱిపూజఁ గొనుచుండు ||వి|| 4408

మహాత్ములు జెఱులవలె మసలుతుంటారు.

ఆ. వినియు వినకయుండు | కనియుఁ గానకయుండు

తలఁచి తలఁపకుండు | దానుయోగి

మనుజు వరులచేత | మఱిపూజఁ గొనుచుండు ||వి|| 4409

మనుజులు పూజించినవారు మహాత్ములు గారా!

కం. వినుకరి కనుకరిఁ గోరును

కనుకరి యా కాంతఃగూడ | గవయుం గోరుం

గనుఁగొనఁ బ్రేమను బోరలును

ఘనతర మోహంబు చేటు | గదరావేమా! 4410

విన్నంతపలన, కన్నంతపలన కోరిక లూరును.

కం. వినుమా నిటలముఁ జేరఁగ

ఘనమగు నొకశక్తి కలదు | కడుజిత్రముగాఁ

గనుఁగొన దానికి నవ్వల

గనకంబను జ్యోతిఁగలదు | కనుమా! వేమా! 4411

నిటలముపై నున్న సహస్రారములో “సోఽహం”ను జూడుము.

ఆ. వినుర నరకమెట్లు | కనకుండ నందున్న
గురునిజేరి మర్క | మెఱుగునంత
వీలు కలుగునతఁడు | మేలుమార్గము చూప ||వి|| 4412
గురుని గురితో నరకము నాశనమగును.

ఆ. వినుర నరకమెల్ల | వెలిమూసి వాయువుల్
మనసులోనఁగూర్చి | మర్కమెరిగి
ఆత్మలింగ పూజ | నంటిన ముక్తిరా ! ||వి|| 4413
పంచవాయువుల బంధించి ఆత్మలింగా న్నర్చించుటే అంతరముక్తి.

ఆ. విను వివేకమనెడు | వింత గొడ్డలిచేత
నలయ విద్యయనెడు | నడవి నటికి
బ్రహ్మయం దెఱింగి | పాటించినంతట
ముక్తిఁ జూడవచ్చు | మొనసివేమ. 4414
వివేక కుఠారముచే అజ్ఞానాటవిని అంత మొందించు.

ఆ. విప్రవరుఁడు చెడ్డ | పిండంబుఁ దినబోవు
పేరటమున కరుగుఁ | బెండ్లిపడుచు
కులముమొదలు పోవఁ | గూలెపో మానంబు ||వి|| 4415

“ క. కులము చెడ మాన మేగును
కలిమి నశించంగ బుద్ధి కంగారెత్తున్
శైలయువతి పొందు తీరిన
కళవళపడి మనసు కప్పగతు లందుక్రియన్ ”

ఆ. విప్రవరుల మనుచు | వేదంబుఁ జదువక
ప్రాకృతులను జూచి | పరిహాసించు
ధరణి సురలకన్న | దాసరి మతమెచ్చు ||వి|| 4416
బ్రాహ్మణులకన్న సాతానశైష్టవులే మిన్నయని వేమన్నసూక్తి.

ఆ. విప్రవరుల మూర్త | వివరము నమ్ముచుఁ
బెద్దల నొగిఁగూర్చి | పెండ్లిచేయు
నువిద ముండయా ము | హూర్తము నిజమెట్లు ||వి|| 4417
మహూర్త బలిమే యున్న ముండెంచకవాలి ?

- ఆ. విప్రవరులయందు । విహిత కర్మలయందు
 నీతినుంచువాడె । నిల్మలుండు
 భక్తిగలుగువాడె । పరమార్థ పరుడయ్యా ! ॥వి॥ 4418
 సద్బ్రాహ్మణులను సత్కరించినవాడె సరసుడు.
- ఆ. విప్రునెంగిలాకు । వీధికుక్కలపాలు
 మాలపుల్లెయైన । మానితంబు
 మంతుకెక్కునాకు । మాలపుల్లె యటండు ॥వి॥ 4419
 మాలవాడు తిన్న విస్తర మంచిది.
- ఆ. విప్రులెల్లఁ గూడి । వెట్టికూతలు కూసి
 సతి పతులనుగూర్చి । సమృతమున
 మును ముహూర్త ముంచ । ముండెట్టులాయెనో ॥వి॥ 4420
 ముండహేయటకు ముహూర్తమన్నదా ?
- ఆ. విమల చక్రమందు । వింతలన్ని తెలిసి
 సమపు గాలిచేత । సన్నుతింపఁ
 గనఁగరాదు మహిమ । ఘనులకైననుగాని ॥వి॥ 4421
 సహస్రార చక్రములో సమీరమును జూచిన సత్తబ్బను.
- ఆ. విమలదృష్టిఁ బూని । విజ్ఞానమందక
 తమముఁ బాయరాదు । తథ్యముగను
 దమము మీరినంతఁ । తత్వార్థమందును ॥వి॥ 4422
 విమలదృష్టి వలన విజ్ఞానము దానివలన తత్వము కుదురును.
- తే. విమల నిర్గుణ తపమంది । వెఱవనేల ?
 నిత్యనైమిత్తి । కాచార నిపుణుడగుచు
 దివ్య పరిపూర్ణ దృక్కంది । తేజరిల్లు
 పేర్కొందు రెల్లెడఁ । గాదె ? వేమ. 4423
 ఘనులు విజ్ఞానము నారాధింతురు.
- ఆ. విమలస్పృహఁ బూని । విజ్ఞానమందలి
 తమముఁ బాయనగునె ? । తథ్యముగను
 దమము మీఱినంతఁ । దత్వార్థమందును ॥వి॥ 4424
 అజ్ఞానాంధకార మణచిన సుజ్ఞాన సూర్యుడుదయిస్తాడు

క. విమలాంత రంగమందును

సమగతియగు నిష్ఠఁబూని । సత్యముఁగనుటే
యమ మూల సంచితంబులు

క్రమముగఁ దెగ సత్యమమరు । గట్టడివేమా !

4424

అష్టాంగయోగములే ఆధారచక్రాని కాధారము

ఆ. వివర సరకమెల్ల । వెలిమూసి వాయువుల్

మనసుతోడఁ జేర్చి । మర్మమెఱిగి

యాత్మలింగపూజ । నంటిన ముక్తిరా ! ॥వి॥

4425

వాయువున హృదయమున పదిలపరచిన చిన్మయబ్రహ్మ చిక్కుతాడు

ఆ. విశ్వకర్మ గురువు । విశ్వంబునకు నెల్ల

బ్రణవమంత్రమొకటి । పరమగురువు

కర్మ కపుడు గురువు । గాయత్రి మంత్రంబు ॥వి॥

4426

గాయత్రీ మహామంత్రము కలుషముల నడచి కైవల్య మిచ్చును.

ఆ. విశ్వకర్మ పూజ । వేడ్కతోఁజేయఁగా

విశ్వము జననమయి । వెలయుచుండు

విశ్వకర్మయాది । విమల విరాట్టగు ॥వి॥

4427

విశ్వకర్మ జగత్సృష్టికి కర్తేనా !

ఆ. విశ్వకర్మపేరు । విశ్వదేవుండని

పుణ్య కార్య విధుల । బూజఁజేసి

నమ్మకుండువారు । సరకమునఁ బడరే ? ॥వి॥

4428

విశ్వకర్మ యొక్కడే విశ్వేశ్వరుఁడు విశ్వకర్మ కులముల వాదము

ఆ. విశ్వకర్మ మహిమ । వినఁగ విచిత్రంబు

విశ్వకర్మ మహిమ । శాశ్వతంబు

విశ్వకర్మలేమి । విశ్వంబు నిలుచునా ! ॥వి॥

4429

విశ్వ=సమస్తము; కర్మ=పనులుచేయువాడు. కర్మ=శాలి; విశ్వ

అయ్యెను కర్మ+శాలి=పనులుగలిగిన వాడు తుదకు “కంశాలి” అయ్యెను

ఆ. విశ్వకర్మలేక ! విశ్వంబు లేదురా !

విశ్వకర్మచేయ ! విద్యలన్ని

విశ్వకర్మలేమి ! విశ్వంబు పాడురా ||వి||

4430

విశ్వకర్మ లేనిదే విశ్వమెట్లు సృష్టయింది ?

ఆ. విశ్వకర్మలేని ! విశ్వంబు చూడరా

విశ్వకర్మ చేసె ! విశ్వమెల్ల

విశ్వకర్మ లేని ! విశ్వంబులేదయ్యా ! ||వి||

4431

చేసినవాడు విశ్వకర్మ గనుక విశ్వమను పేరాచ్చెను.

ఆ. విశ్వకర్మలేని ! విశ్వంబు మఱిలేదు

కుడువఁ గూతులేదు ! కోకలేదు

విశ్వమయుఁడె యట్టి ! విభునేలఁ దెలియరో ! ||వి||

4432

అన్నిటికి ఆధారమయిన వాడు గాబట్టి యితఁగా వేమన ప్రశంసించెను.

ఆ. విశ్వ కర్మసుతులు ! వెలయు దేవతలెల్ల

కానక తిరిగెదరు ! కష్టజనులు

అట్టివారి యెంగి ! లందఱు తిందురే ||వి||

4433

విశ్వాన్ని సృష్టించాడు గాబట్టి విశ్వకర్మ. యొకరింట తనడు వారింట మరొకరు తనని అధిభ్యత సంపాదించాడు.

ఆ. విశ్వకర్మసృష్టి ! వివరంబుగాఁజేయ

విశ్వమంతఁ దృప్తి ! వెలుంగుచుండు

విశ్వకర్మగాదు ! విమల విరాట్టయ్యా ! ||వి||

4434

విమల విరాట్టు విశ్వకర్మగా వేమన చెప్పెనున్నాడు.

ఆ. విశ్వతత్వమెల్ల ! విశదంబుగఁ దెలిసి

భక్తి మూలమెల్ల ! బాగు పఱచి

రక్షకత్వమందు ! రాజయోగివి కమ్ము ||వి||

4435

భక్తి, యుక్తి, శక్త్యానుసారముగా రమణీయమైన రాజయోగము చేపట్టవన్నాడు మనకవిరాజు.

ఆ. విశ్వనాథుడనుచు | విశ్వ కారణుడన్ను
విశ్వకర్మ వేధ | వినుతిఁ గనుచు
విశ్వకర్మయూది | విశ్వగురుండగు ||వి|| 4436

అది విశ్వేశ్వరుడే విశ్వకర్మయని వేమన వినుతించాడు.

ఆ. విశ్వనాథు నందు | విప్రుల యందును
వినయ మందు | వేద విధులయందు
భక్తి లేని వాఁడు పాపాత్ము | డిలలోన ||వి|| 4437
“వి” అదిలో నున్నవారిని విశ్వాత్మితులని వేమన వేద్యతో చెప్పెను.

ఆ. విశ్వమందుఁ బరుని | వివరంబుఁ గానక
పరమహంస నెట్లు | పట్టవచ్చు ?
మానసమున నిష్ఠఁ | బూనఁగవలెఁగాని ||వి|| 4438
మానసారాధన పరమహంసను పట్టుకొనుటకు ప్రాప్తైనది.

ఆ. విశ్వమందు బ్రహ్మ | విస్తరించుట గాక
వేతె బ్రహ్మమునికి | వెదక నేల ?
తగిలి యుండఁగాదె | తనలోనె బ్రహ్మంబు ||వి|| 4439
తనలో నున్న తత్వముఁ దెలియక తన్నులాడుతారెందుకూ ?

ఆ. విశ్వమనఁగ నేమొ | వినరించి చూడండి
విశ్వ మైదుచేత | వెలయుచుండు
విశ్వము మదిలోన | వెదకి వీక్షింపుడీ ||వి|| 4440
పంచభూత వినిర్మాణమైనదే విశ్వము.

ఆ. విశ్వము నడపంగ | విశ్వేశ్వరుండుండు
బ్రాహ్మణులకు నేల ? | పాటి దక్కె
వనములోని కోతి | వసుమతి నడపునా ! ||వి|| 4441
విశ్వము నడుపువాడు విశ్వేశ్వరుడు. అయిన మనాధిక్యతేమి ?

కం. విశ్వములో వెలి తానై
విశ్వాత్మితుండు మఱియు | విశ్వంభరుడై
విశ్వమునకు వేఱగుచును
విశ్వములో వెలుంగుచుండు | విడువక వేమా ! 4442
వేద వేద్యుడు శలిగాలిలో అంటి అంటు కుంటాడు.

అ. విశ్వ మూలమందు | విశ్వభావముఁ జెంది

పండియుండుఁ జేను | బట్టబైట

పండుననెడుచేను | భావంబు దెలియరో ! ||వి||

4443

పరిపక్వమైన మోక్షపలాన్ని మానస బీజముతో పండించుకో !

తే. విశ్వరూపము మదిలోన | నెలయఁజూచి

హ్రస్వ మమరంగ బుద్ధిని | నంది పట్టి

స్వస్వరూపముఁ గనువాఁడె | సజ్జనుఁడు

శాశ్వతానంద మందగఁ | జాలు వేమా !

4444

[హ్రస్వము = కురుచ : మదిని కుదించి భక్తిని పోషించి పరమును పట్టుకోమన్నాడు.

ఆ. విశ్వ రూపుఁడైన | విశ్వేశ్వరుండుండు

విశ్వమందుఁ దాను | వెలుఁగుచుండు

విశ్వకర్మ తానె | విశ్వంభరుండయా ! ||వి||

4445

[ప్రపంచాన్ని భరించినవాడు విశ్వంభరుడు.

సీ. విశ్వవిరాడ్రూపి | విశ్వకర్మనంగను

విశ్వాసహస్రాక్ష | విశ్వకర్మ

విశ్వరూపుఁడు తృప్త | విశ్వకర్మనంగను

విశ్వవిశాంపతి | విశ్వకర్మ

యని వేదముల నిట్లు | వినుప్రజ్ఞచేఁ బల్కు

దెలిసినారే మున్ను | తేటఁబడఁగ

నావేదగోచరుం | డా నిత్యవర్తియు

నా విరాణ్మయమూర్తి యామహాత్ముఁ

డౌ మహాదివ్య పురుషుండ | నాదియోగ

కల్పితుండును దైవోక్త్య | కారణుండు

గుణములకు నెల్ల బ్రామర్త్యయై | కొమరు వసుధ

వెలసె నభిరామ రూపుఁడె | విసరవేమ.

4446

తనగురువగు అభిరామయ్యను విశ్వకర్మ వంశోన్మత్తుడు గావున గురుభక్తిని నిరూపించెను.

ఆ. విశ్వ సింహరాని । విశ్వంబు మఱిలేదు

కుడువఁ గూడులేదు । కోకలేదు

విశ్వమయుఁడై యైన । విభునేల ? దెలియరో ! ॥వి॥ 4447

విశ్వాత్మీతుఁడు తనలోనే సర్వమంచుకొన్న నిదాహరములకు నెలవేసి ?

క. విశ్వాస ఘాతకులెయై

వేశ్యల మేమేయటనుచు । వెలలుగొనుచునా

శాశ్వత లాభము నొందుచు

విశ్వములో దొంగలనఁగ । వెలసిరివేమా ! 4448

వెలయాండ్రు విట కాండ్ర నిలువెల్ల దోచుకొంటారు.

క. విశ్వోత్పత్తికి నజాడని

విశ్వము రక్షింపఁ బెంప । విష్ణుండని యీ

విశ్వముఁ జెరుపఁగ హరుండని

విశ్వేశుల కిట్టిపేర్లు । వెలసెను వేమా ! 4449

త్రిమూర్తులు సృష్టి స్థితి, లయ కారకులు (వేదప్రమాణం)

క. విషమును బొరసినఁ బొలియడు

విషదిందీవర దళంబు । విధమున మఱితా

విషయారి వర్గములలో

విషములు తనుఁబొరయకుండ । వేమననేర్చున్. 4450

సర్వమా సమత్వమున గనిన వానికి విషమని నీరని యుండదు.

క. విషయములఁ దెరలి పొలుపుగ

విషయము లంటక మహాత్ము । విధమున ధరలో

విష సంసారమ్మును విడి

విషయములన్నియును గెల్వ । వేమననేర్చున్. 4451

విషయ లాలత్వము లేక విషయముల సంగతుల కూలంకషముగా

తెలిసినకోవిదుఁడీ వేమన

క. విషయములఁ బొరలి రోయక

విషమంటిన గతినిజూచు । విధమున ధరలో

విషనమము లాయె సుఖములు

విషయమ్ములఁ గూడకుండు | వేత్తలు వేమా! 4452

విజ్ఞానవేత్తలు విషయముల విధానములు గుర్తించి వాటిని విడిచి పెట్టుదురు.

క. విషయము లొరసిన నొరయఁడు

విషయేంద్రియ పరదళంబు | వివరింపంగా

విషమారి పట్కమను దు

ద్విషయములను బొందకుండ | వేమననేర్చున్. 4453

విషయ పట్కము విడచిన విజ్ఞాని. వేమన

తే. విషయ సంబంధమూలమై | వెలయు సుఖము

భూరి సంసార జలధిలోఁ | బొర్లి మునిఁగి

* అంగనానక్త చిత్తులై | వెలయుచుండు

మోహమును వీడలేకుండు | మురిసివేమ. 4454

యతితప్ప; అంతులేని సంతులతో సంసారక్షాపమున చింతతో నుంటారు.

ఆ. విషసహితులు | విషధరు లెన్నఁగ

వృషభ వృషణములను | విఱియఁగొట్ట

నఘమువచ్చుఁ గడకు | న్నాయువుఁగొదవగు ||వి|| 4455

గణము తప్ప; గిత్తలకు బుడ్డలు గొట్టుట పాపమని అన్నాడు.

ఆ. విష్ణు గర్భమందు | వెలసెను లోకమ్ము

లందు సకల జీవు | లమరఁ గలవు

ప్రాణికోటు లెల్లఁ | బరగవైష్ణవులయా! ||వి|| 4456

“సర్వమును విషమయమని శాంతి బొందు” (భాగవతం)

ఆ. విష్ణు దుర్భుద్ధిచే | పృథివిలో శివమూర్తి

మోహిస్తానఁ జూచి | మోహపడెడు

వారికున్న చుదము | నరులకుండఁగ లేద ! ||వి|| 4457

జగన్మోహిని విలాసాన్ని వీక్షించి శంకరుడు కింకరు డయ్యాడు.

(అమృత మధనము)

ఆ. విష్ణు నంశమందు | వివిధ విరక్తులు
కలుగునట్టి వెల్లె | గాలద్రోక్కి
నిలిచిచూడఁ గాను | నిశ్చల తత్వంబు ||వి||
వీరశైష్టవులు కలవానిని విసర్జించి కైవల్యానికి ప్రాకుతారు.

4458

ఆ. విష్ణు భక్తులెల్ల | వీభూతి పాలైరి
శివుని భక్తులెల్ల | సిద్ధులైరి
భక్తులెల్ల జీవి | పాలుగాఁ బోయిరి ||వి||
విభూతి=విశ్వరూపు; సిద్ధులు=అణిమాది ఆప్తసిద్ధులు.

4459

ఆ. విష్ణు భక్తులెల్ల | వెలిబూచి పాలైరి
వాదమేల? మతవి | భేదమేల?
దెలియ లింగధరులు | తిరుమంటి పాలైరి ||వి||
శైష్టవులు మన్నుధరించి దహనముచేయుట వలన బూడిద పాలు,
శైష్టవులు విభూతిధరించి పాతిపెట్టుట వలన మట్టి పాలు.

4460

ఆ. విష్ణుయోని కాదె | వివరించి చూచిన
శివుఁడు లింగముగద | సిద్ధము గను
రెంటి కళల నందు | నంటెను బ్రహ్మంబు ||వి||
విష్ణువు శైత్రము, శివుఁడు బీజము.

4461

ఆ. విష్ణువునకు సొడ్డు | వృషభాంకునకు సొడ్డు
బ్రహ్మకై న సొడ్డు | బలువుగాను
వేమనకొక సొడ్డు | వేసితి ననిచెప్పు ||వి||
అన్నివిధాలా అందరి కపనిందలే!

4462

తే. వీగిలాగుచు గాలిని | విడిచిపెట్టి
యారు చక్రంబు లందది | యమరుబట్టి
మేరు శిఖరముపై నున్న | మిహిరుఁడెవఁడు?
నాఁడె బ్రహ్మంబు తెలియంగ | వలయు వేమ.
మిహిరుఁడు=నూత్యుఁడు; స్వరసంచారాన్ని జరిపి జ్ఞానివి కమ్మన్నాడు

4463

- ఆ. వీటిదాని పొందు | విడువజాలని వాడు
చచ్చుదాక మోయు | జాప గుడిసె
భాగవతుల పట్టు | బాపంగ నోపడు ||వి|| 4464
“ విధముచెడి యీటివానికి దగుల్కొంటే చచ్చినదాకా చాపలమోతే ”
- ఆ. వీడవలయు వారి | గూడిన నెగ్గగు
వీడు వాడలందు | వెలసి వాడు
పాడుచేయు పనులు | పరిపాటియే కదా! ||వి|| 4465
దుర్జనులకు దూరంగానుండుము.
- ఆ. వీనులందు నదేమొ | వినిపింప నా దనుచు
యెదిరించి తెవ్వరై న | పేద వటంచు
పల్లాలగొట్టేరు | మాట్లాడ బోకురా! ||వి|| 4466
ఎదురు మాట్లాడు వానిని ఎండ్లాడ గొడుదురు.
- ఆ. వీనులందున బల్కె | వీర్య నాథుని తోడ
వాదులాడంగ వలయు | వేడ్కలలర
వాదులాడకపోతే | పునికెట్లు గలుగురా! ||వి|| 4467
* గణములు యతులు తప్పు ; వీర్యనాథుడు = శివుడు
- ఆ. వీనులందు వినెడి | వేడుక గుఱిదాట
బూని ప్రణవ రవళి | భోరు కొనెడి
స్వానుభవము గోర | సన్యసింపంగవలె ||వి|| 4468
ప్రణవ నాదాన్ని శ్రవణ రంధ్రములో విన్నవాడే జ్ఞాని.
- ఆ. వీరవర మహేశ | విభవంబు జేపట్టి
బాహ్యవిద్యచేత | బరగు టెట్లు?
పురికి సింహమెఱిగి | పోయిన చందంబు ||వి||
వీరశైవ మతాన్ని విమతించాడు.
- ఆ. వీరశైవ ధర్మ | విధము లెఱిగియు
బ్రహ్మవిద్య మీద | బరగె నేని
చెలగి పులికిబంటు | సింగపు బిల్లయా ||వి|| 4470
వీరశైవులు బ్రహ్మమును బడసిన విశ్వాత్మీకులు గారా!

ఆ. వీరశైవ మనెడి | విభవంబు చేపట్టి
బ్రహ్మవిద్య మీఁదఁ | బరగకున్న
పూరికి మృగరాజు | పోయిన చందంబు ||వి|| 4471
శైవులు బ్రహ్మము నెరుగనిపడల పనికిమాలినవారు; పూరి = గడ్డి.

ఆ. వీర్య వృద్ధిలేక | పట్ట చచ్చినజీవి
దాసి యింటికి పోయి | దిగులుచేత
విషయించ లేకను | నెఱవయై కూర్చుండు ||వి|| 4472
పుంస్తవ్యులు లేనివానివలె పొండికలేక అర్థంగా ఆకతాయిగా ఉంది.

ఆ. వీరుడైనరాదు | వినయమున్నను రాదు
చదువులందు రాదు | నటలరాదు
జన్మపాకముననె | సఫలమానయలకు ||వి|| 4473
జన్మ సంస్కారముచేత సర్వమూ సిద్ధించును.

ఆ. వీరుడైన లేదు | విద్యనేర్చినలేదు
నత్కులమునలేదు | నటలలేదు
జన్మఫలమెకాని | జపించినను రాదు ||వి|| 4474
పూర్వపుణ్యము లేక ఏమయూ అందీ పొందదు.

ఆ. వీలుగ జడలు పులి | తోలు విభూతియు,
గక్షపాలలు పది | లక్షలైన
మోతచేతుగాకి | మోక్షంబు లేదయా? ||వి|| 4475
జడలు, విభూతి, పులితోలు, కక్షపాలలు ధరించుట కక్షలు పెంచుటకే మోక్షానికి గావు.

ఆ. వృక్షములకు మంచి | వ్రేళ్ళురెమ్మ చిగుళ్ళు
మత్స్యముల కందంబు | ముక్కు చెవులు
పక్షుల కందంబు | పల్కులాక లేచయా ||వి|| 4476
సృష్టి, అందాన్ని పొండికగానే జెప్పాడు.

ఆ. వృక్షనామము వేతె | వృక్షంబు నొక్కటే
పుష్పనామము వేతె | పుష్ప మొకటే
ఫలనామము వేతె | ఫలమెల్ల నొక్కటే ||వి|| 4477
నామరూపములు వేరుగానున్ననూ అసలు పదార్థమంతయూ నొకటే.

ఆ. వృశ్చికంబును కుక్క | వ్రేలాడుటయుఁ జూచి
పండ్లగఱచియు దాన్ని | పట్టబోతె
ముక్కుపై కొండెతో | చూట కుండిశుచునా ? 4478
దుష్టులకు దూరముగా నుండుట మేలు.

ఆ. వెండికొండ పసిడి | కొండయు దనకుండ
దేవుఁడేల బోయి | తిరిపె మెత్తె ?
ఆతఁడెంతటి ఘనుఁ | డైన నడుగ కుండఁ
దీరదయ్య భువిని | తివిరి వేమ. 4479

యాశ్వురునకు కైలాస మేరుపర్వతములు కెందును వెండి బంగారు
కొండలుండగా ఆడుక్కుంటున్నాడు. దీనికి కర్మమే ప్రధానము.

ఆ. వెడగువేత్త యనుచు | వినఁగన రీనరుల్
వేయు మార్గములను | వేలుపజుఁడె
అతఁడు సృష్టికర్త | అంతకు గురుఁడెన్న
నతనికి దులయేది ? | యరయ వేమ. 4480
సృష్టికర్త యైన బ్రహ్మకు సాటిలేరు.

ఆ. వెడలివచ్చు వేళ | వెనుకఁ బోయెడివేళ
తేనులేదు కొంచుఁ | బోనుబోడు
ధనమెచటి కరుగునొ | తానెందుఁ బోవునో ! ॥వి॥ 4481
జనన మరణము లప్పుడు ధనము తెచ్చుట పట్టుకపోవుట లేదు మధ్యనెందుకు?

ఆ. వెతకి కానలేడు | వేదాంత వేద్యుడు
తత్త్వవేత్త లేడు | ధరణిలోన
గలిగె నేనతఁడు | కనబోవ మఱిలేడు ॥వి॥ 4482
మహాత్ములు మానవులలో కలసి మెలసి యుండుటచేత కనుగొనుట కష్టమే ?

ఆ. వెతకి కానలేడు | వేదాంత వేద్యుని
తత్త్వవేత్తఁ గలఁడు | ధరణిలోన
కన్నవారి కెల్ల | కనబడఁ డెప్పుడు ॥వి॥ 4483
తత్త్వవేత్త తరిస్తేగాని తెలియబడదు.

- ఆ. వెతకి కానలేరు | వేదాంత వేద్యుని
నుత్తముండె కాంచు | నుర్విమీడ
కలిగెనే నతనిని | గానంగలేరయ్యా ! ||వి|| 4484
విజ్ఞానవేత్తలు వెతకి గనబడరు.
- ఆ. వెతలు దీర్చువాడు | వేదాంత వేద్యుడు
రతులనేల వాడు | రమణుడగును
సతిని బెనగు వాడు | సంసారయోగిరా ! ||వి|| 4485
వేదాంతవేద్యుని, రసికుని, సంసారయోగుల సహజస్వరూపము చిత్రించాడు.
- ఆ. వెతలు పుట్టిచచ్చు | వివర మెఱుంగక
జతుకమంటు రీతి | జారుడగును
గతికి హితవుఁ గనఁడు | కామాతురుడయి ||వి|| 4486
జతుకము = లక్క ; కామాతురులు గతికి లొంగి మతులుచెడి వర్తింతురు.
- ఆ. వెదక వెదక దొరకు | వేదాంత వేద్యుడు
వెదకువానిఁ దాను | వెదకు చుండు
వెదకనేర్చి నట్టి | వెరవల్లు గలరాఁకో ! ||వి|| 4487
మంచిగురువును శిష్యుఁడు వెదకిన, శిష్యుని గురువు వెదకును.
- ఆ. వెదకి, వెదకి, వెదకి | వేసారి, వేసారి
తిరిగి, తిరిగి, తిరిగి, | దిమ్మతిరిగి
బొమ్మలాటఁ జూచి | పోబడిగంటిరా ! ||వి|| 4488
మతి స్థిమితముగా లేక తిరుగుట దిమ్మతనమునకే.
- ఆ. వెన్న చేతఁ బట్టి | వివరంబుఁ దెలియక
ఘృతముఁ గోరునట్టి | యతని భంగి
తాను దైవమయ్య | దైవంబుఁ దలఁచునే ||వి|| 4489
తనలోనున్న దైవమును తెలియలేక తీర్థయాత్రలవెంట తిరుగనేల ?
- ఆ. వెనుకఁ జూత మన్న | వెనును గప్పపు గుంట
ముందు జూత మన్న | మురికి గుంట
వెలఁదిఁ జూచి నరులు | వేడుకపడుదురు ||వి|| 4490
వెలదిని వెనుకా ముందూ విమర్శించి జూచిన అసహ్యమే !

ఆ. వెన్నుఁ దగిలియుండు | విడువక నిరతంబు

చిన్ననాఁటి నుండి | చెలిమిఁ జూపు

అన్నదమ్ములకును | నాపుఁడై యుండురా ||వి||

4491

కుటుంబమును కూలంకషముగా బాగుచేసినవాని లక్షణములు చెప్పెను.

ఆ. వెన్నెల నిలుచుండి | వేపాకు పడవేసి

యడ్డసరపు రసము | నందుఁ బోసి

కరుగ రాగి యమరి | కాంచనంబగునయా ||వి||

4492

బంగారుయోగము సంగతి తెలిసినవారికే ?

క. వెయ్యారు నదుల జలములు

తీయ్యక మఱి మునుగఁ బోవ | ద్రిప్పటఁ కాదా !

కొయ్యగులామునకు జ్ఞానము

వెయ్యెనను దెలుప రాదు | వినరా ! వేమా !

4493

తెక్కకు మించిన యాత్రలు సేవించుట తెలివితక్కువవారి లక్షణము.

క. వెయ్యారు కతుల జలనిధి

తీయ్యని ననిశంబు గలయఁ | ద్రిప్పట యరుదా !

కొయ్యకు దా సుజ్ఞానము

వెయ్యి విధంబులను జెప్ప | వృధరా ! వేమా !

4494

మార్గులకు ముక్తివిధానం చెప్పట సాధ్యముగాదు.

క. వెయ్యేల నుడువ వలదిఁక

నయ్యా ! రామయ్య ! నయము అజ, హరి, హరులన్

వెయ్యేండ్లు తపమొనర్చిన

నియ్యరు మోక్షంబు | భవిని వింతవుగ వేమా !

4495

ఆత్మరాముని విడవి అజరుద్రాదుల పూజచేయుట కుజన మార్గమే.

ఆ. వెఱపులేక గురునివి | వేడుచు వేసారి

స్థిరముగాను బూజ | చేసి, చేసి

పరముఁ గన్నవాఁడుఁ | పరిపూర్ణయోగిరా ! ||వి||

4496

గురుకరుణా కటాక్షణములచే పరిపూర్ణుఁడు తెరవునిగంటాడు

ఆ. వెఱపు మొదటికి విడిచి | వెడలెడివాయువు

కచ్చుఱ్ఱి గట్టి | కాళ్లుదీసి

తరుసు తరుసు, శివుఁడు | తారకంబున చిక్కు ||వి||

4497

శ్వాసగతులను అతులితముగా నడపిన శితికంఠుఁడు చేరువలోనే ఉండును. శితికంఠుఁడు = ఈశ్వరుఁడు.

ఆ. వెఱపు దీరిన వాఁడె | వేదాంతి యనబడును

కూడుఁబెట్టిన వాఁడె | గుణయుతుండు

మనసు నిలిపిన వాఁడె | మాన జ్ఞానుండగు ||వి||

4498

“ అన్నమిచ్చినవాని, ఆలినెచ్చినవాని అపహసించుట హాని ఓకూన లయ్యు ” (జానపద శేయము).

క. వెఱవని మది దృఢ విజ్ఞత

పరమును గమకించి లోనఁ | బదిలము గాఁగన్

స్థిరూప మంది పొందెడు

గుఱియగు పరిపూర్ణమందుఁ | గూడర వేమా !

4499

పరిపూర్ణముయొక్క గురిని బట్టబయలుగా చెప్పేడు.

క. వెఱవవలెఁ బాపమునకును

వెఱవఁగవలె మరణమునకు | విశ్వములోనన్

మఱవఁగవలె సంగమముల

మఱి మఱవంగవలదు మేలు | మహిలో వేమా !

4500

భావము మారినా, భద్రభూపాలునిదే యీపద్యము తుద్రముగాదు.

క. వెఱవవలెఁ బాపములకును

వెఱవఁగవలె ఋణములకును | విశ్వము లోనన్

మఱవవలె బరులనేరము

మఱవంగావలదు మేలు | మహిలో వేమా !

4501

వేమన స్వకపోల కల్పితనీతి పద్యములు అజియత్యయలే లేనపుడు కృత్రిమ రత్నయలే !

ఆ. వెట్టినక్కల వలె । వేదముల్పదివీరే!

యాశ్రమంబు లెఱుంగ । రయ్యగాండ్రు

వేదసార మంత । వేమన యెఱుగును ॥వి॥

4502

వేదసారము తెలియని విజ్ఞానులు వెట్టినక్కలే!

ఆ. వెట్టి బట్టు వాని । వినయంబు లధికంబు

చెడ్డముండ ముసుగు । చెలంగిపెట్టు

చెడిపె కొడుకు మిగులఁ । జేయు నాచారంబు ॥వి॥

4503

యదార్థాన్ని యధాతథంగా చిత్రించుటే వేమన కవితాశైచిత్ర్యము.

ఆ. వెట్టి మొద్దు కేల? । వేదశాస్త్రంబులు

ముద్దులాడి కేల? । ముసలి మగఁడు

చద్ది మిగులనింట । సంసార మేలరా! ॥వి॥

4504

అంతఃపురములోనుండి యీతాకుగుడిశవరకు ఆకళించుకొన్న

అనుభవశాలి వేమన.

ఆ. వెట్టివానికైన । వేషధారికి నైన

రోగికినఁ బరమ । యోగికిన

స్త్రీలఁ జూచినపుడు । చిత్తంబు రంజిల్లు ॥వి॥

4505

అతివలన జూచి అందరిమతులు కతకాలని బుద్ధిబుట్టును.

ఆ. వెట్టివాని మిగుల । విసిగింపఁగా రాదు

వెట్టివాని మాట । వినఁగ రాదు

వెట్టికుక్కఁ బట్టి । వేటాడఁగారాదు ॥వి॥

4506

తేలిపిత్తువ వాళ్ళతో సలహా, సహవాసము చెడ్డతెచ్చునేమా!

ఆ. వెట్టివేషములను । వేసికొంచు తిరుగ

గట్టికుక్క తెలుపు । గాదు సుమ్మి

పుట్టెలోని గుణము । పూడ్చింప జనవలె ॥వి॥

4507

“పుట్టెవ బుట్టిన బుద్ధి పుడకలతోనే పోవాలి” (అర్యోక్తి)

కం. వెఱువని మది దృఢజ్ఞప్తిని

పరమును గమకించి లోన । పదిలము గాగన్

స్థిరరూపమంది పొందెడు
గురియగు పరిపూర్ణమందు । గూడుర వేమా!
భీతిచెందక. నీతి విడువక, భ్యాతిగలవానినే కాంక్షించుము 4508

ఆ. వెలది చక్కదనము । వెర్వనై న యీడును
విభుని కరుణలేమి । విగతి నుండు
నీదుకరుణ లేమి । నేర్పులు కొఱగావు ॥వి॥ 4509
భర్త పెప్పు పొందని భామిని ఘనతలు కొరగానివే !

ఆ. వెలది సొంపుఁ జూచి । విట్టవీగుటలేల ?
గలికి గుణము కాదె । కారణంబు
చలనచిత్త వృత్తి । జారినోకే యబ్బు ॥వి॥ 4510
స్త్రీలు నాలుగు జాతులు: పద్మినీ, హస్తినీ, చిత్తినీ. శంఖినీ జాతు
లై యుండును.

క. వెలయాలి వలన గూరిమి
కలుగదు మఱి కలిగెనేనిఁ । గడ తేరదురా!
పలుగురు నడచెడు తెరువున
బులుమొలవదు మొలిచెనేనిఁ । బొదలదువేమా! 4511
మకుటము మార్చి వికట కవులు వేమన కంటగట్టెను.

ఆ. వెలయు పరమతత్వ । విభవంబు దెలియక
బ్రహ్మ విద్య చేత । బరగుటెల్ల
వూరికున్నగహరి । పోయినచందంబు ॥వి॥ 4512
గహరి = గస్తీ తిరుగుట ; ఆధారము లేకుండా అందింపనుట వివేకము.

తే. వెల్లకుక్కల యెంగిలి । విశద మామె
బడుచు వేశ్యల యెంగిలి । ప్రాప్తమామె
జెడుగు యెంగిలి యంతకు । శ్రేష్ఠమామె
నిష్ఠమగు వారి యెంగిలే యెగువేమ. 4513

సంసారాన్ని రోసి సానికొంపలకు భిక్షానికి తిరిగే కుక్షింభరులగూర్చి
చెప్పినదీ పద్యము.

క. వెలిచూపు లోనచూపును

కలయంగా నొక్కచూపు । గా జూచిన యా
నిలకడగల యోగ్గిందుడే

సలలిత సుజ్ఞానుడిలను । సదమల వేమా !

4514

అంతర బాహ్యముల జ్ఞానముగలవాడే అభివందనీయుడు.

క. వెలిప్రపంచాది వృత్తుల । గలియ నొక్కి

మనసు మాయలనెల్లను । మాపి సొక్కి

సత్య సమదృష్టిబూనుట । సమ్మతంబు

సాధు హితమును బరదము । సతమువేమా !

4515

సమగృప్తి సాధువులకు సదృశణము.

ఆ. వెలివసింపుచుందు । వెట్టి కులమువారు

కానిపోని పనులు । కలిగె నందు

తాము కానలేని । తరబడి ఘనునై న ॥వి॥

4516

కులతప్పులు వేసే వర్గాలవారిని కూలద్రోశాడు.

ఆ. వె ల్లివచ్చునాడు । మల్లి పొయ్యేనాడు

వెంటరాదు ధనము । కొంచబోడు

తాను యేడబోను ? । ధనమేడ బోవునో ?

4517

భూమిమిదికే ధనము చచ్చినప్పుడుగాని పుట్టినప్పుడుగాని లేదు.

క. వేడుక మదిలోఁ జూడక

తోడగు నాయెఱుకమీటి । త్రొక్కుడుపడకా

బాడను మఱచినవాడే

వేడుకఁ బరతత్వమంది । వెలయునువేమా !

4518

వింతలను వీక్షించక మంతనములను మాయమరచినవాడే మహాత్ముడు.

ఆ. వేడుచున్నయట్టె । వినయంబుఁ జూపుచు

గోత దింపు సుమ్ము । కొండెగాఁడు

చెప్పరాదువానిఁ । జెఱుచును దుదకెల్లా ॥వి॥

4519

చాడిలను చెప్పేవాడిని సరసకు జేరిస్తే చక్కని కొంపలను ముక్కలు జేస్తాడు.

ఆ. వేడుబట్టువాని । వినయంబు లధికంబు
 చెడ్డముండ ముసుగు । చెలంగివెట్టు
 చెడిపెకొడుకు । మిగులచేయు నాచారంబు ॥౩॥ 4520
 చెడిపె కొడుకు చేసే ఆచారములతి చిత్రముగానుండును.

తే. వేదగీతంబులను మించి । వెలయువాని
 నాదబిందువు కళలంటి । నయముగాను
 సాధకంబునఁ జొచ్చుటే । సన్మతంబు
 జన్మసార్థక్య మప్దన । జనునువేమ. 4621
 చాడు, బిందు, కళలంటి వేదాత్మితుని అడుకోమన్నాడు

క. వేదంబునఁగా వాదము
 వేదంబుల నంటియుండు । వెన్నుఁడు, శివుఁడు
 న్నాదిదగు మూలమందును
 భేదా భేదములులేవు । పేర్కొనవేమా! 4522
 వేదములలో వివక్షతయే లేదు.

క. వేదంబుఁ జదివి విప్రులు
 వాదంబులు మాని తనరు । వస్తువుఁగనిరా
 మోదంబునంటి తమలో
 భేదంబుల నడఁచువారె । పెద్దలువేమా! 4523
 వాదభేదములు లేని ప్రాజ్ఞులే పెద్దలు.

క. వేదంబుఁ జదివినంతట
 వాదంబులకొఱకె శాస్త్ర । వాంఛలు గలుగున్
 భేదంబు కలిగినంతట
 లేదందురు దానఫలము । లేశమువేమా! 4524
 భేదబుద్ధి గలవానికి వేదోప యోగమేమి ?

క. వేదము చావడిమాటలు
 వేదాంతము పట్టుగొమ్మ । విధి దెలియఁదగన్

నాదమె యోగవశంబని

సారముగ జగతిలోన | చాటరవేమా !

4525

రచ్చబండ దగ్గర ముచ్చటించుకొను మాటకే చానడి మాటలు.

క. వేదమును జదివియు | విజ్ఞప్తులై కాని

యడుగు గతికె వచ్చి | రందరిట

బ్రహ్మమహిమఁదెలిసి | బ్రతికిన బ్రతుకయా ||వి||

4526

బ్రహ్మను తెలియని వాని బ్రతుకు బ్రతుకు కాదు.

క. వేదము బాపని మాటలె

వేదాంతము పట్టు | గొమ్మ విబుధులకెల్ల

న్నాదిమ ముఖవచనంబిది

సాధకమని జనులకెల్ల | జాటరవేమా !

4527

వేదములు తొల్లి పలికిన పలుకులు.

ఆ. వేదములనుఁ జదివి | వెరవేమి గాంచిరి

యరిగి తిరిగి వత్తు | రందరిండ్ల

బ్రహ్మమహిమఁ దెలిసి | బ్రదుకుట నిజమయా ! ||వి||

4528

వేదము చదువుట వీధుల వెంబడి యాచనకేనా !

తే. వేదములలోని యుక్తిని | వెలయఁజూచి

యోధయై యున్న వానికి | నుపముతోడు

వాదులేకయ మదిలోని | వైరి నడచి

యిష్టులను గూర్చి తాఁ గనుఁ | బుట్టివేమ.

4529

తనలోనున్న విరోధిపట్టుము నడచినవాడే ! ఆగమవిధుని కన్న మిన్న.

ఆ. వేదమూలమెల్ల | విశ్వకర్మయై యని

వేదములను బల్కు | విధముఁదెలిసి

నమ్మకుండువారు | నరకములోఁ బడరె ||వి||

4530

అసలు మూలము విశ్వకర్మ కాదన్నవాడు కష్టుడు.

క. వేదమెగా పడిమాటలు

వేదార్థంబెల్ల చదువు | విప్రులకెల్లన్

వేదమె బండ చయంబని

సాదరముగ జగతిలోన | చాటురవేమా !

4531

వేదసారస్వతము విజ్ఞానుల కవసరమా !

క. వేదమెప్పుడు విడి మాటలె

వేదార్థంబెన్నఁ జదువు | విప్రులకెల్లన్

భేదము భండన విధమని

సాదరముగ జగతిలోనఁ | చాటురవేమా !

4532

వాదోప వాదములకే వేదసారస్వతము.

ఆ. వేదవిద్యగాదు | వీర విద్యయుగాదు

బాధవిద్యగాదు | పరువుగాదు

మధురమైన యట్టి | మనసు నిల్పెడి విద్య

సాధువిద్య యెన్న | జగతి వేమ.

4533

మనసుని నిల్పినదే మహత్తరవిద్య

ఆ. వేదవిద్యలెల్ల | వేశ్యల వంటివి

భ్రమలఁ బెట్టితేట | పడఁగ నీవు

గుప్తవిద్య యొకటి | కులకాంత వంటిది ||వి||

4534

వేదవిద్యవేశ్యా లొలరకే !

ఆ. వేదవిప్రులెల్ల | విశ్వాపకారులు

సాక్షియున్నవాఁడు | జగతిలోన

సంకర కులజులును | సర్వోత్తములె చూడ ||వి||

4535

ఋషులందరూ సంకర కులజులే

తే. వేదశాస్త్ర పురాణముల్ | వెదకనేల ?

నాది తుదియును లేనిదే | యచలమగును

సాచు మదిలోన వెలిగెడు | సత్యమాను

వాదములు గానరాకుండి | వరలువేమ.

4536

అది మధ్యాంతరహిత మైనదే అసలువిద్య.

ఆ. వేదశాస్త్రములను | విననేమి గుడిచిరి
యిరిగి తిరిగి సాత్తు | రందరిట్లు
బ్రహ్మ మహిమ దెలిసి | బ్రతుకుట నిజమయ్యా! ||వి|| 4537
శాస్త్రాలన్ని చదివి సాధించే దేశీ!

ఆ. వేదశాస్త్రములు | వివరముగా చదివి
వస్తు వెఱుంగకుండ | వెట్టులైరి
వీధివీధుల తిరిగి | వ్యర్థమై పోదురు ||వి|| 4538
వస్తుత్వము తెలియనిదే వస్తువు వాసియులేదు.

ఆ. వేదశాస్త్రములను | విననేమి గుడిచిరి
యిరిగి తిరిగి చత్తు | రందరిట్లు
బ్రహ్మయెఱుకఁ దెలిసి | బ్రతుకుట నిజమయ్యా ||వి|| 4539
బ్రహ్మస్వరూపము తెలియుట భావజ్ఞుని ధర్మము.

ఆ. వేదశాస్త్రములను | విరివిగాఁ దానేర్చి
వాదమాడు వాడు | వెట్టివాడు
సారమైన గుఱుతు | సాక్షిగానెంచడు ||వి|| 4540
సర్వోత్కృష్టమైన గుఱుతు సాధించివాడే సన్యాసి.

ఆ. వేదసారమెల్ల | వెదకి తాఁజూచియు
లీనమైనబ్రహ్మ | రీతిఁ దెలిసి
పరము గనెడు వాడే | పరమ గుఱుకొను ||వి|| 4541
విజ్ఞానమును తరచిన వాడే విచలాంతః కరణుడు.

కం. వేదాంత జనితమగు సం
పాదితుఁడగు గురుని వేడి | పరిపూర్ణుండై
మోదంబున గురిమించిన
సాధనలో ముక్తిగలుగు | సత్యము వేమా! 4542
వేదాంత గురూపదేశమున వెళుకరాని దేవున్బడి.

తత్వపదము : వేదాతీతుఁడువేమనరా | వేమనమాటలు వేదమురా!
వేదశాస్త్రములు వాదమురా, | వాదుల నోళ్ళనుబూదియెరా

విసువకచదివిన విందురురా, | విన్నవారు కనకెన్నరురా
కన్న నె చెప్పంగ గడంగడురా | చెప్పిన నెవ్వఁడఁజేయదురా
చేసినవాడే సిద్ధుఁడురా, | సిద్ధులమాట ప్రసిద్ధమురా!

జాతర జాతర జాతరరా, | జాతాతీతుఁడు వేమనరా! 4543
వేదవేదాంగోపని షత్సారము వేమన యిందుడహరించాడు

కం. వేదాంతులమని కొందఱు

వాదములకు నడుముగట్టి | వత్తురె? వారల్

సాదులు గారని చెప్పంగ

భేద గుణంబొకటె గురుతు | పెద్దది వేమా!

4544

భేద, భావం గలవారికి వేదాంత మెందుకూ!

ఆ. వేనవేలు చేరి | వెట్టికుక్కల వలె

అర్థహీన వేద | మఱచుచుండు

కంఠశోషకాని | కలిగెడి ఫలమేమి? ||వి||

4545

విధితెలియని వేదఘోషలు వెట్టికుక్కల మొరుగుశే!

ఆ. వేపాకు దొలిచేసి | వెన్నెలలోనుంచి

యాకు పసర యింత | యమరఁబోయ

వేడి దీరువెనుక | వేగ హోమంబగు ||వి||

4546

సాధకులు స్వర్గాన్ని చేసుకొనుటకు చక్కని యోగము

ఆ. వేప విత్తునచమురు | వెళ్ళదిగియంగఁ గదా

వేపచేదని నరుల్ | వాడుకొనిరి

విత్తు విత్తుగనుంటె | వేపచేదెట్లాయె ||వి||

4547

యతి పోయినది; వేపగాలి తగిలిన కుష్టురోగముగూడా బోవును.

ఆ. వేమండిట్లుచెప్పు | వేలు పద్యంబులు

తప్పులెన్నియున్న | నొప్పియుండు

దత్తర పడకందుఁ | జిత్తమ్ము నిల్పరా! ||వి||

4548

వేలాది చెప్పిన వేమన పద్యాల్లో తప్పులనకండా తర్కించి చదువుము.

కం. వేమన చెప్పిన కల్పం

బే మానవుడైనగాని | యెద నూహింపం

దామనమేటికి గల్గును

వేమనయే సిద్ధుడౌను । వినరా వేమా !

4549

అతిమాద్యవృత్తిలు, సిద్ధింపజేసుకొన్న సిద్ధుడే వేమన.

క. వేమన చెప్పినపద్యము

సామంబునఁ జదివినట్టి । సజ్జనులెల్లన్

సోమన తలఁగలయాతని

నేమంబునఁ జూతురయ్య । నేర్పున వేమా !

4550

సోమన=చంద్రుడు ; వేమన పద్యాలు విజ్ఞానవిశ్వేశ్వరుని దర్శించే మూత్రాలు.

క. వేమన చెప్పినమాటలు

సామంబున సకలవేద । సారంబుగదా

సామెత పంచాక్షరిలో

నీమహిమలు దేలియుంట । యింపన వేమా !

4551

పంచాక్షరీ యహంకారత్ర ప్రభావమువలె వేమన కవితారీతులు వెల్లివిరుస్తారు.

క. వేమన చెప్పిన వేదము

కాదనియెడు వానినోట । గాలంబుగదా !

భేదంబు లుడిగిఁ దెలిసిన

సాధులకే ముక్తియనుచు । చాటర వేమా !

4552

వేమన నీతులు కాదను వారు గాడిదలే

ఆ. వేమననఁగ యోగి । వెలసె లోకములోనఁ

బూజ లిడుడు పుణ్య । పురుషులార

పూజ లిడినయంత । భుక్తి ముక్తుల నిచ్చు ॥వి॥

4553

వేమనయోగి యోగిగాక ; యీ సోమరులందరూ యోగులేనా !

క. వేమన్నన్నా నాకును

నీమహిమను సత్పథంబు । నేడు లభించెన్

రామయతో సరి దేశికు

నేమంబున గానమెందు । నిజముగ వేమా !

4554

వేమన అన్నా ' మిగురువు అభిరామయలాంటివాడు లేనేలేడు.

క. వేమన్నా ! నీ మహిమల

నేమన్నను దెలియనింక నెటువలెనన్నా !

వేమన్నా ! నీచిత్తం

బేమన్నను నీవె మాకు ! నికగతియన్నా !

4555

యాపద్యములు వేమన యందు డిందుకొను భక్తిగల శిష్యులు
పల్కిన పల్కులేహా !

ఆ. వేమనార్యుని కన్న ! వేత్ర యోగియులేడు

రామచంద్రుని కన్న ! రాజులేడు

అంజనేయుని కన్న ! నతిభక్తుడునులేడు ; ||వి||

4556

యోగి, రాజు, భక్తుడు యీమువ్వురే పృథివి కాధారము.

ఆ. వేమనిట్లు చెప్పె ! వేలపద్యంబులు

తప్పులెన్నియున్న ! నొప్పియుండు

తత్త్రపడకందుఁ ! జిత్తము నిల్పుము ||వి||

4557

పదములు రమీదో నియమముగా జూచి కొదవ గలిగినవని యనక
భావము నెంచి ప్రాజ్ఞుడవు గమ్ము

ఆ. వేముకన్నవిషము ! వెట్టిపుచ్చ ధరిత్రీ

పాముకన్నవిషము ! ప్రథమశాఖ

నాభికన్నవిషము ! నల్లనిబాపండు ||వి||

4558

నీచమైన వస్తువులు నిరూపించాడు.

ఆ. వేముచెక్కదిన్న ! విషరోగములు వాయు

దేహకాంతిఁ గలుగు ! దృఢముఁ గలుగు

తీనఁగఁ దినఁగ నదియె ! తీయఁగానుండును ||వి||

4559

వేమును విపరీతంగా చెప్పుటకు కారణందాని యందున్న గణవిశేష మే !

ఆ. వేముఁ డిట్లుచెప్పె ! వేయు పద్యంబులు

తప్పులెన్నియున్న ! నొప్పియుండు

తత్తర పడకందు ! బిత్తరైయుండరా ! ||వి||

4560

వేమన పద్యములు మనకొల బద్ధలవలన కొలచక, విజ్ఞాన విశేషం
తలకిస్తే శరీరం పులకిస్తుంది.

ఆ. వేముడిట్లు చెప్పు | వివరపు వాక్యములే
వేముడిట్లుపొవు | వెట్టిపోక
పామరులకు నెల్ల | ప్రతిపక్షమై యుండు
పండితులకు నెల్ల | పరమువేమ.

4561

వేమన వాక్యములు పండిత పామరజన పరమార్థములు.

ఆ. వేము పాలుఁ బోసి | వేయెండ్లు పెంచిన
జేదు విడిచి తీసి | జెందనట్లు
నోగుగుణము వీడి | యుచితజ్ఞుఁ డగునెట్లు? ||వి||
సహజాన్ని చక్కబరచి సదానందునికీ శఖ్యముగాదు.

4562

ఆ. వేముపాలుఁబోసి | ప్రేమతోపెంచిన
చేదు విరిగి తీసి | చెందఁబోదు
ఓగునోగే గాక | యుచితజ్ఞుఁ డెట్లాను? ||వి||
పనికిమాలినవాడు యేపద్ధతిలోనైనా ప్రాజ్ఞుడగునా!

4563

తే. వేయి నే నూరు పద్యముల | వేడ్కమీర
పఠనఁజేసిన మనుజుండు | ప్రాభవముగ
మోక్షమార్గంబు నొందును | మొనసివేగ
సకలసంస్కృతి నెడఁబాసి | సరగవేమ.

4564

వేలకొలది పద్యములు గుప్పి వేమన చదివిన వారి సంస్కృతి వీగ
జేయుచున్నాడు.

ఆ. వేయిపద్యముల వి | వేక్కియై భక్తితోఁ
బఠనఁజేసినట్టి | భక్తులకును
బాయకుండు మోక్ష | పద మరచేత్తిదై ||వి||

4565

వేమన వేయిపద్యములనై నా విడువక చదివినవారికి మోక్షమబ్బును.

తే. వేయిక్రతువులు పనిలేదు | వేడ్కమీఱఁ
జేయు క్రియలెల్ల గురుభక్తి | చిత్తమందుఁ
బాయకుండుటె ముక్తికి | బాటయగును
న్యాయమగు మార్గమిద్ది యా | నవనివేమ.

4566

గురుభక్తితో చేసిన కార్యములే గురుతరములు.

ఆ. వేయ విధము లమర । వేమన పద్యంబు

లర్థమిచ్చువాని । నరసింఠ

చూడఁజూడ గలుగుఁ । జోద్యమా జ్ఞానంబు ॥వి॥

4567

వేమన పద్యములు అర్థమునీగి అవసరమైన విషయాలను అందిస్తాయి.

ఆ. వేరు పురుగు చేరి । వృక్షంబు జెఱుచును

చీడపురుగు చేరి । చెట్టుఁ జెఱుచు

కుచ్చితుండుచేరి । గుణవంతుఁ జెఱుచురా ! వి॥

4568

క॥ వేమన కవితారీతులు

సోమన తలదాల్చువాని జూపును యెపుడున్

నీమమున ననుసరించిన

కామితమిడేరటరుచె ! కాంక్షించినచో ॥

ఆ. వేలకొలది భువిని । వేషముల్దాల్తురు

ప్రాలుమాలి బువ్వ । ఫలముకొఱకు

మేలుగాదు మదిని । మిన్నందియుండరా ! వి॥

4569

భుక్తికొరకు బూటకపు వేషాలు వేయుటకంటే శక్తితో ముక్తినిగనరాదా !

ఆ. వేశ్యకు నుదయించు । వివరమందఱెఱింగి

రేమి యనఁగ వేఱె । యా మహిమకుఁ

బరగు బ్రహ్మమెఱుఁగ । బట్టిన దశగదా ! వి॥

4570

బ్రహ్మము తెలియుటచేత వేశ్యాపుత్రుడైన వశిష్ఠుడు గొప్పవాడయ్యాడు.

ఆ. వేషధారి నెపుడు । విశ్వసింపఁగ రాదు

వేషమంత దోష । విధమెఱుఁగరె ?

రట్టుకాదె మునుపు । రావణువేషంబు ॥వి॥

4571

మాయవేషాలు మానశిక శక్తినే మంటగలుపుతాయి.

ఆ. వేషధారి యొకఁడు । వెలయు వంపులగూర్పు

నూటయొక్క కులము । నూతఁగలిపి

కల్లు మ్రుచ్చుతాను । గట్టునా ! మోహంబు ॥వి॥

4572

కల్లు త్రాగినవాడు ఒడలు మరిచి యేమి గానలేడు.

ఆ. వేషభాషలింకఁ | గామాయవస్త్రముల్
బోడినెత్తు లొప్పఁ | బొరయుచుండ్రు
తలలు బోడులై నఁ | దలపులుబోడులా ! వి॥ 4573
సాధులు సన్యాసాశ్రమముపేర సంసారాశ్రమములో జేరియుంటారు.

ఆ. వేషభాష లెరిగి | కామాయవస్త్రముల్
కట్టినపుడె ముక్తి | కలుగఁబోదు
తలలు బోడులై న | తలపులు బోడులా ! వి॥ 4574
వేషభాషలున్నంత వీతరాగులని నమ్ముట కూడదు.

తే. వేషములు పొట్టకొఱకయి | వేయవచ్చు
ధరణి నిజగురు భక్తిని | దలఁగకుండ
నీహఁ గొనియాడి సేవింప | నెవరి తరము ?
పూర్వపుణ్య ఫలంబువఁ | బొసగువేమ ! 4575
“ ఉదర నిమిత్తం బహుకృత వేషం ”

ఆ. వేషములు వేయవచ్చును | వేలకొలది
ధరణి నిజగురు భక్తిని | దలఁగకుండ
నిల్చికొనియాడ సేవింప | నెవరితరము ? ॥వి॥ 4576
నిజగురుభక్తి యబ్బుట మాటలతో లేదు.

ఆ. వేష మొనరఁ గట్టి | వెలయ శూద్రత్వంబు
తనకు లేదనుకొను | ధరణి ద్విజుఁడు
అరిది గిట్టువేళ | నడుగు ద్విజత్వంబు ॥వి॥ 4577
వేషధారణ వలన విఠ్ఠలీగుట జెఱితనము.

ఆ. వ్రేయ వ్రేయ గాను | విత్తన మనిపించు
వ్రేయ వ్రేయఁ అవల | వృక్షమగును
తెలియ తెలియువాఁడు | దేవుఁడనందగు ॥వి॥ 4578
“ ప్రయత్నేన సాధ్యతే సర్వం ” ప్రయత్నమున సర్వమూ సాధింపవచ్చును.

ఆ. వైరముడిగి పరము | వర్ణించి మదిమించి
పురముఁజేరు నీకుఁ | బొసఁగుఁ బదవి
తరము గానిదదియె | తమకించి దాటరా ! ॥వి॥ 4579
దేహేంద్రియాలను తీర్చికట్టిన దివ్యత్వము రాదా !

ఆ. వైశ్యుల మనియెడి | వార్త మాత్రమెకాని
దొంగలింత కన్న | దొరకరెందు

నేలమీఁద వీరి | నేర్పుల నేమందు? ||వి||

4580

వర్తకులు కొనుట అమ్ముటలోను ఘోరాలాచరిస్తారు.

ఆ. వైష్ణవుట్టి లనుప | మాత్రమెకాని

భ్రష్టులింత కన్న | వేరులేరు

జారుబలమైన | నీరుగాబోవునా! ||వి||

4581

యెందునా పొందని సుందరి డెందమువలె నున్నదీపద్యము.

ఆ. వైష్ణవులను వట్టి | వార్త మాత్రమెకాని

ప్రజలఁ జెఱుతురయ్య | భ్రష్టులుగను

కష్టవరులకెల్లఁ | గలుగునా! మోక్షంబు ||వి||

4582

వైష్ణవులు జరిపే గోష్ఠులలో గోష్ఠములేమో!

ఆ. వొకట కిందనొక్క | డొనర లబ్ధముఁ బెట్టి

వలనుగా గుణియింప | వరుసఁజెఱుఁగు

నట్టిరీతినుండు | నౌదార్యఫలములు ||వి||

4583

అన్నికాస్త్రములతో సహా వేమన గణితకాస్త్రములో గూడా గడిచేసవాడే!

ఆ. వొకని కీడు వేతె | యొక్కని కియ్యడు

యొకరి మేలెవేరె | యొకరికీడు

కీడుమేలు వారు | పోడిమిదెలియదు

గాలుఁడెఱుఁగు వారి | గగురవేమ!

4584

“కలిమి లేములు కావడికుండ లటుండునను” ఆర్యోక్తి వలె మేలు
కీడులు మేళవించియుండును.

ఆ. వొక్కమనసుతోడ | నున్నది సకలము

తిక్కఁబట్టి నరులు | తెలియలేరు

యిక్కనెఱిగి నడువ | నొక్కడే చాలురా! ||వి||

4585

ఆ. వొడలుబడలఁ జేసి | యోగుల మనువారు

మనసు కల్గవంబు | మాన్పలేరు

పుట్టమీఁదగొట్ట | భుజగంబు చచ్చునా! ||వి||

4586

ఆ. వొరుల కొఱకు భూమి | నొరచేటి వారును

యవనిజ వశ్య | లయినవారు

పాలవంటివారు | పన్ను పెట్టెడివారు

వాకెఱుంగరు కాప | వారు వేమ.

4587

సర్వప్రపంచాన్ని పోషించే దాత (కాపు) రె తు.

ఆ. వొల్లనన్నబోదు | యొల్లనన్నంగ కాదు

తొల్లిజేయునట్టి | ధూర్తఫలము

యుల్లమందు వగవ | కుండుట యోగ్యంబు ||వి||

4588

కాగల ఫలమునకు కంగారెందుకూ !

ఆ. వోగు బాగెఱుగని | ఒట్టి మూఢజనంబు

లిలను ధీ జనముల | నెంచుటెల్ల

మృగముతోడ కుక్క | మొఱిగిన సామ్యమా ||వి||

4589

తరతమ భేద మెరుగని తత్వమెందుకు ?

శ

ఉ. శక్తి కొలంది నాప్రజలు | శ్రద్ధగనెప్పుడు గూడిపాడంగా

రక్తిగనున్న పాటయని | రమ్యముతోడుత విన్న వ్రాసినన్

ముక్తియనంగ జెల్వొనరు | మోక్షపుదారియె నీకుఁజేకురు

స్మక్తిని జన్మయంబునను | బాదుగఁ జేర్చిననందు వేమనా !

చిన్మయబ్రహ్మములో గలవాలంటే శ్లేషార్థాలు, విజ్ఞానాంశాలు

విశదంగా వెలియాలి.

ఆ. శక్తితోడవచ్చె | శంకరాచార్యులు

విశ్వకర్మ మీఱ | వెలయఁ జోరె

గడగి విశ్వకర్మ | ఘమఁడని మెచ్చరా ! ||వి||

4591

జగ్గురు శంకరాచార్యులు విశ్వకర్మను వేడుకొన్నాడేమో !

ఆ. శక్తిపూజచేసి | సరవిఁ గుంభముఁ బోసి

[మొక్కుచుండువేళఁ | గుక్కయెడ్వ

నూరు పాడబంచు | నూరెల్ల నేడ్తురే ! ||వి||

4592

గ్రామదేవత జాతరలలో యిటివి జరుగుచుంటాయి.

ఆ. శక్తి మహిమ సోకి | చెడిరమా ! పురుషులు

ముక్తి మహిమెట్లుగని | మూఢులగుచు

ఆదిశక్తికూడ | నన్యాయమై పోయె ||వి||

4593

అవివేకులు ఆదిశక్తికి అరోపించే యీ అటలాడేరు

క. శతమాత్రము పంచాక్షరి

మితమెట్లనొ తెలిసినట్టి | మేదిని ప్రశకు

స్సతతముఁ జేకురు మోక్షము

శితకంఠుని పురములోన | సిద్ధమువేమా !

4594

పంచాక్షరీ మహామంత్ర పఠన పవిత్ర నిస్తుంది.

క. శతవింశతి పంచాక్షరి

మితమెట్లను దెలిసినట్టి | మేధావులకున్

అతిత్వరఁ జేరును మోక్షము

శితకంఠుని పురములోన | సిద్ధమువేమా !

4595

యిరువదియైదు తత్వముల పరిమిత పంచాక్షరి నెంచి నశివుడు కాదా !

కం. శతసంఖ్య పద్యములచే

మతిమంతుఁడు పఠనఁజేయు | మమతలు తొలగన్

నతఁడు గను అమర పదవులు

శితకంఠుని పదముఁజేరు | సిద్ధము వేమా !

4596

వేమన పద్యాలు చదివిన విజ్ఞులు బ్రహ్మచర్య, గృహస్థ, వానప్రస్థ, సన్యాస ఆశ్రమముల ధర్మము నెరుగుదురు.

తే. శత్రుజయమంది మదిలోన | సఖ్యసడఁగ

శాశ్వతంబగు పరిపూర్ణ | సరణిఁదెలిసి

నిత్య నిర్గుణమందును | నెగడు మయ్య

ముక్తి యటచేతి పండువు | ముందువేమ !

4597

అరిషడ్వర్గాలను జయించి అరచేతిలో మోక్షము పొందమన్నాడు.

ఆ. శత్రువర్గ మరసి | సరగున ఖండించి

మిత్రవర్గమునకు | మేలుఁజేసి

దండివెలుగు జూచి । పిండ మధ్యంబున

నార్తి నిలుచునతడె । హరుడు వేమ.

4598

శరీరములోనున్న శత్రువుల జయించి కాశ్వతానంద పదవినందుము.

ఆ. శత్రువర్గములను । శరముచే గూల్చెడి

పరముగోరి గురుని । వార్తదెలిసి

తరముగానఁ బరము । దాకుటే తత్త్వంబు ॥వి॥

4599

శత్రునాశము చేయునదే పవిత్ర గురూపదేశము.

ఆ. శత్రువులను ద్రుంచి । శాంతంబు వహించి

కృత్యములను నడపు । నిత్యునెఱిగి

సత్య మడగకుండ । సాధించి నటువంటి

పురుషుడొను బుణ్య । పరుడువేమ.

4600

సత్యాన్ని సాధించినవాడు నిత్యుడు గాడా!

ఆ. శనియె చాలదనుచు । ననిరంట విప్రులు

శనికి జాలని దది । కనఁగలేరు

కర్మఫలమె మిగులఁ । గప్తములుకుడుపురా ! ॥వి॥

4601

కర్మఫలమె చాలా ఖప్తమన్నాడు.

తే. శర్య నెంచుము మదినిల్పి । సతముగాను

పర్యమించని ప్రజ్ఞలోఁ । బట్టువిడక

నిర్వహించుట ముక్తికి । నెలవదగును

సర్వ విహితంబదియె కాదె । జగతివేమ.

4602

శర్యుడు = యీశ్వరుడు ; ప్రజ్ఞాశాలి విజ్ఞానాన్ని సాధిస్తాడు.

ఆ. శ్రద్ధతోడ గురుని । సన్నిధిఁజేరినఁ

బద్ధతిఁ దగుఁ బరము । వజ్రికై న

బుద్ధి చెదరినంతఁ । బూర్వపక్షంబగు ॥వి॥

4603

పరి = ఇంద్రుడు; ఉన్నతి నార్జించి క్రన్నన కోరిక లూరినవాని

బ్రతుకు నున్న.

కం. శ్రమపడుటేలర మదిలో

విమలంబగు దృష్టి బూని । వివరించినచో

నమనస్కు భావపరమగు

సమమగు పరిపూర్ణ మమరు । సత్యము వేమా !

4604

సాంఖ్య, తారక, ఆమనస్కములలో; అమనస్కము నాకలించు

కొన్నవాడు అనందుడు.

ఆ. శ్రవణ పుటములున్న । సార్థక్యమేమిరా !

వినఁగవలయుఁబెద్ద । లనెడి వన్ని

వినఁగ వినఁగ నీకె । విశదంబులౌ సుమ్మి ॥వి॥

4605

చెవుల సార్థక్యము సిద్ధులవాక్యముల వినుటయే.

సీ. శ్రవణముల్కోరును । సంగీత, సాహిత్య

భావాదు లై నట్టి । పలుకులెల్లఁ

జర్మంబు గోరును । సరవితోడను తైత్త్య

మృదులోష్ణ కాశిన్య । ములనె యెపుడు

గన్నులు గోరును । గరమొప్ప వర్ణంబు

లై నట్టిరూపము । ల్వరుసతోడ

నాలుక గోరును । నయముగాఁ దీయన

యొగరు, కారము, చేదు । నుప్పు, పులుసు

ముక్కుగోరును గంధము । ల్మృదముతోడఁ

జెవులు, చర్మంబు, కన్నులు, 'జిహ్వా, ముక్కు

విన్నగలిగిన దిటువంటి । దెల్ల మోసి

తన్నుఁగనుఁగొన ఘటియింప । దగును వేమ.

4606

పంచేంద్రియములు యెంచుకొనే అభిరుచు లన్నిటిని చెప్పెను.

తే. శాంత మమరెడి చిత్తంబు । సంగ్రహించి

చిత్త విశ్రాంతి నొందిన । యుత్తమునకు

దేవదేవుఁడు తెలివొందఁ । దేటపడును

దా నపుడు పరగుశివుఁడన । దనరు వేమ.

4607

“శాంతము లేకా సౌఖ్యము లేదు.”

ఆ. శాంతమానసమునఁ జల్లనై శీతల
భీతినున్నవాఁడు | పరమయోగి
లట్టివాఁడు ముక్తి | సతివేగఁ గైకొను ||వి|| 4608

ప్రశాంతమైన మానసము గలవాడు మహనీయుఁడు గాఁడా!

క. శాంతమున నన్నిపనులును
సంతోషంబునను గూడు | సత్యము జయమా
బంతము చెల్లును ధర్మజుఁ
డెంతేసి ప్రయాసముల జ | యింపఁడె వేమా! 4609
భారతవిజ్ఞాన కోశమే, వేమన హృదయకోశము.

ఆ. శాంతమె జనులకెటు | జయముఁ బొందించును
శాంతముననె గురునిఁ | జేరవచ్చు
శాంతభావ మహిమ | సరిఁజెప్ప రాదయా! ||వి|| 4610
శాంతము గలవానికి విశాంపతులైన వాదాక్రాంతులే!

ఆ. శాంత, శమ, దమాది | సద్గుణములతోడఁ
దెలివి మధ్యగురునిఁ | దేటపఱప
నిండుపూర్ణుఁడైన | నిర్మలుండెవ్వఁడో! ||వి|| 4611
సద్గుణ సమాశ్రయసంపన్నుఁడే సకలార్థసాధకుఁడు.

తే. శాంతి సమకూర్చి నంతట | సత్యమమరు
సత్య మమరిన గురుభక్తి | శాశ్వతమగు
నిల్పు నిలలోని జనులకు | నిరతిశయము
గౌరవముఁ దాన నన్నిట | గలుగువేమ. 4612
శాంతి సత్యమును, సత్యమువలన భక్తిపరవశత్వము దానివలన బ్రహ్మ
్యము ప్రాప్తించును.

ఆ. శాంభవీ ముద్రలో | శశిబింబములుఁ దెలుసు
శశిబింబముల లోన | ఛాయఁదెలుసు
ఛాయఁదెలిసినపుడె | శబలుండుఁ దానాయె ||వి|| 4613
శాంబవీముద్ర నభ్యసించి శబలుడవు గమ్మ.

- ఆ. శాశ్వతంపు తేజు । సమలక్ష్యమునఁ జూచి
యాశవిడని వాడె । యధముండగును
కాశి జేరఁగానె । కలుగునా ! మోక్షంబు ॥వి॥ 4614
ఆకాపాశము ద్రెంచక కాశీతెచ్చి గానిపడనేల !
- ఆ. శాస్త్రవిద్యలు యోగము । బృదువ లేదు
మంత్ర తంత్రముఁజేసిన । మరిగిరాదు
అనుభవాగమ్య మలవడ । నందుమయ్య ॥వి॥ 4615
స్వానుభవయోగ్యముచే సద్గతులనంది పొందుము.
- ఆ. శ్వాస లాగి విడిచి । సాధింపనేర్చిన
మోసపోకముక్తి । మూటంగట్టు
దోసకారి గుణము । గాసిఁజెందకపోదు ॥వి॥ 4616
శ్వాసను పీల్చుట, విడచుట తెలిసిన వాడే ధీమండు.
- ఆ. శ్వాస విడిచే క్రమము । వాసిగా కనుగొంటె
యోగసాధననుంచి । యేమిఫలము ?
రాజుఁజచ్చిన వెనుక । రాజ్యంబు నిలుచునా ! ॥వి॥ 4617
స్వరవిజ్ఞానులు తెలిసినవానికి అధమాధమములే.
- ఆ. శిలను బ్రతిమఁజేసి । చీకటింటను బెట్టి
మ్రొక్కవలదువెట్టి । మూఢులార
ఉల్లమందు బ్రహ్మ । ముందుటఁ దెలియురో ! ॥వి॥ 4618
మానసి కారాధనే చుహత్తరామైనదని యోగివాక్కు.
- ఆ. శిలలఁ జూచి నరులు । శివుఁడనిభావింతు
శిలలు శిలలెకాని । శివుండుకాఁడు
తనదులో శివుని । దానేలఁదెలియడో ! ॥వి॥ 4619
చిత్తములో నున్న చిన్మయబ్రహ్మమును హత్తిన వేడ్కతో జూడుము.
- ఆ. శిలలు దేవతలని । చెలరేగి చెలరేగి
మొనసి పూజనేయు । మూర్ఖులార
జీవులందెకాని । శిలలందు నేముండు ॥వి॥ 4620
శివేశ్వరుని భజంపక శిలలనేవ చిత్తచాంచల్యము.

ఆ. శిలలు దేవతలని | స్థిరముగా రూపించి
మంటిపాలెయ్యెరి | మనుజులెల్ల
మంటిలోనిరాళ్ళు | మదిలోనఁదెలియరో? ||వి|| 4621
చట్టుబండల పూజించి మట్టిపాలవ సేల ?

ఆ. శిలలు మహితములుగఁ | జెన్నోంద ధరహెచ్చు
నెత్తిబెట్టికొందు | నేతలైనఁ
దేజమొప్పు నపుడె | దివ్యమందురుగదా ! ||వి|| 4622
రత్నములు రాళ్ళవంటివై నా గొప్పతన ముండుటచే రాణింపుకొన్నను.

క. శిలవృక్ష లతలఁ బుట్టిన
జలజాక్షులు ముగురుగూడి | చతురత తోడం
దలవాకిటఁ రతిసేయఁగ
నిల జనులకు లక్ష్మీకలుగు | నెల్లడవేమా ! 4623
ఇది చాలుపద్యముల లోనిది. వేమనలోనికి ఎవరెక్కించారో ! (తాంబూలము)

ఆ. శిల్పికన్నగురుడు | సీమ నెవ్వఁడులేడు
శిల్పి చెప్పిన గుఱి | సీమకెల్ల
శిల్పి దిట్టినయెడ | శ్రీశుని దూషించి
నట్టుగాదె వినుమ | యవనివేమ. 4624
శిల్పిని మించిన శ్రేష్ఠుఁడు యేసీమలో లేడు.

ఆ. శిల్పికన్నగురువు | సీమనెవ్వఁడులేడు
శిల్పిచేయుగురువు | సీమవెలసె
శిల్పి నిండచేయ | శ్రీగురు నన్నట్లు ||వి|| 4625
శిల్పినెల్లముగా చిత్రించాడు.

క. శివకవులకు నవకవులకు
శివభక్తికి దత్వమునకు | జింతామణికిన్
శివలోక ప్రమథులకును
శివునకు గురువునకు శరణు | సేయరవేమా ! 4627
కవి లోకమున నెల్ల మంచిమార్గమున నడవమన్నాడు.

వాక్యము

శివకాయాపురి పట్టణంబునకు, తొమ్మిదవ గవాక్షములు, ఇరువదైదు కోటలు, మూడు బుర్జులు, ఆరుక్రొత్తళాలు, మూడుకోట్ల యేనూరు తోరణ గండ్లు, నలుగురుమన్నె నాయకులు, ఏడురు మల్లాలు, వారియందు ఏంకాగివరుడు, ఒక్కడు అయిదు అశ్వంబులు, యెనిమిది మదగజంబులు, ఆర్గురు కావలివాండ్రు, కోనా దివ్యల రామభటులైన కోయాపురి పట్టణంబు కాచియున్నారు. సాధించేనంటే అసాధ్యంబు కాదు, భేదించే నంటే భేద్యంబుకాదు, యెక్కచూచే నంటే మాయెట్లు కానరాదు. హరిహరబ్రహ్మాదులకు నలవిగాదు. ఇది యెవరికిసాధ్యం బంటివాయన, శ్రీగురు పాదపద్మంబులు నమ్మిన నిశ్చల పురుషులకు సాధ్యంబాను, అది యెట్లంటి వాయనా, గురు పువదేశంబనే గురిజేసి, దాసోహంబనే విల్లు దనరగా బట్టి, ఏకోభ్యా నంబనే వారు ఎక్కించి, ప్రణవవాదంబనే భేరి వేయించి, ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసంబనే పుయ్యాల సరవత్తి కుదియంగా బట్టి దశవాయువులనే అశ్వంబుల గదలించి, పంచాక్షరియనే జోడు బలివిగాఁ దొడిగి అజ్ఞానంబనే అగడ్త చెదరంగా దోసి, సుజ్ఞానంబనే బాణంబు జొచ్చి, నంతటనె, అశ్వపతి గజపతి, సరపతి, పరివారంబులు వాతాహతంబులైరి. కోటకొల్ల బోయెను. అందువున్న సూక్ష్మదశ వాయువులు చెదరెను. పదినూరు కంబాలుగల సింహాసనం బవుడు బట్ట బయలాయెను. శతకోటి భాను సమీరణజ్యోతి చేదొరికెను. ప్రతాప ధన్యుడు వారిపోయెను. కడుమించి ప్రభానులు కౌలుకు దిగిరి. బ్రహ్మరంధ్రంబనే పుక్కుటంబు బట్ట బయలాయెను! యిది యెవరికే సాధ్యం బంటి వాయన. శ్రీగురుపాదపద్మంబులు నమ్మిన నిశ్చల పురుషులకు సాధ్యంబాను. విశ్వదాభిరామ వినురవేమ! 4628

వేమన తనసమ కాలీన ప్రసిద్ధ చారిత్రకులైన రాజాలను మంత్రులను, హరి సామంతులను, దండనాయకపరివార సమేతముగా దేహముతో పోల్చి కై పల్య మార్గమందుటకు గమ్యస్థానము జూపించిచాడు.

ఆ. శివభజనల వారు । భువి మంటిపాలైరి

వాదమేల దైవ । భేదమేల !

విష్ణుభక్తులైల్ల । వెలిభూతి పాలైరి ॥వి॥

4629

శైవులు విభూతి నలది మట్టిని బొందిరి ; శైష్టవులు మట్టి నలది
బూడిదయ్యారు.

ఆ. శివమతమునకెల్లఁ జెలగు హరిగురువు

హరిమతమునకెల్ల । హరుఁడు గురువు

గురువుఁ డెలియనట్టి । గుఱు లేమి గుఱుతయ్యా ! వి॥

4630

“ శివ కేశవులకూ భేదమా

వారు చేసినందుకు మరి భేదమా

ఎద్దు నెక్కినవాడు లింగదూ బొల్లి

గ్రద్ద నెక్కినవాడు రంగదూ

ఎద్దూ నెక్కినవాడు గ్రద్ద నెక్కినవాడు

యిద్దరు ఒక్కటే సత్యము జనులార ॥ శివ ॥

ఆ. శివమతమున కైన । వివరింపంగ గురువు

హరిమతమున కైన । నరయ గురువు

గురువు నెఱుంగలేని । గుణహీనుఁ డెఱుంగునా ! ॥వి॥

4631

హరి హర మతములకు గురుతుగలవాడు గురునొక్కడే.

క. “ శివ ” యను రెండక్షరములు

భువిలో నెవడైనఁగాని । పొలుపు దలిర్పం

దవిలి యొక నూఱు మాఱులు

ప్రవిమలముగ వల్లెవేయఁ । బరముఁడు వేమా !

4632

“ శివ ” నామము చింతించినవానికి శ్రీవిభూతి లభించును.

ఆ. శివయోగులమటంఘ । శివునెఱుంగకలేక

ఖ్యాతిగా జనులు ప్ర । ఖ్యాతులైరి

ప్రజలు పొగడితె యేమి । పొగడకున్నను యేమి ? ॥వి॥

4633

శివయోగులకు డాబుదర్పాల నవసరము.

ఆ. శివ వరంబులేక | శృతివాదముల చేత
సంశయంబు చెడదు | సాధులకును
చిత్రదీపమునను | జీకటి పాయనా ! వి॥ 4634
శృతులు మతిలేకండా చదివిన సద్గతులు గలుగునా !

క. శివుగూడిని దీప మిడినను
శివమందిరమందు జ్యోతి | స్థిరమగు టరుదా !
శివయోగి కమల హృదయము
దివి దళములు లేపుచుండు | దెలియర వేమా ! 4635
హృదయదీపము యీశున కర్పించిన యాస్పితము లీడేరు టరుదా ?

గ. శివుగూర్చి దీప మిడినను
శివమందిరమెల్ల వెలుగఁ | జేయునెకాదే
శివయోగి జ్ఞానదీపము
భవనంబులు వెలుగఁజేయుఁ | బొలుపుగ వేమా ! 4636
యోగత్వమున మించినది యుద్విలో లేదు.

ఆ. శివుఁడిట గలఁడంచు | శిలలకు మ్రొక్కెడి
వెట్టులార ! జగతి | వెడగులార !
జీవులందె కాని | శిలలందు లేడయా ! ॥వి॥ 4637
శిలలు పూజించిన వాడికి శ్రేష్ఠత్వ మెట్లబ్బు ?

ఆ. శివుఁడు గలఁడటంచు | శిలలకు మ్రొక్కెడు
వెట్టి జీవులార | వెతలు విడుండి
జీవులందె కాక | శిలలనేమున్నది ? ॥వి॥ 4638
నిజమగు భక్తుఁడు శిలలకు మ్రొక్కునా !

ఆ. శివుఁడు యన్నిటియందు | సాక్షిగా బల్కుంగ
లేదు లేదని బల్కు | సాధనేల ?
గగన సన్నిధియందు | గురిపెట్టి చూడరా ! ॥వి॥ 4639
అడవిలోవున్న యతి చిత్తఘాతలక్ష్మము బోలియున్న దీపద్యము.

ఆ. శివుడు బ్రహ్మమనుచు | శివశృతి బలుకంగ

భక్తిలేకయెట్లు | బ్రాహ్మణుడగు?

హరుని భక్తులెల్ల | నగ్రజన్ములుగారే? ||వి||

4640

శివుని పూజించిన వారే శ్రేష్ఠ కులజులు.

ఆ. శివుడు బ్రహ్మమనుచు | స్మృతులెల్ల బలుకంగ

వేతె దైవములను | వెలియఁగొల్పి

శిష్టజనులు కూడ | భ్రష్టులై పోయిరే! ||వి||

4641

వేదములన్నీ విశ్వేశ్వరునే వినుతించిన విజ్ఞులు తెలియరేమి ?

ఆ. శివుడు మూలకర్త | సృష్టియె విష్ణుండు

విష్ణువందు శివుడు | వెలయుచుండు

శివునియందు హరియుఁ | జెలగుచు నుండురా! ||వి||

4642

శివేశ్వరులకు ఆభేదదవ్యవసాయము జూపించాడు.

ఆ. శివుడు మూలదుంప | సృష్టిచే విష్ణువు

విష్ణువనఁగ శివుడు | వెలుఁగుఁదానె

శివుడు విష్ణు వనఁగ | శివరూప నామముల్ ||వి||

4643

హరిహరులు యిద్దరొక్కపే

ఆ. శివునిమంత్రము యగు | శ్రీహరిమంత్రము

తెలిసి తెలియలేరు | తిక్కనరులు

దేవుని మరచి తమ | దేహమే యనుదురు ||వి||

4644

సారాయణ మంత్రాక్షరము లన్నియు పవిత్రములే!

ఆ. శివునిమీఁద మనఁబు | స్థిరముగానుండిన

నానుమోక్ష మరయ | నానదాను

శివునిమీఁద మనసు | చీమంత తప్పిన

గాదు కాదుముక్తి | కాదువేమ.

4645

శివునిధ్యానమే శ్రేష్ఠము.

ఆ. శివుని యనుభవంబు | సృష్టిలో సలలేక

సంశయం బుడుగదు | సాధకులకు

చెలఁగు దివ్యలేక | చీకటిపాయనా! ||వి||

4646

సంశయ నివారణకు శంకరరాధ్యానమే సాధనము.

క. శివునెంచి దీపమిడినను

శివుమందిరమందు జ్యోతి | శివస్థిర రూపున్

శివయోగి హృదయ మందున

శివ త్రిభువనములకు కర్త | స్థిరమగువేమా !

4647

త్రిభువనములకు శివపూజయే శ్రేష్ఠము.

ఆ. శిశువు నరసిపట్టి | చేటలోనేపెట్టి

కడమక్రమముఁ జేసి | ఘనతతోడ

నడచు దినములెల్ల | నానాటికిట్లని

తెలియుఁజేసి నపుడు | దృఢతవేమ.

4648

శిశుజనన మప్పుడు మంత్రసాని జేయు క్రమము.

ఆ. శిష్యవర్గమునకు | శివుఁజూపనేరక

కాని మతములోనఁ | గలుపునట్టి

గురుని యెఱుకనరయ | గుడ్డెద్దు జొన్నరా ! ||వి||

4649

మోసకారి గురువుల మోసములను జెప్పెను.

తే. శీఘ్ర గమనములో మించి | చిన్మయంబు

దాకి పరిపూర్ణిఁజెందును | ధన్యుఁ డరయఁ

బరమ పరిపూర్ణ పదవిలోఁ | బ్రబలునయ్య

నిర్గుణబ్రహ్మ మెదఁగని | నెగడవేమ.

4650

నిరుణ బ్రహ్మారాధనే నెరయోగి లక్షణము.

ఆ. శీలమనుచు నరుఁడు | సిగ్గింతయునులేక

పగుల సొమ్ములెల్ల | బరిహరింప

వేషభాషవలన | మోసంబు సేయుచు

గ్రాసవాస మందు | గదరవేమ.

4651

వేషభాషలు జూపి మోసగించేవారి ముచ్చట్లు చెప్పెను.

క. శీలముగల సుందరి తన

యాలైనను స్వర్గమేల? | నై హికసుఖమే

వీలగు సతి దుశ్శీలగఁ

గాలుని పటుదూతయగును । గదరా ! వేమా !

4652

పతివ్రత యైనభార్యగలవానికి వైకుంఠమేల !

ఆ. శీలవ్రతముచేత । శిష్యుల శిష్యులై

తపసి కర్మములను । ధారవోసి

విశ్వ కర్మకులము । వీటిఁబుచ్చిరి గదా ! ॥వి॥

4653

శిష్యులపాత్రుఘము గురువునకు గుచ్చితగులును.

తే. శ్రీ కంఠుడగు వేమన । చెప్పినట్టి

పద్యముల నెవ్వఁడేనియు । పఠనసేయు

నట్టి పురుషుడు మనమున । నిట్టి దనుచుఁ

జెప్పరానట్టి పదవిని । చేరు వేమ.

4654

వేమన పద్యములు విడువక చదివిన శివస్వరూపము జూరగొంటాడు.

తే. శ్రీకరంబుగ వేమన । చెప్పినట్టి

పద్యముల నెవ్వఁడేనియు । బఠనసేయు

నట్టి పురుషుడు మనమున । నిట్టిదనుచుఁ

జెప్పరానట్టి వస్తువు । జేరువేమ.

4655

పరమార్థ దృష్టితో వేమనపద్యములు చదువుట పఠతత్వమందుట.

తే. శ్రీకరంబుగ వేమన । చెప్పినట్టి

పద్యముల నెవ్వఁడేనియు । బఠనసేయు

నట్టి పురుషుని మహిమల । నిట్టి వనుచు

మనకుఁ జెప్పంగ శక్యమే । మహిని వేమ.

4656

శుభకరమైన వేమన పద్యములు యిహపర సోపానములే !

ఆ. శ్రీకర శివతత్వ । శీలుడౌ వేమన

ప్రాకటమగు వేయు । పద్యములను

లోకమందు జదివి । లోవెలిఁ బాయరో ! ॥వి॥

4657

శుభప్రదమైన వేమన పద్యములు చదివి భక్యులుగండు.

క. శ్రీకరు బ్రహ్మకారునిఁ

ప్రాకటముగ మదినిఁ జేర్చి । ప్రణవాకృతిలో

సోకి నటించెడు జ్ఞప్తిని

బాకముఁ గని దాటుచాడె | భక్తుఁడు వేమా! 4658

మంగళ ప్రదుడు మహిమాన్వితుఁడగువాడే ప్రణవాన్నారాధన చేస్తాడు.

తే. శ్రీకరుండగు వేమన | జెప్పినట్టి

వేలకొలదులు పద్యము | ల్వివర మెఱుంగు

పురుష వరునకు సిద్ధించు | బరమ పదము

అనుభవములని వర్ణింప | నగుర వేమ. 4659

వేమన పద్యములు చదివి విశ్వాత్మితులుగండు.

క. శ్రీ నెత్తిన రుద్రునకును

శ్రీ నోటను బ్రహ్మకైపుడు | శిరిగుల్కంగా

శ్రీ నెరిరొమ్మున హరికిని

శ్రీ నెడపఁగ గురుడ వీవు | శ్రీ వర వేమా! 4660

త్రిదేవులను త్రిమూర్తులను ధరించే తీరులను వివరించాడు.

క. శ్రీమంతులైన వారలు

సామాన్య జనాభి నెటులు | సఖ్యతగండ్రే?

పామరగుణ మదికాదా!

తామే మేటుల మనుట | తప్పర వేమా! 4661

విశ్వరూపంతులను ఆదుకొమ్మన్నాడు.

క. శ్రీమగుచూపతియగు నా

స్వామికి దాసుండనంగ | జగములు పొగడన్

వేమన యసీయెడు ధీరుడు

నేమంబునఁ జెప్పె దీని | నిక్కము వేమా. 4662

ఉమాపతి = గౌరీశ్వరుఁడు ; ఈశ్వరభక్తుఁడగు వేమన యీవిజ్ఞాన

సాగరాన్ని వివరించాడు.

క. శ్రీ మూలశక్తి యనఁదగు

నామూర్తులఁగన్న తల్లి | యాఁ గాదనకా

ధీమూర్తి నెంచి చూడుము

నీమూర్తికి సాటియేమొ | నిజముగ వేమా. 4663

ఆధారమైన ఆదిశక్తిని నీమూర్తిలో మూర్తీభవించుకో!

క. శ్రీ యన మంగళదేవత

శ్రీ యనఁగా విష్ణుపత్ని । సిరి సంపదయున్

శ్రీ యనెడు మూలశక్తిని

శ్రీ యని వర్ణింపు మెప్పుడు । స్థిరమతి వేమా!

4664

“శ్రీ” యన త్రిమూర్తుల పత్నులందరికీ వర్తించును.

క. శ్రీ రాజయోగ విద్యా

పారీణన కబ్బుగాక । పరమ సుఖంబీ

ధారుణి వేరెవ్వరికిని

కూరిమి చేకూరదెప్పుడు । కుదురుగ వేమా !

4665

రాజయోగాలు చేసినవారికే రమ్యపు సుఖములు గలుగును.

నీ. శ్రీరాజ రాజేశ్వ । రీ రాజయోగంబు

తెలిసిన వారికి । తేటపడఁగ

లండ సిండాండ బ్ర । హృండాండుల్ దెలియును

భూత త్రివేణులు । పొసగుచుండు

మూర్తిత్రయంబను । ముఖ్యశక్తులు మూడు

రేచకాదులు మఱి । తోచుచుండు

సన్నండాంబులును । సచ్చిదానందముల్

తత్వంపదాదులు । దనరదోడు

నాదములు నాడులున్ భువి । బోధపడును

లోకముల్ చక్రముల్ శూన్య । చక్రములును

తనువులున్ త్రిపుటములు నేల । తద్యముగను

తెలియనేర్చును వేమన । తేజమొప్ప ॥వి॥

4666

1. శ్రీరాజ యోగ సామ్రాజ్యం నిర్వికల్పవిరాజితం తత్త్వానుభవ సిద్ధర్థం గురు నేనా కరోతి యః” రాజయోగము వికల్పము లేనిది.

2. “రాజరాజేశ్వరీ యోగం శేషమార్గం ప్రశశ్యయతే । యఃపశ్యేస్తతతం భక్త్యాః సమత్రోనాత్రసంశయః ॥

రాజరాజేశ్వరీ మంత్రము జపించిన వారికి మోక్ష వల్బును.

క. శ్రీరామ య నెడుమంత్రము

తారకమని యెఱిగి మదిని । ధ్యానపరుండై

సారముఁ గ్రోలెడు । నరునకుఁ

జేరువనే పరమపదవి । జేకురు వేమా !

4667

“ తారకం మనస్సుద్ధి కారకం ”

క. శ్రీరామ రామనామము

మాతాడక వినునరునకు । మహితాత్ముడవై

యూరూర దిరిగిచెప్పఱు

యారూఢ తపఃఫల దమ । దగునని వేమా !

4668

శ్రీరామ మంత్రము శ్రేష్ఠతమన్నారు.

క. శుకయోగింద్రుఁడు తనలోఁ

బ్రకటితముగఁ బూర్ణమంది । బ్రహ్మన్వితుండై

యకలంక భావపరుండై

నికరంబుగ వెలయుచుండె । నిజముగ వేమా ।

4669

శుకయోగిమహర్షి యోగ పురుషుడు. (భాగవతము)

ఆ. శుక్లమరయఁజూడ । శుభ్రమాతెలుపగు

నరయశోణితంబె । యలరు నెఱుపు

తెలుపు నెఱుపు రెండుఁ । దేజరిల్లెడునాత్మ ॥వి॥

4670

శుక్లశోణిత సమ్మేళన ఆత్మోత్పత్తికి ఆధారము.

ఆ. శుక్ల శేణితములు । శోధింపసీరదె

నవ్యకర్థమంబు । నారమెకద

నారమందొదవిరి । నారాయణుఁడునరుల్ ॥వి॥

4671

నారము = నీరు ; నీటిలో నారాయణుఁడు నరులూ పుట్టిరి (విష్ణుపురాణము)

తే. శుద్ధచిన్మాత్రపరతత్వ । సుఖముఁగోరి

ముద్దుగుల్కెడునాత్మకు । మూలమెఱిగి

సద్దుసేయఁగఁ బూర్ణుండై । సంచరించు

సిద్ధయోగికిసరిలేరు । చెప్పవేమ.

4672

పరిశుద్ధమగు చిన్మయబ్రహ్మమును పరికించినవాడే ప్రాధికవి.

ఆ. శుద్ధదృష్టిదెలిసి | శుక్రనంతటివాడు

పట్టలేకమనసు | పారవిడిచి

కన్నువోవచిదప | గాకిచందంబయ్యె ||వి||

4673

శుక్రాచార్యులు వంటి విజ్ఞాని బుద్ధివిడచి కారితాలోబుండై కన్ను
పొగొట్టుకొన్నాడు.

తే. శుద్ధనిర్గుణ పరిపూర్ణ | సిద్ధిగోరి

యమల నిర్గుణచింతన | నందిపిదప

నభ్యసించుము తపమూని | యనుదినంబు

విర్గుణబ్రహ్మ మాత్మలో | నెగడువేమ.

4674

నిర్గుణబ్రహ్మ నెగడాలంటే. నిన్ను నీవు జూచుకో

తే. శుద్ధపరిపూర్ణ దృష్టిలో | సుస్థిరముగ

నాటినిర్గుణ మందుట | నిర్మలంబు

గద్దెపైజేరి బ్రహ్మంబు | గాంచనగును

సుద్దు లేటికిగురు జేర | జూడువేమ.

4675

“యదాచర్మ వదాకాశం వేషయిష్ట్యతి మానవం తథాపరశివం

స్వత్వా సముక్తోనాత్ర సంశయః”

శివునెరిగిన వాడు ముక్తిపొందును.

ఆ. శుద్ధులెల్లగూడి | శోధించి శోధించి

శుద్ధిజేసియుక్కు | సున్న మొసంగి

శుద్ధికి బ్రథమంబు | సున్న మేకాదయా ! ||వి||

4676

రసవిష గంధ కాదులు శుద్ధులు జేయుటలో సున్నము నుపయోగింతురు.

(చైతన్య విజ్ఞానము)

ఆ. శుష్కబుద్ధిచేత | శుశ్రూషల్లాని

నిష్కబట్టియేమి | నిజమెఱింగె

గష్టమైన విద్య | ఖలులకు నబ్బునా ! ||వి||

4677

శుష్కప్రియుములు శూన్యవాదములు.

ఆ. శూద్రతనము పోయె | శూద్రుండనగానని

ద్విజుండను కొనుటెల్ల | తెలివి లేమి

ఇత్రుడెచట పసిడి | కీడనవచ్చునా ! ||వి||

4678

తన్నుక చచ్చినా తలపు లూరువారు తత్త్వజ్ఞులారా !

ఆ. శూద్రయువతి కొడుకు । శుద్ధాంతరంగుడై
 వేదవేద్యమైన । పాదుడెలిసి
 బ్రహ్మపదవి కన్న । బ్రాహ్మణుడే కదా ! ॥వి॥ 4679
 శూద్రత యగు పల్లెపడుచు కొడుకు వాస్తుడు. వేదాలు గూడా వ్రాసెను

ఆ. శూద్ర శూద్ర యనుచు । శూద్రుల బోనాడు
 శూద్రకులము తన్ను । జట్టుకొనఁగ
 మనసు శుద్ధిలేక । మఱిద్విజుండెట్లెను? ॥వి॥ 4680
 మనసు శుద్ధిలేని వాడే శూద్రుడు.

ఆ. శూద్రుడనుచు చూడ । శూద్రుల బోనాడి
 మాలకంటె మగఁడు । మాల యనుచు
 ద్విజుడనే పట్టన్న । ద్విజుడుగానేర్చునా! ॥వి॥ 4681
 వేమన కాలపు “పట్టన్న” పంతులగురించి యీపద్యము జేప్పెడు.

ఆ. శూద్రురాలి కొడుకు । శుద్ధాంతరంగుడై
 వేదవేద్యమైన । పాదుడెలిసి
 బ్రహ్మపదవి గన్న । బ్రాహ్మణగ్రజుడాయె ॥వి॥ 4682
 వ్యాసుని గురించి గొప్పగా చెప్పుచున్నాడు.

ఆ. శూద్రులనుచు భువిని । శూద్రుల బోనాడు
 మాలకన్నదుడుకు । మహినిలేడు
 నరకమునకు నేగు । నష్టమైన వెనుక ॥వి॥ 4683
 మనస్సు బాగున్న మఱి శూద్రత్వమెక్కడ?

ఆ. శూద్రులందుఁ బుట్టి । శూద్రుల దూషించి
 ద్విజుల మనెడుమాట । నిజముచేసి
 మనసు నిల్చుకున్న । మహిశూద్రుఁ డధముండు ॥వి॥ 4684
 శూద్రుడైన సుజ్ఞానమువలన ప్రజ్ఞాశాలి యౌతాడు.

ఆ. శూలినెంచి మదిని । శుద్ధాంతరంగుడై
 కాలక్రమములను । గాలదొక్కి
 మేలుపూర్ణ పదవి । మెచ్చును శివయోగి ॥వి॥ 4685
 మంగళప్రదమైన యోగత్వముగలవారే శివయోగులు.

కం. శృంగారవతుల కింటను

బంగారమువంటి పతులు । పరమ ప్రియులై

రంగుగ శోభిలు చున్నను

దొంగలిటులఁ గోరనేమి ? । దొమ్మర వేమా !

4686

పతినివిడచి పరపురుషుల స్రాపుగోరే పతిత దొమ్మరెగులు పట్టిన పశువే.

తే. శృతమునకు దోచు రవమున । శ్రోత్రియుఁడగు

మదినిలోగుట్టు లోపలి । గతి నెఱింగి

నంత పరిపూర్ణ భావంబు । నందు నతఁడు ॥వి॥

4687

“సోహం, హంశో” అని తనంతట అనాహతముగా
ఘోషించుచున్నది. నేవేబ్రహ్మము బ్రహ్మముననే అని శృతి చెప్పుచున్నది.

తే. శృతమునకు దోచురవమున । శ్రోత్రియుఁడగు

మతిని లోగుట్టు లోపలి । గతి నెఱింగి

నంతఁ బరిపూర్ణ భావంబు । నందునాతఁ

డరయ బ్రహ్మర్షి కిని సాటి । యగురవేమ.

4688

, పరిపూరాత్మను పరికించినవాడే బ్రహ్మర్షి.

క. శృతి దృష్టాంతము లేకయె

మతిహీనులు పల్కినట్టి । మాటలు చూడన్

సతమని నమ్మగరాదం

దతులితముగ పూర్ణపదవి । యందదు వేమా !

4689

మతిలేని మాటలు శృతుల నందుతాయా !

క. శృతి యుక్త్యను భవము లేకను

మతిహీనులు పల్కినట్టి । మాటలు వినినన్

సతమని నమ్మగరాదది

యతులితముగ పూర్ణపదవి । యందదు వేమా !

4690

శృతి అనుభవాలు లేనివారు శ్రోత్రియులొకారా !

ఆ. నైవవెష్టవాది । వణ్ణతములకెల్ల

దేవుఁడొక్కఁడనుచు । దెలియలేరె ?

తమకు భేదమైనఁ । దత్వంబు భేదమా ! ॥వి॥

4691

ప్రపక్తలచే కల్పిత మతములు వేరుగానున్న సారమొక్కటియే.

క. శోణితము కామ సతులకుఁ

బ్రాణితముగ శుక్లమగును । బహు పురుషులకుం

బ్రాణము తెలుపెఱుపుఁ గలియ

గానగు నీదేహ గంధి । ఘనమగువేమా!

4692

శుక్లశోణిత సంయోగమే జీవకణము లుత్పత్తికి మూలమగును.

తే. పండు డుర్విని బ్రదికిన । సరసుఁడగునె ?

దండివాఁడన్న భ్రమఁజూపు । నిఁడుగాను

కొండలోపల జేరిన । గండఁడగునె ?

నిండు పరిపూర్ణ మంద ని । తండు వేమ.

4693

నపుంసకుఁడు నారీమణుల కూర్చు సంపాదించగలడా !

క. పట్చక్రములకు నావల

పట్టింతలు విడువ ముక్తి । పద్మణనిధియై

పట్టాయలందుఁ బొందుట

పట్టిత్రములై వెలుంగు । పట్కము వేమా!

4694

పట్చక్రములలో పద్విధ శ్రేయస్సును బొందమన్నాడు.

ఆ. పడర విందములను । సాధ్యముగా జేసి

కుండలిని కనుఁగొని । కుదురు పరచి

మనసు నిల్పువాడు । మరిద్విజుఁ డనవచ్చు ॥వి॥

4695

పట్చక్రముల సాధించి కుండలిని మేల్కొల్పెడువాడే గొప్పవాడు.

ఆ. పట్పదంబులేల । ఝంకారములు సేయు

నెగురఁ గలిగినట్టి । పొగ రెకాదె

తాము చూడనెంత । తమ బ్రదుకెంతరా ! ॥వి॥

4696

నీచులు చేయు ఆర్భాటములు తుమ్మెదల రొదలవంటివన్నాడు.

ఆ. పడుచులును వేఱు । సారమెల్ల నొకండె

సిద్ధ వేరుకాని । నీతి యొకటె

పరమభక్తి వేఱు । భవుఁ డొక్కడే సుమీ ! ॥వి॥

4697

పరమ జ్ఞానముతో జూచివానికి అన్నియూ ఒక్కటే !

తే. వద్రుచులు వేలు ధరలోన | సారమొకటె
సకల మతములు వేత్వేలు | సాధ్యుఁ డొకఁడె
భక్తులు గనఁగ వేత్తెన | బ్రాహ్మ డొకఁడె
కువలయంబున దీనిగై | కొనుము వేమ. 4698

కువలయమున = భూమిపైన; బుద్ధియొక్కపైన భూమియంతయూ
ఒక్కటేగాదా !

ఆ. వణ్ణుభీ ముద్రలో | వడ్వర్గములు బోవు
వడ్వర్గములతోడ | వణ్ణుతములు
తప్పుదారులుఁ బోక | ఒప్పుగానుండురా! ||వి|| 4699
వణ్ణుభీ ముద్రవలన వడ్వణము లడగి చక్కని జ్ఞానమార్గమబ్బును.

ఆ. పేకు సైదు మొగలు | చెలగు పతానులు
తురకల దొరతనము | తొలుతఁ జేసి
రాఁగ రాఁగ విడిచి | రైతులై కొలచిరి ||వి|| 4700
మహమ్మదీయులు పేకు. సైదుద్, మొగలు పతానులుగా నున్నారు.

ఆ. పోడశా క్షరములు | శోధించి మది నెంచి
గూఢ భావమూని | కుదియఁబట్టి
వేడుకలర ముక్తి | విన్నంది చూడరా! ||వి|| 4701
“ఓం నమూల నాస్తి, నాస్తి ప్రజ్ఞానం శరీరం కారణం నచ కార్య
కారణ రూపానాం ప్రపంచం నాస్తి సర్వదా!” అని ద్వాదశా
క్షరి పోడశాక్షరీ పంచదశీ మంత్రములు గదా !

అ. పోడశోపచార | శూన్యప్రచారముల్
భక్తిలేక పాడ | ఫలము గలదె ?
నిక్కమైన భక్తి | మొక్కిన నేచాలు ||వి|| 4702
పోడశోపచారములు చేసిన దేవుడు నూత్నులో మోక్షమిస్తాడని
శ్లోకులు చెప్పుచున్నవి.

స

కం. సంకల్ప ముడిగిననుతా
సంకల్పుండైన జాలు | సద్గతిఁదడవా
సంకల్పమె బంధంబని
సంకల్పమె మోక్షపదవి | చక్కగ వేమా ! 4703
సంకల్పము = మనసులో నిశ్చయము; మనోనిశ్చయమే మనసుకు మార్గము.

ఆ. సంచితకర్కను ద్రుంపను

మించగలే రైరి జనులు । మెలకువ తోడం

బంచశగునింట గెలిచెడు

సంచెటిగిన తత్వవేత్త । సరసుడు వేమా !

4703

సంచితము = పూర్వపు కర్కఫలితము; పంచశయము = మృగము.

ఆ. సంతకూటమందు । వింశలు చూడకు

చింతలోని చింత । చిన్మయంబు

పంతగించి చూడఁ । బరమాత్మతంబురా ! ॥వి॥

4704

సంసార సంబంధములతో కూటమియే సంత.

కం. సంతత సమాధి ప్రజ్ఞను

వింతలు దలపోయకుండ । వివరించినచో

సంతరమునఁ బరమాత్మకృప

మంతవృక్షంబు వెలుగుచుండు । చుదిగో వేమా !

4705

సంతతము = ఎల్లప్పుడూ; నిత్య సమాధిస్థుడగు నిశ్చల బ్రహ్మమును తెలియగలడు.

ఆ. సంత బసివి పొందుఁ । జలిపందిరి జలంబు

ద్రోవ నమ్ముతోడు, । దొత్తునంట

రచ్చసభలనిద్ర । రసికులు మెత్తురా ! ॥వి॥

4706

స్వకపోల కల్పిత లోకానుభవ ప్రపత్తిని చిత్రించాడు: బసివి = బనికిమాలినది.

ఆ. సంతలోన సరకు । సరసమాఁ గొనవచ్చు

వింతలంది పొంద । వివరమేది ?

చింతదీర్చిచూడ । జిన్మయజ్యోతిరా ! ॥వి॥

4707

చింత లేడబాసి సంసార సంతలోనున్నా వింతలేదు.

ఆ. సంద్రమునకుజూడ । సరియేదియును లేదు

అట్టి జలధినీర । మనువు గాదు

అనువుగానినీరె । యదియేమి చేయును ? ॥వి॥

4708

అంతము పంతము లేని సంద్రము. అయినా త్రాగడానికి పనికిరాదు.

తే. సందియములేని మదిలోన | సత్యమాత్మ
 పొందుఁగూడుట ప్రత్యక్ష | పూర్ణమనుచు
 నందుచుండుము పరతత్వ | మన్దనపుడు
 కందువదె స్వర్గసౌఖ్యము | గాఁగవేమ ! 4709
 పరతత్వానికి సందియము లేని మదియే సాక్షీభూతము.

ఆ. సందే వార్చనేమి ? | జపము నేయఁగనేమి ?
 వేదశాస్త్రములను | వెదకనేమి ?
 పడతి గనినవాఁడు | బాపఁడుగాఁడయా ! ||వి|| 4710
 స్త్రీని జూచిన మాత్రమున చిత్తగలిగినవాడు బ్రహ్మజ్ఞాని ఎట్లగును ?

కం. సందులు గొందులు వెదకిన
 బొందునె ? పరతత్వబోధ | పురుహూతునకే
 నందెందుఁ బొందుపడునన
 నందందే యలరుచుండు | నమలము వేమా ! 4711
 పురుహూతుఁడు = ఇంద్రుఁడు ; ఇంద్రునికి సైతము డెందము కుండి
 డిందుపడుట తప్పలేదు.

కం. సందేహమేల వినరయ
 మందానందంబుఁగలుగు | మర్మముఁ దెలియున్
 ముందా మర్మము వీడమి
 నెందఱు వేనోళ్ళనన్న | నేవయేవేమా ! 4712
 అమందానంద మందుటకు డెందములో కుందుట కూడదు.

ఆ. సంధ్యవార్చనేమి ? | జపము నేయఁగనేమి ?
 వేదశాస్త్రములను | వెలియనేమి ?
 బత్తి లేనివాఁడు | బాపఁడు గాఁడయా ! ||వి|| 4713
 బత్తి చిత్తానికి హత్తనియెడల బాపడెట్లగు ?

ఆ. సంధ్య వార్చనేమి ? | జపమునేయఁగనేమి ?
 వేదశాస్త్రములను | వెలియనేమి ?
 పరముఁగననివాఁడు | బాపఁడుగాఁడయా ! వి|| 4714
 పరమపదవీ సోపాన మార్గము వెదుకనిచే బ్రహ్మత్వ మెట్లు సిద్ధించు ?

ఆ. సంధులై నవారు । యిందు నందనకుండు
 నన్ని తాపులందు । హరునివలెను
 తెలియువారి కెల్ల । దేవుడే కనిపించు ॥వి॥ 4715

సంధులు = తెలిసినవారు; సంధులను తెలిసికొనిన సర్వజ్ఞత్వము సిద్ధించును.

ఆ. సంసారమును విడిచి । సన్యాసిగాకుంటె
 చేసినపాపముల్ । మోసఁబోవు
 మోసబుద్ధియుగాగ । మోక్షంబు చెఱిచేది ॥వి॥ 4716
 మోసపు బుద్ధిచేత పరులను మోసగించి తను మోసపోతున్నాడు.

ఆ. సంసారమున మునిగి । సన్యాసిగావాఁడు
 అతిశీఘ్రమునను ఆ । నందుఁడౌను
 ఆనంద మనుమాట । అద్భుతాకారంబు వి॥ 4717
 అతీతాకారమే ఆనందము.

క. సంసార సుఖము లూడిన
 సంసారమువదలి లోక । సంచారియగున్
 సంసారేచ్ఛలు విడకయె
 హంసను బట్టంగలే రి । హంబున వేమా ! 4718
 సంసార సుఖమును విడువనిచే హంస పట్టే నూత్ర మలవవను.

ఆ. సంసారిగాకుంటె । సన్యాసిగాబోఁడు
 సన్యాసిగాకుంటె । సాధుగాఁడు
 సాధుండుగాకుంటె । సజ్జని గాఁడురా ! ॥వి॥ 4719
 సాధు విజ్ఞాన బోధాక్రమమును సమీకరించాడు మనసాధు.

ఆ. సంసారి యెందైన । సన్యాసి గాబోఁడు
 సన్యాసి తిరిగి సం ! సారిగాఁడు
 మాలవాఁడెందైన । మాదిగవాఁడౌన-? ॥వి॥ 4720
 కాకి కేకి గాదు, కేకి కాకి గాదు

ఆ. సంసారి యేమెఱుంగు । సన్యాసి నడతలు
 గ్రుడ్డివాఁ డేమెఱుంగు । గుఱుతు దారి
 కుంటివాఁ డేమెఱుంగు । కాశీశ్వరుని ముఖము ॥వి॥ 4721

* యతి పోయెను; ఆసమర్థులకు సమర్థత ఎట్లు వచ్చును ?

- ఆ. సకలంబు మతికిని | సంతోష మతితోడ
బ్రహ్మయెఱిగిన నాడె | బ్రాహ్మణుండు
బ్రహ్మ నెఱుంగకపోతె | బ్రాహ్మణుండేలాగు? ||వి|| 4722
సకలార్థ తత్వవేదియే సద్బ్రాహ్మణుండు.
- ఆ. సకల కల్మషములు | సమ్మతించురె చేయ
విపులేల నిట్లు | వెఱ్ఱులైరొ?
కాలగతి నె యిట్టి | కడగండ్లు పుట్టెరా! ||వి|| 4723
కాలమహిమను బట్టి కష్టములు వచ్చును.
- ఆ. సకలజాతి పురుష | సాంకర్యమునకును
సతులనిచ్చి తాము | సమ్మతించె
ఉండునె కనలేని | యోగులు బాపలా! ||వి|| 4724
ఉపమానోపమాయములు సందర్భోచితములుగా లేవు.
- ఆ. సకల జీవములను | సమముగా నుండెడి
యతిని క్రమముఁదెలియు | నతఁడె యోగి
అతఁడ వీవె యనుట | నన్యండు గాఁడయా! ||వి|| 4725
స్వత్రా సమబుద్ధి గలవాడే జ్ఞాని
- ఆ. సకల తనువులెత్తి | సంచరించును జీవి
కలిమి బలిమి తగిలి | కలవరించు
నాత్మ తేజమూని | యచ్చుగాఁ జూడరా! ||వి|| 4726
అత్మతేజమునకు సాటిగలది వేరొకటి లేదు.
- ఆ. సకల తీర్థములను | సకల యజ్ఞంబులను
దలలు గొరుగకున్న | ఫలముగలవె?
మంత్రజలము కన్న | మంగలి జలమెచ్చు ||వి|| 4727
తీర్థసేవలు మడుపులా ఘనత నీయవు.
- ఆ. సకల ధర్మములకు | శంభుండె యధిపతి
శంభువునకు ముక్తి | సౌఖ్యమేది?
తఱచు త్రోవఁ దిరుగు | తఱిభ్రష్టు లాదురే! ||వి|| 4728
శంకరుండే నిశ్శంక లేక సంచారముచేసి ప్రేతభూమిలో కూర్చొని
నాటకము ద్రొక్కెండు.

క. సకలంబైతాఁ బుట్టును

సకలము నొక్కటికిఁగాను | సర్వముఁ దానా

వికటంబైతిన జంపునె

యకటా! యావస్తువెవ్వ | రందురవేమా!

4729

విచిత్ర విడికథతో వేదాంతాన్ని జోడించి విచిత్రంగానే వివరించాడు.

క. సకలము నాకలికొఱకే

నికరంబుగఁబెట్టె మనకు | నీచపు గుణముల్

సకలంబందు వసించెడి

యకలంకుఁడె యేమివంతో | యరయరవేమా!

4730

అన్ని యెడల సంచారము చేయువాడే సర్వేశ్వరుఁడు.

క. సకలము నిర్గుణచింతను

వికలంబును జెందలేవు విజ్ఞానివెయ్యె

ప్రకటించి మెలఁగునంతట

సకలంకునిఁ గాంచుటదియె | యమలము వేమా!

4731

జీవికి యేమహత్తరమైన శక్తినిచ్చి యిష్టార్థము లీడేర్చిన ఈశ్వరుని మాయారూపమును మట్టుగా జెప్పెను.

ఆ. సకలయోగములకు | శంభుండె యధిపతి

ఆ మహేశ్వరునకు | నధికుఁడేడి?

తఱచు శ్రోవ లరిగి | తమి భ్రష్టులౌదురు ||వి||

4732

అన్ని విభూతులకూ ఆ మహేశ్వరుడే కర్త.

ఆ. సకలరూప మాత్మ | సాక్షిలో నెంచుట

నికరమైన బయలు | నిర్ణయంబు

వికలమింతలేక | వెలుగును దత్తంబు ||వి||

4733

తత్వ నికరుని చెలసికొనిన సకల బ్రహ్మము సాక్షాత్కరించును.

ఆ. సకలరూపములకు | సాక్షి తానై యుండు

సకల సముండు చూడ | సమముగాను

వికలమేమిలేక | వెలిగించికానరో! ||వి||

4734

వికలాన్ని విడగొట్టి విజ్ఞానాన్ని వెలిగించుకో!

ఆ. సకలవస్తుజాతి | సంతతి తనువునఁ
బుట్టెనంద్రు పంచ | భూతములనె
దానిచేతఁ దాము | దరపోషణచేయు
వారు నిజమెఱుంగ | లేరు వేమ. 4335

పంచభూతములే బ్రహ్మాంశ భాండమునకు ఆధారము.

ఆ. సకలవస్తువులను | సంతత తనువుల
వునురికేడఁ? బంచ | భూతములును
దాని దానిచేతఁ | దగు భూషణముచేయు
నేమిలేదు సుఖము | నెఱుంగువేమ. 4736

పంచభూతముల సంచార క్రమమే ప్రాణికోటి.

ఆ. సకలవస్తువులును | సంతత తనువులుఁ
బుట్టిపోవు పంచ | భూతములుర
గాలివిచ్చి పోవు | కై వడి నుండురా ! ||వి|| 4737

గాలియొక్క రాకపోకలవలె చావుపుట్టుకలు జరుగును.

ఆ. సకల విద్యలఁగని | సంతోష పడవచ్చుఁ
జేయిసాచి కాసు | నీయలేడు
చెలఁగి యొరులకైనఁ | జెప్పవచ్చును గాని
తాము చేయలేరు | ధరను వేమ. 4738

ఇతరులకు చెప్పుమని చెప్పనచ్చుగాని తానుచేయలేడు.

(లో కాసుభవము)

ఆ. సకల విద్యలందు | సంపన్నులై యున్న
యట్టివారుఁ బరిచ | యమునఁ జొక
పెరటిచెట్టు మందుఁ | బరికింప మెచ్చరు ||వి|| 4739

తరచూ చూచుటవలన తక్కువ స్థాయిగా భావిస్తారు.

ఆ. సకల విద్యలెఱిగి | చచ్చిబ్రదుకు విద్య
యొకటి నేరమనుచు | నుర్విజనులు
కటకటఁ బడుదురె | కడహానిఁ దెలియరు ||వి|| 4740

అసలు విద్య తెలియక అఘోరించేవారు అయోమయులు.

సీ. సకల వేదంబుల | సారమై విలసిల్లు

సద్గురు వాక్యంబు | సత్యముగను

మదిలోన సద్భక్తి | మఱవకచేసిన

మమతలు విడువయ్య | మహితముగను

చిత్త విభ్రమఁబాసి | చిన్మాత్రమందగఁ

జేరికొల్పిన ముక్తి | చేరువగును

హరి హరదులకైన | నలవిగానిది బయ

లను భవవేద్యమై | యలరనగును

అట్టి సద్బోధ మర్థంబు | నరయవలెను

మనసులోఁ గల్గవంబులు | మానవలెను

శీఘ్రకాలంబులో నాత్మ | సిద్ధియగును

నిత్య సంతోష నిలయుండై | నెగడువేమ.

4741

త్వరలో నిత్యసంతోషి యగుటకు నియమక్రమము విజ్ఞులకు

వివరించాడు.

తే. సకల శాస్త్ర పురాణము | లృదివి, విన్న

గలదు లేదని తెలియక | కలిమిచేతఁ

గులుకుచుండెడి జనులకు | గుణమురాదు

తెలియదని చేర గురుబోధ | తెలుపువేమ.

4742

గురూపదేశము లేనిదే కొటిగ్రంథాలు చదివినా కొల్లబోవును.

ఆ. సకల శాస్త్రములను | జదివెయు వ్రాసియుఁ

దెలియఁగలరు, చావుఁ | దెలియలేరు

చావుఁ దెలియలేని | చదువుల వేలరా! ||వి||

4743

ఎన్ని గ్రంథములు వల్లవేసినా చావును తెలిసేవి చదువరేమి ?

ఆ. సకల శాస్త్రములును | సంపుటంబులు వ్రాసి

చదువనేర్చియెనఁ | జావెఱుంగరు

చావెఱుంగని చదువు | చదువంగనేలనో! ||వి||

4744

చావు తెలిసిన చదువు చదివినాడే చతురుడు.

తే. సకల శివరూప తత్త్వంబు | సంస్కరించి
వికల మేమియు లేకుండ | వివశించి డగుచు
నికరమగు నిండుబ్రహ్మంబు | నెనుక వలెను
సుకరమయి ముక్తి చేకూఱు | సారిదివేమ. 4745
శివమూర్తి తత్త్వము స్థిరముగా తెలిసినవాడే శివయోగి.

ఆ. సకల సంపదలను | సారస్య మెఱుంగని
వంచనగల మనువు | వాడిపోవు
సమములేని మనువు | చక్కగా నుండునా! ||వి|| 4746
పరస్పర విరుద్ధములుగల భార్యాభర్తల సంబంధము విడాకులు పెడకులు.

క. సకలాకారుడ నంతఃకు
సకలాత్మలయందు సర్వ | సాక్షియుఁ దానౌ
సకలగత నిర్వికారుం
డకలంక స్థితిని బ్రహ్మ | మనఁబడు వేమా! 4747
కలంక రాహిత్యమైన ఘనతర యోగమే బ్రహ్మమనబడును.

క. సక్తిని మదిలోఁ బూనియు
భక్తిని సాధింపనగును | బలు తెఱఁగులుగా
యుక్తిని మదిలోఁ బెనిచిన
ముక్తికి భంగంబెయగును | మొగిచెడ వేమా! 4748
యుక్తి లోక తంత్రమునకేగాని ముక్తిని చేపట్టడానికి విరక్తిచేస్తుంది.

ఆ. సక్తిమాను పనులు | చక్కగా నెఱవేఱు
భక్తిగలుగు పూజ | ఫలమునిచ్చు
యుక్తిగలుగు మాట | యొప్పునురా భవి ||వి|| 4749
అటవెలదికి అంద చందముల నిచ్చే ప్రాసల భూషణాలుగా చేసి
భావ పరిణామిని పరిపక్వంగా జూపించాడు.

ఆ. సక్తులైనవారు | సాగింతు కార్యముల్
రక్తికొలది నవియు | రమ్యములగు
ముక్తికొఱకు విధులు | ముదమునఁ జేయరా! ||వి|| 4780
శక్తిసామర్థ్యము గలవారు సాఫల్యము బొందుదురు.

తే. సఖుఁడు తోడై నదానికి | సంతసించి
వికలమొందదు నిజమిది | వెగటుఁగాదు
నికరపు తెఱుక తోడై న | నిజముగాదె ||వి|| 4781
స్నేహితుని బోలి పరిపూర్ణము పరము మదము చేకూర్చును.

తే. సఖుఁడు తోడయ్యెనన్నను | సంతసించు
వికలమొందరు నిజమిది | వెగటుకాదు
నికరపు తెఱుక తోడై న | సుకరములుగ
సకలకార్యంబు లొప్పు ని | జంబు వేమ. 4782
మిత్రుడు పేలును చేకూరుస్తాడు.

ఆ. సగము కన్నులుమూసి | సగము కన్నులు తెఱచి
సగము కన్నులమీదఁ | జెలఁగుచున్న
జ్యోతి దేవినిఁ జూచు | జాణ యెవ్వరు లేరు ! ||వి|| 4753
అపొజ్యోతిని ఆరయుటకు నిమిత్త సేత్రావధానమే నిజమగు మార్గము.

ఆ. సగరుఁ డుర్విరాజు | చక్రవర్తి యటంచు
పరులు తన్నుఁ బొగడ | బ్రదుకుచుండె
నిట్టి ఘనత వీరి | కెందునకయ్యరా ! ||వి|| 4754
సగరుడు సత్పరిపాలనాసక్తిచే రాజయ్యుచు చక్రవర్తిగా ప్రశంసించబడెను.

ఆ. సగుణ నిర్గుణమనియెడి | సంశయంబు
పరమ గురునాజ్ఞచేఁ గాక | పట్టుపడదు
అగణితంబుగ మదిలోన | నందవలెను ||వి|| 4755
సగుణ, నిర్గుణములు గురూపదేశము వలననే గుర్తింపబడగలవు.

తే. సగుణ నిర్గుణ భేదార్థ | సంశయంబు
పరమ గురునాజ్ఞచేఁగాక | పట్టువిడదు
అగణితంబుగ మదిలోన | నందవలెను
వాదములు సేయ నెచ్చగు | వసుధవేమ. 4756
వాదభేదములువిడచి గురుభక్తిని హువిొన్న గురుదొయసును.

క. సగుణం బనగా లేనిదె

సగుణంబన నదియె మోహ ! జాలము లెల్లన్

సగుణంబు మఱచి నీలోఁ

దగులుట నిర్గుణము దారి ! తలకొను వేమా !

4757

సగుణబ్రహ్మకన్న నిర్గుణబ్రహ్మ నిన్నీ డేర్చెడి.

చ. సగుణము నాత్మలోపలను | సన్నతి సేయకభక్తికల్గునే ?

జగమున నెట్టివారికిని | శాంతము గల్గినగాక కల్గునే

సగుణము మీఱి మానసపు | సత్తువఁ జింత నొనర్పకున్న దా

నగణితమైన యోగి పద ! మందెడు మార్గము రాదు వేమనా !

సగుణ బ్రహ్మారాధన సాధించిన త్వరలోనే నిర్గుణబ్రహ్మ నీలలో నిలచును.

క. సగుణమె లోకము లన్నియు

సగుణంబె త్రిమూర్తులెంచ | సకల సురేశులీ

సగుణమె జ్ఞప్తికి మూలము

సగుణమె నిర్గుణపు దారి ! సమకొను వేమా !

4759

సకలాండజాలము సగుణ స్వరూపమే జ్ఞానులకు.

తే. సచ్చిదానందమగు | జ్ఞప్తి సరవిఁ జేరి

మెచ్చి చిన్నాత్రమా శక్తి | మేను మఱచి

నిశ్చలత నున్నవాడె పో ! నిత్యయోగి

నిశ్చలాతని శివుడన | వచ్చు వేమ.

4760

సచ్చిదానంద జ్ఞప్తిఁ చెలిసేసవాడే సర్వజ్ఞుఁడు.

ఆ. సజ్జనుల చెలిమియె | చాలింపఁగా రాదు

ప్రకృతి నెఱుంగకున్న | భక్తిలేదు

విలువవెట్టి రీతి | భక్తి నిల్పుదురయా ! ||వి||

4761

భక్తిని ఆసక్తిచే చేపట్టాలిగాని కిమృత్తుతోరాదు.

ఆ. సతత మాత్మరూపు | సాధించి, శోధించి

యుతముగాను బుద్ధి | యూదినొక్కి

గతిని గోరి ముక్తి | గనుటయే లాభంబు ||వి||

4762

సద్గతిని కోరి ముక్తిగనుట సాధుసమృతము గాదా !

తే. సత్పర బ్రహ్మ మయమూని । సౌఖ్యమెఱిగి

ప్రత్యగాత్మకు లోనైన । భావమంది

నిత్య నిరతి శయంబంది । నిజముగనుము

సత్యసంసిద్ధి ముక్తి మొ । సంగు వేమ.

4763

జీవాత్మా, పరమాత్మా, ప్రత్యగాత్మా, భావమును పరికించుచున్నాడు.

క. సత్యం బగు విజ్ఞానము

నిత్యము బ్రహ్మాత్మమనుచు । నిర్గుణుడై తా

సత్యంబుగ మది నెన్నుచు

గృత్యంబు నడంగఁ ద్రొక్కఁ । గృతియగు వేమా! 4764

సత్యమగు బ్రహ్మ విజ్ఞానము పొందుటకు ఆజ్ఞానము హరింపజేయాలి.

ఆ. సత్యమనఁగవేఱె । జగమునఁ గనలేదు

నిత్యమగుచు నాత్మ । నెగడియుండు

నిత్యవస్తు వెఱుంగ । నీవెబ్రహ్మము సుమ్మి ॥వి॥ 4765

నిత్యమైన వస్తువును గనుగొనిన నీవు బ్రహ్మవుగావా?

ఆ. సత్య మమరియుండ । జ్ఞాన మమరియుండు

జ్ఞాన మమరియుండ । సత్యముండు

జ్ఞాన సత్యములవి । సమమైన ద్విజుండగు ॥వి॥ 4766

సత్యజ్ఞానములు సర్వోత్కృష్టములు.

ఆ. సత్యము గలుగునెడ । జగతిలో వారికి

జ్ఞాన మమరగల్గు । మానుగాను

జ్ఞానమె కలుగునెడ । సమధిక ద్విజుండగు ॥వి॥ 4767

నిత్యనిష్ఠా గరిష్ఠుడగువాడు సాధించలేనిదేది?

క. సత్యమును హరిశ్చంద్రుడు

నిత్యముఁదా బొందియుండి । నిలిచెఁ దిరముగా

భృత్యుడవై నామదిలో

సత్యంబునె నిల్చుజూడు । చయ్యనవేమా! 4768

సత్యనిష్ఠాత్ముడై నిరంతర మందరినోళ్ళ హరిశ్చంద్రుడు సత్యము

చేతనే పొగడబడుచున్నాడు (హరిశ్చంద్ర)

ఆ. సత్యము విడనాడి । సాహసంబులు సూపి
బంటు పంతమాడు । బత్తిలేక
కర్మజీవి తాను । గానంగలేడయా ! ॥వి॥
కర్మజీవి శర్మదము గైకొనుటెట్లు?

ఆ. సత్యమైన యుక్తి । సమముగా మదినిల్పి
నిత్యమైన ముక్తి । నెలవెఱింగి
భక్తియుక్తిమీఱి । బయలంది పొందరా ! ॥వి॥
నిత్యమైన సత్యమును ఆసక్తి యుక్తులతో పట్టి ముక్తిని బొందుట కుద్యు.

డవు గమ్ము.

ఆ. సత్యవంతులయెడ । సరసమాడంగరాదు
పేదవారితోడ । బెనంగరాదు
కలిమిగలుగు వారి । గలియనే రాదురా ! ॥వి॥

నీతిని ఆచరించే వారికి అనందమిగిన మహత్తర భావారామములూ
పలికిన కేకివలె మాత్రవెడతాడు వేమన.

మ. కో. సత్యవాక్యము గోప్యమిద్దని । శాశ్వతంబుగ నెన్నుచు
నిత్యభోగము నిత్యసౌఖ్యము । నిత్యనిర్గుణ ఛాయలో
మత్తుడై పరిపూర్ణ చిన్మయ । మర్మమూనుచు నెప్పుడం
బొత్తుబాసి తలంపు జ్ఞప్తిని । బూను వేమననిత్యమున

“మ. కో. మత్తకోకిల పంచమస్వర మాధురి నె్వలయించి తా
చిత్తవృత్తుల పొత్తుగూరిచి శీఘ్రమే నయమారగా
సత్తుచిత్తుల నాదుబిందుల సారమేర్పడ జెప్పెరా
యుత్తమంబగు భక్తియుక్తుడు యుర్వి వేమనయోగిరా!”

తే. సత్యసమమగు తేజంబు । సతరించి
నిత్యకర్మా ధ్యచుష్ఠాన । నిష్ఠ నెఱిగి
కృత్యముల నెల్లగోయుట । కీర్తియగును
స్తుత్యమది యయి కల్పించు । సుగతివేమ.

వాటమైన తేటగీతిలో నూటిగల బోటునీటును వెలయించి పదముల
యడుట విదితముగా వివరించాడు వేమనకవి.

తే. సత్య సంసిద్ధిగను బ్రహ్మ । నిత్యపదవి
ముత్యమనియెంచి మదిలోన । మూలమెఱిగి

నిత్య నై మి త్రికములలో | నేర్పుగనుము
భృత్యభావంబు బూననే | పొనగువేమ.
భృత్యభావముచేత నిత్యకృత్యము నెరవేర్చుము.

4774

ఆ. సతికి బతికినైన | సంపదే సంపద

పుత్ర సంపదయును | భువిని ఘేలు

సరగ ముదిసి బ్రతుకు | సంపదే సంపద ||వి||

4775

కాపోడ్డి కాడి; కమ్మోడ్డిపాడి. కులాసాకీబీడి, పడుసోళ్ళకీ
జోడి, మసల్మానుకీదాడి, ముఖ్ఖముకీ ముఖ్ఖము (కాళ్ళహరినూక్తి)

అ. సతిని జూచి జూచి | సౌఖ్యంబు తాగోరు

గతిని కానలేడు | కర్మజీవి

గతులు సతుల వలన | గానంగలేరురా! ||వి||

4776

సద్గతులు సతులు వలన సమకూరు ననేమాట నీటిలోమూట.

కం. సతి పతులు పెనంగు నప్పుడు

పతి శుక్లము సతికి గర్భ | పతనము కాఁగా

సుతుడగుచు జన్మమెత్తును

హితమతి నీజన్మ మెఱుంగ | హేతువువేమా!

4777

నీజన్మక్రమమును నిశ్చయమగు క్రమములో నీవు గుర్తించుము.

కం. సతియందె పుట్టె బతియును

బతియందె పుట్టె సతియు | బరమార్థముగా

సతి పతులనగా నెవ్వరో?

మతినిది దెలియంగవలయు | మహిలో వేమా!

4778

మహా విజ్ఞానులు ఆత్మతమార్గములో వీక్షించినచో యీమహత్తర విషయము స్పష్టమగును.

ఆ. సతియొనర్చు చెడుగు | పతి కవశ్యమువచ్చు

బతియొనర్చు మంచి | సతికి సగము

బతియొనర్చు చెడుగు | సతికేలరాదొకో! ||వి||

4779

భార్యాభర్తల పరస్పర కర్మల ఫలితములు వీలరావు?

- ఆ. సతిలేని పురుషుండు | సంసారియేగాఁడు
 మతిలేని పురుషుండు | యతియుగాఁడు
 గతిలేని పురుషుని | బ్రతుకేమి బ్రతుకురా! ||వి|| 4780
 చుతి, గతి, సతి; సంసారికి చక్కని భూషణములు.
- ఆ. సతులఁ గవయుటెల్ల | సుతులఁ బడసెదమచు
 వెతల పడుటకేటి | వెట్టితనమొ?
 నేలనున్నరాయి | నెత్తికెత్తినయట్లు ||వి|| 4781
 లేనిపోనిబరువు నెత్తికెక్కించు కొనసేల?
- ఆ. సతుల గుణముఁ జూచి | సాధుబైరవుడును
 బెద్ద కడుపువాఁడుఁ | బెండ్లిమానె
 బట్టుకాశైగటై | భువి నాంజనేయుండు ||వి|| 4782
 కాలభైరవుడూ, వినాయకుడూ, ఆంజనేయుడు కాంతల వంతులకు
 జడిసి పడుగులయ్యారు. (ఆహ్లాదక పురాణము)
- ఆ. సతులచేతఁ బుణ్య | సౌఖ్యము కలదని
 నరుఁడు కర్మములను | నమ్మియుండు
 దానికానిబుద్ధి | హానికి మూలపకా ||వి|| 4783
 సతులు చక్కగా లేకున్న పతుల మతులు కతకతలాడును.
- ఆ. సతులఁజూచి నరుఁడు | సౌఖ్యంబు గోరును
 గతులగానలేడు | కర్మమందు
 గతులు సతులవలన | గానంగలేరయ్యా! ||వి|| 4784
 సద్గతులకు సతిమూలము.
- ఆ. సతులఁజూడఁ జూడ | సంసారి కాఁగోరు
 సుతులు పుట్టఁ బుట్ట | వెతలఁబడును
 గతులు చెడఁగఁ జెడఁగఁ | గర్మమంచేడ్చును ||వి|| 4785
 సతీసుతులు లేక గతిలేదని విడ్చి; కలిగినదరువాత కర్మముమీదపడి యేడ్చును.
- ఆ. సతులఁ బడయరాదు | సుతులఁ బడయరాదు
 వెతలఁబడిన వాఁడు | వెట్టివాఁడు
 నేలనున్నరాయి | నెత్తికెత్తినయట్లు ||వి|| 4786
 సతీసుతులు నిన్ను తరింపజేయలేరు.

ఆ. సతుల మాయనమ్మి । సౌఖ్యంబు గలదని
మతివిహీనులైరి । మనుజులెల్ల
గతులు సతులవలన । గానంగలేరయ్యా ! ॥వి॥ 4787
స్త్రీలవలన చిత్తచాంచల్యమేగాని శ్రేష్ఠత సిద్ధించదు.

ఆ. సతులు జప తపములు । సల్పంగ సాగిన
బురుషులేల నికను । బుడమిలోన
బాపమెంచవద్దు । పట్టి శిక్షింపుడీ
పుణ్యపురుషులెల్ల । భువిని వేమ. 4788
వేమన దృష్టిలో స్త్రీలు వికలులగా అగుపించారేమో !

ఆ. సతులు సుతులు మాయ । సంసారములు మాయ
ధనము, ఘనము మాయ । తలఁపు మాయ
మాయ బ్రతుకునకనె । మమతగల్పించెరా ! ॥వి॥ 4789
మాయామేయ జగము మత్తును గల్పించును.

ఆ. సదసునందు వేశ్య । సైగలు కనుపింప
ముదితమీఁద నాశ । ముడివడంగ
మదిని భ్రమయ కెపుడు । మాఱొని చూడరా ! ॥వి॥ 4790
వేదజఘలలోగూడా వేశ్యలను వీక్షించి వెతలబడు అలవాటుంది.

క. సద్గురు శృపచే నెప్పుడు
సద్గతి దీపింపుచుండు । చాలా చదువుల్
సద్గతిని గలుగఁగ జేయునె ?
సద్గురువే దైవమనుచు । చాటుము వేమా ! 4791
సద్గురువు దొరుకుట జన్మ సాఫల్యముగాదా ?

తే. సద్గురు కటాక్ష మొందిన । సత్తముండు
ధ్యానపరమున జ్ఞప్తిని । దగులనించి
నిర్గుణంబును ముట్టను । నియతి మీటి
“సోహ” మను భావమాత్మను । జూచివేమ. 4792
” మును ఆత్మలో కేర్చులన్న సుజ్ఞానగురు వనసరము.

తే. సద్గురువు నెల్ల కాలంబు | సమతతోడ
 గొల్చువానికి మోక్షంబు | కుదురుపడును
 ద్వంద్వమోహంబు తొలగించు | దర్పణమును
 చూపువాడీ జగంబున | శుభుడు వేమ ! 4793
 ద్వంద్వాభిమానమును విడిపించినవాడే వివేకియగు గురువు.

తే. సమకొనంగను సంయోగ | సరణి నెఱిగి
 పోరుచుండిన ధ్యానంబు | పూర్తియగును
 తెలియ నటచేతిదా ముక్తి | తేటపడును
 అనుభవమునకురాఁ | బర మదియె వేమ. 4794
 జీవేశ్వర సంయోగమే ముక్తి.

ఆ. సమతే గురుని దృష్టి | సచుముగా మదినిల్చి
 బయల రుచుల మాన | భద్రపఱచి
 పరగఁ జూడ బట్టి | బయలగు బ్రహ్మంబు ||వి|| 4795
 బాహ్య విషయాలను విడచి అంతరదృష్టి గలవాడే ఇంద్రియాతీతుడు

క. సమబుద్ధి గుఱుతు మీఱిన
 యమనస్క మహావిభూతి | యందును దోడన్
 విమలంబగుఁ బ్రజ్ఞానము
 క్రమమగు నచలాంశ మదియె | కనుమిక వేమా ! 4796
 సమబుద్ధి సాధించిన అమనస్కము అందుతుంది

క. సమయంబు మంచిదయ్యెను
 క్షమియించితి రయ్య నాకు | సాధ్యంబాయెం
 దమఫలమటంచుఁ జెప్పితిఁ
 గ్రమముగఁ గథయెల్ల ముప్పుఁ | గడచెను వేమా ! 4797
 గురువగు అభిరామయ్యను | పార్థించు విభానము చెప్పెను (స్త్రీయచరిత్ర)

ఆ. సముదయంబు నందు | సర్వమొక్కటి యెన
 వైర మొదవదేమి ? | వారలేమి ?
 ఎచ్చు తగ్గులందు | నేర్పడనే హని ||వి|| 4798
 సమత్వము వహించినవాడే జ్ఞాని.

తే. సరకుఁగొనఁగూడ దెఱుకను | సత్యముగను

బరమపరిపూర్ణమా జ్ఞప్తి | బట్టు బట్టి

నిరత మభ్యాసశీలుడై | నిండవలెను

జరమ మందొప్పదత్సౌఖ్య | సరణివేమా!

4799

అభ్యాసముచేత ఆత్మజ్ఞానమును అందుకొనున్నాడు.

క. సరగున సిద్ధాసన్నుడై

చిరమిలఁ జరణములు నిలిపి | శృంగాటక మం

దరయుచు గళబిందువుగను

వెరవున నాముక్తికాంత | వేడర ! వేమా !

4800

సిద్ధాసనమువేసి ఏకాగ్ర ఏదృష్టితో శృంగాటకమును జూచుటముక్తి.

ఆ. సర విచారబుద్ధి | జరిగిన యంతనే

హరియుఁ బృథివిచేత | నలసుడగును

గాని వానిమాయఁ | గడుమోదమునఁ గని

పూనిబ్రహ్మమందు | బొందు వేమా !

4801

మంచివిచారమువలన హరిభూతత్వములో జేరును.

ఆ. సరవి జారబుద్ధి | జరిగిన యంతనే

హరియుఁ పృథివిచేత | నలసుడగును

కాని దానిమాయ | కనుదోయగ నెఱింగి

పూనిబ్రహ్మమందు | పొందు వేమ.

4802

భూతత్వములో పురుషోత్తమమును పొందించి మూచిన మాయ పోవును.

ఆ. సరవితోడఁ గూడు | స్వాధిష్ఠ చక్రంబు

ప్రాణ పవనములను | బందుచేసి

వెడలకుండువాడు | వేదాంతవేత్తమా ||వి||

4803

స్వాధిష్ఠాన చక్రములో ప్రాణవాయువును బంధించిన పరమజ్ఞాని

కాగలఁడు.

తే. సరవి బంచాక్షరీ జ్ఞాన | పరుడట పర

మాత్మనెఱుంగును నెఱిగిన | నవనియందుఁ

బ్రజ్యరిల్లును వాఁడెవో | పరమునందుఁ
దానె పరమాత్మమగునట్లు | ధరనువేమా ! 4804
పంచాక్షరీ పఠనజ్ఞానము గలవాడు పరమడుగాడా !

క. సరసిజభవు వధియించియు
హరియందును గలిసి హరిని | హతముగజేసెం
బురహరుని గలిపి తానే
హరుఁడై యానందవిధము | నందురవేమా ! 4805
త్రిగుణములను రహితము జేసిన మోక్షసామ్రాజ్యము ముంజేతిముకురమే ?

తే. సర్వ కులధర్మ మర్హముల్ | సంతరించి
సకల యోగంబులను విఁచి | సన్మహముగ
బట్టబయలందుఁ జేరుటే | బ్రహ్మవిద్య
గుట్టిది యటంచు దెల్పురా | గురుడువేమ. 4806
సర్వధర్మములు సమత్వముతో సాధించే క్రమము సద్గురువే యుప
దేశించ గలడు.

ఆ. సర్వజ్ఞ సింగన్న | సంతరించిన ధనము
పరగ భూమిపాలు | పరులపాలు
సరగపెదవేమన్న | సంతరించిన ధనము
సుర భూసురులపాలు | చూడువేమా ! 4807
సర్వజ్ఞ సింగభూపాలుఁడు సంపాదక సానులపాలు ; పెదకోమటి
వేమారెడ్డి ధనము బ్రాహ్మణుల పాలు.

తే. సర్వదాసు పరబ్రహ్మ | శాశ్వతముగ
వెలుగుచున్నది గనుమిదే | విశ్వమంత
అనదృశా సోక్తమైనట్టి | దవగతంబు
బట్టబయటనె వెలుగొందు | బరగవేమా ! 4808
అనదృశమైన పరబ్రహ్మ అంతటా వెలుగుచున్నది.

తే. సర్వ పరిపూర్ణమౌ బ్రహ్మ | సత్యమనెడి
యొక్తిలోనెంచి యూహాలో | ముక్తిఁగాంచి

యున్న యాతడె ముక్తుడీ । యుర్విలోన

గష్టసుఖముల నెంచెడు । గనెడువేమ.

4809

పూర్ణమును పుచ్చుకొన్న వాడు కష్టసుఖాలను కాళ్ళను రాయును.

తే. సర్వ మచలంబుగా నెంచి । సత్యముగను

నిర్వహించినవాడె పో । నిర్మలుండు

పర్వులిడకయె పూర్తియై । పరగుచుండు

నిర్వికారుడతండగు । నుర్వివేమ.

4810

సర్వమా అనలముగాజూచి సత్యమార్గముగా నడచినవాడే సాధువు.

తే. సర్వమతముల యందును । సన్యసించి

నిర్వికారతలో మించి । నియతఁ గాంచి

యున్న యాతడె పరిపూర్ణఁ । డుత్తముండు

శివునిగా నాతనింజెప్పఁ । జెల్లువేమ.

4811

సర్వమత సామరస్యము జెలిసినవాడే శంకర సమానుడు.

క. సర్వము తానని తెలిసిన

నిర్వాణికిఁగాక ముక్తి । నిలువఁగ వశమా !

యుర్వెల్ల దాను దిరిగినఁ

బర్వత, బిల, జలధులందుఁ । బడినను వేమా !

4812

తాను సర్వమని తెలిసినచో తత్వమే కుదురుతుంది.

ఆ. సర్వమొకటె చూడు । సమకూఱును ధృవంబు

రెప్పవేయఁబోకు । రేయఁబవలు

పగలులోని పగలు । పరమాత్మచూడరా ! ॥వి॥

4813

చావునిల్చి ఆపోజ్యోతిని అవలొకిందుము.

తే. సర్వవాక్యార్థ భావంబు । సరణి మరిగి

నిర్వహించిన గుణచర్య । నిజమెఱింగి

పర్వులిడకయ నుండుటే । ప్రముదితంబు

శర్వకృపఁగోరువారికి । జగత్తివేమ.

4814

ఈశ్వర కృపగోరువారికి యీప్రేతములు కలుగును.

వే మ న ప ద్య ము లు

అదీప్తి త్రిగుణ వి । శాంతమెదియె

అంతరంబున హంసియై । అలరునదియె

దివ్య పరిపూర్ణనిర్గుణ । దేవుడగుచు

బరగుచుండును గన బట్ట । బయలవేచు.

4815

బట్టబయలున ప్రకాశించు హంసను పరికించనున్నాడు.

తే. సర్వ సమమగు బుద్ధిలో । సత్యమెఱిగి

లోన నిజరూప మానస । ధ్యాన మమర

చింతచేయుచు నుండుటే । చిన్మయంబు

వాదులాడెడి చదువేల । వలదువేచు.

4816

తర్కవితర్కములతో తన్నుక చావుటకంటే సమత్వములోనుండుటమేలు.

తే. సహచరంబగు నెఱుకను । సరకు గొనక

యిహపరంబులు గానట్టి । దెఱిగి మరిగి

నిబిడచుగు బట్టబయలున । నిలుచుటొప్ప

నాత్మరూపంబు కాన్పింప । నగురవేచు.

4817

ఆత్మరూపమును జూచుటకు బట్టబయలు పరికించాలి.

ఆ. సహజ గుణము విడదు । జారిణి కెప్పుడు

సుతుల పతిని బాసి । సూటిదప్పి

గృహము వెడలి యంతః । దహతహ పశునయా ॥వి॥

4818

జారిణి తనస్వభావాన్ని మార్చుకొనుట కష్టము.

తే. సహజ చిన్మయ బ్రహ్మంబు । సమకొనంగ

సూర్యచంద్రుల గతిలోన । సూక్ష్మమెఱిగి

పూర్ణకుంభక నాసాగ్ర । పురముఁజేరు

మపుడె మహనీయ మూర్తిపీ । వగుదు వేచు.

4819

చిన్మయబ్రహ్మమును చేపట్టుటకు సూర్య, చంద్రనాడుల సూక్ష్మము తెలియాలి

ఆ. సవతితల్లి జూడ । సాకులు నెరపును

స్వంతతల్లి వలెను । సైపదెపుడు

వంతలడచి లోని । విజ్ఞానమందరా ॥వి॥

4820

తల్లిలాంటి తత్వాన్ని తరిచి సాధించుకో.

ఆ. స్పర్శగాలి కలిసి | సద్రూప కర్మంబు
తెలియఁ జేయునపుడు | దేహమునకు
దేహవాంఛచేతఁ | దెగి తేరలేడయా ! ॥వి॥ 4821

దేహవాంఛలున్న వారు దివ్యమాగ్ధాన్ని చేపట్టలేరు.

ఆ. స్వప్నమనఁగ మేని | స్వాతంత్ర్యమునుగాదు
స్వప్నమనఁగ | జీవసంకటంబు
అల్పనరుండు తెలియు | టవనిలో నరుదయా ! ॥వి॥ 4822

స్వప్నభ్రాంతులు మూర్ఖులు గుర్తించలేరు.

క. స్వప్నము మేల్కొని చూడఁగ
స్వప్నములోఁగన్న ఫలము | సమయుచు నుండున్
స్వప్నముఁ దలఁపని క్రియ
నిస్వప్నుని గతి నిలుపు మదిని | సరసతవేమా ! 4823

నిస్వప్నుని జూచుటకు నియతిగా నుండవలయును.

తే. స్వ స్వరూపంబు తాఁదానె | సంగ్రహించి
దుస్స్వభావంబు పూర్తిగా | దుగ్గడించి
విశ్వరూపంబు మది నెంచు | విధముఁ గనము
శాశ్వతానంద మొప్పెడి | జగతి వేమ. 4824

శనయొక్క రూపము తానే తెలిసికొనిన చత్వము కుదురదా !

తే. స్వ స్వరూపమున నెఱుక | హ్రస్వమగును
బిందునాద కళాతీత | భిన్నపరమ
తన్మయ శరీరమందుచే | తత్త్వమగును
గురుకటాక్షము లభియింపఁ | గుదురు వేమ. 4825

గురుకటాక్షమున్న గురుతర విషయాలు కూలంకషంగా తెలియును.

క. సాకార నిరాకారము
లోకోత్తరమగుచు మదిని | లోబయ్యలై యా
యేకాక్షర పరమార్థము
నీకడనే నిలిచియుండు | నిజముగ వేమా ! 4826

“ఓం” కారము తాలూకు యుత్కృష్టము గుర్తించిన పరమార్థము

నీదాపులోనే యుండును.

తే. సాంఖ్యతారక ముద్రలు | సంతసమున
గురుముఖంబున నెఱిగియు | గుట్టు విడక
నిరత మాత్మావలోకన | నెరపుయోగి
పరమపద మఱచేతను | బట్టువేమ. 4827
ఆత్మావలోకన చేసినవాడు అన్యంతరహీతుని అవలోకించును.

తే. సాక్షిబల్కరాగ | సభ మెచ్చరట్లుగా
అసమముగను కొంగు | కొనరులేక
బ్రహ్మ సభలలోన | బలికిన యదిసాక్షి
కడమసాక్షి సాక్షి | గాదువేమ. 4828
బ్రహ్మ సభలలో పల్కిన సాక్ష్యమే సరియైనది.

ఆ. సాగిపారువారు | సకలకార్యంబులు
వాగ్ర్యములచేత | వరలుచుండ్రు
సాగిపారని తఱి | సమకూడ దొక్కటి
ధనముయెంతయున్న | ధరను వేమ. 4829
అభివృద్ధి మార్గములు గోరువారు అభ్యుదయమునకు వత్తురు.

ఆ. సాటిగాని బయలు | సాధించి మించిన
బ్రకటితముగ నాత్మ | ప్రజ్వరిల్లు
నిక్కమమరఁ జూడు | నేర్పున విలసిల్లు ||వి|| 4830
నేర్పు, కూర్పు, చేర్పులుంటే నీలోనే బ్రహ్మముంది.

ఆ. సాటి చెప్పనగునె | సాధు సజ్జనునకు
గొప్పచదువు చదివి | యొప్పననుచు
వాదులాడు నతని | వదరుటలేరా! ||వి|| 4831
వాదులాడే చదువు ఫేదముననే.

ఆ. సాటిచేయవచ్చు | జదివి వాదములాడు
చదువరులను జెట్టి | సముదయమును
పోరి పోరిగెల్పు | నోరు నోవనివాడు ||వి|| 4832
వాదులాడినవాడు నోటితీట తీర్పుకొనువాడే.

ఆ. సాటి యెవరులేరు | సాంబమూర్తికి బోల్చు
దీటిలేని గొప్ప | దేవుడతడే

ధాటి కలుగు నతని | ధ్యానించువానికి ||వి||

4833

సాంబమూర్తి సాటియైన దైవము లేడని వేమనవాక్కు

ఆ. సాటివారు నిన్ను | సాధింపఁగా లేరు

ధర్మమెపుడు నీవు | తప్పకున్న

భారతంబులోని | పరమార్థమిదే కదా ! ||వి||

4834

“ధర్మమేవ జయతే” అని (భారత వాక్యము).

తే. సాత్వికాంశములోనెంచి | సత్యముగను

రాజసంబున మదిమించి | రంగుగాను

తామసంబున నడచుటే | తత్పదంబు

గుణము లిట్లుల గుదిరిన | గురుడే వేమ.

4835

గుణాలు కుదిరినవాడే గురుడు.

ఆ. సాత్వికులయినట్టి | సజ్జనులగువారు

వేదరీతిగాను | బృధివి లోనఁ

బుణ్య ఫలముచేతఁ | బూజలందుచునుండ

ధన్యులైరివారు | ధరణి వేమ.

4836

సాత్వికులు పరమును సాధించి పేదలవలె ఆగుపింతురు.

తే. సాధన చతుష్టయంబుల | సామ్యమెఱిగి

వింతలన్నియు మదిలోన | విడిచినపుడే

మంతసంబగు గురుభక్తి | మహిమయగును

సుంతయైనను బెడదారిఁ | జొరదు వేమ.

4837

సాధన చతుష్టయముల తెలిసిన జ్ఞానము కుమరును.

తే. సాధనను జిక్కితక్కదు | సత్యపరముఁ

జేర గమకించి యుక్తిలోఁ | జిన్నయంబు

దారిఁ గనుగొనువాడే పో | ధన్యుడరయ

కారవించెద రెల్ల లో | కముల వేమ.

4838

చిన్మయ బ్రహ్మమును పట్టు గుట్టు నెరిగినవానిని నెట్టుకొని ఆకిస్తారు.

ఆ. సాధనంబులేక | సమకూడ దేదియు
బోధలేని విద్య | పొందదెపుడు
పాదుకొల్పి మదిని | భావించి చూడరా ! ||వి|| 4839
గురూపదేశము లేవి విద్య గ్రుడ్డివిద్య గాదా !

ఆ. సాధు చరిత్రయైన | సతి సత్సత్తన
జార యేమెఱుంగు | సాధుజనుని
బ్రహ్మనిష్ఠ మొఱుకు | ప్రాకృతుఁడెఱుగునా ? ||వి|| 4840
బ్రహ్మనిష్ఠ ప్రాకృతునకు, పాతివ్రత్యము జారకు తెలియవు.

ఆ. సాధుజనుల చెలిమి | చాలింపఁగా రాదు
ప్రకృతి విడకయున్న | బరములేదు
పిందెఁగోసిచూడ | బీజంబు గలుగునా ! ||వి|| 4841
వేమన కవితా సవిత్రి వేయివిధముల విజ్ఞానప్రజ్ఞా శేమషీ పరిపక్వము
జెల్లివిరుస్తుందిందు.

ఆ. సాధుజనులఁ బట్టి | సంతాప మొందింప
కుల వినాశమందు | గ్రూరజనుఁడు
సాధుజనుల పూజ | సాయుజ్య పదవిరా ! ||వి|| 4842
సాధుల పూజించుట సాయుజ్యమార్గము.

ఆ. సాధుజనుల మీఁద | సంతోష పడువాఁడు
నొరులమేలు చూచి | యోర్పువాఁడు
నింట నున్న నేమి | నెచట నున్న నేమి ? ||వి|| 4843
సాధుల పూజించువాడు చచ్చినా బ్రతికినా సదానందుడే !

ఆ. సాధు సజ్జనులను | సంతరించినవాఁడు
ప్రజల సంతసంబు | పఱచువాఁడు
కదసి శాత్రువులను | గరుణఁ జూచినవాఁడు
పాదుకొన్న ముక్తి | పరుడు వేమ.
శాత్రువులను మిత్రభావంతో జూచినవాడే పవిత్రుఁడు. 4844

ఆ. సాధు సజ్జనులను | చక్కగా పూజించి
కరుణ పొందిన యపుడె | సరసుడాయె
సరసత విడకుండ | నద్గురుని కలియరా ! ||వి|| 4845

సాధుసజ్జనుల బోధలు సర్వోత్కృష్టములు.

ఆ. సాధుసాంగత్య మమరిన | శాంత మమరు
శాంత మమరినఁ జిత్తంబు | శక్యపడును
శక్యపడిన మనంబె యొ | సంగుఁ బరము
పరముఁగాంచిన శివుడనఁ | బరగు వేమ. 4846

శాంతము వలన సర్వమూ సమకూడునని ముక్తసరిగా ముక్త పద గ్రస్తములో చెప్పెను.

ఆ. సాముఁ జేసి జెట్టి | సాహసియైయుండు
సాముఁ జేయకున్న | సరణిఁగనడు
సాముఁ జేయువాఁడు | చావక యుండునా ! ||వి|| 4847
సామువలన శరీరాశోగ్యము తప్ప తక్కిన దేదియూ రాదు.

క. సారంబగు విజ్ఞాన వి
చారంబగు హంసఁ గూడి | చతురత మీఱు
గోరిక లెంచని బయలునఁ
జేరుట కై వల్యపదవిఁ | జెందుట వేమా ! 4848
విజ్ఞాన సారాంశాన్ని చతురతతో విశ్లేషించిన హంసను అందుకొంటాడు.

క. సారముగల యీతత్వ వి
చారము గుఱ్ఱించి మదిని | జపలము విడిచన్
మీఱును జ్ఞాన వివేచన
మాఱుండని ముక్తిఁ జూపు | మహిలో వేమా ! 4849
విజ్ఞాన విలసితమైన విశోకనముచేత సంసార విముక్తి నంది ముక్తిని పొందును.

ఆ. సారముగల యుక్తి | సమముగా మది నిల్చి
నిత్యమైన ముక్తి | నెలవెటింగి
భక్తియుక్తి మీఱి | బయలంది పొందరా ! ||వి|| 4850
చక్కని ముక్తిని పొందుట ముముక్షు మార్గము గాదా !

ఆ. సారవిద్యలందు | సరణిఁ దెలియలేక

దూరమందు జేరు | దుర్జనుండు

పరముఁ దెలియ నతఁడు | భావజ్ఞుఁ డెట్లుగు ||వి||

4851

పరము తెలియని ప్రజ్ఞ యేమిన్ననూ పరమార్థము పట్టుబడుట దుష్కరము.

ఆ. సారాయి త్రాగుట | సభకు యోగ్యతకాదు

కల్లుత్రాగుట మొదలు | కానెకాదు

*వీటి రెంటికైన | వుచ్చత్రాగుట మేలు ||వి||

4852

* యతిలేదు ; సారా, కల్లు త్రాగుటలు తృణీకార భావము నూనించేడు !

ఆ. సారాయి మాంసంబు | శంభుండు తినగను

*జనులకెల్ల ను మనసు | పుట్టై తండ్రి

మనసుపుట్టిన వెనుక | మురిపెంబు గలిగెను ||వి||

4853

* యతులు పోయెను ; తండ్రి నడుచుకొనిన మార్గములో తన యులూ నడచుకొంటారు.

ఆ. సాలె బాండ్ర మాల | జాతులవారలు

నేతగాండ్ర మనుచు | నేలమీఁద

చెప్పుదు రిలఁ గాని | గొప్ప వహించిరా? ||వి||

4854

నాటి కాలపు చేతిపనులు జెప్పెను.

క. సాహసమునఁ జతురక్షరి

నూహను దమినెంచి మించి | యొప్పుగఁ గనినన్

మోహమడంగును భక్తిని

దేహములో దేహిఁగనును | తెంపుగ వేమా !

4855

దేహములోనున్న దేహిని గనుటే దివ్యత్వమునకు మార్గము.

ఆ. సాహసమున నైన | సత్యముచే నైన

మోహబుద్ధి విడిచి | ముక్తి నెఱిగి

చేర్చిమదిని గురునిఁ | జెలరేఁగియుండరా ! ||వి||

4856

ఏవిధంగానైనా మోహమువిడిచి మోక్షగురువు నాశ్రయింపుము.

క. స్థావరముల భక్షింతురు

భావింపక జంగమములు | బహువిధ రుచులన్

ఆవల సకల ప్రాణులు

తీవరమునఁ దమ్ముదామె | తిందురు వేమా!

4857

తినమగినవారికి అన్నియూ తినుట కూహ జనించును.

ఆ. స్నానమింపుగఁ జేసి | సంధ్యవార్షితే నేమి

* గాయత్రిమంత్రంబు | గొణిగి తేమి

“సోహ” గాయత్రిని | శోధించిచూడరా! ||వి||

4858

* యతి పోయెను; చిత్తశుద్ధిలేక యేపనిచేసినా రిత్తరే!

ఆ. స్నానమొనరఁజేసి | సద్ధర్మమీయక

నీళ్ళమునుఁగనగునె? | నేర్పులేక

నీళ్ళయందుగోడి | నెలవుగా మునుఁగదా? ||వి||

4859

నీతి నియమములు లేక నీటిలో మునిగిన యేమి వచ్చును?

ఆ. స్నాన సంధ్య జపము | లై ననె భుజియించు

నిష్ఠలెన్నియైన | నెరవుఁగాని

ఒకనికీయఁడేమి | సుకృతంబుకల్గునో! ||వి||

4860

స్వలాభాపేక్షలు యితరుల సహకారమునకు చచ్చినా యొప్పురు.

ఆ. స్మార్తకర్మములను | శ్రౌతకర్మంబులు

ప్రేతకర్మములను | బ్రీతితోనె

చేయువారిచేతఁ | జేయించు విప్రుండు ||వి||

4861

శ్రౌత స్మార్త కర్మలు చచ్చిననూ విడువవు.

తే. స్వాత్మ తన్మయ మననంబు | సంగ్రహించి

నిర్గుణ బ్రహ్మపదవికి | నెఱయ బుద్ధి

నొక్కి నిర్భయమందుటే | నుడువ టండ్రు

వేదవేదాంతసార్థ | విదులువేమ.

4862

ఆత్మను తన్మయము చేయుటే వేదాంతుల విలక్షణం.

ఆ. స్వాతిమెఱుపుఁ జూచి | సంతోషపడుదురు
స్వాతిమెఱుపులేమి | సఫలమన్న
మెఱుపు నుఱుములేక | మేఘంబుగురియునా ! ||వి|| 4863
మూఢనమ్మకములకు పోయి ముప్పులు పొందొద్దన్నాడు.

తే. స్వానుభవమూని మదిలోన | సారమూని
తాను దానగుచుండును | దత్త్వవేత్త
మేనుమఱచిన నిద్రలో | మెలఁగునట్టి
మానిలాగున నదెకదా | మహిమ వేమ. 4864
స్వానుభవము తెలిసినవాడే సర్వజ్ఞుడు.

ఆ. స్వానుభూతియందు | శాస్త్రవాసన లందు
సంశయంబులేని | సాధనమున
చెలఁగ దీపమట్టి | చిత్స్వరూపమునంటు ||వి|| 4865
“అనుభూతిం వినామాథో వృథాబ్రాహ్మణిమోదతే
ఫలబింబితకాఖాగ్రా పలాశ్యాదన మోదవత్ ”
శాస్త్రవాసనగలవారి పలుకులే చక్కనివి.

ఆ. స్వానుభూతిలేక | శాస్త్రవాసనలచే
సంశయంబు విడదు | సాధకునకు
జిత్రదీపమునను | జీకటిపోనట్లు ||వి|| 4866
స్వానుభూతి లేనిచే సంశయము సమయదు.

ఆ. సిగ్గుటంచనఁబడు | సిగ్గుదెచ్చోనుండు
నాకలెచటనుండు | నరయగాను
దాగియున్న యిన్ని | దాగినచోనుండు ||వి|| 4867
ఎచ్చట యున్నవి అచ్చటనే యుండును.

ఆ. సిగ్గు గలదటందు | సృష్టి లోపలివారు
వెట్టివేమనఁ గని | వెఱగుపడిరి
తనకు గల్గుసిగ్గు | దైవమే యెఱుఁగురా ! ||వి|| 4868
సిగ్గును పల్కుటయే గాని భావంలోనుంచి పాటించిన వారులేరు.

ఆ. సిగ్గు దాగునెడల | జీకటి యెటదాగు
నాకలేడదాగు | నాత్మలోన
దాగియున్న నిద్ర | దాగుటఁ దెలియుఁడీ ||వి|| 4869

నిద్రాహారాలు దాగియున్న తావులు తెలిసికొనుటే తత్వజ్ఞుల లక్షణం.

ఆ. సిగ్గు విడువకున్న | శివసౌఖ్యమేలేదు
తగ్గి మొగ్గుకున్న | సిగ్గువిడదు
సిగ్గు విడుచువాఁడె | చిరకాల జీవిరా ! ||వి|| 4870
సిగ్గుతోనే విడచినవాడే శివయోగి.

ఆ. సిగ్గు విడిచిన యపుడె | శివరూపు తానాయె
సిగ్గు విడువకపోతె | శివునియెట్లు ?
కనుగొన లేరయా | ఘనులు యెంతటివారు ||వి|| 4871
బాహ్యవాసనల నంటనివాడే పరబ్రహ్మస్వరూపుఁడు.

ఆ. సిద్ధమైన మాయఁ | జిక్కియున్నంతకు
తుర్యమగు పదంబు | దొరకఁజోదు
సిద్ధమైన తత్త్వ | సిద్ధి గావలె సుమీ ! ||వి|| 4872
తత్త్వము సిద్ధించుకొనుటకు మాయను రద్దుచేయుము.

ఆ. సిద్ధులెల్లఁగూడి | చిన్మయ మొనరించి
శుద్ధిచేసి రొక్క | సున్నమునను
శుద్ధికిఁ బ్రథమంబు | సున్నయే కాదయా ? ||వి|| 4873
సున్న లేనిదే ఏదియూలేదు. సున్నా అన్నీటికి మార్గము.

ఆ. సిద్ధులైనవారి | చిత్తమే రంజిల్లు
నొడలి మెఱుంగులెక్క | కిడరుగాన
పనసపండు ఘనత | పై నేమి కలదురా ? ||వి|| 4874
సిద్ధుల బుద్ధుల గనుటేగాని పయిపూతలు పరికించరాదు.

క. సిరతర బుద్ధిని జూచిన
ధిరతర బుద్ధిని జూచిన
పరిపూర్ణ సుఖంబుగల్గి | ఫలమొందు సుమీ !

పరుడని నీవని మదిలో

గురిమించిన గోప్యమదియె । గొనబగు వేమా !

4875

జీవజీవేశ్వరల తారతమ్యముల హత్తింమపే పరమగోప్యము.

ఆ. సిరములేని త్సుద్ర । పరకూటములు చేసి

మోచ్చు తగ్గునొంది । హీనమతులు

ఖరము పిల్లగుచు । గ్రక్కునఁ జెడుదురు ! ॥వి॥

4876

ఖరము = గాడిద ; కులతత్వవాదులు ఖరసమానులు.

ఆ. స్త్రీలవ్రతముచేత । శిష్యుల శిష్యులై

తపసి కర్మములను దారవోసి

విశ్వకర్మ కులము । వీటఁబుచ్చిరిగదా ! ॥వి॥

4877

పాపనవంశములో పతితులు పుట్టుటవలన వంశము హీడగును.

క. స్త్రీజనని యనం జనునటు

స్త్రీజన్మముచూడ భువిని । శివునకు ముందై

స్త్రీ జనిశక్తి యనందగు

తేజములోఁ ద్రిగుణకర్త । తెరువగు వేమా !

4878

త్రిమూర్తులకు స్త్రీ జన్మించెను

క. స్త్రీనెత్తిని రుద్రునకగు

స్త్రీనోటను బ్రహ్మకెపుడు । సిరి గుల్కంగా

స్త్రీ నిలిపెను హరి రొమ్మున

స్త్రీనడపెడి గురుడ ఏవె । దేవర వేమా !

4879

త్రిమూర్తులు త్రిదేవులను దీక్షతో ఒక్కొక్క స్థానములో ఉంచారు.

ఆ. స్త్రీల చనులు పూల । చెండ్లుగాఁ బోల్చెను

పాలు మాలునట్టి । పనసకొడుకు

చన్ను లెట్లు పూల । సాటి కావచ్చురా ! ॥వి॥

4880

స్త్రీలను వర్ణించు బేలకవులను పనస కొడుకు లని భాషించాడు.

ఆ. స్త్రీలఁ జంపువాని । శివుడనైరింపడు

స్త్రీలఁ జంపువాడు । శిథిలమగును

స్త్రీలఁ జంపువాఁడు | శివ శివా నరకంబుఁ
జెందునయ్య యేమి | చెప్ప వేమ.

4881

స్త్రీహత్య మహాపాతకము.

ఆ. స్త్రీలజాతియె వేతె | గోజాతి యొక్కటే
కుక్కవర్ణము వేతె | కుక్కవాకటే
గోవువర్ణము వేతె | గోజాతి యొక్కటే ||వి||

4482

జాతి భేదములేగాని నీతిభేదములేదు.

ఆ. స్త్రీలఁజూచి నరుఁడు | చిత్తంబు నిలుకడ
చేయలేక తాను | చెడునుగాడె ?

ఏటికట్ట మ్రాన | దెందాక నిలుచురా ! ||వి||
కట్ట = గట్ట ; స్త్రీలనుజూచి సిగ్గులేనివారికి ఎగ్గులే !

4483

ఆ. స్త్రీలమనుచు నరులు | సిగ్గింతయును లేక
పరులసొమ్ములెల్లఁ | బరిహరించి
వేషభాషల గడు | మోసంబుచేయుచు
గ్రాస పోషణముల | గండు వేమ.
వేషభాషలతో గ్రాసము జేసుకొనేవారు మోసకారులు.

4884

ఆ. స్త్రీల మాయచేతఁ | జిక్కు తాఁ గొన్నాళ్ళు
తగులు గోరునట్లు | తగిలిపోవుఁ
దనిసిపొనిసి తుదను | దైవంబుచే జెడు ||వి||
స్త్రీలోలులకు చెడుట తప్పదు.

4885

ఆ. స్త్రీల మాయచేత | చిక్కుకొన్నాళ్ళు
గతులుఁబడియు మమత | గలుగుఁగాని
తగులు విడుచువాఁడె | తా నాదిమూలంబు ||వి||
కాంతల వంతులు తెలిసికొని కాళ్ళదన్నినవాడే ఘనుఁడు.

4886

ఆ. స్త్రీల ముఖముఁజూచి | చిత్తంబు దృఢముగా
జేయని మనుజుండు | చెడు నిజంబు
ఏటిగట్టుమ్రాని | కెప్పుడుచలనమే ! ||వి||
చెరువు గట్టునున్న చెట్టునకు, స్త్రీలమీద బుద్ధినుంచిన వానికి చెడుగు తప్పదు.

4887

ఆ. స్త్రీల వ్రతముఁజెఱచి | శిష్యునకును శిష్యుఁ
డగుచు నీమమెల్ల | నడవిఁ గలిసి

విశ్వకర్మ కులము | వాఁడేలజొచ్చెరా! ||వి||

4888

గురుద్రోహి ఎప్పుడో మనకవిగారి దృష్టికి తగిలడు.

ఆ. స్త్రీలు కల్గచోటఁ | జెల్లాటములు గల్గు

స్త్రీలు లేనిచోట | చిన్నవోవు

స్త్రీలచేత నరులు | చిక్కుచున్నారయా! ||వి||

4889

అందాలన్నిటికి ఆధారం అడవాళ్ళే.

క. స్త్రీలును బురుషులు దమలో

నాలని మగఁడనుచు నమ్మి | యనుభవ వశులై

చాలగ భ్రమియింతురు గద

వీలుగఁ దమపుట్టుచావు | వెదకరువేమా!

4890

జనన మరణములు తెలియక భార్యాభర్తలు అనేకవిధాలు పోదురు.

ఆ. సుఖదుఃఖములనెల్ల | నద్గురుని బోధచే

తృణముగాభావించి | తనువు లోన

మంటపంబునుజేరి | మరుచువాఁడే యోగి ||వి||

4891

* యతిసున్న ; సుఖదుఃఖములను స్మృక్కజేసి సూన్యములో జేరుము.

ఆ. సుఖదుఃఖములురెండు | సతిపాదములు నాల్గు

యెఱుక నిత్యముఁజేసి | సౌచ్చరికతో

* మఱచిపోయినవాఁడే | పరమాత్మ జీవాత్మ ||వి||

• 4892

* యతులులేవు ; ద్వంద్వములను స్త్రీలఅందములను డెందములో

డిందుపరచినవాడే పొందికై నపూజ్యుఁడు.

ఆ. సుఖమునందుఁ దాము | సుముఖులైయుండఁగాఁ

బ్రకృతిఁ బెండ్లిచేసి | పరము జెఱచి

విధిని బుట్టజేసె | విధిని తాఁ గానఁడు ||వి||

4893

ప్రకృతి పెండ్లిమొదలగు లోకభ్రాంతులలో నుంచును.

ఆ. సుఖములెల్ల దెలిపి | చూడంగ దుఃఖముల్
పుణ్యములును బాప | పూర్వకములె
కొఱత వేయ దొంగ | కోరినచందమా ||వి||
సుఖదుఃఖములు కలిగి దేహి సుఖము నే గోరును.

4894

ఆ. సుఖములొందు నేను | సుగుణుడనై యుండ
నన్న బెండ్లియాడ | నయముఁజెప్పి
దీనిఁగూర్చిన విధి | నేనేమియందును ! ||వి||
ఎందుకూపొందని పద్యము. యందులోనిది కాదేమో !

4895

ఆ. సుఖ సుఖానఁ దాను | సుగుణుడై యుండంగఁ
బ్రకృతిపెండ్లిచేసి | పరముఁజెరిచి
విధులఁ బుట్టఁజేయు | విధినిఁదాఁ గానఁడు ||వి||
సుఖదుఃఖములు రెండూమాని స్రుక్కుతాడు నరుఁడు.

4896

ఆ. సుగుణవంతురాలు | సుదతియైయుండిన
బుద్ధిమంతు లగుచుఁ | బుత్రు లొప్పు
స్వర్గమేటి కయ్య | సంసారి కింకను ||వి||
సంసారమంత అహింసాతత్వమైన స్వర్గతుల్యమే ?

4897

తే. సుజను లందఱుఁ దమలోన | సూక్ష్మమెఱిగి
నిజ సమాధిని భజించి | నేర్ప మిగిలి
విజయమందరె విజ్ఞాన | విధముఁగోరి
యజనము లికేల ? హింసకా | యరయవేమ.
సూక్ష్మమెరిగిన శుద్ధాత్మనకు జంతువధచేయుట హంతుగాదా !

4898

ఆ. సుజ్ఞాని కెప్పుడు | జ్ఞానముపై నుండు
* నజ్ఞాని కెప్పుడు | అడవినుండు

సంసారి కెప్పుడు | సంపదపై నుండు ||వి||

4899

యతిపోయినది; ఎవరికిఏదిసంతోషమో దానిపై శ్రాంతి తప్పకుండును.

క. సుడిబడి తిరిగెడు ప్రాణులు

కడతేరుట కెద్ది తెరువో | కనలేరుగదా !

యిడుమలకు దారిఁ జూపని

విడుదలలో గురునివేడి । వెలయుము వేమా !

4900

సంసార జలధిలోపడి మున్నలు వేసేవారికి మోక్షమేదీ !

తే. సుత, ధనాదిభోగములఁ । జూచిఁ జూచి

మతి విహీనుఁడు గాకున్న । మహితునెపుడు

మతకమంటదు స్వజ్ఞప్తి । మధురమగును

గుతుక మెడతెగకుండఁగాఁ । గూర్పువేమ.

4901

భార్యాపుత్రుల బంధనము లేనివాడికి అసలు బంధమేది ?

ఆ. సుతులచేతఁ బుణ్య । సుఖము బొందుదునని

మనుజుఁడుండు గర్జ । మతముఁ దగిలి

వనుఁగు పడియున్న । నెత్తునా ! మశకంబు ॥వి॥

4902

మశకము = దోమ ; మతిచెడి వెతలుబడువానికి సతీసుతులు
సహకారం చేస్తారా !

ఆ. సుతులు సతులు మాయ । సుఖదుఃఖములు మాయ

సంస్కృతియును మాయ । జాలిమాయ

మాయబ్రతుకున కన్ని । మాయఁ గల్పించెరా ! ॥వి॥

4903

సంసారసంబంధమంతయూ మాయ.

ఆ. సుదతిననువు మీదఁ । జూచిన పోలిక

సురభి ననువు మీదఁ । జూడనేల ?

సుఖముఁ జూచినట్ల । సుకృతంబు చూడకు ॥వి॥

4904

సురభి = కామధేనువు ; కోరినకోరిక లిచ్చే కామధేనువువంటి
పరమ గాంచుము.

క. సున్నంబుఁ దిన్నవారికి

సున్నతముగ పరుసవేది । యుండును జూడన్

వన్నెకు మించిన సున్నము

వెన్నగు బ్రహ్మాదులకును । వెలయగ వేమా !

4905

కాయకల్ప చికిత్సను గురించి ఘనమైన యోగము.

ఆ. సున్నచునగ మహిని | సూక్ష్మమై యుండును

సున్నమనగ నిహముఁ | జూపుగతినె

సున్నమాపరంబుఁ | జూపుచు నుండురా ! ||వి||

4906

ఓం కారము సున్నను కలసియున్న వన్నె కెక్కుతుంది.

ఆ. సున్నమన్న నేదో | సూక్తిని దెలసిన

వన్నెగన్న యట్టి | వారు గాక

యెన్నగలరె యొరులిఁ | కెన్ని యోజించిన ||వి||

4907

ఓం కారమునకు సున్నజేరిన యుత్కృష్టమబ్బుం ది.

క. సున్నమును దిన్న వానికి

సున్నతమగు స్వర్గమేల ? | నుండదు చూడన్

వన్నెకు మించిన సున్నం

బున్నతమగు బ్రహ్మమునకు | నుపమగు వేమా !

4908

ఓం కార శబ్ద పతన యున్నతోన్నతమయినది.

ఆ. సుప్తి జాగరముల | సొలపులఁ దా నుండి

కప్పకొన్నమాయఁ | గానలేక

దబ్బర నిజములనుఁ | దా లెన్నఁ గనలేక

గొబ్బునఁ జెడిపోవు | గుణమువేమ.

4909

జాగ్రస్వప్నములు గానలేక జడుడు కాకూడదు.

ఆ. సురలు మానులెపుడు | సరవి వర్తింతురు

* ధర్మమార్గ మొకటె | తారకముగ

. అట్లు కానివార | లసురులై చచ్చిరి ||వి||

4910

* యతిలేదు; మానవ్రతులే సురలు. కానివారు దానవులు.

తే. సూక్ష్మతేజంబు చూడ్కిలో | వీక్షణంబు

నక్షయంబైన యనుపమా | ఘ క్షయంబు

రక్షకంబని యెంచుటె | రాజవిద్య

దీక్షవహించి నాధిప | దివురు వేమ.

4911

సూక్ష్మతేజము చూడ్కిలో నిలిపి “ సోఽహ ” మును జూపించుట

రాజయోగము.

- ఆ. సూక్ష్మదృష్టిఁ బూని | సోదరిఁ దెగటార్చి
 పాప నిలిపి యందె | ఫలముఁగనుము
 నీకు నీవె నిలిచి | నిన్నంటి చూడరా ! ||వి|| 4912
 సూక్ష్మదృష్టితో మాయను దెగటార్చి మహిమోపేతుడవుగమ్ము.
- ఆ. సూక్ష్మమధ్యమునను | సొరిది జీవుండుండు
 స్థూలమధ్యమునను | సూర్యుండుండు
 నాదు బిందుకళల | నడబ్రహ్మముండురా ! ||వి|| 4913
 నాదు బిందు కళల సాదులో బ్రహ్మమున్నాడు
- ఆ. సూక్ష్మమరయ నీకు | సుఖతత్వ భావంబు
 పుట్టు చావులేని | పురుపుదారి
 మానసంబునంటి | మరువక చూడరా ! ||వి|| 4914
 చావు పుట్టుకలు లేనిదారి బుద్ధి నిదానించి చూడుము
- ఆ. సూక్ష్మరూపమంది | సూక్ష్మరూపమనంగ
 స్థూలరూపమందు | స్థూలమనంగ
 మాటయొక్కటైన | మర్మంబుఁ దెలియదా ! ||వి|| 4915
 నూలసూక్ష్మ రూపముల మాటలేగాని వాటయొకటే.
- ఆ. సూక్ష్మరూప మెఱిఁగి | సుఖమునుఁ బొందక
 శాస్త్రమెఱిఁగి చెడిన | చందముగను
 చావు పుట్టెఱుంగని | చదువేల ? చదువురా ! ||వి|| 4916
 చావుపుట్టువుల జూడఁజేరిన చదువే నిజమగు చదువు.
- ఆ. సూక్ష్మరూపమెఱిఁగి | సుఖ మొందఁగాలేక
 బహుళముగను జదువు | బహుచునరుండు
 చావు చేటెఱుంగని | చదువేల ? జదువఁడో ||వి|| 4917
 చదువులోనున్న అజారామరణయోగము అనుభవములోనికి దెచ్చుకో.
- ఆ. సూచికాగ్రదృష్టి | సొరిది భూమధ్యముఁ
 జూచి చూచి మఱియుఁ | జూచనేని
 ఆత్మరాకపోక | లప్పుడెఱియురా ! ||వి|| 4918
 నాసికామధ్య దృష్టిచే నారాయణుడగుపడును.

క. సూటిగఁ దత్పదమందినఁ

గోటికిఁ బడగెత్తవచ్చుఁ । గుదిరిన మదితో

మీటనఁద్యంపద మనియెడు

కూటస్థుని యైక్య మొదవఁ । గోరును వేమా !

4919

తత్పద త్వం పదసిద్ధి కోటికి పడగె త్తించును.

ఆ. సూటిదప్పరాదు । సూక్ష్మ తేజమ్మునఁ

గోటకొమ్మలెక్క । పాటమగును

మీటి జ్యోతి నంటి । మిన్నకుండుటె ముక్తి ॥వి॥

4920

జ్యోతివంటి బోటిని చేపట్టినవాడే మేటి.

క. సూత్రం బమల విచారణ

నేత్రంబులు సగముమ్మాసి । నెటింగను నెదియో

గాత్రంబగు బ్రహ్మాంశము

పాత్రుండై బుద్ధినొక్కి । పరుండగు వేమా !

4921

నేత్రములు సగముమ్మాసి నిరీక్షించినవాడే నెరయోగి

ఆ. సూదినంటురాయి । సూత్రముగా నాత్మ

సాధనంబు మీటి । సంతరించి

పాదుకొల్పునరులు । పరమాత్మఁగందురు ॥వి॥

4922

సూదంటురాయివలె సూక్ష్మబ్రహ్మాన్ని లాగుము.

తే. సూర్యచంద్రాగ్ని నేత్రుని । జూడఁగోరి

కార్య గురులందుఁజేరక । కారణంబుఁ

గోరి విబుధుని కాంతిలో । మీటి యచల

దుర్గమునకును బైఁజేరి । తూగువేమ !

4923

మండల త్రయాన్ని కుండలిలో నిల్పినవాడే మహాత్ముఁడు.

ఆ. సూర్యునిఁ బొడఁగన్న । సోలక వికసించుఁ

జుక్కలదొరఁ గన్న । స్రుక్కడెందుఁ

గలువ తమ్మిగాదు । కలదదీ భూమినే ? ॥వి॥

4924

సూరన్నకు సొక్క, చంద్రన్నకు చెదర బ్రహ్మయ్యకు చెదరక

కుదురుగా యున్నదేది ?

ఆ. స్థూలాలుఁ దెలిసి తే । సూక్ష్మమందున శివుని
కారణంబుగ యోగి । కలియనేర్చు

యెద్దు తవుడునుఁ గోరు । బెల్లంబుఁగోరునా ! ॥వి॥

4925

కలికి స్వానుభవమును, లోకవిజ్ఞానమును జోడించెడు.

ఆ. స్థూలమగును గ్రుడ్డు । సూక్ష్మమా గన్నాప
పాపలోని జ్యోతి । పరమ పదము

మాపురేపునక । మదినంటె చూడరా ॥వి॥

4926

సూక్ష్మబుద్ధిచేత పాపను వీక్షించి పరమందమన్నాడు మనప్రాజ్ఞుడు.

ఆ. స్థూలము కనుగ్రుడ్డు । సూక్ష్మము కన్నాప
కంటిపాప నుండుఁ । గారణంబు

కారణమును బ్రహ్మ । కళనెఱుంగఁగవలె ॥వి॥

4927

బ్రహ్మకళల నెరుగుట పరమము తెలియుట.

క. స్థూలాంశ మన్నమయ మగు

బాలునఁ గర్మేంద్రియములు । ప్రాణమయంబా

మెలగును జ్ఞానేంద్రియముల

జాలము మానస మయంబు । చవిగను వేమా !

4928

అన్నమయ, ప్రాణమయ, మానసమయముల జాడలు తెలిసికొమ్ము.

తే. నేకరించిన గురుభక్తి । నేతువనఁగఁ

జెల్లు; భవమును సింహువుఁ । జెలఁగిదాట

బంధురంబగు గుగునాజ్ఞ । బయలుపడును;

బరగఁజేరెడుఁ బురమగు । పదము వేమ !

4929

గురుభక్తిచే అంజనేయుడు సముద్రమును దాటి గురుతిచ్చెను.

తే. నేకరించిన మనసులో । చింతవిడక

రాకపోకలు లేనట్టి । రాజ్యపదవి

దాకి తన్నయమందులే । తత్పథంబు

కాక పెరమార్గముల ముక్తి । కలదె వేమ?

4930

భక్తిని స్వీకరించి ముక్తిమూలము గనుటే తత్పదము.

ఆ. నేతువందు మునుగ | క్షీతిఁ గాకి తెలుపౌనె ?

కాళికేగ గద్ద | గరుడుఁడగునె ?

బదరికరుగ వృద్ధ | బాలుండు గాఁడయా ! ||వి||

4931

స్వభావము మార్చుటకు శక్తిలేదు.

ఆ. నేవఁజేసి గురుని | స్థిరభావమందెడు

త్రోవనంటి జ్ఞప్తిఁ | దొలఁగనీక

భావమందె పరముఁ | బరికించిచూడరా ! ||వి||

4932

మూల తత్వాన్ని సాకల్యము చేసికొని ముక్తిని బొందమన్నాడు.

క. నేవించి గురునిఁ గన్గొని

కావరమును గడకుఁ జిమ్మి | కడువేడ్కలరా

న్గొవించు నిజసమాధిని

భావింపఁగ బ్రహ్మ బయలు | పనుపడు వేమా !

4933

సమాధిపూడగుటకు సద్గురోపదేశము సవ్యముగా పొందాలి.

ఆ. సొంత తనయుడైన | సొగసుగా నుండితే

*స్త్రీజాతి యాసించు | సృష్టియందు

కామమెచ్చును గాని | కొడుకెచ్చుయాయెనా ! ||వి||

4934

* యతిలేదు ; స్త్రీల చిత్తప్రవృత్తులు చిత్రంగా నుండును.

ఆ. సొమ్ముగన్నదనుక | జ్యోతి వెలుగవలె

సొమ్ముగన్న వెనుక | జ్యోతియేల ?

అంజనంబులేక | యాసొమ్ముఁ దెలియదు ||వి||

4935

విజ్ఞానము గానాల తే సుజ్ఞాన మవసరము. సుజ్ఞానము సాధనము.

ఆ. సొమ్ములెల్ల నేఱు | చూడ బంగరొకందె

ముదితలెల్ల వేఱు | మోహ మొకటే

పశువులెల్ల వేఱు | పాలెల్లనొక్కటే ||వి||

4936

మడిపదార్థము. యొక్కటైనా పస్తువులు వేరు వేరుగా నుండును.

ఆ. సోమముఖులఁ గూడి | సుఖించు వాఁడేల ?

రామ మంత్రజపము | రహి నొనర్చు

పామరత్వ మతనిఁ | బాయదెన్నటికిని ||వి||

4937

సోమముఖులు = చంద్రవదనలు.

- ఆ. సోమయాజి ననుచు | సొంపుగా వేషంబుఁ
గట్టి మాంసమెల్లఁ | గొల్చితినను
ద్విజుడఁ దా ననఁగ న | ధిక మేమి తనవల్ల ||వి|| 4938
సోమయాజులందరూ జిహ్వతీట దీర్చుకొన్నవారే !
- ఆ. సోమయాజి ననుచు | సొంపై నశాలువల్
మకరకుండలములు | మనసుదీరఁ
దా ధరించు మనకుఁ | దానేమిలాభించు! ||వి|| 4939
పండిత కాలువలు మకరకుండలములు బండలకే! మామూలు పండితులకే!
- ఆ. సోమయాజిని బట్టి | సొడ్డువేసెను రంభ
మనసు తీర్చునపుడు | మమతతోడఁ
గ్రతువుఁజేయ ఫలము | కాదె యీపాట్లకే? ||వి|| 4940
గ్రతువులచేయుట రంభ సొడ్డులు తినుటకేనా!
- ఆ. సోమలతల రసము | సోలెడై నను ద్రావ
రేల మేలటంచు | నెన్నుచుండె?
గ్రతుఫలంబు కంత | గతమగుఁ గాఁబోలుఁ ||వి|| 4941
యాగములో నుపయోగించు పానీయము సోమలత.
- ఆ. సోహముండేవరకు | దేహ మాద్యంతంబు
స్థిరముగా పురమందు | దిరుగుచుండి
సోహంబు దిగిపోతే | దేహంబు నిలుచునా! ||వి|| 4942
“ సోహం ” నిరంతరము పట్టుటకు దేహాన్ని పోషించుకొమ్ము.
- ఆ. సౌఖ్య మరయనల్లె | సౌఖ్యంబుకలుగును
హరుని కృపను సౌఖ్య | మమరియుండు
సుఖ మనుఖములకును | శూలికారణమగు ||వి|| 4943
సుఖముల కంతకూ శూలి కారణంబు.
- ఆ. సౌఖ్యము గల దిలను | సద్భక్తివల్లను
సౌఖ్యము గలిగిననె | సమృతమగు
సౌఖ్యముగలవాఁడు | సంతోషపడవచ్చు ||వి|| 4944
సౌఖ్యమే సర్వశ్రేష్ఠము.

హ

ఆ. హంగు మీఱఁగాను | యతుల జన్మంబులఁ

దీరిచెప్పనెంత | వార్తికైన

నాడకాడ కనుపు | లతిశయమై వచ్చు ||వి||

4945

డాబుల రాయళ్లు జూపించే తమాహాలు చెప్పాడు.

ఆ. హంస కెరుగఁజేసి | హృత్సరోజముమీద

నాద మనియెడి విత్తు | నాబఁబెట్టి

యేడుకుండలనీళ్ళు | యేమారకను విడు ||వి||

4946

హంసను త్రివేణీసంగమములను చేయించుము.

ఆ. హంసధ్యానంబు లోనైన | ననుభవంబు

సంశయంబుల ద్రుంచిన | సత్యమమరు

ధ్వంసమగు లోక వాసన | తన్మయంబు ||వి||

4947

హంసయందు మనస్సు లయముచేసిన సత్యలోకము చేరుకొనును.

తే. హంస ధ్యానములోనైన | దనుభవంబు

సంశయంబుల ద్రుంచిన | సత్యమమరు

గురుకటాక్షము దొరికిన | గుఱుతు చిక్కు

గుఱుతు కూడిన లభించుచు | బరమువేమ.

4948

హంసను ఓట్టుటకు గురుకటాక్ష మవసరము.

ఆ. హంసమానసోద | మంటక తిరిగిన

ముట్టుఁగర్మ చయము | ముఖ్యముగను

యోగి తిరుగు హంస | భోగముతోడను ||వి||

4949

మానస సహోవరమున హంసను ఓలలాడించుటే మోక్ష మార్గము.

తే. హంసయోగమునకు సాటి | యవనిఁగలదె

శంసమించిన మదిలోన | శంక భుండు

ధ్వంస మొనరించి యెఱుకను | దర్పమణఁచు

ప్రాంసకునిఁ బట్టి శిక్షించు | పగిదివేమ.

4950

ప్రాంసకుడు = భ్రాంతులతో చిక్కినవాడు ; హంసయోగము

వలన శంకరుదర్శనం అచిర కాలములో యగును.

ఆ. హంస మాన “సోహ” | మంచును దిరిగిన

నెట్టి కర్మమైన | నెగడ దిలను

యోగితిరుగు నకల | భోగంబుతోడను

4951

హంసతో యోగి నిరంతరం విహరిస్తాడు.

తే. హఠము సాధించి గుర్తించి | యందవలెను

మఠము సందుల గొందుల | మరగ నేల ?

ఘట పటాదుల తిమిరంబు | గాలద్రోక్క

జఠరవాయువు సైదోడు | జరుగువేమ.

4952

హఠయోగము ఆరోగ్యనూత్రము.

తే. హఠము సాధించి ఘటమున | హర్ష మొదవ

బఠన మేర్పడజేయుట | ప్రాపకంబు

నిటల దుర్గము చేరుటే | నిత్యసుఖము

పటిమ గలయట్టి లక్ష్మ్యంబు | పరగ వేమ.

4953

హఠయోగముతో నిటలమును జూచినవాడే నిత్యుడు.

తే. హఠము సాధించి ఘటమున | హర్ష మొదవ

బఠన మేర్పడజేయుట | ప్రాపకంబు

నిటలదుర్గము చేరుటే | నిత్యసుఖము

పటిమగలయట్టి లక్ష్మ్యంబు | పరగ వేమ.

4954

హఠయోగమున శరీర పటుత్వముచే భక్తిని సాధించుము.

ఆ. హత్యసేయఁ గూడ | దది యెందులకు నన్న

హత్యసేయువాడె | యథముడొను

హత్యసేయువాని | కాజ్ఞ యేమనవచ్చు ||వి||

4955

ప్రాణివధ చేయువాడు మహాపాపి.

క. హయమదిరి పరువులిడు గతి

రయమునఁ బొరెడిని మనసు | ప్రతికూలముగా

నయమో, భయమో, చూపుచు

బయనము సాగింపనీక | పట్టర వేమా !

4956

హయము = గుఱ్ఱము; మనసును బంధించి మార్గమును కనుగొనుము.

ఆ. హయము గురువుగాదె | యఖిలంబుతాఁగాదె

యనుభవింపరాదె | హరునిఁగూర్చి

యతికినంతలోనె | యంధకారంబేల ? ||వి||

4957

గురువు గారిని గుఱ్ఱముతో పోల్చుడు.

తే. హయముల ద్వయముఁబట్టి నీ | వంకురించి

ద్వయ విదాళకమా బైలుఁ | దాకఁ గోరి

జయముపొందఁగ మదినొక్కి | జానుడవగు

భయ నయంబులు పెనఁగొను | ప్రజ్ఞ వేమ.

4958

మనస్సు, బుద్ధి యను రెంటిని క్రమబద్ధముచేసి గమ్యస్థానము చేరమన్నాడు.

ఆ. హయము సున్నమునకు | నతిశయంబై నట్టి

కల్పమేలఁ గల్గు | కారణంబు ?

హయము సున్నము దిన | సంధకారముడుగు ||వి||

4959

సున్నము = ఆశ; ఆశాపాశములు గోసినవాడు భాసురముగా ప్రకాశించును

ఆ. హయమెఱిగిన బంటి | కల్పనిఁజేరిన

* మాటు మలయఁదొత్తు | మరుగు మగఁడు

మాళ్ళముంతకోళ్ళ | మఱి కోటికై నట్లు ||వి||

4960

* యతి లేమ; దీని భావము భావజ్ఞులకే తెలియాలి.

ఆ. హరికి దొరకెనందు | రా సిరియప్పుడే

దొరకెఁగాదె విషము | హరునకరయ

నెవని కెట్టులగునో | యెవ్వఁడెఱుంగురా! ||వి||

4961

అదృష్టమును తప్పించువాడు అవనిలేడు. (శ్రీరసాగర వధనము)

క. హరియజుఁడు తాళకర్తలు

పురహరుఁడో మేటిపాత్ర | భువనములోఁ దా

నరయఁగ బ్రతియై చూచును

గురుతరముగ విశ్వకర్మ | గురుఁడూర వేచూ !

4962

యిది శివతాండవ ఘట్టము.

ఆ. హరియెవఁడు? హరుఁడెవఁడు? | హరిహరుం డెవ్వండు?

మహిని జూడఁచూడ | మతమెఁగాక ;

అన్ని శివమయమని | ఆనందపడు యోగి ||వి||

4963

హరి హరులకు ఆభేదమును గల్పించెను.

క. హరివిధి సుకమును లాదిని

మెఱసియు జన్మించి పిదప | మేలులకెడఁగా

జరయందు మరణమందును

వసునన్వర్తిలిరమాయ | వాసనవేమా !

4964

త్రిమూర్తులు దేవతలూ కూడా క్రమముగా మాయకు లోబడువారే !

క. హరివిధులు కనుట వినరా !

హరుఁడు నిమిత్తంబులందు | నాడుట వినరా !

గుఱిగల చదువులు వినరా

తఱివచ్చినదెరిగియుండి | తలఁపరవేమా !

4965

శివకేశవ చరిత్రలు చిత్రముగా చిత్రించాడు.

ఆ. హరి హరవిధులెన్న | నాత్మలోనుండంగ

శివుని వెదుకఁబోవు | జీవుఁడరయ

జీవుఁడు శివుఁడవును | సిద్ధంబు తెలియరో ! ||వి||

4966

జీవుడు యీశ్వరుఁడయి జీవేశ్వరుడయ్యెను.

ఆ. హరి హరాదులకును | నజుఁడుతానె జగము

యోని ముగ్గురనుచు | నొప్పుచుండ్రు

కళలనఁగ గలుగుటఁ | గళ గానరాదయా ! ||వి||

4967

ప్రకృతియోనిలో ప్రభవించినవారే త్రిమూర్తులు.

తే. హరి హరాదులకై న న | య్యాత్మ విద్య

గురుకటాక్షముఁ బొందక | యెఱుక పడదు

పరమ పరిపూర్ణ భావంబు | బయలునగును

నిరుపమానందనిర్గుణ | నిరతివేమ.

4968

ఆత్మవిద్య సాధించుటకు హరిహరులకై నా గురువు కావలసిందే !

ఆ. హరి హరాదులందు | నాశను దిగనాడి

శాంతబుద్ధిఁ గూడి | సగుణమందు

జింతమాని పిదపఁ | జిన్నయ మందరో! ||వి||

4969

హరిహరుల మీద ఈశు అంతరింపచేసి చిత్తాన్ని నిలిపి చిన్నయ బ్రహ్మాన్ని చూడుము.

ఆ. హరుఁడు గురువుఁ | గాదె యఖిలంబుతాగాదె

యనుభవింపరాదె | హరునిగూర్చి

యతికినంతలోన | నంధకారంబేల? ||వి||

4970

ఈశ్వరభ్యాసమే కరుణనిచ్చును.

ఆ. హరుని ధ్యానించను, | హరునిపూజించను,

హరుని సేవించను | ధరణిలోన

గురుపుత్రులకె గాని | గర్వపోతుల తరమ? ||వి||

4971

గర్వపోతులకు హరుని మహద్విభూతి యందదు.

ఆ. హరుని విల్లువిఱచి | యా రామభద్రుండు

ప్రియముతోడ నాడు | పెండ్లియాడె

భూమికన్నె యెచటఁ | బుట్టెనుగానరో? ||వి||

4972

యిది సీతాకల్యాణ ఘట్టము చెప్పెను.

తే. హవము మదియందు నిల్పుట | హంసవిద్య

శివముఁ బరికించి జీవుని | సేకరించి

భయము హరియింప నై క్యంబు | భద్రపడఁగ

గవయుచుండెడి జ్ఞప్తిలోఁ | గలియు వేమ.

4973

హవము = పిలుపు; పిలుపును తలపున నిలిపి మంగళ ప్రదమును మననము చేయుట మాన్యత.

ఆ. హని గలుగునాటి | కలయవస్థలు మెండు

హని లేనినాటి | కవియులేవు

హనిఁ దెలియునట్టి | యతఁడె పో శివయోగి ||వి||

4974

హనిని తెలిసికొనినవాడే యాత్మయోగి.

ఆ. హాని గలుగఁబోదు | హరి మది నెంచెను

వానికబ్బుఁ బరము | వసుధయును

బూని నిష్ఠమీటి | పొదలకయుండరా! ||వి||

4975

బ్రహ్మమును భావమున నిల్పినవారికి ప్రపంచబాధలు పట్టవు.

ఆ. హానిచేతఁ గలుగు | నధిక దుఃఖంబులు

హానిచేత దప్పు | నరయ సుఖము

హానిచేతఁ గొంత | యలమట గల్గురా! ||వి||

4976

హాని చేయుటకలన నానాభీభత్సములు నానాట కల్గును.

ఆ. హానిఁజెందని గురుభక్తి | ననుసరించి

పూని పరిపూర్ణవిజ్ఞప్తి | బొంది మిగిలి

స్వానుభవమూని యందుటే | సమరసంబు

కాని నాదంబులాడఁగా | ఘనమేవేమ?

4977

కాని నాదములాడుచు కాలము వెళ్ళిబుచ్చేవారు కష్టములు.

తే. హానిలేనట్టి పదవిని | బూని పిదప

స్వానుభవసిద్ధి యందుట | సమ్మతంబు

ధ్యానపరమగు నిచ్చలో | దలపుఁ నిలుప

మానమూనుము మమతలు | మానువేమ.

4978

తలపులు నిలిపి మమతలు మానిన మాని యగును.

తే. హానివృద్ధులరెంటిని | నణచిమదిని

బూని గురుమంత్రరాజంబు | పొందుపరచి

తానె తానగుచుండుచు | తత్త్వవేత్త ||వి||

4979

హాని విద్యలు అందకును.

తే. హానివృద్ధులరెంటిఁ బో | నడచి మదిని

బూని గురుమంత్రరాజంబు | బొందుపఱచి

తానె తానగుచుండును | దత్త్వవేత్త

మానితంబగు గురుబోధ | మహిమ వేమ.

4980

గురుబోధ పరములను చేయును.

తే. హాయిపొందుచు గురుభక్తి | నందవలెను
 మాయయెఱుకను నమ్మక | మంజులముగ
 కాయమందున నీశ్వరుఁ | గనుట ముక్తి ||వి||
 శరీరములో శంకరునిజూచుట సాఫల్యము.

4981

ఆ. హాయిపొందుచు గురుభక్తి | నందవలెను
 మాయ యెఱుకను నమ్మక | మంజులముగఁ
 గాయమందును నీశ్వరు | గనుటముక్తి
 హేయగుణములఁ నెడఁబాపు | మెంచి వేమ.
 దుర్గుణములను విడచి సద్గుణాశ్రయమును చక్కగా పట్టుము.

4982

తే. హాళిమీఱిన గురుభక్తి | ననుసరించి
 యీళితంబుగ గాలిని | నీడ్చిపట్టి
 కూజితంబున సొక్కుట | కుంభకంబు
 రాజయోగికి నియమమా | రమణ వేమ.

4983

కుంభకయోగము కూలంకషముగా తెలిసినవాడు రాజయోగి.

ఆ. హింసచేయరాదు | సంసారధర్మంబు
 వెనుకఁజూపుదురట | విప్రవరులు
 చావుపశువు తినెడి | చండాలుఁడే మేలు ||వి||
 హింసచేయువానికిన్న చచ్చిన గొడ్ల తిను చండాలుడు మేలు.

4984

ఆ. హింసచేయరాదు | సంసార ధర్మంబు
 • జంతువులను జంపి | సాపడుదురె?
 చావు పశువుఁ దినెడి | చండాలుఁడే మేలు ||వి||
 తనతండ్రికై జంతువులను ఖండించుట మెండి బండ్లతనము.

4985

ఆ. హింసచేయు నాతిఁ | డిలలో నజ్ఞాని
 హింస చేయనున్న | హీనుఁడగును
 హింస హింసపరచు | నిలలోన సుజ్ఞాని ||వి||

4986

“అహింసో పరమోధర్మ” యను సూత్రమును అజాండము నిండా
 దండోరా వేసెను.

ఆ. హింస చేయకుండయ్యె | ముఖ్యధర్మంబు
యనక హింసచేత | యవని సురులు
చావు పశువుఁదినెడు | చండాలుఁడే మేలు ||వి|| 4987
జిహ్వ చాపల్యమునకై హింసను చేయుట హీనాతి హీనము.

ఆ. హింసలన్ని మాని | హితుఁడయి జనుఁడు సం
సారి యయిన ముక్తి | జేరవచ్చు
హింసలెన్నో చేసి | హితుఁడౌట యెట్లులో! ||వి|| 4988
హింస మానినవాడే సర్వజన హితుఁడు.

ఆ. హింస సలుపువాని | కెన్నఁడు దయలేదు
హింస నెఱుంగనతని | కెప్పుడు భయమె
హింస నేవగింతు | రెల్ల సజ్జనులును ||వి|| 4989
కటికబుద్ధిని సజ్జనులు గౌరవింపరు.

ఆ. హీనజాతివాని | కెచ్చు వైష్ణవమిచ్చి
ద్విజులకన్న దొడ్డ | తీరలన్న
కల్లుకడవఁ గడిగి | గంగకిచ్చిన రీతి ||వి|| 4990
నీచులను మనీషులగా చేయుట కల్లుసంహారం కాశీ గంగ పోసినట్లే.

ఆ. హీనజాతివాని | నిలునేరనిచ్చిన
హానివచ్చునెంత | వానికైన
నీగ కడుపుసొచ్చి, | యిట్లుటజేయదా! ||వి|| 4991
చెడుగువారిని చేరదీసిన నానా చిద్రములు కల్పిస్తారు.

ఆ. హీన నరులతోడ | నింతులతోడను
బడుచువాండ్రతోడ | బ్రభువుతోడఁ
బ్రాజ్ఞ జనులతోడ | బ్రహ్మఘ్న జనులతోడ
వైపుఁదెలిసి పలుక | వలయు వేమ. 4992

ధర్మశాస్త్ర రహస్యార్థముల క్రోడీకరించి కోమలం గా అందించాడు.

ఆ. హీనుఁ డగుచుఁ జనుఁడె | యింద్రుండు కామియై

మారుఁడల్లె మున్ను | మడిసిపోఁడె

[బహ్మ కామియగుచు | భంగంబు పడలేదె ? ||వి||

4993

ఇంద్రుడు. చంద్రుడు, బ్రహ్మ ; తా రాశకాంక్షము, రామాయణము

లలితోపాఖ్యానము.

ఆ. హీనుఁడెన్నివిద్య | లిల నభ్యసించిన

ఘనుఁడుకాఁడు హీన | జనుఁడెకాని

పరిమళముల గర్ద | భముమోయ ఘనమానె ? ||వి||

4994

హీనుఁడు ఎంత చదివినా హీనగుణము విడువడు.

ఆ. హృదయమందు గ్రంధి | విదళితమై పోవు

నందియంబులెల్లఁ | జియ్యనఁ దెగు

క్షయముగాంచు | నతని కర్మంబు లాపరా !

వరునిదర్శనంబు | వరలు నపుడె ||వి||

4995

పాదములు తారుమారై, భావము పలుకకములై భామిని వలె

యీపద్యమున్నది.

ఆ. హృదయమందునున్న | యాతనిఁ దెలియక

శిలలకెల్ల మ్రొక్కు | జీవులార

శిలలనేమియుండు | జీవులందెకాక ||వి||

4996

విగ్రహారాధన విరమించుమన్నాడు.

క. హృదయం బలరంగఁ జేసియుఁ

జెదరని మనసున శివునికిఁ | జేసినపూజల్

వృధగాదది యెంచంగను

ముదిసిన యందాఁకఁ జేయ | ముక్తుఁడువేమా !

4997

హృదయమున యీశ్వరభ్యానము పొదిలించిన ముక్తుఁడగును.

క. హృదయంబున శివుఁగని నె

మ్మది నిలిపి చిదాత్మతత్త్వ | మయమై తలఘం

గుదిరెడి పరిపూర్ణుడు శివుఁ

డుదయంబై తేజరిల్లు । నుపముగ వేమా!

4998

మనోనిబ్బరముతో మానసికారాధనచేసిన మహేశుఁడు మరువకుండును.

అ. హృదయమందున శివుఁ । డుండుటఁ దెలియక

శిలలకేటి కెఱిగి । చేతులెత్త

అంధకుండు ముకుర । మరసి చూచినయట్లు ॥వి॥

4999

ముకురము = అద్దము; అసాధ్యకార్యములకు ఆరులు చాచరాదు.

ఆ. హృదయమందు శివునిఁ । జెదరక నిలిపిన

బదిలుండగును భవుఁడు । ప్రాపుగాను

కదిసినొక్కిమదిని । గ్రక్కునఁ జాడరా! ॥వి॥

5000

హృదయాన్ని పదిలపరచి భావనచే బ్రహ్మాన్ని చూడుము.

క. హృదయము పదిలంబై నను

గుదిగొను సన్యాసమునకుఁ । గొమ్ములు గలవా

యిదె యెఱుంగరె చదువరులట

మది ముక్తికి నాస్పదంబు । మహిలో వేమా!

5001

హృదయాన్ని పదిలపరచిన శారీరకలు మాకటిప్రేరేపితో నశించును.

తే. హృదయరంగంబు నంటెడు । విధము మరిగి

కదియనేర్చిన ధీరుని । గాంచుటరుదు

* కదురుకొని పరిపూర్ణుడై । గుట్టుగాను

బదిలముగఁ గాంచు బయలునఁ । బరము వేమ.

5002

*యతిలేదు; భావములోనున్న బ్రహ్మమును పదిలముగా పరికించమన్నాడు.

ఆ. హృదయసాగరమును దాటి । హృష్టినొంది

కుదురుపడగను గురుమర్మ । మెరిగియంత

చదురుమది బైలులోఁ జేరి । సంచరించు

విదిత మగునప్పుడా బ్రహ్మ । విద్య వేమ.

5003

బ్రహ్మవిద్య విధితపడుటకు మదిని చదునుచేసుకో.

నయ హర్మ్యంబునందొప్పు । నదయుగన్న
నము లభియించునప్పుడు । ముదముగాను
పపులెన్నేనిఁ జదివి యా । మదముకొలఁది
కువారికి లేకుండు । ముక్తివేసు.
గ్గాదుల చదువులు మమకారములకేగా !

5004

దయమందు శివుఁడు । కుదురుగనుండంగ
బ్రమొక్కుటేల । జీవులార?
బందెకాని । శిలలందు లేడయీ ॥వి॥
కుడు శిలలందున్నాడనుట సిగ్గుచేటు గాదా !

5005

నయము చెదరక నిల్విన
మీమోక్షంబుదారి । యనువై యుండున్
యెఱుంగని చదువేలను
యందేముక్తికిరవు । మహిలోవేమా !
కుదురుపరచినచో ముక్తివిదితము గాదా !

5006

మృతకు వన్న । నెటువంటివారికి
నిత్యమగునె ? । తథ్యమరయ
యెఱుంగలరె । యేమనవచ్చురా ! ॥వి॥
ములు పాటించకపోవుట మానత్వమని మన కోవిదుని ఉద్దేశ్యము.

5007

పకార విద్య । నెఱిగినవారెల్ల
బడని యట్లు । విద్యచేత
యెఱుంగు వెనుకఁ । దనకుఁ జింతేలరా ! ॥వి॥
చేసే విద్యగలవారివలె పరమభోగివిగమ్ము.

5008

నగముచేత । నెప్పుడుగలవాఁడు
గొండమీఁద । వెలయువాఁడు
లసె బిచ్చ । మేమనవచ్చురా ! ॥వి॥
క్షుణ్ణ, వంతలూ చింతలూ తప్పవు. (శివరీతిలు)

51

ఆ. హేమముగలవాఁడు | కాముఁడు సోముఁడౌ
 దినకరుఁ డగువాఁడు | తేజమందు
 విత్తహీనుఁడైన | వెట్టుల తమ్ముడౌ ! ||వి||
 ధనము లేనివానికి ఘనము లేదు.

5010

వేమనపద్యములు అకారాది క్రమముతో
 సంపూర్ణము
 సమస్తలోకా స్పృశనో భవంతు
 శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ కృష్ణదేవరాయాంధ్ర భాషానిలయము
 మల్లాన్ బజార్, హైదరాబాద్. ఆంధ్ర ప్రదేశ్,